การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
(A Development of Educational Indicators for Lifelong Learning)

ปริญญานิพนธ์
ของ
นิตยา สำเร็จผล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
เมษายน 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ว.ม.๐๐๖
ก๕๕๓
ร.๑

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทคัดย่อ

ของ

นิตยา สำเร็จผล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
เมษายน 2547

ก ๐๕๑๔๔

นิตยา สำเร็จผล. (2547). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.มนัส บุญประกอบ , รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ , อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำเนินการเป็น 3 ขั้น ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์ในการศึกษาวิจัยและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวน 16 คน ขั้นที่ 3 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่นำไปใช้ในการคัดเลือกในตอนที่ 2 แบ่งเป็น 2 มิติ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 13 องค์ประกอบ 86 ตัวบ่งชี้ และ การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยวิธีการนิยามเชิงทฤษฎี แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้น ขั้นที่1 การคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากตอนที่ 1 โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ประเมินความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็น โดยพิจารณาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.75 พบว่ามีตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือก 100 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ มิติการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 13 องค์ประกอบ 80 ตัวบ่งชี้ และมิติการจัดการโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้ ขั้นที่ 2 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือก โดยผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบเป็นค่าร้อยละ และ.ใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับสำหรับแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด ในมิติการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา (ร้อยละ 24.50) และมิติการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ร้อยละ 21.53) ตัวบ่งชี้ในทุกองค์ประกอบมีน้ำหนักสำคัญในระดับมากถึงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.79 – 4.79)

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้แบ่งเป็น ขั้นที่ 1 ตรวจสอบคุณภาพด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยใช้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปริญญา (คณะ) และสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับปริญญาและต่ำกว่า (วิทยาเขต) สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพและปริมณฑล จำนวน 450 คน ประเมินระดับความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ด้วยโปรแกรม SPSS พิจารณาความตรงโดยใช้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.40 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าตัวบ่งชี้ในทุกองค์ประกอบ มีระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความตรง ขั้นที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 434 คนประเมินระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้ โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.30 ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสอดคล้องกลมกลืน ประกอบด้วย มิติการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 13 องค์ประกอบ มิติการจัดโอกาสการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ในทุกองค์ประกอบมีการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง เมื่อทำการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยหาค่าความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการคือค่าน้ำหนักความสำคัญตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกับระดับที่ปฏิบัติจริงที่ได้จากการประเมินโดยกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ตัวบ่งชี้ในทุกองค์ประกอบมีค่าความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับการปฏิบัติจริง

ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 15 องค์ประกอบ 100 ตัวบ่งชี้ จำแนกตามการวิเคราะห์เชิงระบบ แบ่งเป็น 1) ด้านปัจจัยตัวป้อน 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักความสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบผู้สอน จำนวน12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบผู้บริหาร จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านกระบวนการ 5 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน จำนวน12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบการประเมินการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบการจัดหลักสูตร จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบการสนับสนุนให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านผลลัพธ์ คือ คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบการจัดโอกาสและกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้

A DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INDICATORS FOR LIFELONG LEARNING

AN ABSTRACT

BY

NITTAYA SUMRETPHOL

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Doctor of Education degree in Research and Curriculum Development

at Srinakharinwirot University

April 2004

Nittaya Sumretphol. (2004). *Development of Educational Indicators for Lifelong Learning.* Dissertation. Ed.D. (Research and Curriculum Development). Bangkok : Graduate School , Srinakharinwirot University. Advisory Committee : Dr. Manat Boonprakorb , Assoc.Prof. Dr. Wichai Wongyai , Dr. Choosak Khampalikit.

The objective of this research was to develop educational indicators for promoting lifelong learning in higher educational institution. Three stages of research were conducted as follows:

In the first stage, factors and educational indicators for lifelong learning were defined into three phases. Firstly, 16 experts who have experiences in studying, researching, and proposing lifelong learning concept were interviewed. Secondly, Data gained from interview together with relating literature were synthesized. Lastly, educational indicators for promoting lifelong learning were designed and ended with 13 factors, 86 indicators in terms of Lifelong Learners' development dimension, and 6 factors, 23 indicators in terms of lifelong learning opportunity provider dimension.

In the second stage, theoretical definition was further conducted to develop educational indicators. That was, 20 experts' opinions were evaluated in terms of accuracy, clarity, suitability and usefulness of indicators. After that, indicators with index of consistency value not less than 0.75 were selected . The result has shown that 100 indicators comprising 13 factors 86 indicators in terms of lifelong learners' development dimension, and 6 factors, 20 indicators in terms of lifelong learning opportunity provider were selected. Finally, the experts were asked to weigh the significance of selected indicators. It was found that all indicators were highly significant.

In the last stage, the quality of educational indicators was investigated in three phases. Firstly, the quality in terms of practical possibility was investigated by collecting data from 450 instructors from faculty institutes and campus institutes in Bangkok and nearby provinces of the Institute of Rajamangkala Technology, and exploratory analyzed with SPSS program to consider accuracy by using factor value from 0.40. It was found that the sample group agreed that education indicators in all factors were highly possible to be in action and every indicator was enough accurate. Secondly, the accuracy with empirical data was investigated by gathering opinions pertaining level of current conduct of indicators from 434 instructors from faculty institutes and campus institutes in Bangkok and nearby provinces, and confirmatory factor analyzed with LISREL program version 8.30. The analysis result has shown that model of educational indicators for lifelong learning were comprised of 13 factors in terms of promoting lifelong learners dimension, and 2 factors in terms of lifelong learning opportunity provider dimension. Indicators in all factors were medium practical. After analyzing needs assessment of educational indicators for lifelong learning by finding discrepancy between required level which was significance weight based on experts' opinions and practical level based on sample group evaluation, it was found that there was discrepancy between required level and practical level in every indicator of all factors.

The research result has shown that educational indicators for promoting lifelong learning were comprised of 15 factors, 100 indicators. They were divided into 1) Input Indicators consisting of 4 factors: 4 indicators of learners' background, 12 indicators of instructors, 4 indicators of executives, and 3

indicators of supporting personnel 2) Process Indicators consisting of 5 factors: 12 indicators of learning Instruction, 4 indicators of learning evaluation, 7 indicators of policy and management mechanism, 5 indicators of curriculum design, and 6 indicators of learning support and service 3) Output Indicators consisting of 4 factors of lifelong learners' characteristics: 3 indicators of attitudes towards lifelong learning, 3 indicators of skills and competency sustaining to lifelong learning, 6 indicators of lifelong learning skill, and 11 indicators of traits supporting lifelong learning 4) Lifelong learning opportunity provider Indicators consisting of 2 factors: 11 indicators of opportunity and learning activities provider, and 9 indicators of quality of learning opportunity provider.

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ของ
นาง นิตยา สำเร็จผล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาภรณ์ หะวานนท์)
วันที่ 10 เดือน เมษายน พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ดร.มนัส บุญประกอบ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่)

..... กรรมการ
(ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่ม
(ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่ม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณที่ให้คำแนะนำปรึกษาและความช่วยเหลือในด้านต่างๆอย่างดียิ่งจาก ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.มนัส บุญประกอบ กรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และ อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณนี้อย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ ที่ได้มาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถามที่ทำให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่สมบูรณ์ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งอาจารย์นัดดา อังสุโวทัย ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

และท้ายที่สุดบุคคลที่อยู่เบื้องหลังของการทำวิจัยทุกขั้นตอน เป็นผู้ที่ทั้งให้กำลังใจ กำลังทรัพย์ และรอคอยความสำเร็จการศึกษาครั้งนี้อย่างใจจดใจจ่อ คือ คุณแม่ สามี ลูกๆ พี่ น้อง และทุกคนในครอบครัวของผู้วิจัย

นิตยา สำเร็จผล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
ความสำคัญของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	
ความเป็นมาของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	11
ความสำคัญและเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	15
ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	18
แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	24
คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	43
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	51
ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิต	59
งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	64
อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	82
บทบาทของอุดมศึกษาในการส่งเสริมแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต	82
การเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	84
องค์ประกอบสำคัญในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา	93
การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต	102
สถานะปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	106
ข้อเสนอแนะสำหรับนักการศึกษาในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	115
กรอบองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	118
การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา	122
ความหมาย ลักษณะ ประเภทและประโยชน์ของตัวบ่งชี้	122
กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้	124
เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้	128
งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้	130
กรอบความคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา	134
กรอบความคิดในการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	137

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 การดำเนินการวิจัย	142
ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	144
ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	144
ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวคิดโดยการสัมภาษณ์	146
ตอนที่ 2 การสร้างตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	149
ขั้นที่ 1 การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้	150
ขั้นที่ 2 การคัดเลือกตัวบ่งชี้	150
ขั้นที่ 3 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้	151
ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์	152
3.1 การตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่น	152
3.2 การตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์	153
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	158
ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบ	158
1.1 ผลการศึกษาเอกสาร	158
1.2 ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	158
1.3 ผลการสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	166
ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	170
2.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้	170
2.2 ผลการกำหนดน้ำหนักสำคัญ	183
ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	194
3.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงและความเที่ยงในการนำไปปฏิบัติ	194
3.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้	200
5 สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	254
สรุปผลการวิจัย	255
กลั่นกรองความรู้ที่ได้จากการวิจัย	272
อภิปรายผลการวิจัย	273
ข้อเสนอแนะ	281
บรรณานุกรม	288
ภาคผนวก	298
ประวัติย่อผู้วิจัย	439

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงขั้นตอนการวิจัยในตอนที่ 1	144
2	แสดงขั้นตอนการวิจัยในตอนที่ 2	149
3	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบัน	154
4	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบัน	155
5	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา	171
6	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้สอน	173
7	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้บริหาร	174
8	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านบุคลากรสนับสนุน	175
9	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านนโยบายและกลไกการบริหาร	175
10	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดหลักสูตร	176
11	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดการเรียนการสอน	177
12	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้	179
13	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต	180
14	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	183
15	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา	183
16	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้สอน	185
17	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านผู้บริหารและบุคลากรสนับสนุน	186
18	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการ	187
19	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดหลักสูตร	188
20	ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดการเรียนการสอน	189

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง หน้า

21 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน..... 190
22 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ ตลอดชีวิต..... 191
23 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ..... 191
24 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติตามความคิดเห็น ของอาจารย์ 450 คน ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา..... 194
25 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ด้านบุคลากร..... 195
26 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ด้านกระบวนการ..... 197
27 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 199
28 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา..... 201
29 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านบุคลากร..... 202
30 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านกระบวนการ..... 204
31 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 208
32 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา..... 210
33 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านบุคลากร..... 212
34 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้ จำแนกตามกลุ่ม ด้านประบวนการ..... 213
35 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้ จำแนกตามกลุ่ม ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 216
36 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านผลลัพธ์.... 218
37 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านกระบวนการ... 220
38 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านปัจจัยตัวป้อน..... 222
39 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านการจัดโอกาส การเรียนรู้ตลอดชีวิต.....224
40 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน จำแนกตาม ประเภทสถานศึกษา ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา..... 225

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
41	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านบุคลากร	227
42	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านกระบวนการ	229
43	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต	232
44	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากการประเมินตนเองของนักศึกษา จำแนกตามประเภทสถานศึกษา	235
45	การวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่างกัน	237
46	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของตัวบ่งชี้ที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่างกัน	240
47	ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญกับ ระดับการปฏิบัติจริง ด้านผลลัพธ์	245
48	ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญกับ ระดับการปฏิบัติจริง ด้านปัจจัยตัวป้อน	247
49	ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญกับ ระดับการปฏิบัติจริง ด้านกระบวนการ	248
50	ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญกับ ระดับการปฏิบัติจริง ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต	251

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 39
2 บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 42
3 แบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต..... 51
4 โมเดลการเรียนรู้ตลอดชีวิตของลูกจ้าง..... 68
5 กรอบความคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา..... 135
6 กรอบความคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 137
7 แบบจำลององค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 140
8 กรอบความคิดในการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 141
9 ภาพรวมของการดำเนินการวิจัย..... 143
10 องค์ประกอบการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการวิจัย..... 266
11 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบด้านปัจจัยตัวป้อน..... 267
12 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบด้านกระบวนการ..... 268
13 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์..... 269
14 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต..... 270

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาตลอดชีวิต (lifelong education) เป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงและให้ความสำคัญมาเป็นเวลานาน ดังปรากฏในงานของ จอหน์ ดุย (Medel –Anonuevo. 2001) ที่กล่าวว่า เมื่อชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับชีวิตคน ในวรรณคดีสมัยสุโขทัยก็ได้เสนอความคิดทางการศึกษาที่สำคัญ คือ การให้การศึกษาแก่เด็กและให้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง (สำเริง บุญเรืองรัตน์ . 2540 : 51) นอกจากนี้ องค์การยูเนสโก (UNESCO)ก็ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิตนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 เป็นต้นมา โดยในปี 1970 ได้เลือกการศึกษาตลอดชีวิตให้เป็นเรื่องหลักในการนำไปสู่องค์ความรู้ และในปี 1972 ก็ได้เสนอให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักสำหรับการวางนโยบายทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของทุกประเทศทั่วโลก ดังที่ เอ็ดการ์ แฟร์(Edgar Faure) อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของประเทศฝรั่งเศส ได้ให้แนวคิดสรุปว่า การศึกษาตลอดชีวิตเท่านั้นที่จะทำให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2542) อย่างไรก็ตาม ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนและไม่ตรงกันเกี่ยวกับแนวคิดนี้ ซึ่งโดยมากมักเป็นการชี้นำจากประเทศที่มีอำนาจ เช่น ประเทศในยุโรปและอเมริกา (Medel–Anonuevo. 2001) จึงทำให้การดำเนินการทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาตลอดชีวิตไม่จริงจังเท่าที่ควร โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา

ในปี 1996 ได้มีการเสนอแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) มาแทนที่การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งจุดเน้นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมุ่งไปที่ตัวบุคคล (individual oriented) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยความริเริ่มของตนเองอย่างสมัครใจ จะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับการศึกษาตลอดชีวิตที่ให้ความสำคัญหรือผลักภาระให้กับโครงสร้าง ระบบ และองค์การหรือสถาบันต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้เกิดขึ้น (Medel –Anonuevo . 2001) จากแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตชี้ให้เห็นว่าทุกคนมีความเสมอภาคในโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society) ซึ่งเป็นสังคมที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคข้อมูลข่าวสารหรือยุคโลกาภิวัฒน์ หากสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ทั่วทั้งสังคมก็จะทำให้สังคมนั้นกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีศักยภาพในการแข่งขันสูง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ . 2539) และเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น สงบสุข เนื่องจากสมาชิกในสังคมเกิดการพัฒนาจากการเรียนรู้ของตน

หากพิจารณาความสัมพันธ์ของการศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่าจะเกี่ยวข้องกับการจัดการอย่างเป็นทางการของระบบการศึกษา ซึ่งอาศัยเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ผู้ซึ่งสามารถปรับตัวตอบสนองต่อความต้องการของสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิตได้อย่างเป็นระบบด้วยจิตสำนึกในการเข้าร่วมกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยหลักสูตรที่ตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong education – fascilitating curriculum) เป็นเครื่องมือและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต (Cropley. 1977 : 50)

ความหมายเชิงนโยบาย ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์โดย กริฟฟิน (Griffin . 2001) แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับแรก การเรียนรู้ตลอดชีวิตคือนโยบาย (policy) ของชาติในการขยายระบบการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อมุ่งเน้นความสามารถในการแข่งขันและการจ้างงาน เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในระดับที่สอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ (strategy) ในการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐ บทบาทของรัฐจะถูกจำกัดให้เป็นเพียงผู้จัดสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ประชาชน บทบาทของการควบคุมตรวจสอบจะหมดไป และในระดับสุดท้ายซึ่งถือเป็นระดับที่สำคัญที่สุด ก็คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการปฏิบัติของคนในสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรม (cultural practice) โดยการจัดสภาพการณ์ให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงทุกคนบูรณาการการเรียนรู้เข้าไปในชีวิตทั้งในการบริโภค การผลิต และวิถีชีวิต จนกลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ (learning culture) ดังนั้นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชาติ ต้องดำเนินการทั้งในส่วนที่เป็นนโยบาย กลยุทธ์ เพื่อให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทั่วทั้งสังคมจนเป็นวัฒนธรรม

ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบันครอบคลุมการเรียนรู้ในทุกระดับการศึกษา ทุกช่วงเวลาของชีวิตทุกชนิดและรูปแบบของการศึกษา ทั้งในระบบ (formal education) นอกระบบ (nonformal education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) (Dave. 1976 ; Cropley. 1977; Medel–Anonuevo. 2001 :2) ซึ่งสามารถแบ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การเรียนรู้ในช่วงต้น (Initial Education) ได้แก่ การเรียนรู้หรือการได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่เป็นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาหลังภาคบังคับ (การศึกษาในระดับ อุดมศึกษา อาชีวศึกษา) และการเรียนรู้ในช่วงหลัง (Later Learning) หมายถึงการแสดงกิจกรรมการเรียนรู้จากการศึกษาหรือฝึกอบรมหลังจากการศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือภายหลังเมื่อออกจากโรงเรียน ซึ่งมักหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่ การเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ (Gorard. 2001) การเรียนรู้ทั้ง 2 ช่วงจะมีความเชื่อมต่อระหว่างกัน นั่นคือ จะมีการนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ในชีวิตช่วงต้นไปใช้ในการเรียนรู้ในชีวิตช่วงหลัง จากความคิดที่ว่าประสบการณ์ของการเรียนรู้ในแต่ละช่วงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้มีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยด้านพัฒนาการของมนุษย์ว่า บุคคลที่มีลักษณะของการเรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือเรียนเชิงรุก (active learner) เมื่อช่วงชีวิตตอนวัยต้น จะยังคงมีลักษณะของการเรียนรู้แบบเดิมในช่วงชีวิตตอนหลัง นั่นแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่ผ่านมาจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในปัจจุบันและอนาคต (Medel–Anonuevo. 2001 :12) ดังนั้นการส่งเสริมให้บุคคลมีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงควรเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ในช่วงต้น โดยเฉพาะการศึกษาในระบบตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับจนถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นคืออาชีวศึกษาและอุดมศึกษา โดยต้องมีการทบทวนเกี่ยวกับการจัดระบบการศึกษา หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนต่างๆ ให้สอดคล้องและตอบสนองหลักการการศึกษาตลอดชีวิต เช่นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสอนควรสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ทั้งครูและผู้เรียนต้องมีลักษณะของการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต เป็นต้น (สุรศักดิ์ หลาบมาลา. 2543, กุมภาพันธ์ : 49 - 54)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย ปัจจัยภายในตัวผู้เรียน (intrinsic to learner) ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ได้(educability) แรงจูงใจ (motivation) และ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (attitudes) กับ ปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน (extrinsic to learner) ได้แก่ การจัดโอกาสในการเรียนรู้ (providers) และ สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ . 2001 ; Medel- Anonuevo. 2001 :14) สิ่งที่สำคัญยิ่งคือการที่ผู้เรียนต้องบูรณาการปัจจัยเหล่านี้ให้ออกมาเป็น

การปฏิบัติหรือการกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงจะกล่าวได้ว่าได้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตตามต้องการ ซึ่งนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตคงมิใช่เพียงการเข้าร่วมการศึกษาและฝึกอบรมเท่านั้น แต่ควรประกอบด้วยการประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงการมีเจตคติและคุณธรรมของการเรียนรู้ด้วย (Smith . 1999)

การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำได้โดยการสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นในระบบการศึกษา โดยใช้หลักสูตรที่เป็นไปตามหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือสำคัญ (Cropley.1977:49-50) และมีการจัดสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ครู หนังสือเรียน วิธีการสอน สภาพแวดล้อม ครอบครัว ชุมชน ฯลฯ (Medel–Anonuevo. 2001 ; DeWitt. 2001 และ Hummell. 1988) เพื่อจะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และอีกทางหนึ่งโดยการจัดโอกาส และแหล่งการเรียนรู้ให้เพียงพอ และตรงตามความต้องการของผู้เรียน และให้สามารถเข้าถึงได้โดยเฉพาะกลุ่มวัยผู้ใหญ่ (Adulthood) ซึ่งโอกาสและแหล่งเรียนรู้เป็นได้ทั้ง ในระบบโดยการจัดโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน นอกระบบโดยการจัดโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ โดยจัดเป็นกิจกรรม โปรแกรมการเรียนรู้ต่างๆ โดยหน่วยงาน องค์การ ที่มิใช่สถานศึกษา เช่น หน่วยงานเอกชน องค์กรทางศาสนาวัฒนธรรม ศูนย์วิทยาศาสตร์ ห้องสมุด ศูนย์สุขภาพ สถาบันต่างๆ ฯลฯ และตามอัธยาศัยโดยการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ อาทิ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา รายการวิทยุเทป วีดีโอ รายการโทรทัศน์ และสื่อต่างๆ (Galbraith. 2001)

ประเทศต่างๆทั่วโลกได้มีการเคลื่อนไหวในการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง เช่น ในยุโรป ประเทศสหราชอาณาจักรได้กำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้การเรียนรู้เป็นกิจกรรมปกติวิสัยในชีวิตประจำวันที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ก่อให้เกิดประโยชน์ เพลิดเพลิน และต่อเนื่องตลอดอายุขัย เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมียุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต 10 ประการ ได้แก่ การวางกรอบงานในเชิงยุทธศาสตร์ การปฏิวัติเจตคติโดยเน้นการรณรงค์ทั่วประเทศเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติให้เห็นถึงประโยชน์และความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การขยายขอบเขตของการเข้ามามีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ให้กว้างไกล โดยการหามาตรการส่งเสริมให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การให้ความสำคัญต่อบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ ในการเป็นศูนย์กลางพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชน การปรับระบบระเบียบให้เรียบง่ายและการบูรณาการ การประสานแผน หุ้นส่วน และความร่วมแรงร่วมใจ การเข้าถึงสารสนเทศ คำปรึกษา และการแนะแนว ความถูกต้องของข้อมูล เป้าหมาย และมาตรฐาน การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ในการสื่อสาร และการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารการจัดสรรเงินทุนกับการใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ; วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 2543 กุมภาพันธ์: 12 – 13)

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้เป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ โดยการออกกฎหมายสำหรับการศึกษาตลอดชีวิต กระจายอำนาจให้แต่ละรัฐวางนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของตนเอง เน้นการทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ให้ความสำคัญแก่บ้านเพราะถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ยุทธศาสตร์ในการปรับแนวคิด ปรับทัศนคติของประชาชนให้เห็นความจำเป็นและ

ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (สุมาลี สังขศรี. 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2543)

ประเทศแคนาดาได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเตรียมประชาชนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของโลก โดยมุ่งให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงชีวิตตามความต้องการของแต่ละบุคคล มีการกระจายอำนาจให้แต่ละมลรัฐวางแผนจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีการรวมตัวกันเป็นองค์กร อาสาสมัครการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ความรู้การอบรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับความรู้และทักษะในการทำงาน การปรับตน การดำเนินชีวิต มีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้บุคคลเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เรียกว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนทางด่วนสารสนเทศ (Lifelong Learning on Information highway) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่บ้าน มีการแนะแนวและให้คำปรึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการให้การศึกษาแก่พ่อแม่เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต โดยเน้นการจัดการศึกษาให้เชื่อมโยงกับการทำงาน เน้นการฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน ให้มีการฟื้นฟูการเรียนรู้เป็นระยะๆ กำหนดนโยบายให้สถานประกอบการต้องจัดการศึกษาให้กับแรงงานในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง(สุมาลี สังข์ศรี. 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543)

ประเทศญี่ปุ่นได้ดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การขยายโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้ทุกหน่วยในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ มีองค์กรรับผิดชอบการศึกษาตลอดชีวิตโดยตรงอย่างชัดเจน มีการออกกฎหมายว่าด้วยการพัฒนากลไก และมาตรการสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับการศึกษาทุกรูปแบบให้เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิต รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน มีการจัดงานและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี. 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2543 ; ศิริธร ทัตติ. 2542 เมษายน – พฤษภาคม : 46 - 47)

ประเทศมาเลเซียได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกำหนดวิสัยทัศน์ปี2020 เน้นยุทธศาสตร์ ในการดำเนินการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญที่สุด คือ การใช้ทรัพยากรมนุษย์เป็นหลักเพื่อเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากทักษะใหม่ ๆ และความรู้ที่ทันสมัยต้องอาศัยการเรียนรู้ซึ่งต้องมีการเพิ่มเติมเรียนรู้ใหม่ตลอดเวลา ทั้งจากในระบบและนอกระบบ การเรียนจะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนในระดับประถมและมัธยมเป็นเพียงการเริ่มต้นในการพัฒนาทักษะ และการศึกษาผู้ใหญ่จะเป็นแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ศิริธร ทัตติ. 2542) จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆในโลกมีความตื่นตัวและให้ความสำคัญในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาชนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดช่วงชีวิต อันจะทำให้เกิดสังคมที่มีความรู้เป็นอำนาจ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน แต่การดำเนินการที่ผ่านมาจะเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการจัดโอกาสให้บุคคลได้เข้ารับการศึกษาเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่หรือการซ่อมเสริมการศึกษาในวัยต้นที่ขาดหายไป โดยมีกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ในการจัดหลักสูตรการศึกษาทั้งเพื่อการรู้หนังสือและเพื่ออาชีพ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเช่น

หลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ยังมิได้กำหนดให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นนโยบายหลักของการจัดการศึกษาของชาติที่ทุกส่วนของสังคมต้องดำเนินการ จนกระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2542 ได้มีการกำหนดแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 ในมาตรา 8 ที่สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมาตรา15 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามี3รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2542 :) ซึ่งเป้าหมายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ การพัฒนาให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (วิชัย ตันศิริ. 2539 :10) ดังนั้นการจัดการศึกษาของประเทศไทยในทุกระดับทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและสูงกว่า ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องมีการประสานและเชื่อมต่อระหว่างกันเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดผลลัพธ์สุดท้ายคือ การพัฒนาบุคคลให้แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาตน พัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักอันหนึ่งของการพัฒนาประเทศ โดยกล่าวถึงสังคมไทยที่พึงประสงค์ ข้อหนึ่งว่า " สังคมไทยต้องเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคน ข้อหนึ่งว่า ...เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต .... สำหรับแนวทางการพัฒนาในข้อที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ...(คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 :14, 38 , 40 - 41)

การดำเนินการเกียวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทยยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีนโยบายและกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน แม้ว่าจะได้มีความพยายามในการเสนอแนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยบ้างอาทิ เช่น ในปีพ.ศ.2543 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรรวม 6 ประเทศ ที่ได้มาจากเอกสารต่างๆ และร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดสัมมนาเรื่องนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนผู้สนใจได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2544 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ พ.ศ.2544 ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาข้อหนึ่งคือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดงานการสัมมนาเรื่อง กระบวนการและ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี เพื่อนำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี ของประเทศสหราชอาณาจักร มาร่วมระดมความคิดเห็น เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีข้อเสนอแนะที่สำคัญหลายประการ เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม เพื่อให้คนไทยทุกวัยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การให้โอกาสได้เรียนรู้แก่ทุกคน การกระตุ้นความอยากเรียน การแก้ไขปัญหาที่คนไทยขาดความสนใจใฝ่รู้ที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเอง จะสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างไร ให้ประพฤติจนเป็นนิสัย เกิดการกระทำเป็นประจำจนเป็นวัฒนธรรม มีการใฝ่รู้ ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่สำคัญที่สุด ที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

จากเหตุผลและความจำเป็นดังที่ได้กล่าวมา รวมทั้งที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 แนวทางที่สำคัญและควรดำเนินการเป็นลำดับแรก คือ การเร่งรัดให้การจัดการศึกษา เป็นไปเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งหมายถึงว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาที่สำคัญมิติหนึ่ง คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ปัญหาที่พบคือยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้การนำไปสู่การปฏิบัติยังไม่เป็นที่ปรากฏ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดแผนกลยุทธ์ การวิจัยและพัฒนา ตลอดจน การประเมินความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ ดังที่มีข้อเสนอในการประชุมนานาชาติ ที่ประเทศเนเทอร์แลนด์ เมื่อปี พ.ศ 2543 (Young and Medel-Anonuevo. 2001 : 5 - 7) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นระดับการศึกษาที่ต้องมีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมการตอบสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคม รวมทั้งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ในระดับต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัย เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สามารถนำไปใช้ทั้งเพื่อการวางแผนการจัดการศึกษา และการประเมินความสำเร็จของการจัดการศึกษา รวมทั้งสำรวจปัญหาในการดำเนินการ เพื่อการปรับปรุงให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ปัญหาการวิจัย

การจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีตัวบ่งชี้อะไรบ้าง ที่สามารถนำไปใช้เพื่อการวางแผน การประเมิน ติดตามการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นชุดตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยบริบท ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา โดยการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. กำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

2. พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยวิธีการนิยามเชิงทฤษฎี ได้แก่ การคัดเลือก การกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ

3. ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงและความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้วิธีการสำรวจด้วยกลุ่มตัวอย่างและการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขต ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตที่การจัดการศึกษาในระ**ดับอุดมศึกษา** ซึ่งเป็นระดับที่ต่อเนื่องมาจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยเป็นการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ดังนั้น ในอนาคต การศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นการศึกษาที่ผู้เรียนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับ อีกทั้ง สังคมในอนาคตเป็นสังคมของความรู้เป็นฐาน ดังนั้นคนจะมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาสูงขึ้นซึ่งการอุดมศึกษา เป็นระดับการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับคนหลายระดับ หลายอายุ มีหลากหลายรูปแบบของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของบุคคล ได้แก่ การศึกษาต่อ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะ รวมทั้งการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มคนสูงอายุ ที่มีจำนวนมากขึ้น เนื่องมาจาก ปรากฏการณ์ที่คนมีอายุยืนยาวขึ้น และประการสำคัญคือผู้วิจัยเป็นบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา จึงมีความมุ่งหมายที่จะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์กับหน่วยงาน

2. กรอบความคิดของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ผู้วิจัยใช้กรอบตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของจอหน์สโตน ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีกรอบความคิดเป็นชุดตัวบ่งชี้ที่ประกอบด้วย

ตัวบ่งชี้ด้านบริบทและปัจจัย ซึ่งหมายถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปัจจัยหรือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ที่ต้องการซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภูมิหลังของผู้เรียน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่ได้จากการศึกษา และรวมถึงสิ่งที่เป็นปัจจัยป้อนในการทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น ทรัพยากรทางการศึกษา เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการหมายถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงการดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยป้อนเพื่อทำให้บรรลุเกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ได้แก่ การบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่หลักสูตร วิธีการสอน การจัดสภาพแวดล้อม เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาหมายถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงการเกิดผลลัพธ์ที่ได้มีการกำหนดไว้ก่อน เช่น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียน ความพึงพอใจของผู้เรียน เป็นต้น

3. กรอบความคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแนวความคิดของกริฟฟิน คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ครอบคลุมตั้งแต่ เป็นนโยบายในการขยายการจัดการศึกษา เป็นกลยุทธ์ในการจัดหาเครื่องมือ วิธีการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้สูงสุด เพื่อทำให้เกิดการบรรลุผล เป็นการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมของการเรียนรู้ ทั้งในแนวดิ่ง คือทุกช่วงอายุ และแนวราบคือ ทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเกิดจากการริเริ่มตั้งใจ และความรับผิดชอบของผู้เรียน ทำให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพและพฤติกรรมเพื่อการพัฒนาตน

4. การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

เป็นประชากรในสถาบันอุดมศึกษา เฉพาะสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เนื่องจาก เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาหลากหลาย ได้แก่ การศึกษาต่อ มีทั้งการศึกษาต่อเนื่อง 2 ปี 4 ปี 3 ปี การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น มีความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายที่มารับบริการ จึงน่าจะมีความครอบคลุมการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

ความสำคัญของการวิจัย

สืบเนื่องจาก การเรียนรู้ตลอดชีวิต กลายเป็นมโนทัศน์หลักของทุกประเทศในโลก ที่จะต้องผลักดันให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ ให้สมาชิกทุกคนในสังคม มีโอกาสและความสามารถในการเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งมีแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต ทำให้เกิดการเพิ่มพูนผลจากการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพของตนในการประกอบอาชีพ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข นำไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณภาพ มีความเป็นปึกแผ่น และสงบสุข

การวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสำคัญหลายประการ ในการส่งเสริมให้เกิดการนำมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. สถาบันการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนตามเป้าหมายและหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำตัวบ่งชี้ที่ได้ไปใช้จัดทำเครื่องมือในการประเมินความสำเร็จและสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นของการดำเนินการ
3. การวิจัยนี้จะส่งผลให้เกิดการกระตุ้นการนำมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปกำหนดเป็นเป้าหมายมิติหนึ่งของบทบาทในการจัดการศึกษา

โดยที่ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยที่ได้ มาจัดทำข้อแสนอแนะในการทำแผนการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งข้อเสนอเชิงนโยบายและ ข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองอย่างตั้งใจและมีเป้าหมายที่กระทำอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวดิ่ง คือทุกช่วงอายุ และแนวราบคือทุกรูปแบบของการเรียนรูทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพ และพฤติกรรมที่จำเป็นเพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาตนและสังคม

การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงกระบวนการในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้บรรลุผลตามบทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดหาโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในที่นี้ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบในการจัดการศึกษาตามแนวคิดการวิเคราะห์เชิงระบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านปัจจัยตัวป้อน ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์

องค์ประกอบด้านปัจจัยตัวป้อน หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงส่วนประกอบที่เป็นตัวนำเข้าในการจัดการศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต้องใช้ในการจัดกระบวนการเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้นว่าประกอบด้วย ผู้เรียน และบุคลากร

ผู้เรียน หมายถึง บุคคลที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาในระดับอนุปริญญา และระดับปริญญาในสถาบันอุดมศึกษา

บุคลากร หมายถึง ครู อาจารย์ และบุคลากรสนับสนุนต่างๆที่ในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบด้านกระบวนการ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงส่วนประกอบของกระบวนการที่สถาบันอุดมศึกษาใช้ในการนำปัจจัยตัวป้อนมาจัดการศึกษา แล้วจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในที่นี้ ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้นว่าประกอบด้วย นโยบายและกลไกการบริหาร หลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล การวิจัย สื่อเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ โอกาสทางการศึกษา ระบบการสนับสนุนและให้บริการแก่ผู้เรียน การแนะแนวและให้คำปรึกษา การสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นโยบายและกลไกการบริหาร หมายถึง เป้าหมายและกระบวนการที่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบัน

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การวัดและการประเมินผล หมายถึง กิจกรรมในการรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใช้ในระดับอุดมศึกษา ที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การวิจัย หมายถึง กิจกรรมในการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์และบุคลากรสนับสนุนในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาวิธีการ เครื่องมือต่างๆที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สื่อเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หมายถึง เครื่องมือในการเรียนรู้ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดหาให้กับผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

โอกาสทางการศึกษา หมายถึง การที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดโอกาสให้บุคคลทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ตามความต้องการและตามศักยภาพ เพื่อให้ยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ระบบการสนับสนุนและให้บริการแก่ผู้เรียน หมายถึง การที่สถาบันอุดมศึกษาจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างอิสระและต่อเนื่อง

การแนะแนวและให้คำปรึกษา หมายถึง การที่สถาบันอุดมศึกษามีระบบการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องแก่ผู้เรียน

การสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการที่สถาบันอุดมศึกษามีการศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของบุคคลตัวอย่างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคม ยกย่องเชิดชูเป็นแบบอย่างในสถาบัน

องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงส่วนประกอบที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการนำปัจจัยตัวป้อน มาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใน

ที่นี้ ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้นว่า ประกอบด้วย ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีพฤติกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการพัฒนาตนจากการเรียนรู้

คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง ลักษณะที่บ่งบอกหรือใช้ทำนายได้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการกำหนดตัวบ่งชี้คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนักวิชาการและผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย โดยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้นว่าคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีสมรรถภาพในการเรียนรู้แบบนำตนเอง การมีพลังจูงใจในการเรียนรู้ และการมีความใฝ่รู้

การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การที่บุคคลเห็นคุณค่า ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีความชื่นชอบในการเรียนรู้

การมีสมรรถภาพในการเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีบุคลิกภาพ สมรรถภาพ และทักษะที่ทำให้สามารถริเริ่มเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้แก่ การมีบุคลิกภาพของการเปิดกว้างทางความคิด ชอบการเปลี่ยนแปลง และมุ่งมั่นในการเรียนรู้ การมีทักษะของการเรียนรู้แบบนำตนเอง สามารถวิเคราะห์และกำหนดจุดม่งหมายในการเรียนรู้ของตน ริเริ่มวางแผนการเรียนรู้ ดำเนินการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ การมีทักษะการเรียนรู้ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ทักษะการคิด ทักษะการใช้เครื่องมือการเรียนรู้ ทักษะการแสวงหาและการใช้ข้อมูล เป็นต้น

การมีพลังจูงใจในการเรียนรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้ รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองที่ต้องทำให้สำเร็จ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ด้วย

ความใฝ่รู้ หมายถึง การที่บุคคลมีความอยากรู้อยากเห็น รักการอ่าน การค้นคว้าแสวงหาแหล่งและวิธีการเรียนรู้ให้กับตนเองอยู่เสมอ

ตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงส่วนประกอบต่างๆในกระบวนการจัดการศึกษาของสถาบันในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้บรรลุตามบทบาทของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยตัวป้อน ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ และตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์

การศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึงการศึกษาในระดับต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การสร้างตัวแปรส่วนประกอบของการจัดการศึกษา ที่ใช้ในการบ่งบอกว่า การจัดการศึกษานั้นทำให้เกิดผลในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการนิยามเชิงทฤษฎี

การนิยามเชิงทฤษฎี หมายถึง กระบวนการในการสร้างตัวบ่งชี้ โดยการที่ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรองค์ประกอบจากหลักการทฤษฎี ทำการคัดเลือก และกำหนดน้ำหนักความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรองค์ประกอบที่จะใช้เป็นตัวบ่งชี้จากการสังเคราะห์แนวคิดต่างๆ ตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต คัดเลือกตัวบ่งชี้ทั้งหมดโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต และกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกัน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัย ในประเด็นต่างๆดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.1 ความเป็นมาของมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.2 ความสำคัญและเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.3 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.4 แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.5 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.7 ตัวบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   1.8 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.1 บทบาทของอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.2 การเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.3 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.4 การประเมินการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.5 สถานะปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.6 ข้อเสนอแนะสำหรับนักการศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
   2.7 องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ใช้ในการวิจัย
3. การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา
   3.1 ความหมาย ลักษณะ ประเภทและประโยชน์ของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา
   3.2 กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้
   3.3 กรอบความคิดของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา
   3.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้
4. กรอบความคิดในการวิจัย

1.แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 ความเป็นมาของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ในปัจจุบันคำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของการปฏิรูประบบการศึกษาและการฝึกอบรม (Hasan . 1996) นักการศึกษามีความเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ใช่ความคิดใหม่ เนื่องจากหากศึกษาวัฒนธรรมของแอฟริกา เอเชีย และอาหรับ จะพบว่าได้ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการเรียนรู้ในแนวดิ่ง (vertical articulation) หรือความจำเป็นในการที่จะต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่มาแต่ดั้งเดิม เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคลและสังคม (Medel – Anonuevo . 2001) จุดกำเนิดของคำว่า "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" มีความสัมพันธ์

อย่างใกล้ชิดกับคำว่า การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ซึ่งมีใช้ในภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1920 โดยมีจุดเริ่มต้นจากการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย และยังมีความเกี่ยวข้องกับคำว่า การกลับมาศึกษาใหม่ (Recurrent Education) และ การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education)

ในปี ค.ศ. 1960 ซึ่งเป็นช่วงที่ทั่วโลกมีการตื่นตัวในการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้มีการให้ความสำคัญเชิงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต โดยกำหนดอุดมการณ์ (Ideology) ของ " การศึกษาตลอดชีวิต " หรือการศึกษาทั่วไป (General Education) ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อช่วยในการเพิ่มศักยภาพของบุคคลให้สูงขึ้นโดยเปิดโอกาสให้เข้าฝึกอบรมหรือเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มเติม

มีการนำคำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มาใช้ในช่วงต้นทศวรรษ 70 โดยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำว่า การกลับมาศึกษาใหม่ ดังจะเห็นได้จากบทความต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลานั้น อาทิเช่น Recurrent Education: A Stratergy for Lifelong Learning (OECD: Organization for Economic Cooperation and Development. 1973) และ Recurrent Education and Lifelong Learning (Schuller & Megarry. 1979) อย่างไรก็ตาม แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความแตกต่างจากแนวคิดของการกลับมาศึกษาใหม่อย่างเห็นได้ชัด (Hasan. 1996 : 33)

ในปี ค.ศ.1972 ได้มีการเผยแพร่รายงานการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Faure Report : Learning to be)ที่พยายามจะสร้างแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิและความจำเป็นที่แต่ละบุคคลจะต้องเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของตน โดยในรายงานได้เสนอให้ "การศึกษาตลอดชีวิต เป็นมโนทัศน์หลัก (master concept) ของนโยบายทางการศึกษาสำหรับประเทศทั้งที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา (Medel Anonuevo. 2001 : 1) รายงานฉบับนี้เน้นให้เห็นว่าแม้ว่าการศึกษาตลอดชีวิตจะได้รับการยอมรับและยกย่องในวัฒนธรรมหลากหลายทั่วโลก แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์พื้นฐานในนโยบายทางการศึกษา โดยต้องทำให้ปัจเจกบุคคลพยายามรักษาสภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

ต่อมาได้เกิดการเรียกร้องให้มีการอธิบายความหมายของมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตและแนวทางการปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คณะกรรมการบริหารทางการศึกษาของยูเนสโก (UNESCO Institute for Education, UIE) จึงได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ.1972 ได้ทำการศึกษาวิจัยประเด็นการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งจัดพิมพ์ผลงานและการวิจัยหลายฉบับ เช่น หนังสือเรื่อง พื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิต (Foundation of Lifelong Education) ซึ่งเขียนโดยเดฟ (R.H Dave) ในปี ค.ศ. 1976 รายงานผลการศึกษาเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิต และการประเมินผล (Lifelong Education and Evaluation Practice) โดย สเกเยอร์และเดฟ (Skager & Dave) ในปีค.ศ 1978 และรายงานผลการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หนังสือเรียนที่ตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิต (School Textbooks and Lifelong Education) โดยฮัมเมล (Hummel) ในปีค.ศ.1988 เป็นต้น

ในปี ค.ศ. 1990 อัตราการว่างงานในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอยู่ในระดับสูงมาก จึงได้มีการนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ว่างงานได้เข้าฝึกอบรมและรับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมซึ่งถือเป็นการสร้างโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานอีกครั้งหนึ่ง โดยในปี ค.ศ. 1992 ประธานาธิบดีบิล คลินตัน ของสหรัฐอเมริกา ได้จุดประกายเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกระตุ้นให้ทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อมต่อระหว่างโรงเรียนและการศึกษาผู้ใหญ่ รวมทั้งมีการรณรงค์เกี่ยวกับแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นว่าถือเป็นเรื่องจำเป็นที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องจัดให้พนักงานได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในปีค.ศ1997 ได้กำหนดนโยบายการศึกษาในการให้ความสนับสนุนทางด้านภาษีและงบประมาณที่จะทำให้สามารถตอบสนองผู้เรียนทุกช่วงอายุ ดังจะเห็นได้ในประเด็นที่เก้า ที่กล่าวว่า " ในศตวรรษที่ 21 เราต้องขยายขอบฟ้าของการเรียนรู้

ให้เป็นตลอดช่วงชีวิต ประชาชนของเราทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในช่วงอายุใด จะต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ" (Maehl. 2000 : 4 -5)

เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของประเทศ คณะกรรมาธิการยุโรปจึงได้ประกาศในการสัมมนาให้ปี ค.ศ. 1996 เป็นปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (European year of Lifelong Learning) โดยกล่าวว่า "จุดมุ่งหมายของปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป คือ การนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้เพื่อส่งเสริม การพัฒนาตัวบุคคล และการสร้างสำนึกของความเป็นปัจเจกบุคคล ความสามารถในการดำรงตนเองในการทำงานและในสังคมได้อย่างกลมกลืน การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย รวมทั้งความสามารถของบุคคลในการปรับตัวให้รับกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและสังคม"

หลังจากที่ได้มีการกำหนด "ปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป" ขึ้นในปี ค.ศ. 1996 ได้มีความเคลื่อนไหวในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อาทิเช่น รัฐมนตรีการศึกษาจากประเทศสมาชิกขององค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Cooperation and Development : OECD) ได้ตกลงร่วมกันในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชน (Learning Australia Inc. 2001, July a)

ในปี ค.ศ. 1997 คณะที่ปรึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งสหราชอาณาจักร (National Advisory Group for Continuing Education and Lifelong Learning ,NAGCELL) ได้เผยแพร่รายงานในประเด็น " การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับศตวรรษที่ 21" (Fryer Report: Lifelong Learning for the twenty – first Century) เพื่อนำเสนอต่อรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นการเสนอให้หลอมรวมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ในที่ทำงานเพื่อปรับปรุงความสามารถในการทำงานและทำให้มีโอกาสในการจ้างงานมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม (social cohesion) วิสัยทัศน์ของรายงานฉบับนี้คือ " การเรียนรู้ต้องเป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าถึงได้ ต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้และเป็นผู้จัดการการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต" (Elliot. 1999 : 104 – 105)

ในปีเดียวกัน คณะกรรมาธิการแสวงหาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (National Committee of Inquiry into Higher Education) ได้จัดทำรายงานในหัวข้อ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Dearing Report : Higher Education in the Learning Society) เสนอวิสัยทัศน์ของอุดมศึกษาในประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่า " เป้าหมายของการศึกษาคือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องตระหนักถึงเป้าหมายที่จะพัฒนาบุคคล สังคม เศรษฐกิจของชาติ ในศตวรรษหน้าประเทศที่จะประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจคือประเทศที่มีสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสังคมที่ทุกคนมีพันธะผูกพันมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยได้รับการศึกษาและฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ" และเสนอว่า หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือการเชื่อมต่อระหว่างการศึกษาระดับอุดมศึกษากับการศึกษาต่อ (Further education) ทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เริ่มจัดตั้งสถาบันและองค์กรที่ดำเนินงานเรื่องนี้โดยตรง รวมทั้งก่อให้เกิดแนวคิดในระดับประเทศว่าการจัดโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสามารถอยู่รอดทางเศรษฐกิจได้ในยุคข้อมูลข่าวสาร (Elliot. 1999 : 98 – 99)

ในปี ค.ศ. 1996 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รายงาน การเรียนรู้เพื่อชีวิต ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วถึง 28 ปี ยูเนสโก ได้เผยแพร่รายงานของเดอลอร์ส (Delor's Report) เพื่อประกาศว่าจำเป็นต้องนำมโนทัศน์ของการศึกษาตลอดชีวิตมาทบทวนใหม่เพื่อทำให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น โดยต้องมีการรวมพลัง 3 อย่าง ได้แก่ การแข่งขัน (competition) เพื่อทำให้เกิดการกระตุ้น ความร่วมมือ (Co Operation) เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง และความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) เพื่อให้เกิดเอกภาพ โดยกล่าวว่า " มีความจำเป็นต้องคิดทบทวนมโนทัศน์ของ

การศึกษาตลอดชีวิตเสียใหม่ เพื่อให้ทันสมัยและกว้างขวางยิ่งขึ้น การศึกษาตลอดชีวิต ต้องมิใช่เพียงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทำงาน แต่ต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของการสร้างคนอย่างสมบูรณ์ ทั้งความรู้ความถนัด รวมทั้งความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาน ต้องทำให้คนสามารถสร้างความตระหนักในตนเอง (self awareness) และต่อสิ่งแวดล้อม กระตุ้นส่งเสริมให้บุคคลมีบทบาทในสังคม และทำงานให้กับชุมชนด้วย " โดยใช้คำว่า **การเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) เข้ามาแทนที่ คำว่า การศึกษาตลอดชีวิต ดังจะเห็นได้จากในรายงานที่กล่าวว่า " กุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ศตวรรษที่ 21 คือ การเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Learning Throughout Life) เพื่อการปรับตัวให้รับกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเพื่อการรอบรู้ในการที่จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการดำรงชีวิตอย่างปกติของบุคคล " เดอลอร์ยังได้ขยายแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมเอาการแสวงหาและการได้รับความรู้และความเข้าใจผู้อื่นรวมทั้งการเข้าใจโลกในวงกว้าง โดยมีรากฐานของสี่เสาหลักของการเรียนรู้ (Four pillar of learning) ได้แก่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (learning to live together) การเรียนรู้ที่จะรู้ (learning to know) การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติได้ (learning to do) และจากที่แฟร์เสนอแนะเพิ่มคือ การเรียนรู้ที่จะเป็นหรือเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิต (learning to be) (Medel-Anonuevo. 2001 : 4 ; Maehl. 2000 : 4 –5)

มีเดล-อันโยนูเอโว (Medel- Anonuevo. 2001 : 4) กล่าวว่า จากการศึกษาเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนจาก คำว่า "การศึกษาตลอดชีวิต " ไปสู่ "การเรียนรู้ตลอดชีวิต " ไม่ได้เปลี่ยนเฉพาะความหมาย แต่ได้เปลี่ยนเนื้อหาสาระสำคัญด้วย การศึกษาตลอดชีวิต ในตอนต้นปี 1970 จะเป็นมโนทัศน์ที่มีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคลและชุมชน เพื่อให้เผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ในทางกลับกัน การให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในปี 1990 จะเชื่อมโยงกับการฝึกอบรมใหม่ การเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เพื่อทำให้บุคคลสามารถรับกับปัญหาที่มาจากความต้องการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกการทำงาน นอกจากนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่กำลังได้รับการยอมรับ และส่งเสริมกันในปัจจุบันนี้ เป็นมโนทัศน์ที่มุ่งเน้นที่ตัวบุคคล (individual oriented) เป็นการมอบหมายความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ และ การพึ่งพาตนไปที่ตัวบุคคล ในขณะที่การศึกษาตลอดชีวิต มักจะมุ่งเน้นกลับมาที่ชุมชน ให้ความสำคัญที่โครงสร้างการจัดการของสถาบัน องค์กร ในการจัดให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต

มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนมากจะให้ความสำคัญไปที่การพัฒนาบุคคล ให้มีความรู้ ทักษะเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยความคิดใหม่ที่กว้างไกลกว่าการจัดโอกาสการเรียนรู้ครั้งที่สองหรือสามให้กับผู้ใหญ่ และต้องรวมเอาการพัฒนาปัจเจกบุคคลและสังคมในทุกรูปแบบทั้งอย่างเป็นทางการเช่นการเรียนในโรงเรียน สถาบันอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษาและสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ และการเรียนอย่างไม่เป็นทางการที่บ้าน ที่ทำงานรวมทั้งในชุมชน ให้ความสำคัญที่มาตรฐานของความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับคนโดยไม่คำนึงถึงอายุ ต้องมุ่งเน้นถึงความต้องการจำเป็นในการเตรียมพร้อมและจูงใจในการเรียนต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต และสร้างความมั่นใจว่าผู้ใหญ่ทุกคนทั้งที่มีงานทำและไม่มีงานทำจะมีโอกาสในการกลับเข้ามาฝึกอบรมหรือปรับปรุงทักษะให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะถูกนำไปใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หลายประการได้แก่ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาบุคคล การสร้างความเข้มแข็งของค่านิยมประชาธิปไตย การปลูกฝังการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน รักษาความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม และเพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การเพิ่มผลผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Smith. 2002 : 49 – 50) เมื่อเร็วๆนี้ ได้มีการนำเสนอการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Citizenship education) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้เกิดความสมดุลกับทิศทางเดิมที่เน้นเฉพาะด้านอาชีพ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น แรนสัน (Medel-Anonuevo. 2001 ; citing Ranson . 1998) ได้เขียนถึงความสำคัญของสังคมที่กระบวนการในการเรียนรู้ผูก

ติดกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนและการสร้างความร่ำรวยมั่งคั่ง เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิตของสมาชิกในสังคม โดยการที่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งนักจัดทำนโยบาย นักการศึกษา และผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ต้องพยายามที่จะสร้างมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตใหม่ให้หลอมรวมคุณลักษณะด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเข้ามาด้วย

ในปี ค.ศ. 2000 มีการประชุมโต๊ะกลมนานาชาติในหัวข้อกลยุทธ์ของการทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Creative and Inclusive Strategies For Lifelong Learning) เมื่อวันที่ 27- 29 พฤศจิกายน ที่สถาบันเพื่อการศึกษาของยูเนสโก (UNESCO Institute for Education ,UIE) เมืองแฮมบูร์ก ประเทศเยอรมัน มีนักการศึกษา นักจิตวิทยา และนักจัดทำนโยบายจากกว่า10ประเทศเข้าร่วมการประชุม ได้ข้อสรุปจากการประชุมในสามประเด็นหลักคือ ประการแรกควรมีการนำคำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากำหนดนิยามใหม่เพื่อให้มีขอบเขตกว้างขวางและครอบคลุมถึงความหมายที่แท้จริงในทุกด้าน ประการที่สองการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และปัญหาที่เกิดขึ้นจากโลกยุคไร้พรมแดนนี้ได้อย่างไร และประการสุดท้ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการปฏิรูปโฉมใหม่ของการสร้างสังคมของความรู้ ซึ่งในประเด็นนี้มีข้อเสนอข้อหนึ่งว่าควรมี*การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการวัดความสำเร็จและปัญหาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต*โดยพิจารณาถึงบทบาทในการปฏิรูประบบการสอนและสถาบันการเรียนรู้รวมทั้งการอุดมศึกษาในอนาคต (Young & Medel-Anonuevo. 2001 : 5 - 7)

ในปี ค.ศ.2001มีการประชุมสัมมนานานาชาติในหัวข้อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (International Conference on Lifelong Learning : Global Perspectives on Education) เมื่อวันที่1-3 กรกฎาคม ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน มีผู้เข้าร่วมประชุมเกือบ200คนจาก40ประเทศ ผลสรุปจากการสัมมนาเป็นการนำเสนอมุมมองประสบการณ์ของการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของประเทศต่างๆ เช่นบันทึกการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (Europe Memorandom of Lifelong Learning) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในอาฟริกา เป็นต้น (Medel-Anonuevo. 2002)

ในปี ค.ศ.2002 คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission. 2002) ได้รายงานการจัดทำตัวบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรปเพื่อใช้เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงสถานะปัจจุบันของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุโรป ประกอบด้วย 15 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านที่หนึ่ง ทักษะ สมรรถนะ และเจตคติ ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การรู้หนังสือ การคิดคำนวณ ทักษะใหม่เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน และความเป็นพลเมืองผู้กระตือรือร้น ด้านที่สอง การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านที่สาม ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การลงทุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต นักการศึกษากับการเรียนรู้ และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านที่สี่ การพัฒนาระบบและกลยุทธ์ 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ กลยุทธ์เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความเป็นปึกแผ่นของการจัดการเรียนรู้ การให้คำปรึกษาและแนะแนว การรับรองและให้วุฒิบัตรการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพ โดยที่มีหลายตัวบ่งชี้ที่ยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้กลายเป็นมโนทัศน์ที่ทุกประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นของการกำหนดนโยบายของประเทศ และพยายามที่จะหาแนวทางรวมทั้งกลยุทธ์ต่างๆที่จะทำให้มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 คือสังคมแห่งการเรียนรู้

1.2 ความสำคัญและเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

ฮาซัน (Hasan. 1996 : 35 – 36) กล่าวถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า หากจะมองถึงความเป็นมาและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคงต้องมองในระดับประเทศและระดับโลก โดยเริ่มจากวิกฤติการณ์น้ำมันในปีช่วงกลางทศวรรษ 70 ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรม และมีผลต่อเนื่องไปถึงเศรษฐกิจโลก มีการเปิดตลาดของประเทศต่าง ๆ สู่เวทีโลก ทำให้ต้องมีการปฏิวัติด้านข้อมูลข่าวสาร และนำไปสู่การสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ ขึ้น การมีข้อมูลและความรู้เป็นตัววัดถึงความก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจ ทักษะและผลผลิตจะล้าสมัยเร็วขึ้นเนื่องจากมีการให้บริการและการผลิตสิ่งของใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและอย่างรวดเร็ว การมีสุขภาพที่ดีและการมีอายุยืนยาวขึ้นของผู้คนในประเทศอุตสาหกรรม ทำให้มีการยืดระยะเวลาชีวิตการทำงานออกไป และมีการขยายเวลาการศึกษาในช่วงต้นของชีวิต และในที่สุดแล้ว องค์ประกอบทั้งหลายที่กล่าวมาก็ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น สภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกช่วยอธิบายความเป็นมาและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งถือเป็นมุมมองใหม่ของปรัชญาการศึกษา และก่อให้เกิดข้อคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ เติบโตและพัฒนาขึ้นได้เนื่องจากการมีความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความคิด ในสังคมแห่งความรู้ ข้อมูลและความคิด ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ที่บรรลุวุฒิภาวะแล้ว วัยหนุ่มสาว หรือแม้แต่เด็ก ๆ ทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสิ้น และหากประเทศใดไม่ได้ส่งเสริมให้มีสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนในประเทศนั้นก็จะเสียเปรียบและถูกทิ้งให้อยู่ล้าหลัง

2) การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องในสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในส่วนของความสำคัญของรากฐานการศึกษา พบว่ามีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวจะมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำหรับในส่วนของการเรียนรู้ต่อเนื่อง จากมโนทัศน์เดิมที่มองว่าการศึกษามีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มซึ่งพลาดโอกาสในการศึกษาซึ่งอาจเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ โดยอาจไม่มีโอกาสเข้าเรียนตั้งแต่เริ่มแรก หรืออาจจำเป็นต้องหยุดเรียนในระยะเวลาต่อมาหลังจากเข้าเรียนไปแล้วระยะหนึ่ง เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสในการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

3) ความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้สังคมมีศักยภาพยิ่งขึ้น แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่เป็นที่เชื่อกันอย่างกว้างขวางว่าเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและนับวันก็จะรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลงแต่อย่างใด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้มนุษย์ให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ รวมทั้งรักษาคุณภาพและความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรมท่ามกลางการถาโถมที่หนักหน่วงของความรู้และข้อมูลข่าวสาร

4) ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับปรากฏการณ์ "ความมีอายุยืน" ของมนุษย์ ช่วงชีวิตของมนุษย์ได้ถูกแบ่งออกไปแตกต่างจากที่เคยเป็น กล่าวคือ มีการยืดระยะเวลาการศึกษาในช่วงต้นของชีวิตออกไป รวมทั้งช่วงชีวิตหลังจากเกษียณอายุก็ขยายออกไป ในขณะที่ชีวิตวัยทำงานซึ่งอยู่ระหว่างวัยเรียนและวัยเกษียณต้องรับภาระหนักอึ้งทางเศรษฐกิจ จึงต้องมีการผสมผสานการทำงานกับการเรียนรู้เข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถเพิ่มพูนศักยภาพในการทำงานทำให้ไม่ถูกออกจากงานก่อนเวลา

นอกจากนั้น อลัน สมิธ (Smith. 2002 : 50) ได้เสนอความเห็นที่คล้ายกันถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการประชุมนานาชาติที่ปักกิ่ง โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุโรปเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด

1) ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้เกิดการจ้างงาน

2) ความเสมอภาค การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มั่นใจได้ว่าปัจเจกชนจะได้รับการตอบสนองความต้องการทุกคน

3) ทำให้เกิดการยึดเหนี่ยวกันในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้มั่นใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชุมชนและสังคม เป็นแบบเป็นมิตร สงบสุขและเป็นสังคมที่เกิดการพัฒนา

ดังนั้นในยุโรปให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงในด้านเศรษฐกิจ เท่านั้นยังถือว่าการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว และความเป็นหนึ่งเดียวในสังคม เป็นอีกสองด้านที่สำคัญเท่าๆกัน

สำหรับในประเทศไทย มีการให้ความสำคัญกับความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน ดังเช่น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหนึ่งในลักษณะชีวิตที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทุกคนควรตระหนักว่า เป็นไปไม่ได้เลยหากบุคคลใดปรารถนาความสำเร็จ แต่ไม่มีนิสัยรักการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพราะในขณะที่โลกหมุนไปข้างหน้า คนที่ยังย่ำอยู่กับที่จะกลายเป็นคนล้าหลังในทันที กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดผลดี คือ ประการแรกการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองตลอดเวลา ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นคนที่พัฒนาตนเองเสมอ กลายเป็นคนที่ดีกว่าเมื่ออดีตและอนาคตดีกว่าปัจจุบัน และประการที่สองการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลปลอดภัยและมีสติปัญญา การเรียนรู้ทำให้บุคคลมีสติปัญญา คือการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกต้อง สามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไม่ให้เกิดได้

จากแนวคิดต่างๆนี้ สรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญและจำเป็นเพื่อการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ จนถึงระดับโลก กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่ต้องพยายามผลักดันให้เป็นจริงในทางปฏิบัติอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องมาจากบริบทต่าง ๆ ดังนี้

1) การให้ความสำคัญกับความรู้หรือสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน หรือการเรียกร้องให้มีการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2) แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายโดยเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เรียกร้องให้สร้างความหลอมรวมทางสังคมเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวในสังคม เป็นสังคมที่มีความสามัคคีและมีความสงบสุข

3) ความไม่เสมอภาคในการศึกษาของสมาชิกในสังคม ทำให้เกิดผู้ด้อยโอกาสในการพัฒนาตน เพื่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง

4) ปรากฏการณ์ที่คนมีอายุยืนขึ้นทำให้โครงสร้างประชากรของแต่ละประเทศเปลี่ยนแปลงไป ช่วงเวลาในชีวิตของคนวัยหลังจากจบจากโรงเรียนยาวนานขึ้น

5) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เน้นการแข่งขันระดับโลกและการจ้างงาน

6) ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทำให้ต้องมีการปรับทักษะและสมรรถภาพเพื่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพหรือมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

สำหรับเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีผู้เสนอไว้ดังต่อไปนี้

เคมป์ (Kemp. 1998) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมายที่ผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูน มีประโยชน์แก่ประชากรทุกคน โดยการพยายามหาแนวทางที่เป็นไปได้ในการตอบสนองความต้องการทางการศึกษาและการฝึกอบรมของแต่ละบุคคล ลูกจ้าง และของชุมชนที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ที่สุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา ที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้ผลของการศึกษาอบรมนั้น

ในขณะที่ มารา และคณะ (Marra ; et al . 1999) ให้ความสำคัญของเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปที่กระบวนการทำให้คนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดย กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมี

จุดมุ่งหมายหลักคือการทำให้คนมีเครื่องมือ ได้แก่ทักษะและสมรรถภาพที่ต้องการเพื่อการศึกษาด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง หลังจากสำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งผลจากการประชุมที่เมืองโคล์น ประเทศออสเตรเลีย (Koln Charter) เมื่อวันที่19มิถุนายน 2542 เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและความปรารถนาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Learning Australia Inc. 2001b) มีข้อเสนอที่คล้ายๆกัน คือ เห็นว่าสิ่งท้าทายที่ทุกประเทศกำลังเผชิญอยู่คือทำอย่างไรจึงจะกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นสังคมที่เชื่อมั่นได้ว่าพลเมืองทุกคนมีเครื่องมือ คือ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่จำเป็นในศตวรรษหน้า ซึ่งเศรษฐกิจและสังคมกำลังกลายเป็นสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน การศึกษาและทักษะเป็นสิ่งจำเป็นในการจะทำให้ประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบของพลเมือง และความเป็นปึกแผ่น การหลอมรวมในสังคม ซึ่งในศตวรรษที่ 21การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือหนังสือเดินทางที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้ากับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นมากกว่าที่เคยเป็นมา เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ พัฒนาบุคคลให้มีเครื่องมือ ได้แก่ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกแห่งการใช้ความรู้เป็นฐาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สำหรับในประเทศไทยได้มีการกำหนดหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 200) ได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ 6 ประเทศไว้ว่า เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิด วิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสานและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาบุคคลให้มีเครื่องมือ ที่สำคัญในการดำรงชีวิตในโลกอย่างมีความสุข สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตเพื่อการพัฒนาตน และสังคมโดยรวมจากผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น

1.3 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเป็นมโนทัศน์ที่เป็นปัญหาในเชิงความหมายอยู่ในปัจจุบัน มีการให้ความหมายอย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล จากการศึกษาเอกสารต่างๆพบว่าคำว่า" การเรียนรู้ตลอดชีวิต" มีความเป็นมาสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับคำว่า"การศึกษาตลอดชีวิต" ซึ่งนักการศึกษาจำนวนมากใช้คำว่า " การศึกษาตลอดชีวิต "กับคำว่า "การเรียนรู้ตลอดชีวิต "ในความหมายเดียวกัน มีผู้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต กับ การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างไว้ดังนี้

ครอปลีย์ (Cropley. 1978 : 49 – 50) เสนอการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของแนวคิด การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) และ หลักสูตรที่ตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong education – fascilitating curriculum) สรุปได้ว่า

1) การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงเป้าหมายที่เป็นทางการ หรือเป็นอุดมการณ์ สำหรับองค์กร และการจัดโครงสร้างของประสบการณ์ในการให้การศึกษาแก่บุคคลตลอดช่วงชีวิต

2) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการเรียนรู้ที่เป็นการตอบสนองความสำนึกของความต้องการที่จะเรียนในส่วนของผู้เรียนรู้เอง และเป็นสำนึกของความพยายามของหน่วยงานทางการศึกษาที่จะจัดสถานการณ์ที่จะอำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้นั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะไม่รวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิต

3) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงบุคคลซึ่งสำนึกว่าตนเองเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เห็นการเรียนรู้สิ่งใหม่เป็นวิธีการที่จะจัดการกับปัญหาได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีแรงจูงใจอย่างสูงในการที่จะเรียนรู้ในทุกช่วงอายุ รับการเปลี่ยนแปลงและสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต เป็นการจัดโอกาสให้กับการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

4) หลักสูตรที่ตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิต เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นงานในเชิงปฏิบัติที่ท้าทายนักพัฒนาหลักสูตร คือ ต้องออกแบบหลักสูตรที่นำหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ งานของนักวิจัยซึ่งติดตามการนำหลักสูตรไปใช้คือต้องแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่ออกแบบบนหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตได้ทำให้เกิดผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งต่อมาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริงในภายหลัง

ครอปลีย์สรุปความสัมพันธ์ระหว่างกันของการศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จะเกี่ยวข้องกับการจัดการอย่างเป็นทางการของระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตคือมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ซึ่งปรับตัวตอบสนองต่อความต้องการของสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต ได้อย่างมีดิสัมปชัญญะ และเป็นระบบ ด้วยกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนั้นครอปลีย์ (Cropley. 1989 :526) ยังสรุปไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นระบบของกระบวนการทางด้านการเงิน (financial) การจัดโครงสร้างองค์กร (organizational) การบริหารจัดการ (administrative) และการจัดการสอน (didactic) ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ในที่นี้ไม่ใช่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในชีวิตประจำวันแต่เป็นการเรียนรู้อย่างเสรี (deliberate) ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นการจัดการอำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้ที่อิสระและมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของบุคคลอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นได้ตลอดช่วงเวลาในชีวิตทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะในวัยผู้ใหญ่แม้ว่าจะปรากฏให้เห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่วนมากเกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ซึ่งเนื่องจากว่าในช่วงชีวิตของคนจะใช้เวลาในช่วงวัยผู้ใหญ่มากกว่าในวัยเด็กก็ตาม

แคนดี้ และ ครีเบอร์ต (Charoenwongsak. 2001; citing Candy & Crebert . 1991) มีความเห็นที่สอดคล้องกับ ครอปลีย์ โดยกล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงกระบวนการตลอดชีวิต ในการที่จะเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจาก การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งหมายถึง โครงสร้าง ระบบ วิธีการ และการปฏิบัติที่พยายามจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มา ชูปิง (Shuping. 2002 : 295) ได้ให้ความเห็นคล้ายกันว่า การศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นคำสองคำที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและเป็นคุณลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์กันแบบสองทาง การศึกษาตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานทางการศึกษาในการกำหนดนโยบาย วางแผนจัดโปรแกรมทางการศึกษาที่สมาชิกทุกคนในสังคมสามารถเข้าร่วมได้ นั่นคือต้องจัดโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆให้กับพลเมืองทุกคนรวมทั้งการสร้างสภาพการณ์ที่เอื้อต่อการที่ทำให้พลเมืองจะได้รับการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตส่งเสริมการทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีจุดมุ่งหมายในการทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจริง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการกระตุ้นให้พลเมืองแต่ละคนมีความสามารถและมี

นิสัยในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าอย่างกระตือรือร้น ตลอดช่วงชีวิตของเขา

ทอเรส (Tores. 2002 : 9 – 10) กล่าวว่าภาวะปัจจุบันกำลังเป็นจุดเปลี่ยนจากมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตไปสู่มโนทัศน์ที่ใหม่และทันสมัยกว่าคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่กว้างกว่า ในขณะที่การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งไปที่การจัดการศึกษาให้ มองผู้เรียนในภาพรวมของทั้งสังคม มีรูปแบบการศึกษาแบบจำกัด คือการเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันการศึกษา และมองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลับให้ความสำคัญกับความต้องการของแต่ละบุคคล มองผู้เรียนแต่ละคนเป็นปัจเจกชนที่แตกต่างกัน รูปแบบของการเรียนเปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น รวมทั้งถือว่าโอกาสเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้

สำหรับในประเทศไทย วิชัย ตันศิริ (2539 มกราคม – เมษายน : 9 – 13) และสุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาตลอดชีวิต กับ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเหมือนเป้าหมายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นั่นคือการศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์มีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เรียนรู้อย่างเหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่มีจุดเน้นที่ต่างกันคือ การนำคำทั้งสองไปใช้ ในการใช้คำว่าการศึกษาตลอดชีวิตจะเน้นในแง่การให้แนวทาง มองในแง่ผู้จัดว่าจะจัดเตรียมกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต ส่วนที่ใช้คำการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่ตัวผู้เรียนโดยละการจัดการศึกษาไว้ เน้นเฉพาะในส่วนผู้เรียนว่าเมื่อมีผู้จัดการศึกษาให้แล้วผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไรเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรในลักษณะใด

สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นเป้าหมายและอุดมการณ์ในการจัดโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาเพื่อทำให้ บุคคลสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตจะให้ความสำคัญไปที่การจัดระบบโครงสร้างของการศึกษา ในขณะที่มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำสองคำนี้อย่างหลากหลาย สรุปได้ว่าความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต สามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม

กลุ่มแรกเป็นความหมายในลักษณะของภาพรวมของระบบการศึกษา ดังเช่น องค์การยูเนสโก แฟร์ เดฟ และ กาลเบรท (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 17,18,19 ,21; อ้างอิงจาก UNESCO. 1968 ; Faure .1972 ; Dave 1975 ; Galbraith . 1992 : 5 – 6 ; http ://www.ifd.or.th) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบันว่า เป็นการให้การศึกษาที่ครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมครอบคลุมการศึกษาทุกลักษณะ ทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาไม่เป็นทางการ ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลและของกลุ่มเพื่อจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในตัวบุคคล สังคม และอาชีพ ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง การศึกษาจะไม่สิ้นสุดลงที่การสอบและได้รับประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษา แต่ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

กลุ่มที่สอง เป็นการให้ความหมายในลักษณะที่เป็นแนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษา ได้แก่ ซิมสันและคณะ เดฟและสเกเยอร์ (สุมาลี สังข์ศรี . 2544 : 18,19 ; อ้างอิงจาก Simson and others . 1972 , Dave & Skager . 1977 : 7) และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2538 : 2539) ได้กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิต ว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นทั้งหลักในการจัดการศึกษาและเป็นแนวคิดหลักรวมทั้งเป็นแนวปฏิบัติปรัชญายุทธวิธีเพื่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการศึกษา สังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการศึกษาในชีวิตของบุคคลและบทบาทของการศึกษาที่มีต่อสังคมว่าการศึกษาเป็น

เครื่องมือหลักสำหับบุคคลและชุมชนที่จะพัฒนาและปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่องตลอดจนพัฒนาการของชีวิต ส่งเสริมให้เกิดการระดมเอาทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่ในสังคมมาใช้เพื่อการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ยังผลให้สังคมนั้นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตเน้นว่าสังคมเป็นระบบที่เกิดจากการประสานความร่วมมือระหว่างองค์ประกอบต่างๆ บทบาทหน้าที่หนึ่งของสังคมก็คือการให้โอกาสให้ทางเลือกทางการศึกษาแก่บุคคลในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต

กลุ่มที่สามจะให้ความหมายในเชิงกระบวนการ ได้แก่ ปีเตอร์สัน สุนทร สุนันท์ชัย (สุมาลี สังข์ศรี . 2544 : 20,22; อ้างอิงจาก Peterson . 1975 ; สุนทร สุนันท์ชัย . 2534) และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Institute of Future studies for Development, IFD. 2001) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการของการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ทำให้เกิดการพัฒนาบุคคลสังคมและอาชีพ เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและของกลุ่มในช่วงที่มีชีวิตอยู่ มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล 2) เป็นการจัดที่มีการวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนอย่างเต็มศักยภาพ 3) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง 4)ใช้แหล่งการเรียนทุกประเภททั้งแบบในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การศึกษาประเภทต่างๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต เช่น การศึกษาก่อนวัยเรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา การศึกษาหลังวัยเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาเหล่านี้เป็นเพียงประเภทย่อยๆ ของการศึกษาตลอดชีวิต เพราะการศึกษาตลอดชีวิตนั้นเป็นผลรวมของการศึกษาทุกประเภทที่

สำหรับ**การเรียนรู้ตลอดชีวิต** ในปัจจุบันความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่เป็นที่สรุปแน่ชัด เนื่องจากยังมีการตีความที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามแนวคิดหลัก ๆ ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ประกอบด้วย 1) ความเชื่อที่ว่าการเรียนรู้มีคุณค่าในตัวเอง ไม่ใช่เครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ 2) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่จะมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ และสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ 3) การตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้นอกระบบในสถานที่ที่หลากหลาย บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ไม่เฉพาะจากในห้องเรียนเท่านั้น แต่อาจเรียนรู้ได้จากการทำงานโดยการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน อาจเรียนรู้ได้จากการดูโทรทัศน์ การเล่นเกมส์ และจากการทำกิจกรรมใด ๆ (Hasan. 1996 : 35) จากการศึกษาแนวคิดต่างๆสรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความหมายเชิงนโยบายเป็น 3 ระดับคือ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นนโยบาย (Lifelong Learning as a policy) ในการขยายระบบการศึกษาและการอบรมเพื่อมุ่งเน้นความสามารถในการแข่งขันและการจ้างงาน ซึ่งกำหนดผลลัพธ์ที่วัดปริมาณได้ เช่น การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การรับรองทางเทคโนโลยีและการแข่งขันระดับโลก รวมทั้งผลลัพธ์ที่ไม่สามารถวัดได้ชัดเจน เช่น การหลอมรวมทางสังคม (Social inclusion) ความเป็นพลเมือง (Active Citizenship) และ คุณภาพชีวิต 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นกลยุทธ์ (Lifelong Learning as strategy) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐโดยบทบาทของรัฐจะจำกัดอยู่ที่การจัดสถานการณ์ของการเรียนรู้ นโยบายกับกลยุทธ์มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนเหมือนกับความแตกต่างระหว่างการศึกษาที่สามารถจัดการควบคุมได้กับการเรียนรู้ซึ่งไม่สามารถจัดการควบคุมได้ กลยุทธ์บ่งบอกว่ารัฐต้องยกเลิกการควบคุมผลลัพธ์ของนโยบายและต้องจำกัดบทบาทเพียงแค่จัดการเครื่องมือ วิธีการ และการสร้างสถานการณ์เงื่อนไขที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด แต่ความรับผิดชอบสูงสุดเป็นของบุคคล ปัจจุบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในส่วนของรัฐที่จะต้องทำให้เกิดผลลัพธ์ขั้นต่อไป เช่น ความสามารถในการแข่งขันทาง

เศรษฐกิจ การยึดเหนี่ยวกันทางสังคม การหลอมรวมทางสังคม ความเป็นพลเมือง และอื่น ๆ กลยุทธ์ของรัฐคือการที่ต้องสร้าง/ จัดสถานการณ์เงื่อนไขที่ทำให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรเรียนรู้เพื่อตัวเองให้มากที่สุด บทบาทของรัฐต้องไม่ใช่เชิงรับ เงื่อนไขของการเรียนรู้ที่ต้องจัดในรูปแบบที่หลากหลายในการกระตุ้นส่งเสริม และ 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม (lifelong learning as cultural practice) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องบูรณาการเข้าไปในแบบแผนของการผลิต การบริโภคในวิถีชีวิตของคนในสังคม ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้ หรือการปฏิวัติการเรียนรู้ (Learning Revolution) การเรียนรู้อยู่ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในความสัมพันธ์ทางสังคมของครอบครัว ชุมชน และการทำงาน ในความหมายนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตวัดได้จากเจตคติและพฤติกรรมของคนในสังคม สำหรับผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษาควรจะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยสะดวกที่คอยช่วยเหลือในการสร้างความรู้ของทุกคนมากกว่าที่จะเป็นแหล่งของความรู้หรือเป็นผู้ผลิตความรู้รวมทั้งเป็นผู้ที่ช่วยสร้างโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ (Griffin. 2001) และเมื่อพิจารณาแนวคิดต่าง ๆพบว่าจะให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแนวเดียวกับระดับการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม ให้ความสำคัญที่ตัวบุคคล ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง แนปเปอร์ และ ครอปลีย์ (Charoenwongsak. 2001 ; อ้างอิงจาก Knapper & Cropley . 1985) หลุยส์ เบอร์มาน (Berman. 1984 : 100) (Ironside. 1989 :15) อลิซาเบธ บิทเนอร์ (Bittner. 2002) การ์ดิเนอร์ (Gardiner. 2001) เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Charoenwongsak. 2001) เทรซี ฟริโก (Frigo. 2001) อลัน สมิธ (Smith. 2002 :49) มา ชูปิง (Shuping. 2002 : 295) ให้ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นไปที่กระบวนการการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกชนิดไม่ว่าจะแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการที่กระทำอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงชีวิต ที่เกิดจากการริเริ่มอย่างตั้งใจของผู้เรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งบุคคลควรมีความสามารถ ทักษะ เจตคติ แรงจูงใจและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน มีความสนุกสนานในการค้นพบสิ่งต่าง ๆในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต ซึ่งดูคัส คริสตอส (Christos. 2002 : 282) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าตามแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตสิ่งสำคัญที่สุดคือการฝึกอบรมให้บุคคลเรียนรู้วิธีที่จะเรียนโดยการได้รับการฝึกให้มีทักษะหลากหลายทั้งด้านการสื่อสาร การจัดการข้อมูลสารสนเทศ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงสร้างให้ผู้เรียนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะจัดระเบียบชีวิตตนเองและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครอปลีย์ และ เดฟ (Cropley & Dave. 1978) ได้ขยายความเพิ่มเติมให้เห็นถึงมิติของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานใน 2 มิติ คือ 1) การผสมผสานในแนวตั้ง หมายถึงการเรียนรู้มีความจำเป็นในทุกช่วงชีวิตของบุคคล การเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการของชีวิตทั้งหมดได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคลคือช่วงชีวิตหลังจบจากโรงเรียนไปแล้ว ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียน เช่น การเรียนรู้เพื่อน จากครอบครัว จากชุมชน จากการงาน ฯลฯ และควรจะใช้หลายวิธีการหลายกระบวนการ 2) การผสมผสานในแนวนอนหรือแนวราบ มิตินี้มองว่าการเรียนรู้กับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การเรียนรู้ควรจะประสานกันหลาย ๆส่วนทั้งในโรงเรียนและแหล่งอื่น ๆในสังคม การเรียนรู้ควรจะผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับชีวิต แหล่งที่จะให้การเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะของเครือข่ายซึ่งจะผสมผสานรูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ทั้งหมดที่มีในชุมชนและสัมพันธ์กับชีวิตจริง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นมโนทัศน์ที่ล้ำหน้าและถือเป็นทางเลือกใหม่ที่จะเข้ามาแทนที่ปรัชญาการศึกษาแบบดั้งเดิมที่ถือว่าการศึกษามีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด (Front-end educational philosophy)

กลุ่มที่สอง ไอร์ออนไซด์ (Ironside. 1989 : 15 ; Charoenwongsak. 2001) สมิธ และสเปอร์ลิง (Smith & Spurling. 1999 : 9 – 11 : 213) ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพฤติกรรมที่ทำจน

เป็นนิสัย โดยให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าหมายถึงการเรียนรู้ของบุคคลที่ทำจนเป็นนิสัย (habitually) และต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต สมิธและสเปอร์ลิง เสนอแนวคิดของการแสดงออกถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคม ประกอบด้วย 2 ส่วนที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ดังต่อไปนี้

1) เป็นการแสดงการเรียนรู้ที่เห็นเชิงประจักษ์ (an empirical element) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจและมีการวางแผนซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของชีวิตไม่มากก็น้อย มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการเรียนรู้ทุกช่วงชีวิตครอบคลุมชีวิตทั้งหมดตั้งแต่เกิดจนตายและเริ่มต้นที่อายุเท่าใดก็ได้ เป็นการเรียนรู้ที่มีขอบเขตกว้างทั้งชนิดและระดับชั้นของการเรียนรู้ เช่น อาชีวศึกษา การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการเรียนแบบนำตนเอง (Self direct learning) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่เข้มงวดกับความต่อเนื่อง ยอมให้มีช่องว่างบ้างหรือยืดเวลาล่าช้าบ้าง เป็นความตั้งใจและแผนการเรียนรู้ของบุคคลหรือองค์กรที่จะเกิดการเรียนรู้ซึ่งแสดงให้เห็นในรูปของแผนหรือกลยุทธ์ที่จะยังคงทำการเรียนรู้อยู่หรือจะเรียนรู้ในช่วงเวลายาวนาน

2) เป็นการแสดงคุณธรรมของการเรียนรู้ (a moral element) ประกอบด้วย ความมุ่งมั่นส่วนบุคคลหมายถึงแต่ละบุคคลมีความสนใจส่วนตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมต่างๆ และถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการที่จะทำให้สำเร็จ ความผูกพันต่อสังคมหมายถึงผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและสนับสนุนกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการนำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนับถือต่อการเรียนรู้ของผู้อื่นหมายถึงผู้เรียนมีความตระหนักในสิทธิของคนทุกคนรวมทั้งองค์กรในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและทุกคนมีสิทธิสามารถที่จะแสดงมุมมองและความคิดของตนอย่างอิสระ การนับถือต่อความจริงหมายถึงผู้เรียนจะถูกเตรียมให้สามารถเปลี่ยนความคิดความเห็นได้โดยยึดถือพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานและเหตุผลแม้ว่าจะเป็นความเห็นที่มีมานานและชื่นชมมากก็ตาม

สำหรับกลุ่มที่สาม ปีเตอร์สัน (Maehl. 2000 : 4 ; citing Peterson &Associates. 1979) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การพัฒนา การปรับตัว หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลอันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคมและบุคคล ที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต ซึ่งอาจเป็นผลจากการดำเนินชีวิต การเรียนรู้อย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุกๆช่วงของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาไปจนถึงผู้สูงอายุ เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ต่อมา เดอเลอร์ (Maehl. 2000: 4 ; citing Delor & Associates. 1997) ได้ขยายแนวคิดนี้โดยการรวมเอาการแสวงหาความเข้าใจต่อผู้อื่นในระดับโลก มีฐานคิดของสี่เสาหลักของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติได้ รวมทั้งที่แฟร์เสนอคือการเรียนรู้เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

สถาบันทาเฟดักลาสมิวสัน (Douglas Mewson Institute of TAFE. 2001) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การอุทิศตนในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาเส้นทางการประกอบอาชีพและเพิ่มพูนการพัฒนาตน.

จากแนวคิดต่างๆที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ความสำคัญไปที่การเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งการประพฤติปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกทั้งหมดในสังคมเป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างสังคมที่มีความสุขเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีความสามารถแข่งขันในโลกที่จะทำให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ต้องนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปใช้ในการกำหนดนโยบายของประเทศทั้งนโยบายด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและสังคม สรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความหมายตั้งแต่เป็นนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษา และกลยุทธ์ในการจัดหาเครื่องมือ วิธีการสร้างสถานการณ์เงื่อนไข ที่ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้จัดทางการศึกษาจนถึงเป้าหมายของการที่บุคคลรับผิดชอบในการประพฤติปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรม

คือ การเรียนรู้แบบนำตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวดิ่ง ทุกช่วงอายุ และแนวราบทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยผู้เรียนริเริ่มขึ้นอย่างตั้งใจ และมีเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพ และพฤติกรรม ที่ครอบคลุมการเรียนเพื่อรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติได้ การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม

1.4 แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในการที่จะทำให้มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถบังเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ จะต้องมีการกำหนดแนวทาง หลักการที่จำเป็น รวมทั้งกลยุทธ์ต่างๆที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นบุคคลผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามต้องการในที่สุด มีแนวคิดต่างๆเกี่ยวกับแนวทาง หลักการและกลยุทธ์ที่จะทำให้เกิดการนำมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติดังต่อไปนี้

เดฟ และครอปลีย์ (Institute of Future studies for Development ,IFD. 2001) ได้เสนอว่าระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีหลักการดังนี้ 1) ยาวนานตลอดช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล 2) นำไปสู่การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาและสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติใหม่ๆที่จำเป็นในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างตลอดเวลาของชีวิตสมัยใหม่ ด้วยจุดมุ่งหมายที่เหมาะสม ในการส่งเสริมการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล 3) ขึ้นอยู่กับความสามารถและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – directed learning) และ 4) มีความร่วมมือกันของทุกส่วนที่มีอิทธิพลทางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

ฮาซัน (Hasan. 1996 : 36 – 38)ได้สรุปว่าในการนำมโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติ จะต้องตระหนักถึงความจริงที่ว่าการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นการตั้งเป้าหมายระยะยาว ซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้ความพยายามมาเป็นระยะเวลาหลายปี ไม่มีโครงสร้างของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สมบูรณ์แบบเพียงหนึ่งเดียวที่จะเหมาะสมในการนำไปใช้ได้กับทุกประเทศ แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นไปของชาติ วัฒนธรรม เงื่อนไข และความต้องการของประเทศนั้น ๆ ธรรมชาติของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความหลากหลาย แตกต่าง และต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตนั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินการตั้งแต่เริ่มแรกของผู้เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ใช่เรื่องของการบังคับ แต่เป็นเรื่องของการร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จากองค์ประกอบที่กล่าวมานี้ ในการดำเนินกลยุทธ์นำการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

1) เป้าหมายและมาตรฐาน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องพิจารณาว่าเป้าหมาย มาตรฐาน และวิธีการประเมินผลสนองตอบต่อความต้องการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่ การทบทวนและกำหนดเป้าหมายของระบบการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนับเป็นขั้นตอนที่จำเป็นในการกำหนดมาตรฐานเชิงปฏิบัติการของตัวป้อน กระบวนการ และผลลัพธ์ที่ได้ ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการก็คือการการนำวิธีการมาใช้เพื่อติดตามความก้าวหน้าว่าบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่อย่างไร

2) พื้นที่ปฏิบัติการอันดับแรก อาจมองการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นห่วงโซ่ระหว่างการจัดหาและการเข้าร่วม ในประเทศส่วนใหญ่จุดอ่อนของห่วงโซ่นี้ดูเหมือนจะเป็นความไม่สอดคล้องกันของรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความยากลำบากในการเชื่อมต่อการทำงานเข้ากับโลกของการเรียนรู้ และโอกาสในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีอายุเกิน 45 ปี มีอยู่ค่อนข้างน้อย

3) การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้รากฐาน เนื่องจากได้มีการวางรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้นับตั้งแต่เกิด จึงต้องให้ความสำคัญกับการขยายและการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการศึกษาตั้งแต่วัย

เด็กเล็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงอายุ 3 – 4 ขวบ การจบชั้นมัธยมปลายยังไม่ถือว่าใช้การได้ แม้แต่ในสังคมอุตสาหกรรมก็ตาม พบว่านักเรียนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมปลายร้อยละ 15 –20 ออกจากโรงเรียนไปโดยยังไม่มีคุณสมบัติหรือทักษะที่เพียงพอและเหมาะสมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องมีการคิดใหม่เกี่ยวกับการศึกษาที่จะทำให้เกิดรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาต้องมุ่งสร้างความสนใจ แรงจูงใจ และสมรรถภาพ สำหรับการเรียนรู้ให้กับทุกคน โรงเรียนต้องเป็นสถานที่ซึ่งผู้เรียนทุกคนชอบและอยากเข้ามาโดยไม่จำกัดอายุ และรู้สึกจูงใจที่ปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผลประโยชน์ต่างๆที่ได้จัดไว้ให้ และจะต้องยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปแม้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่กระตุ้น เร้าให้ผู้เรียนอยากเรียน ท้าทายให้ผู้เรียนแสวงหา เป็นสภาพแวดล้อมที่มีเนื้อหาสาระและโอกาสที่เต็มที่สำหรับผู้เรียน

4) เครื่องมือในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย ทรัพยากรด้านเงินทุน ทรัพยากรบุคคลและสิ่งอำนวยความสะดวก และ กลไกในการสนับสนุนนโยบาย

ทรัพยากรด้านเงินทุน การนำกลยุทธ์มาใช้อาจต้องใช้เงินสูง แต่ถ้ามองในระยะยาวอาจลดค่าใช้จ่ายลงได้โดยการจัดสรรเงินทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าช่วย และการศึกษาทางไกลอาจจะช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้

ทรัพยากรมนุษย์และสิ่งอำนวยความสะดวก การไปสู่จุดหมายของการปรับปรุงคุณภาพในการเรียนการสอน ต้องประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู ผู้อำนวยความสะดวก และตัวผู้เรียน สิ่งที่ต้องลงทุนก็คือ ความรู้และประสบการณ์ของครูและบุคลากรอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น ความสำคัญอันดับแรกในการกำหนดนโยบายก็คือ การพัฒนาครูให้มีศักยภาพในระดับมืออาชีพ ให้ตระหนักว่าจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนผู้เรียนในห้องเรียน มีวิธีการสอนที่ทันสมัยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประกอบการสอน รวมทั้งมีวิธีการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูยังต้องได้รับการกระตุ้นทั้งในด้านเนื้อหาของวิชาเฉพาะและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน

คณะกรรมาธิการยุโรป ได้กำหนดให้ปี ค.ศ.1996 เป็นปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (European Lifelong Learning Initiative. 1996) และได้กำหนดปฏิญญาของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งหมด 10 ประการ ดังนี้ (Mildred & Graines. 2001)

1) พลเมืองทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ (All citizens can learn and develop their human potential) เป็นการยืนยันว่าทุกคนมีความสามารถภายในที่จะเรียนรู้ได้ตามระดับที่เหมาะกับตน ต้องมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ด้วย แต่การสร้างและพัฒนาความสามารถนี้มิใช่เป็นหน้าที่ของนักการศึกษาเท่านั้น ต้องอาศัยความพยายามจากหลากหลายฝ่ายเช่น นักติดต่อสื่อสาร ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบข้อมูล วิศวกร นักสังคมศาสตร์ และผู้บริหารทั้งหลาย ที่จะต้องช่วยกันทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2) พลเมืองทุกคนต้องสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ (All citizens should have access to learning) โอกาสในการเรียนรู้ต้องจัดให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นใคร อาศัยอยู่ที่ใด เมื่อไรที่ต้องการเรียนรู้ หรืออยากเรียนรู้อะไร

3) ผู้เรียนคือลูกค้า และความต้องการของลูกค้าคือความสำคัญอันดับแรก (The learner is the customer and the customer's needs have first priority) ความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญลำดับแรกในการพิจารณาออกแบบผลของการเรียนรู้ การให้บริการและกระบวนการ

4) ต้องมีการจัดให้มีการแนะนำ ให้คำปรึกษา และการสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือผู้เรียน (Guidance and support should be available to help the learner) มีความจำเป็นเป็นอย่างมากที่จะต้องมีผู้ให้คำปรึกษาการเรียนรู้ที่ผ่านการฝึกฝนอบรมเป็นพิเศษเพื่อจะได้ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องการเรียนรู้แก่บุคคลตั้งแต่

ก่อน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ต้องการผู้จัดการเรียนรู้และผู้ให้คำปรึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างดีรวมทั้งการพัฒนาแผนการเรียนรู้รายบุคคล

5) ให้ความสำคัญและตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละคน (All learning styles should be recognized and catered for) บุคคลจะมีความชื่นชอบวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน บางคนต้องการครู แต่บางคนไม่ต้องการ ระบบการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นทำให้ผู้เรียนมีทางเลือก เท่าที่เป็นอยู่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ดีพอรวมทั้งขาดเงินสนับสนุนการวิจัยด้วย

6) การเรียนรู้ทั้งในระบบ และนอกระบบ ต้องจัดให้มีแนวทางที่เหมาะสมกับผู้เรียน (All learning –formal and informal – can be validated in a way appropriate to the learner) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกรูปแบบทั้งในระบบและนอกระบบที่มีความเหมาะสมกับตนเอง โดยที่ทุกคนมีสิทธิที่จะไม่รับการบีบบังคับจากระบบการตรวจสอบ แต่ทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกการทดสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองด้วยวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสม อาจใช้วิธีการตรวจสอบทางด้านเชาวน์ปัญญาซึ่งถูกออกแบบมาให้เป็นคู่มือในการให้ชี้แนะความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลให้มีความรู้เกี่ยวกับตัวเอง และการพัฒนาตน

7) ต้องมีการประสานร่วมมือ การสนับสนุนทางบวกแก่ผู้เรียน (Collaborative , positive support for the learner should accept no barriers) ต้องทำให้เกิดการยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายว่าทุกคนมีสิทธิในการที่จะเรียนรู้และต้องได้รับการสนับสนุนตามสิทธินั้น

8) ต้องจัดหาเครื่องมือการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้แก่ผู้เรียน (Modern learning aids should be creatively applied in support of the learner) ต้องมีการคิดสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ การใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทคอมพิวเตอร์ ซีดีรอม ดีวีไอ และเทคโนโลยีอื่นๆที่กำลังเป็นที่นิยม โดยคำนึงถึงการตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจมากกว่าแค่การให้ข้อมูลข่าวสาร

9) ต้องมีการใช้ภาวะผู้นำในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับทุกอายุ (Leadership should be available for all learning requirements , levels and ages) ต้องมีการฝึกอบรมทักษะที่เหมาะสมเพื่อทำความเข้าใจและดำเนินการในการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ,ครูและผู้บริหารรวมทั้งบุคลากรด้านเทคนิค เพื่อจะได้เป็นผู้นำการปฏิบัติ

10) ต้องมีการสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Learning should be support through life) ต้องมีการกระตุ้น สร้างพลังจูงใจ (empower) และทำให้มีความสามารถ ในการเรียนรู้แก่บุคคลวัยสูงอายุ (third age) มีความสำคัญเท่ากับวัยเรียน (school age)การศึกษาผู้ใหญ่ มีความสำคัญเท่ากับการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการประชุมสัมมนาในหัวข้อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ของประเทศออสเตรเลีย (Australia Learning Inc. 2001a) ได้เสนอว่าในการที่จะบรรลุเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีการสร้างความมุ่งมั่นในการลงทุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสามส่วน ส่วนแรกเป็นการลงทุนโดยรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรมในทุกระดับ ส่วนที่สองเป็นการลงทุนโดยเอกชนเพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมสำหรับลูกจ้างทั้งปัจจุบันและอนาคต ส่วนสุดท้ายเป็นการลงทุนโดยแต่ละบุคคลในการพัฒนาความสามารถของตนเองและอาชีพ ซึ่งความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มการลงทุนในคนต้องให้ความสำคัญกับหลักการ 3 ข้อได้แก่ ข้อที่หนึ่ง ทุกคนควรเข้าถึงการเรียนรู้และการฝึกอบรมได้ ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงผู้ที่มีสติปัญญาดีพิเศษหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น การศึกษาขั้นพื้นฐานควรจะเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความต้องการของผู้ด้อยโอกาสและความสำคัญของการรู้หนังสือ ข้อที่สอง ทุกคนควรได้รับการกระตุ้นและสามารถที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตไม่เพียงเฉพาะการเรียนในภาคบังคับเท่านั้น และข้อที่สาม ประเทศที่กำลังพัฒนาควรได้รับความช่วยเหลือในการจัดตั้งระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพทันสมัย

องค์ประกอบสำคัญ (Essential Elements) ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์สำคัญของการเรียนรู้และการฝึกอบรมตลอดชีวิต ได้แก่ 1.1) การศึกษาที่มีคุณภาพสูงในปีเริ่มต้น 1.2) การศึกษาระดับประถม ที่ทำให้เด็กทุกคนสามารถสัมฤทธิ์ผล มีศักยภาพที่ดีในการอ่านการเขียน เลขคณิต และเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารข้อมูล (ICT) และพัฒนาทักษะพื้นฐานทางสังคม 1.3) ในการศึกษาระดับมัธยม โรงเรียนจะต้องพัฒนาความถนัดและความสามารถของนักเรียนเพื่อเชื่อมต่อกับระดับอุดมศึกษาและอาชีพซึ่งตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน 1.4) การฝึกอบรมอาชีพ เป็นการเพิ่มพูนทักษะที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุด และเป็นเสมือนประตูที่เปิดไปสู่การมีคุณสมบัติที่สูงขึ้น 1.5) การศึกษาระดับอุดมศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้กับทุกคนที่จะสามารถพัฒนาตนให้เหมาะสมกับระดับงาน ด้วยการสนับสนุนด้านเงินทุนที่จำเป็นในการเข้าถึงสำหรับทุกคนที่จะเกิดประโยชน์ 1.6) การแสวงหาทักษะสำหรับผู้ใหญ่ ที่ได้รับการสนับสนุนจากนายจ้าง ตอบสนองความต้องการของครอบครัว และให้โอกาสสำหรับการฟื้นฟูทักษะ (re – skilling) ตลอดชีวิตซึ่งควรจะรวมระบบการเรียนรู้โดยใช้งานเป็นฐาน (Work – based learning system) ที่มีคุณภาพสูง และให้เครื่องมือซึ่งคือทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง จุดเน้นในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ควรให้ความสำคัญกับการสร้างสำนึกในความเป็นเจ้าของ (entrepreneurship) การศึกษาเพื่อพลเมืองประชาธิปไตย ค่านิยมในความอดทนและความหลากหลาย (พหุนิยม pluralism)

2) แนวในการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการอบรมผู้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม กุญแจสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีดังนี้ 2.1) ครู เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้เกิดความทันสมัยและมาตรฐานที่สูงขึ้นของการจ้างงาน การฝึกอบรม 2.2) ความร่วมมือกันในการสนับสนุนทางการเงิน ระหว่างหน่วยงานเอกชนและรัฐบาล รวมทั้งความต้องการในการยกระดับโดยรวมของการลงทุนในการศึกษาและการฝึกอบรม 2.3) เครือข่าย ICT ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ที่จะสนับสนุนวิธีการเรียนการสอนแบบเดิม เพื่อเพิ่มปริมาณและช่วงของการศึกษาและการฝึกอบรม เช่นการเรียนทางไกล 2.4) การพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของแบบทดสอบ ที่จะใช้เป็นมาตรฐานเทียบเคียง ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2.5) การรับรองคุณสมบัติที่เป็นที่ต้องการในการประกอบอาชีพ และประสบการณ์การทำงาน 2.6) การส่งเสริมการเรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อเพิ่มความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างและภาวะโลกาภิวัตน์ 2.7) เพิ่มความสนใจในการจัดตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ในรูปของมาตรฐานขั้นสูงและระดับของผลสัมฤทธิ์ 2.8) ความต้องการในการพัฒนาวัฒนธรรมของความเป็นเจ้าของในการศึกษา

คณะกรรมการที่ปรึกษาแห่งชาติว่าด้วยเรื่องการศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศสหราชอาณาจักรได้กำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21ทั้งหมด สิบข้อ ในการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำสมุดปกขาวเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต เมื่อพ.ศ.2540 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2543 : 3 ; กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543, กุมภาพันธ์ :12 – 20) ได้แก่ การวางกรอบงานในเชิงยุทธศาสตร์ การปฏิวัติเจตคติ การขยายขอบเขตของการเข้ามามีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ให้กว้างไกล ความสำคัญของบ้าน ชุมชนและสถานประกอบการ การปรับระบบระเบียบให้เรียบง่ายและการบูรณาการ การประสานแผน หุ้นส่วนและความร่วมแรงร่วมใจ การเข้าถึงสารสนเทศ คำปรึกษาและการแนะแนว ความถูกต้องของข้อมูล เป้าหมายและมาตรฐาน การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ในการสื่อสารและการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และการจัดสรรเงินทุนกับการใช้จ่าย ซึ่งข้อที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลและจะเป็นก้าวแรกของความสำเร็จคือ การปฏิวัติเจตคติ ต้องเน้นการรณรงค์ทั่วประเทศเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติให้เห็นถึงประโยชน์และความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการสร้าง

วิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชนมองการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวันที่เข้าถึงได้ง่าย ก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความเพลิดเพลิน และเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องตลอดอายุขัย ผู้เรียนรู้ต้องเป็นผู้รับผิดชอบและเข้ามามีส่วนในการจัดการ ดูแลเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเอง ทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชนทั่วประเทศ ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องได้รับการค้ำจุนจากสี่เสาหลักของการเรียนรู้ คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (ดังเสนอในกล่องข้อความข้างล่าง) ซึ่งเป็นข้อเสนอของคณะกรรมาธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21ของยูเนสโก ซึ่งมี ฌาคส์ เดอลอรส์ เป็นประธาน สำหรับในการจัดทำนโยบาย นโยบายการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องครอบคลุม ปัจเจกชนตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน ระดับโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ชุมชน สถานประกอบการ และทุกสถานที่ ทุกรูปแบบที่ซึ่งการเรียนรู้ต้องพึ่งพาอาศัย การสนับสนุนและทรัพยากรจากสาธารณชน ให้ความสำคัญกับผู้เรียนรู้ และการเรียนรู้ จุดเน้นของนโยบายและแนวปฏิบัติควรอยู่ที่ตัวผู้เรียนและคุณภาพ ตลอดจนความหลากหลายของโอกาสในการเรียนรู้ที่เปิดกว้างสำหรับผู้เรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องครอบคลุมในทุกมิติของชีวิต ต้องมีการเพิ่มปริมาณจำนวนปัจเจกชนผู้ซึ่งตระหนักว่าตนคือผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการเพิ่มจำนวนองค์กรที่เป็นแหล่งการเรียนรู้

รากฐานของการศึกษา คณะกรรมธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (อ้างในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 1997) ได้เสนอ 4 เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษา ได้แก่

1. การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learn to Live Together) เป็นการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเข้าใจในผู้อื่น ทั้งแง่ประวัติศาสตร์ ธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมทางจิตใจ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับการรังสรรค์จิตวิญญาณใหม่ อันเป็นจิตวิญญาณที่ถูกนำทางด้วยความสำนึกถึงการต้องพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งการวิเคราะห์ความเสี่ยงและความท้าทายของอนาคตร่วมกัน จึงเป็นจิตวิญญาณที่จะชักนำผู้คนให้หันมาทำโครงการต่างๆร่วมกัน หรือพยายามจัดการกับข้อขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยการใช้ปัญญา และสันติวิธี

2. การเรียนเพื่อรู้ (Learn to Know) โดยที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบใหม่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆอย่างรวดเร็วมาก จุดเน้นของเรื่องนี้จึงต้องอยู่ที่การรวมความรู้สามัญอย่างกว้างๆเข้าด้วยกัน โดยให้มีความเป็นไปได้ ที่จะมีการศึกษาลงลึกในบางวิชาที่เลือกไว้ ภูมิหลังกว้างๆเช่นนี้ จะเป็นใบเบิกทางนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต โดยช่วงวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับคนมีจิตใจชอบแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา รวมถึงการฝึกฝนในวิธีการเรียนรู้เพื่อจะได้ตักตวงประโยชน์จากการศึกษาไปตลอดชีวิต

3. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learn to Do) นอกเหนือจากเรียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานอาชีพได้แล้ว การเรียนรู้ต้องเป็นไปในลักษณะที่จะช่วยสร้างความสามารถให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้ในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่ได้คาดไว้ล่วงหน้า และให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับคนอื่นได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าว ยังไม่ได้รับความสนใจมากนักจากระเบียบวิธีการศึกษาในปัจจุบัน ถ้าผู้เรียนมีโอกาสได้ทดลองและพัฒนาความสามารถของตนขณะกำลังเรียน โดยมีส่วนร่วมในโครงการประสบการณ์ในงานอาชีพ หรืองานทางสังคมอย่างจริงจัง เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่างๆทางสังคมและในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน จากสภาพท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนโดยใช้หลักสูตรซึ่งประกอบด้วย การเรียนในภาคทฤษฎีสลับกับการฝึกปฏิบัติงาน

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learn to be , Learn to Become) ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนยิ่งจำเป็นจะต้องมีความเป็นอิสระและรู้จักตัดสินใจ ประกอบกับมีความรับผิดชอบโดยส่วนตัวอย่างแรงกล้า ต่อการที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การศึกษาจะต้องช่วยพัฒนาปัจเจกชนในทุกด้าน ทั้งจิตใจและร่างกาย สติปัญญา ความอ่อนไหว สุนทรีภาพ ความรู้สึกรับผิดชอบและศีลธรรมจรรยา มนุษย์ทุกคนจะต้องสามารถพัฒนาความคิดอย่างอิสระเสรีด้วยวิจารณญาณ และมีดุลยพินิจของตนเอง เพื่อจะได้สามารถกำหนดให้ตนเองว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร เมื่อต้องออกไปเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆในชีวิต นั่นคือ การศึกษาจะต้องช่วยให้ทุกคนสามารถ " แก้ไขปัญหาของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง"

สมิธ และ สเปอร์ลิง (Smith & Spurling. 1999) ได้เสนอแนะการจัดการอำนวยความสะดวกเพื่อให้นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นได้จริงในสังคมประเทศสหราชอาณาจักร โดยต้องมีการดำเนินการในส่วนต่างๆดังนี้

1. ปัจเจกบุคคล สังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องจัดเตรียมสิ่งต่างๆให้ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการและความสามารถของแต่ละคน ได้แก่ สร้างทักษะให้กับพ่อแม่ในการที่จะช่วยสนับสนุนให้ลูกเริ่มต้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก จัดโอกาสการเรียนก่อนวัยเรียนตั้งแต่อายุ 3 ปีเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดโอกาสในการเรียนในโรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัย 16 ปีให้มีทักษะที่จำเป็นพื้นฐานในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จัดโอกาสในการเรียนในขั้นสูงและการฝึกอบรมในช่วงวัย 16 – 19 ปี โดยสำรวจและพัฒนาความสามารถพิเศษ พัฒนาทักษะและความรู้เฉพาะสำหรับการทำงาน การดำรงชีวิตในชุมชนและการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ปรับปรุง เพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้อยู่ในมาตรฐานขั้นสูง จัดโอกาสในการเรียนระดับอุดมศึกษาสำหรับทุกคนที่บรรลุมาตรฐานของการคัดเลือกเข้าเพื่อเรียนทักษะการวิเคราะห์สังเคราะห์และวิจัยในสาขาที่เลือกรวมทั้งเพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้แนวทางสำหรับผู้ที่ออกนอกระบบการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อให้ยังคงเรียนรู้ในช่วงเวลาที่มีปัญหาระหว่างการสร้างครอบครัว และการพัฒนางาน ให้แนวทางสำหรับคนงานในการที่จะทำให้ความรู้และทักษะทันสมัยอยู่เสมอ ให้แนวทางในการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในช่วงชีวิตตอนปลายและการส่งผ่านประสบการณ์และความรู้ไปให้กับคนรุ่นใหม่ต่อไป

หลักในการจัดการเรียนรู้ในระดับต่างๆมีดังนี้

1.1) การจัดการเรียนก่อนวัยเรียน ต้องกระตุ้นให้เกิดการประสานร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก เจ้าหน้าที่และผู้ช่วยที่ทำงานในกลุ่มของเล่นและเนอสเซอรี่ ประเด็นที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สุขภาพ ด้านพัฒนาการเด็ก การสนับสนุนการเรียนรู้ และการเรียนรู้ทางสังคมของเด็ก ซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนแก่ครอบครัวก่อนที่จะเกิดปัญหาและกลายเป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ กระตุ้นผู้ปกครองให้เข้าไปช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในกลุ่มก่อนวัยเรียนโดยการฝึกอบรมให้รู้จักระวังในเรื่องต่างๆที่ต้องเร่งส่งเสริมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างเจตคติที่ต้องการ

1.2) การจัดการในวัยประถมศึกษา – มัธยมปลาย (จนถึงอายุ16ปี) การที่จะเตรียมนักเรียนสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในโรงเรียนโดยเฉพาะ ประสบการณ์ที่จัดให้ในโรงเรียน นอกจากการเรียนเนื้อหาวิชาต่างๆแล้วต้องให้ความสำคัญกับ การทำให้เกิดทักษะสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการเรียนรู้ต่างๆ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้เกี่ยวกับตนเอง(a – degree of self – knowledge) และประสบการณ์ในการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนในหลักสูตรหลังอายุ 16 ปี นักเรียนทุกคนต้องมีแผนการพัฒนาส่วนบุคคล (personal development plan) ที่เป็นข้อตกลงระหว่างครูกับผู้ปกครอง นักเรียนจะถูกประเมินความก้าวหน้าเทียบกับแผนทุก 6 เดือน มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง และทีมผู้สอนเพื่อทบทวนความก้าวหน้าและกำหนดวัตถุประสงค์ใหม่ แผนพัฒนาส่วนบุคคล ควรจัดการให้นักเรียนได้เรียนรู้ จากช่วงเวลา 3 แบบ คือ แบบที่1 การเข้าเรียนในโรงเรียนในเวลาปกติ (School core time) โดยโรงเรียนเป็นผู้จัด โดยใช้ช่วงเวลา เช้า – กลางวัน - บ่าย (60%) โดยมุ่งเน้นที่การสร้างทักษะจำเป็นที่ต้องการในหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบบที่ 2 การเรียนนอกเวลาเรียน (Non – core time) จัดโดยโรงเรียนในเวลาที่เหลือในเวลาราชการ ควรใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมแต่ละเหตุผล งานในวิชาเรียนหรือกิจกรรมส่วนตัวรวมทั้งกีฬา การเยี่ยมชุมชน ทัศนศึกษาและการเข้าร่วมประสบการณ์ทำงาน แบบที่3 การเรียนในเวลาส่วนตัว (Personal Development Time) ควรเป็นความรับผิดชอบของผู้ปกครอง ที่ทำตามแผนการพัฒนาของนักเรียน ใช้เวลาที่มีอยู่อย่างเหมาะสมไม่เกี่ยวกับ 2 อย่างแรก อาจเป็นกิจกรรมที่มีคนสำคัญส่วนใหญ่

ในครอบครัวและสมาชิกอื่นๆในครอบครัว เพื่อนๆของผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาการของผู้เรียนเช่น งานอดิเรก กีฬา ดนตรี ละคร กิจกรรมชุมชน การแนะแนวอาชีพ เป็นต้น

หลักสูตรแกนกลางของชาติ (National Curriculum) ควรมีการปรับเพื่อให้เป็นตัวหลักในการสร้างทักษะที่จำเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะมีการประเมินในช่วงอายุ 16 ปี เพื่อให้ประกาศนียบัตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตขั้นพื้นฐาน (Foundation Certification of Essensial Lifelong Learning) ทักษะที่จำเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และการคำนวณในระดับพื้นฐาน
2. ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ในระดับเบื้องต้น
3. ทักษะการเฝ้าระวังตนเอง และทักษะการพัฒนาตนเอง
4. ความตระหนักในสิทธิของตนในเรื่องเงิน (งบประมาณ) และการเป็นผู้บริโภคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ความเข้าใจคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถในการประยุกต์ใช้
6. ความสามารถในการคิดแบบอุปมาน และอนุมาน
7. ความสามารถในการค้นพบ หาคำตอบ และวิพากษ์วิจารณ์ได้
8. ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ในกลุ่มที่หลากหลาย
9. ความตระหนักในความสำคัญของความถนัด และเชาวน์ปัญญา
10. ความสามารถในการประยุกต์การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และ ตอบสนองต่อเป้าหมายของสังคม
11. ความรู้พื้นฐานในการวางแผนการเรียนรู้เพื่ออาชีพ และความตระหนักในการใช้ระบบสำหรับการเรียนและการให้คำแนะนำปรึกษา

1.3) การจัดการการเรียนรู้และฝึกอบรมต่อ (Initial further education and training :16 – 19ปี)วัตถุประสงค์หลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การลดปริมาณการออกจากการเรียนรู้ในวัย 16 ปี บุคคลผู้ยังคงความเป็นผู้เรียนต่อในวัย 16 ปีส่วนมากจะกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่เรียนต่อ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องดำเนินการให้มี 3 ช่องทางของโอกาสที่ให้เลือก คือ การฝึกอบรมในที่ทำงานเพิ่มเติม การศึกษาเพื่ออาชีพ และ การศึกษาสายสามัญ (A – Level) โดยที่ผู้เรียนต้องมีความเป็นอิสระและยืดหยุ่นในการเลือกแต่ละช่องทาง และเปลี่ยนแปลงได้ มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลา ผู้เรียนที่จะไม่ศึกษาต่อหรือออกก่อนเวลาอันสมควรยังคงมีสิทธิที่จะเรียนรู้ได้อีกจนถึงระดับที่ต้องการในเวลาใดก็ได้

ในการปฏิบัติตามหลักสูตรใหม่ตามนิยามของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องทำอย่างจริงจัง ครูจะถูกคาดหวังให้สามารถใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพตามหลักการที่ดีที่สุด ครูจะต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานที่ต้องทำ การยกสถานภาพของครู การจ่ายเงินเดือน และให้เงื่อนไขการทำงานที่ดีมีระดับ ต้องมีการสนับสนุนผู้เรียนอย่างเต็มที่ ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องได้รับโอกาสให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ทุกคนต้องมีแผนพัฒนาส่วนบุคคล ที่ต้องมีการประเมินสม่ำเสมอ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนา รวมทั้งต้องมีประวัติ (profile) ของผลสัมฤทธิ์ด้วย ทั้งนี้ต้องมีการจัดกิจกรรมประสบการณ์โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น การฝึกประสบการณ์การทำงาน การเยี่ยมชมที่ต่างๆ กิจกรรมชุมชน เป็นต้น ผู้เรียนในวัย 16 – 19 ปี ต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนเป็นผู้ใหญ่วัยต้น (young adult) ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเข้าศึกษา ควรได้รับการสนับสนุนในการค้นหาจำแนกความสนใจและทางเลือกสำหรับการเรียนรู้หรือการทำงานในเวลาต่อมา

1.4) การจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา การเรียนในระดับอุดมศึกษาตามแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีความยืดหยุ่นเรื่องเวลามากขึ้น วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกรูปแบบสามารถใช้การสะสมหน่วยกิตและถ่ายโอนได้ ผู้เรียนต้องมีอิสระในการเลือกที่จะเป็นนักศึกษาที่ใช้เวลาบางส่วนหรือเต็มเวลา ผู้เรียนสามารถลาพักในระหว่างการเรียนที่ได้ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้ส่วนบุคคล ตามความต้องการและสถานการณ์ โดยมหาวิทยาลัยควรทำโครงการหยุดการเรียนรู้ชั่วคราว (time out project) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนยังคงมีการปฏิบัติการเรียนรู้อยู่และมีการติดต่ออยู่กับมหาวิทยาลัย การหาประสบการณ์ในช่วงเวลาของการทำงาน การท่องเที่ยวระหว่างการศึกษาแบบเต็มเวลาในวิทยาลัย และการเข้าศึกษาในอุดมศึกษาควรทำได้ทั่วไป ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาต้องการเวลาในการศึกษาค้นคว้าวิชา ในการเข้าร่วมการอภิปรายกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ในการพัฒนาทักษะการคิดแบบมีวิจารณญาณในชุมชนสังคมอื่นๆนอกเหนือจากในมหาวิทยาลัย

การเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดโครงสร้างที่แตกต่างกันออกไป ผู้เรียนในวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องการความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายที่ถูกต้องของวุฒิการศึกษา เป้าหมายของการให้วุฒิการศึกษาควรเพื่อการผลิตผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ดี ผู้ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถที่จะเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้สร้างสรรค์ และมีชีวิตอยู่อย่างผู้มีประสิทธิภาพและมีวิจารณญาณ ประยุกต์การเรียนรู้ ใช้แก้ไขความยุ่งยากในทุกบริบทและแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่เลือกเรียนทั้งด้านความรู้และทักษะ คำนิยามของ "ความเป็นบัณฑิต" (graduateness) แสดงให้เห็นความสมดุลของระดับการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะ คือ คุณภาพของบุคคล (personal qualities) และความรู้เฉพาะทาง(specialist knowledge) การรอบรู้เนื้อหาวิชาอย่างเดียวไม่เพียงพอ ในหลักสูตรจึงควรมีกิจกรรมพัฒนาบุคคลในคุณลักษณะที่ต้องการด้วย ประเด็นสำคัญของกระบวนการสอนในมหาวิทยาลัยคือความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา คาดหวังกันว่าอาจารย์ระดับอุดมศึกษาจะต้องช่วยพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพของบุคคลดังกล่าว ดังนั้นบุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุนและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

ในการจัดทำโครงสร้างใหม่ของการให้วุฒิการศึกษา ควรจะมีการให้ประกาศนียบัตรขั้นสูงในด้านการมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต่อเนื่องจากทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตในโรงเรียน และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตขั้นสูงในการศึกษาต่อขั้นต้น ซึ่งประกาศนียบัตรนี้ต้องรวมเอาคุณภาพของบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการคิดแบบมีวิจารณญาณและการกระทำ ทักษะในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแสวงหาการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ และความสามารถในการนำและจัดการให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนและที่ทำงาน การประเมินผลที่ครอบคลุมในทุกประเด็นที่กล่าวมานี้คือการใช้แฟ้มสะสมงาน

1.5) การจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีลูกอยู่ในวัยเรียน (Adult Learners with Young Families) การมีครอบครัวและต้องดูแลเลี้ยงดูลูกทำให้การเรียนรู้ต้องหยุดชะงักลง ยิ่งว่างเว้นจากการเรียนรู้ไปนานเท่าใดก็ยิ่งมีความยากลำบากมากขึ้นเท่านั้นที่จะกลับไปเรียนรู้ใหม่ กลไกทางการเรียนรู้ของครอบครัวสามารถช่วยแก้ไขปัญหาและเอื้อประโยชน์ต่อเด็กๆด้วย พร้อมทั้งทำให้พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่ไม่อยากจะเรียนรู้อีกกลับกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้อีกครั้งหนึ่ง พ่อและแม่ต้องกลับไปเรียนพร้อมๆกับลูกอีกครั้ง เพราะต้องช่วยลูกๆในการเรียน รวมทั้งต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนของเด็กๆ นอกจากนี้ยังเข้าไปมีบทบาทกับการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ตามแผนหรือนโยบายที่ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้น และจะเป็นผู้รู้ปีนอย่างดี ว่าจะช่วยเหลือสนับสนุนเด็กอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.6) การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนรู้วัยกลางคน (Adult – Learners on mid – life) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในช่วงนี้มี 3 ประเภท คือประเภทที่1 ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพ เหตุผลสำคัญก็คือทางด้านเศรษฐกิจ ประเภทที่2 ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ประเภทที่ 3 ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟู

หรือ กลับสู่ สถานภาพการเรียนอีกครั้งหนึ่ง หลังจากหยุดจากการเรียนไปนาน จนรู้สึกไม่มั่นใจในความรู้ศักยภาพที่ตนมีอยู่ว่าอาจจะหายไปตามกาลเวลา จึงกลับมาเรียนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากผู้เรียนทั้ง 3 ประเภทนี้มีความแตกต่างกัน ผู้จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องเข้าใจและใช้ความหลากหลายและยืดหยุ่นให้เหมาะกับแต่ละประเภทดังนี้ ในกลุ่มแรก คือผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1)ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ที่อยู่ในภาวะวิกฤติ (crisis learners) ผู้ที่ต้องการเรียนรู้กลุ่มนี้ต้องการข้อแนะนำและ คู่มือ ที่เป็นลักษณะมืออาชีพและเต็มรูปแบบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้อย่างครบครัน และต้องการหลักสูตรที่เหมาะสมที่ไม่ยาวนานเกินไป 2) ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อหลีกพ้นภาวะวิกฤติ (pre – empturs) ผู้เรียนรู้กลุ่มนี้ไม่รีบเร่งและเวลาไม่กระชั้นดังเช่นกลุ่มแรกเพราะอยู่ในภาวะที่ต้องการเลื่อนระดับสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น หรือคาดหมายว่าเจ้านายหรือผู้บังคับบัญชาจะเห็นศักยภาพที่เพิ่มขึ้นบางคนก็อาจจะอยากเปลี่ยนงานใหม่ในอนาคต ผู้ที่ต้องการเรียนรู้กลุ่มนี้ มีความต้องการคล้ายกลุ่มแรกแต่ลดระดับความเข้มลง การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างนายจ้างและผู้จัดหาการเรียนรู้จะช่วยให้ได้รูปแบบการอบรม หรือ การเรียนที่มีประสิทธิภาพและไปประยุกต์ใช้ได้ดีกับการทำงานจริงในชีวิตประจำวัน สำหรับกลุ่มที่ 2 ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง (self – Development) หมายถึง ผู้ที่ต้องการปรับปรุง หรือ พัฒนาทักษะการทำงานให้ดีขึ้นไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานรวมทั้งผู้ที่ต้องการเรียนรู้สิ่งอื่นๆนอกเหนือจากงานที่ทำอยู่เพื่อเป็นรางวัลแก่ชีวิตหรืออาจเป็นผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคม บางคนอยากเรียนรู้ตามลำพังโดยตนเอง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับคนอื่นๆ บางคนชอบการเรียนเป็นกลุ่มที่ความสนใจร่วมกัน ผู้จัดการเรียนรู้ ต้องค้นหาความต้องการที่หลากหลายเหล่านี้เพื่อจะได้จัดให้ได้ตามประสงค์ กลุ่มสุดท้ายคือ ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูความรู้เดิม (Retuners) เนื่องจากไม่มั่นใจในความรู้ที่มีอยู่เพราะหยุดชะงักจากการเรียนรู้ไปนานมาก ความต้องการของกลุ่มนี้มีหลากหลาย เช่น ต้องการเสริมสร้างความมั่นใจ ต้องการเข้าร่วมสัมมนากลุ่มอาชีพ ต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการเข้าไปช่วยเหลือชุมชน ต้องการปรับปรุงพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทั้ง 3 กลุ่มนี้ หัวใจหลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือต้องมั่นใจว่ามีการให้ข้อมูลที่ดีให้คำแนะนำและการชี้แนะ มีความต่อเนื่องของการเรียนรู้ มีผู้จัดหาที่ยึดหลักการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและมีการเข้าร่วมของผู้ด้อยโอกาส

1.7) การเรียนรู้ของคนวัยเกษียณ (Third – Age Learners) กลุ่ม คนวัยเกษียณ หมายถึง กลุ่มคนที่มีเวลาการทำงานเหลืออยู่จำกัดหรือคนที่อยู่ในวัยเกษียณ ที่มีความต้องการอยากจะพัฒนาทักษะในงานและความรู้ เช่นทักษะด้านเทคโนโลยีสื่อสาร แต่แรงบันดาลใจในการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากความสนใจและความบันเทิงหรือเพื่อสะท้อนประสบการณ์ชีวิต หรือเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ไปสู่ผู้อื่น พันธะทางสังคม (social commitment) อาจเป็นแรงผลักดันที่สำคัญของกลุ่มนี้ การเรียนรู้เป็นการให้ความหมายและโอกาสใหม่ๆแก่ชีวิต สิ่งสำคัญที่สุดก็คือต้องไม่มีการควบคุม ผู้เรียนรู้กลุ่มนี้ไม่ได้เป็นเพียงแต่ลูกค้าแต่เป็นทรัพย์สินที่มีค่าต่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งทรัพยากรของสถาบันการศึกษาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอน ความกระตือรือร้นที่เอื้อประโยชน์ ความทรงจำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ /ภูมิหลังของสังคม

1.8) การเรียนรู้ของคนสูงอายุ (Fourth – Age Learners) สำหรับกลุ่มนี้ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เน้นวิธีการบำบัดที่ได้ผลและเน้นเสริมสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้น กิจกรรมอาจเป็นไปในรูปแบบของการสะท้อนและการระลึกได้ (reflection and recall) การมีมนุษย์สัมพันธ์กับเด็กๆ และ คนวัยหนุ่มสาว ต้องมีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นพิเศษเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ศูนย์ดูแลผู้ชราหรือตามบ้านพักอาศัย การเรียนรู้ทักษะทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มผู้สูงอายุมีมนุษย์สัมพันธ์กับเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับครอบครัว การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ควรหยุดอยู่เพียงแต่ “บุคคล” แต่ควรครอบคลุมไปถึง “ครอบครัว” ด้วย โดยถือว่าครอบครัวเป็น “หน่วย” ที่สำคัญประเภทหนึ่งในวงการตลาดของ

การเรียนรู้ ซึ่งเน้นลูกค้าเป็นสำคัญที่ผู้จัดการอาจเสนอชุดการเรียนรู้ให้ได้ ลักษณะคล้ายกับที่บริษัทประกันภัยเปิดโอกาสให้ผู้เอาประกันสามารถขอในการประกันครอบคลุมไปถึงสมาชิกในครอบครัว โดยระบุ " ชื่อผู้ขับ " ในการทำประกันรถยนต์ ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็สามารถใช้วิธีการนี้ได้เช่นเดียวกัน รัฐควรนำระบบบัญชีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ของพ่อแม่และบุคคลอื่นๆในครอบครัว

3. องค์กรการเรียนรู้ องค์กรการเรียนรู้ คือ ที่ที่รวมบุคคลซึ่งสามารถเรียนรู้และมีนโยบายในการจัดการกับความรู้เป็นของตนเอง องค์กรเป็นตัวเพิ่มความสามารถของผู้เรียนรู้ในการรับทักษะและความรู้จากผู้อื่นในการสร้างสรรค์ทักษะและความรู้ใหม่ๆ ในการจัดเก็บสะสมทักษะความรู้และสามารถนำมาใช้ได้เมื่อจำเป็น เพื่อที่จะให้เกิดความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ต้องมีการเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กรให้เป็นวัฒนธรรมของการเรียนรู้ นายจ้างจะต้องจัดหาโอกาสในการเรียนรู้แก่ลูกจ้างทุกคนทั้งในด้านเวลา ทรัพยากร การให้ความสนับสนุน ลูกจ้างจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการได้รับโอกาสในการเรียนรู้ของตนไม่นำไปใช้ในทางที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นายจ้างและลูกจ้างต้องคุยปรึกษาหารือกันเพื่อให้มั่นใจได้ว่าโอกาสของการเรียนรู้ได้ถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้จริงๆ ทั้งเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลและขององค์กร ในสถานการณ์นี้ควรจะพุ่งประเด็นไปที่การสร้างวัฒนธรรมของที่ทำงานให้เปิดโอกาสให้การจัดการเรื่องการเรียนรู้เป็นไปได้ มากกว่าที่จะใช้การบังคับซึ่งคงได้รับการต่อต้านหรือเอาไปใช้ในทางที่ผิดๆ

จอห์น ฮาร์วูด (John Harwood) ผู้บริหารระดับสูงของสภาการเรียนรู้และทักษะ (Learning and Skill Council , LSC) เสนอ แนวการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไว้ 4 ประการ ดังนี้ (Frigo . 2001) ประการแรก เริ่มด้วยการคิดว่า กลุ่มเป้าหมายคือใคร อยู่ที่ไหน ประการที่สอง รูปแบบของเงินทุน งบประมาณต้องตอบสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล ประการที่สาม เป็นการให้งบประมาณเพื่อส่งเสริมกระตุ้นการเข้าถึง และจัดหาความสนับสนุน และประการสุดท้าย ผู้เรียนทุกคนต้องเข้าถึงข้อมูล คำแนะนำและการให้คำปรึกษาได้

นอกจากนั้น มีเดล อันโยนเอโว และคณะ (Medel-Anonueo; et al. 2001: 10 – 13) เสนอแนะแนวทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือนักการศึกษา จะต้องดำเนินการตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นไปเพื่อปรับความแตกต่างของปัจเจกบุคคลในการเรียนรู้ให้เหมาะสม (Lifelong Learning as optimizing individual differences) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องทำให้ผู้เรียนลดนิสัยและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเนื่องมาจากพันธุกรรม เด็กที่มีสภาพอารมณ์ไม่ดีไม่ปกติต้องเรียนรู้และฝึกอบรมตนเองในเวลาที่ยาวนาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนจัดการกับประสบการณ์ที่ผ่านมาและสามารถกำจัดผลของปัจจัยทางพันธุกรรมที่ส่งผลทางลบต่อการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือ การเรียนไม่ใช่เพื่อการสร้างข้อสรุปอย่างรวดเร็วและเป็นทางลบ หรือการตัดสินที่เรียกกันว่าเป็นพฤติกรรมที่บกพร่อง หรือไร้ความสามารถ บุคคลที่มีการแสดงออกถึงพฤติกรรมเหล่านั้นต้องไม่ถูกประทับตราว่าเป็นพวก "ผิดปกติ" คือพวกขาดทักษะการเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะเป็นการหลอมรวมที่มีจุดหมายเพื่อการสร้างความเข้าใจและความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกันกับกลุ่มผู้ด้อย และให้ความเอาใจใส่กับความต้องการปัญหา ความยุ่งยากและแรงบันดาลใจของผู้เรียน

2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการต่อเนื่องของประสบการณ์การเรียนรู้ (Lifelong Learning as a continuity of Learning Experience) แนวคิดของความต่อเนื่องของประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นประเด็นหลักของการวิจัยทางด้านพัฒนาการมนุษย์ ผลการวิจัยเสนอแนะว่า หากบุคคลเป็นผู้เรียนที่ตื่นตัว (active learning) เมื่อตอนเด็ก บุคคลจะยังคงเป็นผู้เรียนแบบนั้นจนเมื่อโตและแก่ แม้ว่าพฤติกรรมและเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็ยังคงมีความต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากเรายังคงพยายามที่จะเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะกับบุคคลิกลักษณะของเขา เราเลือกงานที่เหมาะกับทักษะและบุคลิกภาพ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ในอดีตมีอิทธิพล

ต่อการเรียนรู้ในปัจจุบันและอนาคต ความไม่ต่อเนื่องของการเรียนรู้ จะเป็นตัวป้องกันความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถของคน ในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การเรียนรู้จะทำให้เกิดโอกาสแก่บุคคลที่จะพัฒนาความสามารถในการบูรณาการประสบการณ์และปรับใช้กับสถานการณ์ใหม่ แสวงหาที่จะเรียนรู้เพราะการเรียนรู้ทำให้บุคคลสามารถรักษา และปรับปรุงทักษะความรู้และเจตคติตลอดช่วงชีวิตของเขา การเปลี่ยนแปลงได้แก่ การเจริญเติบโต (Self Growth) การรู้จักตัวเอง (self actualization) การพัฒนาความเชื่อในสมรรถนะของตน การพัฒนาทักษะการได้รับความรู้ และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ฮัมเมล (Hummel. 1988)ได้เสนอแนวคิดว่าในมุมมองของการศึกษาตลอดชีวิต การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งเสริมหรือยับยั้งการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในภายหลัง การเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะ กระตุ้นความสนใจของนักเรียนคือสร้างแรงจูงใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการนำตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความรู้นอกขอบเขตของโรงเรียนเพื่อจะได้พัฒนาเจตคติต่อชีวิตที่เปิดกว้าง บูรณาการวิชาที่แตกต่างเข้าด้วยกัน ริเริ่มให้นักเรียนใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ในทำนองเดียวกันฟริโก (Frigo. 2001) สรุปว่าสิ่งที่จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยส่วนที่เป็น**อุปนิสัย**ได้แก่ ความปรารถนาในการเรียนรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น ความใฝ่รู้ และส่วนที่เป็น**ทักษะ**ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด การคิดระดับสูง และทักษะการเรียนรู้ ในการมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนต้องกำหนดและสร้างแนวคิดการเรียนรู้ ในประเด็น คุณค่าของการเรียนรู้ กระบวนการของการเรียนรู้ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ไว้เป็นสิ่งสำคัญลำดับต้น หากโรงเรียนต้องการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนต้องแสดงถึงคุณค่าของการเรียนรู้ออกมาให้ปรากฏ โดยให้ความสำคัญทั้งเป้าหมายและทักษะของการเรียนรู้ และต้องผนวกให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรที่ทำให้เกิดการสอนทักษะการเรียนรู้เพื่อที่จะเรียน และการส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นผู้เรียนของนักเรียน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งเขตบริหารพิเศษฮ่องกง สาธารณรัฐประชาชนจีน (2545 : 5 , 257-259) ซึ่งมีนายแอนโทนี่ เหลียง เป็นประธาน ได้ดำเนินการทบทวนจัดทำกรอบการปฏิรูปการศึกษาทั้งภาพโดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ขั้นที่2. กำหนดทิศทางและจัดทำกรอบการปฏิรูปการศึกษา และ ขั้นที่3. ร่างข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทุกขั้นตอนมีการประชาพิจารณ์อย่างกว้างขวาง และได้จัดทำข้อเสนอการปฏิรูประบบการศึกษาของฮ่องกงเสนอต่อเลขาธิการบริหารของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงเมื่อเดือน กันยายน 2543 โดยในรายงานกล่าวว่า นักเรียนเป็นหัวใจของการปฏิรูปทั้งปวง หัวใจของการปฏิรูป คือ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถพัฒนารอบด้าน การศึกษาขั้นพื้นฐานมีเป้าหมายให้นักเรียนทุกคนมีความสามารถดังกล่าว ผู้มีศักยภาพสูงก็สามารถสร้างความเป็นเลิศในตน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่านั้นฮ่องกงใช้ระบบการศึกษาหลายช่องทางและหลายรูปแบบเพื่อสร้างโอกาสและทางเลือกมากขึ้น นักเรียนจะสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ของตนตามแต่ความถนัดและความสามารถ ฮ่องกงจึงจะก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การปฏิรูปหลักสูตรเป็นจุดเน้นที่สำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งงานสำคัญในการปฏิรูปหลักสูตรที่กำหนดไว้ข้อหนึ่ง คือ การส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน นี่องจากความสนใจในการอ่าน เป็นแรงผลักดันสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการที่จะปลูกฝังเจตคตินี้ให้ได้ผลก็โดยการอ่าน คณะกรรมการสนับสนุนให้โรงเรียนส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านโดยพิจารณาข้อคิดเห็นดังนี้ 1) จุดสำคัญในการส่งเสริมความสนใจในการอ่านคือการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่าน นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากร

หลากหลาย เช่นห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดสาธารณะและสื่อมวลชนต่างๆ รวมทั้งอินเทอร์เน็ตเพื่อให้มีโอกาสอ่านอย่างมากตามความสนใจ 2) จัดบริการแนะแนวที่เหมาะสมให้แก่นักเรียนเกี่ยวกับวิธีการที่จะค้นหาเนื้อหาสาระ วิธีอ่าน วิธีการวิเคราะห์ และวิธีสร้างความรู้ที่ได้จากการอ่าน 3)ส่งเสริมผู้ปกครองให้อ่านหนังสือกับบุตรหลานและให้คำแนะนำที่เหมาะสมด้วย 4)จุดเน้นควรจะอยู่ที่ความสนุกสนานที่นักเรียนได้รับจากการอ่านและทักษะการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นไม่ควรกำหนดให้นักเรียนจัดทำรายงานจากการอ่านหนังสือหลายๆเล่มเพราะจะเพิ่มภาระงานและทำให้ความสนใจในการอ่านของนักเรียนลดน้อยถอยลง 5)สนับสนุนให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนเกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ตัวได้อ่านซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสารกับเพื่อนนักเรียน นอกจากนั้นควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเตอร์เนตอย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน และที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้และเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

ฮัมเมล (Hummel. 1988)ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวข้องกับการอ่านว่าการพัฒนา ความสามารถของนักเรียนในการเรียนโดยใช้การอ่านมีความสำคัญมากในการตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะว่าหนังสือคือเครื่องมือของการเรียนรู้ที่ดีที่สุด หนังสือเป็นแหล่งข้อมูลหลักของนักเรียนในวิชาที่กำลังศึกษาอยู่ ตำราและหนังสือเรียนนอกจากจะเป็นพาหนะในการขนถ่ายความรู้ให้กับผู้เรียนยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดค่านิยมซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเจตคติของผู้เรียนด้วย หนังสือเป็นเครื่องมือที่สามารถปรับใช้ได้อย่างสมบูรณ์แบบให้เหมาะกับวิธีการเรียนของแต่ละบุคคล สามารถตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิดและเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหายไป และยังกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนได้คิด เร้าให้เกิดการสะท้อนอย่างมีวิจารณญาน หนังสือทำหน้าที่มากมาย ได้แก่ สร้างกิจนิสัยของการอ่านและการโต้ตอบกับหนังสืออย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือในการการพัฒนาปัญญา (การคิด) เพราะนักเรียนไม่เพียงแต่เรียนที่จะอ่านแต่อ่านเพื่อที่จะเรียนด้วย ข้อดีของการเรียนรู้จากการอ่านคือผู้อ่านคือผู้ที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาและเลือกสร้างความรู้เอง ความสามารถในการอ่านเพื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่จะกำหนดหรือบอกให้ทราบถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนักเรียน หนังสือที่ดีที่จะตอบสนองการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะมีลักษณะดังนี้ 1) มีรูปลักษณะที่เด่นสะดุดตาดึงดูดความสนใจ 2) เร่งเร้าให้นักเรียนอยากรู้ 3) ใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อสร้างความรู้สึกและอารมณ์ของนักเรียนกระตุ้นสติปัญญาและจินตนาการของนักเรียน 4) ทำให้เกิดการพัฒนาเจตคติที่เปิดกว้างของนักเรียนทั้งในระดับท้องถิ่น ชาติ และระดับนานาชาติ 5) ส่งเสริมให้นักเรียนคิดเกี่ยวกับผู้คนกลุ่มชนที่แตกต่างรวมทั้งงานที่หลากหลาย 6) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้แหล่งข้อมูลที่กว้าง เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ หนังสือพิมพ์ สื่อต่างๆ ฯลฯ 7) พัฒนาความสนใจในการสร้างสรรค์ เช่น การวาดภาพ การปั้น ฯลฯ 8) เป็นตัวนำความรู้ที่เหมาะสมมาให้นักเรียนทำให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และตรวจสอบสิ่งที่เรียนรู้ 9) เป็นเหมือนสะพานเชื่อมไปสู่วิชาอื่นๆ ทำให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ 10) เป็นหนังสือที่ครูและนักเรียนสามารถใช้ได้ในหลายด้าน หลายลักษณะ มีความยืดหยุ่น 11) น่าสนใจทั้งสำหรับผู้ใหญ่และเด็กสามารถใช้ได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียน

จากการประชุมเชิงวิชาการระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านสุขภาพในยุโรป ("Lifelong Learning in Europe". 2001) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 11 ประการ ดังนี้ 1) ใช้การปฏิบัติได้จริงเป็นตัวนำ (Practice – led) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่การปฏิบัติและเล็งผลลัพธ์เป็นหลัก 2) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered) การเรียนรู้ตลอดชีวิตถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 3)ใช้หลักฐานข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Evidence – based) การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะยึดหลักฐานเป็นหลัก 4) ตอบสนองความต้องการ (Responsive to needs) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร และประเทศ 5) เน้นความสำคัญในด้านจริยธรรม (Ethically Oriented) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องให้ความสำคัญกับความมีจริยธรรมต่อบุคคล องค์กร และประเทศ 6) ใช้

บริบทเป็นตัวขับเคลื่อน (Context driven) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องคำนึงถึงบริบทของการปฏิบัติในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ 7) ความเท่าเทียมกัน (Equity) การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้โอกาสแก่พยาบาล พนักงานผดุงครรภ์ในยุโรปอย่างเท่าเทียมกัน 8) ความรับผิดชอบ (Responsibility) บุคคล องค์กรหลายประเทศ มีหน้าที่รับผิดชอบในการทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตประสบผลสำเร็จ 9) ยกระดับความคาดหวังและการมีส่วนเกี่ยวข้อง (Raising Expectation and Contribution) การเรียนรู้ตลอดชีวิตก่อให้เกิดความคาดหวังและการมีส่วนเกี่ยวข้องของพยาบาล พนักงานผดุงครรภ์ 10) การเผยแพร่สู่วงกว้าง (Dissemination) ต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั่วทั้งทวีปยุโรป และ 11) สุขภาพโดยรวม / สหวิทยาการ (Holistic care / multidisciplinary care and international care) การเรียนรู้ตลอดชีวิตสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดูแลสุขภาพโดยรวม

สำหรับในประเทศไทย มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ แนวทางและยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 8-18) ดังนี้

1.หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสรุปเป็นแก่นหลักเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 10 ประการ คือ 1) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน 3) คนไทยทุกคนมีสิทธิ์และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข 5) ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน 6) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 7) ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน 8) ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน 9)การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 10) คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแก่นของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 ประการนั้นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทย คือ การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวม 9 ยุทธศาสตร์ คือ 1) สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ 2) สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม 4)ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ 5)กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม 6)พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 7)การพัฒนาข้อมูล สื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 8)การพัฒนาและประกันคุณภาพรูปแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ 9)การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อจัดส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3 .แนวทางการปฏิบัติ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 9 ประการ ได้มีการระดมความคิดกำหนดออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้ 1) .การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยการสร้างนิสัยรักการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถานและสถานประกอบการ 2) .การกระจายแหล่งเรียนรู้ 3) .การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 4) การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5) .การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ และ 6) .การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักด์ (2544) ให้ความเห็นว่าในการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั่วทั้งสังคม จุดเริ่มต้นที่สำคัญควรเป็นการพัฒนาครูซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่ต้องการให้กับผู้เรียน และได้เสนอแนวทางในการพัฒนาครูให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1 .กำหนดนโยบายการพัฒนาครูให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับมหภาค เช่น ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับสถาบัน เป็นต้น จะเป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการขับเคลื่อนให้มีการกำหนดแผนพัฒนาครูให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับปฏิบัติการ

2 .การสร้างแรงจูงใจให้ครูเพิ่มพูนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการฝึกอบรมครูประถมศึกษาปีที่1 พบว่า ความเต็มใจ (willingness) ของครูในการเข้าร่วมการฝึกอบรม เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการฝึกอบรม ดังนั้นจึงควรคิดหากลยุทธในการเสริมสร้างแรงจูงใจของครูในการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีข้อเสนอกลยุทธ์ดังนี้

2.1) ทำให้ครูเข้าใจความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากในการเพิ่มพูนนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูเป็นผลมาจากการทำให้ครูมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในโลกปัจจุบันที่เป็นโลกโลกาภิวัตซึ่งต้องการสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมที่ความรู้คืออำนาจ

2.2) การให้ผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ครูที่มีการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นควรได้รับค่าจ้าง เงินเดือนเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ครูริเริ่มการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตน

2.3) การให้การยกย่องเชิดชูครูที่มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง หรือมีการเพิ่มพูนสมรรถภาพที่จำเป็นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้สร้างความมั่นใจในคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. การจัดหลักสูตรเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนาครูให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หน่วยงานควรจัดหลักสูตร/กิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทักษะและความสามารถพื้นฐานในการเรียนรู้ที่เพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมทั้งโดยตนเองและ การเข้าร่วมฝึกอบรมเรียนรู้ ได้แก่ 3.1) การฝึกการเขียนและการอ่าน (ภาษาอังกฤษ) เพื่อให้ครูสามารถค้นคว้าหาความรู้จากสื่อต่างๆได้ด้วยตนเอง 3.2) การฝึกอบรมเพื่อทบทวน ฟื้นฟู ลีลาการเรียนรู้ (Learning Style) ของครูเพื่อให้ครูแต่ละคนได้เข้าใจและนำลีลาการเรียนรู้ของตนไปใช้ในการแลวงหาความรู้ได้อย่างสม่ำเสมอ 3.3) การฝึกทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการตีความ 3.4) การฝึกฝนทักษะการวิจัยตนเอง (self-reseach skill) และทักษะการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ตนเองในการปรับปรุงพัฒนาและการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ 3.5) การฝึกทักษะการเลือก และการทำความเข้าใจสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ตำรา แบบฝึก หนังสือทั่วไป หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ 3.6) การฝึกเทคนิคการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย และการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง 3.7) การสัมมนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยในแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มสหกรณ์ต่างๆ, ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ฯลฯ หลักสูตรที่ประสานความร่วมมือกับทุกสถาบันที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตอดชีวิต หลักสูตรเน้นที่การวิจัยโดยใช้ตนเองเป็นฐาน (self-based research) คือการฝึกและพัฒนาให้ครูทำวิจัยในหัวข้อที่ตรงตามแนวคิด ความต้องการของตนเอง รวมทั้งนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง หลักสูตรที่มีความสอดคล้องตามความต้องการจำเป็นความสนใจในการนำไปใช้ประโยชน์ของครู หลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นทั้งในด้านเนื้อหา กระบวนการที่ทำให้ครูทุกระดับอายุสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้ง่าย

4. การกำหนดแบบแผนและเทคนิคในการพัฒนาครู ได้แก่ 4.1) การส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลจากสื่อต่างๆ เช่น โปรแกรมทางทีวี โปรแกรมวิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร และอินเตอร์เนตและการเรียนรู้ทางไกลโดยดาวเทียม 4.2) การส่งเสริมการศึกษาอย่างต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยเปิดเพื่อที่ครูจะได้ไม่

ต้องลาเพื่อการศึกษาต่อที่อาจทำให้มีปัญหาเรื่องเงินเดือน นอกจากนี้อาจใช้แบบแผนเทคนิคอื่นๆ เช่น การให้คำปรึกษา (coaching) การหมุนเวียนงาน (job rotating) การสัมมนา การศึกษารายกรณี และ อื่นๆ

5 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู โดยใช้การประเมิน โดย 5.1) สร้างเครื่องมือเพื่อประเมินความก้าวหน้าจากการพัฒนาตนเองของครูในทุกระดับงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุง ความสามารถในการปฏิบัติงานมากกว่าการประเมินเพื่อลงโทษ 5.2) กำหนดให้ครูทำวิจัยคนละ 1 เรื่องต่อปี โดยให้ความสำคัญกับการริเริ่มของครูในการแสวงหาคำตอบมากกว่าการเขียนวิจัย 5.3) ตัดโอกาสการพิจารณาความดีความชอบประจำปี สำหรับครูที่ไม่มีผลของการพัฒนาตนเอง

6. การจัดหาแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ครู ได้แก่ การเชิญวิทยากร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาวิชาต่างๆ มาให้การอบรมแลกเปลี่ยนความคิดกับครู การจัดหาเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับครูอย่างเพียงพอ เช่น หนังสือตำรา โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ การจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูในการพัฒนาตน

7. การจัดตั้งองค์กรการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับครู เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดสัมมนา การจัดกลุ่มอภิปราย การประสานความร่วมมือกับแหล่งเรียนรู้ และอื่นๆที่จะทำให้ครูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอสิ่งที่สำคัญที่ต้องดำเนินการคือการปรับเจตคติของครูสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนั้นเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544. พฤศจิกายน-ธันวาคม) ยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตนเพื่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลไว้ว่า การพัฒนาตนให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำได้ดังนี้

1. มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ โดยการเป็นคนช่างสังเกต ชอบตั้งคำถามและคิดหาคำตอบกับเรื่องต่างๆที่เข้ามากระทบตนเอง พิจารณากลั่นกรองข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ไม่ปล่อยให้เรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตผ่านไปโดยไม่เกิดการเรียนรู้ พยายามคิดวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกันในตรรกะของความเป็นเหตุและผล ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหาและหาคำตอบหรือคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่างๆให้ดีขึ้น

2. มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เมื่อมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้แล้ว ต้องลงมือกระทำด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจตัวเองเพื่อค้นหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข และข้อดีที่ควรส่งเสริม ค้นหาวิธีหรือปัจจัยที่ทำให้ตนเรียนรู้ได้ดีเพื่อจะได้เลือกวิธีที่ดีที่สุด เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ สิ่งที่ทำได้ดีก่อน เพื่อจะทำได้สำเร็จซึ่งจะเป็นกำลังใจให้กับตนเองที่จะมุมานะพากเพียรเรียนรู้ต่อไป

3. วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร การวางแผนเป็นขั้นเตรียมตัวเพื่อให้มีกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จริง การวางแผนประกอบด้วย การวางแผนสิ่งที่จะต้องทำ เวลาในการทำและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้

4. สร้างแรงจูงใจให้ตนเองเป็นคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองประกอบด้วย การมีความมั่นใจว่าตนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ เมื่อทำได้สำเร็จก็มีการให้รางวัลแก่ตนเองเป็นการเสริมแรงทางบวก หากทำไม่ได้ตามแผนควรมีมาตรการลงโทษเป็นการเสริมแรงทางลบเพื่อบีบตัวเองให้ต้องทำตามแผน และมีการสร้างบรรยากาศที่บ้านให้ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ส่วนตัวเช่น การจัดมุมอ่านหนังสือ เป็นต้น

5.พาตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ บุคคล(ครู)ควรเรียนรู้ด้วยการพาตัวเองเข้าไปอยู่ในแหล่งที่สามารถจะรับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ สมัครเป็นสมาชิกรับวารสารของหน่วยงานต่างๆ เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น

6.ประเมินผลและปรับปรุงการเรียนรู้ การประเมินตัวเองอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และกรอบเวลาที่กำหนดสำหรับการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ปรับปรุงแผนการพัฒนาตนเองในส่วนที่ยังไม่เหมาะสม ปรับกิจกรรม จัดสรรเวลาใหม่ เป็นต้น นอกจากนั้นในการประเมินอาจให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดมีส่วนร่วมประเมิน แสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาต่างๆของตนเพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการในการเรียนรู้ของตน เป็นต้น

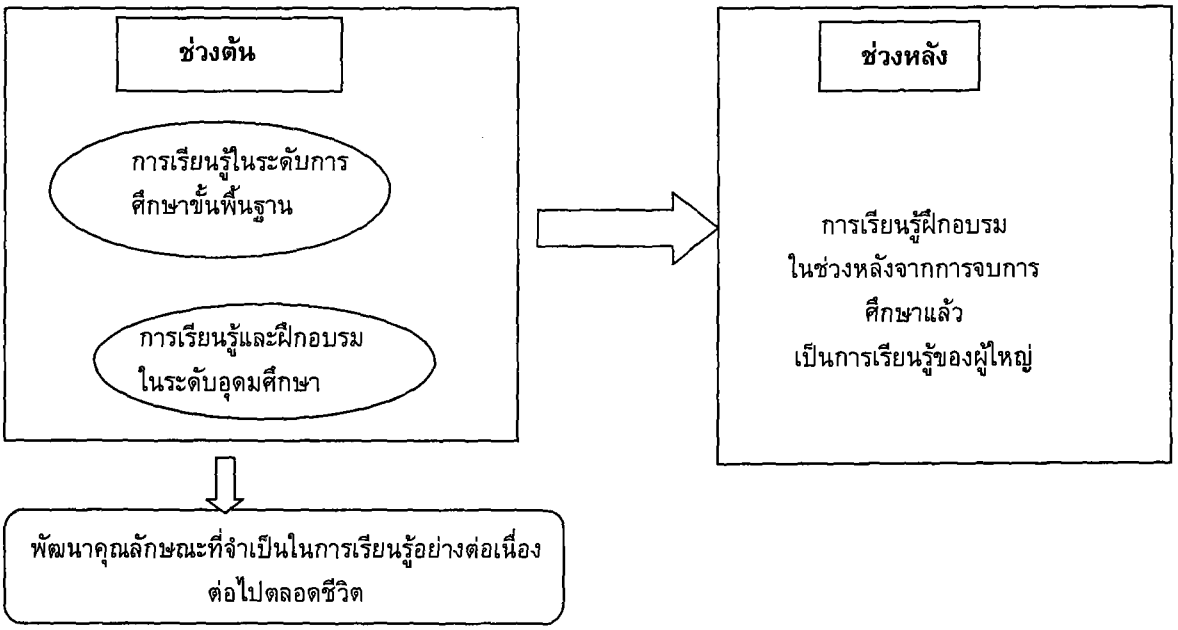
จากแนวคิดต่างๆเกี่ยวกับกลยุทธ์และแนวทางในการนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติมีทั้งที่เป็นกลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติในระดับบุคคล สถาบันหรือผู้จัดโปรแกรมการศึกษา ผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ ไปจนถึงระดับในการจัดทำนโยบายของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในชุมชนในสังคมเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จนกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้นั่นเอง ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 สรุปได้ว่า ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก เป็นการเรียนรู้ในช่วงต้น ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเรียนรู้ภาคบังคับในโรงเรียน ในที่นี้ผู้วิจัยเรียกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับ การเรียนรู้และฝึกอบรมหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยเรียกว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการเรียนรู้ในช่วงต้นนี้มีความสำคัญอย่างมากในการเตรียมบุคคลให้เป็นผู้ที่จะยังคงเรียนรู้ต่อไปในช่วงหลัง โดยการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ช่วงหลัง เป็นการเรียนรู้ในช่วงหลังจากจบการเรียนรู้ในช่วงต้นซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยทำงาน และเป็นการเรียนรู้ที่จะมีระยะเวลายาวนาน เกิดขึ้นจากการริเริ่ม แสวงหา ของผู้เรียนเอง โดยผู้เรียนที่ได้รับการเตรียมความพร้อมให้มีคุณลักษณะของผู้ที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ในช่วงต้น จะมีแนวโน้มที่ยังคงรักษาการเรียนรู้อยู่ตลอดไป ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงได้ดังภาพประกอบ 1

ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ภาพประกอบ 1 ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 2 ในกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ผู้จัดการเรียนรู้ และ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่ในระบบการศึกษา โดยที่ระบบการศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในด้านการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ (Provider) และ เป็นผู้สร้างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 3 แนวทางที่สถาบันการศึกษาจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถทำได้ 3 แนวทาง ดังนี้

1.การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะ สมรรถภาพ ที่จำเป็นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันการศึกษา ในการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ การจัดการศึกษาในช่วงต้นหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนตามกฎหมายการศึกษา เป็นการศึกษาภาคบังคับที่ทุกคนมีสิทธิในการได้รับการศึกษา และการศึกษาในช่วงหลังมัธยม คือ การเรียนรู้หลังจากการศึกษาภาคบังคับ เป็นการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทาง โดยที่เป้าหมาย รูปแบบของการจัดการศึกษาทั้ง 2 ช่วงมีความแตกต่างกันบ้างดังนี้

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน (จนจบมัธยมศึกษา) ควรเป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะทางภาษา (การอ่าน เขียน) ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการใช้เทคโนโลยีสื่อสารข้อมูล (ICT) พัฒนาทักษะพื้นฐานทางสังคม พัฒนาความถนัดและความสามารถเพื่อเชื่อมต่อกับระดับอุดมศึกษาและอาชีพ ซึ่งตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เป็นการสร้างทักษะ เจตคติ และสมรรถภาพพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

1.2 การศึกษาในช่วงหลังมัธยม (อุดมศึกษาและการฝึกอบรม) ควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเอง สร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการค้นคว้าอิสระ การอภิปรายกลุ่ม เน้นสำนึกในการเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง การพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดี และส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เชื่อมต่อจากระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพ ออกมาเป็นการปฏิบัติการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนนำมาใช้ในการพัฒนาตนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แบ่งระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับคือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ประกอบด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการได้รับการศึกษา และ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยการศึกษาในระดับอนุปริญญาและระดับปริญญา โดยที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดหลักการ แนวทางของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้อย่างชัดเจน แต่กล่าวถึงการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้น้อยมาก ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามที่ได้มีกำหนดเป็นหลักการในการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับแนวทางในการดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ดังนี้

1.กำหนดเป้าหมายของระบบการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการศึกษาที่จะทำให้เกิดรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมุ่งสร้างความสนใจ แรงจูงใจ สมรรถภาพสำหรับการเรียนรู้ให้ทุกคนยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แม้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว

2. กำหนดกลยุทธ์และเครื่องมือของกลยุทธ์ ได้แก่ ทรัพยากรด้านเงินทุน บุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก กลไกที่สนับสนุนนโยบายเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้น เร้าให้ผู้เรียนอยากเรียน ท้าทายให้ผู้เรียนแสวงหา เน้นสภาพแวดล้อมที่มีเนื้อหาสาระและโอกาสเต็มที่สำหรับผู้เรียน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ครูและบุคลากรอื่นๆที่มีความรู้ ความสามารถ รูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ การจัดหาเครื่องมือการเรียนรู้ที่ทันสมัย การประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย เป็นต้น

4. การจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ โอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โอกาสในการกลับเข้ามาศึกษาใหม่ โอกาสในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีความยืดหยุ่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน และมีความเสมอภาค

5.การจัดหาแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ที่จะต้อง มีเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และมีการให้บริการข้อมูล / แนะนำปรึกษา แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น กาลเบรท (Galbraith. 1995) เสนอแนวคิดในการจัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน โดยเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1.การจัดโอกาสทางการศึกษาในระบบ หรือแหล่งการเรียนรู้ในระบบ เป็นประเภทของการจัดการศึกษาโดยสถาบันการศึกษา มีจุดมุ่งหมายของการให้วุฒิบัตร ผู้จัดการศึกษาเป็นมืออาชีพจึงเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่มีคุณค่า เหมาะกับผู้เรียน มีการจัดโครงสร้างของการเรียนรู้อย่างชัดเจน แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ได้แก่ วิทยาลัยชุมชน โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันอาชีวศึกษา และวิทยาลัยเทคนิค

2. การจัดโอกาสทางการศึกษานอกระบบ หรือแหล่งการเรียนรู้นอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาโดยองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยตรง การเรียนรู้ในลักษณะนี้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเข้าเรียนด้วยความสมัครใจ ไม่ได้เรียนเพื่อวุฒิการศึกษาแต่อาจได้ประกาศนียบัตรเมื่อเรียนจบ ผู้เรียนเลือกได้ว่าจะเรียนอะไร แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ได้แก่ หน่วยงานทางธุรกิจ อุตสาหกรรมในชุมชน องค์กรเกี่ยวกับสุขภาพ องค์กรการให้บริการต่างๆ สหภาพแรงงาน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน องค์กรอาสาสมัคร เป็นต้น

3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถทำตามความต้องการและกำหนดกระบวนการในการเรียนรู้ได้เอง อาจเกิดขึ้นโดยจงใจหรือโดยบังเอิญแต่ต้องมีความหมายหรือความสำคัญกับผู้เรียน โดยทั่วไปมักไม่มีผู้สอน แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ได้แก่ การสนทนากับเพื่อน ครอบครัว การฟังวิทยุ เทป สื่อมวลชน การอ่านเอกสารสิ่งพิมพ์ กิจกรรมสันทนาการ การชมวิดิทัศน์ การทำโครงการเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นต้น

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงาน การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึงและพอเพียง โดยนัยของมาตราดังกล่าว ต้องการให้สังคมไทย มีโครงสร้างพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ ที่บุคคลสามารถจะเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย กว้างขวางและมีมากพอเพียง ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ ไม่ว่าการเรียนรู้นั้น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาในรูปแบบใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องมีแหล่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าในขอบเขตของโรงเรียน (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ . 2544)

ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ

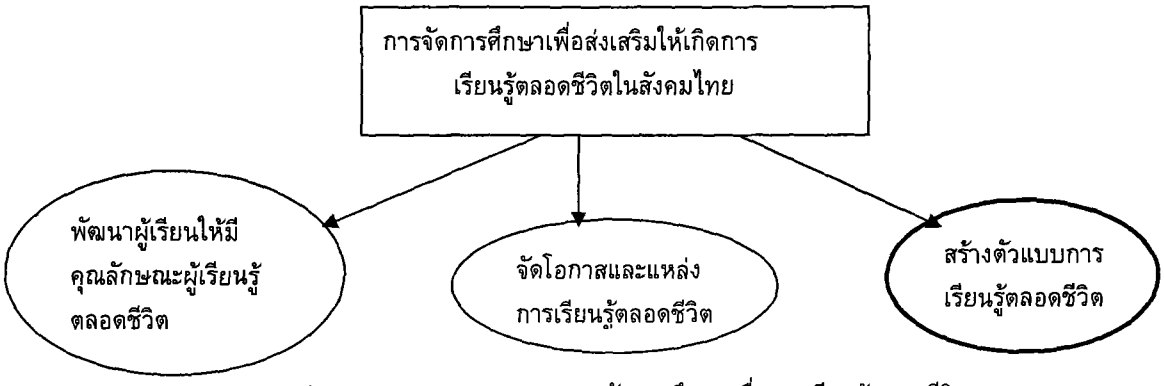
สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อย่างอื่นๆ ซึ่งชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส ตามความสามารถ โดยจะเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสังคม อยู่ที่ว่าบุคคลจะมีโอกาสเข้าไปและเรียนรู้ได้อย่างไร แหล่งการเรียนรู้จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเป็นหลักโดยมีหรือไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ เช่น หอศิลป์ ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ เป็นต้น

ดังนั้นในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องมีการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยในชุมชน สังคม เพื่อจัดหาแหล่งการเรียนรู้ ที่หลากหลายและเพียงพอ ให้ผู้เรียนเข้าถึงได้ง่าย สะดวก ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง ในทุกเวลา ทุกรูปแบบ

ประเด็นที่ 4 บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ว่าการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคม เป็นบทบาทสำคัญของการจัดการศึกษาโดยการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปตลอดชีวิต และ เป็นผู้จัดโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

แต่จะเห็นได้ว่าจากแนวคิดต่างๆที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแนวคิดจากต่างประเทศซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยทั้งหมด ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และแนวทางให้เป็นไปอย่างเหมาะสมตามบริบทของสังคมไทย โดยมีการศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของบุคคลตัวอย่างในสังคมไทยทั้งในอดีต และปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิเช่น พระยาอนุมานราชธน กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลกของยูเนสโก และ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นต้น บุคคลทั้งสามนี้ได้รับการกล่าวถึงเพื่อใช้เป็นตัวอย่างของผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตอยู่เสมอ ดังนั้นหากมีการศึกษาคุณลักษณะของการเรียนรู้ของบุคคลเหล่านี้ จะสามารถใช้เป็นตัวแบบของการส่งเสริมให้คนรุ่นหลังนำไปเป็นแบบอย่างได้ ดังนั้นการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามบริบทของไทย จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 3 ด้าน คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเป็นผู้จัดโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ การสร้างตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.5 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Characteristics of Lifelong Learner)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ การศึกษาตลอดชีวิต กับ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเห็นได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต คือการส่งเสริมและพัฒนาให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้รักษาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดไปเรียกว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทั้งบุคคลและองค์กรต่าง ๆได้กำหนดคุณลักษณะที่บ่งชี้ว่าบุคคลเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

ครอปลีย์ (Cropley. 1977 : 118) ได้เสนอว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องเป็นผู้ที่

1.ได้รับการจัดเตรียมให้มีเครื่องมือทางปัญญาและการคิดเป็นอย่างดี ได้แก่ มีความคุ้นเคยกับสาขาวิชาต่าง ๆรวมทั้งทักษะที่หลากหลาย มีความคุ้นเคยกับการสร้างความรู้และไม่ยึดติดกับข้อเท็จจริง มีทักษะในการปรับเครื่องมือในการเรียนรู้และโครงสร้างของเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมในการใช้งานใหม่ ๆ และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดการใช้ปัญญากับชีวิตจริง

2.เป็นผู้มีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง ได้แก่ มีกลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถเรียนรู้ได้ในรูปแบบต่าง ๆเช่นการเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ตามลำพัง มีเครื่องมือที่เป็นทักษะการเรียนรู้อย่างดีเช่นทักษะการอ่าน ทักษะการสังเกต และการฟัง รวมทั้งสามารถเข้าใจการสื่อสารแบบไม่ใช้วาจาได้ มีเครื่องมือที่เป็นทักษะทางปัญญาขั้นพื้นฐานอย่างดี เช่น การใช้เหตุผล การคิดแบบมีวิจารณญาณ และการแปลความหมายข้อมูล และมีทักษะในการเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น เครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์ สื่อและชุดการสอนต่าง ๆ

3.เป็นผู้มีแรงจูงใจในการที่จะดำเนินการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งผลของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการดำรงชีวิตในสังคม ความรู้ และทักษะในการทำงาน ตระหนักว่าการเรียนในโรงเรียนเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในชีวิตเท่านั้น ตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบของตนที่จะต้องแสวงหาความรู้ ทักษะ และเจตคติใหม่ ๆ และตระหนักว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาของบุคคลและสังคม

ลิฟเนห์ (Livneh . 1988 ; Gardnier. 1998) ระบุว่าคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้ 1) ก้าวหน้าในอาชีพโดยอาศัยการเรียนรู้ หมายถึงมีความมุ่งมั่นกับอาชีพและแสดงให้เห็นจากสมรรถภาพที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ 2) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงเป็นผู้มีแรงจูงใจในตนเองและกำหนดแนวทางในการจะเกิดสัมฤทธิ์ผลนั้น 3) เรียนรู้ได้ หมายถึงเป็นผู้มีสติปัญญาและทักษะการเรียนรู้ที่เหมาะสมเท่า ๆกับความสามารถในการใช้และจัดหาทรัพยากรเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ 4) พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง หมายถึงเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงและสามารถใช้ความเปลี่ยนแปลงให้เป็นกระบวนการของการเรียนรู้ได้ 5) เข้าร่วมการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล หมายถึงการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตคติที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับการศึกษา 6) มีภูมิหลังด้านการศึกษาจากครอบครัว หมายถึงเป็นผู้ที่พ่อแม่มีการเข้าร่วมในการเรียนรู้เท่า ๆกับที่ให้ความสนใจในการเรียนรู้ของลูก และ7) มุ่งอนาคต หมายถึงเป็นผู้ที่มีแนวโน้มจะกำหนดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนการอนาคต

แคนดี้ และโอเลียรี (Candy & O'Leary) ได้สร้างภาพคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในระดับอุดมศึกษาว่าหมายถึงบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (Frigo. 2001, July ; citing Candy, et al. 1994)

1.จิตใจที่ใฝ่รู้ ได้แก่ ความรักในการเรียนรู้ สำนึกของความอยากรู้อยากเห็นและการตั้งคำถาม และ จิตที่วิพากษ์วิจารณ์และการสร้างความเข้าใจและการประเมินตนเอง

2.วิสัยทัศน์ที่ครอบคลุม ได้แก่ สำนึกของความเชื่อมโยงระหว่างสาขา ความตระหนักรู้ถึงวิธีการสร้างความรู้อย่างน้อยที่สุดในหนึ่งสาขาและความเข้าใจในระเบียบวิธีและข้อจำกัดของสาขานั้น มีมุมมองและวิสัยทัศน์กว้าง

3. การจัดการข้อมูล ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งสำคัญของข้อมูล ความสามารถในการตั้งกรอบคำถามที่ทำวิจัยได้ สามารถที่จะรวบรวมข้อมูลประเมินจัดการและใช้ข้อมูลในบริบทต่างๆ ความสามารถที่จะดึงข้อมูลจากสื่อที่หลากหลาย ความสามารถที่จะแปลความหมายข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น การเขียน สถิติ กราฟ แผนภูมิ แผนภาพ และตาราง และความสามารถในการประเมินข้อมูลในเชิงวิพากษ์วิจารณ์

4. จิตสำนึกของความเป็นบุคคล ได้แก่ มีมโนทัศน์ต่อตนเองเชิงบวกว่ามีความสามารถและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มีทักษะในการจัดการกับตนเองเช่น การบริหารเวลา การตั้งเป้าหมาย

5. มีแบบแผนของทักษะการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับจุดแข็งจุดอ่อนและแบบการเรียนรู้ที่ตนชอบ มีกลยุทธ์ในการเรียนรู้ในแต่ละบริบท และความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ระดับลึกและระดับพื้นผิว

เขตการศึกษาพลาโนในรัฐเท็กซัส (Plano Independent School District. 2001) ได้กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. เป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง ซึ่ง ยอมรับและแสวงหาความท้าทายใหม่ๆในการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย รายละเอียดของการปฏิบัติงานในรายวิชาและทำตามแผนที่วางไว้ ประยุกต์ความรู้และกระบวนการที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างความรู้ใหม่ และแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายและนำไปใช้ได้

2. เป็นนักติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงออกอย่างเปิดเผยและจริงใจ ตั้งใจฟังสามารถรับแปลความและตอบสนองในการสื่อสาร

3.เป็นนักคิดชั้นสูง (Complex thinkers) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์สร้างความหมาย แก้ปัญหา ทำการตัดสินใจและประเมินการตัดสินใจโดยใช้กลยุทธ์การคิดหลากหลาย

4.นักผลิตผลงานอย่างมีคุณภาพ (Quality producers) ซึ่งประเมินและปรับเปลี่ยนงานเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความพยายามอย่างดีที่สุด และมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ผลิตผลให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้

5.พลเมืองผู้มีความรับผิดชอบ (Responsible citizen) ซึ่ง แสดงให้เห็นการยอมรับนับถือในตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เข้าใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย แสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลและวัฒนธรรม และ ร่วมมือกับผู้อื่น

6.เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับผู้อื่น (Collaborative contributors) ซึ่ง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น สนับสนุนส่งเสริมแสดงความคิดเห็นเสนอแนะและมีความพยายาม และแสดงให้เห็นถึงคุณภาพในการเป็นผู้นำอย่างสร้างสรรค์

โรงเรียนมัธยมแห่งไอดาโฮ (Idaho high school) ระบุคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาข้อหนึ่งว่า ต้องแสดงให้เห็นคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญ 2) เห็นคุณค่าในตน มีมุมมองที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ 3) ริเริ่มและพากเพียร (*Initiative and Perseverance*) มีความต้องการและความสามารถในการวางแผน การดำเนินการและการสรุปโครงการ 4) ความรับผิดชอบ (Responsibility) มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน 5) การปรับตัว (Adaptability) จัดการกับการเปลี่ยนแปลงและสิ่งท้าทายอย่างสร้างสรรค์ มีการปรับการวางแผนการปฏิบัติให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆรอบตัว และ 6) ทักษะของการเรียนรู้ มีกลยุทธ์การเรียนรู้หลายๆวิธีและสามารถนำไปใช้ได้

เคมป์ (Kemp. 1998) ระบุว่าคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 2 ด้าน ด้านที่หนึ่งคือการมีทักษะพื้นฐาน (The place of foundation skill) และด้านที่สอง คือการพยายามหาช่องทางที่ยืดหยุ่นระหว่างการเรียนในโรงเรียน การทำงาน และการศึกษาต่อเนื่อง โดยที่ทักษะพื้นฐานเป็นจุดสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถ้าไม่มีทักษะพื้นฐานบุคคลจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลระดับโลกได้ ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ทักษะทางภาษาและทักษะทางตัวเลขรวมทั้งทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการจัดกระทำข้อมูลข่าวสารที่ซึมซับ และที่สำคัญอีกกลุ่มคือ ทักษะทางสังคม เช่น การร่วมมือกับผู้อื่น และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรวมทั้งค่านิยมพื้นฐาน ได้แก่ การยอมรับและเคารพในความหลากหลาย และการตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบของพลเมือง

มิลเดร็ด และ เกนส์ (Mildred & Gaines. 2001) ได้ระบุสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา 2) มีทักษะในการสร้างมโนทัศน์ซึ่งทำให้สามารถสร้างความหมายจากข้อมูลได้ 3)ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้มีการทดสอบความจริงจากหลายมุมมอง 4)ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์ และกระตุ้นให้มีการแสดงออกอย่างเปิดเผย 5)ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้มีความร่วมมือกัน 6)ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้ 7)ให้ความสำคัญกับการให้โอกาสแก่ทุกคนที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในทุกเรื่องที่รู้และสามารถทำได้

ฟริโก (Frigo . 2001) ได้นำเสนอการจำแนกคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวบรวมจากแนวคิดต่างๆ ได้แก่ แนวคิดของ แนปเปอร์และครอปลีย์ กล่าวว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตคือ ใครก็ได้ที่ตั้งใจเข้าร่วมในการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบตลอดช่วงชีวิต มีคุณลักษณะที่สำคัญคือ 1) เป็นบุคคลที่มีความตระหนักในความต้องการที่จะเรียนรู้ และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริง 2) มีอัตมโนทัศน์ (self-concept) เป็นผู้มีความชอบในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) มีแรงจูงใจอย่างสูงในการที่จะเรียน และ 5)สามารถตั้งจุดประสงค์ส่วนตัว ประยุกต์ใช้ความรู้ รวบรวมข้อมูลและประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

แมค คอมพ์ และ ครอปลีย์ (Marra. 2000) เสนอคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่โรงเรียนควรพัฒนา โดยการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจและสร้างทางเลือกในการเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้มีคุณลักษณะในด้านการคิดระดับสูง (metacognition) ด้านจิตพิสัย และทักษะ ดังนี้ 1)เห็นคุณค่าของการเรียนและการศึกษาว่าเป็นสิ่งสอดคล้องกับความสนใจของตน 2) มีความเชื่อว่าตนเองมีความสามารถและทักษะที่จะบรรลุเป้าหมายได้ 3) ตระหนักว่าตนเองมีความรับผิดชอบในการบรรลุเป้าหมายของตนเอง 4) เข้าใจการคิดระดับสูงและมีทักษะในการจัดระเบียบของตนเองเพื่อจะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมาย 5)สามารถรวบรวมข้อมูล จัดการกับข้อมูล และเรียกข้อมูลมาใช้ได้ 6) สามารถควบคุมอารมณ์ที่จะรบกวนการเรียนรู้และสร้างแรงจูงใจ 7)มีผลงานที่แสดงให้เห็นถึงการบรรลุเป้าหมาย 8) ทักษะการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่แตกต่างในแต่ละสถานการณ์การเรียนรู้ 9) ทักษะพื้นฐานของการเรียนรู้และพื้นฐานของการใช้พลังทางสติปัญญา ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการใช้เครื่องมือการเรียนรู้

ในการประชุมสัมมนาแห่งยุโรป เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร จัดโดยคณะกรรมการการพยาบาลแห่งชาติอังกฤษ ภายใต้การสนับสนุนของคณะกรรมาธิการยุโรป ให้เป็นส่วนหนึ่งของปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป มีผู้เข้าร่วมประชุมจากประเทศในยุโรป 12 ประเทศ ได้สรุปว่า คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การแสวงหาข้อมูลและโอกาสในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเพิ่มพูนสุขภาพ และประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และได้จำแนกคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 13 ข้อ ดังนี้ 1) สามารถปรับเปลี่ยนได้ มีความยืดหยุ่นและมีความคิดสร้างสรรค์ในการวางแผน และการประเมิน 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถท้าทายต่อข้อสมมุติฐานและกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อตนเอง 3) สามารถแสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่มและความกระตือรือร้น 4) สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ในงานที่มีความความแตกต่างหรือไม่ชัดเจน 5)มีแรงจูงใจในตนเอง 6) สามารถประสานเป้าหมายขององค์กรเข้ากับเป้าหมายส่วนบุคคล 7)สามารถกำหนดเส้นทางอาชีพของตนเองได้ 8) รู้ข้อจำกัดของตนเอง 9) เป็นได้ทั้งผู้แทนและผู้นำของการเปลี่ยนแปลง 10) สามารถปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร 11) ไปถึงสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ 12) รับผิดชอบในงานของตน 13) มองการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาสและสิ่งท้าทายในเชิงบวก

มีเดล -อันโยนูเอโว (Medel-A๑onuevo. 2001 : 8 – 11) เสนอคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. เป็นนักสำรวจผู้ตื่นตัวและสร้างสรรค์ของโลก (the learner as an active and creative explorer of the world) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้กระทำการเรียนรู้ แสวงหาข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเอง จากการตั้งสมมติฐาน การรับรู้ ค่านิยมของตน เจตคติ แรงบันดาลใจ รูปแบบการคิดของตนเอง และอื่นๆ รวมทั้งสามารถเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนในอนาคต ตั้งสมมติฐานและทำการทดสอบได้ การเรียนรู้จะเป็นการกระทำระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเขา.

2. เป็นผู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ของตนเองได้ (the learner as a reflexive agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีศักยภาพในการตอบสนองการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้วิธีการเรียน การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การตั้งคำถามกับตนเอง การวิเคราะห์วิจารณ์กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งรากฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนรู้มีคุณ-ลักษณะ เช่นนี้ คือ การที่ผู้เรียนรู้มีความเข้าใจและจัดการกระบวนการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. เป็นผู้ที่เข้าร่วมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-actulizing agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นผู้ที่ชักนำตนเองให้เข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างเป็นปกติ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน มีแรงจูงใจทั้งภายใน (intrinsic) เช่นความใฝ่รู้ ความอยากรู้อยากเห็น และแรงจูงใจจากภายนอก (extrinsic) ในการเรียนรู้

4. เป็นผู้ประสานบูรณาการการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ (the learner as an integrator of learning) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่สามารถบูรณาการความคิด (thinkning) ความรู้สึก (feeling) และการกระทำ (action) เข้าด้วยกันได้ เช่น การนำความคิดและเจตคติต่อการเรียนรู้ ไปสู่การกระทำที่เป็นการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้การบูรณาการยังรวมไปถึง การที่สามารถจัดการเรียนรู้ของตนเอง โดยใช้แหล่งและโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ประโยชน์จากทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหาต่างๆได้

โชเวอรส์ (Chareonwongsak. 2001; citing Sowers. 1999) ผู้เชี่ยวชาญในด้านพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยม เป็นผู้สร้างรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการค้นพบชี้ให้เห็นว่าการที่บุคคลแสดงว่ามีการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ 1) มีความปรารถนาและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต 2)ใช้เครื่องมือ วิธีการ และโอกาสที่หลากหลาย ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) มีความสามารถที่จะแสดงการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยพิจารณาจากการเป็นคนชอบสิ่งท้าทายและสิ่งใหม่ๆ 4)แสดงคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5)มีความสามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อผู้อื่นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6)ให้การสนับสนุนความพยายามของผู้อื่นที่จะทำการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สมิธ และ สเปอร์ลิง (Smith & Spurling. 1999 : 9 – 11) มีแนวคิดว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีการแสดงออก 2 ด้าน โดยที่แต่ละส่วนจะไม่สามารถแยกจากกันได้ ดังนี้ ส่วนที่1 การแสดงการเรียนรู้ที่เห็นเชิงประจักษ์ เป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจและมีการวางแผนซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของชีวิต และส่วนที่2 คุณธรรมในการเรียนรู้ เป็นหลักการพื้นฐานทางคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ ความมุ่งมั่นส่วนบุคคลที่จะเรียนรู้หรือเรียกว่าพันธะต่อตนเอง (personal commitment to learning) หมายถึงแต่ละบุคคลมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมต่างๆ และถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการที่จะทำให้สำเร็จ ความมุ่งมั่นต่อสังคมที่

จะเรียนรู้หรือเป็นพันธะต่อสังคม (social commitment to learning) หมายถึงผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและสนับสนุนกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการนำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนับถือหรือยอมรับในการเรียนรู้ของผู้อื่น (respect for other learning) หมายถึงผู้เรียนมีความตระหนักในสิทธิของคนทุกคน รวมทั้งองค์กรในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถที่จะแสดงมุมมองและความคิดของตนอย่างอิสระ และการนับถือความจริง (respect for truth) หมายถึงผู้เรียนจะถูกเตรียมให้สามารถเปลี่ยนความคิดความเห็นได้โดยยึดถือพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานและเหตุผลแม้ว่าจะเป็นความเห็นที่มีมานานและชื่นชมมากก็ตาม สมิธ สรุปว่าบุคคลที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งฝึกหัดปฏิบัติการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและไม่ลดละ และผู้ซึ่งให้คุณค่าของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นความรักที่จะทำ บุคคลนั้นจะแสดงให้เห็นทั้งความมุ่งมั่นส่วนตัว และความมุ่งมั่นต่อสังคมในการเรียนรู้ ยอมรับในเสรีภาพในการคิดของผู้อื่น ยอมรับนับถือข้อเสนอที่เป็นเหตุเป็นผลตามข้อเท็จจริง

นอกจากนั้นสมิธ และ สเปอร์ลิง (Smith and Spurling. 1999 : 51 – 54) ยังเสนอแนวคิดว่าในสังคมแห่งการเรียนรู้ จะต้องเต็มไปด้วยปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิต (*Lifelong Learning individuals*) ครอบครัวที่เรียนรู้ตลอดชีวิต องค์กรที่เรียนรู้ตลอดชีวิต และชุมชนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1.ปัจเจกบุคคลผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาตามแผนการเรียนรู้ แสดงออกถึงเจตคติเชิงรุก (proactive attitude) และเป็นผู้เรียนที่มุ่งมั่นใช้ความพยายามเพื่อประยุกต์ใช้การเรียนรู้ อาจจะโดยการสอน การจัดการ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องแสดงบทบาทต่อไปนี้

1.1 การวางแผนไปข้างหน้า (Forward Planning) บุคคลผู้เรียนรู้เป็นนักวางแผนการเรียนรู้ไปข้างหน้า มีภาพรวมที่แสดงสัมฤทธิ์ผล (Achivement profile) และกรอบการปฏิบัติ (action plan)ในรูปแบบใดก็ได้ที่จะสามารถทบทวนความก้าวหน้า สะท้อนประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงความต้องการรวมทั้งการปรับแผนให้เหมาะสม

1.2 ความสามารถในการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากการแนะนำปรึกษา ทำความคุ้นเคยและเข้าถึงข้อมูลการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนรู้ต่างๆที่มีอยู่

1.3 การพัฒนาตลอดชีวิต (Lifespan development) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการความเข้าใจเกี่ยวกับช่วงชีวิตและความเป็นไปได้ของการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชีวิต (ความคิดที่ผิดพลาด คือ คนเราแก่เกินกว่าที่จะเรียนรู้)

1.4 ความจำเป็นในการอ้างสิทธิ (assertiveness) ในสถานการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องพัฒนาสร้างความสามารถที่แข็งแกร่งในการที่จะอ้างสิทธิของตนในฐานะผู้เรียนรู้

1.5 ลีลาของการเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องรู้ว่าลีลาการเรียนรู้ที่เหมาะกับตนเองมากที่สุดคืออะไร เพื่อที่จะได้สามารถเลือกรูปแบบของโอกาสของการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุด

1.6 ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วยการเรียนรู้ 5 อย่างที่ผู้เรียนต้องการในแต่ละระบบแต่ละขั้นที่เหมาะกับแผนการเรียนรู้ ได้แก่1) การคิดอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การคิดแบบอุปมาน อนุมาน คิดด้านข้าง (lateral) และเป็นเหตุเป็นผลเชิงสร้างสรรค์ 2) เข้าใจวัฒนธรรม หมายถึงความเข้าใจ ผลของวัฒนธรรมและสังคมที่มีต่อวิธีการคิดของคน และการช่วยเหลือบุคคลในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เป็นคนกลาง 3) การประยุกต์ความรู้ ผู้เรียนรู้ต้องสามารถผนวกความรู้ ทักษะและเทคนิคต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อทำให้เกิดผลการปฏิบัติที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) เทคนิคการวิจัย ทั้งการสร้างความรู้ใหม่หรือการปรับปรุงการเข้าถึงความรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องวิจัยในทุกระดับของการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นองค์ประกอบของการเรียน

ในระดับสูง 5) การใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วทาง ICT และ 6) ทักษะการสร้างอิทธิพล (Influencial Skill) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมีทักษะพิเศษในการฝึกฝนความมุ่งมั่นทางสังคมเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคม

2.ครอบครัว (Family and Household) ครอบครัวรวมทั้งกลุ่มญาติ ต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มครอบครัว เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหลักการว่าพ่อแม่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของลูกตั้งแต่เริ่มต้น และจะยิ่งมากขึ้นและเป็นตัวหลักมากกว่าความรับผิดชอบของครูที่โรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติจากรายงานของโรงเรียนมักพบว่าพ่อแม่มีความปรารถนาในการแสดงบทบาทในโรงเรียนค่อนข้างต่ำมักจะหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนของลูก เช่น กิจกรรม ครู – ผู้ปกครอง

ฮันนี (Honey. 2001)ได้เสนอว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตหมายถึง บุคคลซึ่งมีความปรารถนา (willing) สามารถ (able) และมีพลังจูงใจ (empower) ที่จะเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความอยากที่จะเรียน สิ่งที่จะสังเกตได้จากผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ เจตคติ การเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ได้แก่ มีความกระตือรือร้น เชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญและเป็นตัวเติมเต็มความสมบูรณ์ในชีวิต ซึ่งความเชื่อนี้จะเป็นเหมือนการจุดประกายให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และผลักดันให้เขามีความพร้อมที่จะเรียน มีการแสดงออกถึงความอยากรู้อยากเห็นแบบเด็กที่อยากรู้ทุกสิ่ง ผู้คนที่พบปะ สิ่งต่างๆที่ได้อ่าน เหตุการณ์และสถานที่ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการเป็นนักทดลองผู้กระตือรือร้นที่จะค้นหาแสวงหาสิ่งต่างๆเพื่อตัวเอง และในการออกไปเผชิญกับความเสี่ยง แม้เมื่อการเรียนรู้ไปถึงสุดยอด (เมื่อแก่แล้ว) ก็ยังคงมีความกระตือรือร้นและยังคงทำการเรียนรู้ต่อไปแม้มีความยากลำบากก็ตาม เนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้จะทำให้ค้นพบหนทางที่ดีของชีวิต

2.ความสามารถ หมายถึงมีความสามารถในการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบหลายวิธีการ ในทุกสถานการณ์ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะแสดงทักษะการเรียนรู้ สามารถเลือกใช้ประโยชน์จากโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลายรวมทั้งจากข้อผิดพลาด มองเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีหรือเลว มีการวางแผนหรือไม่มีเป็นทางการ (ในระบบ) หรือไม่เป็นทางการ (นอกระบบ) ให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้ทั้งสิ้น สามารถใช้สาระที่ได้จากการเรียนรู้ที่กำลังดำเนินอยู่และความรู้ที่เก็บสะสมไว้มาใช้เพื่อหาทางทำให้บรรลุความต้องการการเรียนรู้อย่างดีที่สุด นั่นคือเป็นผู้เรียนที่มีการจัดการตนเอง ประเมินความต้องการของตนและวางแผนว่าจะทำอย่างไรที่ดีที่สุดที่จะบรรลุผล

3.การมีพลังจูงใจ หมายถึงการมีพลังจูงใจของการเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การที่บุคคลเป็นผู้รับผิดชอบโดยสมบูรณ์ต่อการเรียนรู้ การพัฒนาของตน และเป็นผู้ทำการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนรู้แบบเป็นมิตร บอกความต้องการในการให้ผู้คนจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของตน ความต้องการในการขอการแนะนำปรึกษาและการให้ผลย้อนกลับจากผู้จัดการเรียนรู้ ใช้ความพยายามอย่างที่สุดในการกระตุ้นส่งเสริมเพื่อนๆให้เข้ามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นการแสดงออกถึงการไม่เห็นแก่ตัว และการกระทำเพื่อที่จะทำให้เพื่อนร่วมงานได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้แบบร่วมกัน เป็นผู้ที่ให้และผู้รับ (reciprocal)

ฮันนี่ ได้สรุปว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นผู้ซึ่งมีแนวคิดว่าไม่มีวิธีการเรียนรู้อันใดที่จะดีที่สุดเพียงอันเดียว การเรียนรู้นั้นต้องเป็นสิ่งที่มากกว่าแค่การได้รับหรือแสวงหาความรู้ รู้ว่าการเรียนรู้คือประตูไปสู่การสร้างทักษะ ความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อน (insight) ความเชื่อ ค่านิยม การแบ่งปันความรู้ความเข้าใจกัน รวมทั้งการรู้จักระวังตนหรือการตระหนักในตน (self awareness) มองการเรียนรู้เป็นเหมือนเส้นด้ายที่พันเข้าไปกับชีวิต การแสดงพฤติกรรมจะสะท้อนแนวคิดว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ ทุกคนสามารถที่จะปรับปรุงความต้องการการเรียนรู้เพื่อให้ตอบสนองการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยจิตสำนึกและเป็นอิสระของตนเองได้

คณบดีคณะมนุษย์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยตวน อับดุล ราซัก ประเทศมาเลเซีย เขียนในหนังสือพิมพ์นิวสเตรทไทม์ (New Sraits Time) และ นิวซันเดย์ไทม์ (New Sunday Time) วันที่24 กุมภาพันธ์ 2002 ("Cultivating Lifelong Learning". 2002, November) กล่าวถึงเอกลักษณ์ของคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 1) มีแรงจูงใจในตนเอง 2) มองการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาสและการท้าทายที่ดี 3) รับผิดชอบและเป็นเจ้าของในการทำงานและการเรียนรู้ของตน 4) สามารถทำตัวเป็นผู้นำและเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 5) ความริเริ่มและเป็นผู้กระตือรือล้น 6) เต็มใจที่จะเผชิญกับข้อตกลงและนำไปปฏิบัติ 7) สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และ 8) สร้างสรรค์ และยืดหยุ่น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539 ; 2544) เสนอแนวคิดว่าลักษณะบุคคลที่จะก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆอย่างหลากหลายโดยมีวิธีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลหรือสื่อต่าง ๆอยู่เสมอ และกระทำเช่นนี้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวได้ว่าคุณลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1)เป็นคนรักการอ่านหนังสือ ติดตามวิทยาการใหม่ ๆ 2) เรียนรู้ที่จะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความสำเร็จ 3) เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา มิใช่เพื่อเงินทองเท่านั้น 4) พัฒนาการเรียนรู้ที่ได้รับต่อไปโดยหมั่นสังเกต หมั่นคิด และ 5) เรียนรู้ว่าทุกคนสามารถเป็น"ครู" ได้

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ได้แก่ พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ. 2531 ;สมศรี สุกุมลนันทน์. 2530 ; สมจัย อนุมานราชธน สมศรี สุกุมลนันทน์ และ มัลลี เวชชาชีวะ. 2530 ; เปรมจิต ชนะวงศ์. 2531) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (พูนพิสมัย ดิสกุล,มจ. มปป.) และพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (พิมาน แจ่มจรัส. 2542 ; รำลึกร้อยปีพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. 2541) สรุปได้ว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตมีคุณลักษณะดังนี้ เห็นว่าความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้พึ่งตนเองได้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้อย่างมาก มีความสุขกับการเรียนรู้ การอ่าน การค้นคว้า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นับถือความคิดอิสระของทุกคน ยกย่องนับถือความรู้ของผู้อื่น สนับสนุนให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้มีนิสัยชอบค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ เรียนได้จากทุกคน ทุกแหล่ง ทุกสิ่ง มีความมุ่งมั่นเรียนจริงทำจริง รับความเปลี่ยนแปลงทุกอย่างได้ มีเหตุผลจะเชื่อเฉพาะสิ่งที่มีเหตุผล มีความคิดก้าวหน้า มีเป้าหมาย และนำความรู้มาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์

จากแนวคิดต่าง ๆที่ได้รวบรวมไว้ ผู้วิจัยสรุปคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้สึก ความคิดเห็นที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1.1 ผู้เรียนเห็นความสำคัญ จำเป็น ของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตระหนักว่า ทุกคนมีความจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

1.2 ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้ถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ

1.3 ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน ในการเรียนรู้ทุกประเภท

2. มีความสามารถและทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนมีทักษะ และสมรรถภาพที่จำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

2.1 สมรรถภาพและทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง ได้แก่ 1) ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของตน 3) วางแผนการเรียนรู้ของตนเอง

4) จัดการดำเนินการเรียนรู้ของตน โดยใช้กลยุทธ์ รูปแบบ แหล่งที่หลากหลายตามที่หาได้ และ 5) ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

2.2 ความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ 1) มีทักษะในการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะทางภาษา (การอ่าน เขียน) ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการคิด 2) มีทักษะการแสวงหาและจัดการข้อมูล 3) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร (ICT) 4) มีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และ 5) มีทักษะในการใช้เครื่องมือการเรียนรู้ต่างๆ

3. บุคลิกภาพที่จำเป็นในการเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง ได้แก่

3.1 การเป็นผู้เรียนเชิงรุก สามารถริเริ่มและดำรงการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีแรงขับจากภายนอก เกิดจากแรงจูงใจภายในตนเอง ได้แก่ การควบคุมตนเอง การเห็นคุณค่าในตนระดับสูง เชื่อมั่นในตนเอง ริเริ่มการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายระดับสูง

3.2 มีความคิดเปิดกว้าง ได้แก่ เปิดกว้างสำหรับความคิดใหม่ กิจกรรมใหม่ มองการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งท้าท้ายเชิงบวก ชอบสิ่งท้าทาย มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทนทานต่อความแตกต่างหลากหลาย

3.3 มุ่งมั่นในการเรียนรู้ ชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ชอบใช้เวลาว่างในการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ ใฝ่รู้ มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ มองการเรียนรู้เป็นสิ่งท้าทาย เป็นคนชอบถาม ชอบแสวงหาความรู้ มีความเต็มใจที่จะเรียนรู้จากทุกแหล่ง รักการอ่าน

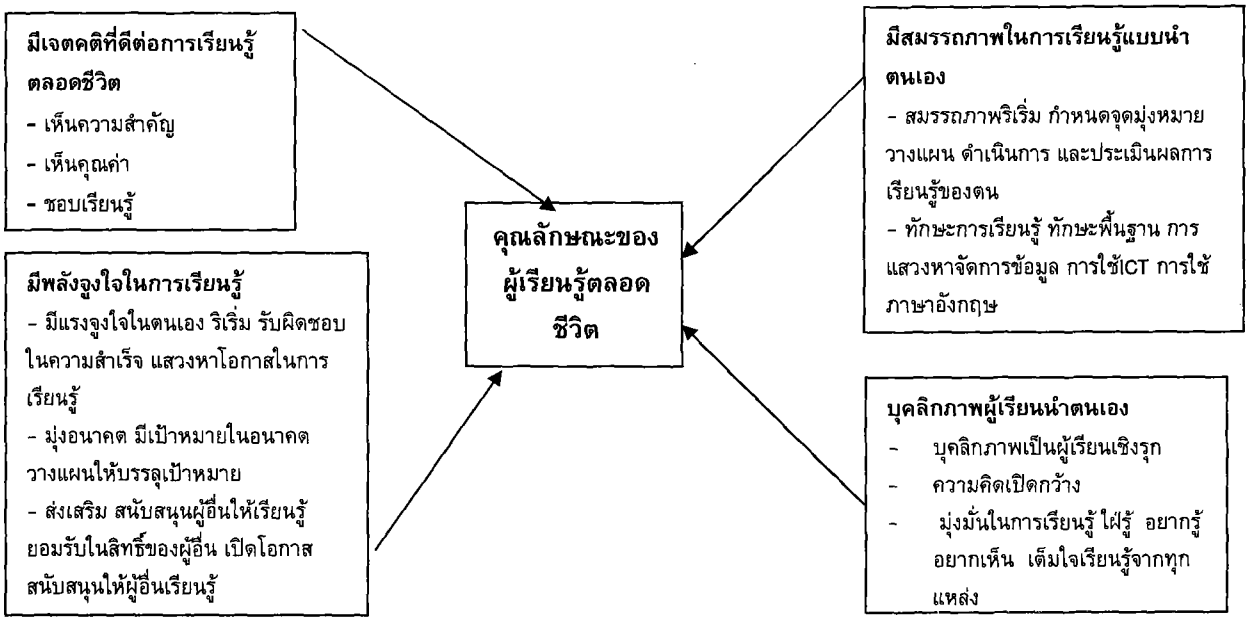
4. การมีพลังจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้มีแรงจูงใจในการริเริ่มการเรียนรู้ของตน และรับผิดชอบต่อความสำเร็จของการเรียนรู้ของตน รวมทั้งสามารถสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ชักนำให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ด้วย ประกอบด้วย

4.1 การมีแรงจูงใจในตนเอง ได้แก่ มีแรงจูงใจของตนเองในการริเริ่มการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ต้องทำให้สำเร็จ แสวงหาข้อมูลและโอกาสในการเรียนรู้ของตนเอง

4.2 เป็นคนมุ่งอนาคต ได้แก่ มีเป้าหมายของอนาคต วางแผนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

4.3 มีพลังอำนาจในการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ได้แก่ ยอมรับในสิทธิการเรียนรู้ของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น สนับสนุนให้ผู้อื่นเรียนรู้ เช่น การถ่ายทอดความรู้ การชักชวนให้เรียนรู้

สรุปเป็นแบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หากพิจารณาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลเป็นระบบหนึ่งในการที่บุคคลจะเข้าร่วมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิตจะต้องมีตัวนำเข้า(Antecedent) หรือปัจจัยป้อน ที่จะเป็นตัวเริ่มต้นในการทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลทั้งที่เป็นตัวสนับสนุนส่งเสริม และเป็นตัวยับยั้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปได้เป็น 2 แนวดังนี้

1. มองปัจจัยจากมิติของผู้เรียน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (IFD. 2001) กระทรวงการศึกษาและวิทยาศาสตร์ของสาธารณรัฐมาเซโดเนีย (Ministry of Education and Science of The Republic of Macedonia. 2001, July) เดวิด เคมป์ (Kemp. 2001) แคนดี้ (Douglas Mewson Institute of TAFE. 2001) ; Gardiner .1998) มีเดล – อันโยนูเอโว และคณะ (Medel -Avenonou, et al . 2001: 14 – 16) ฟริโก (Frigo. 2001) มีความเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลมีอิทธิพลมาจาก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยจากภายในตัวผู้เรียน และปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน

1.1 ปัจจัยภายในตัวผู้เรียน ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านต่างๆดังนี้

1.1.1 ด้านเจตคติ ปัจจัยเบื้องต้นในการทำให้เกิดแนวโน้มที่จะเข้าสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ ความอยากที่จะเรียน (The will to learn) ที่ก่อตัวมาจากประสบการณ์ในการเรียนรู้เดิมซึ่งมีผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น คุณภาพของการสอนและสื่อ เนื้อหาการสอน ความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ความสำเร็จในการเรียน ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ และจากการมองต้นทุนและกำไรในการเรียนรู้เช่นการเรียนรู้จะทำให้มีโอกาสการได้งานทำและเงินเดือนสูง การมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีความเข้าใจตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เห็นคุณค่าของการเรียนรู้

1.1.2 ด้านการมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ บุคคลต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ได้แก่ ทักษะการอ่าน การเขียนโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม ทักษะในการใช้เทคโนยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร ทักษะในการจัดการข้อมูล เป็นต้น ซึ่ง เดฟ (Skager . 1988 ; citing Dave. 1973) ได้เสนอแนวคิดของ การมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ ที่เป็นคุณลักษณะของผู้เรียน 5 ประการ ดังนี้ 1) ความสามารถที่จะใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การทำงานอิสระหรือทำงานร่วมกันในกลุ่ม เป็นต้น 2) มีสมรรถภาพในทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การอ่านอย่างมีเป้าหมาย การสังเกต การฟัง ความเข้าใจ และการติดต่อสื่อสาร 3) มีทักษะทางปัญญา เช่น การให้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการและการประยุกต์ 4) มีความสามารถที่จะใช้สื่อการเรียนรู้หลากหลายรวมทั้งตำรา วารสาร และสื่อที่เป็นชุดโปรแกรมช่วยสอนต่างๆ 5) มีความสามารถที่จะจัดการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดความต้องการ การวางแผน และดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผน และการประเมินความรู้ความก้าวหน้าที่ตนได้รับ ซึ่งคุณลักษณะข้อนี้ คือ การเรียนรู้แบบนำตนเองและเป็นลักษณะที่แท้จริงของการมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ทักษะและความสามารถ

1.1.3 ด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัยได้แก่ ความปรารถนาในการเรียนรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น ความใฝ่รู้ ความเชื่อในสมรรถนะของตน เป็นคนมุ่งเป้าหมาย การมีภาพลักษณ์ (*self image*) ของตนเองว่าเป็นผู้เรียนรู้ได้

1.2 ปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าปัจจัยภายนอกผู้เรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 1) แหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายทั้งแหล่งการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย 2) โอกาสของการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความยืดหยุ่นที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้สะดวกและอย่างเพียงพอ 3) สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้แก่ ครอบครัว ที่ทำงาน ชุมชน สังคม ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร (Charoenwongsak. 2001) ได้แก่ กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลในการผลักดันให้เกิดความตั้งใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สามารถให้แรงเสริมทั้งทางบวกและทางลบในการพัฒนาความรู้ของครู เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการทำงานหากผู้บังคับบัญชาให้ความสนับสนุนและมีความคิดที่เปิดกว้างในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูมีโอกาสในการพัฒนาทักษะของตนจะทำให้ครูมีเจตคติและพฤติกรรมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพิ่มขึ้น สำหรับปัจจัยภายนอกด้านสภาพแวดล้อม มีเดล – อันโยนูเอโว และคณะ (Medel –Avenonou , et al. 2001: 14 – 16) ได้วิเคราะห์ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 3 ระดับ ระดับมหภาค (Macro level) หมายถึงบริบทของสังคมบริบทของชาติ ระดับกลาง (Meso level) หมายถึงโรงเรียนชุมชนและที่ทำงาน และระดับจุลภาค (Micro level) หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุดคือครอบครัว ดังนี้

1.2.1 สิ่งแวดล้อมของครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะเป็นผู้จัดหาสิ่งที่จะทำให้เกิดพื้นฐานของวัฒนธรรมการเรียนรู้ ค่านิยมของครอบครัวที่มีต่อการเรียนรู้คือกุญแจสำคัญในการที่จะบอกว่าได้มีการก่อตั้งรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว ปัจจัยที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญที่สุดในการที่จะทำให้คนเข้าสู่การเรียนรู้ คือ " บุคคลอื่น" คำแนะนำของบุคคลที่เป็นที่นับถือและไว้วางใจจะมีประสิทธิภาพในการชักชวนให้คนเข้ามาเรียนรู้มากกว่าการโฆษณาจูงใจของรัฐ ในทางตรงข้าม บุคคลก็สามารถกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการเรียนรู้ได้เหมือนกัน ผู้เรียนที่มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมการเรียนรู้ได้อาจจะถูกกลุ่มเพื่อน ครอบครัวหรือคู่สมรส ชักนำไปสู่เส้นทางที่ผิดได้ (Frigo. 2001)

1.2.2 สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เป็นจุดวิกฤติในการวางรากฐานสำหรับทักษะการเรียนรู้เบื้องต้นได้แก่ การเรียนรู้ที่จะเรียน การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและการทำให้เกิดสมรรถภาพและความเป็นเลิศที่สามารถรักษาให้ยืนนานจนถึงอนาคตและทำให้เกิดแรงจูงใจหรือไม่จูงใจในการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตลอดช่วงชีวิต ลักษณะทางกายภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของสิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นโดยโรงเรียนจะส่งผลเป็นการอำนวยความสะดวกหรือเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ครูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้จำเป็นต้องมีความเข้าใจและชี้แนะผู้เรียนด้านการคิด ความรู้สึก การปฏิบัติในแต่ละขั้นแต่ละตอนของวัยให้เป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะเอื้อหรือขัดขวางการเรียนรู้ ซึ่งแคนดี้ (Douglas Mewson Institute of TAFE. 2001) เสนอแนะสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการเรียนการสอนการฝึกอบรม ประกอบด้วย 1)บรรยากาศของสถาบันการศึกษาและรูปแบบที่เหมาะสมของผู้ร่วมงานทั้งหมดที่ทำให้เป็นบรรยากาศของการแสวงหาความรู้ทางสติปัญญา 2) รายวิชา (course) ที่จะส่งเสริมเพิ่มพูนการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีคุณลักษณะพิเศษ คือมีการจัดให้มีการแนะนำสาขาที่จะศึกษาอย่างเป็นภาพรวม ให้มีการทำงานที่มีการเปรียบเทียบในแต่ละบริบทเพื่อให้เห็นมุมมองภาพรวมของสาขาวิชา แสวงหาวิธีการที่จะช่วยทำให้นักศึกษามีมุมมองกว้างและมีทักษะทั่วไป ให้มีทางเลือกและมีความยืดหยุ่น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเอง 3) การกำหนดวิธีการสอนและการประเมิน เป็นแบบกระตุ้นให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ใช้การช่วยเหลือของเพื่อนและการเรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์และสอดคล้องกับชีวิตจริง กระตุ้นให้มีการฝึกการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflective Reaction) และใช้การเรียนรู้แบบเปิดและการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสม ซึ่งวิทยาลัยเพื่อการดูแลสุขภาพของอเมริกา (American College of Health care Executive. 2001) ได้รวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการฝึกอบรมผู้ให้บริการสาธารณสุขในช่วงปี ค.ศ. 2000 – ค.ศ. 2001 โดยนำมโนทัศน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้ กล่าวถึงปัจจัยอิทธิพลสิ่งแวดล้อมว่าผู้ให้การอบรมสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะและช่วยสร้างค่านิยมในอาชีพได้ การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพเมื่อเป็นการเรียนอย่างมีเป้าหมาย และใช้ทั้งสติปัญญา (การคิด) และทักษะที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน โดยอาศัยกฎการเรียนรู้ (ดังแสดงในกล่องข้อความข้างล่าง)ในการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ และควรให้ผู้เรียนมีส่วนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะเป็นแบบให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้แบบนำตนเอง แต่ผู้ให้การอบรมต้องเข้าไปช่วยให้ข้อแนะนำ ทำการประเมินผลเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการอบรมเพื่อการปรับปรุง

1.2.3 สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นกุญแจสำคัญอีกอันหนึ่งในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ตั้งแต่สมาชิกในชุมชนรวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก / ศูนย์การเรียนอื่นๆด้วย ยิ่งมีโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชนมากเท่าใดจะมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้มากเท่านั้น เช่นห้องสมุดสาธารณะและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ไม่เพียงแต่ส่งเสริมและเติมเต็มอำนวยความสะดวกให้โรงเรียนเท่านั้นแต่เป็นการจัดหาให้มีช่องทางการเรียนรู้แก่ส่วนอื่นๆในชุมชนที่ไม่สารถเข้าสู่โรงเรียนได้ ประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต้องพิจารณาคือจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เป็นกลุ่มได้อย่างไร ถึงแม้การเรียนรู้แบบนำตนเองจะเป็นกุญแจสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่การเรียนรู้เป็นกลุ่มจะเป็นตัวส่งเสริมที่ดี

1.2.4 สิ่งแวดล้อมระดับโลก การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกข้อมูลข่าวสารจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้และโอกาสในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ชุมชนและสังคม ต้องมีการปรับความรู้ที่ได้ให้ถูกต้อง เหมาะสม ทันสมัย เข้ากับความต้องการรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมสิ่งแวดล้อม ด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก โดยสภาพแวดล้อมของการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อให้นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการ

เรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เรียน ขยาย เพิ่มพูนทักษะ และเจตคติที่ดีที่ได้รับมาในช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ การนำเทคโนโลยีข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication Technology, ICT) มาใช้ทั้งในแง่ที่เป็นสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้และเป็นวิธีการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ต้องพิจารณา

กฎของการเรียนรู้(Law of Learning) Thorndike นักจิตวิทยาการศึกษาได้เสนอกฎของการเรียนรู้หลายข้อ ดังนี้

1. Law of Readiness กฎของความพร้อม ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีที่สุดเมื่อมีความพร้อมที่จะเรียน ซึ่งถ้าผู้เรียนยอมรับเป้าหมายของกิจกรรมการเรียนรู้โดยจุดประสงค์ของการเรียนรู้มีความชัดเจน รวมทั้งความรู้และทักษะที่จะเรียนนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ผู้เรียนจะเรียนด้วยความอยากเรียน ทำนองกลับกันคนจะไม่อยากเรียนถ้าคิดว่าไม่มีเหตุผลที่จะเรียน ในขณะที่แรงจูงใจเป็นความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ผู้ให้การฝึกอบรมสามารถกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความพร้อมที่จะเรียนได้
2. Law of Exercise กฎของการฝึก สิ่งที่ถูกทำซ้ำๆมากที่สุดจะยังคงเหลืออยู่ กฎนี้เป็นพื้นฐานของการฝึกปฏิบัติและการฝึกหัดทั้งหมดในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้ให้การฝึกอบรมสามารถนำกฎข้อนี้ไปใช้โดยการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติหรือโดยการให้ทำกิจกรรมการเรียนรู้นั้นซ้ำ เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้เก่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพมากหากมีการให้ผลย้อนกลับที่สร้างสรรค์
3. Law of Effect การเรียนรู้จะมีความเข้มแข็งเมื่อมีการให้ผลเชิงบวกนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ ในทางกลับกันการเรียนรู้จะอ่อนแอเมื่อผสมผสานกับความรู้สึกที่ไม่พอใจ ประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ ความพ่ายแพ้ ความเป็นศัตรู หรือความสับสน จะเป็นสิ่งขัดขวางการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ควรได้รับการชี้แนะแก้ไขให้ถูกต้อง โดยวิธีการแนะนำเสริมแรงในทิศทางบวก
4. Law if Intensity นักศึกษาผู้ใหญ่จะได้รับความรู้มากขึ้นจาก.การปฏิบัติการเรียนรู้หากกิจกรรมนั้นถูกจัดให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เข้มข้น จริงจัง ยิ่งผู้เรียนมีส่วนในการทำประสบการณ์นั้นมากเท่าไร ผู้เรียนจะสามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้มากขึ้นเท่านั้น ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตื่นเต้นจะมีคุณค่ามากกว่าประสบการณ์ที่ทั้งยากและน่าเบื่อ โอกาสที่ผู้เรียนได้มีส่วนในการทำกิจกรรมนั้นจะทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้สังเกต ดังนั้นผู้ฝึกอบรมควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนทำกิจกรรมนั้นอย่างจริงจังเข้มข้น

ที่มา : วิทยาลัยเพื่อการดูแลสุขภาพของอเมริกา (American College of Health care Executive. 2001)

2. มองปัจจัยเป็นมิติต่าง ๆ แคมพ์ (Kamp . 1996: 565-569) ได้สรุปปัจจัยนำเข้า (Antecedent) ของการเข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่ที่ได้จากผลการวิจัยต่าง ๆ พบว่า แบ่งเป็น ปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา (Sociological Factors)ซึ่งให้ความสำคัญกับอิทธิพลของตัวแปรภูมิหลังทางสังคม เช่น เพศ อายุ ภูมิหลังทางบ้าน การได้รับการศึกษาด้านอาชีพ บทบาททางสังคมและตำแหน่ง รวมทั้งคุณลักษณะของสถาบันที่จัดการศึกษาและการจัดการศึกษาให้ ปัจจัยทางจิตวิทยาให้ความสำคัญกับ คุณลักษณะบุคลิกภาพ ความสามารถทางเชาวน์ปัญญา อุปนิสัย ความตั้งใจและเจตคติ ปัจจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์ยังไม่ค่อยมีการทำวิจัย ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆมีดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านสังคมวิทยา จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยทางสังคมวิทยาที่มีผลต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีดังนี้

2.1.1.การได้รับการศึกษาในวัยต้น (Youth Educational Attainment) เป็นตัวแปรนำเข้าที่พบว่าสามารถทำนายการเข้าร่วมอย่างมีพลัง ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการได้รับการศึกษาในวัยต้น กับการเข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่เป็นไปในทางบวกคือ ผู้ที่มีการศึกษาในวัยต้นระดับน้อยกว่า (ผู้ที่มีสถานะทางสังคมต่ำกว่า) จะมีการเข้าร่วมในการเรียนรู้ในระดับน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในชนชั้นกลางในสังคมซึ่งได้รับการศึกษาในวัยต้นในระดับสูงกว่า นอกจากนั้นการมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากโรงเรียน ขาดแรงจูงใจ และมีผล

การเรียนต่ำระหว่างช่วงการเรียนในวัยต้นจะนำไปสู่การขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ในเวลาต่อมาเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่จะมุ่งไปที่คนซึ่งมีแรงจูงใจสูงและมีความมั่นใจในตนเอง

2.1.2. การมีโอกาสเข้าร่วมการเรียนรู้ในการศึกษาผู้ใหญ่มาก่อน ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการเรียนรู้ในการศึกษาผู้ใหญ่ทำให้เกิดการเพิ่มโอกาสของการเข้าร่วมการเรียนรู้ในเวลาต่อมา ผู้เข้าร่วมจำนวนมากมีประวัติของการเข้าร่วมที่ยาวนาน กล่าวได้ว่าประสบการณ์ในการเข้าร่วมการเรียนรู้ที่ผ่านมามีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในภายหลัง ถ้าผู้เรียนมีประสบการณ์ทางบวกจะให้ผลในทางส่งเสริมการเข้าร่วม แต่ถ้าผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนรู้นั้นไม่ท้าทายจะมีผลทำให้ความอยากเรียนและความสามารถในการเรียนลดลงหรือหายไปในที่สุด

2.1.3. บทบาททางสังคม : การงานและการใช้เวลาว่าง (Social Roles : Work and Leisure) การวิจัยที่ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานและการศึกษาแสดงให้เห็นถึงกลุ่มของปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดโอกาสของการได้รับการศึกษาต่อเนื่องและการฝึกอบรมที่โดดเด่นที่สุดคือ บทบาทในการทำงาน ขนาดของหน่วยงาน สายงาน การที่ต้องใช้เทคโนโลยี และการแข่งขัน การมีบทบาทที่แน่นอนจะทำให้มีโอกาสที่ดีกว่าในการเข้าถึงการศึกษา ความสนใจในการเข้าร่วมการเรียนรู้เพื่อผลในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงาน ความท้าทายในที่ทำงานจะนำไปสู่การทำกิจกรรมในสาขาอื่นๆ สำหรับการใช้เวลาว่าง พบว่าโดยทั่วไปการเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับเวลาว่างและกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2.1.4 เพศ (Gender) ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางเพศจนเกือบจะไม่มีความแตกต่างในการเข้าร่วมการเรียนรู้ระหว่างเพศหญิงกับเพศชายอีก

2.1.5. อายุ (Age) เดิมมีความเชื่อว่าความสามารถในการเรียนรู้ถึงขีดสูงสุด ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จากนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างภายในช่วงอายุเดียวกันมีขนาดมากกว่าความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ ความสามารถในการเรียนรู้จะถูกกำหนดโดยระดับการศึกษาที่มีมาก่อนและสถานภาพในอาชีพมากกว่าโดยอายุ คนสูงวัยมีแนวโน้มจะเรียนช้ากว่าเล็กน้อย แต่จะเรียนด้วยความตั้งใจมากกว่าคนอายุน้อย แต่วัยสูงอายุมักมีเงื่อนไขต่างๆที่ทำให้ไม่ชอบที่จะเข้าร่วม เช่น ระดับการศึกษาในวัยเริ่มต้นต่ำ และการมีโอกาสในอาชีพเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้น ความต้องการในการที่จะศึกษาจะขึ้นอยู่กับระดับชั้นในอาชีพที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมการเรียนรู้เกี่ยวกับงาน เพื่อสร้างคุณสมบัติใหม่ๆจะไม่เกี่ยวข้องกับวัยสูงอายุ โดยทั่วไปส่วนแบ่งในการเข้าร่วมของคนสูงอายุกำลังเพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการจัดหาให้ (provision) รวมทั้งข้อเท็จจริงที่ว่า คนสูงอายุรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาดีกว่าคนรุ่นก่อน

2.2 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา แบ่งได้ดังต่อไปนี้

2.2.1.ตัวยับยั้งการเข้าร่วม (Deterrents to Participation) ประกอบด้วย 1)อุปสรรคจากสถานการณ์ (Situational barriers) เป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ในชีวิตของบุคคลในช่วงเวลานั้น ตัวอย่างที่พบมากที่สุดคือ การขาดเงิน ไม่มีเวลา ปัญหาส่วนตัว 2)อุปสรรคจากสถาบัน (Institutional barriers) เป็นอุปสรรคจากคุณลักษณะต่างๆที่กำหนดขึ้นในการจัดการศึกษา ตัวอย่างเช่น การเข้าถึงได้ เป็นที่ดึงดูดใจ การเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป การขาดความสอดคล้องของโปรแกรมที่จัดให้ 3) อุปสรรคจากอุปนิสัย (Dispositional barriers) เป็นอุปสรรคที่เกิดจากจิตลักษณ์ของบุคคล (psychological characteristic) เช่น การขาดความมั่นใจในตนเอง 4) อุปสรรคจากข้อมูล(Information barriers)

2.2.2. คุณลักษณะของการจัดหาให้ (Characteristics of Provision)การจัดหาให้ในปัจจุบันจะเป็นไปตามกฎการตลาด คือ การจัดที่ประสบความสำเร็จดึงดูดความสนใจของคนได้จำนวนมากต้องเป็นโปรแกรมที่ราคาถูก ซึ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลของการจัดหาให้ เช่น คนที่มาเข้าร่วมอาจไม่ได้สนใจหรือต้องการ

อย่างแท้จริงแต่เข้าร่วมเพราะเห็นว่าค่าใช้จ่ายถูก หรือโปรแกรมที่จัดจะมีเฉพาะโปรแกรมที่สามารถจัดในราคาต่ำได้ในขณะที่โปรแกรมที่จำเป็นกลับจัดไม่ได้ เป็นต้น ทั้งที่การจัดหาให้ควรมุ่งไปที่บุคคลที่มีแรงจูงใจและแสดงออกถึงความต้องการมากกว่า

2.2.3.คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางปัญญา (Personality Traits and Cognitive Abilities) งานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางปัญญากับการเข้าร่วมมีน้อยมาก รูเบนสัน((Kamp. 1996: 565-569 ; citing Rubenson. 1987) เน้นให้เห็นความสำคัญของการประเมินตนเอง และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การรับรู้ในตน การพึ่งตนเองและความมั่นใจในตนเอง บุคคลที่มีการประเมินตนเองทางบวกจะประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์มากกว่าผู้ที่มีการประเมินตนเองทางลบ พบว่าความสามารถทางปัญญามีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมโดยมีผลทางบวกต่อการสะสมประสบการณ์การเรียนรู้ และการได้รับความรู้ของตนเองโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น

2.2.4. แรงจูงใจในการเข้าร่วม การวิจัยในประเด็นนี้มีทั้งที่ใช้แรงจูงใจเป็นตัวแปรทำนายและเป็นตัวแปรผลลัพธ์ ฮูล ((Kamp . 1996: 565-569 ; citing Houle. 1961) ได้จำแนกประเภทผู้เข้าร่วมการศึกษาผู้ใหญ่เชิงทฤษฎีโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ประเภทมุ่งเป้าหมาย (goal –oriented) คือผู้ที่มีเป้าหมายที่จะใช้การศึกษาเป็นวิธีการหรือเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน 2) ประเภทมุ่งกิจกรรม (activity – oriented) หมายถึงผู้ที่เข้าร่วมการเรียนรู้เพราะเห็นคุณค่าของสภาพการณ์ในการเรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับเนื้อหาหรือเป้าหมายของการเรียนที่ได้ประกาศไว้ และ 3) ประเภทมุ่งการเรียนรู้ (learning – oriented) เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้เพื่อตอบสนองความอยากรู้ของตนเป็นการกระทำที่คงที่สม่ำเสมอ บอเชียร์ และ คอลลินส์ (Kamp. 1996 : 565-569 ; citing Boshier & Collins. 1985) สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เรียนกว่า12,000คนจากทั่วโลก จำแนกทิศทางของการเรียนรู้เป็น 6 แบบได้แก่ เรียนเพื่อการปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Social contact) เรียนเพราะการกระตุ้นของสังคม (Social stimulation) เรียนเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ (Professional advancement) เรียนเพราะเป็นบริการของชุมชน (Community service) เรียนเพราะมีความคาดหวังจากภายนอก (External expectation) เรียนเพราะผลประโยชน์ทางปัญญา(Cognitive interest) ซึ่งก็คือมุ่งการเรียนรู้ แต่แบบที่เห็นความแตกต่างชัดเจนคือ เรียนเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ และเรียนเพราะผลประโยชน์ทางปัญญา

2.2.5.เจตคติ ฮูล ((Kamp. 1996 : 565-569 ; citing Houle. 1961) ชี้ให้เห็นความสำคัญของเจตคติที่มีต่อการศึกษาผู้ใหญ่ โดยกล่าวว่าผู้ใหญ่ทุกคนจะมีแนวโน้มที่จะอยากเรียนรู้เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ซึ่งความเชื่อมั่นในความสำคัญและคุณค่าของการศึกษานี้จะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับการเข้าร่วมและการเรียนรู้ ดาร์เกนวอลด์ และ เฮยส์ (Darkenwald & Hayes. 1988) ได้พัฒนามาตรวัด เจตคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อการศึกษาต่อเนื่อง (Adult Attitudes toward Continuing Education Scale ; AACES) และพบความสัมพันธ์อย่างสูงระหว่างเจตคติทางบวกกับการเข้าร่วม ผู้หญิงและคนที่มีระดับการศึกษาในวัยต้นสูงจะแสดงให้เห็นถึงเจตคติทางบวกต่อการศึกษาผู้ใหญ่มากกว่าผู้ชายและผู้มีการศึกษาน้อย จำแนกเจตคติต่อการเรียนรู้เป็น 3 มิติคือ 1) ความสนุกสนานในการเรียนรู้ (enjoyment of learning) 2) ความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ (importance of adult education) และ3) คุณค่าของการเรียนรู้ (intrinsic value of learning) พบว่าการรับรู้ทางบวกถึงความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมมากกว่าอีก 2 มิติ

2.2.6. ความตั้งใจ โดยทั่วไปการที่จะแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของเจตคติกับการปฏิบัติพฤติกรรมทำได้ยาก อาซเซ็น (Ajzen) และ ฟิชไบน์ (Fishbein) ได้เสนอทฤษฎี" การปฏิบัติแบบมีเหตุผล (reasoned action)" และไพรเออร์ (Pryor. 1990) ได้นำไปใช้เพื่อศึกษาการเข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่เป็นผลสำเร็จ ทฤษฎีกล่าวว่าพฤติกรรมถูกกำหนดจากความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมนั้น ความตั้งใจถูกกำหนดจาก

เจตคติที่มีต่อพฤติกรรมและการรับรู้ถึงแรงกดดันทางสังคมที่จะให้ทำพฤติกรรมนั้น ไพรเออร์ พบว่าความตั้งใจในการเข้าร่วมสามารถทำนายได้ด้วยเจตคติที่มีต่อการศึกษาผู้ใหญ่ ความแตกต่างของเจตคติระหว่างผู้ที่ตัดสินใจเข้าร่วมกับผู้ตัดสินใจไม่เข้าร่วมสามารถอธิบายได้ด้วยความแตกต่างของความเชื่อเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้จากการเข้าร่วม และความแตกต่างของผลการประเมินผลลัพธ์ในการเข้าร่วมแต่ละครั้ง ในกรณีนี้ความเชื่อว่าการศึกษาผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการปฏิบัติในงานอาชีพ จะทำนายได้ถึงเจตคติทางบวกต่อการเข้าร่วม

3.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) พิจารณาประเด็นหลักคือ 1.การประเมินอุปสรรคด้านเศรษฐกิจ เช่น ผลของการใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการให้งบประมาณทางการศึกษาต่ออัตราการเข้าร่วม 2. การประมาณค่าใช้จ่ายและผลกำไรของการศึกษาผู้ใหญ่ สรุปผลการศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีดังนี้

3.1. อุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย (Costs as Barriers) จากการสอบถามจะพบ ผู้ตอบมักระบุว่าค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรคของการเข้าร่วม ตัวแปรค่าใช้จ่ายกับตัวแปรเรื่องเวลาเป็นตัวแปรที่พบมากกว่าตัวแปรอื่นๆในการสำรวจแบบรายงานตนเอง แต่คนมักจะไม่ให้ความเห็นต่อถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นอยู่และทางเลือกอื่น ในความเป็นจริงความสามารถในการจ่ายมักจะไม่ได้ไปด้วยกันกับความเต็มใจที่จะจ่าย อย่างไรก็ตามผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกับการเพิ่มราคาของหลักสูตรภาคค่ำของชาวดัชท์ โดย เดอ กรูท์ ((Kamp . 1996: 565-569 ; citing De Groot 1984) พบว่า การเพิ่มราคาทำให้จำนวนการเข้าร่วมลดลง ค่าใช้จ่ายในการศึกษามีผลกระทบต่อการเข้าร่วม

3.2. การเข้าร่วมคือการลงทุน (Participation as Investment) การตัดสินใจในการเข้าร่วมมักจะถูกแปลความหมายไปถึงการคิดพิจารณาเกี่ยวกับต้นทุนและกำไรของกิจกรรมนั้น กรูทและคณะ (Kamp . 1996: 565-569 ; citing Groot, et al. 1990) พบว่ามีผลทางบวกของรายได้ในการดำรงชีวิต ที่มีต่อความน่าจะเป็นในการรับการฝึกอบรมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สรุปว่าความรู้สึกพอใจในการเพิ่มรายได้ไม่ใช่สิ่งสำคัญทั้งหมดที่จะเป็นปัจจัยนำเข้า ปัจจัยบริบทและคุณลักษณะของบุคคลดูจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมมากกว่า การพิจารณาถึงต้นทุนและกำไร คนที่อยู่ในตลาดแรงงานที่แน่นอนและโรงงานขนาดใหญ่มักจะเข้าร่วมมากกว่า คนที่อยู่ในโรงงานขนาดกลางและเล็ก เช่นเดียวกับคนรุ่นหนุ่มสาว โดยเฉพาะผู้ชายที่มีงานดีเต็มเวลาและระดับการศึกษาในช่วงต้นสูงจะเข้าร่วมในการเรียนรู้มากกว่า หว่องและ ซีเกอริสท์ (Kamp . 1996: 565-569 ; citing Wong & Siegerist. 1989) สอบถามคนงานเกี่ยวกับ ความตั้งใจของ การเข้าร่วมฝึกอบรม การตัดสินใจที่เป็นอยู่เป็นการเตรียมพร้อมที่จะฝึกอบรม การตัดสินใจนี้เกิดจาก การชั่งน้ำหนักของความต้องการของที่ทำงาน และการประมาณความสามารถของตัวเอง และผลประโยชน์ที่คาดหวัง ปัจจัยเหล่านี้มีน้ำหนักแตกต่างกันสำหรับคนที่มีคุณลักษณะส่วนตัวต่างกัน เช่น อายุ เพศ ตำแหน่งในสังคม และระดับการศึกษา ในการที่จะยังคงเรียนรู้อยู่

นอกจากนั้นฮาซาน (Hasan. 1996 : 39) ได้สรุปการศึกษางานวิจัยและงานของ OECD เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และ การกลับมาศึกษาใหม่ พบว่า มีการจำแนกอุปสรรคที่มีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ไว้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโครงสร้างบริบท (*Structural / Contexual Barriers*) ระดับสถาบัน (Institutional Barriers) และ ระดับบุคคล (Individual Disposition Barriers)ดังนี้

ระดับโครงสร้างบริบท หมายถึงเงื่อนไข สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม ตลาดแรงงาน เงินทุน และการเมือง สภาพการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคล ชุมชน ความรู้สึกปลอดภัย รวมทั้งบริบทหรือโครงสร้างอื่นๆที่มีอิทธิพลต่อทั้งส่วนของการจัดการโปรแกรมตอบสนอง และโอกาสในการเข้าร่วมการเรียนรู้ต่างๆ และส่วนของความต้องการ ความคาดหวังและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก

ระดับสถาบัน เป็นการตอบสนองโอกาสในการเรียนรู้ที่บุคคลและกลุ่มรับรู้ว่ามีความสอดคล้องกับชีวิต เช่น การมีโปรแกรมที่ต้องการเรียน เวลาที่สะดวก และการเข้าถึงได้ คุณภาพและคุณสมบัติ (ethos) ของครู ผู้ฝึกอบรมและทีมงานสนับสนุน ที่ตั้งของสถาบัน สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงปัจจัยที่ขัดขวางผู้เรียนไม่ให้ก้าวหน้าไปตามเส้นทางหรือข้อจำกัดของเขา ความไม่พร้อมในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆรวมทั้งการขาดการให้บริการคำแนะนำปรึกษาที่จะช่วยให้บุคคลสร้างแนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับตัวเอง

ระดับบุคคล ประกอบด้วย อุปนิสัย (disposition) ค่านิยม และเจตคติของบุคคล ที่มีต่อการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นจาก ปัจจัยสถาบัน แสดงให้เห็นในรูปอุปนิสัยและเจตคติของบุคคล เจตคติต่อการเรียนรู้มีความใกล้ชิดและไวต่อบริบททางวัฒนธรรมมาก เช่นวัฒนธรรมที่ยอมรับนับถือว่าการเรียนรู้ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะที่ทำให้ระดับความเป็นอยู่ดีขึ้น การยอมรับว่าการพัฒนานี้เป็นสิทธิที่ทุกคนต้องได้รับทำให้บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

ซึ่งจากผลการวิจัยของ แซมบรูก และ สจ๊วต (Sambrook & Stewart. 2001) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Influencing Factors on Lifelong Learning and HRD Practices : Comparison of Seven European Countries พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในองค์กร ได้แก่ แรงจูงใจในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้หรือการเรียนรู้งานใหม่ การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ ความชัดเจนในบทบาทของ HRD ทรัพยากรได้แก่ เงินทุน และเวลาสำหรับการพัฒนา การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โครงสร้างของงาน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ ผู้จัดการ (ผู้บริหาร) ลูกจ้างและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งปัจจัยที่เป็นอุปสรรค์ที่สำคัญ ได้แก่ ความไม่เพียงพอของทรัพยากร วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้ แรงกดดันทางธุรกิจ และ ทักษะการจัดการที่ไม่ดี ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ความเพียงพอของทรัพยากร (มนุษย์ เช่น ทักษะการอำนวยความสะดวก ความเชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาที่ยืดหยุ่น เงินทุน การจัดการที่สนับสนุนการเรียนรู้ และ การเพิ่มความยินดี เต็มใจที่จะเรียนรู้ของลูกจ้าง

นอกจากนั้น แอนน์ ไรท์ (Anne Wright) ผู้จัดการระดับสูงของบริษัทยูเอฟไอ (Ufi Ltd) (Frigo. 2001) กล่าวว่า อุปสรรคที่เป็นตัวยับยั้งการเข้าร่วมการเรียนรู้ที่สำคัญ ประกอบด้วย ความลำบากในการเข้าถึงการเรียนรู้และความไม่ยืดหยุ่นของการจัดการเรียนรู้ ปัญหาของการสื่อสารและการขาดข้อมูล การขาดความเชื่อมั่นและขาดแรงจูงใจ ปัญหาเรื่องต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) และงบประมาณและแบบแผนการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

จากการวิเคราะห์แนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สิ่งที่ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

1.องค์ประกอบด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย

1.1 คุณลักษณะของบุคคลได้แก่ ความเชื่อในสมรรถนะของตน ความสามารถทางปัญญา ความคาดหวังและการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ การมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี การมีความตั้งใจและความอยากที่จะเรียนรู้ เป็นผู้มีแรงจูงใจภายในของตนเองที่จะเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยภายในเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็น ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

1.2 ทักษะและความสามารถที่เป็นผู้เรียนรู้ได้ ได้แก่ 1) ทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ เช่น ทักษะด้านภาษา ทักษะการคำนวณ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 2) ทักษะที่เอื้อในการเรียนรู้แบบนำตนเอง ซึ่งผู้ที่มีทักษะต่าง ๆที่จำเป็นในการเรียนรู้ทำให้สามารถ

เข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต ผู้วิจัยสรุปไว้เบื้องต้นว่า คือ คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

2.องค์ประกอบด้านปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคล ได้แก่ ครอบครัว ที่ทำงาน โรงเรียน ชุมชน สังคม การมีโอกาสและมีแหล่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย และการมีทรัพยากรส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ เงิน เวลา เป็นต้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า ในกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ตัวผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีคุณลักษณะที่จำเป็นซึ่งจะทำให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และ ผู้จัดการเรียนรู้หรือ ผู้จัดโอกาสทางการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นบทบาทสำคัญของการจัดการศึกษา

1.7 **ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิต** (European Commission. 2002)

คณะรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของกลุ่มสหภาพยุโรป ได้ประชุมกันที่กรุงปราก เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ2541(ค.ศ 1998) ได้ตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญ เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้สำคัญในการช่วยประเมินความสำเร็จของการศึกษาในส่วนของระบบด้านมาตรฐานของโรงเรียน จัดทำได้ 16 ตัวบ่งชี้นำเสนอในการประชุมประจำปี ที่บูคาเรสต์ ปี 2543 และที่ประชุมขอให้คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญจัดทำตัวบ่งชี้ที่ขยายขอบเขตให้ครอบคลุมการศึกษาและฝึกอบรมทุกชนิดที่รวมกันเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะทำงานจัดทำตัวบ่งชี้คุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ตัวแทนจากประเทศยุโรป 35 ประเทศ OECD และ UNESCO คณะกรรมาธิการยุโรปกลุ่มต่างๆ ได้ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ มกราคม 2544 โดยกำหนดว่าในการตัดสินใจใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ และคุณภาพเป็นตัวบ่งชี้เป็นไปตามนโยบายทางการเมืองที่ต้องการให้เป็นการส่งสัญญาณ ใช้ประเมิน ส่งเสริม สื่อความ และสนับสนุนการวางแผนในงานการศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งบทบาทของตัวบ่งชี้ควรจะ อธิบายถึงสถานการณ์ปัจจุบัน บอกปริมาณของจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้น บอกความก้าวหน้าตามจุดประสงค์ที่เป็นปัจจุบันและต่อเนื่อง และทำให้เห็นภาพว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (การเกิดผลลัพธ์) ในที่สุดคณะทำงานได้กำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป ทั้งสิ้น 15 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1 สมรรถนะ ทักษะและเจตคติ คณะทำงานได้สรุปว่า ตัวบ่งชี้ด้านนี้ประกอบด้วย การรู้หนังสือ การคิดคำนวณ ทักษะใหม่สำหรับสังคมการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน ความเป็นพลเมือง ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรม และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงาน (แต่ขาดข้อมูลจึงไม่รวมไว้ในรายงาน) ในความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ทักษะที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพด้านผลลัพธ์ที่มีความหมายมาก

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การรู้หนังสือ (Literacy) การรู้หนังสือและการคิดคำนวณเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของคุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ขั้นต่อไปพอๆกับการจ้างงาน การเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิตจะขึ้นอยู่กับทักษะการอ่าน ความสามารถในการอ่านที่ควรมี ประกอบด้วย สมรรถนะในระดับต่างๆ ตั้งแต่ทักษะในการจำแนกข้อมูลง่ายๆไปจนถึงสมรรถนะที่ซับซ้อนในการแปลความหมาย ประเมิน และสะท้อน (วิจารณ์) ยิ่งไปกว่านั้นต้องมีความเข้าใจในการอ่าน รูปแบบต่างๆของข้อมูล เช่น ร้อยแก้ว คำประพันธ์ ตาราง และกราฟ เช่นกัน ข้อมูลเกี่ยวกับการรู้หนังสือของประชากรกลุ่มเสี่ยงเช่น สัดส่วนของประชากรที่มีข้อบกพร่องด้านสมรรถนะและทักษะการอ่าน สามารถใช้พิจารณาเป็นตัวบ่งชี้สำหรับคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ด้วย สำหรับในรายงานนี้ใช้ข้อมูลการรู้หนังสือจากการศึกษาของ PISA ซึ่งศึกษาจากกลุ่มอายุ 15ปี

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การคิดคำนวณ (Numeracy) ความสามารถในการจัดการกับข้อมูลตัวเลขเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพเท่าๆกับการรู้หนังสือ ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการคิด

คำนวณ ของทั้งผู้ใหญ่และคนรุ่นเด็ก มีความสำคัญสำหรับผู้ตัดสินใจและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการวางแผน ออกแบบ นำไปปฏิบัติ หรือการประกันคุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ในการจัดทำตัวบ่งชี้นี้ให้ความสำคัญในคนรุ่นเด็ก โดยพิจารณาว่าเป็นความสามารถที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในเส้นทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นหนึ่งในปัจจัยของเศรษฐกิจและสังคมที่ดีของกลุ่มสหภาพยุโรปในอนาคต ตัวบ่งชี้การคิดคำนวณนี้ ใช้ข้อมูลการสำรวจการรู้คณิตศาสตร์ (Mathamatical Literacy) จากการสำรวจของ PISA

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ทักษะใหม่เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (New Skill for the Learning Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบันต้องการพลเมืองที่รอบรู้ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น ซึ่งทำให้มีโอกาสเพิ่มขึ้นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสมรรถนะสำคัญประกอบด้วยสมรรถนะหลักๆและความพร้อมสำหรับบุคคลในการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ ทักษะพื้นฐาน (การคิดคำนวณ และการอ่านออกเขียนได้) สมรรถนะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ ทักษะ ICT และการใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ที่จะเรียน ทักษะสังคม สำนึกการประกอบการ และทักษะทางวัฒนธรรม ปัญหาที่สำคัญคือยังไม่มีเครื่องมือที่จะวัดทักษะเหล่านี้ได้อย่างน่าเชื่อถือ แต่พบว่าทักษะเหล่านี้หลายอย่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิทยาศาสตร์หรือการรู้วิทยาศาสตร์ (Science Literacy) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีความจำเป็นมากขึ้นทั้งในอาชีพและชีวิตประจำวัน ตัวบ่งชี้นี้จึงใช้ฐานของข้อมูล การรู้วิทยาศาสตร์ของ PISA ซึ่งระบุว่า การรู้วิทยาศาสตร์สัมพันธ์กับความสามารถในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความเข้าใจมโนทัศน์วิทยาศาสตร์และความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดวิทยาศาสตร์ และPISAนิยามการรู้วิทยาศาสตร์ เป็นขีดความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ระบุปัญหาและหาข้อสรุปที่มีข้อมูลหลักฐาน เพื่อที่จะทำให้เข้าใจและตัดสินใจเกี่ยวกับโลก ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่กระทำโดยคน สำหรับทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูล แต่กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการเก็บข้อมูล ทักษะภาษาต่างประเทศ จากการประชุมที่บาร์เซโลนา เมื่อมีนาคม 2545 ที่ประชุมเรียกร้องให้มีการปรับปรุงสมรรถนะพื้นฐาน โดยการสอนภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษาตั้งแต่เด็ก และจะมีการกำหนดตัวบ่งชี้สมรรถนะทางภาษาในปี 2003

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน (Learning – to- Learn Skills) สิ่งที่สำคัญที่สุดของทักษะนี้ คือ ความสามารถที่จะเรียน หมายถึงการที่ยังคงใฝ่รู้และสนใจในการพัฒนา และทักษะใหม่ๆ ซึ่งถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้จะไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นมาได้ ทักษะพื้นฐานที่ทุกคนควรมีในสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การเรียนรู้วิธีที่จะเรียน การปรับเปลี่ยนให้รับกับการเปลี่ยนแปลงและการใช้ข้อมูลข่าวสารที่ท่วมท้นจำนวนมาก งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่มีการทำอยู่ในปัจจุบัน เป็นงานวิจัยระหว่างชาติที่ทำโดยฟินแลนด์ เรื่อง "การเรียนรู้ที่จะเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะข้ามหลักสูตร (Learning to learn as part of Cross Curriculum Competencies)" ได้มีข้อสรุปในการนิยาม ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน และได้สร้างชุดเครื่องมือประเมินที่ใช้กับช่วงอายุต่างๆที่มีอยู่ในปัจจุบัน มี 3 ระดับ เกรด 6 (อายุ 12ปี) เกรด 9 (15ปี) และอายุ17ขึ้นไป และกำลังสร้างเครื่องมือสำหรับกลุ่มอายุ 10ปี จากการสำรวจข้อมูลพบว่า ยังไม่มีข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะเรียนในยุโรป ข้อมูลที่พอจะเป็นไปได้ ได้จากการกลั่นกรองจากข้อมูลของ PISA ซึ่งในการวัดของ PISA นอกเหนือจากการวัดการอ่าน การคำนวณ และการรู้วิทยาศาสตร์แล้ว ก็ยังมีการวัดสมรรถนะข้ามหลักสูตร (Cross curricula Competencies) โดยมุ่งที่การจัดการการเรียนรู้ของตนเอง (Self-regulated learning) คณะกรรมาธิการเสนอให้ใช้พื้นฐานของการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายของผู้เรียน ที่ได้จากข้อมูลการรายงานของตนเองของผู้เรียนเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ของเขา ซึ่งตัวบ่งชี้นี้ใช้ฐานจากดัชนีความซับซ้อน (Elaboration) ทำให้เกิดจุดเริ่มต้นสำหรับการประเมินคุณภาพ ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน ดังนั้นจึงใช้ตัวบ่งชี้เป็น % ของนักเรียนที่มีคะแนน 25%ต่ำสุด ของทั้งหมด

ตัวบ่งชี้ที่ 5 ความเป็นพลเมืองผู้กระตือรือร้น ทักษะวัฒนธรรมและทักษะสังคม (Active Citizenchip , Cultural and Social Skills) การส่งเสริมความเป็นพลเมืองผู้มีส่วนร่วม จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายในกระบวนการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองผู้มีส่วนร่วมดูที่ระดับและวิธีการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านเศรษฐกิจ สังคม ในทุกส่วนที่ดำรงชีวิตอยู่ โอกาสและความเสี่ยงที่บุคคลเผชิญในการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วม รวมทั้งระดับของความรู้สึก เป็นเจ้าของและมีสิทธิในการออกเสียงอย่างยุติธรรมในสังคมที่อยู่ สำหรับตัวบ่งชี้นี้ ใช้ข้อมูลจากการศึกษาสำรวจของ IEA เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการศึกษาใน 28 ประเทศ " ความรู้และการเป็นพลเมืองของเด็กอายุ 14ปี" เป็นการสำรวจความรู้และเจตคติของเด็กอายุ 14ปี ซึ่งจากตัวบ่งชี้ (ข้อมูลที่ได้นี้) จะทำให้ทราบถึงว่ามีการเตรียมความพร้อมให้กับคนรุ่นใหม่สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือไม่อย่างไร ซึ่งจะนำมาใช้เป็นภาพรวมเพื่อการวางแผนออกแบบ ดำเนินการ กำกับดูแลและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ จากข้อมูลของ IEA ชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติและทักษะของเด็กถูกสร้างมาจากเจตคติและพฤติกรรมของคนรุ่นก่อน โดยเฉพาะพ่อ แม่

ด้านที่ 2 การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม (Access and Participation) การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโอกาสและอุปสรรคที่บุคคลต้องเผชิญตลอดเส้นทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเข้าถึงจะให้ความสำคัญที่โครงสร้างและกฎระเบียบ การมีส่วนร่วมจะเน้นที่ประเด็นของแรงจูงใจ การเงินและวัฒนธรรมของการเรียนรู้ ซึ่งจะใช้พิจารณาในการประเมินความสำเร็จของระบบหรือกระบวนการ

ตัวบ่งชี้ที่ 6 การเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Access to Lifelong Learning) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีการดำเนินการ 2 แนวทาง คือทำให้สิ่งที่จัดให้แล้วนั้นมีความยืดหยุ่น และเห็นได้ชัดเจน มีการบูรณาการและมีประสิทธิภาพ กับอีกทางหนึ่งคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ ๆ กลยุทธ์ที่มุ่งจะรับประกันว่าได้มีการจัดให้มีการเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม และเปิดกว้าง ต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ รูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ และสมรรถนะที่เขาได้รับต้องมีการให้คุณค่าและรับรอง ผู้เรียนทุกคนต้องสามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบได้ในทุกช่วงอายุ การเข้าถึงเป็นประเด็นสำคัญของกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต งานที่ท้าทายเชิงนโยบายคือการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เปิดกว้างให้กับประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ตัวบ่งชี้ที่จะพัฒนาขึ้นนี้ ควรจะทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการที่นักศึกษากลุ่มนอกกรอบปกติ (nontraditional) สามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบ การเชื่อมโยงและเส้นทางภาษา ระบบการเรียนรู้ที่ต่างกัน และในการจัดให้มีกลไกของการรับรองและให้วุฒิบัตร รวมทั้งตัวบ่งชี้การเข้าถึงการศึกษาฝึกอบรมนอกระบบ และการเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้ที่ 7 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Participation in Lifelong Learning) มีปัจจัยจำนวนมากที่เป็นตัวกำหนดการตัดสินใจของบุคคลว่าจะเข้าร่วมการเรียนรู้หรือไม่ จากมุมมองด้านนโยบายจะต้องมีจุดมุ่งหมายหลักในการเพิ่มระดับการเข้าร่วมที่เป็นจริง ตามความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเพิ่มขึ้นของปริมาณการเข้าร่วมเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ แม้ว่าอัตราการเข้าร่วมสูงยังคงเป็นสิ่งที่ต้องการให้มีก่อน สำหรับกระบวนการการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพสูง เมื่อจะวัดการเข้าร่วม จะพบว่าการเข้าร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ซับซ้อนที่สามารถอธิบายได้เพียงบางส่วนเท่านั้นจากตัวบ่งชี้ที่ปรากฏอยู่ เช่นเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ และ อัตราการออกจากโรงเรียนก่อนเวลา การเข้าร่วมในการศึกษาในระบบจะเกิดจากอิทธิพลโดยตรงจากสถาบันการศึกษาของรัฐและ เอกชน การเข้าร่วมในการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัยจะถูกกระตุ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวบ่งชี้นี้ใช้ %ของคนอายุ 25-64 ปี ที่เข้าร่วมในการศึกษาและฝึกอบรม และคนอายุ 18-24 ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นและไม่ได้เข้าร่วมการศึกษา ฝึกอบรม (ออกจากโรงเรียนก่อนเวลา)

ด้านที่ 3 ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Resources for Lifelong Learning)
ปริมาณของทรัพยากรที่ใช้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะความพอเพียงและคุณภาพของทรัพยากรนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังที่ OECD ได้กำหนดว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการลงทุนที่จัดให้ได้ ในปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรและคุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โมเดลส่วนมากอาศัยประสบการณ์จากการศึกษาในระบบซึ่งก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี แต่ก็ยังคงต้องการข้อมูลที่เหมาะสมกับความซับซ้อนของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่รวมทั้งการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยด้วย

ตัวบ่งชี้ที่ 8 การลงทุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Investment in LifeLong Learning)
การลงทุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นประเด็นที่ซับซ้อน ประกอบด้วยการลงทุน 3 ชนิด ได้แก่ การลงทุนโดยรัฐ การลงทุนโดยหน่วยงาน (Companies) และการลงทุนโดยเอกชน ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ปริมาณ (Quantity) ของทรัพยากรที่จัดให้สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความเพียงพอ (adequacy) และ คุณภาพของทรัพยากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพิจารณาถึงความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้ตัวที่ 9 นักการศึกษากับการเรียนรู้ (Educators and Learning)
เพิ่งมีการพูดถึงบทบาทและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในระบบ คุณภาพของครูนักการศึกษาและผู้อำนวยการสะดวกในการเรียนรู้อื่น ๆ ในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คนส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า นักการศึกษาในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีบทบาทที่แตกต่างจากครูโรงเรียน ซึ่งงานเหล่านี้แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชนิดและบริบทของการเรียนรู้ อายุของผู้เรียน ชนิดและความซับซ้อนของงานการเรียนรู้ และปัจจัยอื่น ๆ ไม่เพียงแต่วิธีการสอนและการเรียนแบบใหม่ที่ท้าทาย บทบาทและความรับผิดชอบเดิมของครูผู้ฝึกอบรม และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้อื่น ๆ แต่ยังมีความต้องการจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนาการฝึกอบรมของบุคคลเหล่านั้น เพื่อทำให้มั่นใจว่าเขามีความพร้อมและมีแรงจูงใจที่จะเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทาย ตัวบ่งชี้ที่ใช้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ การฝึกอบรมในตอนเริ่มต้นของนักการศึกษา %ของครูและผู้ช่วยสอน ผู้เกี่ยวข้องกับการสอนที่ได้รับการฝึกอบรม

ตัวบ่งชี้ตัวที่ 10 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ICT in Learning) ในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ICT มีความสำคัญในระบบการศึกษาและฝึกอบรมในปัจจุบันมากขึ้น ในที่นี้ ICTเป็นแหล่งทรัพยากร ในขณะที่คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือทั้งเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้ช่วยในการเรียนรู้ มีการจัดเสนอข้อมูลทางอินเทอร์เนตเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นช่องทางของการถ่ายทอดส่งผ่านเนื้อหาความรู้ รวมทั้งต้องการที่จะนำการเรียนรู้ให้เข้าใกล้บ้าน เป็นการจัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เข้าใกล้ถึงผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยใช้ ICT เป็นตัวอำนวยความสะดวก มีตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึง ICTที่เป็นทรัพยากรสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ %ของบ้านเรือนที่มีคอมพิวเตอร์อย่างน้อย 1 เครื่อง %ของบ้านเรือนที่มีสายโทรศัพท์อย่างน้อย 1 เครื่อง %ของบ้านเรือนที่เข้าถึง Internet %ของห้องเรียนที่มีเครื่องมือ ICT %ของครูที่ผ่านการฝึกอบรมการใช้ ICT ในโรงเรียน %ของนักเรียน นักศึกษาที่ใช้ ICT ในการศึกษา %ของบทเรียนในการสอนและสถาบันฝึกอบรมที่มีการใช้ ICT

ด้านที่ 4 การพัฒนาระบบและกลยุทธ์ (Strategies and System Development)
ด้านนี้ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อแสวงหาแนวทางในการทำให้เกิดการบูรณาการของทุกองค์ประกอบในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความเป็นปึกแผ่นของระบบการตอบสนอง ซึ่งจะทำให้สามารถที่จะประเมินผลลัพธ์ได้ เป็นการประกันคุณภาพการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลได้รับผลประโยชน์มากที่สุดในการเรียนรู้ของตน มีการรับรองให้วุฒิบัตรและได้รับคำปรึกษาแนะแนวการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 11 กลยุทธ์เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Strategies for LifeLong Learning) กลยุทธ์ต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประเด็นของความเสมอภาคในโอกาส เพื่อทำให้มั่นใจว่าทุกคนมีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง โดยเฉพาะคนกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการถูกขจัดออก เช่น ผู้มีรายได้ต่ำ ผู้ไร้ความสามารถ (พิการ) ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ เป็นต้น ตัวบ่งชี้ถึงระดับของการมีระบบ จะสัมพันธ์กับแผนเชิงนโยบายและการตัดสินใจ แต่ในสถานะปัจจุบันยังไม่มีตัวบ่งชี้เกี่ยวกับที่เชื่อถือได้ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ ข้อมูลที่ดีที่สุดในขณะนี้คือการรายงานสถานภาพของกลุทธ์ของชาติในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรายงานการจ้างงานในปี 2544(The Joint Employment Report 2001) ที่สรุปว่าแม้ว่ามีการกำหนดกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างกว้างขวาง แต่การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติยังอยู่ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น

ตัวบ่งชี้ที่ 12 ความเป็นปึกแผ่นของการจัดการเรียนรู้ (Coherence of Supply) Supply หมายถึง ความสามารถในการจัดหาโอกาสการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทั้งแนวราบ (lifewide) และแนวดิ่ง (lifelong) ได้แก่ ในระบบ/นอกระบบ/ตามอัธยาศัยด้วย ความร่วมมือกันที่ต้องพิจารณาอย่างน้อยที่สุดมี 3 ด้าน ได้แก่ ความร่วมมือของการตอบสนองตามจุดมุ่งหมายทางกลยุทธ์ตามที่ได้กำหนดไว้ ความร่วมมือของการตอบสนองของผู้จัดการเรียนรู้ในระดับต่างๆ และความร่วมมือของการตอบสนองกับความต้องการ ตัวบ่งชี้นี้ควรจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของแผนกลยุทธ์ เช่น % ของหลักการ สาระสำคัญที่มีในแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการตอบสนองที่มีอยู่และหาได้ และตัวบ่งชี้ที่เป็นประโยชน์ ควรบ่งบอกการตอบสนองที่สัมพันธ์กับความต้องการ เช่น *ระดับของความครอบคลุมความต้องการ* (ในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย) *โดยแผนกลยุทธ์*

ตัวบ่งชี้ที่ 13 การให้คำปรึกษาและแนะแนว (Counselling and Guidance) การที่จะทำให้กระบวนการการเรียนรู้ตลอดชีวิตประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมี การแนะแนวและให้คำปรึกษาอย่างจริงจังแก่ประชาชนในทุกอายุ ต้องมีการให้ข้อมูลทั้งเรื่องสิ่งที่ควรเรียน และเรียนอย่างไรแก่ผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การแนะแนวและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้และช่องทางการเรียนรู้ที่มีอยู่ การแนะแนวและการให้คำปรึกษาที่มีการพัฒนาเต็มรูปแบบแล้ว จะต้องสามารถสนับสนุนบุคคลให้ เข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ จูงใจให้บุคคลอยากเรียนรู้ พัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และ ทำให้สามารถถ่ายโอนเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษา การฝึกอบรม และการจ้างงานประสบความสำเร็จ ในด้านการแนะแนวและให้คำปรึกษาควรมีการพิจารณาตัวบ่งชี้ต่อไปนี้ กลุ่มเป้าหมายที่จะให้การแนะแนวและให้คำปรึกษา ผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเรียนรู้ที่จะได้จากการแนะแนวให้คำปรึกษา คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติหน้าที่แนะแนวและให้คำปรึกษา และความถี่ในการฝึกอบรมของผู้ปฏิบัติงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 14 การรับรองและให้วุฒิบัตรการเรียนรู้ (Accreditation and Certification) คุณลักษณะด้านโครงสร้างที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การรับรองและให้วุฒิบัตร เป็นการสร้างความเชื่อมั่นทุกการเรียนรู้จะได้รับการยอมรับและให้คุณค่า ซึ่งเป็นภาพรวมของคุณภาพของการให้บริการการเรียนรู้ที่จัดโดยระบบการศึกษาและฝึกอบรม และเป็นตัวสำคัญของความสำเร็จในกระบวนการการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียนแล้ว ระบบการเทียบโอนในการรับรองและให้วุฒิบัตรยังเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนเชิงนโยบายในระดับสูงด้วย ระบบการรับรองและให้วุฒิบัตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ได้บอกถึงคุณภาพ ความโปร่งใส และความยุติธรรมของระบบ ถ้าจะใช้กรอบการรับรองคุณวุฒิการเรียนรู้ของหน่วยการศึกษาในระบบไปใช้กับการศึกษานอกระบบ การรับรองทักษะและสมรรถนะที่ได้รับจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะต้องใช้การประเมินทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ แต่ในขณะนี้คณะทำงานยังไม่สามารถกำหนดตัวบ่งชี้การรับรองและให้วุฒิบัตรที่เหมาะสมได้เนื่องจากตัวบ่งชี้การรับรองและให้วุฒิบัตรการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องใช้ข้อมูลของผู้เรียนแต่ละคน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน และกระบวนการปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปสู่การรับรองสมรรถนะอย่างเป็นทางการ

ตัวบ่งชี้ที่ 15 การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) การประกันคุณภาพเป็นส่วนสำคัญของระบบการศึกษาและฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพทั้งด้านการ*บริหารจัดการ* ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดการศึกษา ฝึกอบรม (delivery) และ*ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้* คุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิตสัมพันธ์กับค่านิยม(คุณค่า) หรือมาตรฐาน ที่เกิดจากการตกลงร่วมกันของหุ้นส่วน (ทีมงาน) ที่มีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ แสดงถึงคุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การกำหนดหลักการสำหรับการประกันคุณภาพ โดยทั่วไปมักจะมองทั้งคุณภาพของผลผลิต และกระบวนการที่นำไปสู่ผลผลิต ถ้าตามนัยนี้ ตัวบ่งชี้ทักษะ สมรรถนะ ที่กล่าวไว้ในด้านที่1 (ตัวบ่งชี้ที่ 1-5) สามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพในระดับของผลผลิตได้ ข้อได้เปรียบข้อหนึ่งของการใช้วิธีนี้คือ ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์นี้สะท้อนถึงผลของการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การประเมินและทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ จะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการประกันคุณภาพแบบนี้ ในระดับกระบวนการก็เช่นเดียวกัน ตัวบ่งชี้บางตัวที่ได้นำเสนอไว้แล้ว สามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพด้านกระบวนการได้ เช่น ตัวบ่งชี้ ความร่วมมือของผู้ตอบสนอง (coherance of supply indicator) ตัวบ่งชี้การเข้าถึง หรืออาจจะเป็นตัวบ่งชี้ค่าใช้จ่าย (Cost indicator) ระบบการประกันคุณภาพควรจะเชื่อมกับระบบการรับรอง และการให้วุฒิบัตร และการยกย่องซึ่งตัวบ่งชี้ในมิติเหล่านี้ จะต้องมีจุดร่วมกัน

1.8 **งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต** การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1.8.1 **การศึกษาวิจัยที่มุ่งวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ได้แก่ การวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น งานวิจัยของ ออดดี้ (Oddi) ลิฟเนห์ (Livneh) งานวิจัยที่ต้องการจำแนกแบบของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่นงานวิจัยของการ์ดิเนอร์ และการวิจัยที่มุ่งสร้างตัวทำนายการเข้าร่วมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ลิฟเนห์ (Livneh. 1988) ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Characteristics of Lifelong Learners in the Human Service Professions) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง profile ของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในสาขาอาชีพการให้บริการ กลุ่มตัวอย่าง เป็น ผู้มีอาชีพให้บริการจำนวน 195 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Characteristics of Lifelong Learners in the professions CLLP) สร้างโดยผู้วิจัย การดำเนินการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม CLLP ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบของคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความก้าวหน้าในงานเนื่องมาจากการเรียนรู้ (6 ข้อ) มีผลสัมฤทธิ์จากแรงจูงใจในตนเอง (5 ข้อ) ความสามารถเรียนรู้ได้ (5 ข้อ) ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง (4 ข้อ) สาเหตุของการเข้าร่วมการเรียนรู้ (6 ข้อ) ภูมิหลังทางการศึกษาของครอบครัว (3 ข้อ) และ การมุ่งอนาคต (4 ข้อ) ข้อคำถามแต่ละข้อของ CLLP นำมาวิเคราะห์โดยใช้ การวิเคราะห์องค์ประกอบและหมุนแกนแบบแวริแมกซ์ จากนั้น นำข้อมูลองค์ประกอบที่คัดเลือกแล้วและตัวแปรภูมิหลัง มาวิเคราะห์ การถดถอยแบบพหุคูณ เพื่อที่จะทำนายจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่า ปริมาณความแปรปรวนในการเรียนรู้ที่อธิบายด้วยตัวแปรอิสระ ไม่มีค่ามากพอที่จะนำมาสร้างภาพ (profile) ของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามี 2 องค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นตัวทำนายการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือความสามารถเรียนรู้ได้ และ การมุ่งอนาคต ที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล และ หรือกระตุ้นให้เกิดขึ้นในการเตรียมความพร้อม*ก่อนการทำงาน* (preservice) และ*การศึกษาต่อเนื่อง*

ออดดี้ (Oddi, F. Lorys. 1986 : 97 – 107) ทำการวิจัยเรื่อง" การพัฒนาเครื่องมือในการวัดผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง (Development and validation of an Instrument to Identify Self-Directed Continuing Learners)" โดยมีจุดเริ่มต้นจากความคิดที่ว่าการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning) มีความสำคัญเป็นหัวใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งศักยภาพของบุคคลในการที่จะทำการเรียนรู้อย่าง

ต่อเนื่อง อาจใช้เป็นส่วนหนึ่งของการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่อาชีพได้หากมีการนิยามคุณลักษณะของผู้ที่มีการเรียนรู้แบบนำตนเอง (SDL) นี้ได้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. อธิบายคุณลักษณะของผู้เรียนที่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง (Self-directed continuing Learner) ที่สร้างขึ้นตามทฤษฎี 2. สร้างเครื่องมือในการจำแนกบุคคลที่เป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง 3. ตรวจสอบความตรงเชิงประจักษ์ของเครื่องมือ จากการตรวจเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบนำตนเอง การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1.จำแนกคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้เรียนรู้แบบนำตนเอง โดยการรวบรวมจากเอกสารต่างๆที่เขียนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้แบบนำตนเอง รวมทั้งผลการวิจัย นำคุณลักษณะที่ได้มาจัดเป็น 3 กลุ่ม เป็นสมมติฐานว่า คือมิติของคุณลักษณะของผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง ผู้วิจัยนำมากำหนดคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง เป็น 3 มิติ แต่ละมิติแบ่งเป็น 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นคุณลักษณะของบุคคลระดับสูง (เป็น SDCL) และอีกด้านเป็นคุณลักษณะระดับต่ำ (non-SDCL) ได้แก่ การเป็นผู้เรียนเชิงรุก กับ การเป็นผู้เรียนเชิงรับ (Proactive Drive VS Reactive Drive PD/RD) เป็นผู้มีความคิดเปิดกว้าง กับ เป็นผู้ปิดกั้นทางความคิด (Cognitive Openess VS Defensiveness CO/D) และ เป็นผู้มุ่งมั่นในการเรียนรู้ กับ เป็นผู้ไม่ชอบเรียนรู้ (Commitment to Learning VS Apathy or Aversion to Learning CL/AAL)

คุณลักษณะที่เป็นผู้เรียนเชิงรุก : ความสามารถของผู้เรียนในการริเริ่มและดำรงการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีแรงขับจากระบบ คุณลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย พฤติกรรมการควบคุมตนเอง (self-regulating), มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูง (high self-esteem) และเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) ริเริ่มและดำรงการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีเป้าหมาย

คุณลักษณะที่การเป็นผู้เรียนเชิงรับ : ต้องมีแรงจูงใจจากภายนอกในการกระตุ้นให้เรียนรู้ มีแนวโน้มที่จะไม่เรียนรู้ต่อเมื่อมีอุปสรรค เข้าร่วมการเรียนรู้เพียงเพื่อบรรลุขั้นต่ำและมีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ

คุณลักษณะที่เป็นผู้มีความคิดเปิดกว้าง : การเปิดกว้างสำหรับการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับ SDL ได้แก่ เปิดกว้างสำหรับความคิดใหม่ กิจกรรมใหม่ (Openness to new ideas and activities) ความสามารถในการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทนทานต่อความแตกต่างที่หลากหลาย

คุณลักษณะที่เป็นผู้ปิดกั้นทางความคิด : ยึดติด (rigidity), กลัวความล้มเหลว, หลีกหนีความคิด, กิจกรรมใหม่

คุณลักษณะที่เป็นผู้มุ่งมั่นในการเรียนรู้ : แสดงออกถึงเจตคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ชนิดต่างๆ และชอบใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากกว่า

คุณลักษณะที่เป็นผู้ไม่ชอบเรียนรู้ : แสดงออกถึงเจตคติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และมีรายงานการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับต่ำ

2 .สร้างแบบวัดจากคุณลักษณะ 3 มิติที่จำแนกไว้ ได้คำถาม 100ข้อ

3.วิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาโดยบัณฑิตสาขากฎหมาย การพยาบาล และการศึกษาผู้ใหญ่ และ ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะทางจิตวิทยาหรือ ด้านการเรียนรู้แบบนำตนเอง คัดเลือกข้อคำถามได้ 65ข้อ เป็นแบบสอบถามชนิดการรายงานตนเอง ใช้มาตราประมาณค่าของลิเกอร์ท 7 ระดับ มีคำถามประมาณครึ่งหนึ่งเป็นคำถามเชิงลบ

4. นำไปทดสอบกับอาสาสมัคร 30 คน ที่ศึกษาในสาขาวิชากฎหมาย การพยาบาล และการศึกษา เพื่อคัดเลือกคำถามตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ต้องมีค่าองค์ประกอบร่วมตั้งแต่ 0.40 และในแต่ละมิติต้องมีคำถามไม่น้อยกว่า 7 ข้อ ได้คำถามที่ใช้ได้ทั้งสิ้น 31 ข้อ

5. นำแบบวัดที่ได้ 31ข้อ ไปทดลองใช้ โดยทดสอบกับบัณฑิตจากสาขาวิชา กฎหมาย การพยาบาลและการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 287 คน ทำการวิเคราะห์รายข้อ พบว่ามีคำถามที่ใช้ได้ทั้งหมด 26 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาค 0.750

6.นำแบบวัดที่ได้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบัณฑิตในสาขาวิชา กฎหมาย 110 คน การพยาบาล 78 คน และการศึกษาผู้ใหญ่ 83 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 271 คน พบว่า ผลที่ได้จากกลุ่มใหญ่ทั้งหมด และจากแต่ละกลุ่มย่อยทั้ง3กลุ่ม มีความคล้ายคลึงกัน เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับคะแนนOCLI พบว่า เพศ และ อายุ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง ระดับรายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดา หรือ มารดา

ในการหาค่าความเที่ยง พบว่ามี คำถาม 2 ข้อที่ ให้ผลไม่น่าพอใจ จึงตัดออกเหลือคำถามฉบับสมบูรณ์ 24 ข้อ ในการตรวจสอบความตรงของแบบวัด ใช้เครื่องมือ ที่มีค่าความตรง ความเที่ยงแน่นอนแล้ว 4 ฉบับ เป็นตัวประมาณค่าความตรงภายนอกพบว่าให้ผลเป็นที่พึงพอใจ

ต่อมา ออดดี้ และคณะ (Oddi , et al . 1990 : 139-145) ทำการวิจัยเรื่อง การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของออดดี้ (Construct validation of Oddi Continuing Learning Inventory)การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินค่าความตรงเชิงโครงสร้าง ของเครื่องมือวัดการเรียนรู้ต่อเนื่อง (OCLI Oddi Continuing Learning Inventory) ที่ประกอบด้วย 24 คำถาม และหาแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือ OCLI เป็นเครื่องมือที่ออกแบบเพื่อจำแนกคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านการนำตนเองในการเรียนรู้ (Self-directedness in learning) การวิจัยนี้จะหาความสัมพันธ์ของแบบวัดกับคุณลักษณะทางพฤติกรรมที่เชื่อกันว่าเป็นตัวบ่งชี้ กับการนำตนเองในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เลือกมาศึกษาวิเคราะห์ คือ การเข้าฟังและเข้าร่วมโดยสมัครใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานตามแนวคิดของฮูล ได้แก่ การซักถาม (*inquiry*) *การเรียนการสอน* (*instruction*) และ *การปฏิบัติ* (performance)

OCLI เป็นเครื่องมือรายงานตนเอง (*Self-report*) 24 ข้อ แบ่งเป็นคุณลักษณะ แรงจูงใจ จิตพิสัย และพุทธิปัญญาของบุคลิกภาพของผู้เรียนรู้แบบนำตนเอง ได้แก่ การมีแรงขับเชิงรุก กับเชิงรับ การมุ่งมั่นในการเรียนรู้ กับการหลีกเลี่ยงการเรียนรู้ และ การเปิดกว้างทางความคิด และการปิดกั้น คำถามวิจัยมี 3 ข้อ คือ 1) มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมของ OCLI กับจำนวนโปรแกรมการศึกษาต่อเนื่องที่พยาบาลลงทะเบียนด้วยความสมัครใจหรือไม่ 2) มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน OCLI กับคะแนนแบบสำรวจการทำงาน (Job Activity Survey JAS) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาที่เกี่ยวกับงานพยาบาลหรือไม่ 3) มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน OCLI กับคะแนนของJAS ที่เป็นตัวแบบของการเรียนรู้ตามวิธีของฮูล เช่น การซักถาม การเรียนการสอน และการปฏิบัติหรือไม่ กลุ่มตัวอย่าง เป็นพยาบาลในโรงพยาบาลขนาด 300 เตียงใน Midwest ที่สมัครใจเข้าเรียนโปรแกรมการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ.ระหว่างคะแนน OCLI กับการเข้าร่วม*การเรียน* (*attendance*) 2) คะแนน *OCLI* แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงบวกกับคะแนนรวมของ JAS 3) คะแนน OCLI มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคะแนนของการเข้าร่วมกิจกรรม*การเรียนรู้แบบ การซักถาม การ*ปฏิบัติ และ การสอนตัวเอง (Self-instruction) แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน OCLI กับ การสอนเป็นกลุ่ม (Group Instruction)

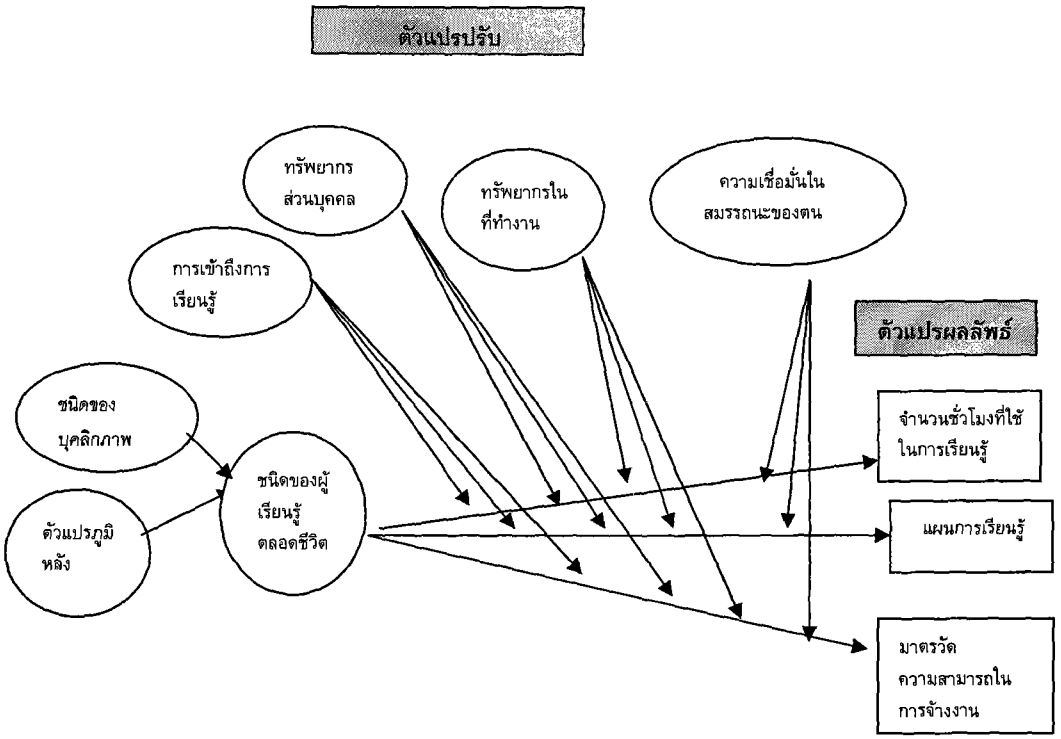
การ์ดิเนอร์ (Gardiner . 1998) ทำการวิจัยเรื่อง " การเรียนรู้ตลอดชีวิตในองค์กร : ปัจจัยที่จำแนกกลุ่ม " (Lifelong Learning in Organization : Differentiating Factors Between Adult Employee Groups) จุดมุ่งหมายของการศึกษามี 2 ส่วน คือส่วนที่หนึ่งเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดที่ใช้ในการศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มลูกจ้างและปัจจัยที่ทำให้แตกต่างกัน และส่วนที่สองเพื่อพัฒนาภาพ(Profile) ของแบบผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การ

ดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การพัฒนาแบบสำรวจเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 8 คน (Subject Mater Expert SME) ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบจากประสบการณ์ของเขาเอง เกี่ยวกับนิยามของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละคน และตัวแปรที่คิดว่ามีส่วนส่งเสริมและเป็นอุปสรรคของการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขั้นที่ 2 ประเมินเครื่องมือ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญจากขั้นที่ 1 ประเมินเครื่องมือที่จะใช้ในการสำรวจ และมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมอีก 8 คน จากผู้ที่ทำงานในด้านเทคนิคและงานประจำทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญประเมินความตรงทางเนื้อหา ความชัดเจนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วจะนำไปสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย 1)กลุ่มทำงานประจำ (routine work group) ได้แก่ ผู้ทำงานธนาคาร เสมียนจากธนาคารโนวา สกอเตีย (Nova Scotia)ในคัลการี (Calgany)จำนวน 500 คน 2) กลุ่มเทคนิค (technical group) จาก สมาคมนักเทคโนโลยีวิศวกรรมแห่งอัลเบอร์ตา (Alberta Society for Engineering Technologist) ที่สุ่มอย่างง่ายจาก 12500 คน ในจังหวัดอัลเบอร์ตา และ 3)กลุ่มวิชาชีพ (profession group) สมาชิกของสมาคมทางจิตวิทยาแห่งอัลเบอร์ตา(Alberta Psychological Association) และได้รับอนุญาตในจังหวัดอัลเบอร์ตา สุ่มอย่างง่ายจากจำนวนทั้งหมด 8000 คน

เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของลูกจ้าง โดยอาศัยองค์ประกอบที่ได้จาก SMEs และ.ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสาร เครื่องมือที่ใช้เรียกว่า มาตรวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของลูกจ้าง (Employee Lifelong Learning Scale (ELLS) ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ *มาตรวัดแบบของผู้เรียน* (Learner type Subscale)เป็นข้อคำถามที่ต้องการจำแนกผู้เรียนออกเป็น กลุ่มผู้ที่เรียนรู้เพื่อต้องการรักษาสภาพการทำงานของตน ผู้ที่เรียนเพื่อจะประสบความสำเร็จในอาชีพและก้าวหน้าในอาชีพ และเรียนเพราะรักที่จะเรียน โดยดูจากจุดมุ่งหมาย และความสำคัญของบทบาทในงานและมีคำถามสำคัญ 3 ข้อ ที่ออกแบบเพื่อนำไปสู่ชนิดของผู้เรียน.และอีก 3 ส่วนที่เป็นข้อมูลซึ่งมีผลกระทบต่อความปรารถนา หรือความสามารถในการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ *ทรัพยากรส่วนบุคคล* (Personal Resources) หมายถึงสิ่งที่ผู้เรียนมีและหาได้ เพื่อที่จะสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ เช่น เวลา เงิน ความปรารถนาตั้งใจ พลังงาน *ทรัพยากรในหน่วยงาน*(Work Resources) หมายถึง การได้รับความสนับสนุนการเรียนรู้จากนายจ้าง เช่น ให้ทุนให้เวลาสำหรับการเข้าร่วมการเรียนรู้ หรือการให้รางวัลให้คุณค่ากับการเรียนรู้ *ความเชื่อในสมรรถนะของตน*(Self Efficacy)หมายถึง ความเชื่อของผู้เรียนเกี่ยวกับความสามารถของตนที่จะจัดการกับการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ รวมทั้งความสามารถในการแสวงหาและใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีในสภาพแวดล้อมของตน นอกจากนี้ ELLS ยังรวมคำถามจากแบบวัดCLLPของ ลิฟเนห์โดยเฉพาะในองค์ประกอบ ความสามารถในการเรียนรู้ได้ และการมุ่งอนาคต และจาก แบบวัดอาชีพของซูเปอร์ การเรียนรู้ตลอดชีวิตถูกนิยามเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ 9 ชนิด ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาได้แก่ 1)การเข้าเรียนภาคค่ำ 2) การเข้าเรียนภาคกลางวัน 3)การสัมมนาของหน่วยงาน 4) การอ่านหนังสือ 5) การทำงานชิ้นใหม่ที่ทำให้เพิ่มความสามารถ 6)การดูวีดิทัศน์ทางการศึกษา 7) การพูดคุยกับผู้ที่ทำงานร่วมกันและเพื่อนร่วมงาน 8) การฟังเทป 9) อื่นๆ และใช้วิธีทางคุณภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และทักษะที่ได้รับในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา รวมทั้งแผนการสำหรับการเรียนรู้ใน 6 เดือนข้างหน้า นอกจากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างเล่าเรื่องของตนเอง ให้เขียนเหตุการณ์ใน 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อความสามารถในการเรียนรู้ ความรู้ และทักษะใหม่ๆที่เกี่ยวกับงาน

ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำแนกได้ 3 แบบ ได้แก่ ผู้ที่เรียนรู้เพื่อต้องการรักษาสภาพการทำงานของตน (fearful instrumentalists) ผู้ที่เรียนเพื่อจะประสบความสำเร็จในอาชีพและก้าวหน้าในอาชีพ (ambitious instrumentalists) และผู้ที่มีความรักที่จะเรียนรู้ด้วยแรงจูงใจจากภายในตน จากความรักในอาชีพของตน (passionate visionaries) ซึ่งจากงานวิจัยนี้พบว่า

ประเภทของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะแตกต่างกันตามอาชีพ ได้แก่ ผู้ทำงานประจำจะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแบบ ผู้ที่เรียนรู้เพื่อต้องการรักษาสภาพการทำงานของตน ผู้ทำงานด้านเทคนิคเป็นตัวแบบผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแบบ ผู้ที่เรียนเพื่อจะประสบความสำเร็จในอาชีพและก้าวหน้าในอาชีพ และผู้ทำงานวิชาชีพกับนักจิตวิทยาเป็นตัวแบบผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแบบ ผู้ที่มีความรักที่จะเรียนรู้ด้วยแรงจูงใจจากภายในตน จากความรักในอาชีพของตน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แบบในด้านจำนวนเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ด้านทรัพยากรของบุคคล ด้านความเชื่อในสมรรถนะของตน และคุณลักษณะด้านภูมิหลัง ผู้วิจัยได้ทำ profile ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แบบ และเสนอโมเดล(model) การเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังภาพประกอบ 4 .

ภาพประกอบ 4 โมเดลการเรียนรู้ตลอดชีวิตของลูกจ้าง เสนอโดย การ์ดิเนอร์

เฮยส์ และ ดาร์เกนวอลด์ (Hayes & Darkenwald. 1990 : 158 - 168) ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติต่อการศึกษาผู้ใหญ่ : การสร้างมโนทัศน์โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Attitudes toward Adult Education : An Empirically -Based Conceptualization) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างมโนทัศน์ของเจตคติต่อการศึกษาผู้ใหญ่ การดำเนินการวิจัย กลุ่มตัวอย่างใช้ฐานข้อมูลของชาวนิวเจอร์ซีที่ได้มีการตอบแบบวัดเจตคติต่อ

การศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Adult Attitudes toward continuing Education Scale ; AACES) ซึ่งประกอบด้วย 22 คำถาม มาตราประมาณค่าของลิเกอร์ท 5 ระดับ นำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อจำแนกมิติของเจตคติที่มีต่อการศึกษาผู้ใหญ่ พบว่าแบ่งได้เป็น 3 มิติ คือ 1) ความสนุกสนานในการเรียนรู้ เป็นเจตคติต่อสถานการณ์ (Attitude to Situation) ประกอบด้วยคำถามที่สะท้อนความรู้สึกทางบวกและลบต่อการเข้าเรียนครู การเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 2) ความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นคำถามที่สะท้อนถึงการรับรู้ความจำเป็นในการศึกษาของผู้ใหญ่ว่า เป็นความจำเป็นโดยทั่วไป หรือเพื่อตนเอง และ 3) คุณค่าของการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นคำถามที่สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการประเมินการศึกษาผู้ใหญ่เทียบกับสิ่งอื่น ในด้านวิธีของการเรียนรู้ การจัดการกับการเปลี่ยนแปลง การใช้เวลาว่าง รู้สึกว่าตัวเองดีขึ้น ทำให้เกิดประโยชน์กับชีวิต

ในการวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่ม (Disjoint Cluster Analysis) พบว่า เจตคติต่อการศึกษาผู้ใหญ่สามารถจำแนกบุคคลได้เป็น 5 กลุ่ม ที่แตกต่างกันตามคะแนนใน 3 องค์ประกอบของเจตคติ ดังนี้ แบบที่ 1 เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด (60%) มีคุณลักษณะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ มีเจตคติสูงและมีการเข้าร่วมการเรียนรู้สูง แบบที่ 2 มีประมาณ 17.5% คุณลักษณะที่จำแนกกลุ่มนี้ คือ มีความสนุกสนานในการเรียนรู้สูง แต่รับรู้คุณค่าของการศึกษาผู้ใหญ่ในระดับต่ำมาก เป็นกลุ่มที่คล้ายกับผู้เรียนแบบมุ่งกิจกรรมของ ซึ่งเข้าร่วมการเรียนรู้เพื่อหาประสบการณ์มากกว่ามีเป้าหมายอื่น แบบที่ 3 เป็นกลุ่มที่เล็กที่สุด (4.4%) เป็นกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่ เนื่องจากไม่พึงพอใจในการศึกษาผู้ใหญ่ แบบที่ 4 มีประมาณ 6.6% เป็นกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่ สนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่ในหลักการ แต่ไม่ปฏิบัติ เป็นกลุ่มที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ และ แบบที่ 5 มีประมาณ 11.7% เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่มีความเชื่อในความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ว่ามีความจำเป็น แต่เป็นกระบวนการที่ไม่สนุกสนานเพลิดเพลินเท่าใดนัก

ไพรออร์ (Pryor. 1990 : 146 – 157) ทำการวิจัยเรื่อง การทำนายและการอธิบายความตั้งใจในการเข้าร่วมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Predicting and Explaning Intentions to Participate in Continuing Education : An Application of Theory of Reasoned Action) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการปฏิบัติด้วยเหตุผลในการทำนายและอธิบายการเข้าร่วมในการศึกษาต่อเนื่อง (CE) ของบุคคล รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการการศึกษาต่อเนื่อง จำนวน 110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความเชื่อเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการศึกษาต่อเนื่อง และความเชื่อที่เป็นบรรทัดฐาน (norm) โดยใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า และมาตรวัดแบบความน่าจะเป็น แบบวัดเจตคติที่มีต่อการลงทะเบียนเรียนในโครงการการศึกษาต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และบรรทัดฐานของกลุ่มตัวอย่าง หาสหสัมพันธ์ของการวัดตัวทำนายและความตั้งใจโดยตรง กับค่า ดีเทอร์มิแนนท์(determinant) ทางทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีการปฏิบัติด้วยเหตุผล ส่งผลต่อความตั้งใจในการเข้าร่วม โดยความแปรปรวนของความตั้งใจในการเข้าร่วมอธิบายได้ด้วยทฤษฎีมากกว่า 40% แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทำนาย มีความสามารถในการทำนายได้ โดยทฤษฎีอธิบายถึงความตั้งใจในการเข้าร่วมว่า ถูกควบคุมโดยเจตคติ และเจตคติถูกกำหนดโดยระดับความเข้มของความเชื่อ ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ ช่วยสนับสนุนการใช้ทฤษฎีปฏิบัติด้วยเหตุผล ในการสำรวจการเข้าร่วมในการศึกษาต่อเนื่อง

ไนจิริ (Nyiri. 1999) ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการนำตัวอย่างที่ดีในปัจจุบันมาปฏิบัติ (The relationship between effective teaching, lifelong learning, and implementation of current best practices) โดยมีจุดประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสอนที่มีประสิทธิภาพ ความรู้และการนำการฝึกปฏิบัติไปใช้ แบบสอบถามประกอบด้วยภูมิหลัง จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำกิจกรรม การเรียนรู้วิชาชีพในแต่ละเดือน ระดับความรู้และการนำการฝึกการปฏิบัติไปใช้ ใช้มาตราลิเคอร์ท กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูที่สอนระดับอนุบาลจนถึงมัธยมปลาย

(K-12) ในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนจำนวน 364 โรง ใน 32 เขตของรัฐเพนซิลวาเนีย ประเภทของการสอนที่มีประสิทธิภาพจะแบ่งออกเป็น ครูผู้เชี่ยวชาญ ครูสมรรถภาพ และครูปฏิบัติการธรรมดา โดยครูใหญ่เป็นผู้ประเมิน วิเคราะห์หาความแตกต่างระหว่างครูทั้ง 3 กลุ่ม รวม 3 ด้าน ซึ่งมี 29 ตัวแปร โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงทั้งหมดที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในอาชีพครู ครูเชี่ยวชาญ 29.1 ครูสมรรถภาพ 20.1 และครูปฏิบัติการ 18.1 2) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการอ่านหนังสือ เอกสารเกี่ยวกับอาชีพครูในแต่ละเดือนของครูเชี่ยวชาญ 3.7 ครูสมรรถภาพ 2.5 และครูปฏิบัติการ 2.4 3) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงที่เป็นกรรมการในสาขาวิชาชีพครูในแต่ละเดือนของครูเชี่ยวชาญ 2.0 ครูสมรรถภาพ 1.3 และครูปฏิบัติการ 0.7 4) ครูเชี่ยวชาญกับครูปฏิบัติการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องจำนวนชั่วโมงที่มีส่วนร่วมในการประชุมกรรมการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ย 1.5 และ 0.6 ต่อเดือน ตามลำดับ 5) ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มครูในเรื่องความรู้ และการนำสิ่งที่ได้ฝึกปฏิบัติไปใช้ สรุปว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับระดับของประสิทธิภาพครู ผู้วิจัยเสนอว่าอาจใช้ผลการวิจัยนี้เป็นตัวทำนายประสิทธิภาพของครูหรือใช้เป็นการวัดเพื่อบ่งชี้ถึงการปรับปรุงและพัฒนาครู

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Chareonwongsak. 2001) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร (Factors Contributing to Lifelong Learning Attitudes : A Study of Secondary school Teachers in Bangkok) ผู้วิจัยกล่าวว่า การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับตัวเชื่อมต่อที่สำคัญ ในกระบวนการที่ทำให้เกิด นิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูระดับมัธยมศึกษา ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างเจตคติของผู้เรียน ที่จะเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1.เพื่อศึกษา เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 1) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor) 2) ปัจจัยบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Associated person factors) 3) ปัจจัยที่ทำงาน (Workplace Factors) กับเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูมัธยมศึกษา 4)เพื่อเสนอแนวทางในการช่วยพัฒนา เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 572 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นคำถามมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท เกี่ยวกับเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเจตคติ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านบุคคลที่เกี่ยงข้อง และปัจจัยที่ทำงาน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ความถี่ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบลำดับขั้น (Hierachical Multiple Regression)

ผลการวิจัยพบว่า ครูในระดับมัธยมศึกษา มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (เจตคติระดับสูงที่สุด และสูง 25.9 และ 71.5% ตามลำดับ) ซึ่งเรียงลำดับองค์ประกอบจากสูงไปถึงต่ำได้ดังนี้ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้อย่างตั้งใจ การเรียนรู้เพราะใฝ่รู้ และการเรียนรู้ที่ริเริ่มด้วยตนเองตามลำดับ ตัวแปรอิสระที่อธิบายความแตกต่างของเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ เพศ โดยเพศชายมีแนวโน้มจะมีเจตคติสูงกว่าเพศหญิง (p<.05) อายุ โดยครูที่อายุน้อย จะมีเจตคติที่ดีกว่าครูสูงอายุ (p< .01) ระดับการศึกษา ครูที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีเจตคติที่ดีกว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (p<.01) ระดับการศึกษาของ พ่อ แม่ ครูที่มีระดับการศึกษาของพ่อและแม่สูงกว่า จะมีเจตคติที่ดีกว่า ครูที่พ่อและแม่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (p<.05 , .01) อาชีพของพ่อ ครูที่มีพ่อแม่มีอาชีพเป็นเกษตรกร มีเจตคติต่ำกว่า ครูที่พ่อแม่ไม่ได้มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการเกษตร (p< .05) อาชีพของแม่ ครูที่แม่ไม่ได้ทำงาน (เป็นแม่บ้าน) มีเจตคติสูงกว่า ครูที่แม่ทำงานนอกบ้าน (p<.05) อาชีพของคู่ครอง ครูที่คู่สมรสมีอาชีพครูเช่นกัน มีเจตคติที่ต่ำกว่า ครูที่คู่สมรสทำงานอาชีพอื่น การส่งเสริมโดยคู่สมรส ส่งผลให้ครูมีเจตคติสูงกว่า (p<.05) การส่งเสริม

โดยผู้บังคับบัญชา ส่งผลให้ครูมีเจตคติสูงกว่า ($p < .05$) ค่าความเที่ยงของผลการวิจัย 0.8731 และการทดสอบความสามารถในการจำแนกมีค่า 0.8245

1.8.2 การศึกษาวิจัยเพื่อมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ลิฟเนห์ และ ลิฟเนห์ (Livneh, Cheryl & Livneh, Hamuch. 1989 : 637 – 646) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่จำแนกกลุ่มบุคคลที่มีระดับการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน (Factors Differentiating High and Low Participants in Lifelong Learning) วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อทำการศึกษาคุณลักษณะที่เป็นตัวจำแนกแยกแยะระหว่างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ในระดับต่ำ (Low participants in learning) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Characteristics of Lifelong Learners in Profession (CLLP)) กลุ่มตัวอย่างคือ บุคคลผู้ประกอบอาชีพในสาขาการให้บริการ (Human service) ใน Southern New England จำนวน 195 คน ที่ได้แบบสอบถามกลับคืนมา นำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบ และหมุนแกนแบบออโธโกนอล จากนั้นใช้มาตรวัดปัจจัย(factor scale) ที่สอดคล้องกับปัจจัยทั้ง 7 และเลือกตัวแปรภูมิหลัง 3 ตัวนำไปทำการวิเคราะห์ความแตกต่าง (discriminant function analysis) พบว่ากลุ่มผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและกลุ่มผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ระดับต่ำ มีความแตกต่างกันอย่างมี.นัยสำคัญ ใน 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่ 3 ความสามารถในการเรียนรู้ได้ ปัจจัยที่ 4 ความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ 7 การมุ่งอนาคต ปัจจัยที่ 5 การมีเหตุผลในการเรียนรู้ และ ปัจจัยที่ 6 การมีภูมิหลังทางการศึกษาของครอบครัว โดยไม่มีตัวแปรภูมิหลังตัวใดที่ส่งผลต่อการแยกกลุ่มทั้งสอง. สรุปได้ว่า ตัวทำนายสถานภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล (การเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา) ที่ดีที่สุด ประกอบด้วยปัจจัย 5 อย่างในแบบวัด CLLP

โอซัวห์ และคณะ (Ozuah , et al. 2001 : 669 – 672) ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาแพทย์ (Impact of Problem – Based Learning on Residents' Self – directed Learning) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบผลของหลักสูตร PBL ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – Directed Learning Behavior SDL) ของกุมารแพทย์ฝึกหัด ใช้วิธีการศึกษาแบบควบคุมเปรียบเทียบ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษากุมารแพทย์ที่ศูนย์แพทย์นิวยอร์ก 80 คน แบ่งการทดลองเป็น 3 ระยะ ระยะก่อนทดลอง กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมในการฟังบรรยาย ทุกวัน 3 เดือน ระยะทดลอง กุมารแพทย์ 39 คน (กลุ่ม PBL) ได้รับการสอนแบบ PBL 2 ครั้ง / สัปดาห์ กลุ่มควบคุม 41 คน ฟังบรรยายทุกวันตามปกติ เป็นเวลา 3 เดือนและหยุดการสอนแบบ PBL ระยะติดตามผล กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดกลับเข้าสู่การบรรยายตามปกติ ทำการประเมินพฤติกรรมการนำตนเองของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามทั้งในระยะก่อนระหว่าง และติดตามผล ผลการวิจัยพบว่า ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของพฤติกรรม SDL ระหว่างกลุ่มก่อนการทดลอง ในระยะการทดลอง กลุ่ม PBLมีพฤติกรรม SDLสูงกว่า ได้แก่ ใช้เวลา5 ชั่วโมงหรือมากกว่าในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ใช้เวลา5ชั่วโมงหรือมากกว่าในการอภิปรายทางการแพทย์ (28% กับ 4%) ใช้เวลา 2 ชั่วโมงหรือมากกว่าในการค้นคว้าด้วยคอมพิวเตอร์ (51% กับ 30%) และชั่วโมงทั้งหมดของการศึกษาด้วยตนเองต่อสัปดาห์ (6 สัปดาห์ กับ 4 สัปดาห์) ในช่วง 3 เดือนที่ติดตามผล กลุ่ม PBLมีพฤติกรรม PBL เท่าฐาน (baseline) เดิม และไม่มีความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยสรุปว่านักศึกษาแพทย์ที่ได้เข้าร่วมในการเรียนรู้แบบ PBL มีระดับของการเรียนรู้แบบนำตนเองสูงกว่าอีกกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม PBL

จากผลงานวิจัยชิ้นนี้ เดอ วิทท์ (De Witt. 2001) แห่งภาควิชากุมารแพทย์ โรงพยาบาลเด็ก ซินซินนาติ(Cincinnati)ได้เสนอความเห็นในประเด็นเชื่อมโยงสู่การฝึกฝนบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ว่าจากการศึกษาของโอซัวห์และคณะ ผลของการใช้วิธีการของการศึกษาด้วยวิธีPBL ที่มีต่อนักศึกษาแพทย์ฝึกหัด

พบว่า การเรียนรู้แบบนำตนเองให้ความคิดรวบยอดที่สำคัญหลายอย่างในการศึกษาทางการแพทย์ ซึ่งสัมพันธ์กับการฝึกอบรมบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งรวมทั้งการเสริมแรงในการเรียนรู้ และความจำเป็นของการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาทางการแพทย์ ความสำคัญของความคิดรวบยอดเหล่านี้ ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความตระหนักที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับว่า จำเป็นต้องมีการฝึกฝนอบรมแพทย์ผู้มีประสิทธิภาพ คือเป็นผู้ชี้นำตนเอง และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางการแพทย์ของทุกวันนี้ ทั้งในตัวความรู้และเทคโนโลยี ทำให้เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติที่จะฝึกหัดแพทย์ให้สามารถสอดคล้องกับภาวะปัจจุบันได้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ของพฤติกรรมการนำตนเองที่ปรากฏระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเมื่อสิ้นสุดการการทดลอง แต่ทักษะในการนำตนเองของกลุ่มทดลองที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับการเรียนแบบ PBL ไม่ยั่งยืน ในการวิจัยไม่มีการเสริมแรงหรือให้รางวัลหลังจากการให้สิ่งแทรกแซง (intervention) ตามทฤษฎีและประสบการณ์ทางการศึกษาเน้นการเสริมแรงในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ในกรณีนี้อาจให้การเสริมแรงโดย 1) จัดให้มีการใช้ PBL (Refresher session) เช่น การประชุมสัมมนา PBLทุกเดือน 2) การใช้สิ่งแวดล้อมที่สนับสนุน (supportive environment) เช่น ให้ความเอาใจใส่และสนับสนุนวิธีการสอนแบบ PBL และ3.มีระบบการให้ผลย้อนกลับที่เป็นการให้รางวัลกับพฤติกรรมที่ต้องการ เช่นใช้การประเมินผลที่มีการประเมินการเรียนรู้แบบนำตนเองด้วย ซึ่งอาจจะทำให้ผลลัพธ์ในช่วงการติดตามผลแตกต่างจากผลการวิจัยนี้อย่างมีนัยสำคัญก็ได้ นอกจากนั้นลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผู้สอนต้องให้ความสนใจและเลือกวิธีการสอนให้เหมาะกับผู้เรียน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงได้ถ้าได้รับการฝึกฝน เดอวิทท์ สรุปว่าในทางการแพทย์มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกฝนให้นักศึกษาแพทย์กลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งทำได้โดย ประการแรก ต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลีลาการเรียนรู้แบบนำตนเองอย่างอิสระ ประการที่สองต้องมีการเสริมแรงและกระทำติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ดังนั้นมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับนักศึกษาแพทย์เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของความรู้ทางการแพทย์ แม้ว่าการวิจัยของ โอซัวห์ เป็นการก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้องแล้วแต่ยังต้องมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางการศึกษาที่จะมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนโดยเฉพาะในสาขาการแพทย์ให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคตต่อไปอีก

มารา และคณะ (Marra , et al. 1999) จากมหาวิทยาลัยเพนสเตท ทำการสำรวจติดตามการเข้าร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยใช้แบบวัดคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของลิฟเนห์ (CLLP) แบบสำรวจของออดดี้ และแบบสำรวจการทำกิจกรรมยามว่างของ กันซเบอร์เกอร์ (Gunzburger) การดำเนินการมีดังนี้ ขั้นที่1.ตรวจเอกสารเพื่อหาข้อมูลในการพิจารณาเกี่ยวกับ การจัดหลักสูตรระดับปริญญาตรี และประสบการณ์เสริมหลักสูตร ที่จะมีผลทำให้นักศึกษาเข้าใจถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ขั้นที่ 2.ใช้ชุดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 1 วางแผนการประเมินว่า ประสบการณ์เหล่านี้มีปรากฏในหลักสูตรปัจจุบันในระดับใด โดย 2.1) วิเคราะห์หลักสูตร งานที่มอบหมาย การทำโครงการ โดยมีสมมติฐานว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2.2)พิจารณาจากรายงานของนักศึกษาว่าเข้าใจหลักสูตรในรูปของเป็นประสบการณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร ซึ่งส่วนนี้จะบอกให้ทราบถึงคุณลักษณะด้านจิตพิสัย และการคิดระดับสูงของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2.3) เลือกตัวอย่างนักศึกษาจากทุกโปรแกรมวิศวกรรมศาสตร์ เพื่อจัดทำแฟ้มประสบการณ์การเรียนระดับปริญญาตรี ในแฟ้มประกอบด้วยงานที่ทำในรายวิชาและบันทึกกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ซึ่งจากแฟ้มงานนี้จะชี้ให้เห็นว่านักศึกษาได้มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขั้นที่ 3 .จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในการสำรวจว่าหลักสูตรระดับปริญญาตรีทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับใด ผู้สำรวจติดตามผลของหลักสูตรนี้ต่อผู้สำเร็จการศึกษา โดยการประเมินทั้งการมีส่วน

ร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างเป็นทางการ เช่น การฝึกอบรมโดยนายจ้าง และกิจกรรมการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เช่น การเรียนรู้จากงาน ขั้นที่4.นำผลการประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุงโครงการหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการสำรวจพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว 3 – 5 ปี มีความเห็นว่าได้รับการเตรียมอย่างเพียงพอให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตและคิดว่าความสามารถในการสอนตัวเองเกี่ยวกับทักษะใหม่ๆในการทำงานมีความสำคัญมาก ส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นทางการ คือ การฝึกอบรมโดยนายจ้าง ด้านแรงจูงใจหลักที่ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คือ เพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ หรือเพื่อเรียนรู้ทักษะที่ไม่ใช่ทางวิศวกรรม โดยไม่สนใจแหล่งที่ฝึกอบรม จากผลการสำรวจนี้สรุปได้ว่า บัณฑิตวิศวกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเพนสเตท เข้าใจความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต และทำได้หลายๆทาง ซึ่งผู้สำรวจได้เสนอแนะว่าผลการสำรวจนี้ไม่เพียงแต่ทำให้มหาวิทยาลัยได้ทราบถึงขนาดหรือสัดส่วนที่หลักสูตรและประสบการณ์เสริมหลักสูตรมีส่วนทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบัณฑิต แต่จะช่วยให้มหาวิทยาลัยพิจารณาในการให้ความสนับสนุนเพิ่มเติมในการปฏิรูปหลักสูตรที่เป็นอยู่ เช่นการปรับขนาดห้องเรียนให้เล็กลง การจัดสัมมนาในชั้นปีที่ 1 ซึ่งจะทำให้คณะกับนักศึกษาได้สัมผัสเกี่ยวข้องกันมากขึ้น

. เชียน มิน ฮุย (Chien,Min-Huei . 1998) ทำการวิจัยเรื่อง การก้าวไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ : ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตนเอง กับ การสนับสนุนด้านทรัพยากร (Moving towards a lifelong learning society: The relationship of readiness to self-directed learning and resource support) การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองกับความสนับสนุนด้านทรัพยากร สมมติฐานที่ใช้ในการศึกษานี้คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตัวเองกับการสนับสนุนด้านทรัพยากรของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมดา (ในระบบ) และสาขาของมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาต่อเนื่อง ประชากร คือ นักศึกษาที่ มหาวิทยาลัยชิเฉียน(Shih Chien) และ สถานบันที่เป็นสาขาในไต้หวัน ตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย 50 คน และอีก 50คนจาก โครงการต่อเนื่อง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความพร้อมในการเรียนแบบนำตนเองซึ่งมี 58 ข้อ เป็นแบบมาตรฐานประเมินค่า 5 ระดับของลิเกอร์ทตั้งแต่ เกือบจะไม่เป็นความจริงสำหรับฉัน จนถึง เกือบจะเป็นจริง ได้รับกลับมา 86% สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย และ 80% สำหรับนักศึกษาต่อเนื่อง การวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนตามด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนแบบนำตนเองกับการสนับสนุนด้านทรัพยากรทั้งสองกลุ่ม ใช้ t – test วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่าง SDLSR กับการสนับสนุนด้านทรัพยากรของนักศึกษามหาวิทยาลัย 2)ม่พบความสัมพันธ์ระหว่าง SDLSR กับการสนับสนุนด้านทรัพยากรของนักศึกษาต่อเนื่อง 3) ไม่พบความแตกต่างในเรื่อง SDLSR และการสนับสนุนทรัพยากรระหว่าง 2 กลุ่ม แต่พบว่าทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันเพียงเรื่องเดียว คือ การได้รับความสนับสนุนด้านการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Personal relation support) ผลจากการศึกษานี้เสนอแนะว่าควรมีกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้แบบนำตนเอง

บาร์น (Barnes. 1998) ทำการวิจัยเรื่อง ความใฝ่รู้และความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาประกาศนียบัตรการพยาบาล (Curiosity and self-directed learning readiness among a sample of Baccalaureate Nursing Students) การเรียนรู้แบบนำตนเองกับความอยากรู้อยากเห็น (ใฝ่รู้) เป็นคุณลักษณะที่ต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Learner) ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความใฝ่รู้ระดับสูงเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้แบบนำตนเอง ตามระบบของกลูกลิเอลมิโน (Guglielmino) การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความใฝ่รู้กับความพร้อมในการเรียนแบบนำตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานี้ต้องการคำตอบเกี่ยวกับการ

ส่งผลร่วมกันของ SDLR กับความใฝ่รู้ และผลของระดับการศึกษาของนักศึกษาพยาบาล SDLR และการใฝ่รู้ ออกแบบการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross sectional) ตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล 170 คน ที่ลงทะเบียนในโปรแกรมประกาศนียบัตรวิชาชีพการพยาบาล (Baccalaureate nursing) ข้อมูลที่ใช้ได้จาก 2 แหล่ง จากกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลของสถาบัน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัด SDRLของกลูกลิเอลมิโน และแบบวัดความใฝ่รู้ของ Rossing's และเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอายุ เพศ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา จากข้อมูลของสถาบัน ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง SDRL กับ ความต้องการความรู้ SDRL กับ การรับรู้คุณค่า (Percieved Value) การรับรู้คุณค่า กับ การต้องการความรู้ต่อไป

สุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ของสตรีชนบทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของสตรีชนบทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่บุตรหลานและชุมชน ศึกษาสาเหตุที่ทำให้สตรีได้มีโอกาส และไม่มีโอกาสส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และ ศึกษาแนวทางที่จะสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตมากขึ้น ประชากรสำหรับการวิจัย คือ สตรีที่มีอายุระหว่าง 20 – 70 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบท หรือนอกเขตสุขาภิบาลของจังหวัดต่างๆทั่วประเทศ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนคือ สุ่มจากจังหวัดจากแต่ละภาค จับสลากภาคละ 2 จังหวัด รวม 8 จังหวัดใน 4 ภาค แล้วสุ่มอำเภอจากแต่ละจังหวัดโดยให้กระจายครอบคลุมตำบลและหมู่บ้านต่างๆ ทำการสุ่มแบบบังเอิญมาอำเภอละ 15- 20 คน รวมตัวอย่างทั้งสิ้น 560 คน เป็นตัวอย่างในรอบแรก ในรอบที่ 2 โดยเลือกชุมชน (ตำบล) ที่มีกลุ่มสตรีที่มีบทบาทในการจัดและส่งเสริมกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาชุมชนและกิจกรรมการศึกษา ภาคละ 1 ชุมชน ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มสตรีประมาณ 5 – 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุด คือ 1.แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลรอบแรก 2. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 3. แบบสำรวจสภาพชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ เปรียบเทียบความแตกต่างด้วย t –test F– test Chi – Square และวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยมีดังนี้

1.บทบาทของสตรีชนบทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

1.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต สตรีมีความคุ้นเคยกับคำว่าการศึกษาตลอดชีวิต น้อยมาก ส่วนใหญ่เคยได้ยินแต่ไม่รู้ความหมายที่แท้จริง

1.2 บทบาทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต 1)ระดับของการส่งเสริม สตรีส่วนใหญ่ (54.3 %) ประเมินบทบาทของตนเองในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในระดับปานกลาง สตรีร้อยละ 34.7 ส่งเสริมในระดับมาก และร้อยละ 11.0 ส่งเสริมในระดับน้อย 2)ประเภทของการศึกษาที่ส่งเสริม แบ่งประเภทของการศึกษาที่ส่งเสริม เป็น 3 ประเภท การศึกษาในระบบโรงเรียน เรื่องที่สตรีส่วนใหญ่ระบุว่าได้ส่งเสริมมาก คือ การส่งเสริมให้บุตรหลานของตนเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ และศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นเท่าที่จะเป็นไปได้ รองลงมาคือ การช่วยบอกให้เพื่อนบ้านสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อจนจบการศึกษาภาคบังคับ และเรียนต่อสูงขึ้น เรื่องที่ส่งเสริมปานกลาง คือ การหาข่าวเกี่ยวกับการเรียนต่อในวิชาชีพต่างๆมาบอกเด็กๆในหมู่บ้าน การร่วมบริจาคเงิน การช่วยให้ความรู้แก่เด็กๆในบางวิชา เรื่องที่ส่งเสริมน้อย คือ การเป็นกรรมการโรงเรียน การให้คำแนะนำแก่โรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน เรื่องที่ทำไม่ได้เลย คือ การบริจาคทุนการศึกษาแก่นักเรียน การศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องที่ส่งเสริมมาก คือสนับสนุนบุตรหลานที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบป.6 ให้เรียนต่อ กศน. เรื่องที่ส่งเสริมปานกลาง คือ ช่วยนำข่าวการศึกษาต่อ กศน. ในระดับชั้นต่างๆมาบอกเพื่อนบ้านและชักชวนให้สมัครเรียน กศน. ช่วยสอนหนังสือแก่บุตรหลานและญาติ เรื่องที่ไม่ได้ส่งเสริม คือ อาสาสมัครสอนหนังสือให้แก่เพื่อนบ้านและผู้สูงอายุที่อ่าน – เขียนไม่ได้ รวมทั้งการประสานงานกับ กศน. ด้านอาชีพ เรื่องที่ส่งเสริมมาก คือ การนำข่าวการจัดอบรมอาชีพมาแจ้งแก่ครอบครัวส่งเสริมให้บุตรหลานและคนในครอบครัวเข้าอบรมอาชีพ เรื่องที่ไม่ได้ทำ คือ อาสาสมัครเป็นวิทยากรในอาชีพที่

ถนัด การศึกษาตามอัธยาศัยเรื่องที่ส่งเสริมมาก คือ การแนะนำบุตรหลาน เพื่อนบ้านให้ฟังข่าวจากหอกระจายข่าว ชักชวนให้บุตรหลานดูรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวสารความรู้ เรื่องที่ส่งเสริมปานกลาง คือ การหาหนังสือ , สิ่งพิมพ์ ที่ให้ความรู้มาไว้ในบ้าน แนะนำให้ลูกหลานไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือ ชักชวนให้บุตรหลานและเพื่อนบ้านฟังรายการวิทยุที่ให้ความรู้ พาบุตรหลานไปชมโบราณสถาน ฯลฯ เรื่องที่ไม่ได้ส่งเสริมได้แ ช่วยหาหนังสือ เอกสารต่างๆ มาไว้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีส่วนร่วมจัดตั้งหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ 3) เหตุผลที่ได้มีโอกาสหรือไม่มีโอกาส ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต 3.1) เหตุผลที่ได้มีโอกาสส่งเสริม มากที่สุด คือ ต้องการให้บุตรหลาน ญาติพี่น้อง ได้พัฒนาความรู้ รองลงมา คือ เห็นประโยชน์จากการเรียน ต้องการให้คนในชุมชนได้พัฒนาความรู้ ชอบเรื่องศึกษาเล่าเรียน ถือว่าเป็นหน้าที่ที่พึงมีต่อบุตรหลาน 3.2) เหตุผลที่ไม่ได้ส่งเสริมมากที่สุด คือ ไม่รู้ข่าวสารว่า การศึกษาแต่ละประเภทจัดที่ไหนเมื่อไร ฯลฯ รองลงมา คือ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ไม่รู้ว่าจะส่งเสริมใคร และไม่รู้จะส่งเสริมอย่างไร ใช้วิธีอะไร และยังไม่เข้าใจการศึกษาตลอดชีวิตลึกซึ้ง

2. แนวทางในการสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตมากขึ้น แนวทางที่สตรีระบุมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้สตรีมองเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต รองลงมา คือ สนับสนุนให้สตรีเข้าร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อจะได้มีประสบการณ์ตรง สร้างความเข้าใจแก่สตรีว่า เขาสามารถส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้ ให้ความรู้สตรีเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในภาพรวมและการศึกษาแต่ละประเภท

พอนแกรทซ์ (Pongratz . 1996) ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตในวรรณกรรมวัยรุ่น (Lifelong learning in young adult literature) ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าวัฒนธรรมอเมริกันมีค่านิยมว่าการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น งานวิจัยในสาขาการศึกษาผู้ใหญ่พบว่า ความเชื่อหรือแนวคิดในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะถูกพัฒนาขึ้นได้ในช่วงพัฒนาการก่อนวัยผู้ใหญ่ (Pre-adult) ยิ่งไปกว่านั้น การผสานค่านิยมเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปกับระบบความเชื่อทางวัฒนธรรมควรเริ่มต้นในช่วงวัยเด็กหรือวัยรุ่น ซึ่งอุดมคติ ค่านิยมทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นปรากฏในงานวรรณกรรม จากคุณลักษณะของตัวละครในเรื่องหรือหนังสือนั้นๆ อาจใช้เป็นรูปแบบ (Model)ของค่านิยมของผู้อ่านวัยรุ่นได้ ผู้วิจัยกำหนดปัญหาการวิจัยไว้ 3 ประการ คือ วรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นได้แสดงหรือบ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตบ้างหรือไม่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะแสดงออกมาในบริบทใด และ การอ้างอิงที่ใช้มีธรรมชาติหรือลักษณะอย่างไร มีเป้าหมายของการพัฒนาตัวละครรวมทั้งการวางเค้าโครงเรื่องอย่างไร วิธีการวิจัยเป็นระบบการศึกษาเชิงพรรณนารายกรณี จากงานเขียน 17 ชิ้น แบ่งประเภทหรือธรรมชาติของสิ่งที่ใช้อ้างอิงว่ามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ใช้ cross-case analysis ในการจำแนกประเภทของสถานการณ์ที่บรรยายไว้ในงานเขียน ผลการวิจัยพบว่างานเขียนทั้ง 17 ชิ้น มีสิ่งอ้างอิงที่แสดงถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ 965 เรื่อง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเป็นสถานการณ์ตามประเภทของสถานการณ์การศึกษาที่ออกแบบโดย ฮูล (Houle. 1972) ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระ การสอนพิเศษ (Tutorial Teaching) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม และ การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-directed group instrcution) การศึกษานี้ได้ทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาผู้ใหญ่กับการศึกษาภาคบังคับ มีหลักฐานแสดงให้เห็นการเข้าร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น สิ่งอ้างอิงจะปรากฏบ่อยครั้งในบริบทที่เป็นสถานการณ์การศึกษาทั้ง 4 ประเภทข้างต้น และมีผลกระทบต่อการวางเค้าโครงเรื่อง และการพัฒนาตัวละครในงานเขียน ซึ่งผลจากการศึกษาทำให้เห็นรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีในวรรณกรรมของวัยรุ่น ซึ่งนักการศึกษา ผู้ปกครอง และบรรณารักษ์สามารถนำไปใช้ได้

เฟรเซอร์ (Fraser . 1997) ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ดีกว่าหรือเป็นแค่เหมือนกิจกรรมอื่นๆ กรณีศึกษามุมมองของครูบรรณารักษ์ และครูประจำห้องเรียน ที่มีต่อศูนย์ทรัพยากรในโรงเรียนมัธยม (Lifelong Leraning and better learning or just another acitivity?: A case study of the perspective of a teacher-librarian and classroom teachers towards a source center in a secondary school) เป็นการศึกษารายกรณีโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดมุมมองของครูบรรณารักษ์ และครูที่สอนในชั้นเรียนต่อการสอนแบบร่วมมือกันในโครงการสอนแบบทำวิจัย (resource center-based research project) หรือ RPs กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วยครูบรรณารักษ์ 1 คน ครูสอนในชั้นเรียน 7 คน และครูใหญ่ 1 คน พบว่ามุมมองของครูแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่คิดว่าการได้ฝึกทำ RPs อย่างสม่ำเสมอจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ลึก มีการพัฒนาทักษะและแนวความเชื่อของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุมมองนี้ให้คุณค่าของความสัมพันธ์ที่เกิดจากการทำงานแบบร่วมมือกันกับครูบรรณารักษ์สูงมาก 2) กลุ่มที่มองว่า RPs เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการสอนเนื้อหาที่อาจมีประสิทธิผลน้อยกว่าวิธีอื่น ๆ และให้ความสำคัญของครูบรรณารักษ์เพียงมีส่วนเกี่ยวข้องในงานเอกสาร ธุรการเท่านั้น นอกจากนั้นพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการสอนแบบนี้คือครูจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกมากกว่าที่นักเรียนจะพยายามค้นหาโดยตรง เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติสำหรับครูที่คิดว่ามีความรับผิดชอบหลักในการพิจารณาว่าเด็กควรต้องเรียนรู้อะไร ต้องเกี่ยวข้องกับการต่อรองกับครูบรรณารักษ์ และเป็นงานที่มีปริมาณมากยิ่งกว่าอะไรทั้งหมด ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ครูมีมุมมองที่แตกต่างกันได้แก่ ประสบการณ์เดิมกับครูบรรณารักษ์ ประสบการณ์เดิมของกระบวนการวิจัยเมื่อตอนเป็นนักศึกษา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ RPs และความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องทำเพื่อช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการทำ RPs

ฮัมเมล (Hummel. 1988) ได้เขียนรายงานการวิจัยวิเคราะห์หนังสือเรียน ตามมุมมองของการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน 3 ประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และอังกฤษ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของสถาบันเพื่อการศึกษาของยูเนสโก (Unesco Institute for Education /UIE) โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์หนังสือเพื่อ จำแนกและระบุคุณลักษณะของหนังสือเรียนที่มีผลในการสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแสดงให้ทราบว่าหนังสือเรียนที่มีหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตสามารถจะออกแบบและนำเสนออย่างไร โดยมีความมุ่งหวังว่า การศึกษาวิจัยนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หากทำให้ผู้เขียนตำราและสำนักพิมพ์ตระหนักและระมัดระวังในการนำเอาคุณลักษณะที่สำคัญของหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าไปใช้พิจารณาในการออกแบบหนังสือ ซึ่งคาดว่าจากรายงานการวิจัยนี้จะเป็นการเสนอตัวชี้วัดที่จะทำให้หนังสือเรียนมีส่วนทำให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แก่ผู้เขียนตำราและโรงพิมพ์ และ ช่วยให้ผู้รับผิดชอบทางการศึกษาและครูเลือกและใช้หนังสือเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งทำให้เกิดการวิจัยหนังสือเรียนต่อไป ใช้วิธีการวิจัย 2 วิธี คือ 1) การอุปมาน (Deductive) ได้แก่การสร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตตามที่กำหนดไว้แล้วนำมาสร้างกรอบของคุณลักษณะของหนังสือที่สัมพันธ์ กับการศึกษาตลอดชีวิต 2) การอนุมาน (Inductive) มีการดำเนินการ3ขั้นตอนหลักคือ ขั้นตอนที่ 1.คัดเลือกหนังสือที่คิดว่าตรงกับการศึกษาตลอดชีวิต หนังสือเรียนที่คัดเลือกมาวิเคราะห์ ขั้นตอนที่ 2. การทดสอบ และปรับแมทริกซ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์หนังสือ กำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของหนังสือเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความสามารถที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) เร้าความสนใจ (stimulation) ได้แก่ มีความน่าสนใจทั้งการนำเสนอและเนื้อหา 2) สร้างสรรค์/ นำตนเอง (creativity/ self-direction) หมายถึงมีการสอนด้วยตัวเอง การประเมินตนเอง 3) ถ่ายโอน(transfer) หมายถึง มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ในการศึกษากับชีวิต มีกิจกรรมที่ผสมผสานทฤษฎีกับการปฏิบัติ สร้างเจตคติที่เปิดกว้างต่อชีวิต 4) เชื่อมโยง (linkage) หมายถึง แสดงให้เห็นความเชื่อมต่อกับสาขาวิชาหรือศาสตร์แขนงอื่นทั้งระหว่างสาขาและพหุสาขาวิชา 5) ยืดหยุ่น (flexibility) หมายถึง มี

ความยืดหยุ่นในการใช้ ทั้ง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กระตุ้นและริเริ่มให้ผู้อ่านได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ขั้นตอนที่ 3. การวิเคราะห์หนังสือที่คัดเลือกโดยทีมผู้วิเคราะห์ของแต่ละประเทศ ผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ลักษณะหนังสือเรียนที่มีแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต มีดังต่อไปนี้

1. รูปแบบ ได้แก่ ปกมีสีสัน ดึงดูดความสนใจ แข็งแรงพอที่จะใช้ได้นานแม้จะพ้นวัยเรียนไปแล้ว ต้องไม่ใหญ่หรือหนักจนเกินไป ซึ่งทำให้นักเรียนตกใจกลัวกับเนื้อหามหึมาที่จะต้องอ่าน (และแบก) รูปภาพต้องเป็นภาพสีที่มีข้อมูลที่คุ้มค่า หากไร้ภาพการ์ตูนหรือภาพวาดอื่นๆ จะต้องเป็นชนิดและรูปภาพที่อยู่ในความนิยมของกลุ่มผู้เรียนที่เป็นเป้าหมาย การวางเค้าโครงของหนังสือ ต้องมีความชัดเจนเป็นหมวดหมู่ สะดวกทั้งในการค้นหาได้อย่างรวดเร็วและง่ายในการอ่าน และที่ต้องเพิ่มเติม คือ ส่วนสำคัญของหนังสือ คือ การสรุปคำสำคัญ เรื่องที่สำคัญ ฯลฯ ควรจะใช้การเน้นให้เห็นได้ชัด โดยการใช้สีเข้มหรือมีแรงเงา โดยทั่วไป คุณภาพของรูปแบบของหนังสือจะเป็นแบบฉบับเดียวกับหนังสือที่ใช้กันทั่วไป

2. เนื้อหา เนื้อหาในหนังสือต้องมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจน โดยใช้ฐานของแนวคิด ปัญหา หรือความคิดหลัก การเริ่มบทใหม่ควรเริ่มด้วยจุดประสงค์ หรือข้อความที่แสดงแนวคิดอย่างชัดเจน กระทัดรัด เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้เป้าหมายของการเรียนรู้ในทันที เนื้อหาที่เป็นความรู้ความจริง ต้องสอดคล้องกับนักเรียนในเชิงอายุ วัฒนธรรม ฯลฯ ในเวลาเดียวกันจะต้องทำให้นักเรียนตระหนักในวิธีการ ได้มาซึ่งความรู้ ข้อเท็จจริงโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่า ความรู้และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์เปลี่ยนแปลงและเกิดใหม่ได้ สิ่งที่จำเป็นสำหรับส่วนเนื้อหา คือ การถ่ายโยงความรู้ไปสู่สถานการณ์ในชีวิตประจำวัน และปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศชาติ และระดับโลก และเชื่อมโยงกับวิชาอื่นๆ การอ้างอิงข้ามสาขาวิชา และการมีดัชนี (*index*) ช่วยให้นักเรียนค้นกาวิธีการจากหนังสือและค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างกันของวิชาที่แตกต่างกัน

3. ภาษา ภาษาที่ใช้ในหนังสือจะเป็นแนวเดียวกับการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเป็นภาษาที่ชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมกับความสามารถในการอ่านของกลุ่มเป้าหมาย มีอภิธานศัพท์อธิบายคำใหม่ๆหรือคำยาก การใช้ภาษาต้องมีชีวิตชีวา เป็นปฏิสัมพันธ์ตรงต่อผู้เรียน บางครั้งอาจต้องใช้รูปแบบการสนทนาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนโต้ตอบ

4. วิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ หนังสือต้องทำให้ผู้เรียนมีส่วนในการเรียนรู้ โดยหนังสือต้องไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ หนังสือจะต้องสอนผู้เรียน โดยการชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบ มีคำถามคั้นระหว่างเนื้อหาที่อธิบาย ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นและเร้าให้เกิดการอภิปรายในสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ ดีกว่าที่เอาคำถามไว้ในตอนท้าย หรือตอนจบบทเรียน มีการตั้งปัญหาและเชิญชวนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะทำให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา (*Problem Solving*) มากกว่าจะให้นักเรียนจำเนื้อหา หนังสือต้องทำให้นักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมการวิจัยและการคิดวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Learning Process) เชิญชวนให้นักเรียนใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน ถ้าเป็นไปได้ควรมี การทำอัตชีวประวัติ เพื่อช่วยให้นักเรียนทำการศึกษาตนเอง ต้องมีงานที่มอบหมายให้นักเรียนทำ และคำถามท้ายบท เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ และเป็นการประเมินตนเองโดยใช้แบบฝึกหัดที่หลากหลาย กิจกรรมการทำโครงงาน และการอภิปรายในประเด็นต่างๆในทางปฏิบัติที่สอดคล้องสัมพันธ์กับวิชาเรียน

1.8.3 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเด็นอื่นๆ

เทรมเลทท์ (Tremlett. 1997) ทำวิจัยเรื่องการตรวจสอบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของนโยบายและการปฏิบัติทางการศึกษาแบบเดิม (An Investigation of Lifelong Learning in the Context of Traditional Educational Policy and Practice) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสำรวจระบบการศึกษาหลังมัธยมศึกษาในแคนาดา เพื่อศึกษาความสามารถที่จะจัดบริการที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยใช้ประสบการณ์ใน

การเป็นนักการศึกษาผู้ใหญ่ และมีประสบการณ์ในการติดต่อประสานงานกับนักจัดทำนโยบาย ผู้บริหาร มหาวิทยาลัย และนักการศึกษา ทั้งการศึกษาในและนอกระบบ และแนวคิดที่ว่าความเคลื่อนไหวของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีผลกระทบอย่างมากต่อความเชื่อ ทฤษฎี และการปฏิบัติของการศึกษาในระบบ กำหนดคำถามเพื่อที่จะได้ทราบมุมมองของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อบุคคล ต่อสังคม ในเรื่องใดบ้าง ระบบการศึกษามีความสอดคล้องต่อความต้องการของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีอิทธิพลต่อหลักการและการปฏิบัติการสอนในเรื่องใดบ้าง และ การศึกษาทางไกล (Distance Education) และเทคโนโลยีมีบทบาทอย่างไรในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จากคำถามเหล่านี้ ผู้วิจัยสร้างแบบสำรวจที่ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านปรัชญา ระเบียบวิธี และนโยบายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาในระบบ ผลการสำรวจพบว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีปรัชญาและวิธีการที่มีความเฉพาะเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งการศึกษาในระบบในปัจจุบันไม่สามารถให้บริการสนับสนุนได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา การประเมินในหลักสูตรรายวิชา เป็นต้น การศึกษาทางไกลและเทคโนโลยีทางการศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้เสนอแนะสิ่งที่ได้จากการสำรวจ 26 ประการ ที่หากมีการนำไปใช้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพจะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป.

หวาง (Wang. 1996) ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ในทุกมิติ : การศึกษาการเรียนรู้นอกสถาบันการศึกษาของผู้ใหญ่ (Learning in all dimensions: a study of how contemporary chinese adults learn outside formal institutions) ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะตัวของการศึกษาภาคบังคับของจีน การศึกษาผู้ใหญ่อย่างไม่เป็นทางการจัดได้ว่าเป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการศึกษาอย่างเป็นทางการ และเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่ทำให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ตลอดชีวิต งานวิจัยนี้ต้องการจะบรรยายเจตคติและการรับรู้ของผู้ใหญ่จีนที่มีต่อระบบการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการที่มีอยู่ หาเหตุผลที่จะเลือกหรือไม่เลือกที่จะเรียนนอกสถาบันการศึกษา ทำความเข้าใจจุดเน้นในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และเพื่อประเมินระบบการศึกษาไม่เป็นทางการที่มีอยู่ในปัจจุบันของจีน ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพโดยการออกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลจากนักศึกษาผู้ใหญ่ 32 คน ในเมืองปักกิ่ง ผลการวิเคราะห์นี้ใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิงและเป็นตัวแทนสำหรับนักจัดทำนโยบายที่จะดัดแปลงนโยบายให้ความสนับสนุนและมีประสิทธิผล รวมทั้งกฎระเบียบในการให้ความช่วยเหลือแก่การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการในจีน

วินเตอร์ (Winter. 1997) ทำการวิจัยเรื่อง ระบบการถ่ายโอนในวิทยาลัยชุมชนเคนตั๊กกี้ (Reverse transfers in Kentucky Community College system) การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ใหม่เกี่ยวกับนักศึกษาถ่ายโอน (Reverse Transfers) ในวิทยาลัยชุมชนเคนตั๊กกี้ ใช้แบบสอบถามที่สร้างโดยเคลปเปอร์ (Klepper. 1990) และทบทวนใหม่ก่อนส่งให้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้กลับคืนมาจำนวน 885 ชุด ประกอบด้วย การถ่ายโอนในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ (Computer Reverse Transfer :CRTs) และ ไม่ใช่สาขาคอมพิวเตอร์ (Non Computer Transfer : NCRTs) ผลการศึกษาพบว่า RTs มีแนวโน้มจะเป็นผู้หญิงผิวขาว อายุมากกว่า 25 ปี ทำงานแล้ว (เป็นลูกจ้าง) และลงทะเบียนแบบใช้เวลาบางส่วน (part-time) เหตุผลของการลงทะเบียนเรียน รวมทั้งเป้าหมายของการศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมากกับการแสวงหาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ RTs แสดงให้เห็นความต้องการตารางเวลาที่ยืดหยุ่น รวมทั้งการฝึกอบรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับงานได้ทันที วิทยาลัยชุมชนมีโอกาสที่จะเพิ่มปริมาณการลงทะเบียนเรียนและเงินค่าเล่าเรียนที่จะได้รับ โดยโครงสร้างวิทยาลัยชุมชนเป็นเครื่องมือเฉพาะที่จะให้บริการกับ RT ซึ่งเป็นประชากรนักศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นของบุคคลที่ต้องการแสวงหาทักษะใหม่ ๆ หลีกหนีจากทักษะเก่า ๆ ที่ไม่มีประโยชน์ และเอาตัวรอดในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เกตสโกว์ (Getskow. 1997) ทำการวิจัยเรื่อง โอกาสสำหรับผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย (Lifelong Learning opportunities for adults at California Community College) เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นคำที่อ้างถึงกระบวนการของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงอายุตลอดชีวิต และสุดท้ายกลายเป็นค่านิยมที่ดีในการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากประชากรของแคลิฟอร์เนียและในสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงจาก*ลักษณะ "อ่อนเยาว์"* ไปสู่*ลักษณะ "การมีวุฒิภาวะ"* วิทยาลัยชุมชนจึงต้องทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชากรผู้เรียนที่มีอยู่ และต้องออกแบบโอกาสการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุด้วย วิทยาลัยชุมชนเป็นสถานที่เดี่ยวในระบบอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายในการรับนักศึกษาที่มีความแตกต่างในเรื่องอายุ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และระดับความสามารถในการเรียนรู้ งานวิจัยนี้ทำการสำรวจโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาสูงอายุที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย 106 แห่ง การออกแบบการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์และการตรวจสอบเอกสารในวิทยาลัยชุมชน 55 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1) ในปัจจุบัน 55% ของวิทยาลัยชุมชนมีส่วนในการให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ (44 แห่ง มีโปรแกรมที่เปิดสอนอยู่ อีก 3 แห่ง กำลังพัฒนาโปรแกรม) 2) โปรแกรมการเรียนสำหรับผู้สูงอายุมีหลากหลาย เช่น *Elder Hostel*, LRIs การศึกษาชุมชนทั้งเป็นแบบไม่คิดหน่วยกิตและการให้บริการชุมชน 3) ปัญหาเรื่องงบประมาณและการสนับสนุนด้านการเงินเป็นอุปสรรคใหญ่ของการพัฒนาโปรแกรมสำหรับผู้สูงอายุในระบบวิทยาลัยชุมชน

จากการศึกษานี้ ได้จัดทำคู่มือสำหรับการวางแผนออกแบบโปรแกรมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในวิทยาลัยชุมชน การนำไปใช้ และการประเมิน คู่มือนี้จัดทำขึ้นจากผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าสำหรับโปรแกรมวิทยาลัยชุมชน

คล้าก (Clarke. 1998) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Adult Development and Lifelong lerning : A woman ' s Respective) เป็นการศึกษาย้อนรอย หญิงสูงอายุที่มีส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของหญิงวัยผู้ใหญ่ กับแรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิต คำถามที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ข้อได้แก่ 1) เวลาช่วงไหนในชีวิตที่เข้ามาสู่วงการศึกษาอีกครั้ง 2) การเรียนรู้แต่ละช่วงมีลักษณะอย่างไร และในโครงสร้างการศึกษาแบบไหน 3) ทำไมจึงยังเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต อะไรคือแรงจูงใจที่ผลักดันให้อยากเรียน เมื่อเวลาผ่านไปแรงจูงใจนี้เปลี่ยนไปหรือไม่ และ 4) แรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหญิงวัยผู้ใหญ่ มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นกับตอนกลางหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้หญิง 39 คน ที่มีอายุ 63 และมากกว่า เป็นสมาชิกใน Tuition waiver program ในสถาบันอุดมศึกษา ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น เก็บข้อมูลเพื่อนำมา สร้างภาพรวม(Profile) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจาก 10 คน ในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ของเลวินสัน (Levinson) แบบสอบถามปลายเปิด เส้นเวลา(time line) และเอกสาร ผลการวิจัยพบว่าหญิงผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ เป็นผู้เรียนรู้อย่างยั่งยืน (Sustainer) เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Supportter) และเป็นผู้มีความชื่นชอบการเรียนรู้(*Satisfier*) ซึ่งอาจมีบทบาททั้ง 3 *แยกกัน* ในเวลาเดียวกัน หรือ คาบเกี่ยวกับ แล้วแต่ความเหมาะสมจากบทบาทเหล่านี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเหมือนผู้สร้างโอกาส และส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ที่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียนรู้

สุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้ทำงานวิจัยเอกสารเรื่อง "การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21" โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในเชิงทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ จากตำรา เอกสาร ผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งได้ศึกษาแนวการดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรในภูมิภาคต่าง ๆรวม 6 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เกาหลี และญี่ปุ่น พร้อมทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เปรียบเทียบ

สรุปบทเรียนที่จะเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย แล้ววิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการศึกษานำเสนอเป็นแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญๆได้ดังนี้

1. สรุปบทเรียนการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรร จากการศึกษาวิเคราะห์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรในภูมิภาคต่างๆรวม 6 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เกาหลี และญี่ปุ่น พบประเด็นที่สอดคล้องกันของแทบทุกประเทศ และประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1.1.มีกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต แต่ละประเทศให้ความสำคัญต่อการศึกษาตลอดชีวิตมาก โดยมีการกำหนดนโยบายของประเทศเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน บางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นได้จัดทำเป็นกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งนี้มีผลอย่างมากในการปฏิบัติ เพราะก่อนดำเนินการจะมีกรอบยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน

1.2.มีองค์กรรับผิดชอบโดยตรง ในหลายประเทศหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ กระทรวงศึกษาธิการ แต่ในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น มีหน่วยงานเฉพาะลงไปอีก คือ กรมการศึกษาตลอดชีวิต นอกจากนั้นในแต่ละระดับตามโครงสร้างการบริหารของประเทศยังมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบการศึกษาตลอดชีวิตโดยตรงไปจนถึงระดับท้องถิ่น ในระดับท้องถิ่นของประเทศสหราชอาณาจักรมีผู้รับผิดชอบในรูปของคณะกรรมการ เรียกว่า สมัชชาการศึกษาตลอดชีวิต

1.3.มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แก่มลรัฐ หรือภูมิภาค หรือพื้นที่ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและบริหารจัดการการศึกษาตลอดชีวิต

1.4.มีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีการปรับเปลี่ยนความเข้าใจและเจตคติ

1.5.มีการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยี เช่น จัดสร้างโครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศระดับชาติ สร้างศูนย์สื่อลักษณะต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งความรู้ต่างๆได้ เพราะแต่ละประเทศตระหนักว่าสื่อและเทคโนโลยี จะเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้

1.6.มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบในชุมชนและเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาให้ชุมชนต่างๆหรือเมืองต่างๆกลายเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ และเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในชุมชน

1.7.เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (ทุกประเทศถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากสำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต) โดยให้ชุมชนเป็นฐานให้ทุกฝ่ายในชุมชนทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานรัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น สถานประกอบการ สถานธุรกิจ และประชาชน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.8.ให้ความสำคัญแก่บ้านในฐานะเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งแรกของบุคคล และเป็นแหล่งที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้ตลอดไป หลายประเทศมุ่งพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครองให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.9.ให้ความสำคัญแก่สถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่จะช่วยให้โอกาสทางการศึกษาแก่แรงงานในหลายประเทศ สถานประกอบการช่วยจัดการศึกษาตลอดชีวิตในหลายลักษณะ เช่น จัดการศึกษาเอง ร่วมกับสถาบันการศึกษาจัดการศึกษา ให้ทุนสนับสนุน สนับสนุนเรื่องเวลาให้แรงงานได้แบ่งเวลามาศึกษา เป็นต้น

1.10.จัดหามาตรการที่หลากหลายที่จะรณรงค์ให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสได้มีโอกาสเข้าสู่การเรียนรู้ได้มากขึ้น มาตรการที่ใช้ ได้แก่การจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้อยู่ในท้องถิ่นใกล้ตัวและให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย ปรับระเบียบกฎเกณฑ์ของสถาบันการศึกษาให้ยืดหยุ่นไม่ให้เป็นอุปสรรค์ต่อประชาชนที่จะเข้าสู่การศึกษา จัดการศึกษาที่หลากหลายทั้งในแง่ของเนื้อหา วิธีการเรียน เวลาเรียนเพื่อให้ประชาชนเลือกได้ มีการแนะแนวการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพโดยจัดเป็นเครือข่ายการแนะแนวที่ประชาชนจะเข้าถึงได้ทุกเวลาทุกพื้นที่ มีการสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษาหลากหลายรูปแบบ มีการประกาศเกียรติคุณแก่สถานศึกษาหรือแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถทำให้จำนวนผู้ศึกษาเพิ่มขึ้น ให้การศึกษาทั้ง 3 ประเภท คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเชื่อมโยงเทียบโอนกันได้ ให้มีการเรียนแบบสะสมหน่วยกิตได้ตลอดชีวิต

1.11.มีการจัดระบบงบประมาณและเงินทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตหลายรูปแบบ เช่น การเปิดบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล การจัดทำคูปองการศึกษา การลดภาษีวัสดุอุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้เพื่อการศึกษา การลดภาษีแก่สถานประกอบการที่จัดการศึกษาแก่แรงงาน การลดภาษีแก่ประชาชนในค่าใช้จ่ายทีเกี่ยวกับการศึกษา

2. ข้อเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

2.1.กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจนหรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ประเทศไทยควรกำหนดให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ จึงควรกำหนดนโยบายหรือออกกฎหมายที่ครอบคลุมหลักการ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิต

2.2.กำหนดองค์กรรับผิดชอบ เพื่อทำหน้าที่ประสานและส่งเสริมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ควรจะมีหน่วยงานกลางนี้ในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ในแต่ละระดับอาจมีกรรมการที่ปรึกษา การบริหารงานเน้นการกระจายอำนาจ

2.3.รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศทั้งฝ่ายผู้จัดการศึกษาและประชาชนผู้รับบริการการศึกษาโดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ต้องมีการกระตุ้นสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้ มีหน่วยให้ข้อมูลให้คำแนะนำบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนสนใจใฝ่ศึกษาอย่างต่อเนื่องและตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2.4.ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภทให้เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิต จัดการศึกษาทุกประเภทให้หลากหลาย ยืดหยุ่นและเปิดกว้างแก่ประชาชนทั่วไป เช่นปฏิรูปการจัดการศึกษาทั้งระบบทั้งด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการวัดประเมินผลให้เอื้อต่อหลักการการศึกษาตลอดชีวิต จัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชนให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีความสุขในการเรียนและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การศึกษาในระบบ ควรมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆและเปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไปมากขึ้น การศึกษานอกระบบควรจัดให้หลากหลายสนองความต้องการนำไปปฏิบัติได้และทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตของบุคคลมากที่สุด ควรหามาตรการให้มีกิจกรรมวิธีการที่หลากหลายและกว้างขวางแพร่หลายสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

2.5.จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงการศึกษาทุกประเภท และให้มีการสะสมหน่วยกิตได้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ควรมีการจัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเทียบโอนผลการเรียนทั้งในการศึกษาประเภทเดียวกันและระหว่างการศึกษาต่างประเภท โดยเฉพาะ

ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีแนวทางในการเทียบเป็นหน่วยกิตได้ และหาแนวทางสำหรับการเรียนแบบสะสมหน่วยกิตได้ตลอดชีวิต

2.6.พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สวนสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ ฯลฯ แหล่งการเรียนรู้ควรมีมาตรฐานและได้รับการยอมรับในการให้การศึกษา ให้ความรู้

2.7.รณรงค์สร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกว่าเป็นความรับผิดชอบของตน โดยอาจเริ่มจากภายในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นให้ร่วมกันวางแผน ร่วมจัดหาทรัพยากร ร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้สนองความต้องการของคนในชุมชน อาจอาศัยบุคลากรของท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

2.8.จัดสร้างระบบสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเอื้อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงต่อเนื่องสะดวกสามารถศึกษาได้ทุกเวลาทุกสถานที่เมื่อต้องการหรือมีความพร้อม เช่น สร้างศูนย์สื่อ พัฒนาเครือข่ายสื่อสารสนเทศในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งมีการให้ความรู้และฝึกทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีแก่ทั้งผู้จัดบริการการศึกษาและประชาชนผู้รับบริการ

2.9.พัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการการศึกษาตลอดชีวิต ให้รู้บทบาทและสามารถดำเนินบทบาทของตนในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างเต็มที่ บุคลากรนี้ครอบคลุมบุคคลหลายกลุ่มตั้งแต่ครูอาจารย์ นักการศึกษา บุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพ่อแม่ ผู้ปกครอง

2.10. หามาตรการในการจัดหา ระดมทุน และจัดสรรเงินทุนในการสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในส่วนของผู้จัดบริการการศึกษาและประชาชนผู้รับบริการ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

2. อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 บทบาทของอุดมศึกษาในการส่งเสริมแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในการที่สถาบันอุดมศึกษาจะนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปดำเนินการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในสังคมจนกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้นั้น แบ่งได้ดังนี้

2.1.1 การเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับสังคม

แนปเปอร์ และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2000) มีความเห็นว่า การที่จะทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นปทัสฐาน (*norm*) ในสังคม จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมในส่วนของผู้เรียน สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้เรียน ซึ่งอาจทำได้ส่วนหนึ่ง โดยการฝึกอบรมสมรรถภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ และอีกส่วนหนึ่ง โดยการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะที่เขาได้รับมาก่อนแล้ว เป้าหมายหลักควรเป็นการให้เครื่องมือ หรือการเตรียมผู้เรียนในแนวทางที่เขาจำเป็นต้องใช้เพื่อที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการผลิตบัณฑิตที่มีขีดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะได้เปรียบในตลาดการแข่งขันอย่างเห็นได้ชัด (Dunkin & Lindsay. 2001 : 529) มหาวิทยาลัยมีบทบาทไม่เพียงแต่เป็นผู้จัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่านั้น แต่มีความสำคัญในการเตรียมการให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในหน่วยอื่นๆในสังคม โดยการเตรียมผู้เรียนให้มีความสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (อดุลย์ วิริยะเวชกุล. 2542 : 19) และเป็นผู้นำในการเรียนรู้แก่ผู้อื่นด้วย ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ จำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนการสอนที่แตกต่างจาก

เดิม สำหรับสถาบันอุดมศึกษากลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้เรียนแบบปกติที่เข้าเรียนหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ดังนั้นงานหลักของอุดมศึกษาคือการวางรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนโดยการพัฒนาให้เป็นผู้เรียนที่เป็นตัวของตัวเองที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 2 ประการ คือ

1) ความสามารถในการเรียนรู้ (ability to learn) ซึ่งหมายถึงตัวความรู้ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประกอบด้วย ด้านที่เป็นพุทธิปัญญา (cognitive) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และการคิด

ความรู้ เน้นที่ความสำคัญของความรู้ ไม่ใช่เพียงแต่ความรู้เฉพาะสาขาเท่านั้นแต่ต้องรวมทั้งความรู้ทั่วไปและความรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างสาขาซึ่งนำไปสู่การเป็นผู้รู้รอบ รู้กว้าง (helicopter vision)(Candy , Crebert & Oleary .1994) รวมทั้งเป็น" ความรู้แบบยืดหยุ่น" (Flexible Knowledge) เป็นความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับสถานการณ์ที่คุ้นเคยที่พบใหม่และความรู้ที่ทำให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆที่พบได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาใหม่ๆที่ไม่เคยพบมาก่อน เป็นความรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

ทักษะ เลขาธิการคณะกรรมาธิการแรงงาน (Secretary of Labour's Commission on Achieving Necessary Skills ; SCANS) ได้กำหนดตัวความรู้และทักษะที่เตรียมพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับการเปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ ตูอิจมาน (Tuijmnan) เคิร์ช (Kirsch) และ วากเนอ (Wagner) ทักษะเหล่านั้น ได้แก่ การรวบรวมวิเคราะห์และจัดการข้อสารสนเทศ (information) การสื่อสารความคิดและข้อสารสนเทศ การวางแผนและการจัดการทรัพยากร การทำความเข้าใจและออกแบบระบบ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี การใช้ความคิดและเทคนิคทางคณิตศาสตร์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนั้นยังมี ทักษะที่เป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนรู้ด้วยตนเองที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ การจัดการเวลา การจัดการโครงการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การประเมินผล การรวบรวมข้อสารสนเทศ และการใช้ทรัพยากร

ความสามารถ ที่สำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการคิดแบบเป็นตัวของตัวเอง (autonomously) ซึ่งประกอบด้วย การคิดอย่างอิสระ การตัดสินใจและการยอมรับความรับผิดชอบ ความสามารถในการคิดในมโนทัศน์ใหญ่ๆเช่น ความดีร่วม ความสามารถในการสร้างข้อสารสนเทศ ความสามารถในการเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์

การคิด ให้ความสำคัญกับการคิดระดับสูง (high order thinking) ซึ่งเหมาะสมกับการที่จะนำไปใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน (วิถีทางที่จะได้คำตอบไม่ได้เฉพาะเจาะจง) มีความซับซ้อน มักได้คำตอบหลากหลาย ต้องการการตัดสินใจอย่างรอบคอบที่มีการใช้ประสบการณ์ของผู้เรียน (nuanced judgement) เกี่ยวข้องกับเกณฑ์หลากหลาย มีความไม่แน่นอน ต้องใช้การควบคุมจัดการตัวเอง (Self – regulation) ผู้เรียนเป็นผู้ให้ความหมายของสิ่งที่พบมากกว่าให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่มีความหมายอยู่แล้ว ต้องใช้ความพยายาม

2) ความปรารถนา / ความพร้อมที่จะเรียน (Willingness / Readiness to Learn) เป็นองค์ประกอบด้านที่ไม่ใช่ปัญญา (non cognitive) ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบด้านแรงจูงใจ เจตคติ ค่านิยม อัตลักษณ์ เป็นต้น สรุปได้ว่า ความพร้อมที่จะเรียนนี้ ประกอบด้วย การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถเรียนรู้ได้ ความปรารถนาที่จะตั้งคำถามเพื่อให้เกิดปัญญา ความสามารถที่จะเผชิญกับความวิตกกังวลที่จะถูกถาม

เคห์ม (Kehm. 2003) ได้เสนอว่าสถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนจากความสำคัญของตัวความรู้ไปสู่ทักษะที่ถ่ายโอนได้ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนจากความสำคัญของเนื้อหาไปสู่

กระบวนการ ทำให้ต้องจัดการเรียนการสอนแบบมุ่งเน้นการปฏิบัติ (action-oriented) ซึ่งให้ความสำคัญกับ*การเรียนรู้ที่จะเรียน* ซึ่งคือการเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้และความก้าวหน้าได้ การพัฒนาทักษะสำหรับการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความรู้ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญของความรู้ในยุคข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดการสร้าง***บทบาทใหม่ของ ครู และผู้เรียน*** ครูผู้เชี่ยวชาญในอุดมศึกษาต้องไม่เพียงมีความรู้เฉพาะสาขาทำการศึกษาวิจัยเพียงสาขาวิชาของตนอย่างเดียว แต่ต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่มีไปเชื่อมโยงกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนอกโลกวิชาการได้ด้วย ครูต้องกลายเป็น ผู้อำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือผู้เรียนให้กลายเป็น "ผู้ปฏิบัติอย่างมีวิจารณญาณ" (Reflective practioner) ครูต้องมีแนวคิดว่า "การรู้" เกิดได้จากการกระทำหลาย ๆ อย่าง ทั้งการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และต้องลบความแตกต่างระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ความรู้กับทักษะ ที่มีอยู่เดิมด้วย นอกจากนั้น อดุลย์ วิริยะเวชกุลได้เสนอแนวคิดว่าสถาบันอุดมศึกษาควรเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การเรียนการสอนในภาพรวมเพื่อเตรียมผู้เรียนให้ออกไปเป็นมีสมรรถนะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดย*การคิดพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า*" หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต" (อดุลย์ วิริยะเวชกุล . 2542 : 19)

2.1.2 การจัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เคห์ม (Kehm. 2003) กล่าวว่า มโนทัศน์และนโยบายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งผลต่อโครงสร้างและการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีสิ่งที่ต้องพิจารณาในการจัดโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนกลุ่มใหม่และหลากหลายประเภท ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการเป็นผู้มาแบ่งปันความรู้จากผู้ให้ความรู้แบบเดิม แต่ผู้เรียนสามารถแสวงหาและได้รับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รูปแบบต่าง ๆ และที่มาของความรู้ที่ต่าง ๆ กัน (ครอบครัว ประสบการณ์ ที่ทำงาน ฯลฯ) ซึ่งการรับรองวุฒิของการเรียนรู้จากการทำงาน และจากประสบการณ์ จะคุกคามการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ โดย*ใช้หลัก**ตอบสนองความต้องการ*** (demand-led) มากกว่า จะจัดในสิ่งที่มหาวิทยาลัยมีความพร้อมและสามารถจัดได้ (Supply-led) ที่กระทำกันอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ เกษม วัฒนชัย ที่กล่าวว่า อุดมศึกษาในอนาคตต้องเตรียมการเพื่อรองรับความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เพิ่มมากขึ้น โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้กับคนกลุ่มต่างๆในสังคมตามความต้องการ

2.2. การเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนปเปอร์และครอปลีย์ ได้เสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 2 แนวทาง คือการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาใหม่ที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเฉพาะ กับการจัดหากลไกในการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้ตอบสนองการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชนะ กสิภาร์ (2545 : 16) ได้สรุปประสบการณ์การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศต่างๆที่ได้ใช้วิธีการพื้นฐาน 2 วิธี สำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ วิธีปรับโครงสร้างคือเน้นการเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมต่างๆ และ วิธีให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือเน้นกระบวนการเรียนการสอน

2. 2.1 การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2001) ได้รวบรวมตัวอย่างสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อจุดมุ่งหมายในการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเฉพาะ แม้ว่าจะไม่ได้ใช้คำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยตรง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1.1 สถาบันอุดมศึกษาในระบบ ตัวอย่าง สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ ทั้งในด้านการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1) มหาวิทยาลัยรอสไกด์ (Roskilde University) ในเดนมาร์ก โปรแกรมหลักสูตรของรอสไคล์ให้ความสำคัญกับการสร้างทักษะการเรียนรู้อย่างอิสระ (Independent Learning) การทำโครงงาน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในกลุ่ม รวมทั้งการกระตุ้นส่งเสริมให้ใช้ความเป็นสหวิทยาการทั้งเพื่อการสอนและการวิจัย โครงสร้างของการศึกษาเป็นแบบการศึกษาภายในหน่วยที่เรียกว่าบ้าน (Houses) แต่ละบ้านมีนักศึกษาประมาณ 100 คน มีผู้สอนพิเศษ (tutor) 4 – 6 คน และมีเลขาของบ้าน ในการศึกษาภายในบ้าน นักศึกษาต้องทำงานในกลุ่มโครงการ ประมาณ 5-10 คน ที่ทำงานจะเป็นห้องอยู่ระหว่างห้องทำงานของอาจารย์ ที่สำคัญคือ มหาวิทยาลัยกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยและการสอน โดยการให้นักศึกษาเข้ามาร่วมในโครงการวิจัยของอาจารย์

2) มหาวิทยาลัยอาลบอร์ก (Aalborg University) ในเดนมาร์กเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ แต่มีสาขาการจัดการ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย ก่อตั้งในปี 1974 เป็นผู้บุกเบิกในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based Learning) และการทำงานเป็นทีม เป็นหัวใจของการเรียนการสอน การเรียนรู้ในทุกระดับ เป็นแบบการเรียนรู้แบบทีม โดยการทำโครงการเชิงประยุกต์ ในตอนเริ่มต้นจะเน้นโครงการการออกแบบใช้ปัญหาที่คุ้นเคย แต่ปีต่อมาจะนำปัญหาที่มักเกิดในที่ทำงานจริงที่ยังไม่มีคำตอบมาใช้ในการทำโครงการ มีการติดต่อกับนายจ้างในท้องถิ่น หลายรูปแบบเช่นให้กลุ่มนักศึกษาช่วยทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาอุตสาหกรรม และให้นายจ้างช่วยในการวางแผนหลักสูตร

3) วิทยาลัยกอดดาร์ด (Goddard College) ใน เวอร์มังต์ (Vermont) ก่อตั้งในปี 1863 หลักสูตรของวิทยาลัยใช้หลักการของการนำตนเอง ความเป็นอิสระและประสบการณ์ การเรียนรู้จากการกระทำที่เสนอโดย จอหน์ ดุย จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา คือ การผลิตนักศึกษา ผู้เป็นนักแก้ปัญหาในชีวิตจริงที่มีประสิทธิภาพ คำประกาศถึงพันธกิจของวิทยาลัย เห็นได้ชัดเจนว่ามีจุดมุ่งหมายในการสร้างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งหมายถึงบุคคลผู้ซึ่งรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง การเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะใช้ผลการเรียนระดับมัธยมปลายเข้ามาพิจารณาเพียงบางส่วนเท่านั้น แต่พิจารณาจากการเขียนรายงานเกี่ยวกับอัตชีวประวัติที่บรรยายถึงแรงจูงใจทางการศึกษาของผู้เรียน เท่าๆกับที่พิจารณาจากการสัมภาษณ์ของอาจารย์ การสื่อสารด้วยวาจาและการเขียนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของประสบการณ์การเรียนรู้ ไม่มีการกำหนดหลักสูตร ไม่มีการกำหนดชั่วโมงหน่วยกิต มีการบรรยายเล็กน้อย และไม่มีการสอบอย่างเป็นทางการ แต่จะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ในลักษณะของการได้ลงมือกระทำ กระบวนการพัฒนาตามลำดับขั้นของผู้เรียน ซึ่งนำไปสู่การที่ต้องให้ได้รับประสบการณ์จากการทำโครงการหลากหลาย ในตอนเริ่มต้น นักศึกษาจะทำการศึกษาประเด็นที่สนใจเป็นกลุ่มโดยมีอาจารย์เป็นผู้ชี้นำ ต่อมานักศึกษาต้องกำหนดแผนการศึกษาของตัวเอง ต้องทำงานเป็นอิสระของตนเอง นักศึกษาต้องมีผลงานการทำโครงการใหญ่ 1 ชิ้น อาจเป็นผลการศึกษาวิจัย แฟ้มภาพสะสมงาน หรือการเขียนเรื่องยาว (novel) ก็ได้

สิ่งที่เป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาที่วิทยาลัยกอดดาร์ดคือ การประเมินผล ที่ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างการเรียนรู้ เพื่อเป็นภาพรวมของประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษา มีการอภิปรายการเรียนรู้อย่างเปิดเผยโดยใช้ฐานคิดของความรู้ด้านการพัฒนาทางการศึกษา จัดให้นักศึกษาได้มีพื้นฐานของการมองตัวเอง การวิพากษ์วิจารณ์การเรียนรู้และความก้าวหน้าของตนเอง ในตอนสิ้นสุดการเรียนแต่ละภาค นักศึกษาจะต้องเขียนการประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นการให้คุณค่าแก่ตัวเอง ครูเป็นผู้ประเมินในส่วนของชั้นเรียน มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา ในการประเมินให้น้ำหนักสำคัญที่การเข้าร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน การเชื่อมโยงระหว่างการทำงานและการเรียนรู้ นอกจากนั้นนักศึกษายังมีบทบาทในการบริหารจัดการวิทยาลัย เช่น การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย

4) มหาวิทยาลัยโมนาช (Monash University) และมหาวิทยาลัยเอ็มไอาร์ที (MIRT University) ในออสเตรเลีย (Dunkin & Linsay. 2001 : 295) มหาวิทยาลัยทั้งสองได้นำแผนการเรียนและการสอนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นศูนย์กลางของการดำเนินการมาปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการใช้แนวการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจัดหาเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาในเวลาสถานที่ ที่ผู้เรียนต้องการ กลยุทธ์ในการดำเนินงานตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของทั้งสองสถาบันนี้มีหลักการสำคัญ 4 ประการคือ

1. ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา โดยการเปลี่ยนจากการสอนแบบมุ่งเนื้อหาไปเป็นการสอนที่เริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผล และประเมินผลลัพธ์ที่ต้องการ

2. ปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการให้วุฒิบัตร โดยการเพิ่มความยืดหยุ่นในการให้วุฒิบัตร เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนเพื่อเพิ่มคุณสมบัติหรือทักษะโดยไม่จำเป็นต้องมาเรียนเต็มโปรแกรมหลักสูตร เช่นอาจมาเรียนเพียงหน่วยเดียวที่ต้องการและได้รับเครดิตเพื่อใช้เป็นประสบการณ์ในการทำงานได้

3. เพิ่มความยืดหยุ่นในการส่งผ่านการเรียนรู้ โดยการเพิ่มทางเลือกของช่องทางการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนได้ทั้งในที่ทำงานและที่อื่นๆที่สอดคล้องกับความรับผิดชอบในการทำงานและครอบครัว

4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เป็นการสร้างความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และอื่นๆ

จากกรณีตัวอย่างมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งที่มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้วิจัยสรุป องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

1) หลักสูตร ยืดหยุ่น ไม่มีการกำหนดไว้เป็นชุดสำเร็จ สอดคล้องกับปัญหาในชีวิตจริง เน้นบูรณาการ / สหวิทยาการ

2) พันธกิจ / นโยบาย มีการกำหนดพันธกิจการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติทั้งการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ชัดเจน

3) การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน สร้างความร่วมมือกับชุมชน สถานประกอบการในการร่วมเรียนรู้และความช่วยเหลือ

4) การเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางใช้หลักการเรียนรู้เชิงรุก(Active Learning) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เวลาเรียนยืดหยุ่น วิธีการเรียนการสอน ใช้การทำโครงงาน การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน(Problem-based) การเรียนรู้อย่างอิสระ ใช้การบรรยายน้อยมาก ให้มีการเชื่อมโยงกับชีวิต ชุมชน

5) การประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้าและปรับปรุงมากกว่าการประเมินผลรวม ใช้วิธีการประเมินหลายวิธี ตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนร่วมประเมิน และอภิปรายการประเมิน

6) การเข้าศึกษา ให้น้ำหนักกับแรงจูงใจในการศึกษามากกว่าผลการเรียนเฉลี่ยของผู้เรียน

7) ผลลัพธ์ที่ต้องการ เน้นการสร้างทักษะต่างๆได้แก่ ทักษะการเรียนรู้อย่างอิสระ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร (ด้วยวาจา เขียน) การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตชุมชน การเรียนรู้แบบนำตนเอง

8) การวิจัย มีการเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยกับการสอน เน้นความเป็นสหวิทยาการให้ผู้เรียนร่วมทำวิจัยกับอาจารย์

2.2.1.2 สถาบันการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Institution)

แนวการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ (ตามอัธยาศัย) คือ มหาวิทยาลัยเปิด 'free university' เกิดขึ้นในอเมริกาในตอนต้น ค.ศ1960 และแผ่ไปทั่วโลก มหาวิทยาลัยเปิดเป็นองค์กรที่จัดหลักสูตร (course) ตามอัธยาศัย ให้กับสาธารณชนทั่วไป สอนโดยประชาชนผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติทางวิชาการ แต่มีสมรรถนะและความสนใจในหัวข้อนั้นๆ โครงสร้างเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไปแต่หลักสูตรรายวิชาจะมีความเป็นอิสระ (autonomous) ผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ บางโปรแกรมได้รับความสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยปกติ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของสโมสรนักศึกษาหรือกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง บางโปรแกรมขึ้นอยู่กับองค์กรชุมชน เช่น YMCA หรือห้องสมุดสาธารณะ แต่ยังมีบางโปรแกรมที่ค่อนข้างเป็นอิสระและจัดการโดยกลุ่มผู้สนใจ

มหาวิทยาลัยเปิด เริ่มต้นจัดตั้งในวิทยาลัยของอเมริกาในลักษณะของการต่อต้านการศึกษาแบบเดิม ตัวอย่างเช่น การจัดให้มีการสัมมนาเพื่ออภิปรายและเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นทางสังคม และสะท้อนความความสำนึกว่าการศึกษาควรเป็นกิจกรรมของชุมชน และควรให้ผู้เรียนเป็นตัวป้อนว่าเขาควรเรียนรู้อะไร อย่างไร บางมหาวิทยาลัยเปิดมีบทบาทในชุมชนมากขึ้นในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ราคาถูกให้กับคนทำงาน มักจะใช้ห้องเรียนที่ศูนย์ชุมชน ห้องสมุดสาธารณะ หรือบ้านของใครคนใดคนหนึ่ง หลักสูตร (Course) ประกอบด้วยหลายหัวข้อตั้งแต่ศิลปะ งานฝีมือ จนถึงวิชาที่เป็นวิชาการมากขึ้น ในโตรอนโต 'ที่แลกเปลี่ยนทักษะ (The skill exchange)' เป็นเหมือนสถานที่ที่เชื่อมระหว่างบุคคลที่มีความต้องการการเรียนรู้กับผู้ที่ปรารถนาจะสอน มีการแจกเอกสารที่มีรายละเอียดของหลักสูตรที่มีให้กับทุกคนฟรี รับผิดชอบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและจัดดำเนินการ แต่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียน (ชั้นเรียนคือ บ้านของผู้สอน) แนวทางการแลกเปลี่ยนทักษะยังคงมีอยู่ในหลายเมืองในอเมริกาเหนือ ซึ่งยังมี มหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยเปิดโคโลราโด(Colarado free University) ในเดนเวอร์ ที่โฆษณาว่าเป็นชุมชนผู้จัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ในปัจจุบันเวิลด์ไวด์เวบ (World Wide Web) ได้ทำหน้าที่ให้มีการแลกเปลี่ยนทักษะโดยการให้ผู้ที่มีความสนใจได้แลกเปลี่ยนใช้ข้อมูล ความเชี่ยวชาญและแนวคิดใหม่ๆร่วมกันทั้งในระดับประเทศและทั่วไป เป็นตัวอย่างของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะในสถาบัน การเรียนรู้จากบุคคลอื่นมีความสำคัญเท่ากับการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนแบบเป็นทางการโดยมีครู โปรแกรมการเรียนรู้ควรจะเป็นแบบ <u>การนำตนเอง</u> และอื่น ๆ ปรัชญาและหลักการที่จะชี้นำการดำเนินการของมหาวิทยาลัยเปิดคือ "ใครก็สามารถสอนได้ และใครก็สามารถเรียนได้" แต่เครือข่ายตามอัธยาศัยนี้จะล้มเหลวตามอุดมคติของการศึกษาตลอดชีวิตถ้ามีแนวโน้มดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักศึกษาผู้ซึ่งได้รับผลประโยชน์การพัฒนาจากการศึกษารวมทั้งผู้ทำงานที่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยแล้ว

2.2.1.3 มหาวิทยาลัยสำหรับผู้เกษียณงาน (Third Age Universities)

TAU แห่งแรก คือ Universite' du Troisieme Age ในToulouse ประเทศฝรั่งเศสในปี 1972 ริเริ่มก่อตั้งขึ้นมาเพื่อจัดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้สูงอายุ เป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมและให้มีการปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการจัดโอกาสทางการศึกษาที่ราคาต่ำและไม่เป็นทางการแก่คนวัยเกษียณ ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้จะเข้าศึกษา ไม่มีวุฒิบัตร ในอังกฤษมีการปรับแนวคิดโดยกลุ่มคนในเคมบริดจ์ที่ต้องการจะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวโดยการร่วมกันช่วยตัวเอง เป็นเหมือนเครื่องมือประชาธิปไตยทางปัญญา ที่แตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาแบบเดิม

ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส มีเป้าประสงค์ร่วมกันในการที่จะกระตุ้นให้ผู้สูงอายุยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แต่ของฝรั่งเศสก็ยังมีความผูกติดใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยในการเป็นผู้จัดหาครู และที่พักในขณะที่การจัดการของเคมบริดจ์เป็นแบบตามอัธยาศัย(informal) มากกว่า โดยการที่ผู้เข้ามาร่วมบางครั้งก็ทำ

หน้าที่เป็นผู้เรียนบางครั้งก็เป็นครู และมักจะเรียนรู้แบบ 'study circle' มากกว่าการบรรยายแบบเดิม หัวข้อที่จะศึกษามีความหลากหลาย ตั้งแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในขณะนั้น เช่น การทารุณกรรมผู้สูงอายุ (elder abuse) หรือการใช้ยาที่เหมาะสม หัวข้อวิชาการมักจะเพ่งไปที่ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ บางกลุ่มอาจเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมสังคมที่เกี่ยวกับประเด็นที่ส่งผลต่อทั้งผู้สูงอายุและในวงกว้าง

มหาวิทยาลัยคนเกษียณแห่งบาธ (Bath Univerity of the Third Age) มีสมาชิก 350 คน อายุระหว่าง 50-94 เป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นแบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative) ค่อนข้างเป็นอิสระ ไม่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐ หน่วยการสอนพื้นฐานเป็นแบบการศึกษาเป็นกลุ่มประกอบด้วย ผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน ตั้งแต่ 2 คน ผู้เรียนแต่ละคนจะทำหน้าที่เป็นสมาชิกของ "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้" เช่น รับผิดชอบต่อการประชุมกลุ่มของตน การเขียนรายงานการอภิปราย

มหาวิทยาลัยแห่งฟีนิกซ์ (University of Phoenix) เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนใหญ่ที่สุดของอเมริกาที่ตั้งขึ้นเพื่อคนทำงานที่ต้องการได้รับคุณวุฒิอย่างรวดเร็ว การเรียนการสอนจัดในเวลาและเร่งให้จบภายใน 5 สัปดาห์สำหรับปริญญาตรี และ 6 สัปดาห์ สำหรับบัณฑิตศึกษา แต่ละชั้นประชุมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ 4 ชม. และต้องมีเวลาในการศึกษาเป็นกลุ่มในห้องเรียน20-24 ชม.สำหรับแต่ละรายวิชา สิ่งที่ตรงกันข้ามกับการเรียนในมหาวิทยาลัยแบบเดิม คือการสอนในทุกวิชาที่ฟีนิกซ์จะมีคู่มือ(Course module) หรือรายละเอียดหลักสูตรที่กำหนดจุดประสงค์ งานที่มอบหมายและคำอธิบายที่ค่อนข้างแน่นอนว่าผู้สอนจะใช้เวลาในห้องเรียนอย่างไรบ้าง ในมุมมองของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยฟีนิกซ์มีคุณลักษณะทางบวกหลายข้อได้แก่ ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ที่บ้าน และทางลบได้แก่การที่มีข้อกำหนดในหลักสูตรมากเกินไป

ประมาณการกันว่ามหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันนี้มีสมาชิกทั่วโลกเป็นล้านคน แม้ว่าอาจไม่ได้ใช้ชื่อนี้ เช่น ในออสเตรเลีย มีคน 30,000 คน ที่เข้าไปเกี่ยวข้องในโครงการ ที่จัดขึ้นกว่า 130 หน่วย ในอเมริกาเหนือมีระบบหอพัก (Elderhostel) สำหรับผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้มหาวิทยาลัยในช่วงระหว่างการปิดภาคฤดูร้อนเป็นการเรียนรู้ในวันหยุด นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุเกิดขึ้นทั่วยุโรป อเมริกาเหนือ เอเชีย และออสเตรเลีย มีเครือข่ายอิเลคโทรนิค สำหรับกลุ่มคนเกษียณโดยมีฐานอยู่ที่อังกฤษ และสมาคมนานาชาติมีฐานที่ฝรั่งเศส แต่มหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะดึงดูดใจบุคคลที่มีภูมิหลังการศึกษาสูงกว่าค่าเฉลี่ยซึ่งเป็นกลุ่มตรงข้ามกับบุคคลที่มีโอกาสทางการศึกษาน้อย

2. 2.2 **การจัดหากลไกเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอน** (Changing teaching & Learning methods)

2.2.2.1 **การพัฒนาทางการศึกษา** (Educational development) ในระบบของสถาบันอุดมศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นลำดับต้น ๆ จะต้องมีกระบวนวิธีการเรียนการสอนเฉพาะและหลีกหนีจากการเรียนรู้แบบครูเป็นศูนย์กลางรวมทั้ง การปรับระบบการจัดการองค์กรในสถาบัน ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (เริ่มใน USA) มีกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำเพื่อช่วยเหลือให้อาจารย์ได้ปรับปรุงการสอนทั้งในแคนาดา อังกฤษ ประเทศในยุโรปตะวันตก ในออสเตรเลีย มหาวิทยาลัยจะมีการก่อตั้งหน่วยการเรียนการสอนขึ้นมากมาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ก็คือ การพัฒนาทางการศึกษานั่นเอง มีการดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาการศึกษาทั่วโลก มีการประชุมสัมมนามากมาย มีหลากหลายรูปแบบของการพัฒนาทางการศึกษา ด้านการปรับปรุงวิธีการสอน การประเมินการสอน ทั้งในลักษณะการบริหารจัดการ การให้ความสนับสนุนทรัพยากรห้องสมุด การให้คำแนะนำปรึกษา การพัฒนาหลักสูตร และมีการเพิ่มจำนวน ปริมาณการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งโดยมากมักเป็นการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ปรับปรุงวิธีการบรรยาย ให้คำแนะนำในการออกข้อสอบปรนัยและอื่นๆ ที่อาจเป็นการปิดกั้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หน่วยพัฒนาทางการศึกษา ทำการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาวิธีการเรียน การสอน ที่จะกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2.2.2 การพัฒนาทักษะการเรียน (Study skills)

ฮาดวิน และวินเน (Knapper & Cropley. 2000 :134 ; citing Hadwin winne. 1996 : 693) กล่าวว่า "อุดมศึกษาไม่ควรสอนผู้เรียนเพียงความรู้ที่มีในหลักสูตรเช่น ประวัติศาสตร์ เคมี และสังคมวิทยาอย่างเดียว สถาบันการศึกษาควรจัดหาให้ผู้เรียนสามารถพัฒนากลยุทธ์ที่จะประยุกต์นำไปใช้ในการเสาะหาความรู้ และแก้ปัญหาทั่วไป ทั้งในระหว่าง และหลังการศึกษา การมีทักษะเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถและแรงจูงใจที่จำเป็นยิ่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต" ในสถาบันอุดมศึกษา หน่วยพัฒนาทางการศึกษาต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาวิธีการให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่นมี การจัดโปรแกรมหลักสูตรทักษะการเรียนรู้ ความถนัดทางการเรียน ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ความสามารถในการจัดการการศึกษาเรียนรู้ การจัดการเวลา การเรียนรู้จากเพื่อน การสื่อสารกับผู้อื่น การอ่านและเขียนรายงานและอื่นๆ วิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนแบบอิสระ และตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจดบันทึกคำบรรยายที่ดี การเตรียมตัวสอบ และเจตคติที่สำคัญเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษาและกระตุ้นให้ผู้เรียนตรวจสอบความคาดหวังทางเลือกและการตัดสินใจของตน

มีบางมหาวิทยาลัยได้รวมเอาการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนเข้าไปกับการสอนรายวิชา หรืออาจจัดให้มีโปรแกรมการติวโดยมีติวเตอร์ โดยที่สถาบันต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของตน การเรียนรู้แบบอิสระ มากกว่าเน้นที่การสอนแบบการถ่ายทอดโดยครู

2.2.2.3. การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational Technology) การนำเอาเทคโนโลยีทางการศึกษาไปใช้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นที่การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอน แนวทางที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร อำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้ทางไกล และความจำเป็นที่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีความรู้และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เกณฑ์สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการขยายโอกาสในการเข้าถึงอุดมศึกษา ต้องนำไปสู่การตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่น เป็นการกระทำ (active) บูรณาการ และเกี่ยวข้องสอดคล้องกับชีวิตจริงมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือ การนำตนเองและการเรียนรู้จากการสะท้อน (*reflective learing*) การนำเทคโนโลยีทางการศึกษาไปใช้มีดังนี้

2.2.2.3.1 การเรียนการสอนด้วยคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการใช้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ตอบสนองการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญคือ มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active learning) และเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้รายบุคคลได้

2.2.2.3.2 เทคโนโลยีการสื่อสาร และการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่โดยเฉพาะ อินเตอร์เนต และ เวิลด์ไวด์เวบ(world wide web) ทำให้มีการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศและการเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลเหล่านั้นกับบุคคลนับล้าน ๆ คนทั่วโลก ผู้ใช้เองก็กลายเป็นแหล่งของข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญด้วย พบว่ามี40%ของรายวิชาในวิทยาลัยของอเมริกาใช้อีเมล (e-mail) และมี 1/3 ใช้เวบแม้จะเป็นเพียงการนำเอารายวิชาใส่ไว้ในโฮมเพจ(Home page) เท่านั้น แต่เป็นการทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงผู้เรียนได้มากกว่าการที่ผู้เรียนจะต้องมาเข้าเรียนในวิทยาลัย ที่สำคัญยิ่งตามแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ อินเตอร์เนตเสนอโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้อื่น ผู้ที่ได้เข้าไปที่เวบเพียงแค่ 2-3 ชม. จะต้องเกิดการเรียนรู้

และการสอนตามอัธยาศัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของสถาบันการศึกษา เป็นการเผยแพร่จากความกระตือรือล้นของผู้มีส่วนร่วมที่เข้ามานำเสนอ ขอความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดและข้อมูล อินเทอร์เนตหรือชุมชนการเรียนรู้แบบเสมือนจริง (virtual) จะมีข้อดีกว่าระบบการศึกษาแบบเดิมคือความเป็นประชาธิปไตย แต่ก็ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความถูกต้อง (accuracy) และคุณภาพของข้อมูลที่นำเสนอและแลกเปลี่ยนกัน ณ เวลานั้น ทำให้มีการตำหนิจากอาจารย์มหาวิทยาลัยที่พบว่าปัจจุบันนักศึกษาค้นหาข้อมูลจากอินเตอร์เนต แทนการค้นหาในห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษา ได้พยายามที่จะจัดหาให้มีเทคโนโลยีใหม่เพื่อนำมาใช้จัดตั้งและขยายโปรแกรมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้สร้างโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนใหม่ๆ รวมทั้งเป็นการปฏิรูปวิธีการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสารจะช่วยแก้ปัญหาหลักของการศึกษาทางไกล คือการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน และระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ โดยทั่วไปการจัดรายวิชาออนไลน์ ใช้เวบเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาบทเรียน ให้งานที่มอบหมายและการทดสอบนักศึกษา นักศึกษาติดต่อกับอาจารย์โดยใช้อีเมล หลายรายวิชามีการจัดสัมมนาทางอิเลคโทรนิกส์ และมีบางวิชาที่เชื่อมไปยังห้องเรียนจริงโดยผ่านวีดิทัศน์ (streaming video)

ปัญหาที่พบอย่างหนึ่งของการเรียนรู้ทางไกลที่เป็นอยู่คือการถ่ายทอดการสอนแบบทางเดียว ซึ่งครูเป็นผู้นำเสนอและการเรียนรู้คือการที่ผู้เรียนดูดซับความรู้ ดังจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยเปิด (OU) มักจะใช้เทคโนโลยีเช่น ทีวี และวิทยุ แต่รายวิชาก็ยังคงพึ่งพาวัสดุการสอนแบบสิ่งพิมพ์เป็นหลัก มีข้อเสนอว่าต้องมีการรื้อระบบ (reengineer around)การอุดมศึกษา โดยการใช้เทคโนโลยี ทำให้การเรียนรู้มีอิสระในเรื่องเวลาและสถานที่ เนื้อหารายวิชาจะไม่มีคุณค่ามากอีกต่อไป เพราะเป็นเพียงเป็นแค่รูปแบบหนึ่งของข้อมูล (data) ที่สามารถหาได้ฟรีจากอินเตอร์เนต การจัดรายวิชาและตารางเวลาจะตามความต้องการของผู้เรียน ตัดสินคุณภาพจากผลลัพธ์คือ"สมรรถนะ"ที่เกิดกับผู้เรียน สิ่งที่ท้าทายการศึกษาทางไกล เช่นเดียวกับการศึกษาที่เรียนในห้องแบบเดิม คือต้องกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่จะวิพากษ์วิจารณ์และการรู้จักตัวเอง(Self-actualization) รวมทั้งสร้างสรรค์โครงสร้างทางปัญญาที่ลึกซึ้งซึ่งเรียกว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการศึกษามากกว่าการรู้ข้อเท็จจริงและทักษะ

2.2.2.3.3 เทคโนโลยีทางการศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนปเปอร์ ได้คัดเลือกคุณลักษณะที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งใช้ในการประเมินการส่งผลของเทคโนโลยีที่เป็นไปได้ ซึ่งเกณฑ์เหล่านี้มีความสำคัญในการศึกษาของผู้เรียนตามปกติ และมีความสำคัญมากกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1. การเข้าถึงได้ และยืดหยุ่น (access and flexibility) ควรจัดให้มีโอกาสของการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในเวลาและสถานที่ที่สะดวกสำหรับผู้เรียนที่มีศักยภาพ

2. การกระทำ (activity) ผู้เรียนต้องไม่เป็นเพียงผู้บริโภคที่รับความรู้ที่ถ่ายทอดโดยครู ผู้เรียนต้องเป็นผู้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง

3. การชี้นำตนเองและประชาธิปไตย (Self-direction and democracy) ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ของตนเองไม่ใช่ครู

4. การประสานร่วมมือ (Collaboration) การเรียนรู้ต้องเป็นการเรียนรู้ ทักษะทีมงานและทักษะการสื่อสาร

5. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละคน (regard for individual defferences) ต้องมีการนำเอาจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้และลีลาการเรียนรู้ของแต่ละคน เข้ามาพิจารณา

6. มีความสอดคล้อง การเรียนรู้ต้องสัมพันธ์กับชีวิตจริง

7. การบูรณาการ (integration) การเรียนรู้แบบเป็นทางการ (ในระบบ) ต้องมีการนำเอาความรู้จากสาขาต่าง ๆ และความรู้ในชีวิตจริงเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน

จากการประเมินเทคโนโลยีการสอน แนปเปอร์พบว่าในมุมมองของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการศึกษายังไม่น่าพึงพอใจหรือประสบความสำเร็จทั้งหมด แต่มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือ ในอนาคตผู้เรียนต้องการความรู้ทางเทคโนโลยีเพื่อที่จะทำหน้าที่ต่าง ๆจนกลายเป็นสมรรถนะที่ต้องการในการทำงาน เป็นทักษะพื้นฐานอีกอย่างหนึ่ง ในโลกที่มีการเพิ่มการพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้นหรือไม่

2.2.2.4 เทคโนโลยีและศิลปวิทยาการสอน แนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley . 2000)ได้เสนอแนวทางการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การสอนที่ให้ความสำคัญกับการขยายกลุ่มผู้เรียนโดยใช้การเรียนรู้ทางไกล ได้แก่ external degree ระบบการเรียนแบบเปิด

2. การสอนที่ให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่พยายามเชื่อมระหว่างอุดมศึกษากับสถานที่ทำงาน เช่น โปรแกรมการศึกษาจากประสบการณ์ (experiential education) หลักสูตรแซนวิช และสหกิจศึกษา (Sandwich course & cooperative education)

3. การสอนที่ใช้วิธีการสอนที่ให้ความสำคัญกับการชี้นำตนเอง (Self-directed)ซึ่งจะนำไปสู่ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเรียนรู้แบบเป็นอิสระ ได้แก่ การเรียนรู้แบบรายบุคคล (Individualized Learning) การทำโครงการเรียนรู้แบบอิสระ (Independent Learning Project) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Learning from peer)

ซึ่งเทคนิคการสอนที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีมากมาย (ประมาณ 76 วิธี) จะให้ความสำคัญกับการที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เป็นผู้เรียนเชิงรุก การใช้ทรัพยากรกลุ่มในการเรียนรู้ ความสำคัญของกระบวนการในการเรียนและการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้มากกว่าการที่เป็นเพียงผู้รับความรู้ การนำทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆอย่างหลากหลายมาใช้ในการสะท้อนวิจารณ์ หรือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และบีบบังคับให้ผู้เรียนมีการคิดวิธีการใหม่ ๆ คำตอบใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ บทบาทใหม่ของครูที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตครูจะต้องมีทักษะ และความกระตือรือร้น สถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ อย่างต่อเนื่องการฝึกการวิพากษ์วิจารณ์ สะท้อนความคิดและการเตรียมการในการใช้กลยุทธ์แฟ้มสะสมงานการสอน

สำหรับคณะกรรมการบริหารการศึกษาฝึกอบรมและการจ้างงานแห่งออสเตรเลีย ได้กำหนดให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ในการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพโดยให้ความสำคัญที่การเรียนรู้ที่จะเรียนและระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจุดมุ่งหมายของทุกหน่วยงาน องค์กร และสถาบันการศึกษาต้องเพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตนั้น อาศัยข้อค้นพบของแคนดี้ และการนำไปปฏิบัติเพื่อการวางแผนออกแบบและจัดการศึกษาฝึกอบรม เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ (Douglas Mewson Institute of TAFE. 2001)

1. บรรยากาศของสถาบันและตัวแบบที่เหมาะสม จากความร่วมมือของทีมงานเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เป็นบรรยากาศของการแสวงหาปัญญา

2. นักศึกษาทุกคนจำเป็นต้องรู้สารสนเทศ การรู้สารสนเทศหมายถึง มีความสามารถที่จะเข้าถึงและเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีวิจารณญาน และอาจถึงระดับที่ต้องใช้คอมพิวเตอร์เป็นด้วย

3. หลักสูตรรายวิชา (course) ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ 1) มีระบบการแนะนำเข้าสู่สาขาวิชา 2) เสนอให้ผู้เรียนได้ทำงานที่เป็นบริบทเกี่ยวข้องหรือต้องมีการเปรียบเทียบไปสู่สาขาวิชา 3) พยายามที่จะค้นหาวิธีการที่จะขยายมุมมองวิสัยทัศน์ของผู้เรียนให้เป็นผู้มองกว้าง คิดกว้าง และจัดให้ผู้เรียนมีทักษะทั่ว ๆไปที่จำเป็น (การศึกษาทั่วไป) 4)ให้ผู้เรียนมีทางเลือกและมีความยืดหยุ่น (วิชาเลือก) และ 5) จัดให้มีการพัฒนาการเรียนรู้แบบนำตนอง

4.วิธีการสอนและการประเมินที่จะกระตุ้นให้บัณฑิตกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบนำตนเอง และการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer-assisted Learning) 2) การเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้จากชีวิตจริง กระตุ้นให้มีการฝึกวิพากษ์วิจารณ์ และ 4) อาจใช้การเรียนรู้แบบเปิดและกลไกการสอนอื่น ๆ

บอห์เลียส (Bolhuius. 2003, June : 327-347) มีความเห็นว่าในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้แบบนำตนเอง โดยการสอนที่ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ เจตคติและความรู้ เพื่อสร้างพลังจูงใจในการเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งวิธีการสอนที่เหมาะสมได้แก่ การสอนแบบเน้นกระบวนการ (Process-oriented) ที่มีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ให้ผู้เรียนได้ริเริ่มจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองทีละขั้นจนสมบูรณ์ กระบวนการสอนอาจเริ่มด้วยการให้ผู้เรียนได้ดูตัวแบบ กระตุ้นให้เข้าร่วมฝึกการเรียนรู้ของตนเอง เช่น ให้ทำโครงงาน (project) เป็นต้น

2. ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ โดย 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาความรู้เดิมของตนทั้งเนื้อหาและกระบวนการ มีการตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิด นำเสนอความคิด ข้อค้นพบต่าง ๆรวมทั้งวิจารณ์ให้เหตุผลของการคิด เปรียบเทียบความเชื่อของตนกับของผู้อื่น 2) ครูทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ จัดเตรียม แนะนำให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้ เช่น การถามเพื่อชี้นำปัญหาต่าง ๆ แนะนำกระบวนการในการหาความรู้ แหล่งความรู้ที่มีอยู่ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ / เชิงรุก การเรียนรู้จากประสบการณ์ 3) ผู้สอนต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้และทักษะที่มีอยู่ด้วยการฝึกให้มีการสะท้อนความคิด อภิปราย และการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ต่าง ๆ

3. ให้ความสนใจกับมิติด้านอารมณ์ในการเรียนรู้ ครูต้องแสดงให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่เพียงการบอกว่ามีคุณค่า ทำให้ผู้เรียนรู้สึกยินดีที่จะแก้ปัญหาที่ยาก มุ่งที่การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เช่น จะแก้ปัญหาอย่างไรมากกว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายของความสำเร็จ เช่น แก้ปัญหาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดแรงจูงใจสูงกว่า มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีกว่า นอกจากนั้นการให้ผลย้อนกลับเชิงบวกเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่า การเรียนนั้นมีคุณค่าคุ้มกับความยากลำบาก การให้ผลย้อนกลับควรมุ่งที่การปรับปรุงงานหรือการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้ผลที่มุ่งไปที่ตัวตนของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เกิดการป้องกันตัวเอง ในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการชี้นำตนเองได้ ขึ้นอยู่กับเชาว์ปัญญาทางอารมณ์ (EQ)ด้วย ผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาEQ ได้ ทั้งการควบคุมจัดการกับอารมณ์ของตนเอง รวมทั้งความอดทนมานะพยายามเมื่อพบกับการเรียนที่ยาก การให้ความสนใจ จดจ่อกับสิ่งที่เรียนและการให้รางวัลตัวเอง ยิ่งไปกว่านั้นต้องเตรียมผู้เรียนให้เรียนรู้ที่จะเผชิญกับความไม่แน่นอน ครูควรมอบหมายงานที่มีลักษณะเปิด ไม่กำหนดแน่นอนให้ผู้เรียนได้เผชิญเพิ่มขึ้นทีละน้อย ให้ผลย้อนกลับทางบวก และให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเห็นแบบอย่างของความไม่แน่นอนที่ต้องเผชิญในความเป็นจริง

4.ทำให้กระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์ของการเรียนเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม การสอนทักษะทางสังคมเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาในตังเองอยู่แล้ว การสอนแบบเน้นกระบวนการต้องรวมเอา

ทักษะสำหรับการเรียนรู้ในสังคมด้วย เช่น พัฒนาให้ผู้เรียนมีความยินดี และสามารถที่จะเรียนรู้จากการสังเกต การปฏิบัติของผู้อื่น การถามขอคำแนะนำขอข้อมูลจากผู้อื่น ทำความเข้าใจความคิดและมุมมองของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ในตำแหน่งต่าง ๆได้ รวมทั้งทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมได้

สรุปได้ว่า ในการสอนแบบเน้นกระบวนการ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ครูต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบประสานร่วมมือกัน จนถึงการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

2.3. องค์ประกอบสำคัญในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา

วอลเตอร์ (Walter. 2001) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning) แต่เป็นแนวคิดที่ต้องมองในภาพรวมและเป็นระบบที่แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของการศึกษาแต่ละระดับแต่ละส่วนและสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ ซึ่งจะมองถึงความสำคัญและความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันระหว่างอุดมศึกษากับโรงเรียน การศึกษาและฝึกอบรมต่อเนื่องขั้นสูง ชุมชน ที่ทำงาน รวมทั้งรูปแบบต่าง ๆ ของการจัดการศึกษาโดยหน่วยงานอื่นๆ แนวทางที่สถาบันอุดมศึกษาจะนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติได้นั้น นักการศึกษาต้องมองตัวเองว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ซึ่งมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง สถาบันอุดมศึกษาต้องเป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ เฮนสเก และ พอเตอร์ฟิลด์ (Henschke & Poterfield. 2002 :299 - 301) ได้นำเสนอคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบเริ่มต้นซึ่งบ่งชี้ว่ามีการปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นในองค์กรหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1.กรอบการทำงานที่ครอบคลุมที่จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือมีการจัดให้มีบริบทที่อำนวยความสะดวกและเอื้อต่อการปฏิบัติในฐานะเป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งหมายถึงว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันทุกส่วน มีนโยบายการเงิน (Financial policy) และแผนการนำไปปฏิบัติ (implementation plan) กรอบการทำงานที่ชอบด้วยกฎหมาย และสำนึกทางวัฒนธรรมและสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของสถาบัน

2.ระบบการสนับสนุนการตัดสินใจ จัดให้มีบรรยากาศภายในสถาบันและชุมชนให้เป็นแบบ “คนเป็นศูนย์กลาง” (people –centered) ได้แก่ มีการเอาใจใส่ดูแล ความอบอุ่น เป็นกันเอง ใกล้ชิดสนิทสนม และไว้วางใจ นอกจากนั้นต้องมีการจัดโปรแกรมต่างๆที่มีผลทำให้จำนวนผู้เรียน(ผู้รับบริการ) เพิ่มขึ้น มีการจัดรายวิชา พื้นที่ และทำสัญญาในโครงการการศึกษาร่วมกับสถาบันอื่นๆ เช่น มีโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้เรียนสูงอายุ มีศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับภาคอุตสาหกรรม การประชุมสัมนาร่วมกับสถาบันการศึกษาและธุรกิจที่หลากหลาย

3.ความเป็นหุ้นส่วนทางกลยุทธ์และการสร้างความเชื่อมโยง มีการสร้างความสัมพันธ์แบบประสานความร่วมมืออย่างเป็นสากลกับสถาบันระดับชาติ และกลุ่มต่างๆในสังคม ตัวชี้วัดนี้ให้ความสำคัญไปที่การเพิ่มจำนวนและคุณภาพของหุ้นส่วนกับหน่วยอื่นๆทั้งระดับคณะ สถาบัน ชาติ และนานาชาติ มีการรับผิดชอบร่วมกัน โดยใช้กระบวนการประสานความร่วมมือระหว่างทีมงานวิชาการ ทีมงานบริการและผู้เรียน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโอกาสในการเลือกโปรแกรม การประเมินผลการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตร และวิธีการ

4. การวิจัย ได้แก่การทำงานร่วมกันระหว่างสาขาวิชา สถาบัน และการสำรวจตรวจสอบเพื่อหารูปแบบในการปรับเปลี่ยนสถาบันที่จะทำให้สามารถให้บริการแก่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดีกว่าเดิม เช่น การจัดให้มีความสะดวกสบาย การเดินทาง การให้บริการในการดูแลเด็ก การจัดหาพื้นที่ให้ การเข้าถึงการใช้ห้องสมุด การ

ให้บริการด้านคอมพิวเตอร์และเว็ปไซต์ นอกจากนั้นยังต้องมีการกำหนดเป้าหมาย ที่จะเพิ่มและกระตุ้นให้มีการวิจัยในกระบวนทัศน์ที่กว้างกว่าเดิม เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ กรณีศึกษา เป็นต้น

5.นโยบายและกลไกการบริหาร ควรให้ความสำคัญลำดับแรกที่การตอบสนองผู้เรียน การให้บริการแก่ผู้เรียนเป็นความสำคัญสูงสุดของการบริหาร การกำหนดพันธกิจ การจัดหาทรัพยากรและทีมงานเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของสถาบันในการดำเนินการให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบการบริหารภายในควรเป็นแบบที่มีความยืดหยุ่นเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับเข้าเรียน (การสมัครเข้า) การเงิน กลยุทธ์การเรียนการสอนและอื่นๆ จำเป็นที่ต้องมีการร่วมกันวางแผนระหว่างนักวิชาการ นักบริหารและผู้ให้เงินสนับสนุน ระบบจะเป็นไปได้อย่างดีด้วยความเชื่อที่แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นระบบ เน้นลักษณะผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การให้การรับรองการเรียนรู้ที่มีมาก่อน ซึ่งจะต้องให้ความสนใจที่จะพัฒนา วิธีการเข้าเรียน/การเข้าถึง ความก้าวหน้า และการจัดการที่ยืดหยุ่นมากขึ้น

6.ระบบการสนับสนุนและการให้บริการแก่ผู้เรียน จัดให้มีบรรยากาศของการเรียนอย่างเป็นมิตร มีตารางเวลาที่สะดวกหลากหลายแนวทางที่จะกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างอิสระ จะต้องทำความเข้าใจที่ชัดเจนถึงข้อบังคับ กติกา และความรับผิดชอบของ ผู้เรียน ผู้จัดการศึกษา และทีมงานบริหาร ตั้งแต่เริ่มต้น

7. กระบวนการเรียนการสอน นักการศึกษาต้องเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนจากกระบวนทัศน์ของการสอน (Instructional Paradigm) ไปเป็น กระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ (Learning Paradigm) โดยการส่งเสริม การเรียนรู้แบบนำตนเอง และการเรียนแบบใช้ทรัพยากรเป็นฐาน (Research based learning) ให้มีการเชื่อมโยงผสมผสาน ความรู้ ความสนใจ และสถานการณ์ในชีวิตของผู้เรียนเข้ามาในการทำกิจกรรมของการเรียนรู้ ให้คุณค่ากับวิธีการเรียนรู้ แหล่งที่ทำให้รู้ ที่แตกต่างกัน นักการศึกษาอาจจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนหลายวิธีเพื่อให้สอดคล้องกับลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน อาทิเช่น การเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบสองทาง (Interactive learning) และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง(Continuing learning) ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ผู้เรียนและอาจารย์ต้องร่วมกันออกแบบโปรแกรมการเรียนรู้ของแต่ละคน โดยให้ความสำคัญกับความจำเป็นและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะทำให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหมายรวมถึงการที่สถาบันวางแผนที่จะจ้าง และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้ที่เข้าใจถึงบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกของกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะตรงกันข้ามกับบทบาทในการเป็นผู้จ่ายข้อมูล ดังนั้นครูอาจารย์จึงต้องพัฒนาให้เป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (a continuous learner) มีความเป็นตัวของตัวเอง (Self agency and Self –authorship) และมีการติดต่อกับผู้อื่น (connection with others)

สำหรับแนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley . 2000 62- 68) ได้เสนอแนะว่าในการที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญและพิจารณาองค์ประกอบหลายประการดังนี้

1) ผู้เรียน เพื่อที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มผู้เรียนของสถาบันอุดมศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มผู้เรียนปกติ เป็นกลุ่มผู้เรียนที่เข้าเรียนหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนปลายทันที่ (อายุ 18-22 ปี) เรียนเต็มเวลา กลุ่มผู้เรียนแบบใช้เวลาบางส่วน (Part time student) เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีงานทำแล้วต้องการเวลาที่ยืดหยุ่น และกลุ่มผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะแล้ว มักเป็นผู้เรียนที่มีอายุมากกว่า 20 ปี ที่ไม่ได้เรียนอุดมศึกษาทันทีหลังจากจบมัธยม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษในการให้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้ เพราะได้ละทิ้งการเรียนไปเป็นเวลาหนึ่งแล้ว ซึ่งผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่มนี้ มีความต้องการที่จำเป็นและปัญหาในการเรียนรู้แตกต่างกันไป โดยเฉพาะกลุ่มใช้เวลาบางส่วนและกลุ่มผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ จะต้องการความ

ยืดหยุ่นทั้งในด้านโครงสร้าง วิธีการสอน การประเมินผล การให้วุฒิบัตร ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องให้ความสนใจกับประเด็นนี้

2) นโยบายและกระบวนการการรับเข้าเรียน ในการที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การทำให้มีความเท่าเทียมในโอกาสของคนในสังคมที่จะเข้าเรียน โดยทั่วไป ระบบการศึกษาจำนวนมาก ใช้นโยบายการรับเข้าเรียนแบบเปิดแม้จะมีความแตกต่างในวิธีการคัดเลือกบ้าง โดยมีเหตุผล 3 ประการ คือ ประการแรก ปรัชญา และแนวคิดที่ว่า ทุกคนในสังคมต้องมีโอกาสที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประการที่สอง ความจำเป็นในการเพิ่มจำนวนและขอบเขตของผู้เรียน ที่จะเป็นตัวป้อนในการผลิตให้มีผู้ได้รับการศึกษาและแรงงานที่สามารถเผชิญกับโลกและสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น และประการที่สาม เป็นการให้อุดมศึกษาได้ปรับตัวให้เหมาะสมกับกำลังตามความสามารถของตน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการรับเข้าศึกษา สถาบันอุดมศึกษา คงต้องมีการทบทวนนโยบายและวิธีการคัดเลือกนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยังคงรักษาคุณภาพและความโดดเด่นทางวิชาการอยู่

3. กิจกรรมการเรียนการสอน แม้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายในสถาบันอุดมศึกษา แต่กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเดิม ก็ยังมีความโดดเด่นอยู่ ซึ่งมักจะมีผลลบต่อการนำหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ มีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

3.1 ความโดดเด่นของการบรรยาย การเรียนการสอนที่ใช้กันมากในสถาบันอุดมศึกษา คือ การบรรยาย ดังที่ ไบลก์ (Knapper & Cropley. 2000 ; citing Bligh .1998) ได้ทำการศึกษาพบว่า อาจารย์ใช้วิธีบรรยายมากกว่า 90% จากการสำรวจในมหาวิทยาลัย 2 แห่งของแคนาดาและออสเตรเลีย ซึ่งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า การสอนแบบบรรยายเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้รับ (Passive) และไม่ได้เป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่ง ไบลก์ได้สรุปผลจากการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการบรรยายเพื่อจุดมุ่งหมายที่หลากหลาย พบว่า การบรรยายสามารถให้ประสิทธิผลได้เท่ากับวิธีอื่น (เช่น การอภิปรายในชั้นเรียน) ในการถ่ายทอดความรู้และข้อมูล แต่จะไม่มีประสิทธิผลเท่ากับการเรียนรู้แบบเชิงรุก หรือการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น ถ้าต้องการให้เกิดทักษะการสร้างมโนทัศน์ระดับสูง และ ไม่มีประสิทธิผลในการเปลี่ยนเจตคติ หรือการสร้างเสริมการปรับตัวทางสังคมและบุคลิกภาพของผู้เรียน และได้เสนอว่า การส่งเสริมการคิดมีความสำคัญเป็นพิเศษที่ควรพิจารณาในกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 การสอนปฏิบัติการ ฮาเซลและเบลลี่ (Knapper & Cropley. 2000 ; citing Hazel & Baillie. 1998) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพของการเรียนรู้ในห้องปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ให้นักศึกษาทำโครงงานที่ต้องรับผิดชอบและประสานงานกันเป็นทีม ใช้การประเมินผลจากเพื่อน การทำแฟ้มสะสมงาน การเรียนรู้และบันทึกที่สะท้อนถึงการเรียนรู้

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ มักมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงประสิทธิภาพของวิธีการสอนแบบเดิม โดยพบว่ามีปัญหาคือ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยไม่สามารถเตรียมผู้เรียนให้พร้อมในการทำงานวิชาชีพ ไม่มีสมรรถนะ และทักษะที่จำเป็นในการทำงานในชีวิตจริง ซึ่งมีบางสาขา เช่น แพทย์ ได้นำเอาวิธีการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based Learning) เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย และมีการเสนอให้อุดมศึกษา ปรับตัวเข้าสู่หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้สร้างเจตคติของการฝึกวิพากษ์วิจารณ์ การสะท้อนความคิดในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น

3.4 ความเป็นสาขาเฉพาะและการบูรณาการ / การศึกษาแบบสหวิทยาการ ความแตกต่างของการสอนในมหาวิทยาลัย เมื่อเทียบกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ปัญหาของการเป็นสาขาเฉพาะ กับเนื้อหาแบบแยกส่วน แคนดี้ ครีเบอรต์ และโอเลียรี่ (Knapper & Cropley. 2000 ; citing Candy

, Crebert & Oleary. 1994) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบลึก (deep learning) โดยเฉพาะการได้มาซึ่งความรู้และทักษะที่สามารถถ่ายโอนได้ และเสนอรูปแบบของหลักสูตรระดับปริญญาตรี ที่มีความสำคัญเป็นลำดับขั้น 4 ส่วน คือ 1) ทักษะและความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ 2) เนื้อหาทั่วๆไปที่เป็นบริบทโดยรอบ 3) ความรู้และทักษะทั่วไป หรือที่ถ่ายโอนได้ และ 4) ความรู้และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความรู้และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเนื้อหาหลักของการเรียนในมหาวิทยาลัย ระดับต่อมา คือ ความรู้ทั่วไป และเนื้อหาในสาขาวิชา และมีการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นบริบทอยู่ที่ผิว

ดังนั้น การเรียนการสอนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงควรเป็นการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชา ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสกับวิธีการและมโนทัศน์ของหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการทำงานที่ต้องการคนที่มีความถนัดหลายอย่าง มีความสามารถในการใช้ความรู้แบบสหวิทยาการและบูรณาการสิ่งต่างๆเข้าด้วยกันได้ ซึ่งจะทำอย่างนี้ได้ขึ้นอยู่กับการปรับปรุงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการมีเจตคติที่ยืดหยุ่นของทีมผู้สอน

4) บทบาทของผู้สอน ครูเป็นผู้มีความสำคัญที่สุดในการทำให้วิสัยทัศน์ของสังคมแห่งการเรียนรู้สัมฤทธิ์ผล ชนิดและคุณภาพของการฝึกอบรมและโอกาสของความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพรวมทั้งวัฒนธรรมในที่ทำงานของครูเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมค่านิยมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถของครูที่จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ที่จะเรียน ครูเป็นเหมือนจุดตัดที่ถือกุญแจที่จะทำให้ผู้เรียนเติบโตและมีความสำนึกในคุณค่าของตนเอง มุ่งมั่นที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ของตนต่อไปในอนาคต วิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องการครูที่มีเชาวน์ปัญญาด้านอารมณ์ ซึ่งได้รับการศึกษาแบบให้คิด สะท้อน ประเมิน มองหา และจัดหาโอกาสในการพัฒนาบุคคลที่ท้าทายและสนับสนุนผู้เรียนแต่ละคนที่มี (Day. 2001 : 495)

การที่จะให้บรรลุผลเกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ขึ้นอยู่กับการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้สอนในมหาวิทยาลัย ในระบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูจะต้องเป็นผู้ชี้แนะ (guides) หรือเป็นผู้ช่วยเหลือมากกว่าที่จะเป็นแหล่งข้อมูลเบ็ดเสร็จของความรู้ทุกอย่าง ครูจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่เพราะว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและกลยุทธ์การเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้และเป็นตัวแบบด้วย ซึ่งหมายถึงว่าผู้สอนต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับในสังคม ชุมชน ว่า เป็นผู้มีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ได้จริง เช่นภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นต้น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจทำงานร่วมกัน ค้นคว้าด้วยกันในบางเรื่องโดยที่ไม่มีใครเป็นผู้รู้ ถ้าอาจารย์มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ของนักการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต้องเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย ซึ่งในความเป็นจริง อาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนมากได้แสดงบทบาทในฐานะเป็นนักวิชาการและนักวิจัย ที่จำเป็นต้องปรับปรุงความรู้และทักษะให้ทันสมัยอยู่เสมออยู่แล้ว แต่สำหรับในด้านการสอน ยังมีการพัฒนาอยู่ค่อนข้างน้อยแม้จะมีศูนย์พัฒนาด้านการสอนอยู่ในสถาบันก็ตาม นอกจากนั้นการรับเอาวิธีการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจกระทบกับบทบาทหน้าที่ในมหาวิทยาลัย ที่คาดหวังให้อาจารย์ทั้งสอนและทำวิจัย รวมทั้งการบริการชุมชนด้วย

การให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับนักศึกษา อาจารย์ต้องให้ความสำคัญกับวิธีการสอนและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นข้อขัดแย้งในบางมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้อาจารย์ทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับการวิจัย แม้บางครั้งอาจมีข้อโต้แย้งว่า การวิจัยของอาจารย์ก็เกิดผลประโยชน์ต่อการสอน เนื่องจากนักวิจัยต้องตื่นตัวและกระตือรือร้น แต่จากข้อมูลเชิงประจักษ์มักจะไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป สิ่งที่ควรให้ความสนใจ คือ บทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อเวลาและความตั้งใจที่จะทุ่มเทเพื่อกระตุ้นส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บาร์และแทกก์ (Knapper &Cropley. 2000 ; citing Barr & Tagg . 1995) ได้เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์จากการให้ความสำคัญไปที่การสอน (เช่น การสอนที่ใช้การบรรยายเป็นตัวถ่ายทอดเนื้อหา)ไปเป็นกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ เป้าหมายของมหาวิทยาลัย ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ แต่เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ที่จะชักนำนักศึกษาให้ค้นพบและสร้างความรู้ของตนเอง เพื่อสร้างนักศึกษาให้เป็นสมาชิกของชุมชนผู้เรียนรู้ ซึ่งเป็นผู้คิดค้นและแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนทัศน์การเรียนรู้นี้สอดคล้องกับหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การเรียนรู้แบบองค์รวม ให้คุณค่าวิธีการเรียนรู้ ไม่ว่าจะมาจากแหล่งใด ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม เกิดขึ้นในเวลาที่ผู้เรียนสะดวกไม่ใช่สถาบันสะดวก มีการประสานร่วมมือกับผู้เรียนด้วยกัน

5) การประเมินผลและให้วุฒิบัตร (Evaluation and Certification) ถ้าจะอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาถ่ายโอนจากสถาบันหนึ่ง หรือคณะวิชาหนึ่งไปอีกอันหนึ่ง ในระบบการศึกษาตลอดชีวิตต้องจัดให้มีการสอบและการให้วุฒิบัตรที่เหมาะสมสำหรับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การให้วุฒิบัตรยังมีความสำคัญอยู่ในระบบการศึกษาตลอดชีวิต เพราะเป็นกลไกที่จะรับรองว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นได้ให้ความรู้ที่นำไปใช้ได้ มีข้อน่าสังเกตว่า การให้วุฒิบัตรที่เป็นการรับรองคุณสมบัติ ไม่ได้สำคัญเพียงเป็นเป้าหมายของสถาบันการศึกษาเท่านั้น ผู้เรียนเองก็ปรารถนาที่จะได้ใบประกาศรับรองคุณสมบัติ เพราะว่าวุฒิบัตรนั้นจะนำไปสู่การได้เปรียบในการทำงานและอื่นๆ ดังนั้นสถาบันการศึกษาต้องจัดให้มีระบบการสอบเพื่อเปรียบเทียบโอนหน่วยกิตจากการเรียนรู้แหล่งอื่นๆเพื่อนำมาใช้ในการให้วุฒิบัตรได้ เพื่อให้มีการย้ายข้ามสถาบัน ข้ามคณะได้

บทบาทของมหาวิทยาลัยในการให้วุฒิบัตรที่เหมาะสมแก่บัณฑิตมีมานานแล้วและปฏิบัติโดยการให้เป็นปริญญา ประกาศนียบัตร วุฒิบัตร ฯลฯ วิธีการประเมิน เป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้มากกว่าจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้ นักศึกษาจะเรียนในสิ่งที่จำเป็นเพื่อผ่านการทดสอบ ในการประเมินแม้ว่านักศึกษาจะประสบความสำเร็จได้คะแนนสูง แต่อาจจะมีทักษะการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญานต่ำ ดังนั้น ผลการเรียนเป็นตัวทำนายที่ไม่ดีในความสำเร็จของอาชีพ จึงมีการเรียกร้องให้ใช้การประเมินผลแนวใหม่ (alternative Assessment) ได้แก่ การประเมินผลการปฏิบัติ(Performance) การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio assessment)และ การประเมินตามสภาพจริง(authentic assessment) นอกจากนั้นในระบบของการศึกษาตลอดชีวิต การให้วุฒิบัตรควรอธิบายให้ทราบถึงระดับที่ผู้เรียนได้สัมฤทธิ์ผลรวมทั้งความรู้และทักษะที่ได้รับด้วย ตัวอย่างเช่น ใบวุฒิบัตรอาจมีสิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงมากกว่าที่จะแค่เพียงบอกถึงการทดสอบผ่าน การประเมินควรเป็นแบบย่อย(Formative) มากกว่าการประเมินในตอนสิ้นสุด (Summative) วุฒิบัตรและใบรายงานผลการเรียน ควรจะให้ภาพของจุดแข็ง จุดอ่อนของผู้เรียนที่สามารถนำมาใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไปได้ มากกว่าที่จะให้เพียงจำนวนหน่วยกิตที่ได้ การประเมินควรมีทั้ง การประเมินโดยเพื่อนและการประเมินโดยตนเอง นอกจากนั้นควรมีการเชื่อมโยงระหว่างจุดมุ่งหมายการเรียนรู้และวิธีการประเมิน ให้นักศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้องในการอภิปรายเกณฑ์การประเมิน (รวมทั้งการทำสัญญาการเรียน) การใช้วิธีการประเมินและมาตรฐานให้กว้างขึ้น (เช่น การใช้แฟ้มสะสมงานการเรียนรู้) เพื่อรวมเอางานต่างๆที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมรรถนะในชีวิตจริง(Authentic assessment) และจัดให้นักศึกษาได้มีเวลาในการรับผลย้อนกลับ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การสะท้อน และการปรับปรุงการเรียนรู้

6) ความร่วมมือภายในและนอกสถาบัน (Achieving coordination within and among institutions) ประเด็นหลักสำหรับสถาบันทางการศึกษาในระบบของการศึกษาหลังออกจากโรงเรียน คือ จะสร้างความร่วมมือกับแหล่งที่เป็นโอกาสในการเรียนรู้ภายนอกสถาบันได้อย่างไร รวมทั้งความร่วมมือในสถาบันเอง เช่นห้องสมุด หน่วยทักษะการเรียนหรือ ศูนย์การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้นยังต้องมีความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียน และผู้จัดการศึกษาของรัฐบาลและชุมชนในระดับสูงกว่าที่เป็นอยู่ กลยุทธ์การ

บริหารจัดการอย่างหนึ่งที่เป็นไปได้ เพื่อการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย คือ การแลกเปลี่ยนอาจารย์ผู้สอนและทีมบริหารระหว่างสถาบัน อีกกลไกหนึ่งที่จะเอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบัน คือ adhocracies เช่น บุคลากรจากอุตสาหกรรมและธุรกิจ ร่วมทำงานช่วงสั้นๆกับอาจารย์มหาวิทยาลัยในการทำโครงการใดโครงการหนึ่ง

6.1 ปัญหาด้านการบริหาร (Administrative constraints) ปัญหาเชิงบริหารจัดการที่เกิดขึ้นในแต่ละสถาบันที่คล้ายคลึงกัน ก็คือ การแบ่งแยกคณะและภาควิชาออกเป็นสาขาวิชา เวลาที่ใช้ในการสำเร็จการศึกษา (ในรูปของจำนวนปีที่ศึกษา จำนวนและความยาวของเทอมต่อปี จำนวนรายวิชาต่อเทอม) การสอนแบบใหม่ที่ไม่เป็นไปตามแนวการบริหารจัดการนี้ อาจทำให้เกิดอุปสรรคในการนำการสอนแบบนั้นมาปฏิบัติ เช่นตามโครงสร้างการบริหารจัดการ ใน ระบบการเทียบโอนหน่วยกิต จะมีความสับสนระหว่างเวลาเข้าเรียน และปริมาณการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้จริง ตัวอย่างวิธีการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การสอนแบบโครงการ (Project-based instruction) ไม่สามารถทำได้ในตารางเวลาที่ต้องให้มีการพบกันในห้องเรียน 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ภายใน 13 สัปดาห์ การสอนในภาคสนาม (Field based Teaching) ต้องให้นักศึกษาใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้นอกสถาบัน ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับวิชาอื่นที่ต้องการให้นักศึกษาเข้าเรียนในเวลานั้น

การเปลี่ยนวิธีการประเมิน อาจจะเป็นปัญหาสำหรับสถาบันที่กำหนดช่วงของการให้เกรดจาก A – E คำนวณเกรดเฉลี่ยเป็นทศนิยม 2 ตำแหน่ง และคาดหวังว่าครูควรให้เกรดเป็นโค้งปกติ วิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตมักจะมีฐานคิดของการเรียนแบบรู้แจ้ง (Mastery learning) และการสัมฤทธิ์ผลตามเกณฑ์การเรียนรู้ขั้นต่ำ ทำให้ได้ผลการเรียนเป็นแบบเบ้ไปทางใดทางหนึ่งไม่ใช่โค้งปกติ และบางวิธีก็ให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับการประเมินในสถานที่ทำงานนอกวงวิชาการ แต่จะขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสถาบันวิชาการ

มีบางมหาวิทยาลัยเช่น รอสไคล์ ได้ออกแบบสภาพแวดล้อมให้แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ที่มีห้องสัมมนาขนาดเล็กและห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนที่นั่งคงที่ แต่สิ่งที่สำคัญมิใช่เพียงโครงสร้างทางกายภาพ แต่เป็นการบริหารจัดการทั้งหมดที่จะเป็นตัวชี้แนะการจัดการกับวิธีการสอนของครูในสถาบันอุดมศึกษา

6.2 งบประมาณ (Financing) ในการตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาต้องการทรัพยากรด้านเงินทุนมากขึ้นทั้งเพื่อริเริ่มวิธีการสอนใหม่ๆและเพื่อประเมินความสำเร็จของวิธีการเหล่านั้นเปรียบเทียบกับแบบเดิม เพื่อจะได้นำมาใช้ได้อย่างมั่นใจ นวัตกรรมการเรียนการสอนบางอย่างอาจช่วยให้สถาบันประหยัดค่าใช้จ่ายได้เช่นการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นต้น นอกจากนั้นในระยะยาวความสำเร็จในการสร้างผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ตลอดช่วงชีวิตจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างเห็นได้ชัด

ประเด็นการเงินในด้านของผู้เรียน ความสามารถในการได้รับประโยชน์จากการเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาถูกจำกัดด้วยค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงเช่นค่าธรรมเนียมการศึกษา และทางอ้อมเช่นการสูญเสียรายได้ในขณะเรียน ในบางประเทศเช่นสวีเดน ออสเตรเลียและเยอรมันได้ทดลองยกเลิกค่าเล่าเรียนทั้งหมด หลายประเทศจัดเงินกู้ยืมให้กับนักศึกษา แต่วิธีการสำคัญที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ที่ทำงานแล้วได้เข้าร่วมการเรียนระดับอุดมศึกษาคือการจัดให้มีการลาพักเพื่อศึกษาต่อร่วมกับการยกเว้นค่าเล่าเรียนและให้ค่าจ้างในขณะที่ลาศึกษาต่อดังแนวคิดการให้ค่าจ้างบางส่วนของสวีเดน

สำหรับประเด็นการเงินในการศึกษาตลอดชีวิต เคอร์แลนด์ (Knapper &Cropley. 2000 ; *citing Kurland.* 1980) ได้เสนอแนะ2 ข้อ ข้อแรกสิทธิทางการศึกษาของบุคคลในระบบการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยการเรียนภาคบังคับในวัยเด็กและการเข้าร่วมโดยสมัครใจภายหลังภาคบังคับ ต้องมีการกำหนดค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาให้แต่ละคนเพื่อรับประกันถึงความเท่าเทียมกันของการสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งสิทธินี้อาจ

ใช้ในลักษณะต่างกันของแต่ละคน ข้อที่สอง การจัดหาเงินทุนสำหรับการศึกษาตลอดชีวิตส่วนหนึ่งมาจากรัฐและอีกส่วนมาจากส่วนตัว เงินทุนจากส่วนตัวได้แก่ค่าเล่าเรียนที่ผู้เรียนต้องจ่ายเมื่อพ้นอายุที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐ และเงินทุนจากนายจ้าง นอกจากนั้นยังมีแนวคิดในการให้คูปองการศึกษาเช่นที่ใช้เป็นนโยบายทางการเมืองในอเมริกาและอังกฤษ ปัญหาด้านการเงินเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำนวัตกรรมใหม่ๆเข้ามาใช้ในโครงสร้างการศึกษาที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงนี้ จะเกิดขึ้นได้ถ้ามีการสนับสนุนจาก**ผู้นำ**ในอุดมศึกษา ร่วมไปกับ **โครงสร้างของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ซึ่งโครงสร้างฯ รวมถึงคุณลักษณะต่างๆของการจัดองค์กรของสถาบัน เช่น *การมีกฎกติกาการจัดการ* (arrangement)*ที่ยืดหยุ่น สำหรับการจัดเวลา และการจัดการใช้สถานที่ (กายภาพ) การบริหารที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ (นักศึกษาผู้ใหญ่) และการให้ความสำคัญที่คุณภาพของการเรียนรู้*ซึ่งตรงกันข้ามกับสิ่งที่วัดได้ง่ายด้วยเครื่องมือเช่น จำนวนชั่วโมงการบรรยายในห้องเรียน กระบวนการบริหารจัดการที่ควรพิจารณา คือการคำนึงถึงระบบของการประเมิน โอกาสในการเรียนรู้เป็นกลุ่มและเรียนรู้จากเพื่อน การสอนเป็นทีมและหลักสูตรสหวิทยาการ การเปลี่ยนแปลงในนโยบายของสถาบันเช่นนี้อาจต้องมีการปรับปรัชญาในระดับสูงกว่าสถาบัน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรรมาธิการงบประมาณ หน่วยงานรับรองคุณภาพและอื่น ๆ แม้ว่าจะมีการพิจารณากันถึงความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละมหาวิทยาลัย นโยบายการศึกษาของชาติก็มีผลต่อการจัดองค์กรของอุดมศึกษาด้วย

สิ่งที่มีความสำคัญมากอีกอย่างคือสาระรวมของ**ระบบให้รางวัลของสถาบัน** ในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่จะให้น้ำหนักสำคัญไปที่การที่อาจารย์ บุคลากรทำผลงานวิชาการและการทำวิจัย ซึ่งหากต้องการกระตุ้นส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้รางวัลและคุณค่า ด้วยเกียรติบัตร การเลื่อนขั้น และการยกย่อง รวมทั้งต้องให้ความสำคัญว่างานวิจัยในด้านการเรียนการสอนเองเป็นสิ่งที่มีผลเชิงวิชาการเช่นเดียวกับงานวิจัยในสาขาวิชานั้น ในปัจจุบันสถาบันจำนวนมากให้คุณค่างานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญน้อยในการส่งผลต่อการประเมินผลงานของภาควิชา และสถาบัน จากผลการศึกษาของ แนปเปอร์ที่ศึกษาเจตคติของอาจารย์ต่อระบบการให้รางวัลของสถาบันในแคนาดาและออสเตรเลีย ชี้ให้เห็นว่า อาจารย์รับรู้ว่าการวิจัยจะได้รับน้ำหนักความสำคัญเป็น 2 เท่าของการสอน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่จะส่งเสริมคุณภาพของการสอน หรือการนำไปสู่การคิดค้นวิธีการสอนใหม่ ๆ

ท้ายที่สุด การปฏิรูปมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยไปสู่ระบบที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจารย์ต้องมีการยอมรับร่วมกันถึงจุดมุ่งหมายที่มุ่งไปที่กระบวนการของการเรียนรู้แทนที่จะเป็นเพียงเนื้อหา นอกจากนั้นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือผู้เรียน การวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักศึกษาจะทำให้เกิดการคิดค้นวิธีการ และโปรแกรมหลากหลายที่จะปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นที่เป็นประโยชน์สำหรับอุดมศึกษาที่เน้นความสำคัญไปที่ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ในความเป็นจริงการสอนในมหาวิทยาลัยส่วนมากในปัจจุบันยังมิได้ให้ความตั้งใจไปที่กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ทั้งเพื่อการเรียนรู้ในระบบ และในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ต้องเผชิญในการดำรงชีวิตต่อไปตลอดชีวิตด้วย ซึ่งแม้ว่าโครงการพิเศษอื่นๆนอกหลักสูตรที่จัดให้อาจจะช่วยให้ผู้เรียนได้สิ่งเหล่านั้นบ้าง แต่ก็ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรต้องมีการสอน ทักษะการเรียนรู้เหล่านี้อย่างจริงจังเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปกติ แนปเปอร์และครอปลีย์ คิดว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนมากมีความจริงใจที่อยากจะเห็นนักศึกษามีความรอบรู้ทั้งในเนื้อหาวิชาในสาขาและสามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการปัญหาในวงกว้างต่อไป แต่ผู้สอนอาจขาดความรู้ที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถก้าวไปสู่กระบวนการในชีวิตจริง

ดังนั้น ถ้าจะให้ความสำคัญไปที่ความเป็นตัวของตัวเองในการเรียนรู้ของนักศึกษา และวิพากษ์วิธีการสอนแบบถ่ายทอด อาจารย์มหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการช่วยสร้างให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในความเป็นจริงนักศึกษาจำนวนมากอาจไม่ได้เรียนรู้นิสัยการเรียนรู้และเจตคติต่อการศึกษามาก่อน จึงจำเป็นต้องทำให้เขาเกิดค่านิยมใหม่ เช่น การเป็นเจ้าของการเรียนของตนเอง มากกว่าการยอมรับอำนาจหน้าที่ของครู และการเรียนรู้เชิงรุกมีประโยชน์กว่าการเรียนรู้แบบเป็นผู้รับแม้ว่าการเริ่มต้นจะยากกว่า เพราะว่าผู้สอนส่วนมากในอุดมศึกษาไม่เคยผ่านการอบรมการสอนอย่างเป็นทางการ จึงเป็นงานที่ยากที่จะเปลี่ยนจากการสอนแบบถ่ายทอดที่ได้รับความนิยมกันอยู่ไปเป็นบทบาทของผู้สอนที่ตระหนักให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของผู้เรียนในการเรียนรู้ของตนเอง

นอกจากนั้นเมื่อมีการประกาศให้ปี1996เป็นปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป คณะที่ปรึกษาของกรรมาธิการยุโรปได้ให้ข้อเสนอการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา (EUA. 2003) ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นตัวขับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันอุดมศึกษา ทำให้เกิดการจัดการองค์กรใหม่เพื่อที่จะทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามปกติ ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมาจากการทำความเข้าใจถึงผู้เรียนกลุ่มใหม่ และการดำเนินงานที่จะทำให้ดึงดูดความสนใจ ให้ผู้เรียนรักษาการเรียนรู้ไว้ตลอดชีวิตได้อย่างไร ผู้เรียนกลุ่มนี้ได้แก่ นักศึกษาที่จะกลับมาเรียนใหม่ ลูกจ้าง บุคคลที่ออกจากตลาดแรงงานทั้งชั่วคราวและถาวร ซึ่งเครือข่ายศิษย์เก่าก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสร้างความผูกพันรักษาสัญญาระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับผู้สำเร็จการศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะจัดให้ผู้เรียน สถาบันต้องตัดสินใจจากประสบการณ์ความสามารถของตนเองซึ่งเป็นได้ตั้งแต่การฝึกอบรมวิชาชีพจนถึงการศึกษาต่อเนื่อง โปรแกรมด้านวัฒนธรรมหรือการริเริ่มให้มีการพัฒนาท้องถิ่นและต้องตอบสนองต่อความต้องการ 4 ประเภทคือ 1) กลุ่มผู้ใหญ่ที่ต้องการรักษาคุณสมบัติที่จะก้าวหน้าในอาชีพหรือเปลี่ยนอาชีพหรือค้นหาความสนใจของตนเอง 2) กลุ่มบริษัทและองค์กรวิชาชีพที่ต้องการถ่ายโอนความรู้ ซึ่งมักจะเป็นเรื่องของการวิจัยใหม่ ๆ 3) หน่วยเงินทุนของรัฐในระดับต่าง ๆที่ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาให้จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน ในระดับต่างๆ และ 4) หน่วยงานท้องถิ่นและภูมิภาคที่กำลังต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การจัดให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งท้าทายสำหรับสถาบันการศึกษาที่จะจัดการตอบสนองความต้องการที่แตกต่างและรักษาสัมพันธภาพการสื่อสารที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ กัน ซึ่งในจุดเริ่มต้นสถาบันอุดมศึกษาต้องพิจารณาว่าจะจัดสรรงบประมาณสำหรับงานกิจกรรมเหล่านี้อย่างไร

2.การจัดองค์กรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอาจมีการจัดตั้ง*ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต*เพื่อทำบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ทดสอบความต้องการ ทำการตลาด ช่วยเหลือภาควิชาและคณะในการพัฒนาโปรแกรมหลักสูตร ร่วมกิจกรรมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จัดการด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ จัดการฝึกอบรมแก่บุคลากร ให้คำปรึกษาลูกค้า (ผู้เรียนต่างๆ) ให้การรับรองคุณวุฒิจากการเรียนรู้ต่างๆ ตัวอย่างเช่น มีการเสนอให้จัดตั้งศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง ในสถาบันอุดมศึกษาของเยอรมันโดยให้มีหน้าที่หลักคือ ให้คำปรึกษาอาชีพและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนจัดการทรัพยากร ร่วมมือและประสานงานการทำสัญญากับหุ้นส่วนทั้งภายในและภายนอกสถาบัน

ในฝรั่งเศสมีการกำหนดภารกิจของศูนย์การศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัย ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ชนิด 1) เป็นหน่วยกลาง (Central Body) ภารกิจหลักคือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยอาจแต่งตั้งเป็นรองอธิการบดีด้านการศึกษาต่อเนื่อง 2) เป็นหน่วยเฉพาะ (autononus) อยู่นอกมหาวิทยาลัยจัดการศึกษาโดยใช้อาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์จากภายนอก (บริหารงานเอง) 3) กระจายอำนาจไปยังหน่วยต่างๆ (decentralized organisation) ให้แต่ละคณะ ภาควิชา รับผิดชอบจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเองโดยมีการริเริ่มงาน

จากส่วนกลางแต่ไม่จำเป็นต้องใช้นโยบายกลาง และ 4) โครงสร้างผสมผสานมีทั้งแบบเป็นตัวของตัวเองและกระจายอำนาจไปส่วนต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย (2+3)

3.การจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีประเด็นหลักๆที่ต้องพิจารณาคือการให้ข้อมูลและการจัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองรวมทั้งคอยช่วยเหลือไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้

4.การจัดการเกี่ยวกับการสอน ต้องมีการกำหนดหลักการและกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดการและการพัฒนาหลักสูตรโดยคำนึงถึง ทั้งที่เป็นระยะยาว คือ ความก้าวหน้าของสาขาวิชา และในระยะสั้นคือความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน สถาบันอาจอาศัยความร่วมมือกับหน่วยวิชาชีพเป็นเครือข่ายสาขาวิชา และหุ้นส่วนต่างๆเพื่อกำหนดภาพของหลักสูตร คุณสมบัติและลักษณะของวิชาชีพ ระบุสมรรถนะที่จำเป็นในสาขาวิชา ซึ่งโครงสร้างรายวิชาควรผสมผสานทั้งด้านที่เป็นลักษณะของความเป็นสาขาวิชาและความเป็นสาขาวิทยาการ นอกจากนั้น ต้องมีการให้ความช่วยเหลือดูแลให้กระบวนการผลิตรายวิชามีประสิทธิภาพ โดยการตั้งทีมงาน และเลือกวิธีการในการประเมินผลรายวิชาที่จัดให้ด้วย

5.ทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการทำวิจัยในประเด็นที่ครอบคลุมถึงผู้เรียนกลุ่มใหม่และแรงจูงใจในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้แนวใหม่ การฝึกอบรมครู การใช้ ICT การเรียนรู้ในทีทำงาน การวิเคราะห์และรับรองประสบการณ์การเรียนรู้เดิม การวิเคราะห์ต้นทุนกำไรในการกลับเข้ามาเรียนใหม่ของผู้เรียนบทบาทต่าง ๆ

6.การพัฒนาทีมงาน สถาบันต้องมีการลงทุนในการพัฒนาความเป็นมืออาชีพในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การฝึกอบรมครู ผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องวิธีการสอน การใช้ ICT และทักษะการจัดการ เนื่องจากหากต้องการให้ครูเป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าผู้แจกจ่ายความรู้ ครูจำเป็นต้องรู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นอย่างดี เพื่อสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้จัดการการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถเชื่อมโยงกับการเรียนรู้อื่นๆได้ ให้คุณค่าของความรู้และสร้างความเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตของตนเอง ครูต้องมีบทบาทเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ ร่วมให้ความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติในงานของตนเอง เช่น จะจัดการการสอนอย่างไร จะพัฒนาวิชาชีพและเส้นทางการเรียนรู้อย่างไร นอกจากนั้นทีมบริหารก็จำเป็นต้องกระตุ้นและให้โอกาสในการพัฒนาด้วย

7.การรับรองการเรียนรู้ (Recognizing Learning) สถาบันต้องกำหนดชนิดของการเรียนรู้ที่สามารถให้การรับรองได้ และกระบวนการในการรับรอง (เช่น การให้หน่วยกิต การตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้เดิม) รวมทั้งพิจารณาว่าที่กำหนดนั้นสอดคล้องเหมาะสมกับระดับชาติ ระดับโลกหรือไม่

8. หุ้นส่วน (Partnership) สถาบันควรกำหนดกลุ่มที่จะเป็นหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกันและเป้าหมายของการเป็นหุ้นส่วน เช่น สถาบันอาจสร้างความเป็นเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ หรือ สร้างความเป็นหุ้นส่วนกับสมาคมในท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายอาจเป็นเครือข่ายระดับสถาบัน เครือข่ายรายวิชาซึ่งมีการประสานทำงานร่วมกัน ได้แก่ การทำวิจัย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการใช้ ICTเพื่อการเรียนการสอน เป็นต้น นอกจากนั้น เครือข่ายอาจมีบทบาทสำคัญในการให้การรับรองการเรียนรู้ โดยการสร้างระบบกลไกของการรับรอง เช่น สร้างมาตรฐานการเทียบเคียง (Benchmarking) และความร่วมมือในการประเมินคุณภาพ เป็นต้น นอกจากนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มากขึ้น เช่นกลุ่มนายจ้าง บัณฑิตใหม่ และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ รวมทั้งต้องส่งเสริมความสามารถในการจัดการ ในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการให้ผลย้อนกลับที่ดีจากภายนอกถึงข้อดีและข้อบกพร่องของสถาบันด้วย

9.การหารายได้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัญหาที่สถาบันอุดมศึกษาพบมากในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ คือเรื่องเงินทุน ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาคือ การหากลุ่ม (party) เพื่อเพิ่มการลงทุนสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนั้น ลองเวอร์ธ (Longworth. 2001 : 591) ได้เสนอบทบาทของมหาวิทยาลัยในศตวรรษแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่ามหาวิทยาลัยต้องมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยน ดังนี้

1. กำหนดคุณสมบัติในการเข้าเรียนและกระบวนการสอนแบบใหม่ที่สามารถขยายการตอบสนองกลุ่มผู้เรียนได้กว้างขวางขึ้น

2. เพิ่มจำนวนผู้เรียน/นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมากขึ้น

3. เพิ่มการพึ่งพากับอุตสาหกรรมในด้านการเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง การสอนร่วมกัน รวมทั้งการเป็นหุ้นส่วนในการวิจัย

4. ให้ความสำคัญกับคุณภาพและการปรับปรุงโปรแกรมการพัฒนาทีมงานด้านการสอน การวิจัย และการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง

5. ใช้วิธีการและนวัตกรรมด้านการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เครือข่าย และการเรียนรู้ทางไกล ในการสอนละการวิจัย

6. สร้างกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นผู้นำในชุมชนที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่

7. สร้างโอกาสใหม่ในการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของคนโดยให้ความสำคัญที่ผู้เรียนมากขึ้น

8. ใช้เครื่องมือเพื่อทำการวิจัยและการสอนแบบนานาชาติมากขึ้น

9. มีการบริหารจัดการภายในและการใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. กำหนดกลยุทธ์ในการเปลี่ยนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

11.สร้างแนวคิดใหม่ในการรับรองคุณสมบัติและมาตรฐานการสอบใหม่แทนการสอบในปัจจุบันที่ล้มเหลวในการกำหนดทิทางและโอกาสในการเรียนรู้เพื่อวัดความก้าวหน้าของบุคคล

2.4 การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การประเมินกระบวนการและแนวทางที่มีเป้าประสงค์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการประเมินเพื่อดูว่า สถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการสร้างหรือพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ คุณลักษณะส่วนตัว และค่านิยม ที่เป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่ แบ่งการประเมินเป็น 2 แนว คือการประเมินบุคคลหรือผู้เรียน กับ การประเมินระบบและโปรแกรม ซึ่งทั้งสองแนวนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้

2.4.1 เกณฑ์การประเมิน สถาบันและกลยุทธ์การเรียนการสอนที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนปเปปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley . 2000 :167-169) ได้สรุป เกณฑ์การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแนวคิดและหลักการต่างๆได้ ดังนี้

1. มีความเชื่อมต่ออย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการ

2. ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบนำตนเอง

3. มีความยืดหยุ่นในกฎกติกา (Logistical) และการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัย เช่น ยอมให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ในเวลาต่างๆ และสถานที่ต่างๆ

4. มีความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างวิทยาลัยและสถาบันอื่นๆ ที่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ และห้องสมุด ฯลฯ

5. เน้น (Stress) ที่ความเป็นสหวิทยาการและการบูรณาการของเนื้อหาและทักษะจากสาขาหลากหลาย

6. มีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและหลากหลายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งอาจเป็นไปได้ถึงขั้นการกระจายอำนาจของอุดมศึกษา

สำหรับ แคนดี้ ครีเบอร์ต และ โอเลียรี (Knapper &Cropley. 2001; citing Candy , Crebert & O' Leary . 1994) ได้เสนอเกณฑ์ที่จะการประเมินว่าสถาบันได้มีการนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นหลักการในการชี้นำการปฏิบัติหรือไม่ เพียงไร ดังนี้

1.มีนโยบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน

2.มีจุดประสงค์หลักของการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรายวิชา

3.ประเมิน งานทุกส่วนในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.สร้างโอกาสในการเข้าถึงได้ให้กับผู้เรียนอื่นๆที่ไม่ใช่ผู้เรียนตามปกติ

5.ตระหนักถึงการเรียนรู้ที่มีมาก่อนของผู้เรียนทั้งการเรียนรู้ที่เป็นทางการ (ในระบบ) และ ไม่เป็นทางการ (นอกระบบ)

6.จัดให้มีการพัฒนาอาจารย์ในเรื่องที่เหมาะกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7.ตระหนักและให้รางวัลกับการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

8.ใช้กระบวนการ วิธีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบจัดการตนเอง(Self-managed' learning)

9.สนับสนุนวิธีการเรียนรู้ที่จะเรียน และโปรแกรมการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)

นอกจากนั้น เจลพิ (Knapper & Cropley. 2001; citing Gelpi. 1980) ได้เสนอแนะตัวบ่งชี้การนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปใช้ในระบบการศึกษาในสถาบัน ซึ่งเป็นมุมมองของนักสังคมวิทยาที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ความเป็นอิสระ ประชาธิปไตย และความยุติธรรม ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย

1.การมีส่วนร่วมของลูกของคนงาน (Participation of worker's children)

2.การมีส่วนร่วมของคนงาน

3.การใช้ผู้สอนที่ไม่ใช่ครูมืออาชีพ

4.การมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือล้นของคนงานในฐานะเป็นครูหรือเป็นผู้อำนวยความสะดวก

5.การไม่แยกส่วนของการศึกษาที่รูปแบบต่างกัน

6.มีการนำเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านมาเป็นภาพรวม (integral part)ของหลักสูตรในระบบ

7.การบูรณาการของการศึกษาทั่วไปและการศึกษาอาชีพ

8.การผสมผสานประสบการณ์การทำงานเข้ามา

9. การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการบริการจัดการ (management)

10.มีการพัฒนากระบวนการสอนตนเองอย่างชัดเจนรวมทั้งมีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้

11.การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้อย่างเหมาะสม เช่น วัสดุการเรียนรู้ที่เหมาะสม วิธีการสอนที่เหมาะสม การสนับสนุนด้านการเงินให้กับกลุ่มที่มีความต้องการเฉพาะ

2. 4. 2 เกณฑ์ประเมินการจัดการองค์กรและโครงสร้างทางการศึกษา

1. การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชากรในการศึกษาในรูปของอายุ สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ฯลฯ

2. การบูรณาการระหว่างการศึกษาทั่วไป กับ การศึกษาอาชีพ

3. ความยืดหยุ่นในการจัดโครงสร้าง (organization) หลักสูตรเนื้อหารายวิชา

4. ให้การยกย่องกับ วิชาการเพื่อชีวิต (academic for life)

5. มีการผสมผสานประสบการณ์การทำงานข้างนอกเข้ามาในหลักสูตร

6. การใช้ผู้สอนที่ไม่ใช่ครูโดยอาชีพ

7. พัฒนากระบวนการ (process) การสอนตนเองให้กับผู้เรียน

8. จัดให้มีการแนะนำ การเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

9. แสดงให้เห็นว่ามีการกำหนดนโยบายการศึกษาที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. มีการจัดให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่หลากหลาย

11. มีแนวโน้มที่จะกระจายอำนาจอุดมศึกษา

12.จัดให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอน (เทียบโอน) การศึกษาจากส่วนต่างๆได้

13.จัดให้มีโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

2.4.3 เกณฑ์การประเมินการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การบูรณาการแนวดิ่ง

1. ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง
2. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเอง
3. ให้น้ำหนักกับการประเมินแบบย่อย มากกว่าแบบรวม

การบูรณาการแนวราบ

1. ให้น้ำหนักกับการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นผู้กระทำเชิงรุก มากกว่าแบบเชิงรับ
2. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
3. กระตุ้นการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer learning)
4. ผู้เรียนมีการบูรณาการวัสดุ เนื้อหาความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ
5. มีการใช้กลวิธีการเรียนรู้ต่างๆในสถานการณ์ต่างๆ
6. มีการใช้ความรู้เพื่อจัดการกับปัญหาในโลกจริง (สังคมจริง)
7. ให้น้ำหนักกับการเรียนรู้อย่างน้อยเท่าๆกับเนื้อหาการเรียนรู้
8. กระตุ้นให้มีการประเมินตนเองโดยพิจารณาจากเกณฑ์ในสังคมจริง

2.4.4 ตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษาที่ได้พยายามทำการประเมินว่า ได้มีการนำหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด (Knapper &Cropley. 2000 : 164-172)

1.วิทยาลัยกอดดาร์ด (Goddard College) ได้พยายามทำการประเมินความสำเร็จของหลักสูตรในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษา โดยทำการทดลองจัดหลักสูตรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959-1965 ในการประเมินให้ความสำคัญทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนที่มุ่งหวังให้เกิด 3 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการเรียนรู้วิธีเรียน 2) การพัฒนาขีดความสามารถ หรือการศึกษาค้นคว้าอิสระ และ 3) ความสำเร็จในการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนสู่ชีวิตจริง การจัดหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมายในทิศทางที่เป็นไปตามหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่การส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา และขีดความสามารถในการศึกษาอย่างอิสระด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างวิทยาลัย กับหน่วยงานภายนอก และสถาน

ประกอบการ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเพื่อนเท่า ๆ กับการเรียนรู้จากครู มีการประเมินผลโดยให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ในการประเมิน ประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์อาจารย์ และผู้เรียน แบบทดสอบ ติดตามนักศึกษาที่เข้าเรียนใน ค.ศ.1950 – ค.ศ.1960 เป็นเวลาหลายปีเพื่อดูความก้าวหน้าในระยะยาว

ผลการประเมิน ชี้ให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอในการพัฒนาสมรรถนะและความเป็นตัวของตัวเอง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอที่กล่าวว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับที่กอดดาร์ดทำให้เกิดเจตคติและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้เรียน

2.วิทยาลัยอัลเวอร์โน (Alverno College) อัลเวอร์โน เป็นวิทยาลัยเล็ก ๆ ด้านศิลปศาสตร์แบบคาทอลิกสำหรับผู้หญิง ในมิลวาวคี (Milwaukee) จัดหลักสูตรวิชาชีพด้านการพยาบาล การจัดการ ดนตรี และการศึกษา หลักสูตรของอัลเวอร์โนให้ความสำคัญกับการกระตุ้นให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในวิทยาลัยไปสู่สถานการณ์ข้างนอก รวมทั้งให้คุณค่าและการรับรองกับอิทธิพลของหลักสูตรความอัธยาศัยที่มีต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน ในการประเมินนี้ เป็นการศึกษาทั้งภาคตัดขวางและการศึกษาระยะยาวเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน โดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามากกว่า 750 คน ตอบแบบสอบถาม วัดการพัฒนาด้านปัญญา ทักษะในการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานอาชีพหลังจากจบจากวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อดูผลของภูมิหลังและความแตกต่างของโปรแกรมหลักสูตร เพื่อสรุปว่า การพัฒนาด้านปัญญาและลีลาการเรียนรู้ (leaning Style) มีผลมาจากโปรแกรมหลักสูตรของวิทยาลัยจริง จากการศึกษาวิจัยนี้พบว่ามีการส่งผลการทดสอบและการวัดต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน และให้คำแนะนำว่าจะใช้ตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติทั้งหลายนี้ให้เกิดประโยชน์กับการศึกษาและกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพได้อย่างไร ซึ่งความคิดของการใช้ผลจากการวิจัยทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนกระบวนการของการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยพบตามปกติ และเป็นแนวคิดที่เป็นไปตามหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

3.มหาวิทยาลัย อาลบอร์ก (Aalborg University) เป็นสถาบันด้านวิศวกรรมศาสตร์ ที่จัดการเรียนการสอนด้วย*วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน* ทำการประเมินโปรแกรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เทียบกับโปรแกรมการเรียนแบบเดิม มีผู้ประเมินนานาชาติ 2 คน ใช้การศึกษาภายในและรายงานจากผู้ตรวจภายนอก รวมทั้ง ข้อมูลจากผู้เรียน บัณฑิต และนายจ้าง พบว่าบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยอาลเบอร์ก มีความโดดเด่นกว่าในด้านการแก้ปัญหา การสื่อสาร และความรู้ทางเทคนิคทั่วไป ในขณะที่บัณฑิตจากการเรียนแบบเดิม มีความเด่นกว่าในด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง และพบว่า บัณฑิตสามารถถ่ายโยงทักษะการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัยอาลเบอร์ก ไปสู่การทำงานชิ้นแรกได้อย่างดี และยังคงใช้ได้ดีอยู่หลังจากทำงานแล้ว 3 ปี สรุปการวิจัยว่า สามารถพิสูจน์ได้ว่าการผสมผสานระหว่างการศึกษาแบบเน้นปัญหา (Problem – oriented) และการจัดการโครงการ (Project-organized) ที่มหาวิทยาลัยอาลบอร์ก เป็นระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ผลิตบัณฑิตผู้ซึ่งมีความพร้อมในการปรับตัว มีคุณสมบัติเด่นในการแก้ปัญหา การสื่อสารและความรู้ทางเทคนิคทั่วไป ต่อมา พอธอฟ(Pothof) ได้ศึกษาต่อในปี 1995 เปรียบเทียบตัวอย่าง บัณฑิตของมหาวิทยาลัยอาลบอร์กกับบัณฑิตจากสถาบันวิศวกรรมแบบเดิมที่มหาวิทยาลัยทเวนเต้ (Twente) ในเนเทอร์แลนด์ โดยเก็บข้อมูลจากทั้งศิษย์เก่าและหัวหน้างานในอุตสาหกรรม พบว่า หัวหน้างานมีความพึงพอใจลูกจ้างที่มาจากมหาวิทยาลัยอาลบอร์ก เพราะมีทักษะการวิเคราะห์ดีกว่าและปฏิบัติได้ดีกว่า ยืดหยุ่นกว่า รวมทั้งมีความสามารถในการมองปัญหาในบริบทที่กว้างได้มากกว่า

2.5.สถานะปัจจุบันของอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แม้จะมีการยอมรับกันว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้นที่จะเป็นหลักการสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก แต่จากการทบทวนตรวจสอบความก้าวหน้าที่ผ่านมา แคนดี้ ครีเบอร์ตและโอเลียรี (Knapper & Cropley. 2000 ; citing candy & crebert and oleary. 1994 : 84) ได้ระบุว่า พบว่ายังมีการละเลยอยู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรี เช่น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในหลักสูตรหรือมีแต่ก็ละเลยในการปฏิบัติ มีหลักสูตรมากเกินไป บรรจุรายละเอียดมากเกินไป ใช้การบรรยายมากเกินไป ล้มเหลวในการเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริง ให้ความสำคัญของการประเมินไปที่ระดับของความรู้ข้อเท็จจริงมากเกินไปและส่งเสริมการเรียนรู้แบบท่องจำ (reproductive learning) ไม่ได้มีการให้ผลย้อนกลับที่เหมาะสม มองห้องสมุดเป็นเพียงที่เก็บหนังสือ มองมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยฝึกอบรมอาชีพที่สำคัญ

แนบเปอร์และครอบลีย์ สรุปสถานะปัจจุบันของอุดมศึกษาในการนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติไว้ดังนี้

2.5.1 ปัญหาในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา

. ในปัจจุบัน มีปัญหาหลายด้านที่ทำให้ยังไม่มีการนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติในอุดมศึกษา ดังนี้ (Knapper & Crapley. 2000 : 175-201)

2.5.1.1 จุดอ่อนทางด้านทฤษฎี

1) ปัญหาเกี่ยวกับมโนทัศน์ มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ยังไม่เป็นที่ชัดเจนตรงกัน ดังที่ปูโช (Pucheu) สรุปว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่ยืดหยุ่น (rubber concept) ที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการนำไปใช้ นอกจากนั้น การอภิปรายโต้เถียงเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มักมีอิทธิพลของมุมมองด้านการเมือง และอุดมการณ์ต่าง ๆ ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

2) การชี้นำโดยทฤษฎีที่เป็นนามธรรม เอกสารสมัยใหม่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ คศ.1970 ถูกชี้นำโดยแนวคิดเชิงปรัชญา สังคมวิทยาและการเมือง เช่น มีการกล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวคน และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน รวมถึงสังคมด้วย นอกจากนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีบทบาทในการทำให้ชนชั้นที่มีฐานะทางสังคมต่ำดีขึ้น และลดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างสังคม รวมทั้งสามารถทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย สันติภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี แต่เท่าที่เป็นอยู่พบว่าคำอธิบายเหล่านี้ยังไม่สามารถทำให้เห็นได้เป็นรูปธรรม ยังคงมีความเป็นนามธรรมอยู่ ซึ่งในมุมมองของผู้ปฏิบัติจะพบว่าคำอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่สามารถอธิบายให้เห็นได้ชัดเจนว่าจะนำแนวคิดเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างไร

3) การขาดฐานการวิจัย (Lack of Research Base)จุดอ่อนของการมีฐานวิทยาศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาตลอดชีวิต คือมีหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์น้อยมาก ข้อมูลมักจะเป็นผลลัพธ์จากการศึกษาด้านแบบสอบถามที่บุคคลระบุเหตุผลในการเข้าร่วมหลักสูตรโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการความร่วมมือ (Cooperation Programme) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ก็ยังขาดการศึกษาที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทางจิตวิทยาที่เป็นผลต่อการเข้าร่วมในโปรแกรมความร่วมมือและการเรียนรู้ในที่ทำงาน แม้มีการสำรวจที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนโดยทั่วไปชอบโครงการความร่วมมือและเห็นว่าทำให้มีข้อได้เปรียบในการหางานแต่ก็ยังมีข้อมูลน้อยมากเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านผลการเรียนรู้ของโปรแกรมนี้

โครงการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสม ต้องทำให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ของแรงจูงใจระดับสูงหรือการปรับปรุงการเรียนรู้ที่มีฐานของหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีงานวิจัย 2-3 ชิ้นเท่านั้นเช่น เดฟและครอปลีย์(Dave & Cropley . 1978) สังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมของนักศึกษาในวิทยาลัยครูหลังจากได้ฟังการบรรยายเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้น งานวิจัยที่

ควรส่งเสริมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความตรงเชิงระบบ คือ ความสามารถของนักศึกษาในการปรับเปลี่ยนเข้ากับการเปลี่ยนแปลงหรือกลายเป็นนักนวัตกรรม ประเด็นที่น่าสนใจคือ สมรรถนะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะสร้างได้อย่างไรภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกันและแปรเปลี่ยนจากคนหนึ่งและสถานการณ์หนึ่งไปที่อื่นคนอื่นได้อย่างไร ข้อสารสนเทศเกี่ยวกับการสังเกตเห็นและการประเมินการสร้างสมรรถนะทั้งที่อยู่ในสถาบัน การดำรงชีวิตและที่ทำงาน ความลำบากประการแรกในการที่จะสาธิตให้เห็นเชิงประจักษ์ถึงคุณค่าของแนวทางของการศึกษาที่คิดว่าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ วิธีการสอนและนวัตกรรมจำนวนมากที่มีแนวคิดในการกระตุ้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่น การทดลองให้ผู้เรียนประเมินตนเอง อาจถูกนำเข้ามาด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อประหยัดเวลาในการสอน เพื่อจัดการกับปัญหาทางสถาบันเช่น การขาดแคลนครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ดังนั้นเมื่อมีการประเมินเกิดขึ้น ข้อมูลที่รวบรวมได้อาจไม่ได้สะท้อนถึงทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เรียนได้รับ แต่เป็นการได้ข้อมูลที่เป็นผลลัพธ์ เช่น เวลาที่ใช้ในการเรียน ความสำเร็จในการทำข้อสอบแบบเลือกตอบปรนัย ความชอบในวิธีใหม่นี้มากกว่าการสอนบรรยายแบบเดิม และอื่น ๆ ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้ไม่ใช่เกณฑ์ที่เพียงพอในการจะตัดสินว่า วิธีการสอนนั้นได้ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อจำกัดนี้จะนำไปสู่การใช้แนวการสอนบางอย่างมากกว่าอย่างอื่น ตัวอย่างเช่น ในกรณีของเทคโนโลยีทางการศึกษา จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปมักจะเป็นการจัดให้มีระบบการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกณฑ์ของความสำเร็จมักจะดูจากสัมฤทธิ์ผลเหมือนผลลัพธ์ของการสอนแบบเดิมแต่มีปริมาณจำนวนการเรียนรู้ที่จัดให้ได้มากกว่า สามารถถ่ายทอดการสอนให้กับกลุ่มใหญ่ได้ โดยใช้ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าและในเวลาสั้นกว่า สิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ แต่ไม่ใช่หัวใจของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ แนปเปอร์และครอปลีย์เห็นว่าเกิดผลตรงข้าม เพราะว่าการบรรยายได้กลายเป็นรูปแบบหลักของการสอน

ในกรณีของนวัตกรรมอื่นๆเช่น การเรียนรู้โดยการทำโครงการ(project based learning) หลักการทางทฤษฎีของวิธีการนี้มีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาก เช่น ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและเป็นการให้ผู้เรียนชี้นำตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จนกระทั่งบัดนี้ งานวิจัยที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาทักษะและเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้นยังขาดแคลนเครื่องมือที่เหมาะสมที่จะใช้วัดเจตคติและทักษะเหล่านี้ แต่ก็มี 2-3 ตัวอย่างที่พยายามวัดความเป็นตัวของตัวเอง (autonomous) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และวัดการพัฒนาทักษะ ความคงทน และการถ่ายโอนไปยังสถานการณ์อื่น ๆ

งานวิจัยที่เป็นอุดมคติจะต้องเป็นการศึกษาระยะยาว และเป็นการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้เรียนว่ามีความก้าวหน้าที่เกิดจากการศึกษาหรือไม่ เป็นการตรวจสอบไม่เพียงแต่ผลที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการเรียน แต่ต้องตรวจสอบว่าเขาสามารถนำการเรียนรู้-ประสบการณ์จากการเรียนมา ไปทำให้เกิดการเพิ่มพูนพัฒนาในการเรียนวิชาต่อไปเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพในภายหลังได้หรือไม่ อย่างไรด้วย แต่การวิจัยระยะยาวเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก ความยุ่งยากอื่น ๆ คือ การควบคุมตัวแปรต่าง ๆที่มีผลต่อผลลัพธ์ เช่น การศึกษานวัตกรรมทางการศึกษาบางชิ้นได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (ในรูปของการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น ความแตกต่างของเจตคติและค่านิยม เป็นต้น) แต่บอกไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกันนี้อาจเกิดขึ้นเช่นกันถ้าผู้เรียนได้รับการสอนแบบดั้งเดิมหรือไม่ มีการศึกษาชิ้นอื่น ๆ ที่ใช้กลุ่มควบคุม แต่ปัญหาหลักก็คือผู้เรียนมักถูกจัดเข้ากลุ่มควบคุมและทดลองแบบไม่ได้สุ่ม การที่ผู้เรียนสมัครใจเลือกชนิดการเรียนรู้หนึ่ง ๆ แสดงถึงเจตคติและแรงจูงใจที่แตกต่างกับผู้ที่เรียนแบบวิธีดั้งเดิมอยู่แล้ว แม้ในการศึกษาที่ได้พยายามควบคุมสิ่งนี้ (โดยการจัดเข้ากลุ่มแบบสุ่ม หรือการจับคู่ก็มีความเป็นไปได้ที่ว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจมากมายสามารถเกิดขึ้นกับกลุ่มทดลองเนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความตั้งใจพิเศษ)

2.5.1.2 **ปัญหาในทางปฏิบัติ**

1 อุปสรรคในการนำแนวคิดไปปฏิบัติ จนถึงปัจจุบันยังมีอุปสรรคในการที่จะทำให้เกิดระบบการศึกษาตลอดชีวิตมีทั้งอุปสรรคด้านโครงสร้าง ด้านสถาบัน และด้านตัวบุคคล รวมทั้ง ธรรมชาติของการเรียนรู้เองด้วย

. 1.1). ปัญหาด้านโครงสร้าง ปัญหาด้านโครงสร้างที่เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย ประเด็นทั่วไปเช่น ความแตกต่างของระดับการเข้าถึงการศึกษาโดยกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจแตกต่างกัน การขาดเงินทุน และการขาดความต้องการ ความปรารถนาของฝ่ายการเมือง แม้ว่าจะมีการเรียกร้องจากผู้นำทางการศึกษา ผู้ออกกฎหมาย และผู้นำทางธุรกิจ ให้มีการนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเฉพาะ เช่น ความยากลำบากในการเทียบโอนระหว่างการเรียนรู้ในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้เรียนกลุ่มที่ทำงานด้วย รวมทั้งผู้เรียนกลุ่มที่เป็นผู้ใหญ่

1.2) ปัญหาด้านสถาบัน ประกอบด้วยปัญหาของการตอบสนองโอกาสของการเรียนรู้ที่อยู่นอกกรอบการทำงานอย่างเป็นทางการของการบรรยายในสถาบัน ระหว่าง 9.00-17.00 น. ในแต่ละวันของสัปดาห์ การเข้าถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ (เช่นห้องสมุดซึ่งปิดเวลา 17.00น และไม่เปิดในวันหยุด เป็นการไม่สนับสนุนการบูรณาการการเรียนรู้แนวราบ) และ การขาดการสนับสนุนจากอาจารย์มหาวิทยาลัย แนวคิดแบบเก่าเกี่ยวกับธรรมชาติของมหาวิทยาลัย และอัตลักษณ์ของอาจารย์ที่มองว่าตนเป็นนักวิชาการ/นักวิจัย ยังคงโดดเด่นอยู่ ดังที่สไตเนอร์ (Knapper &Cropley. 2001; citing Steiner .1998) ได้กล่าวว่า แม้ในสาขาวิชาที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม เช่น วิศวกรรมศาสตร์ การศึกษาในมหาวิทยาลัย ยังล้มเหลวในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในการประสบความสำเร็จในโลกการทำงาน

1.3) ปัญหาด้านการเรียนรู้ ปัญหาด้านการเรียนรู้ของบุคคล มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ เจตคติของผู้เรียน ที่มีต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัย และมุมมองของผู้เรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นส่วนประกอบของการเรียนรู้ที่แท้จริง แรงจูงใจของผู้เรียน และอัตลักษณ์ของผู้เรียน คนจำนวนมากออกจากโรงเรียนด้วยเจตคติทางลบต่อสถาบันของการเรียนรู้ คิดว่าการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาไม่น่าพึงพอใจ ห่างไกลความต้องการและความสนใจ มักเข้าใจแรงจูงใจกันเพียงว่าเป็นชุดของจุดมุ่งหมายที่มุ่งบรรลุผลโดยวิธีการของการเรียนในโรงเรียน เช่น การได้งานที่ดี มีความเป็นตัวของตัวเองในการทำงาน ความพึงพอใจในชีวิตและ ความมั่งคั่ง ซึ่งเป็นแรงจูงใจจากภายนอก แต่จากการที่มีบัณฑิตตกงาน แสดงว่าวุฒิบัตร (ปริญญาบัตร) มิได้เป็นสิ่งรับประกันถึงการได้งานที่ดี จึงไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือแม้จะทำให้เกิดการแสวงหาทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็น ประสบการณ์ของความล้มเหลว (หรือแม้แต่ความสำเร็จที่เป็นเพียงผ่านการเรียนรู้แบบต้องพึ่งพาอย่างยิ่งของการที่ครูเป็นศูนย์กลาง) จะกระตุ้นส่งเสริมผู้เรียนให้มองตนเองเป็น ผู้ไร้ความสามารถในการเรียนรู้ ผลของเจตคติทางลบต่อการเรียนรู้ การขาดแรงจูงใจภายในให้สนใจในเนื้อหาการเรียนรู้ การมองการเรียนรู้เป็นวิธีการในการไปสู่จุดหมายที่ไม่ชัดเจน และการมีอัตลักษณ์ที่ไม่ชื่นชอบตัวเอง จะไม่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

นอกจากนั้นเจตคติของผู้เรียน ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่นผู้เรียนจะเลือกลงรายวิชาที่คิดว่าง่ายเพื่อที่จะทำให้สอบได้แม้ว่าจะทำให้ได้รับความรู้หรือทักษะเพิ่มขึ้นน้อย มากกว่าที่จะเลือกวิชาอื่นๆที่ท้าทายและมีผลที่จะเสี่ยงต่อการได้เกรดต่ำหรือมีภาระงานเพิ่มขึ้น (หรือทั้ง 2 อย่าง) เพราะว่ากลยุทธ์การเรียนรู้ คือการทำให้ได้เกรดดี ๆและได้วุฒิบัตร จากประสบการณ์ของแนปเปอร์และครอปลีย์เมื่อให้นักศึกษาประเมินการเรียนการสอน นักศึกษามักจะเรียกร้องให้มีโอกาสในการเรียนด้วยตนเอง วิธีการเรียนรู้แบบเชิงรุก และมีส่วนร่วมในการประเมินมากขึ้น แต่เมื่อมีการจัดการเรียนการสอนแบบที่เรียกร้องนั้นให้ นักศึกษามักคาดหวังถึงวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ร่วมกับการรับประกันว่าจะได้เกรดสูง ๆ มิฉะนั้นจะหลีกเลี่ยงไม่เรียนวิชานั้นแต่จะเลือกรายวิชาอื่นที่สอนเนื้อหาคล้ายกันโดยวิธีการสอนแบบเดิม และใช้วิธีการประเมินแบบเดิมที่สามารถ

ทำนายผลได้ เช่น การเขียนข้อสอบในตอนปลายภาค ซึ่งถ้าเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่าการเรียนแบบลึก มักจะเกิดจากแรงจูงใจภายในที่จะเรียนเพื่อตัวเองมากกว่า เพื่อให้ได้เกรดดีในรายวิชาง่าย ๆ เท่านั้น

นักวิจัยหลายคนเช่นเอนทวิสเทิล (Knapper & Cropley . 2001; citing Entwistle.1998) และ แนปเปอร์และโกว์ (Knapper &Cropley . 2001; citing Knapper and Gow .1994) เชื่อว่าทั้งสถาบันและอาจารย์ต่างก็มีผลในการส่งเสริมกระตุ้นวิธีการเรียนรู้ และการเรียนรู้นั้นจะมีผลกระทบจากคุณภาพการสอน และบรรยากาศการเรียนรู้ของภาควิชา ซึ่งแคนดี้ ครีเบอร์ตและโอเลียรี(Candy, Crebert & O'Leary .1994) ให้ความสำคัญกับบทบาทของครูในฐานะเป็น ตัวแบบ และกล่าวว่า ครูจำนวนมากขาดความรักในการเรียนรู้ที่จำเป็น เช่นการเรียนรู้กับผู้เรียน ยังมีความแตกต่างระหว่างการพูดกับการปฏิบัติ ครูจำนวนมากกล่าวว่า เชื่อในความเป็นตัวของตัวเองของผู้เรียนและการเรียนรู้แบบเชิงรุก แต่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและประเมินด้วยการสอบที่ทดสอบความจำเป็นหลัก

อุปสรรคจากการเรียนรู้นี้เป็นทั้งจากบุคคลคือตัวผู้เรียน และสถาบัน ในระดับบุคคล นักศึกษาจำนวนมากไม่มีเทคนิคการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการบูรณาการทั้งแนวดิ่งและแนวราบ เช่น ความสามารถในการวางแผน ทักษะในการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีการแนะนำโดยตรง หรือทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ก็ไม่ใช่ความผิดของตัวผู้เรียนแต่ละคน และผู้สอนทั้งหมด ต้องเป็นความรับผิดชอบของสถาบันด้วย มี 2-3 สถาบันเท่านั้นที่จัดพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้เรียน เช่น การใช้แผนการพัฒนาส่วนบุคคลในการประเมินที่มีฐานมาจากการสัมฤทธิผลของเป้าหมาย ความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล ซึ่งฮาซัน (Hasan. 1996) กล่าวว่าการทำเช่นนี้เป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้แบบมีมูลค่าเพิ่ม ในความเป็นจริงมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีโอกาสในการเข้าร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิตน้อยมาก เช่น ในการเข้าชั้นเรียน การเขียนเรียงความและรายงาน ผู้เรียนจำนวนมากตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงการอ้างถึงประสบการณ์ในการทำงานของตนเองเพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับหัวข้อทางวิชาการที่ได้กำหนดไว้

แนเปอร์และครอปลีย์ได้ทบทวนวิธีการสอนที่มุ่งจะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นการแก้ปัญหาในชีวิตจริง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองให้มากขึ้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะส่งผลต่อการจัดการการศึกษาและการสอน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้สอน ในการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบลำดับแรกของผู้สอนคือ การให้ความสนับสนุน แนะนำ และให้ความช่วยเหลือในการทำกรอบการทำงานที่จะทำการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่จะทำให้สมาชิกทุกคนในห้องเรียนเข้าร่วม บทบาทต่อมา คือ ให้ความสำคัญกับกระบวนการของการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาการสอนวิธีการสอนนี้ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความล้มเหลวในมาตรฐาน เพราะว่าจะมีการถ่ายทอดข้อมูลความรู้น้อย ดังนั้น การใช้วิธีครูเป็นศูนย์กลางจะทำได้เร็วกว่า และมีประสิทธิภาพกว่าโดยเฉพาะเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงที่ผู้เรียนไม่ปรารถนาและไม่สามารถที่จะรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้แบบอิสระจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการประเมินผู้เรียนตามจุดประสงค์ รวมทั้งผู้สอนไม่สามารถใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะได้

2 การขาดการสร้างประชามติ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อทำให้เกิดการนำแนวคิด การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติได้ ถ้ามีความตกลงกันถึงสิ่งที่มีความจำเป็นต้องทำ ได้แก่ ปรัชญาของการศึกษา รูปแบบของการนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนและการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และข้อมูลเชิงประจักษ์ของการทำงานทุกอย่าง โดยที่ปรัชญาจะต้องชัดเจนกำหนดไว้เป็นลายลักษ์อักษรและเป็นที่ยอมรับสำหรับทุกคน ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการทำความตกลงถึงเป้าหมายของการอุดมศึกษา และค่านิยมที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น ผู้เรียนควรจะเรียนอะไร ใครควรได้รับเป็นลำดับต้น รวมทั้งควรมีข้อตกลงเกี่ยวกับจะจัดให้มีทรัพยากรงบประมาณที่จำเป็นได้อย่างไร ใครจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายอย่างไร

2.5.1.3.**ปัญหาจากปัจจัยด้านสถาบัน**

ในการพยายามที่จะนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเผชิญกับความยุ่งยากที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ องค์กรที่เป็นแบบเชิงรับมีแนวโน้มที่จะดำเนินการตามการเมืองการปกครองและประเพณีเดิม จุดมุ่งหมายและกลไกการสนับสนุนสำหรับอุดมศึกษาจะเป็นแบบอนุรักษ์นิยมเป็นฐาน การถ่ายทอดทางสังคมของบุคลากรในอุดมศึกษาส่งผลและขยายตัวได้รวดเร็ว นักวิชาการจะมีเสรีภาพในงานและกิจกรรมของตนเอง ประกอบกับกระบวนการปกครองในมหาวิทยาลัยเองก็เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง

1 *ปัญหาด้านการจัดการ* ดูเหมือนจะมีข้อขัดแย้งระหว่างการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆและความยืดหยุ่นของรูปแบบการศึกษา กับความเชื่อที่ว่าสิ่งเหล่านี้สามารถสำเร็จได้โดยใช้ระบบและการจัดการแบบเป็นองค์กร โดยเฉพาะเมื่อระบบการศึกษาที่ต้องการต้องเป็นแบบตลอดชีวิต(lifelong) และทุกรูปแบบการเรียนรู้(life wide) ด้วย จึงเป็นข้อขัดแย้งอยู่ระหว่างความต้องการให้เกิดการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติกับการจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบองค์กรในปัจจุบันที่จะทำให้การสัมฤทธิ์ผลได้ นอกจากนั้นการนำหลักการบูรณาการในแนวราบยังหมายถึงต้องมีการร่วมมือกันระหว่างการจัดการศึกษาช่วงหลังจากการศึกษาในระบบทุกรูปแบบด้วย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย รูปแบบการบริหารปกครอง การจัดการงบประมาณ กฎกติกา อำนาจ ของตนอยู่แล้ว ดังนั้นหากต้องมีการมาร่วมกันร่วมมือระหว่างกันก็จะมีความยุ่งยากในเรื่องสัดส่วนของการจัดงบประมาณ การกำหนดนโยบาย การจ้างบุคลากร การบริหารจัดการและการเป็นผู้นำของแต่ละฝ่ายด้วย

2. *ปัญหาด้านการวางแผน* การนำการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปสู่การปฏิบัติจะต้องเกิดปัญหาในการวางแผนอย่างแน่นอน วิธีที่เคยใช้อยู่อาจไม่มีประสิทธิผลอีกต่อไป ประเด็นที่อาจต้องนำมาพิจารณาในการวางแผน เช่น ประเด็นอัตราการเข้าร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกี่ยวกับปฏิกิริยาของนายจ้างต่อการเรียนต่อ เกี่ยวกับผลของการเรียนรู้ต่อแรงจูงใจเพื่อได้สิ่งที่ดีกว่า เกี่ยวกับผลตอบแทนของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเรื่องผลประโยชน์ในอาชีพ ฯลฯ นอกจากนั้น ยังมีประเด็นเกี่ยวข้อง เช่นความต้องการในการศึกษาในช่วงอายุต่าง ๆ รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการจำแนกคำถามสำคัญ ๆและหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีกได้แก่ ข้อขัดแย้งระหว่าง วิธีในการถ่ายทอดการเรียนรู้ การให้ความสำคัญกับผู้เรียนกลุ่มที่แตกต่างกัน นักวางแผนควรเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบของการลงทุนที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคม และผู้เรียนควรได้รับการสนับสนุนมากที่สุด นอกจากนั้น การบูรณาการและการร่วมมือกันระหว่างการศึกษาหลังการเรียนในระบบทุกชนิดก็จะทำให้เกิดปัญหาสำคัญอื่น ๆ สถาบันอุดมศึกษาอาจต้องเผชิญกับปัญหาทั้งด้านการจัดการแบบตรงไปตรงมา และคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและอำนาจด้วย ในปัจจุบันยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบของการศึกษาที่รวมเอาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย

3. *เจตคติของนักวิชาการ* ปัจจัยสำคัญในการนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปในอุดมศึกษา คือ เจตคติของอาจารย์ผู้สอนและความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวิธีการของการเรียนรู้แบบเดิม การที่อาจารย์ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง มักจะสะท้อนถึงการอนุรักษ์ของวิชาชีพซึ่งชอบวิธีเก่า ๆ ที่เคยทำมามากกว่า ในวิชาชีพการสอน ตัวแบบบทบาทมักจะเป็นแบบเดิม และไม่มีการปรับเปลี่ยน ไม่มีการฝึกอบรมในตอนเริ่มต้น หรือการศึกษาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพราะมหาวิทยาลัยให้ความสนใจในวิธีการสอนและการเรียนน้อยมาก ในการฝึกอบรมบัณฑิตให้ความสำคัญกับความจงรักภักดีต่อสาขาวิชามากกว่าการสอน

อาจารย์มหาวิทยาลัยถูกฝึกฝนให้เป็นนักวิจัยในสาขาวิชาเฉพาะ ในการจ้างงานจะดูจากการทำงานวิจัย เมื่อเข้ามาสอนก็จะทำงานและสอนแยกจากกัน ไม่ได้รับการฝึกอบรมเบื้องต้นในการเตรียมการเพื่อการสอน จึงรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางการศึกษา วิธีการสอนใหม่ ๆ หรือการพัฒนาหลักสูตรน้อยมาก ความสำเร็จของอาชีพขึ้นอยู่กับการได้รับทุนวิจัยและมีผลงานตีพิมพ์ในวารสารที่ได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็น

อุปสรรคต่อการประสานความร่วมมือแบบสหวิทยาการ กล่าวได้ว่าอาจารย์ได้รับการกระตุ้นให้กลายเป็นผู้มีส่วนในการฝึกปฏิบัติการสอนและการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตน้อยมาก

4. *การขาดการสร้างระบบการสอน* (Lack of a system of instruction) เกือบทุกมหาวิทยาลัยจะมีการจัดการองค์กรแบบแบ่งตามสายวิชา การควบคุมการสอนและการวิจัยทำโดยคณะซึ่งยึดสาขาวิชาเป็นเกณฑ์ การให้รางวัลสำหรับวิชาชีพแก่ครูอาจารย์ และบุคลากรก็จะผูกติดอยู่ในขอบเขตของสาขาวิชาและความรู้ทำให้มีการกระตุ้นส่งเสริมน้อยมากแก่อาจารย์ที่ต้องการจะประสานความร่วมมือกับอาจารย์อื่นๆที่อยู่นอกสังกัดของตนเอง ที่เรียกว่าการสอนแบบเป็นทีมของหลักสูตรสหวิทยาการ อีกทั้งความสำเร็จของอาจารย์ มีอิทธิพลมาจากการได้รับทุน หรือการมีงานดีพิมพ์เผยแพร่ ดังนั้น ความเป็นสาขาวิชาจะมีความเข้มข้นมาก อาจารย์มหาวิทยาลัยจะรู้สึกว่าตัวเองมีความจงรักภักดีต่อสาขาวิชาไม่ใช่ต่อสถาบันที่สอนอยู่ อาจารย์จะมองว่าตนเองเป็นนักฟิสิกส์ นักกฎหมาย นักจิตวิทยา มากกว่าที่จะบอกว่าเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย จึงทำให้ไม่สามารถประสานร่วมมือข้ามสาขาวิชา ไม่มีการบูรณาการในการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกส่งผ่านไปยังนักศึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่ในความเป็นจริงนวัตกรรมในชีวิตจริงต้องมีการประสานความร่วมมือและทำงานร่วมกันระหว่างสาขาวิชา

ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักศึกษา และอาจารย์ ขาดการร่วมมือกันในการกำหนดระบบของการสอนและการประเมิน จึงยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ที่ดีในเชิงปฏิบัติ ดังนี้ 1)ในทางปฏิบัติอาจารย์ไม่รู้ว่าจะเชื่อมการเรียนรู้เข้าสู่ชีวิตจริงได้อย่างไร 2) ยังไม่เป็นที่ทราบกันว่ารูปแบบใดที่เหมาะสมในการใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ยังไม่มีข้อสรุปที่แท้จริงเกี่ยวกับสิ่งที่นักศึกษาควรรู้และควรทำได้ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการวางแผนหลักสูตร 4) ครูยังไม่รู้ว่าจะประเมินความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร 5) มหาวิทยาลัยส่วนมากก็ยังมีข้ออ้างถึงความจำเป็นของสถาบันที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและวิธีการสอน 6) อาจารย์มีแนวโน้มที่จะเพิ่มพูนความเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาเฉพาะของตัวเองมากกว่าในการเป็นนักการศึกษาและผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ 7) อาจารย์จำนวนมากมีความตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ก็มักจะไม่สนใจที่จะปฏิบัติจริง

5. *ปัญหาที่เชื่อมโยงกับการประเมินผล* (Problems connected with assessment) มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่า หลักสูตรระดับปริญญาขาดความเชื่อมโยงกันและมองว่าใบปริญญากลายเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าคุณภาพของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น งานด้านการประเมินผลนักศึกษาเป็นการวัดความแตกต่างระหว่างจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้กับผลที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นจริง กล่าวได้ว่ามีการละเลยงานด้านการประเมินผลในอุดมศึกษาอย่างเห็นได้ชัดมากกว่าด้านอื่น ๆ เมื่อมีการถามถึงจุดมุ่งหมายของรายวิชา อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยมักจะระบุทักษะการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการปฏิบัติ แต่การทดสอบการเรียนรู้ของนักศึกษาจะเป็นการให้นักศึกษาปฏิบัติ เช่น การสอบ การทดสอบ และการมอบหมายงาน ซึ่งเป็นแบบที่ใช้ความรู้ระดับต่ำกว่าที่ระบุไว้มาก มักจะเป็นการถามความจำ หรือข้อเท็จจริง มีการระบุปัจจัยองค์ประกอบที่ส่งเสริมการใช้การสอบที่ไม่ดี ประกอบด้วย การใช้แบบทดสอบแบบปรนัยหลายตัวเลือก ที่ถือว่าเป็นแบบมาตรฐานในหนังสือจำนวนมาก นอกจากนั้นระบบการให้เกรดแบบเดิม จะเป็นตัวขัดขวางจุดมุ่งหมายการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้แบบอิสระมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่นักศึกษาอาจชอบการให้เกรดที่มีการแยกแยะความแตกต่างกันให้ชัดเจนเพื่อจะได้นำไปใช้แข่งขันในการหางานได้ วัตกิน(Watkin) ได้ทำการศึกษาระยะยาว นักศึกษาในมหาวิทยาลัยออสเตรเลีย พบว่าการประเมินผลที่ใช้ทั้งหมดจะขัดขวางการเรียนรู้เชิงลึก (deep Learning) ของนักศึกษา ซึ่งในฮ่องกงก็พบผลที่คล้ายกัน ซึ่งเอลตัน(Elton)ได้อธิบายถึงเหตุผลที่การสอนเน้นไปที่ความสามารถระดับต่ำ โดย

การอ้างอิงไปถึงการท่วมท้นของความรู้ และความยากลำบากในการแยกงานประเมินที่ทดสอบทักษะที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับชีวิตโดยเฉพาะในสายวิทยาศาสตร์ เอลตันเรียกร้องให้มีระบบของการประเมินที่ให้ความสำคัญกับการสอบปลายภาคน้อยลง ให้มีความสอดคล้องกับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตจริงมากขึ้น ซึ่งรวมกับการที่ต้องเปลี่ยนมาใช้ *การประเมินตนเองโดยตัวผู้เรียน และการประเมินจากเพื่อน* ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนจัดการการเรียนรู้ของตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ในการที่จะบรรลุผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ต้องมีการเปลี่ยนเจตคติ และความเข้าใจของอาจารย์เกี่ยวกับปรัชญา และจิตวิทยาของการประเมินผลการเรียนรู้ โดย *การจัดการฝึกอบรม การประเมินผลผู้เรียนให้กับอาจารย์มหาวิทยาลัย*

สำหรับวอลเตอร์ (Walter. 2001) ได้นำเสนอปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1.การขาดแคลนทรัพยากร

2.การขาดการพัฒนาทีมงานอย่างจริงจัง

3.การต่อต้านการเรียนรู้ทางไกลแบบเปิด (prejudices against ODL)

4.การจัดโปรแกรมที่มาจากการขับเคลื่อนทางตลาดเพิ่มขึ้น มากกว่าการจัดตามความต้องการของชุมชน

5.เจตคติของทีมงาน ซึ่งมักจะเป็นคนกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งดึงให้นักวิชาการออกจากการร่วมสะท้อนที่จะปรับปรุงคุณภาพของความสอดคล้องของการศึกษาที่เขากำลังจัดอยู่

6.ข้อกีดขวางระหว่างคณะและสาขาวิชาที่ต้องทำให้หมดไปเพื่อความสำเร็จของการปฏิรูป

7. สถาบันจัดหลักสูตรที่นักศึกษาในสถาบันเท่านั้นที่เข้าถึงได้และไม่ได้นำหลักสูตรไปสู่ชุมชน

8.ไม่มีการให้บริการและระบบการสนับสนุนนักศึกษาที่เพียงพอและสอดคล้อง ให้กับผู้เรียน ผู้ซึ่งต้องการจะเรียนต่อ โดยเฉพาะโดยใช้ช่องทางการเรียนรู้ทางไกล ซึ่งมักจะไม่มีการจัดโปรแกรมสนับสนุนการเรียนให้ หลังจากผู้เรียนได้ไปทำงานเป็นเวลาหลายปี

9.ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรียนผ่านการศึกษาทางไกล จะประสบปัญหาความยุ่งยากในการเรียนเป็นภาษาอังกฤษซึ่งไม่ใช่ภาษาของตน

10.ข้อกำหนดในการสมัครเข้าเรียน เช่น การสอบเข้าแม้กระทั่งสำหรับนักศึกษา ผู้ใหญ่ (mature)

11.การขาดขีดความสามารถและผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการรับรองการเรียนรู้เดิม ซึ่งทำให้เป็นการจำกัดคนทำงานจากการเข้าเรียนในโปรแกรมในมหาวิทยาลัย

12.สิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นการแข่งขันระหว่างสถาบันสูงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเพิ่มผลผลิต และบริการที่สถาบันทั้งของรัฐและเอกชนกำลังจัดให้

13.ความต้องการในชีวิตและที่บ้านที่ผู้เรียน ผู้ใหญ่ ต้องเผชิญเป็นสาเหตุหลักของความกดดันและความเครียดแก่ผู้เรียน

2.5.4 สภาพปัจจุบันของการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ

เทเลอร์ (Taylor. 2003) ได้สรุปผลการศึกษาวิจัยเพื่อตรวจสอบการนำโครงการและแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยในยุโรป 4 ประเทศที่คัดสรร ได้แก่ ฟินแลนด์ เยอรมัน เนเทอร์แลนด์ และสหราชอาณาจักร สรุปได้ว่า แนวทางหลักในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติคือ <u>การจัด</u>

โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Provision of Lifelong Learning Opportunity) โดยสถาบันอุดมศึกษาใน 4 ประเทศ มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.ด้านการให้ความหมาย (Context) โดยสรุป พบว่าทั้ง 4 ประเทศใช้คำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตใน 2 ความหมาย ความหมายแรก หมายถึง การพัฒนาด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล และของกลุ่มโดยใช้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ความหมายที่สอง มีความหมายแคบกว่าโดยเน้นไปที่การศึกษาที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาทักษะเฉพาะทางที่ฝึกอบรม เพื่อตอบสนองความต้องการทักษะและความสามารถใหม่ ๆ อย่างเร่งด่วน เพื่อใช้ในการทำงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการพัฒนาของสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการฝึกอบรมใหม่เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับให้เป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกที่จะทำให้เกิดความมั่นใจในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สถาบันอุดมศึกษาในฟินแลนด์ และสหราชอาณาจักร ให้ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแนวทางแรก ส่วนเยอรมันกับเนเทอร์แลนด์ ให้ความหมายในแนวทางที่สอง นอกจากนั้น พบว่าในระดับอุดมศึกษา ยังไม่มีความเข้าใจในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติทั้งอย่างเต็มรูปแบบ และขั้นพื้นฐาน จึงยังไม่มีการรับรองแนวคิดนี้ไปดำเนินการ ซึ่ง เทเลอร์ กล่าวว่า ถ้าหากจะนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในระดับอุดมศึกษา ระบบต้องเป็นแบบเปิดและยืดหยุ่น จัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับคนที่หลากหลาย ให้เรียนรู้ได้ในช่วงอายุต่าง ๆ ในช่องทางและวิธีการที่หลากหลาย แต่ในความเป็นจริง ในระบบอุดมศึกษา ผู้เรียนเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มผู้ที่มีช่วงอายุและชนชั้นทางสังคมช่วงแคบ ๆ เป็นผู้เรียนเต็มเวลา นอกจากนั้น ระบบของอุดมศึกษายังให้ความสำคัญไปที่การวิจัย และผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าแก่ตัวบุคคลและสถาบัน การเรียนการสอนกระแสหลักคือระดับปริญญาตรี และสูงกว่า ดังนั้น การนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติเป็นเพียงการเริ่มต้น และมีผลกระทบต่อนโยบายและวัฒนธรรมของอุดมศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และการปฏิบัติในอุดมศึกษาของสหภาพยุโรป กล่าวโดยสรุปได้ว่า เห็นการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชิวิตในอุดมศึกษาในระยะเริ่มต้นทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง

2. นโยบาย (Policy) ในการกำหนดนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในอุดมศึกษาของ 4 ประเทศนี้ สรุปได้ว่า 1) มีการกล่าวถึงนโยบายสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการให้นิยามและกำหนดเป้าหมาย 2) ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development : CPD) และการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Continuing Vocational Education CVE) 3)ในภาพรวม มองกันว่าสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจสำคัญ ลำดับแรก คือการวิจัยและการสอนตามกระแสหลักโดยที่การศึกษาต่อเนื่องเป็นเพียงส่วนเล็กๆส่วนหนึ่ง 4) การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ มีความสัมพันธ์กับแนวโน้มของการมุ่งตลาดของสถาบันอุดมศึกษา

โดยทั่วไป นโยบายของชาติเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะให้ความสำคัญที่ส่วนอื่น ๆ ของการจัดการศึกษาหลังภาคบังคับมากกว่าอุดมศึกษา ยกเว้น สหราชอาณาจักร และฟินแลนด์

3.โครงสร้าง (Structure) พบว่ายังไม่มีประเทศใดใน 4 ประเทศที่ได้มีการบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปในระบบอุดมศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ แต่มีการจัดโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตบ้าง เช่นในสหราชอาณาจักร ฟินแลนด์ และเนเทอร์แลนด์ มีการจัดมหาวิทยาลัยเปิด (Open University, OU) เป็นโครงสร้างหลักสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในสหราชอาณาจักรและฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง ที่จัดโดยภาควิชา หรือศูนย์การศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้นใน เยอรมัน ฟินแลนด์ และสหราชอาณาจักร มีการจัดโครงสร้างที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนนอกกลุ่มปกติ สามารถเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาได้มากขึ้น

สรุปได้ว่า การศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นบทบาทลำดับที่ 2 ของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ โดยจะจัดการแยกจากการดำเนินงานตามปกติของมหาวิทยาลัยซึ่งคือการสอนและการวิจัย ยังไม่มีรูปแบบโครงสร้างและการบูรณาการหรือการรวมกันอย่างสมบูรณ์ที่จะทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นพันธกิจหลักและมีการปฏิบัติอย่างจริงจังของสถาบันอุดมศึกษา

4. การมีส่วนร่วม (Participation) พบว่ามีการเข้าร่วมในระดับอุดมศึกษาของผู้หญิงเพิ่มขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอายุของผู้เข้าร่วมในอุดมศึกษา ในฟินแลนด์ กลุ่มใหญ่ที่เข้าเรียนอุดมศึกษามีอายุ 22-25 ปี เนเทอร์แลนด์ ยังคงเป็น 18 – 21 ปี เยอรมัน และสหราชอาณาจักร มีความก้าวหน้าเล็กน้อยในการพัฒนาการเข้าร่วมของกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจต่ำ สรุปได้ว่า มีการเพิ่มขึ้นในการเข้าร่วมในอุดมศึกษา แต่ยังคงมีผู้เรียนกลุ่มผู้สูงอายุ พิการ และกลุ่มคนงานในทุกช่วงอายุในปริมาณน้อยอยู่

5. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) เทเลอร์ กล่าวว่า ในการที่จะขยายการมีส่วนร่วมในสถาบันอุดมศึกษาและเพื่อการพัฒนาต้องใช้แนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น โดยปกติสถาบันอุดมศึกษาจัดสำหรับผู้เรียนอายุ 18-22 ปี เป็นผู้เรียนเต็มเวลา หลักสูตร ศิลปวิทยาการสอนและโครงสร้างของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงเป็นแบบเดียวและไม่ยืดหยุ่น ดังนั้นหากสถาบันอุดมศึกษาจะปรับเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้เรียนที่หลากหลายจะต้องมีการเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ ระบบการให้หน่วยกิตตามที่เรียน การสนับสนุนและแนะนำผู้เรียน การขยายเวลาสอน (กลางวัน ค่ำ วันหยุด ภาคฤดูร้อน) หลักสูตรแบบโมดูล การเรียนรู้ทางไกลและเปิด และศูนย์การสอนในชุมชนที่ห่างไกล จากการศึกษาพบว่ามหาวิทยาลัยยังคงมีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่เป็นวัฒนธรรมเพื่อชนชั้นสูงมากกว่าการจัดเพื่อปวงชน (มีเพียงการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เข้าร่วมเท่านั้น) แต่มีสัญญาณที่ชี้ให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงในฟินแลนด์ และสหราชอาณาจักร เช่นการมีระบบมหาวิทยาลัยเปิดในฟินแลนด์ ปัจจุบันนี้ 50% ของผู้เรียนมหาวิทยาลัยเปิด มีอายุ 30-49 ปี การจัดการเรียนรู้ทั้งในฟินแลนด์ และสหราชอาณาจักร โดยมากใช้การเรียนรู้ทางไกล และการติดต่อโดยตรงกับผู้สอน มีการใช้วิธีการสัมมนา มีการจัดการเรียนภาคฤดูร้อน วิทยาลัยในท้องถิ่นจะเป็นศูนย์ในการส่งผ่านการเรียนรู้ทางไกล โดยมหาวิทยาลัยยังคงรับผิดชอบการออกแบบหลักสูตร การประกันคุณภาพ และการผลิตวัสดุการสอน กล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยเปิดในทั้งสองประเทศ เป็นผู้บุกเบิก วิธีการสอนแบบใหม่ 1/3 ของการสอนใช้วิธีการเรียนรู้ทางไกล มีการออกแบบชุดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูง (Learning Package) มีระบบการสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน อย่างดีมาก ในเนเทอร์แลนด์ไม่มีการสอบเข้าอย่างเป็นทางการเพื่อเป็นการจัดโอกาสให้การกลับเข้ามาเรียน (ครั้งที่ 2) ให้กับผู้ใหญ่

สรุปได้ว่าพอจะมองเห็นความเปลี่ยนแปลงบ้างในการจัดการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นการปฏิบัติตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. คุณภาพ (Quality) อุดมศึกษาต้องมีกระบวนการควบคุมคุณภาพที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม คือ สถาบันอุดมศึกษาต้องผลิตหรือส่งมอบผลผลิตที่มีคุณภาพสูง ซึ่งได้แก่ นักศึกษาที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยที่สอดคล้องตรงตามความต้องการ ควบคู่ไปกับความต้องการให้มีการดำเนินงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ต้องมีการควบคุมคุณภาพเช่นเดียวกัน พบว่ามีแนวทางการประกันคุณภาพที่หลากหลายใน 4 ประเทศ ยังไม่มีระบบประกันคุณภาพที่เชื่อมโยงและมีความเฉพาะสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่มีการให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้น ซึ่งเนื่องมาจาก ผู้เรียน (และลูกจ้าง) มีความตระหนักถึงความต้องการกระบวนการที่หลากหลายและยืดหยุ่นมากขึ้น จากแรงกดดันด้านเงินทุน จากทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่มมากขึ้น เช่นการที่รัฐลดความสนับสนุนด้านการเงินลง มีการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นในด้านลูกค้าภายนอกทั้งนักศึกษา และการวิจัย รวมทั้งการพัฒนาหุ้นส่วนและผู้ให้เงินทุน

7. เงินทุน (Financial) เงินทุนเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รัฐจึงต้องพิจารณาเพิ่มระดับการสนับสนุนด้านการเงินแก่สถาบันอุดมศึกษาและผู้เรียน ต้องหาวิธีที่จะขยายความรับผิดชอบให้กว้างขึ้น เพื่อให้ทั้งผู้เรียน นายจ้าง รัฐ จะสามารถให้ความสนับสนุนค่าใช้จ่ายได้ ทำให้ไม่มีความแตกต่างเรื่องงบประมาณระหว่างนักศึกษาเต็มเวลา และนักศึกษาที่ใช้เวลาบางส่วน แต่จากการศึกษาพบว่า 1)ในปัจจุบัน มีการแบ่งแยกนักศึกษาแบบใช้เวลาบางส่วนซึ่งได้แก่นักศึกษาในส่วนการศึกษาต่อเนื่องออกมาจากปกติ เช่น ในฟินแลนด์ เยอรมัน และเนเทอร์แลนด์ ไม่มีการให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่นักศึกษาที่ใช้เวลาบางส่วน และมีเพียงเล็กน้อยในสหราชอาณาจักร 2) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นการสนับสนุนด้านการเงินของมหาวิทยาลัยเองทั้งหมดจากค่าธรรมเนียมของผู้เรียน และค่าใช้จ่ายในการจัดโครงการของนายจ้างโดยรัฐจะให้เงินช่วยเหลือในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่นผู้ว่างงาน คนกลุ่มน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการนอกสถาบันอุดมศึกษา

เคห์ม (Kehm . 2003) สรุปว่า จากการศึกษาการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาใน 7 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป หากไม่นับการศึกษาต่อเนื่องที่จัดกันมาแต่เดิม พบว่าสถาบันอุดมศึกษามีแนวโน้มที่จะดำเนินการเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ 2 แนวทาง คือ

1. สถาบันอุดมศึกษา ตระหนักว่าการปฏิเสธแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งไม่ถูกต้องเชิงนโยบาย และได้รับไปใช้ในระดับนโยบายแล้ว แต่มักประสบอุปสรรคที่ขาดโครงสร้าง เงินทุน และการกระตุ้น เนื่องจากยังไม่มีการชี้นำอย่างแท้จริง การนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติมักเป็นด้วยวาจา และการกระทำอย่างง่าย ๆ โดยการเอาการเรียนรู้ตลอดชีวิตแทนที่คำว่า การศึกษาต่อเนื่อง โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติหรือการจัดใด ๆ

2. มีการทำโครงการนำร่อง การทดลอง และการสร้างโมเดลใหม่ ๆ อย่างหลากหลายที่บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปในโปรแกรมของมหาวิทยาลัย และทำให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส มีความก้าวหน้าในการพัฒนาขั้นตอนการรับรองการเรียนรู้จากการทำงาน ในเยอรมัน มีมหาวิทยาลัยพิเศษที่จัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ (คนเกษียณงาน) กรีซ มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเปิด สวีเดน และนอร์เวย์ ใช้วิธีการกำหนดระบบโควต้าสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปอุดมศึกษาในยุโรป

2.6. ข้อเสนอแนะสำหรับนักการศึกษาในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนปเปอร์ และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2000 : 203-210) ได้เสนอ "ปรัชญาการทำงาน" ของอุดมศึกษาโดยใช้ฐานจากหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตควรเป็นเป้าหมายหลักของสถาบันอุดมศึกษา และต้องแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติด้านศิลปวิทยาการสอน และการบริหารจัดการที่โดดเด่นด้วย ที่สำคัญคือในทางปฏิบัติอาจารย์มหาวิทยาลัยต้องเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในห้องเรียน และสถาบันของตน ดังนั้น ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา มีข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ 2 ด้าน ดังนี้

2.6.1.**การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน** เป็นความรับผิดชอบของผู้สอน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีสอนประกอบด้วยหลาย ๆ ส่วนดังนี้

2.6.1.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) พัฒนาชุดของจุดมุ่งหมายรายวิชาที่ไปในทางเดียวกันกับหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้เพื่อนร่วมงานช่วยจับคู่จุดมุ่งหมายกับงานการประเมินผู้เรียน เช่น การสอบ การทดสอบ โครงงาน เพื่อหาวิธีการให้เกรดผู้เรียนที่สะท้อนถึงจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 2) สื่อสารและอภิปรายกับผู้เรียนเกี่ยวกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชา 3) ค้นหา

แรงจูงใจของผู้เรียนที่ทำให้เข้ามาเรียนวิชานี้ เช่น ให้ผู้เรียนทำแบบสอบถามสั้น ๆ ในตอนที่พบกันครั้งแรก เกี่ยวกับความคาดหวัง เจตคติ ความต้องการและจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาปรับหลักสูตรจากสิ่งที่ได้ค้นพบในการสำรวจนี้

2.6.1.2 ทักษะการเรียนรู้และการศึกษา ประกอบด้วย 1) ค้นหาวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจโดยการหาเครื่องมือที่วัดแบบฉบับหรือลีลาของการเรียนรู้ หรือกลยุทธ์ในการเรียนรู้ อภิปรายผลที่ได้และการนำไปใช้ในห้องเรียน ต้องเตรียมการที่จะปรับการสอนให้สอดคล้องกับสิ่งที่ค้นพบเกี่ยวกับความชอบในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ถ้าในสถาบันมีผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะการเรียน ขอคำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยให้ผู้เรียน เรียนได้มีประสิทธิผลมากขึ้นและเสนอแนะให้มีการจัด session ของทักษะการเรียนสำหรับผู้เรียนกลุ่มที่รับผิดชอบสอนอยู่ 3) สอบถามผู้เรียนถึงปัญหาที่พบในการเรียน และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับงานการประเมินที่ใช้ ทั้งงานที่มอบหมาย การสอบ และอื่นๆ 4) พิจารณาให้ความสำคัญกับการสอนทักษะการเรียนอย่างชัดเจนและเปิดเผย เช่น การเขียนรายงานปฏิบัติการที่ดี การเตรียมตัวสำหรับการสอบ สิ่งที่ครูคาดหวังในการเขียนเรียงความ แทนที่จะมุ่งเน้นที่เนื้อหาวิชา 5) สอนทักษะการหาข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งในรายวิชา เช่น การค้นหาในห้องสมุดหรือจากเว็บไซต์ ค้นหาแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม เลือกคำสำคัญที่อธิบายประเด็นหรือหัวข้อ และการใช้ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สร้างความมั่นใจในการประเมินแหล่งข้อมูลเพื่อความถูกต้องและเชื่อถือได้ 6) พิจารณาที่จะกำหนดงานที่มอบหมายหรือโครงการที่ผู้เรียนสามารถทำงานในทีมเล็กๆที่มีสมาชิก 3-4 คน และจัดให้มีการสอนการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพก่อนลงมือทำ

2.6.1.3 วิธีการสอนและการเรียนแบบเชิงรุก ประกอบด้วย 1) จัดให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนแบบเชิงรุกในห้องเรียน เช่น การทำโครงการของห้อง การอภิปรายกลุ่มย่อย การโต้วาที การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น 2) จัดเวลาสำหรับการสอนทักษะการคิด และทักษะการเรียนรู้ให้มากขึ้น แจกเนื้อหาวิชามากกว่าใช้การบรรยาย เช่น โดยการทำเอกสาร การใช้เว็บไซต์ 3) พัฒนาหรือจัดหาโมดูลการสอนด้วยตนเองให้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาที่คิดว่ายากหรือน่าเบื่อที่จะสอน และให้ผู้เรียนประเมินการใช้งาน 4) พยายามแนะนำหลักสำคัญของการเรียนรู้จากเพื่อนแม้ในระดับเล็กๆ เช่น ให้ผู้เรียนจับคู่และร่วมรับผิดชอบหัวข้อการเรียน และให้นำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียน 5) ถ้าผู้เรียนจะนำเสนอรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มให้มีการสอนวิธีการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพก่อนการนำเสนอ 6) ใช้กรณีศึกษาและเนื้อหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงเป็นกิจกรรมหลักของการเรียนรู้ โดยการเตรียมการให้กลุ่มผู้เรียนมีการปฏิบัตินอกห้องเรียนและนำผลที่ได้มาอภิปรายกันในห้องเรียน 7) แม้จะเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ พยายามจัดให้ผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสได้พบกับผู้สอน ซึ่งอาจทำได้ตั้งแต่การจัดคลีนิคแบบไม่เป็นทางการหลังการเรียนในห้อง จนถึงการจัดการพบปะโดยสมัครใจที่อื่นแบบไม่เป็นทางการ 8) จัดให้มีการสัมมนาในวันหยุดหรือการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อขยายหรือทดแทนตารางเวลาเรียนในห้องเรียน ซึ่งจะเป็นวิธีการที่ดีเลิศในการส่งเสริมการนำตนเองและการเรียนรู้จากเพื่อน 9) ใช้ผู้เรียนระดับปริญญาตรีเป็นผู้ช่วยสอนเพื่อช่วยจัดการดำเนินการในรายวิชา เช่น นำการอภิปรายกลุ่ม หรือเป็นผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับรายวิชาที่สามารถนำมาอภิปรายในห้องเรียนได้ภายหลัง 10) กระตุ้นให้มีผู้สูงอายุเข้ามาร่วมในชั้นเรียนและอภิปรายแนวทางที่จะประยุกต์เนื้อหาที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง และการเปลี่ยนแปลงหรือขยายสิ่งที่ได้เรียนในห้องเข้ากับตัวอย่างและหลักการที่ได้รับจากประสบการณ์ข้างนอก 11) เต็มใจและยินดีในการยอมรับผู้เรียนที่อ่อนวัย ตัวอย่างเช่นผู้ที่อยู่ในโปรแกรมการสอบเข้าก่อนวัย กระตุ้นให้ผู้เรียนทั้งอ่อนและสูงอายุทำงานร่วมกัน เช่น การทำโครงงาน หรือการศึกษาเป็นกลุ่ม 12) ให้ผู้เรียนได้ค้นหาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่นอกเหนือจากแหล่งห้องสมุดตามปกติ เช่น พิพิธภัณฑ์ หน่วยงานราชการ ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น และจัดให้มีโอกาสในการใช้ความรู้ที่ได้ในการทำโครงงาน เรียงความหรือการทดสอบ 13) ถ้ามีการเชิญวิทยากรมาพูด ให้ผู้เรียนเป็นผู้

กำหนดแหล่งบุคคลที่เหมาะสม จัดการติดต่อและวางแผนการดำเนินการในห้องเรียน เช่น การรวบรวมคำถามจากผู้เรียนคนอื่น ๆ และจัดการเรียงลำดับผู้ที่จะเป็นผู้ถามวิทยากร 14) พยายามทำให้รายวิชามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการนำไปใช้ในสถานที่ทำงาน หรือชุมชนท้องถิ่น เช่น โดยการเยี่ยมชมหรือทัศนศึกษา 15) ให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อ ระหว่างงานของนักวิจัยและนักทฤษฎีที่ได้กล่าวถึงในห้องเรียน และคุณลักษณะด้านชีวิตส่วนตัว หรือคุณลักษณะของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ควรให้ผู้เรียนหาข้อมูลเองอาจโดยการติดต่อกับบุคคลเหล่านั้นทางจดหมาย โทรศัพท์ หรือ อีเมล (e-mail) 16) นำผู้ปฏิบัติเข้ามาในห้องเรียนเพื่ออธิบายแนวทางที่ความรู้ทางทฤษฎีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ การขยายทฤษฎีโดยความรู้ของชีวิตจริงอย่างไร และปัญหาอะไรที่ยังคงอยู่ซึ่งทฤษฎีใหม่สามารถช่วยแก้ไขได้

2.6.1.4 การสร้างคุณค่า ค่านิยมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ใช้เวลาบางส่วนในห้องเรียนเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับค่านิยมที่สำคัญและการพิจารณาเชิงคุณธรรมของความสอดคล้องกับรายวิชาและสาขาวิชา อภิปรายถึงค่านิยมของครูกับผู้เรียน เตรียมการโต้วาทีในประเด็นเหล่านี้กับผู้เรียน อาจให้ผู้เรียนมีการโต้วาทีกันในประเด็นที่กำลังเป็นที่ขัดแย้งอยู่ในปัจจุบัน 2) นำสิ่งที่เกี่ยวกับตัวครูเข้ามาใช้ในการเรียน การใช้ตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องประสบการณ์ และการจดบันทึกเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ และให้ผู้เรียนโดยเฉพาะผู้สูงอายุบรรยายประสบการณ์และเจตคติของเขา

2.6.1.5 การประเมินผู้เรียน ประกอบด้วย 1) กำหนดงานที่มอบหมายที่ท้าทายและข้อทดสอบตลอดหลักสูตรรายวิชา ให้ผู้เรียนให้คะแนนงานของตนเอง อภิปรายคำตอบตามแนวคำตอบของครู และเสนอแนะขั้นตอนต่อไปเพื่อการทำงานที่ดีขึ้นในอนาคต 2) ให้ผู้เรียนประเมินงานที่มอบหมายของตนเอง 1 ชิ้น และ/หรือประเมินงานของเพื่อน (แต่ครูยังคงมีสิทธิที่จะตัดสินใจเรื่องเกรด) อภิปรายในห้องเรียนเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินที่จะใช้ และให้ผู้เรียนให้ผลย้อนกลับถึงคุณภาพของงานเมื่อการประเมินนั้นสมบูรณ์ 3) ในการให้คะแนนการสอบหรืองานที่มอบหมาย ให้โบนัส (คะแนนพิเศษ) สำหรับงานที่ไม่ได้เอาเนื้อหามาจากคำบรรยายหรือตำราโดยตรง 4) ให้คะแนนพิเศษสำหรับเนื้อหาและตัวอย่างที่มีการบูรณาการข้ามสาขาวิชา 5) ให้เกรดสูงสำหรับการอ้างอิงที่เหมาะสมไปยังประเด็นที่ปฏิบัติได้ ในทางปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างของทฤษฎีที่พบในชีวิตจริง 6) กำหนดงานที่มอบหมายหรือคำถามในการสอบที่นำมาจากชีวิตจริง เช่น ถามให้ผู้เรียนแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีอาจจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร 7) หากผู้เรียนทำงานเป็นทีม ต้องแน่ใจว่าเป็นผลงานของทีมจริง เช่น การนำเสนอ โปสเตอร์ การเขียนรายงาน และให้สมาชิกอื่น ๆ ในห้องประเมินผลงานนั้น เท่า ๆ กับที่ให้สมาชิกในทีมประเมิน ควรให้สมาชิกทีมประเมินการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่องานที่มอบหมายนั้นของตนเองและสมาชิกคนอื่น 8) พยายามกำหนดงานที่มอบหมายที่ต้องใช้การบูรณาการแนวคิด และเนื้อหาจากแหล่งต่าง ๆ และให้รางวัลส่วนของคะแนนสำหรับความสำเร็จในการบูรณาการความคิด เตรียมที่จะจัดหาตัวอย่างของงานที่มอบหมายที่มีการบูรณาการอย่างดีให้ผู้เรียนดูด้วย

2.6.1.6 การประเมินการสอน ประกอบด้วย 1) เชิญผู้ร่วมงานให้ทบทวนการสอน โดยการแลกเปลี่ยนหัวข้อการเรียน (course outline) งานที่มอบหมายและข้อสอบ อาจจะมีการจัดให้มีการเยี่ยมชมห้องเรียน 2) สอบถามผู้เรียนถึงสิ่งที่ได้รับจากการเรียนหรือจากงานที่มอบหมายโดยการแจกแบบสอบถามสั้น ๆ ที่ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ในชีวิตได้ เปรียบเทียบกับความคาดหวังของครูและจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 3) ทดลองพัฒนาและใช้เทคนิคการประเมินห้องเรียนในการวัดความสำเร็จในการกระตุ้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ในตอนสิ้นสุดการเรียน ให้มีเวลา 5 นาที เพื่อเขียน 1-2 อย่างที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในส่วนที่เขาตั้งใจจะใช้ในชีวิตนอกมหาวิทยาลัย ครั้งต่อมาจัดทำข้อสรุปของความคิดที่ได้และให้มีการอภิปรายอย่างสั้น ๆ 4) ถ้ามีโอกาสให้แสดงบทบาทของผู้เรียน เช่น เข้าเรียนในการศึกษาทางไกล หรือเข้าเรียนในหลักสูตรต่อเนื่องที่สนใจ นั่งเรียนในห้องที่สอนโดยเพื่อนร่วมงานในสถาบัน พิจารณาว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

อะไรจากมุมมองของผู้เรียน ถ้าหลักสูตรแตกต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กัน ให้คิดว่าจะนำไปใช้ในห้องเรียนที่ตนสอนอย่างไร 5) กำหนดงานที่มอบหมายในหัวข้อที่ครูรู้น้อยมากหรือไม่รู้เลยและทำวิจัยภูมิหลังที่จำเป็นด้วยตนเอง แบ่งปันผลการค้นพบกับผู้เรียน 6) ทำวิจัยเกี่ยวกับการสอนของตนเอง เน้นด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การทำการสำรวจจากผู้เรียนรุ่นก่อนเพื่อดูว่าเขาได้มีการนำความคิดที่ได้จากการเรียนในห้องไปใช้อย่างไร 7) จัดทำเอกสารเกี่ยวกับความพยายามในการสอน หรือแฟ้มสะสมงาน ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับกิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำเสนอข้อสรุปเป็นส่วนหนึ่งของการทบทวน ผลการปฏิบัติงานปกติ

2.6.2 การเปลี่ยนแปลงในการจัดองค์กรที่ส่งผลต่อการสอน

จากกรอบการประเมิน แสดงไว้ชัดเจนว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการจัดการองค์กรของการศึกษา ซึ่งบางอย่างก็อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของครูผู้สอน โดยมากมักจะพิจารณากันถึงเนื้อหาของนโยบายภายในและกระบวนการ มีข้อเสนอแนะถึงแนวทางวิธี ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการจัดองค์กร เพื่อที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ 1) การสำรวจบัณฑิตเกี่ยวกับการรับรู้ต่อการศึกษาที่ได้รับและข้อเสนอแนะเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากประสบการณ์ตั้งแต่ออกจากมหาวิทยาลัย 2) การสำรวจนายจ้างเพื่อรับทราบมุมมองของนายจ้างที่มีต่อทักษะ ความรู้และค่านิยมที่จำเป็น อาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาที่ประกอบด้วยกลุ่มนายจ้างที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการให้ความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร มาตรฐานวิชาการการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ 3) ในระดับภาควิชาหรือโปรแกรมหลักสูตร ตรวจสอบหลักสูตรอย่างระมัดระวังโดยดูการพัฒนาของสาขาวิชาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของความรู้ และความต้องการจำเป็นในการจัดให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต พิจารณาว่ามีจำนวนที่ยังสอดคล้องภายใน 5 ปีหลังจากสำเร็จการศึกษามากน้อยเพียงไร ประเมินว่าควรใช้เวลาเท่าไรในการสอนเนื้อหาที่ตรงกันข้ามกับทักษะทั่วไป พิจารณาว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่จะลดเวลาที่ผู้เรียนต้องเข้าเรียน และใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระให้มากขึ้น 3) ใช้เวลาในห้องเรียนบางส่วนเพื่ออภิปรายกับผู้เรียนเกี่ยวกับนโยบายของมหาวิทยาลัย รวมทั้งขั้นตอนกระบวนการที่จะส่งผลกระทบต่อผู้เรียน เช่น การให้เกรด การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสำคัญ หรือมาตรฐานการเข้าศึกษา พิจารณาที่จะนำเสนอข้อมูลจากการอภิปรายนี้แก่คณะกรรมการผู้จัดทำนโยบายที่เกี่ยวข้อง 4) กำหนดให้มีการจัดรายวิชาที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้แทนการมุ่งเน้นเนื้อหาวิชา เช่น รายวิชาที่มีการใช้การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ 5) โน้มน้าวสถาบันหรือภาควิชาเพื่อจัดให้มีโครงการหยุดงาน (Sabbatical) เพื่อการปรับปรุงทักษะการสอน และหรือ การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการลาพัก เพื่อทำวิจัยด้วย 6) ถ้าภาควิชา/สถาบันมีรางวัลสำหรับครูดีเด่น ผลักดันให้มีเกณฑ์ที่ประกอบด้วยการกระตุ้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตแทนที่จะให้ความสำคัญกับทักษะการสอนแบบถ่ายทอด เช่น การบรรยาย 7) ถ้าสถาบันมีการประเมินให้คุณค่าโปรแกรม (หลักสูตร) อย่างสม่ำเสมอ พยายามผลักดันให้มีการเอาใจใส่สนใจต่อคุณภาพการสอนเท่าๆ กับผลการวิจัยและพยายามหาตัวบ่งชี้ของผลกระทบจากการสอนที่มีต่อชีวิตของผู้เรียนในระยะยาว เช่น ผลสัมฤทธิ์ของบัณฑิต เป็นต้น 8) พยายามที่จะนำเอาหัวข้อการสอนและการเรียน เช่น วิธีการสอนทางเลือก ความสอดคล้องของหลักสูตร เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการสัมมนาประชุมประจำของภาควิชา 9) ผลักดันให้มีการกำหนดให้การสอนเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะใช้ในการจ้างอาจารย์โดยให้ผู้สมัครได้ทำการสอน และสัมภาษณ์ผู้สมัครเกี่ยวกับวิธีการสอน และปรัชญาการสอน

2.7 กรอบองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยใช้

องค์ประกอบที่เสนอโดย เฮนสเก และพอร์เตอร์ฟิลด์ ร่วมกับผลที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยต่างๆ ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิต อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ 15 องค์ประกอบ แบ่งเป็นองค์ประกอบด้านปัจจัยตัวป้อน ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ผู้เรียน มีความหลากหลายทั้งผู้เรียนแบบปกติ ผู้เรียนแบบใช้เวลาบางส่วน ผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ(ผู้ทำงานแล้ว) ภูมิหลังของผู้เรียนทั้งด้านครอบครัว และประสบการณ์การเรียนรู้เดิมของผู้เรียน

2. นโยบายและกระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษา ให้น้ำหนักกับแรงจูงใจในการศึกษามากกว่าผลการเรียนเฉลี่ยของผู้เรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน

3.1 ใช้หลักการผู้เรียนรู้เป็นผู้กระทำ Active Learning และการเรียนรู้แบบนำตนเอง

3.2 เวลาเรียนยืดหยุ่น

3.3 วิธีการเรียนการสอน ใช้การทำโครงงาน การเรียนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน (Problem-based) การเรียนรู้อย่างอิสระ ใช้การบรรยายน้อยมาก

3.4 ให้มีการเชื่อมโยงกับชีวิต ชุมชน

3.5 ใช้กระบวนการ วิธีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบจัดการตนเอง (Self-managed' learning) หรือ การเรียนรู้แบบนำตนเอง

3.6 สนับสนุนการเรียนรู้ที่จะเรียน และโปรแกรมการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)

3.7 ให้มีการบูรณาการแนวดิ่ง ได้แก่ 1) ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง 2) ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเอง 3)ให้น้ำหนักกับการประเมินแบบย่อย (Formative) มากกว่าการประเมินแบบรวม (Summative)

3.8 ให้มีการบูรณาการแนวราบ ได้แก่ 1)ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นผู้กระทำเชิงรุก (active) มากกว่าแบบเชิงรับ (passive) 2) กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระบบ (formal) และตามอัธยาศัย (informal) 3) กระตุ้นการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer learning) 4) ผู้เรียนมีการบูรณาการวัสดุเนื้อหาความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ 5) มีการใช้กลวิธีการเรียนรู้ต่างๆในสถานการณ์ต่างๆ 6) มีการใช้ความรู้เพื่อจัดการกับปัญหาในชีวิตจริง 7)ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้อย่างน้อยเท่าๆกับเนื้อหาการเรียนรู้ 8) กระตุ้นให้มีการประเมินตนเองโดยพิจารณาจากเกณฑ์ในสังคมจริง

4. การประเมินผลและให้วุฒิบัตร

4.1 ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้าและปรับปรุงมากกว่าการประเมินผลรวม

4.2 ใช้วิธีการประเมินหลายวิธี ตามสภาพจริงให้ผู้เรียนร่วมประเมินและอภิปรายการประเมิน

5. บทบาทของผู้สอน

5.1มีเจตคติที่ดีและยอมรับเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.2 ใช้วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มากกว่าการสอนแบบบรรยาย

5.3 มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน เป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดและแจกจ่ายความรู้

6. ความร่วมมือภายในและระหว่างสถาบัน สร้างความร่วมมือกับชุมชน สถานประกอบการในการร่วมเรียนรู้ และความช่วยเหลือ

6.1 มีความเชื่อมต่ออย่างใกล้ชิด ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถาน ประกอบการ (ทำงาน)

6.2 มีความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างวิทยาลัยและสถาบันอื่นๆ ที่มีการเรียนรู้ เกิดขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ และห้องสมุด ฯลฯ

6.3 เน้น ที่ความเป็นสหวิทยาการและการบูรณาการของเนื้อหาและทักษะ จากสาขาหลากหลาย

6.4 มีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและหลากหลายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งอาจเป็นไปได้ถึงขั้นการกระจายอำนาจของอุดมศึกษา

7. การบริหารจัดการ

7.1 มีการกำหนดพันธกิจการสร้างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ชัดเจน

7.2 มีการกำหนดนโยบายการศึกษาที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7.3 ให้คุณค่าโดยการให้รางวัล (เกียรติบัตร การเลื่อนชั้น การให้ทุน) แก่ ความพยายาม เช่น การวิจัย ที่มุ่งปรับปรุงการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิต

7.4 มีการสร้างและทำให้เกิดการยอมรับจุดมุ่งหมายในการให้ความสำคัญที่กระบวนการของการเรียนรู้แทนที่จะให้ความสำคัญกับเนื้อหาเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไป

7.5 มีความยืดหยุ่นในการจัดการการบริหารในมหาวิทยาลัย เช่น ยอมให้มี การเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ในเวลาต่างๆ และสถานที่ต่างๆ

7.6 มีนโยบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน

7.7 มีจุดประสงค์หลักของการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรายวิชา

7.8 ประเมิน งานทุกส่วนในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7.9 จัดให้มีการพัฒนาอาจารย์ที่เหมาะกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7.10 การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง (โดยผู้เรียน ศิษย์เก่า ฯลฯ) ในการตัดสินใจที่มีผลต่อการศึกษาและการจัดการ (management)

8. งบประมาณ

8.1 จัดหางบประมาณจากภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

9. ระบบสนับสนุน

9.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้อย่างเหมาะสม เช่น วัสดุการเรียนรู้ที่เหมาะสม วิธีการสอนที่เหมาะสม การสนับสนุนด้านการเงินให้กับกลุ่มที่มีความต้องการเฉพาะ

9.2 จัดให้มีการแนะนำ การเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

9.3 การจัดให้มีการสนับสนุนที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในสถาบัน เช่น ห้องเรียนที่เหมาะสม เสรีภาพเรื่องการให้เกรด

9.4 มีการบริการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ อาจารย์ เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้

10. หลักสูตร

10.1 ยืดหยุ่น ไม่มีการกำหนดไว้เป็นชุดสำเร็จ

10.2 สอดคล้องกับปัญหาในชีวิตจริง

10.3 เน้นบูรณาการ / สหวิทยาการ

10.4 การบูรณาการระหว่างการศึกษาทั่วไป กับ การศึกษาอาชีพ

10.5 ความยืดหยุ่นในการจัดโครงสร้าง (organization) หลักสูตรเนื้อหารายวิชา

10.6 ให้การยกย่องกับวิชาการเพื่อชีวิต (academic for life)

10.7 ผสมผสาน (Incorporation) ประสบการณ์การทำงานข้างนอกเข้ามาในหลักสูตร

11. การวิจัย

11.1 เน้นการวิจัยที่มุ่งปรับปรุงการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและ พัฒนากระบวนการ (process) การสอนตนเอง

11.2 มีการเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยกับการสอน

11.3 เน้นความเป็นสหวิทยาการ

11.4 ให้ผู้เรียนร่วมทำวิจัยกับอาจารย์

11.5 กระตุ้นให้มีการวิจัยในหัวข้อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11.6 กระตุ้นให้มีการคิดนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น โดยการให้งบประมาณ ให้อาจารย์ว่างจากหน้าที่ประจำ

12. ผู้บริหาร

12.1 เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

12.2 มีความสามารถในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของทีมงาน

12.3 มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด

13. ผลลัพธ์ที่ต้องการ

13.1 ความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถที่จำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ความพร้อมในการเรียน ได้แก่ เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ความใฝ่รู้ อัตลักษณ์ของการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

13.2 เน้นการสร้างทักษะต่างๆได้แก่ ทักษะการเรียนรู้อย่างอิสระ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารทั้งด้วยวาจาและการเขียน

13.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตชุมชน

13.4 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

14. ตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

14.1 ครูอาจารย์ ผู้บริหาร เป็นตัวแบบของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

14.2 สถาบันเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

15. การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

15.1 สร้างโอกาสในการเข้าถึงได้ให้กับผู้เรียนอื่นๆที่ไม่ใช่ผู้เรียนตามปกติ

15.2 การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชากรในการศึกษา ในทุกอายุ สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ฯลฯ

15.3 มีการจัดให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่หลากหลาย

15.4 จัดให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอน (เทียบโอน) การศึกษาจากส่วนต่างๆได้

15.5 จัดให้มีโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงสุด

15.6 มีระบบการประกันคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพของสถาบัน

3. การพัฒนาตัวบ่งชี้

3.1 ความหมาย ลักษณะ ประเภท และ ประโยชน์ของตัวบ่งชี้

3.1.1 ความหมายตัวบ่งชี้ (Indicators)

ตาม Webster's Ninth New Collegiate Dictionary (1991) อธิบายคำว่า Indicator ว่าเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน in = in to +dicase = declase, point out ดังนั้นคำว่า Indicator มีความหมายถึงเครื่องชี้หรือตัวชี้(pointer) ใด ๆสำหรับบันทึกหรือแสดง ความหมายอีกนัยหนึ่งของ Indicator หมายถึง กลุ่มค่าสถิติที่นำมารวมกันเพื่อบ่งชี้สภาพเศรษฐกิจหรือสภาพที่ต้องการศึกษา สำหรับคำที่ใช้เรียกในภาษาไทยนงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2541 : 52)ได้สรุปไว้ว่า ราชบัณฑิตยสถาน (2536) โดยคณะกรรมการบัญญัติศัพท์วิทยาศาสตร์ ใช้คำว่า เครื่องชี้บอก หรือคำว่า อินดิเคเตอร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 , 2535) โดยศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ศสษ.) ใช้คำว่า ดัชนี สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2530) ใช้คำว่า เครื่องชี้ คณะครุศาสตร์ในหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถิติแห่งชาติ ใช้คำว่า ดัชนีบ่งชี้ นักวิชาการสาขาสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยา เช่น สุภางค์ จันทวานิช และ วิศนี ศิลตระกูล (2539) ใช้คำว่า เครื่องชี้วัด นักประเมินทางการศึกษา เช่น ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2540) ใช้คำว่า ตัวชี้วัด นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิชใช้คำว่า ตัวบ่งชี้ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่าตัวบ่งชี้ เนื่องจากให้ความหมายชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเรื่องที่กำลังศึกษา

ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา(Educational Indicator) หมายถึงค่าสถิติ หรือตัวแปรประกอบที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับสถานภาพ (Status) คุณภาพ (Quality) และผลการดำเนินงาน (Performance) ของระบบการศึกษา หรือสถานศึกษา และสามารถแปลความหมายได้อย่างเที่ยงตรง โดยมีเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการแปลความหมาย (นงลักษณ์ วิรัชชัยและ สุวิมล ว่องวานิช . 2541 : 53 อ้างอิงจาก Burstein , Oaks & Guiton . 1992)

3.1.2 ลักษณะทั่วไปของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

จอหน์สโตน (นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช . 2541 : 52 ; พรปรียา คัตตพันธ์.2544 : 3-5 ; อ้างอิงจาก Johnstone : 1981) สรุปลักษณะของตัวบ่งชี้ เพื่อให้เข้าใจความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ 5 ประการ

1. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ ไม่จำเป็นต้องให้สารสนเทศที่ละเอียดถูกต้องแม่นยำ เปรียบได้กับกระดาษลิตมัสที่บ่งชี้สภาพความเป็นกรด / ด่างได้ โดยไม่ต้องให้ค่าพีเอช(pH) ซึ่งบอกความเป็นกรด – ด่าง ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน

2. ตัวบ่งชี้แตกต่างกันกับตัวแปร โดยตัวแปรจะให้ความหมายเฉพาะค่า(value) แต่ไม่ให้ความหมายในลักษณะการประเมิน แต่ตัวบ่งชี้จะให้ความหมายเชิงประเมินมากกว่าที่จะให้ความหมายเฉพาะค่าของมันมีลักษณะเป็นตัวแปรรวม สร้างขึ้นจากการรวมตัวแปรที่ให้สารสนเทศแต่ละด้าน (Facet)ประกอบกันเป็นภาพกว้าง ๆของสิ่งที่จะศึกษา

3. ค่าของตัวบ่งชี้ แสดงถึงปริมาณ และการแปลความหมาย ต้องมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนดขึ้นในตอนพัฒนาตัวบ่งชี้ นั่นคือตัวบ่งชี้ต้องมีจุดอ้างอิง (reference point) ที่สามารถทำให้ตัดสินคุณค่าได้

4. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศ ณ จุดเวลา ช่วงเวลาเฉพาะ เมื่อนำตัวบ่งชี้จากช่วงเวลาหลายจุดมาเทียบกัน จะต้องแสดงภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้

5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐาน (Basic units) สำหรับการพัฒนาทฤษฎี ซึ่งมีความสำคัญยิ่งสำหรับศาสตร์ทุกสาขา การพัฒนาทฤษฎีโดยอาศัยกระบวนการวิจัยทำได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างคำอธิบายชั่วคราว เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ขั้นที่ 2 ให้นิยามตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ขั้นที่ 3 ให้นิยามเชิงปฏิบัติการในรูปที่สามารถวัดได้ ของตัวแปรทุกตัวในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 4 วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลและสร้างดัชนี

3.1.3 ประเภทของตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา แบ่งได้หลายวิธี

1. แบ่งประเภทตามทฤษฎีระบบ (Johnstone. 1981 : 24 – 26) มองการศึกษาเป็นระบบที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ปัจจัยนำเข้าหมายถึง สิ่งเริ่มต้นที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน เช่น นักศึกษา ครูอาจารย์ สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ กระบวนการหมายถึง การกระทำที่สถาบันการศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า เช่น โปรแกรมการเรียน กระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตรเป็นต้น ผลลัพธ์หมายถึง ด้านพุทธิปัญญาได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ และมูลค่าเพิ่มที่เกิดแก่นักศึกษา และผลด้านที่ไม่ใช่พุทธิปัญญา ที่มีต่อผู้เรียน เช่น ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม ดังนั้นแบ่งตัวบ่งชี้เป็น ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (input indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (process indicators) และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (output indicators)

2. แบ่งตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น ตัวบ่งชี้สัมบูรณ์ (Absolute indicators) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่มีค่าบอกปริมาณที่แท้จริง มีความหมายในตัวเอง เช่น จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ (Relative indicators) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่มีค่าเป็นปริมาณเทียบเคียงกับค่าอื่น เช่น จำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน

3. แบ่งตามลักษณะตัวแปรที่นำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ (Johnstone :1981; พรปรียา คัตตพันธ์ ,2544:10-12) แบ่งได้เป็น

3.1 ตัวบ่งชี้ตัวแทน (Representative indicators)คือ ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรเดียว ได้มาจากการคัดเลือกจากตัวแปรต่างๆ เพื่อเป็นตัวแทนในการสะท้อนถึงแง่มุมบางอย่างของระบบการศึกษา เช่น อัตราการรู้หนังสือ

3.2 ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Disaggregative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่กำหนดจากตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัว เพื่อใช้ในการอธิบาย หรือสะท้อนให้เห็นในแต่ละเรื่องแต่ละส่วนแต่ละตัวแปรองค์ประกอบจะเป็นอิสระจากกัน เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนของข้อมูลในชุดตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ในที่นี้เป็นเพียงตัวแปรที่ถูกจำแนกออกมาเป็นตัวเดี่ยวๆ ซึ่งให้ข้อมูลที่ชัดเจนของแต่ละเรื่อง แต่ละองค์ประกอบ หรือแต่ละส่วนของระบบการศึกษา

3.3 ตัวบ่งชี้ผสม หรือ ตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่ได้จากการรวมตัวแปรทางการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกันซึ่งจะช่วยอธิบายลักษณะทางการศึกษาได้ดีกว่าตัวบ่งชี้เดียว (ตัวแปรตัวเดียว) ค่าตัวบ่งชี้รวมเป็นค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่นำมารวมกัน ซึ่งถ้าตัวแปรเหล่านั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญไม่เท่ากัน ต้องมีการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัว แล้วคำนวณค่าดัชนีรวม ซึ่งอาจใช้วิธีการบวก (Adding Method) หรือวิธีการคูณ (Multiplying) ตัวบ่งชี้ผสมนี้มีความเหมาะสมในการนำมาใช้มากกว่า

ในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดตัวบ่งชี้การศึกษาตามการวิเคราะห์เชิงระบบของจอห์นสโตน

3.1.4 ประโยชน์ของตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2541 : 54) ได้รวบรวมประโยชน์ของตัวบ่งชี้จากแนวคิดของบุคคลต่างๆ ได้แก่ จอห์นสโตน(1981) สรุปว่าตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเป็นประโยชน์ในด้านการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การศึกษา ด้านการกำกับและการประเมินระบบการศึกษา เบอร์สตายน์ โอกส์ และกีตัน

(Burstein Oakes and Guiton. 1992) บอตตานีและ วอลเบอร์ก(Bottany&Walberg. 1994)ได้ขยายความเพิ่มเติมว่าตัวบ่งชี้การศึกษามีประโยชน์มากในการประกันคุณภาพ(Quality assurance) และการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่(Accountability) เรสนิด โนแลนและเรสนิค (Resnick Nolan and Resnick. 1995)เสนอว่าตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดเป้าที่ตรวจสอบได้(benchmarking) สรุปได้ว่าในด้านการประเมินผลของระบบการศึกษา ตัวบ่งชี้การศึกษามีประโยชน์มากในการกำกับและประเมินผลระบบการศึกษา การจัดอันดับการศึกษา การประกันคุณภาพ และการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้ การปรับปรุงพัฒนาระบบการศึกษาโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางซึ่งตัวบ่งชี้ประเภทนี้รียกว่าตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน(Performance indicators) สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
2. ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามต้องการ
3. ใช้ในการกำกับดูแล และประเมินระบบการศึกษา และการประกันคุณภาพ
4. ใช้ในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่ดีที่สุด (Benchmarking) เพื่อการเทียบเคียง

3.2 **กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้**

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีวิธีการในการพัฒนาหลายแนวทาง แต่ทุกวิธีจะมีสิ่งที่ผู้พัฒนาจะต้องพิจารณาตัดสินใจ อยู่ 4 ประการคือ (Johnstone. 1981 : 33)

1. วิธีการในการกำหนดหรือนิยามตัวบ่งชี้
2. การเลือกตัวแปรที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้
3. วิธีการรวมตัวแปรให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม
4. การกำหนดน้ำหนักให้กับตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช (2541 : 53 - 54) ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาตัวบ่งชี้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไรและอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การนิยามตัวบ่งชี้ ขั้นตอนนี้จะเป็นตัวชี้นำวิธีการที่ต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อยๆรวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้วนักวิจัยยังต้องกำหนดด้วยว่า ตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างไร ในการนิยามตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1.การกำหนดกรอบความคิดหรือการสร้างแนวคิด(Conceptualization) เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้โดยการกำหนดรูปแบบหรือโมเดลแนวคิด(Conceptual model) ของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ว่า มีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (dimension) และแต่ละมิติประกอบด้วยแนวคิดอะไรบ้าง

2. การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Developmrnt of Component Measures) การสร้างและการกำหนดมาตร (construction and scaling) เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และ การกำหนดการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การกำหนดส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Component variables)ของตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ (relate) และตรง (relevant) กับตัวบ่งชี้ แล้วตัดสินใจคัดเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าใด ใช้ตัวแปร

ประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยต้องเลือกตัวแปรให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของตัวบ่งชี้ที่กำหนด และไม่ควรมีตัวแปรมากเกินไป การลดจำนวนตัวแปรอาจทำได้โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ถ้าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันสูง ก็คัดเลือกมาเพียงตัวเดียว

2.2 การกำหนดวิธีการรวม (combination method) ตัวแปรย่อย นักวิจัยต้องศึกษาและตัดสินใจเลือกวิธีการรวมตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีวิธีการทำได้ 2แบบคือ

2.2.1 การรวมเชิงบวก (Additive) เป็นวิธีการที่มีแนวคิดว่าตัวแปรแต่ละตัวสามารถทดแทนหรือชดเชยกันได้ด้วยตัวแปรอีกตัวหนึ่ง ซึ่งทำให้ค่าตัวบ่งชี้รวมที่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง เช่นถ้าค่าตัวแปรย่อย V_1 มีค่าต่ำ V_2 มีค่าสูง ค่า V_1 สามารถทดแทนด้วยค่า V_2 เป็นผลให้ตัวบ่งชี้รวมไม่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น กรณีที่ 1 $V_1 = 20$, $V_2 = 20$ จะมีค่าตัวบ่งชี้รวมเท่ากับกรณีที่ $V_1 = 5$, $V_2 = 35$ เมื่อ $I = V_1 + V_2$ ในการรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีบวกนี้ แบ่งเป็น 2 วิธี ตามน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรองค์ประกอบและการคำนวณค่าตัวบ่งชี้รวมโดยใช้ค่าเฉลี่ย ดังนี้

1. การรวมกรณีน้ำหนักตัวแปรเท่ากัน

สมการ $I = V_1 + V_2 + V_3 + \ldots\ldots\ldots\ldots + V_n$

และ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้ $I = (V_1 + V_2 + V_3 + \ldots\ldots\ldots\ldots + V_n) / n$

เมื่อ I = ตัวบ่งชี้รวม , V_1 = ตัวแปรที่ 1 , V_2 = ตัวแปรที่ 2 , n = จำนวนตัวแปร

2. การรวมกรณีน้ำหนักตัวแปรไม่เท่ากัน

สมการ $I = W_1 V_1 + W_2 V_2 + \ldots\ldots\ldots\ldots + W_n V_n$

ค่าเฉลี่ย $I = (W_1 V_1 + W_2 V_2 + \ldots\ldots\ldots\ldots + W_n V_n) / W_i$

เมื่อ W_1 = น้ำหนักของตัวแปร V_1 , W_2 = น้ำหนักของตัวแปร V_2

W_i = น้ำหนักรวมของตัวแปร , n = จำนวนตัวแปร

2.2.2. การรวมแบบพหุคูณ (Multiplying) เป็นการรวมค่าตัวแปรเข้าด้วยกันโดยการคูณ มีข้อตกลงเบื้องต้น คือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่ง ไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้ คือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น มีค่าสูงได้ก็ต่อเมื่อ ตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมด และตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวต้องเสริมกันและกัน ส่งผลต่อตัวบ่งชี้

ดังสมการ $I = V_1 \times V_2$

เมื่อ I = ตัวบ่งชี้รวม , V_1 = ตัวแปรที่ 1 , V_2 = ตัวแปรที่ 2

การคำนวณค่าตัวบ่งชี้รวมใช้ค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ดังนี้

1. การคำนวณเมื่อ น้ำหนักตัวแปรเท่ากัน

$$I = \sqrt[n]{V_1 . V_2 \ldots\ldots V_n}$$

2. การคำนวณเมื่อ น้ำหนักตัวแปรไม่เท่ากัน

$$I = \sqrt[\sum wn]{V_1^{w1} . V_2^{w2} \ldots\ldots V_n^{wn}}$$

แต่การรวมค่าตัวแปรวิธีนี้ ไม่พบว่าได้มีการนำมาใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในการวิจัย ในการรวมตัวแปรเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ทั้ง 2 แนวทางเบื้องต้นเป็นการรวมตัวแปรในรูปคะแนนดิบ(Raw Score)ซึ่งมักมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยการวัดตัวแปรไม่เท่ากันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และทำให้ค่าที่ได้มีความถูกต้องมากขึ้นและสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างมีความหมาย ควรแปลงค่าของตัวแปรจากคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (Standard Score)ก่อน แล้วจึงนำคะแนนมาตรฐานที่ได้มาถ่วงน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรแต่ละตัว เพื่อสร้างเป็นตัวบ่งชี้รวม โดยทั่วไปมักใช้คะแนนมาตรฐาน Z ดังสมการ $Z = X - X / SD$

เมื่อ Z = คะแนนมาตรฐานของตัวแปร

X = คะแนนดิบของตัวแปร

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวแปร

S.D = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร

ดังนั้น สมการในการสร้างตัวบ่งชี้ คือ

$$I = W_1 Z_1 + W_2 Z_2 + \ldots\ldots\ldots W_n Z_n$$

เมื่อ I = ตัวบ่งชี้รวมของตัวแปร

W_n = น้ำหนักของตัวแปร ตัวที่ n

Z_n = คะแนนมาตรฐานของตัวแปรตัวที่ n

2.3 การกำหนดน้ำหนักของตัวแปร ในการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยต้องกำหนดน้ำหนักแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัว ซึ่งสามารถทำได้ 2 วิธี คือ กำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน (Equal weight) และกำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักแตกต่างกัน (Differential weight) ซึ่งทำได้หลายวิธีดังนี้

2.3.1. วิธีการพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgement) เป็นการพิจารณาลงความเห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้นๆ โดยให้สมาชิกแต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปร พิจารณาหาข้อยุติด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย หรือการอภิปรายลงความเห็น หรืออาจใช้แบบสอบถามเพื่อหาค่าร้อยละที่ผู้ตอบเห็นด้วยกับน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร หรืออาจใช้วิธีที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อสำรวจหาฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากัน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรต่อไป

2.3.2 วิธีวัดความสำคัญของตัวแปร (Measure Effort Required) โดยพิจารณาจากเวลา (Time Taken) หรือค่าใช้จ่าย (Cost) ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรมใดๆที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น เช่น สมมติว่า ถ้าเวลาหรือค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการกระทำเกี่ยวกับตัวแปรที่1 มากกว่าตัวแปรที่2 ตัวแปรที่ 1 จะมีน้ำหนักความสำคัญมากกว่า (หรือน้อยกว่า) ตัวแปรที่ 2 ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งที่จะศึกษา

2.3.3. วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) เป็นการใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร โดยอาจใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminant Analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical Correlation Analysis) เป็นต้น

ขั้นตอนนิยามตัวบ่งชี้นี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาตัวบ่งชี้ เพราะเป็นขั้นตอนที่เป็นเหมือนแผนของการดำเนินการขั้นต่อไป โดยทั่วไปจะทำได้ 3 วิธี (Johnstone. 1981 : 33 – 39 ; นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช . 2541 : 53)

1. การนิยามตามแนวปฏิบัติ (Pragmatic Reduction) เป็นวิธีการนิยามที่ใช้ในกรณี ที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูล หรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อยๆหลายตัวไว้แล้ว ผู้วิจัยเพียงแต่พิจารณาคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ นำมาพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการนิยามตัวบ่งชี้วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจ และประสบการณ์ของนักวิจัยเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียงเพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎี หรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่อย่างใด จึงเป็นการนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ ถ้าจำเป็นต้องใช้ ผู้วิจัยควรพยายามปรับปรุงจุดอ่อนโดยใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือการใช้กรอบทฤษฎีประกอบกับวิจารณญาณในการเลือกตัวแปร

2. *การนิยามตามทฤษฎี (Theoretical Definition)* เป็นวิธีที่ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจของผู้วิจัย ใช้วิจารณญาณน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น เป็นวิธีที่ผู้วิจัยกำหนดตัวแปร และ ให้ค่าน้ำหนักของตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้จากทฤษฎีแล้วใช้วิธีการรวมตัวแปรเป็นตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการทางรวมทางเลขคณิต ซึ่งการนิยามวิธีนี้อาจทำได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปร และการกำหนดน้ำหนักตัวแปร ผู้วิจัยใช้โมเดลหรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด

แบบที่ 2 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อย และกำหนดวิธีการรวมตัวแปรเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัว นักวิจัยใช้ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบการตัดสินใจ ซึ่งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

3. การนิยามตามข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) เป็นลักษณะการนิยามที่ใกล้เคียงกับการนิยามตามทฤษฎี เพราะเป็นการนิยามที่ผู้วิจัยกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวบรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้โดยมรทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้นั้น อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นวิธีการนิยามที่มีความเหมาะสม และเป็นที่นิยมใช้กัน

ขั้นตอนที่ 3. *การรวบรวมข้อมูล (Data Collection)* คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับการทดลองใช้ และการปรับปรุงเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อย ซึ่งนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 4. *การสร้างตัวบ่งชี้ (Construction)* และการสร้างสเกลตัวบ่งชี้ (Scaling) ตามนิยามที่ได้กำหนดไว้ว่าประกอบด้วยตัวแปรอะไรรวมกันในลักษณะใดและมีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในการรวมกันอย่างไรโดยการนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้ตัวบ่งชี้ใช้วิธีการรวมตัวแปรที่มีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญ ตามที่ได้นิยามไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 5. *การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ (Quality Check)* เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และตัวบ่งชี้ด้วย ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น จะมีคุณภาพดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของตัวบ่งชี้นั้นว่ามีความเหมาะสมตามเกณฑ์ต่อไปนี้อย่างไร ได้แก่ ความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility) ความคงเส้นคงวา (Consistency) ความเป็นมาตรฐานที่เปรียบเทียบกันได้ (Standardization) ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ (ศักดิ์ชาย เพชรช่วย 2541 : 20 - 22)

1. *การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี* ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ถือว่าสำคัญมาก เพราะหากการพัฒนาตัวบ่งชี้ เริ่มต้นจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ที่ขาดคุณภาพแล้ว ไม่ว่าจะใช้เทคนิคทางสถิติที่ดีอย่างไรผลที่ได้จากการพัฒนา ก็ย่อมด้อยคุณภาพไปด้วย

2. การตรวจสอบด้วยวิธีการทางสถิติ สำคัญน้อยกว่าขั้นแรก เพราะเป็นเพียงการนำข้อมูลที่ได้ มาสนับสนุนคุณภาพของตัวบ่งชี้เท่านั้น

ขั้นตอนที่ 6.การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องศึกษาและการนำเสนอรายงาน (Contexualization and Presentation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้พัฒนาตัวบ่งชี้ กับผู้ใช้ตัวบ่งชี้

หลังจากที่ได้สร้างและตรวจสอบตัวบ่งชี้แล้วผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) เช่น อาจวิเคราะห์แยกตามระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริโภค / ผู้บริหาร / นักวางแผน / นักวิจัย / นักการศึกษา ได้ทราบและใช้ประโยชน์ จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้องต่อไป

3.3 เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ จากรายงานการประชุมการจัดทำตัวบ่งชี้สุขภาพ (ReproductiveHealth Indication for Global Monitoring) เมื่อวันที่ 9-11 เมษายน พ.ศ. 2540 โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) และจากการสรุปของสถาบันนานาชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (http://www.iisd.org/measure/facriteria.htm) มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ไว้ดังนี้

1. ความแกร่งแบบวิทยาศาสตร์ (Scientifically robust) ตัวบ่งชี้ต้องมีความถูกต้อง(valid) มีความไว (sensitive) คงที่ (stable) และสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ต้องการจะวัด

2. ความถูกต้อง (Valid) ตัวบ่งชี้ต้องวัดองค์ประกอบหรือสิ่งที่ต้องการวัดได้ตรง และถูกต้อง

3. เชื่อถือได้ (Reliable) ตัวบ่งชี้ต้องให้ค่าเดียวกันเมื่อใช้วิธีการวัดเหมือนกันในการวัดประชากร กลุ่มที่เหมือนกันในเวลาที่เกือบเป็นเวลาเดียวกัน

4. ความไว (Sensitive) ตัวบ่งชี้ต้องสามารถทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบที่สนใจนั้นได้

5. มีความเฉพาะเจาะจง (Specific) ตัวบ่งชี้ต้องแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่สนใจเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น

6. ใช้ประโยชน์ได้ (Useful)

7. มีความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวบ่งชี้ต้องครอบคลุมทุกประเด็นหรือประชากรทุกกลุ่มที่คาดหวังให้ครอบคลุม

8. เข้าใจได้ (Understandable) ตัวบ่งชี้ต้องง่ายที่จะนิยามและค่าของตัวชี้วัดต้องแปลความหมายได้ง่าย

9. เข้าถึงได้ (Accessible) ข้อมูลที่ต้องการต้องหาได้ง่าย โดยใช้วิธีการเป็นข้อมูลที่สะดวกทำได้จริง

10. มีคุณธรรม (Ethical) ตัวบ่งชี้ที่มีคุณธรรม หมายถึงในการรวบรวม วิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการ ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรมในรูปของสิทธิของบุคคล ความมั่นใจ เสรีภาพในการเลือกที่จะให้ข้อมูลหรือไม่ โดยต้องมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปใช้

นอกจากนั้น ฟิทซ์-กิบบอน (Fitz – Gibbon. 1996:160-165) ได้เสนอเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงานทางการศึกษา เป็น 12 ด้าน จัดเป็น 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้อง (Relevant) ประกอบด้วย 1.1)ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่เป็นค่านิยมของหน่วยการจัดการนั้น 1.2) ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่ทีมงานทุกคนมีส่วน

2. ให้ข้อมูลสื่อความหมาย (Informative) ได้แก่ 2.1) ตัวบ่งชี้เป็นไปตามบริบท 2.2) ตัวบ่งชี้ให้ผลย้อนกลับไปยังหน่วยการจัดการ

3. การยอมรับได้ (Acceptable) ได้แก่ 3.1) ตัวบ่งชี้มีความยุติธรรม 3.2) ตัวบ่งชี้เข้าถึงได้ 3.3) ตัวบ่งชี้อธิบายได้ 3.4) ตัวบ่งชี้ไม่สามารถบิดเบือนได้ 3.5) ตัวบ่งชี้ตรวจสอบได้ และ 3.6) ตัวบ่งชี้ต้องบอกการเปลี่ยนแปลง

4.มีประโยชน์ (Beneficial) การนำตัวบ่งชี้ไปใช้ต้องเกิดประโยชน์กับการศึกษา

5.ความคุ้มค่า (Cost effective) ตัวบ่งชี้มีต้นทุนที่สมเหตุสมผล

ซึ่งแต่ละเกณฑ์ จำเป็นต้องมีการดำเนินการดังนี้

1. ความสอดคล้อง (Relevant) ต้องสร้างเป้าหมายที่เป็นประชามติร่วม กำหนดหน่วยของการจัดการ

2. สื่อความหมาย ให้ความสำคัญกับบริบท ออกแบบกระบวนการให้ผลย้อนกลับ นำเอาตัวแปรกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงได้เข้ามาพิจารณา

3. การยอมรับได้ มีการตรวจสอบความตรงและความเท่าเทียม จัดทำสถิติเพื่อเผยแพร่ (Provide Statistics with human face)

4. ผลประโยชน์ ตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากการนำไปใช้

5. ความคุ้มค่า ตรวจสอบต้นทุน กำไร

3.3.1 ความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้ (Internal validity) (Johnstone. 1981: 55-58)หมายถึง ระดับความสอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ กับ นิยามเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวข้องกับส่วนของกระบวนการวัดในระหว่างที่กำลังดำเนินการวัดตัวแปร เปรียบเทียบกับที่ต้องการวัดจากทฤษฎี หรือจากตัวมโนทัศน์นั้น ซึ่งมักจะต้องเกิดความแตกต่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากความแตกต่างนี้มีขนาดใหญ่มากเกินไปคือสิ่งที่วัดได้ไม่ได้สัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการวัด กล่าวได้ว่า ตัวแปรนั้น ถึงแม้จะวัดได้อย่างคงที่ แต่ก็ไม่มีประโยชน์ในการใช้ คือมีความตรงภายในน้อยมาก สิ่งที่มีอิทธิพลในการลดค่าความตรงภายในของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา มี 3 ประการหลักๆ ได้แก่

1. การวัดแบบเป็นส่วนๆ (Fractional Measurement) กรณีนี้จะเกิดขึ้นเมื่อ มโนทัศน์ที่ต้องการวัด สามารถจำแนกออกเป็นหลายๆด้าน แต่วัดจริงเพียง 1 – 2 ด้าน ทำให้มีมโนทัศน์บางส่วนเท่านั้นที่วัดได้ โดยที่ไม่ได้วัดมโนทัศน์จริงๆที่ต้องการวัดทั้งหมด ทำให้เกิดการลดค่าความตรงภายในของตัวบ่งชี้นั้น

2. ความผันแปรของมโนทัศน์ที่ต้องการวัด (Variability of concept) หากมโนทัศน์ที่ต้องการวัด มีการเปลี่ยนแปลงในการนำไปปฏิบัติ อาจจะเปลี่ยนแปลงตามเวลา หรือเปลี่ยนแปลงระหว่างระบบการศึกษา ถึงแม้จะมีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติของมโนทัศน์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีความแตกต่างกัน เช่น มโนทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในทางปฏิบัติ ประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา จะให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนั้นเป็นการยากที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการวัดตัวแปร เช่น จำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียน มาเปรียบเทียบกัน ทำให้ลดความตรงภายในของตัวบ่งชี้นี้ลดลง

3. การกำหนดตัวแปรให้เป็นตัวแทนของมโนทัศน์ (*The definition of a variable to represent a concept*) แม้ว่าจะรู้ว่าตัวแปรนั้นไม่ใช่ตัวแทนที่เหมาะสม ซึ่งการปฏิบัติแบบนี้เรียกว่า การแทนที่มโนทัศน์ (*concept substitution*) เช่น ในการวัดคุณภาพของผลลัพธ์ในระบบการศึกษา ความหมายของคุณภาพจะหมายถึง ระดับของการสัมฤทธิ์ผล โดยวัดจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ ในการสำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ ซึ่งอาจไม่มีข้อมูลในบางระดับ จึงได้มีการกำหนดให้อัตราของผู้สำเร็จการศึกษา เป็นตัวแทนของระดับผลสัมฤทธิ์ทั้งๆที่ตัวแปรทั้งสองนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องสัมพันธ์กัน เมื่อนำไปใช้ทำให้ผลการสรุปเปลี่ยนแปลงไป ในการที่จะลดปัญหานี้ทางหนึ่งทำได้โดยการกำหนดนิยามมโนทัศน์ในรูปของนิยามเชิงปฏิบัติการให้ชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้ต้องมีค่าสูง อย่างน้อยที่สุดก็ต้องสูงพอสำหรับสถานการณ์เฉพาะที่ต้องการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ ในการประเมินความเที่ยงตรงของตัวบ่งชี้ ยังไม่มีวิธีทางสถิติอันใดที่ใช้ทดสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการ กับ มโนทัศน์ได้ในเชิงปริมาณ (แต่มีวิธีที่ไม่ใช้สถิติที่พอเป็นไปได้ คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ตัดสิน ความสอดคล้องนี้) จึงทำให้เกิดปัญหาที่ว่า ถ้ามีความแตกต่างเล็กน้อย ระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการ กับมโนทัศน์ ซึ่งแสดงว่า ตัวบ่งชี้นั้นมีความเที่ยงตรง สามารถทำให้เกิด

ความสัมพันธ์ หรือการจัดจำแนกชั้นที่แตกต่างกันเล็กน้อย ดังที่ ลาซารัสเฟลด์ สรุปว่า เป็นปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าอย่างน้อยที่สุดตัวบ่งชี้ ก็มีความสัมพันธ์ที่เชิงอ้างอิงไปยังปัจจัย (องค์ประกอบ) สำคัญที่กำลังค้นหาอยู่

3.3.2 ความเชื่อมั่น (Reliability) **และความคงที่** (Consistency) **ของการวัด** หมายถึง ระดับที่การวัดตัวแปรให้ผลคงที่สม่ำเสมอ ถ้าเชื่อถือได้หมายถึง ในการวัดคุณลักษณะเดียวกัน ถ้าทำซ้ำกับบุคคลที่ต่างกัน จะได้ผลเหมือนกัน แหล่งที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวัดทำให้ความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ลดลง มีดังนี้

1. ความคงที่สม่ำเสมอในการนำนิยามเชิงปฏิบัติการไปใช้ในการเก็บข้อมูลซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการนิยามเชิงปฏิบัติการที่ไม่ชัดเจนไม่สมบูรณ์ทำให้ผู้ใช้แต่ละคนตีความหมายได้ต่างกัน
2. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.3 ความเที่ยงตรงภายนอกและความเป็นอิสระของมโนทัศน์ หมายถึง ความเป็นจริงของสมมติฐานในการที่จะนำไปใช้เพื่อจัดจำแนกประเภทในสถานการณ์อื่นๆ เป็นคุณสมบัติของการวัดที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ภายในของมโนทัศน์ ต้องทำหลังจากมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงภายในจนได้ค่าที่พอใจ รวมทั้งค่าความเชื่อมั่นของการวัดได้รับการยอมรับแล้ว คุณสมบัติของความเที่ยงตรงภายนอก ระบุว่า มโนทัศน์หนึ่งไม่ควรมีองค์ประกอบที่ถูกกำหนดอยู่ในมโนทัศน์อื่น ซึ่งคือความเป็นอิสระของมโนทัศน์ หมายความว่าตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวบ่งชี้หนึ่งจะต้องไม่ส่งผลต่อตัวบ่งชี้อื่นๆ ตัวบ่งชี้ที่มีความเที่ยงตรงภายนอก จะเป็นตัวแปรที่มีความสมบูรณ์ ครอบคลุม และสามารถวัดทำได้ทางปฏิบัติ

3.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ (ตัวชี้วัด / ดัชนี) มีผู้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ทั้งตัวบ่งชี้ทางการศึกษา โดยใช้วิธีการพัฒนาดังนี้

กฤศวรรณ โอปนพันธ์ (2536) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาดัชนีรวมชี้คุณลักษณะของนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อการพัฒนาดัชนีรวมชี้วัดคุณลักษณะนิสิตใหม่ ระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการพัฒนาตัวชี้วัด (ดัชนี) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีภาพพจน์ และหมุนแกนตัวประกอบแบบออโธโกนอล ด้วยวิธีแวร์แมกซ์ ผลการวิจัยพบว่าดัชนีรวมลักษณะของนิสิต ประกอบด้วย 1) ลักษณะของนิสิตเน้นกิจกรรม 2) ลักษณะของนิสิตเน้นกีฬา 3) ลักษณะของนิสิตเน้นศิลป 4) ลักษณะของนิสิตเน้นวิชาการ 5) ลักษณะของนิสิตเน้นสังคม 6) ลักษณะของนิสิตที่ไม่ผูกพันกับสาขาวิชาชีพที่เรียน

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2537) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาดัชนีสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีโดยการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์คณบดี 7 แห่ง นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาดัชนีโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงอนาคต (EDFR) การทำกงล้ออนาคต วิเคราะห์ผลสืบเนื่องและผลกระทบ นำข้อมูลมาวาดภาพอนาคตของดัชนี ประเมินดัชนีที่พัฒนาขึ้นโดยใช้รูปแบบอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship model) คุณลักษณะของความเป็นเลิศทางวิชาการประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะของปัจจัยเบื้องต้นได้แก่ปรัชญา เป้าหมายของสถาบัน คุณลักษณะของนักศึกษาใหม่ คุณลักษณะของอาจารย์ประจำ คุณลักษณะของผู้บริหาร สถานภาพการเงิน งบประมาณ ทรัพยากรสนับสนุนวิชาการและคุณลักษณะของแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ ด้านคุณลักษณะของกระบวนการได้แก่ คุณลักษณะของหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ การบริหาร การพัฒนาคณาจารย์ การจัดดำเนินงานให้ผลิตผลงานวิชาการ กิจกรรมนักศึกษาและการประเมินตนเองของสถาบัน ด้านคุณลักษณะของผลิตผลได้แก่

สมรรถนะและเจตคติต่อวิชาชีพของบัณฑิต พัฒนาการด้านบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมของบัณฑิต และผลผลิตด้านวิชาการของสถาบัน

วรรณี แกมเกตุ (2540) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู : การประยุกต์ใช้ไโดลสมการโครงสร้างและโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม มุ่งพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของพารามิเตอร์ในโมเดลประสิทธิภาพการใช้ครู ระหว่างกลุ่มโรงเรียนต่างสังกัด โดยการประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุ เพื่อตรวจสอบความตรงของตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครูด้วยโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม และเพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม3 โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ระหว่างโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการวิเคราะห์ส่วนประกอบความแปรปรวนร่วม และโมเดลผลคูณโดยตรง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูจำนวน 10,168 คน จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจำนวน 1,290 โรงเรียน ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ที่วัดโดยใช้วิธีการทางตรง 9 ตัวแปร และทางอ้อม 16 ตัวแปร ได้มาจากฐานข้อมูลในโครงการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเรื่อง "ประสิทธิภาพการใช้ครู : การวิเคราะห์เชิงปริมาณระดับมหภาค" ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ว่า ตัวแปรที่สำคัญของตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู ได้แก่ ตัวแปรด้านกระบวนการการใช้ครู 3 ตัวแปร และตัวแปรด้านผลผลิต 5 ตัวแปร ผลการวิเคราะห์ส่วนใหญ่สอดคล้องกันระหว่างกลุ่มโรงเรียนทั้ง 5 สังกัด และระหว่างโมเดลการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ใช้ตัวแปรที่วัดโดยใช้วิธีการทางตรงและทางอ้อม แต่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบและลำดับความสำคัญของตัวแปรแตกต่างกัน ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครูที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่มีความตรงเชิงโครงสร้าง การประยุกต์ใช้โมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม แสดงให้เห็นว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน แบบการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะ (CFA-CT) เป็นโมเดลที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สูงที่สุด

อาทิตยา ดวงมณี (2540) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ ทำการคัดเลือกและจัดอันดับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้รวมความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 61 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านคุณภาพอาจารย์ ประกอบด้วย 16 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบด้านการวิจัย/ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบด้านทรัพยากรสนับสนุนทางวิชาการ ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบด้านคุณภาพนิสิต ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ 5) องค์ประกอบด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ และ 6) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของหัวหน้าภาควิชา ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ จำแนกตัวบ่งชี้ตามระบบการศึกษาได้เป็น ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า 16 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยกระบวนการ 27 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยผลผลิต 18 ตัวบ่งชี้

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (2543) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน วิธีการสร้างและพัฒนาดัชนีบ่งชี้ ใช้เทคนิคเดลฟายสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเคราะห์เอกสาร กำหนดประเด็นดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน 195 ดัชนี นำดัชนีที่ได้ไปหาค่าความสอดคล้องโดยใช้แบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน หาค่าความเชื่อมั่นโดนวิธีการตรวจสอบความคงที่ภายใน จากการสำรวจด้วยกลุ่มตัวอย่างอาจารย์คณะบริหารธุรกิจ 27 คน จากมหาวิทยาลัยเอกชน 16 แห่ง วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค ทำเทคนิคเดลฟาย 3 รอบเพื่อคัดเลือกดัชนี

อัญญวรรณ เมธีสถาพร (2544) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาการพยาบาลอนามัยชุมชน ของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาการพยาบาลอนามัยชุมชนของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์สำหรับวิทยาลัยพยาบาลเขตภาคเหนือ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาดัชนีเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดดัชนีชี้วัด ทำโดยการศึกษาเอกสารและศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นโครงสร้างกรอบดัชนี คัดสรรดัชนีที่มีระดับความชัดเจนในการชี้วัดคุณภาพการศึกษา ความถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาความสอดคล้องกับภาวะสุขภาพของชุมชนเขตภาคเหนือและความต้องการจำเป็นที่ขาดไม่ได้สำหรับการเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาในระดับค่อนข้างมากขึ้นไปตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 31 คน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตรวจสอบชุดดัชนีแบ่งเป็นการตรวจสอบระดับความสำคัญของดัชนีโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพยาบาลจำนวน32คนประเมินระดับความสำคัญของดัชนีด้านความจำเป็นต่อการนำไปปฏิบัติของ ปัจจัยตัวป้อน 40 ดัชนี ดัชนีปัจจัยกระบวนการ 20 ดัชนี และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลอนามัยชุมชน 86 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 150 คนประเมินระดับความสำคัญของดัชนีปัจจัยผลผลิตโดยใช้มาตรา 5 ระดับจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของชุดดัชนีแบบวัดความคงที่ภายในโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการนำดัชนีวัดคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติได้ของกลุ่มอาจารย์ผู้สอนและที่เป็นคณะกรรมการประกันคุณภาพของวิทยาลัยพยาบาลจำนวน 70 คน

บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร (2543) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาดัชนีรวมของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีรวมของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต ในการพัฒนาดัชนีใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีทางการศึกษาของจอห์นสโตน(Johnstone)ทำการพัฒนาดัชนีโดยวิการตามหลักการทฤษฎี (Theoretrical definition) ทำการคัดเลือกองค์ประกอบการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิตและกำหนดน้ำหนักความสำคัญของดัชนีโดยผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) 4 รอบ รอบที่ 1 รวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของดัชนี รอบที่ 2-3 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความตรง ความเหมาะสม และการนำไปใช้ได้จริงของดัชนี รอบที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและดัชนี สำหรับบ่งชี้คุณภาพ การจัดการศึกษา ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต ประเมินความสอดคล้องระหว่างเกณฑ์ประเมินและดัชนี และความเป็นไปได้ในการนำเกณฑ์ประเมินคุณภาพไปใช้ โดยให้อาจารย์ประจำหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิตของทั้ง7สถาบันการศึกษารวมจำนวน21คน เป็นผู้พิจารณาดัชนีที่พัฒนาขึ้นเป็นดัชนีรวม (Composite indicators) ซึ่งได้จากการรวมค่าดัชนีด้วยวิธีบวก (Adding Method) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต ประกอบด้วย องค์ประกอบคุณภาพ 6 องค์ประกอบ และดัชนี 57 ดัชนี จำแนกเป็นองค์ประกอบคุณภาพของปัจจัยตัวป้อนได้แก่ อาจารย์ 11 ดัชนี นิสิต/นักศึกษา หลักสูตร 8 ดัชนี สื่อการศึกษาและบริการห้องสมุด 8 ดัชนี องค์ประกอบคุณภาพของปัจจัยกระบวนการได้แก่ การบริหารองค์การ 12 ดัชนี การเรียนการสอนและการประเมินผล 11 ดัชนี องค์ประกอบคุณภาพของผลผลิต ได้แก่ มหาบัณฑิต(นิสิต/นักศึกษา) 8 ดัชนี

เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2545) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข มีการดำเนินการดังนี้ ขั้นที่1 การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวแปรที่บ่งชี้คุณภาพ กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยการ

วิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารฯ ขั้นที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างคุณภาพของกระบวนการบริหารฯ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหาร อาจารย์ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารฯ ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก จำนวน 399 คน ขั้นที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารฯ โดยนำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบมาสร้างสเกลองค์ประกอบเพื่อให้ได้สมการตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารฯ ขั้นที่4 สร้างแบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้ หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เป็นผู้ประเมิน หาค่าความเชื่อมั่น โดยการหาอำนาจจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่รู้ชัดว่า มีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในระดับสูง 20 คน และระดับรองลงมา 20 คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ t ขั้นที่ 5 กำหนดเกณฑ์ของแบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน คัดเลือกจำนวนข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่า มีการปฏิบัติมากที่สุด เป็นเกณฑ์มาตรฐานของตัวบ่งชี้

รุ้งรังษี วิบูลชัย (2544) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา การพัฒนาตัวบ่งชี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อรวบรวมข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพการสอนตามแนวของจอห์นสโตนที่ถือว่าข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีความน่าเชื่อถือสร้างแบบสอบถามเพื่อลดตัวแปร คัดเลือกตัวแปร กำหนดชื่อองค์ประกอบ ตรวจสอบความตรงของตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทจำกัดรับ จำนวน 1,464 คน ที่ได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน จากนั้นสร้างสเกลองค์ประกอบ และรวมตัวบ่งชี้เดียว

ชาง (Shang. 1994) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการทดสอบเครื่องมือวัดความหวัง : แบบสอบถามตัวบ่งชี้ความหวัง (Development and Testing an Instrument of Hope : The Hope Indicator Questionaire) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างและทดสอบเครื่องมือ คือแบบสอบถามตัวบ่งชี้ความหวัง (Hope Indicator Questionaire , HIQ)ที่ใช้วัดตัวแปรแฝงที่เกี่ยวกับความหวัง และเพื่อจำแนกตัวแปรที่เป็นตัวนำเข้าซึ่งมีผลกระทบต่อความหวัง ผู้วิจัยออกแบบการตรวจสอบคุณลักษณะการวัดทางจิตวิทยาของ HIQโดยการทดสอบความมั่นคง (stability) ภายใน 4 สัปดาห์ และตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยการหาค่าความคงที่ภายใน การตรวจสอบความเที่ยงตรงใช้ การตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การตรวจสอบความตรงเชิงเปรียบเทียบ (Convergence) และการทดสอบโมเดลการทำนายเชิงสาเหตุ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีปัญหาสุขภาพคุกคามในระหว่างการเข้าร่วมการศึกษานี้ เป็นหญิง 6 คน (54%) เป็นผู้เคร่งศาสนา 83 คน (75%) กลุ่มใหญ่เป็นคอเคเซียน อายุตั้งแต่ 18-79 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 38.95 (S.D = 16.12) ผลการวิจัยพบว่า HIQ มีค่าความคงที่ต่ำ ค่าสัมประสิทธิ์ความคงที่และความคงเส้นคงวาภายในของ HIQA = 0.71 , 0.92 มีความตรงด้านเนื้อหาของ HIQA ตามการตรวจสอบโดยกลุ่มทีมผู้ประเมินที่มีสมาชิก 3 คน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ยืนยันว่า มีการสกัดองค์ประกอบแฝง ออกมาจาก 3 มาตรวัดใน HIQ

สถาบันการแพทย์ (The Institute of Medicine) แห่งสหรัฐอเมริกา ทำการพัฒนาตัวบ่งชี้ การชี้นำสุขภาพ เพื่อความเป็นผู้มีสุขภาพดีในปี 2010 ตามความต้องการของกระทรวงสาธารณสุขและการบริการมนุษย์ เพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ การมีสุขภาพดีในปี 2010 (Healthy People 2010) การดำเนินการ ทำการจัดตั้งคณะกรรมาธิการ ซึ่งคัดเลือกจากคนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในหลานสาขาวิชา เพื่อทำการศึกษาเสนอชุดของตัวบ่งชี้ การชี้นำสุขภาพ (Leading health Indicators) เพื่อให้กระทรวงสาธารณสุขพิจารณา มีขั้นตอนการศึกษา เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม 2) การสร้างกรอบ

แนวคิด และจำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ 3) การคัดเลือกชุดตัวบ่งชี้ ผลการคัดเลือกกรอบแนวคิดและตัวบ่งชี้เฉพาะ ได้ชุดตัวบ่งชี้ 3 ชุด ได้แก่ ชุดตัวบ่งชี้ปัจจัยและผลลัพธ์ของสุขภาพ (Health Determinants and Health Outcome Set) ชุดตัวบ่งชี้ปัจจัยการดำเนินชีวิต (Life Couse Determinants) และชุดตัวบ่งชี้การป้องกัน (Prevention – Oriented Set) แต่ละชุดมีกรอบแนวคิดของตัวเอง และมีตัวบ่งชี้ไม่เกิน 10 ตัว รวมทั้งหมดได้ 19 ตัวบ่งชี้ (http://books.nap.edu/books/0309065399/html/25.html)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า ในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ 2 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 การกำหนดหรือนิยามทางทฤษฎี โดยการใช้ความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิควิธีที่ใช้ คือ การทำเดลฟาย การสร้างทฤษฎีจากฐานราก แนวทางที่ 2 การกำหนดหรือนิยามเชิงประจักษ์ โดยการใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจริง เพื่อกำหนดองค์ประกอบจากข้อมูล เทคนิควิธีที่ใช้ คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบ

2. การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ คุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ คือ

2.1 ความเที่ยงตรง (validity) ซึ่งประกอบด้วย ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) คือ ความตรงของตัวแปรในการเป็นตัวแทนของสิ่งที่ต้องการวัด การตรวจสอบมักใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของตัวบ่งชี้นั้นๆ และการวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อยืนยันหรือสำรวจตัวแปรย่อยๆที่เป็นองค์ประกอบร่วมกัน ความตรงเชิงเปรียบเทียบ (convergent validity) เป็นความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น กับ ตัวบ่งชี้ที่วัดสิ่งเดียวกันที่มีอยู่และเป็นมาตรฐานแล้ว การตรวจสอบ โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นกับที่มีอยู่แล้ว ความตรงของการเป็นตัวบ่งชี้ หรือการวัดความเที่ยงตรงภายนอกของตัวบ่งชี้ คือ ความสามารถในการบ่งชี้ความแตกต่างของสิ่งที่ต้องการวัดในระดับต่างๆกันได้เพื่อจัดจำแนกประเภท วิธีการตรวจสอบ อาจใช้วิธีการทางสถิติ ตรวจสอบความสามารถของตัวบ่งชี้ ในการจำแนกกลุ่มที่แตกต่างกันด้วยวิธี Cluster analysis Canonical Correlation Analysis Multidimensionaling Analysis เป็นต้นหรือการหาค่าอำนาจจำแนกโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างที่ได้จากการใช้ตัวบ่งชี้วัดลุ่มที่มีคุณลักษณะนั้นอย่างแท้จริงกับกลุ่มที่ไม่มีคุณลักษณะนั้นหรือมีในระดับต่ำกว่า

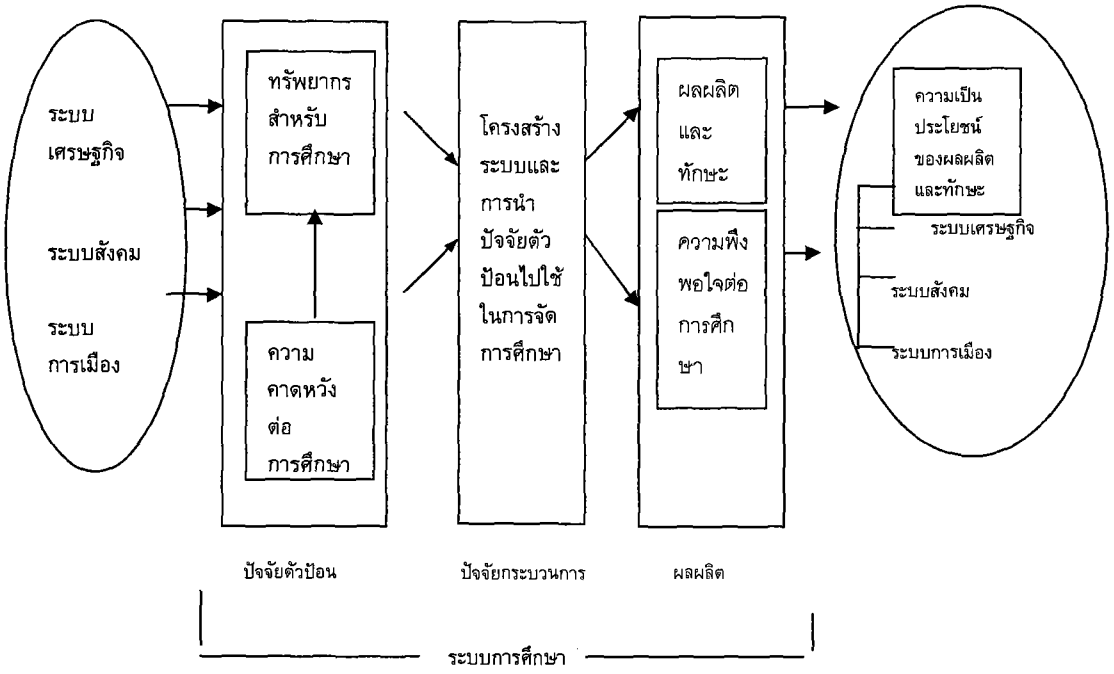
2.2 ความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ความสามารถของตัวบ่งชี้ที่วัดได้คงที่ วิธีที่ใช้ ได้แก่ การหาค่าความคงที่ (Stability) การทดสอบซ้ำ (test – retest) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค เป็นต้น

2.3 ความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลได้ สามารถนำไปใช้ได้จริง ไม่ก่อให้เกิดผลเสีย ฯลฯ วิธีการที่ใช้ มักใช้การประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

3. การคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ มักใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือก โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ความตรง ความเหมาะสม และการนำไปใช้ได้จริง นอกจากนั้น อาจใช้การคัดเลือกจากการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง และความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้แต่ละตัว โดยการวิคราะห์ทางสถิติ เช่น จากค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบ เป็นต้น

3.5 กรอบความคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

กรอบความคิดที่นำมาพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายคือ การวิเคราะห์เชิงระบบ (System analysis) ซึ่งจอห์นสโตน นำมาใช้โดยการวิเคราะห์ระบบทางการศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบ 5 กรอบความคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา
ที่มา : Johnstone. 1981 : 26

กรอบความคิดในภาพประกอบ 5 อธิบายได้ว่า ระบบการศึกษาเป็นระบบที่มีความสำคัญในการพัฒนาคน มีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและระบบการเมือง ระบบการศึกษาประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ปัจจัยตัวป้อน (Input) ปัจจัยกระบวนการ (Process)และผลผลิต (Output) ดังนั้นตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีระบบจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยตัวป้อน ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยกระบวนการ และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต ดังนี้

ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยตัวป้อนทางการศึกษา แบ่งย่อยเป็น ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับทรัพยากรสำหรับนำมาใช้จัดการศึกษา (Resource for education) และการให้ความสำคัญกับการศึกษา (Preference for education) ในการกำหนดปัจจัยตัวป้อนทั้งในด้านทรัพยากรทางการศึกษาและการให้ความสำคัญกับการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่วิเคราะห์จากระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและระบบการเมือง และการกำหนดปัจจัยตัวป้อนในด้านทรัพยากรสำหรับนำมาใช้จัดการศึกษาต้องนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้เกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการศึกษาซึ่งอาจพิจารณาจากสิ่งที่สังคมคาดหวังจากการจัดการศึกษามาประกอบด้วย

สิ่งที่สังคมคาดหวังต่อการศึกษา หมายถึงสมรรถนะของผลผลิตจากการศึกษาตามความต้องการของสังคมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา

ทรัพยากรทางการศึกษา มีความหมายครอบคลุมทรัพยากรทางการศึกษาด้านกายภาพ ได้แก่ 1) อัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ อาจารย์ 2) จำนวนผู้เรียนที่ลงทะเบียน 3) ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา 4) สื่อ และอุปกรณ์การศึกษา

ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาด้านกระบวนการ เป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับการนำปัจจัยตัวป้อนทางการศึกษามาจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลผลิตทางการศึกษาตอบสนองความต้องการของสังคมและสอดคล้องกับ

นโยบายด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ ดัชนีทางการศึกษาด้านกระบวนการ ได้แก่ การบริหารจัดการกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียน

ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาด้านผลผลิต ประกอบด้วย 1) ผลผลิตทางการศึกษาได้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา และทักษะ (Resource and skills) 2) ความพึงพอใจของสังคมที่มีต่อการจัดการศึกษา (Satisfaction with education) หรือความพึงพอใจของสังคมที่มีต่อผลผลิตทางการศึกษาและทักษะที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ผลผลิตทางการศึกษาและทักษะที่เกิดขึ้นต้องสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศได้ตามบริบทของประเทศ กล่าวได้ว่าผลผลิตของระบบการศึกษา คือทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้และทักษะรวมทั้งผลงานต่างๆด้านวิชาการ ตามความต้องการของสังคมทำให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตัวบุคคล สังคม และ ประเทศชาติ ในที่สุด

คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของรัฐซัสคาเชตวัน ประเทศแคนาดา ก็ได้ใช้กรอบความคิดที่คล้ายกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของรัฐโดยรวบรวมจากแนวคิดของโอคส์ ออดเด็น และสมิธ เป็นกรอบความคิดเชิงระบบที่แบ่งส่วนประกอบของระบบการศึกษาเป็น 3 ส่วน เช่นเดียวกัน แต่รวมเอาบริบทได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เข้าไปเป็นส่วนประกอบด้านปัจจัยนำเข้าของการศึกษา ดังนั้นระบบการจัดการศึกษาที่เป็นกรอบในการพัฒนาตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย

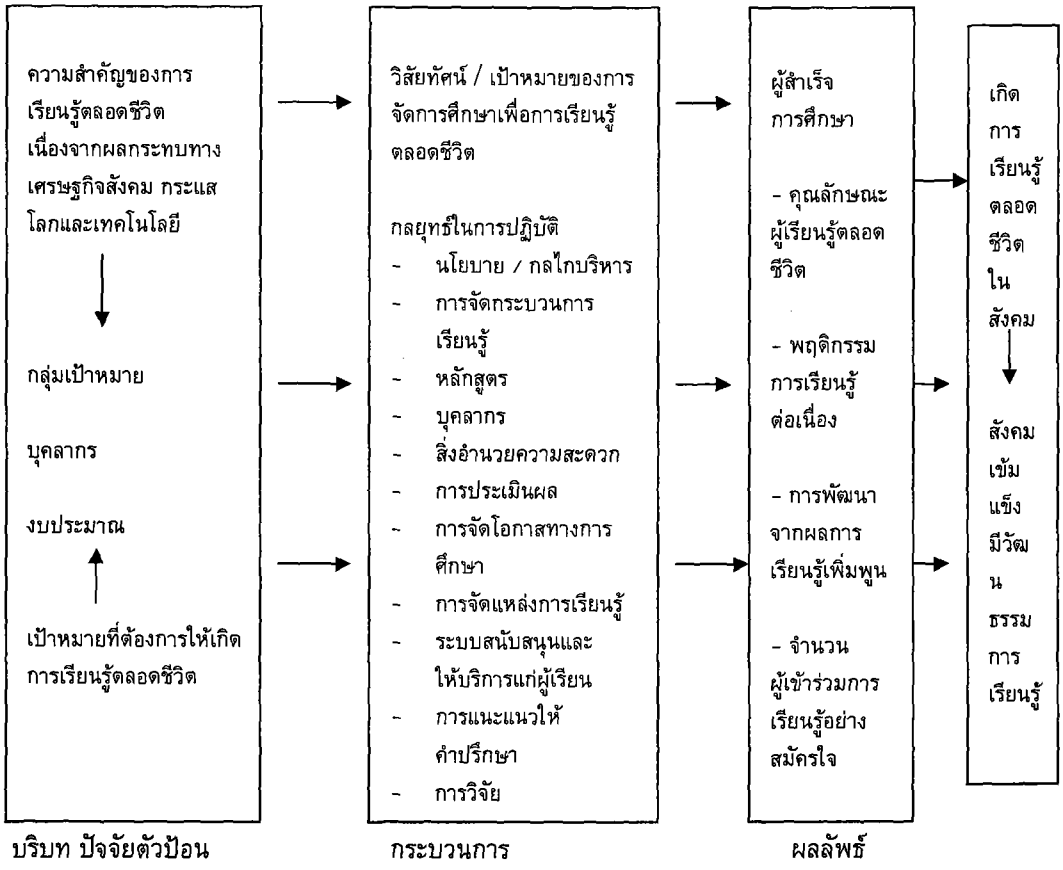
บริบท (Context) หมายถึงปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งมีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อการศึกษา ได้แก่ ภูมิหลังของผู้เรียน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อความต้องการการศึกษาของผู้เรียน เป็นต้น

กระบวนการ (Process) หมายถึงนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางของระบบการศึกษา และ ทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นปัจจัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของระบบ ได้แก่ กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ

ผลลัพธ์ (Outcomes) หมายถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์กับวัตถุประสงค์ได้แก่ ผลการประเมินการเข้าเรียนในโครงการ การได้รับวุฒิบัตร อัตราการเข้าเรียนจนจบการศึกษา เป็นต้น

จะได้ว่า ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ด้านบริบทของการศึกษา (Context Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) และตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์(Outcome Indicators)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบตัวบ่งชี้ในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวคิดทั้งของจอห์นสโตน และคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของรัฐซัสคาเชตวัน ประเทศแคนาดา โดยจำแนกตัวบ่งชี้ตามการวิเคราะห์เชิงระบบเป็น ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยตัวป้อน (รวมเอาบริบท ได้แก่ภูมิหลังผู้เรียน) กระบวนการ และผลผลิต ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 กรอบความคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. กรอบความคิดในการการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นมโนทัศน์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ และจำเป็นต้องนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งในระดับบุคคล สังคม และประเทศชาติ จากแนวความคิดของ กริฟฟิน การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความหมายตั้งแต่การเป็นนโยบายเพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในชาติ และเป็นกลยุทธ์ในการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐ จัดหาเครื่องมือ วิธีการต่าง ๆที่จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญคือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต กลายเป็นวัฒนธรรมในการปฏิบัติของสมาชิกในสังคม ที่จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวบุคคล ทำให้สามารถพัฒนาตนทั้งด้านทักษะความสามารถ และการเผชิญหน้ารับกับความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างที่หลากหลาย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และประโยชน์ในระดับสังคม คือการมีสมาชิกซึ่งมีการพัฒนา มีคุณภาพ ทำให้สังคมสงบสุข จนถึงระดับประเทศชาติ ที่มีสังคมเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถแข่งขันในระดับโลกได้ ในกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ผู้จัดทางการศึกษา (Provider) และ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ระบบการศึกษา มีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวข้องทั้ง 2 ส่วน คือ ด้านหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้พัฒนาบุคคลให้มีคุณสมบัติ อันได้แก่ ความรู้ เจตคติ ทักษะ และสมรรถภาพที่จำเป็นในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ต่อไป อีกด้านหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้จัดทางการศึกษาที่สำคัญหน่วยหนึ่ง โดยการจัดโอกาสในการเรียนรู้ เช่น การจัดโปรแกรมการศึกษาต่อ และการฝึกอบรมต่างๆให้กับผู้สนใจ (ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต) เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ นอกจากนั้นยังเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงกับแหล่งการเรียนรู้อื่นๆด้วย ดังนั้นกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษา มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ2542 ได้กำหนดหลักการไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 8 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นผู้นำด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นชุมชนของผู้ทรงความรู้ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของกลุ่มเป้าหมายหลากหลายช่วงอายุ จะต้องนำหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต ไปปฏิบัติ แต่ปัญหาที่พบคือ ยังไม่มีความชัดเจนในด้านนโยบาย กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงทำให้ยังไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติ ในปัจจุบันยังไม่มีสถาบันการศึกษาใด นำแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปกำหนดเป็นนโยบาย และเป้าหมายในการจัดการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ เป็นกรอบกำหนดการปฏิบัติได้ และเป็นการกระตุ้นให้มีการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมิติหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสถาบันการศึกษา สามารถนำตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษา และใช้ในการประเมินความสำเร็จและสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจะได้ปรับปรุงให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เชิงระบบ โดยแบ่งระบบการจัดการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ด้านบริบทและปัจจัยตัวป้อนในการจัดการศึกษา ด้านกระบวนการในการใช้ปัจจัยตัวป้อนเพื่อจัดการศึกษาให้ได้ผลตามต้องการ และด้านผลผลิต โดยกำหนดกรอบความคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนาตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของจอห์นสโตน ดังภาพประกอบ 5 และผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ จากการสังเคราะห์แนวคิดต่างๆที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

องค์ประกอบด้านบริบทและปัจจัยตัวป้อน ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบด้านกระบวนการ ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และองค์ประกอบในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษา และงานวิจัยต่างๆ

องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ดังนั้นผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ ทั้งหมด 15 องค์ประกอบ ดังภาพประกอบ 7

กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการนิยามเชิงทฤษฎีตามแนวคิดของจอหน์สโตน ที่ทำการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ คัดเลือกและกำหนดน้ำหนักของตัวบ่งชี้ โดยผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากเป็นวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมสำหรับตัวบ่งชี้ที่ยังไม่มีการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจน ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากข้อมูลเชิง

ทฤษฎี จึงต้องใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นทำการคัดเลือก และทำการรวมตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการรวมทางเลขคณิต โดยกำหนดขั้นตอนในการพัฒนาตัวบ่งชี้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

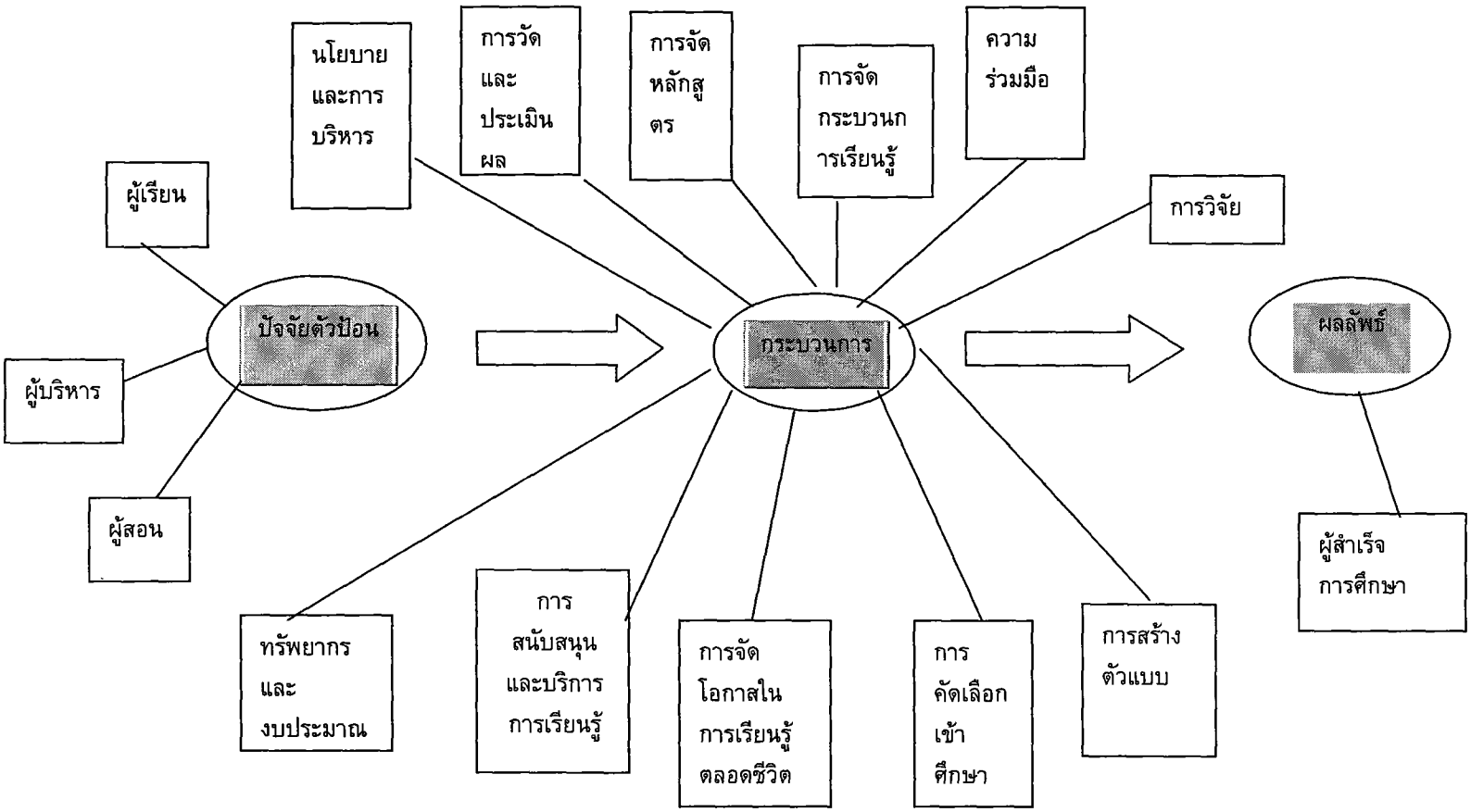
1. การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการกำหนดจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต

2. การคัดเลือกตัวบ่งชี้ การกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสูง และผู้จัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

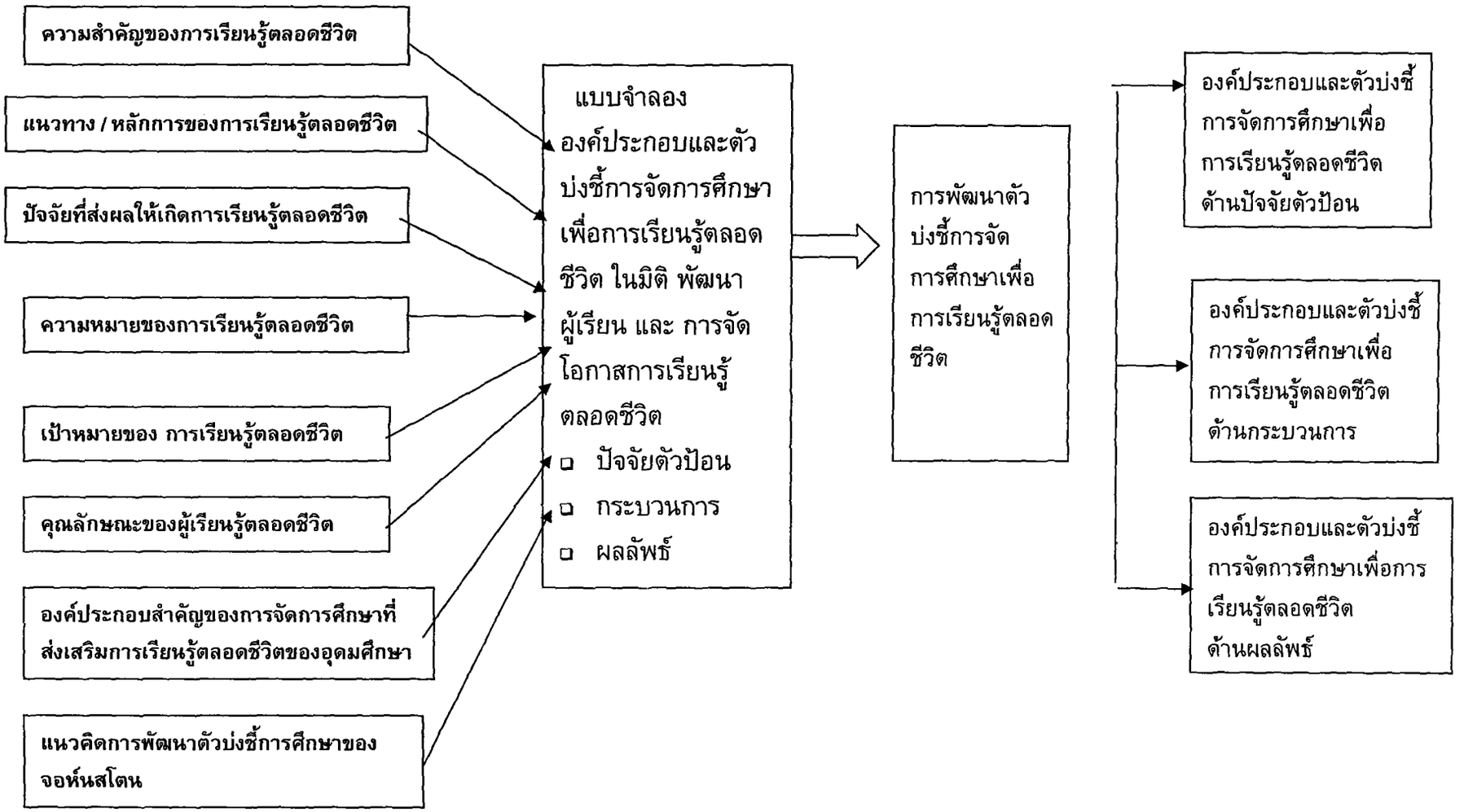
3. การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ในการนำไปใช้ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลที่จะได้จากการวิจัย องค์ประกอบที่สำคัญและชุดของตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปกรอบความคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 7 แบบจำลององค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ภาพประกอบ 8 กรอบความคิดในการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทที่ 3
การดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการดำเนินการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 การสร้างกรอบแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 1. 2 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้องค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในขั้นที่ 1.1 เป็นกรอบในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสม โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนในการกำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับชาติ และระดับสถาบัน

ขั้นตอนที่ 2.2 การคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้กำหนดไว้จากตอนที่ 1 ทั้งด้านปัจจัยตัวป้อน ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้กำหนดเกณฑ์เป็นผู้ประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ของตัวบ่งชี้ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นตอนที่ 2. 3 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ประเมินคัดเลือกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนที่ 2.2 เป็นผู้กำหนดน้ำหนักของตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยสรุปน้ำหนักและความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ละตัว และสร้างสเกลตัวบ่งชี้รวมโดยวิธีการรวม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ แบ่งเป็น

3.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ โดยการสำรวจความคิดเห็นด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจากกลุ่มผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรง และค่าความเชื่อมั่น ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

3.2 ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้บริหาร และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

3.3 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการหาความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยน้ำหนักสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ กับค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติจริง

สรุป ภาพรวมของการดำเนินการวิจัย ในภาพประกอบ 9

ตอนที่ 1

การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. การสร้างกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
การสังเคราะห์วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย

⇩

2. การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

⇩

ตอนที่ 2

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. การกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมของตัวบงชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

⇩

2. การคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
การใช้แบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน วิเคราะห์ความสอดคล้องด้วยค่า IOC

⇩

3. การกำหนดน้ำหนักและความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้
การสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

⇩

ตอนที่ 3

การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

การตรวจสอบ ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นด้านความคงที่ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ
การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
โดยใช้กลุ่มอาจารย์ ผู้บริหารสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของแต่ละตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ภาพประกอบ 9 แสดงภาพรวมของการดำเนินการวิจัย

รายละเอียดการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์ ผลที่ต้องการ วิธีการศึกษาวิจัย และแหล่งข้อมูล ในแต่ละขั้นตอน ดังตาราง 1

ตาราง1 แสดงขั้นตอนการวิจัยในตอนที่ 1

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลที่ต้องการ	วิธีวิจัย	แหล่งข้อมูล
1.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิต	กรอบแนวคิดของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านบริบทและปัจจัยตัวป้อน ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์	วิเคราะห์เอกสาร	ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งที่เผยแพร่ผ่าน website ต่างๆ
1.2 กำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ครอบคลุมบริบท / ปัจจัยตัวป้อน กระบวนการและผลลัพธ์ที่ต้องการ	การนิยามตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ แบบสัมภาษณ์ชุดที่1	ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 16 คน

การดำเนินการ

ตอนที่1 การกำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งของไทยและต่างประเทศ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งข้อมูล แนวคิด บทความ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เผยแพร่ในหนังสือ ตำรา วารสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจัดจำแนกประเภทตามคำสำคัญ

การดำเนินการ

1. รวบรวมเอกสารต่าง ๆที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้ โดยการจัดจำแนกประเภทตามคำสำคัญ แบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นแนวคิดหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในภาพรวมได้แก่ ความสำคัญจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทาง / หลักการ และกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ส่วนที่ 2 เป็นแนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ บทบาทของอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางในการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางในการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประเมินการปฏิบัติที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา

ส่วนที่ 3 ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งตัวบ่งชี้คุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และตัวบ่งชี้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. นำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารทั้ง 3 ส่วน มาทำการสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังนี้

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต และทำให้เกิดการพัฒนาตนและการงาน

3.2 บทบาทของการจัดการศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับสังคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ การจัดการศึกษาที่เป็นการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคคลในสังคม

3.3 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร นโยบาย การบริหารจัดการ การเรียนการสอน การให้บริการแนะแนวและสนับสนุนการเรียน การวิจัย ความพร้อมในการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

3.4 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย นโยบายการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลและให้การรับรองการเรียนรู้ การจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และ คุณภาพของการเรียนรู้

จัดหมวดหมู่ ประเภทข้อมูล เป็นส่วนประกอบในระบบการจัดการศึกษา ได้ดังนี้

1.การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

1.1 องค์ประกอบที่เป็นบริบทและปัจจัยนำเข้า (Context / Input) ซึ่งหมายถึง ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลที่ต้องการจากการจัด

การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และปัจจัยตัวป้อนในการจัดการศึกษา จากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ ผู้เรียน บุคลากร (ผู้สอน ผู้บริหาร บุคลากรสนับสนุน)

1.2 องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการ (Process) หมายถึงกระบวนการ หรือวิธีการในการนำปัจจัยตัวป้อนและบริบทต่างๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุผลที่ต้องการ ประกอบด้วย นโยบายและเป้าหมาย กลยุทธ์ที่ใช้ในการปฏิบัติ จากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ นโยบายและกลไกการบริหาร การจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบที่เป็นผลลัพธ์ (Outcomes) หมายถึงสิ่งที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ผลที่ต้องการ และความพึงพอใจของผู้เรียน จากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ ความพร้อมในการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น ความพร้อมในการเรียนรู้ และ ความสามารถในการเรียนรู้

2. การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

2.1 องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยตัวป้อน ได้แก่ ผู้เรียน

2.2 องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการ ได้แก่ นโยบายและการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลและการรับรองการเรียนรู้ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้

2.3 องค์ประกอบที่เป็นผลลัพธ์ ได้แก่ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คุณภาพของการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้เป็นกรอบองค์ประกอบตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ต่อไป

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 16 คน ที่ประกอบด้วย

1. กลุ่มนักวิชาการ ที่มีผลงานวิชาการ บทความ งานวิจัย เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีบทบาทหน้าที่หรือเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2. กลุ่มผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นผู้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเห็น ในประเด็นต่อไปนี้

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

2. คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทไทย

3. บทบาทในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

4. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุป เปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร

การดำเนินการ

1. ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการควบคุมปริญญานิพนธ์ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการมีผลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 11 คน และผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 5 คน รวมผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 16 คน

2. ผู้วิจัยติดต่อเพื่อเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และนัดหมาย วัน เวลาในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยส่งสรุปย่อเค้าโครงปริญญานิพนธ์และแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้า

3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็นตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้การบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และใช้เวลาในการสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 1 ชั่วโมง รวมเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1 เดือน 10วัน (28พฤศจิกายน 2545 – 9 มกราคม 2546)

4. ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปเป็นประเด็นต่างๆ โดยรวบรวมทั้งความคิดเห็นที่เหมือนกัน และความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

<u>ประเด็น คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต</u>

ผู้ให้สัมภาษณ์	
คนที่1	1.ตั้งใจจากตัวเองในการเรียนรู้ ริเริ่มเรียนรู้ด้วยตัวเอง เปิดใจรับรู้สาระทุกชนิดที่สนใจ 2.แสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง ใฝ่หาความรู้ใส่ตัวเสมอ ชอบค้นคว้า ช่างสังเกต เช่น การอ่านหนังสือ การเข้าร่วมสัมมนา การทำวิจัย (ในระดับสูง) 3.ต้องเขียน / แสดงออกให้เห็นประจักษ์ว่าเขาได้เรียนรู้มา ไม่ว่าจะเรียนรู้จากวิธีใด ต้องเขียนอธิบายให้คนอื่นเขารู้
คนที่2.	เป็นคน active อยากรู้อยากเห็น อยากรู้หลายๆเรื่อง (คิดว่าทุกคนมีศักยภาพและความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต) สนใจใฝ่รู้ตลอดเวลา ทุกช่วงอายุ
คนที3	มีจิตใจใฝ่รู้ รักการอ่าน (แต่อ่านแล้วต้องคิด) รู้จักเลือกว่าข้อมูลไหนควรรับไว้ อันไหนควรทิ้งไป การพูดโดยอาศัยหลักฐานวิชาการ ยอมรับในสิทธิของผู้อื่นที่จะแสดงความคิดเห็น
คนที่4	ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ตลอดเวลา คิด พัฒนา ปรับปรุงการทำงาน มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมีเป้าหมาย
คนที่5	เป็นคนช่างสังเกต เป็นคนใช้ข้อมูล ใช้เหตุผลในการตรวจสอบสิ่งที่เขาเรียนรู้ แล้วจึงสรุปออกมา ไม่รับรู้โดยไม่ใช้เหตุผล เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ ซึ่งรวมถึงการเป็นคนช่างอ่าน ไม่ใช่อ่านหนังสืออย่างเดียว แต่เป็นการอ่านข้อมูล

5. ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบทั้งที่เหมือนกันและที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

องค์ประกอบ	*จากการสัมภาษณ์*	*จากเอกสาร*
3. กิจกรรมการเรียนการสอน	- เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ - เน้นการเรียนรู้แบบนำตนเอง - ส่งเสริมให้อ่านหนังสืออย่างหลากหลายและ	- ใช้หลักการผู้เรียนรู้เป็นผู้กระทำ Active Learning และการเรียนรู้แบบนำตนเอง

ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์
- ให้เห็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
- ให้นักศึกษามีโอกาสเข้าร่วมและเห็นการอภิปราย
- จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสัมผัสแหล่งเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย
- หลักสูตร แหล่งเรียนรู้ สถานที่เรียน เวลาเรียน ยืดหยุ่นได้
- ฝึกให้ผู้เรียนได้คิด และลงมือกระทำการค้นคว้าด้วยตนเอง จากแหล่งที่หลากหลาย
- ให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของตน
- เน้น Research-based , Problem based ที่สอดคล้องกับชีวิต
- มีการฝึกเรียนรู้จากสังคม
- เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและมุมมองใหม่ๆ
- เน้นทั้งเนื้อหาและกระบวนการ
- เป็น active learning
- บูรณาการวิธีการและแหล่งการเรียนรู้
- ใช้คำถามให้ผู้เรียนคิด
- แนะนำแหล่งให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง

- เวลาเรียนยืดหยุ่น
- วิธีการเรียนการสอน ใช้การทำโครงงาน ,Problem-based การเรียนรู้อย่างอิสระ ใช้การบรรยายน้อยมาก
-ให้มีการเชื่อมโยงกับชีวิต ชุมชน
-ใช้กระบวนการ วิธีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบจัดการตนเอง (Self-managed' learning)
-สนับสนุนการเรียนรู้ที่จะเรียน และโปรแกรมการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)
-การบูรณาการแนวดิ่ง
1.ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง
2.ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเอง
3.ให้น้ำหนักกับการประเมินแบบ Formative มากกว่าแบบ Sumative
-การบูรณาการแนวราบ
1.ให้น้ำหนักกับการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นผู้กระทำเชิงรุก (active) มากกว่าแบบเชิงรับ (passive)
2.กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระบบ (formal) และตามอัธยาศัย (informal)
3.กระตุ้นการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer learning)
4.ผู้เรียนมีการบูรณาการวัสดุ เนื้อหาความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ
5.มีการใช้กลวิธีการเรียนรู้ต่างๆในสถานการณ์ต่างๆ
6.มีการใช้ความรู้เพื่อจัดการกับปัญหาในโลกจริง (สังคมจริง)
7.ให้น้ำหนักกับการเรียนรู้อย่างน้อยเท่าๆกับเนื้อหาการเรียนรู้
8.กระตุ้นให้มีการประเมินตนเองโดยพิจารณาจากเกณฑ์ในสังคมจริง

สรุปเป็นประเด็นหลัก(องค์ประกอบ) และประเด็นย่อย(ตัวบ่งชี้) ของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกเป็นด้านเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต กับด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการสรุปนี้ผู้วิจัยรวมความคิดเห็นที่เหมือนกันเข้าด้วยกันและเพิ่มเติมส่วนที่แตกต่างทั้งจากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ เนื่องจากในการพัฒนาตัวบ่งชี้ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกอีกครั้ง

4. ผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด ให้กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์พิจารณาปรับปรุงแก้ไข กำหนดเป็นองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะใช้ในการพัฒนาในตอนที่ 2

ตอนที่ 2 การสร้างตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์ ผลที่ต้องการ วิธีการศึกษาวิจัยและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังตารางที่ 2

ตาราง 2. แสดงขั้นตอนการวิจัยในตอนที่ 2

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลที่ต้องการ	วิธีวิจัย	แหล่งข้อมูล
2.1. การกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1. การวิเคราะห์จากเอกสาร 2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2	เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ ผู้เชี่ยวชาญ 16 คน
2.2. การคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เพื่อคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตขององค์ประกอบด้านต่างๆ ที่มีความตรงกับเกณฑ์	การประเมินความตรงตามเกณฑ์ของตัวบ่งชี้ โดยผู้เชี่ยวชาญ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามชุดที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน
2.3. การกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	เพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างตัวบ่งชี้รวม	น้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	การให้ค่าน้ำหนักสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามชุดที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน

การดำเนินการวิจัยตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ คัดเลือกตัวบ่งชี้ กำหนดน้ำหนักความสำคัญ และสร้างตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในตอนที่ 1 จำนวน 8 คน และคัดเลือกเพิ่มเติมจากกลุ่มต่างๆ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการควบคุมปริญญานิพนธ์ รวมผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 20 คน ดังนี้

1. เป็นนักวิชาการ บุคลากรทางการศึกษาที่มีผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 8 คน

2. เป็นผู้มีบทบาทในการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 5 คน

3. เป็นบุคลากรทางการศึกษา ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

4. เป็นบุคลากรทางการศึกษา ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี ทั้งระดับผู้บริหารจำนวน 5 คน และผู้สอน จำนวน 2 คน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้จะเป็นผู้ให้ความเห็นในการคัดเลือก กำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งด้านที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1. การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นเกณฑ์ในการเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1 ผู้วิจัยรวบรวมเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้จากเอกสารต่างๆ จัดทำเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสม โดยนำเสนอเกณฑ์ที่รวบรวมไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ให้ข้อเสนอแนะ

3 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ สรุปเป็นเกณฑ์ที่จะใช้ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมในการนำไปใช้ มีประโยชน์ และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามชุดที่1 เป็นแบบสอบถามประเมินตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากกรอบตัวบ่งชี้ในขั้นที่ 2 ตอนที่ 1 โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบให้คะแนนความตรงตามเกณฑ์

คะแนน 1 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความตรงตามเกณฑ์

คะแนน 0 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นไม่ตรงตามเกณฑ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้อง โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency / IOC) คำนวณได้จากสูตร

IOC = R / N

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง คะแนนการประเมินตัวบ่งชี้ของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การพิจารณาคัดเลือกตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยพิจารณาจากความตรงเป็นลำดับแรกหากมีค่าดัชนีความสอดคล้องของความตรงตั้งแต่ 0.75 แสดงว่าตัวบ่งชี้นั้นใช้ได้มีความตรงตามเกณฑ์ผ่านการคัดเลือก และนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขจากค่าดัชนีความสอดคล้องด้านอื่นรวมทั้งจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

มีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามชุดที่1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

2 ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยคณะกรรมการการควบคุมปริญญานิพนธ์ 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษาอีก 1 คน ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อแนะนำ

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามชุดที่ 1 ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความตรงของตัวบ่งชี้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.75 และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะใช้ในการกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ และทำการทดสอบความสอดคล้องด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป

ขั้นที่ 3 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามชุดที่ 2 เป็นแบบประเมินน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว โดยปรับปรุงจากแบบสอบถามชุดที่ 1 ประกอบด้วยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดน้ำหนักความสำคัญ เป็นค่าร้อยละสำหรับแต่ละองค์ประกอบ โดยให้มีผลรวมของน้ำหนักทุกองค์ประกอบเป็น 100 และให้คะแนนความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ คะแนน 5 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความสำคัญมากที่สุด คะแนน 4 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความสำคัญในระดับมาก คะแนน 3 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความสำคัญในระดับปานกลาง คะแนน 2 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความสำคัญในระดับน้อย จนถึง คะแนน 1 เมื่อตัวบ่งชี้นั้นมีความสำคัญน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าเฉลี่ย ของร้อยละ ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดน้ำหนักให้กับแต่ละองค์ประกอบ และหาค่าเฉลี่ย ของคะแนนความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้

มีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือกในขั้นที่ 1 มาจัดทำแบบสอบถามชุดที่ 2 นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ความคิดเห็นกำหนดน้ำหนักความสำคัญ

2. วิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ยร้อยละน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบ เรียงลำดับ หาค่าเฉลี่ยคะแนนความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยขั้นตอนนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่1 การตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้

กลุ่มตัวอย่าง บุคลากรสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในส่วนกลางซึ่งแบ่งเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 12 วิทยาเขต และสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คลองหก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 คณะ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์สังกัดวิทยาเขตจำนวน 311คน สังกัดคณะรวม 139 คน รวมทั้งสิ้น 450 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามชุดที่ 3 เป็นแบบประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการปรับปรุงแบบสอบถามชุดที่1 ที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ประกอบด้วยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้ประเมิน ให้คะแนนความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเกอร์ท เมื่อ 5 = มีความเป็นไปได้มากที่สุด จนถึง 1 = มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยโปรแกรม SPSS for Window

มีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามประเมินความเป็นไปได้ ในการนำไปปฏิบัติของตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ในตอนที่ 2

2. ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยคณะกรรมการการควบคุมปริญญานิพนธ์ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างจากอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีวิทยาเขตพระนครใต้ จำนวน 30 คน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ครอนบาค (สำเริง บุญเรืองรัตน์. 2529)

$$\alpha = n/n-1 \left[1 - \sum S^2_i / S^2_x \right]$$

n หมายถึง จำนวนข้อคำถาม

S^2_i หมายถึงความแปรปรวนของคะแนนการตอบแต่ละข้อ

S^2_x หมายถึงความแปรปรวนของของผลการตอบทั้งฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรม SPSS ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นเป็นค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ครอนบาคของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.9354

4. นำแบบสอบถามชุดที่ 3 ไปให้กลุ่มตัวอย่าง ประเมินความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ในการนำไปปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 12 วิทยาเขต และ 10 คณะ

4.2 ผู้วิจัยนำจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามไปที่สถานศึกษาแต่ละแห่งด้วยตนเอง โดยแต่ละสถาบันจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ ผู้วิจัยรับคืนด้วยตนเอง มี

2 คณะ ที่ส่งกลับมาที่บัณฑิตวิทยาลัย รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้ทั้งสิ้นประมาณ 2 เดือน (24 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2546) ดังมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในตาราง

ตาราง 3 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบัน

คณะ		วิทยาเขต	
สถานศึกษา	จำนวน (คน)	สถานศึกษา	จำนวน (คน)
คณะคหกรรมศาสตร์	19	วิทยาเขตพระนครใต้	38
คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์	7	วิทยาเขตพณิชยการพระนคร	21
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม	12	วิทยาเขตบพิตรพิมุขมหาเมฆ	18
คณะบริหารธุรกิจ	24	วิทยาเขตบพิตรพิมุขจักรวรรดิ	16
คณะวิศวกรรมศาสตร์	13	วิทยาเขตโชติเวช	36
คณะวิศวกรรมเทคโนโลยีการเกษตร	14	วิทยาเขตเทเวศร์	10
คณะศิลปศาสตร์	16	วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ	14
คณะวิทยาศาสตร์	14	วิทยาเขตพระนครเหนือ	32
คณะศิลปกรรม	5	วิทยาเขตนนทบุรี	28
คณะศึกษาศาสตร์	15	วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ	52
รวม	139	วิทยาเขตปทุมธานี	12
		วิทยาเขตเพาะช่าง	6
		วิทยาเขตอุเทนถวาย	12
		วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์	16
		รวม	311

5. วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบความตรงในการนำไปใช้ของตัวบ่งชี้ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบแบบPrincipal Component และวิธีMaximum Likelihood หมุนแกนแบบแวริแมกซ์ โดยใช้โปรแกรมSPSS การแปลความหมาย ตัวบ่งชี้มีความตรงในด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติเมื่อมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ 0.40 และองค์ประกอบมีค่าไอเกน (Eigen value) ตั้งแต่ 1.00 (Johnstone. 1981 : 129)

6. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความคงที่ (Stability)ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษาเป็นคณะและวิทยาเขต ค่าความเชื่อมั่นพิจารณาจากความคงที่ของค่าองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้ที่ได้จากทั้ง2กลุ่ม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ได้ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ในการสำรวจการปฏิบัติจริงในสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ 1. อาจารย์ ผู้บริหารที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในตอนที่ 3 จำนวน 434 คน

2. นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในตอนที่ 3 จำนวน 1549 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในตอนที่ 3 ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในปัจจุบันของตัวบ่งชี้ โดยให้อาจารย์และผู้บริหารประเมินระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้ด้านต่าง ๆทุกด้าน ด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ เมื่อ 5 = มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด จนถึง 1 = มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นแบบสอบถามที่ให้นักศึกษาประเมินระดับคุณลักษณะต่าง ๆของตนเองตามตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา และประเมินระดับการปฏิบัติของตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ในสถาบันการศึกษาของตนในด้านผู้สอน การจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ เมื่อ 5 = มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด จนถึง 1 = มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้โปรแกรม SPSS และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

มีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามชุดที่ 4 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาประเมินระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับแบบสอบถามอาจารย์ใช้แบบสอบถามชุดที่ 3

2. ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยคณะกรรมการการควบคุมปริญญานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกาชั้นปีที่4 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้ จำนวน 50 คน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ครอนบาค (สำเริง บุญเรืองรัตน์. 2529)

$$\alpha = n/n-1 \left[1 - \sum S^2_I / S^2_X \right]$$

n หมายถึง จำนวนข้อคำถาม

S^2_I หมายถึงความแปรปรวนของคะแนนการตอบแต่ละข้อ

S^2_X หมายถึงความแปรปรวนของของผลการตอบทั้งฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรม SPSS ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นเป็นค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ครอนบาคของแบบสอบถามของอาจารย์ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.9278 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนักศึกษาทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ครอนบาคเท่ากับ 0.9196

4. นำแบบสอบถามชุดที่ 3 ไปให้กลุ่มตัวอย่าง ประเมินระดับการปฏิบัติตามตัวบ่งชี้ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย ไปยังสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 12 วิทยาเขต และ 10 คณะ

4.2 ผู้วิจัยนำจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามไปที่สถานศึกษาแต่ละแห่งด้วยตนเอง โดยแต่ละสถาบันจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ ผู้วิจัยรับคืนด้วย

ตนเอง มี 2 คณะ ที่ส่งกลับมาที่บัณฑิตวิทยาลัย รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้ทั้งสิ้นประมาณ 2 เดือน (24 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2546) ดังมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถาบัน

สถานศึกษา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	อาจารย์	นักศึกษา
คณะคหกรรมศาสตร์	19	30
คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์	7	30
คณะวิทยาศาสตร์	11	60
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม	16	99
คณะบริหารธุรกิจ	23	150
คณะวิศวกรรมศาสตร์	12	90
คณะวิศวกรรมเทคโนโลยีการเกษตร	14	30
คณะศิลปศาสตร์	14	30
คณะศิลปกรรม	5	20
คณะศึกษาศาสตร์	15	30
วิทยาเขตพระนครใต้	38	80
วิทยาเขตพณิชยการพระนคร	20	90
วิทยาเขตบพิตรพิมุขมหาเมฆ	17	90
วิทยาเขตบพิตรพิมุขจักรวรรดิ	15	60
วิทยาเขตโชติเวช	36	60
วิทยาเขตเทเวศร์	10	20
วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ	12	90
วิทยาเขตพระนครเหนือ	30	60
วิทยาเขตนนทบุรี	25	80
วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ	50	150
วิทยาเขตปทุมธานี	11	60
วิทยาเขตเพาะช่าง	6	60
วิทยาเขตอุเทนถวาย	12	20
วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์	16	60
รวม	434	1,549

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.30 เนื่องจากผลการตรวจสอบคุณภาพความตรงของตัวบ่งชี้ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีการจัดกลุ่ม

ตัวบ่งชี้แตกต่างจากที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามวิธีนิยามเชิงทฤษฎีที่ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการประเมินระดับการปฏิบัติของตัวบ่งชี้ในปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 434 คน โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.30 ดังนี้

1. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อทดสอบโมเดลตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ หากตัวบ่งชี้กลุ่มใดมีการจำแนกองค์ประกอบต่างกัน จะทำการทดสอบทั้ง 2 แบบ เพื่อเลือกโมเดลที่ดีที่สุด โดยใช้ข้อมูลของตัวแปรย่อยแต่ละตัว ตัวอย่าง องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีตัวแปรย่อยหรือตัวบ่งชี้ 6 ตัว คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีตัวแปรย่อย 11 ตัว ภูมิหลังของผู้เรียน 4 ตัว เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ตัว สำหรับตัวบ่งชี้ทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ 3 ตัว ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัว ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืน 2 รูปแบบ คือ แบบที่1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทักษะการเรียนรู้ 3 ตัวแปร และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวแปร ตามที่ได้จากการคัดเลือก แบบที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่รวมทั้งหมดเป็น 9 ตัวแปร ตามที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจในตอนการตรวจสอบคุณภาพ ด้านอื่นๆก็ทำเช่นเดียวกัน

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลตัวบ่งชี้ในแต่ละด้าน โดยการรวมตัวแปรย่อยของแต่ละองค์ประกอบที่ได้จากข้อ 1 เป็น 1 ตัวแปร ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทีละด้าน ตัวอย่างเช่น ด้านผู้สำเร็จการศึกษา / ผลลัพธ์ มีตัวแปร 4 ตัว ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณลักษณะ

3. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน 2 ระดับ ของโมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยตัวป้อน (4 ตัวแปร) กระบวนการ (4 ตัวแปร) และผลลัพธ์ (4 ตัวแปร) และ การจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (2 ตัวแปร)

ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้ พิจารณาความกลมกลืนจากค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชั่นความกลมกลืนจากโมเดลก่อนปรับและหลังปรับโมเดลกับ ฟังก์ชั่นความกลมกลืนก่อนปรับโมเดล ดัชนี GFI มีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ซึ่งถ้าค่าดัชนี GFI เข้าใกล้ 0 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2538 : 44 -45)

5.2 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของระดับการปฏิบัติตามตัวบ่งชี้ด้านต่างๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สร้างสเกลตัวบ่งชี้รวมในแต่ละองค์ประกอบ แปลความหมายระดับของการปฏิบัติตามตัวบ่งชี้ดังนี้

ถ้าสเกลตัวบ่งชี้รวมมีค่า 1.00 - 1.50 หมายความว่าตัวบ่งชี้นั้นมีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด
ถ้าสเกลตัวบ่งชี้รวมมีค่า 1.51 - 2.50 หมายความว่าตัวบ่งชี้นั้นมีระดับการปฏิบัติน้อย
ถ้าสเกลตัวบ่งชี้รวมมีค่า 2 .51 - 3.50 หมายความว่าตัวบ่งชี้นั้นมีระดับการปฏิบัติปานกลาง
ถ้าสเกลตัวบ่งชี้รวมมีค่า 3. 51 - 4.50 หมายความว่าตัวบ่งชี้นั้นมีระดับการปฏิบัติมาก
ถ้าสเกลตัวบ่งชี้รวมมีค่า 4.51 - 5.00 หมายความว่าตัวบ่งชี้นั้นมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด

5.3 วิเคราะห์ความแปรปรวน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่เพื่อตรวจสอบคุณภาพการจำแนกของตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการมีคุณลักษณะตามตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอแตกต่างกัน การวิเคราะห์ใช้โปรแกรม SPSS for WINDOW 10.1

5.4 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ได้จากการวิจัย โดยการหาความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการ กับ ระดับที่เป็นจริงของแต่ละตัวบ่งชี้ ตามวิธีการหาค่าความต้องการจำเป็น ดังสูตร

$$N = D - A$$ (Owen & Rogers. 1999 : 173)

เมื่อ N = ความต้องการ (Need) หรือ ความแตกต่าง (Discrepancy)

D = ระดับที่ต้องการ (Desired state) ในที่นี้ใช้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ

A = ระดับที่เป็นจริง (Actual state) ในที่นี้ใช้ค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติจริง ที่ได้จากการประเมินโดยกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้นำเสนอตามขั้นตอนการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 ผลการศึกษาเอกสาร

1.2 ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ผลการสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยวิธีการนิยามเชิงทฤษฎี

2.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และ ผลการสร้างสเกลตัวบ่งชี้

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ในบริบทของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สภาพปัจจุบัน

3.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้

3.2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เนื้อหาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จำนวน 20 คน โดยมีรายละเอียดในการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผลการศึกษาเอกสาร

ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากแนวคิดและงานวิจัย ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาดังสรุปไว้ในกรอบองค์ประกอบการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบทที่ 2

ขั้นที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 16 ท่าน (ดังรายชื่อในภาคผนวก) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

1.ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคล้ายคลึงกัน สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยวิธีใด แหล่งใดก็ได้ ที่เกิดมาจากความตั้งใจของตัวเอง แล้วนำความรู้สึกที่ได้ไปใช้ให้เกิดผลเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม เจตคติ ความเชื่อ สติปัญญา การคิดที่เป็นประโยชน์ เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะสรุปได้เป็น 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านเจตคติ ต้องสนุกกับการเรียนรู้อะไรใหม่ๆ เห็นว่าความรู้ทำให้เบิกบานใจไม่เป็นภาระ ศรัทธาว่าการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนเพื่อชีวิต เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต เชื่อประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้จากทุกที่ ทุกวิธี 2) ด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย มีทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานได้แก่การอ่านออกเขียนได้ มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เช่นความสามารถในการหาข้อมูลแยกแยะเลือกและนำไปใช้ รู้จักใช้ข้อมูล ใช้เหตุผลในการตรวจสอบสิ่งที่เรียนรู้แล้วจึงสรุป 3) ด้านบุคลิกภาพ เป็นคนสนใจใฝ่รู้ ใฝ่หาความรู้ใส่ตัวเองเสมอ รักการอ่านโดยเฉพาะการอ่านหนังสือ ชอบค้นคว้า ช่างสังเกต อยากรู้อยากเห็น อยากรู้หลายๆเรื่อง ไม่พอใจคำตอบสำเร็จ ชอบถาม ชอบศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มีความทะเยอทะยาน รักความก้าวหน้า มีเป้าหมายในชีวิต มีจิตใจเปิดกว้าง ความคิดเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้นั้นต้องเกิดจากประสบการณ์ เรียนรู้จากของจริง ไม่ใช่จากวิชาอย่างเดียว มีความมุ่งมั่นในการใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้ 4) ด้านพฤติกรรม ได้แก่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองเสมอเช่น การอ่านหนังสือ เข้าร่วมสัมมนา ทำวิจัย ฯลฯ การพูดอาศัยหลักฐานทางวิชาการ ยอมรับในสิทธิของผู้อื่นที่จะแสดงความคิดเห็น เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เผยแพร่สิ่งที่รู้ให้ผู้อื่นทราบเสมอ คิดพัฒนาปรับปรุงงานเสมอ หาข้อมูลจากหลายแหล่งหลายวิธี การคิดการตัดสินใจจะใช้ข้อมูลหลายด้าน มีการตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่พัฒนาขึ้นทั้งด้านการคิด พฤติกรรม มีการบริหารเวลาต้องจัดเวลาไว้เพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเสมอเช่น ใช้เวลาในการอ่าน ค้นคว้า ฟัง ดู แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นอกจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิได้สรุปการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 4 ขั้นดังนี้ 1) การเสาะหาความรู้ เป็นการแสวงหาความรู้โดยวิธีต่างๆ เช่น การอ่านหนังสืออยู่เสมอ 2) การประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการผลิตผลงานออกมา เป็นต้น 3) การสร้างองค์ความรู้ เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆเสมอ 4) การเผยแพร่ความรู้ เป็นการเผยแพร่สิ่งที่ตนได้เรียนรู้ ได้สร้างความรู้ให้ผู้อื่นได้ทราบ ได้เรียนรู้ เช่น โดยการพูดคุย แลกเปลี่ยน เขียนหนังสือ เป็นต้น สำหรับการแสดงออกที่เป็นพื้นฐานของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือการเสาะหาความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้

สำหรับคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่สถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาทำได้เพียงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีท่าทีของการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนจะมีพื้นฐานเดิมของคุณลักษณะเหล่านั้นมาแล้วตั้งแต่ต้นทั้งจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวและจากการศึกษาในระดับก่อนหน้านี้ คุณลักษณะที่สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนเพื่อเตรียมพร้อมให้เป็นผู้มีทีท่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การใฝ่รู้ มีการแสวงหาความรู้ใหม่โดยการศึกษาวิเคราะห์วิจัย เป็นคนช่างสังเกต เป็นนักอ่าน นักคิด มีความสามารถในการหาแยกแยะเลือกและสังเคราะห์ข้อมูล ใช้ความรู้ทำให้เกิดการพัฒนาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ มีเป้าหมายในการเรียนรู้ มีความถ่อมตนในการเรียนรู้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีความอุตสาหะพากเพียร ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการพาตนเองเข้าสู่กระบวนการและแหล่งเรียนรู้ มีความมุ่งมั่นที่จะต้องบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตน มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นคว้าด้วยตนเอง แสวงหาความรู้จากแหล่งที่หลากหลาย

นอกจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตมีดังนี้ 1) มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ ดูได้จากการอ่านหนังสือเป็นประจำ การเข้าห้องสมุด การซื้อหนังสือ การดูทีวี ฟังรายการวิทยุที่เป็นประโยชน์หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ ปริมาณหนังสือที่มีอยู่ มีอินเตอร์เน็ต / จานรับสัญญาณดาวเทียม มีการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม

เสมอเมื่อได้รับมอบหมายงาน 2) มีการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นดูได้จากการคิด พฤติกรรม ผลงาน เป็นต้น 3) มีแผนการที่จะเรียนรู้อยู่ต่อไปโดยอาจดูจาก การบริหารเวลา การใช้เวลาที่ต้องมีการจัดเวลาสำหรับการเรียนรู้ เช่น การอ่านหนังสือ เป็นต้น 4) มีการพูดคุยกับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นประจำ 5) ชอบเผยแพร่ความรู้ อาจโดยการพูด การเขียน การบอกเล่า ฯลฯ 6) ชอบซักถามชอบฟังอภิปรายชอบสังเกต

3. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ดังนี้

3.1. การจัดการศึกษารูปแบบต่างๆทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดย ในระบบเน้นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเน้นการปฏิบัติงานและสร้างผลงานตามความถนัดและสนใจ นอกระบบเน้นการจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนในชุมชน สังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันคนมีอายุยืนขึ้นสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสนใจในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มผู้เกษียณงานซึ่งแบ่งได้เป็น ความต้องการการเรียนรู้เพื่อกลับเข้าทำงานใหม่ (Re employment) ความต้องการการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพอิสระ (Self employment) และความต้องการการเรียนรู้เพื่อความสุข (Persueness) มีการเทียบโอนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมตามสภาพชุมชนตามอัธยาศัย เน้นการระดมทรัพยากรเพื่อจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอต่อผู้ใช้ และต่อความต้องการใช้ประโยชน์ในอนาคต รวมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การสร้างชุมชนผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ มีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญ คือ การส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียนรู้ เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างผู้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้น สถาบันอุดมศึกษายังสามารถทำหน้าที่สร้างชุมชนผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาจารย์ร่วมกับนักศึกษา จัดกิจกรรมรูปแบบต่างๆอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การร่วมกันทำวิจัย เชิญนักวิชาการต่างๆทั้งในและต่างประเทศเข้าร่วมเสนอผลงาน จัดสัมมนาทางวิชาการ สร้างเครือข่ายชุมชนผู้เรียนรู้กลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มเด็กวัยเรียน กลุ่มคนวัยทำงาน กลุ่มคนวัยเกษียณ เป็นต้น

3.3. การสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษามีศักยภาพและความพร้อมที่จะทำหน้าที่ในการศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย เพราะเป็นแหล่งรวบรวมนักวิชาการผู้รู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งหลาย และยังเหมาะสมในการเผยแพร่ตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกสู่สังคมได้ โดยสถาบันควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับทั้งผู้เรียนและสังคม นอกจากนี้อาจมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อศึกษา วิจัย และจัดทำตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดระบบฐานข้อมูลเผยแพร่ออกสู่สังคม รวมทั้งอาจสร้างดัชนีวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคน ทั้งในระดับบุคคลและสังคม

4. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ว่าบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำได้ 2 แนวทางและมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

4.1.ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆได้แก่ 1) ผู้เรียน ต้องมีกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ คือ เป็นผู้แสวงหาความรู้ เป็นผู้เรียนรู้ไม่ใช่ผู้เข้ามานั่งฟังการถ่ายทอดความรู้จากครู มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้ ไม่จำกัดอายุ ภูมิหลัง การสนับสนุนของครอบครัว 2) ผู้สอน มีแนวคิดในการส่งเสริม เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเป็นแบบอย่างของผู้ใฝ่รู้

รักการเรียนรู้ แสดงออกถึงพฤติกรรมของการเรียนรู้อยู่เสมอ เช่น การค้นคว้าจากแหล่งหลายๆแหล่งในการเตรียมการสอน เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับนักศึกษา เป็นผู้กำกับดูแล แนะนำแหล่งเรียนรู้ ชี้แนะให้คำปรึกษาหารือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความสนใจ มีความรู้และทักษะในวิธีการสอนควบคู่กับความรู้ในสาขาวิชา 3) การเรียนการสอน ได้แก่ 3.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้แบบนำตนเอง (Self Directed Learning) และเป็นผู้เรียนเชิงรุก(Active Learning)ให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย (benchmark) และประเมินการเรียนรู้ของตนเอง ต้องเน้นการให้วิธีแทนที่จะให้เนื้อหา ใช้กระบวนการวิจัย 3.2 วิธีการสอนที่จะส่งเสริมคือการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning) หรือใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) ผู้เรียนร่วมทำการวิจัยกับผู้สอน (เป็นผู้ร่วมเรียนรู้) 3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากหลายแหล่งทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย ยืดหยุ่นตามความถนัด ลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่สำคัญมากคือการส่งเสริมให้รักการอ่าน ให้ได้อ่านหนังสือหลากหลายส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เรียนจากการอ่าน การสัมภาษณ์ การศึกษาชุมชน 3.4 หลักสูตรรายวิชา เปิดกว้าง ยืดหยุ่น เนื้อหาปรับเปลี่ยนได้ เน้นการบูรณาการระหว่างสาขา (สหวิทยาการ) และสอดคล้องกับชีวิต มีการนำไปใช้แก้ปัญหาได้ 3.5 การประเมินผล ใช้แบบสามเส้า ให้ผู้เรียน เพื่อน ครู ร่วมประเมิน ประเมินความก้าวหน้า การพัฒนา การนำไปใช้ ดูจากผลงานและกระบวนการประเมินตามสภาพจริง มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตของการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ ให้ย้าย โอนข้ามสาขาได้ 4) โครงสร้างของสถาบัน ต้องอำนวยความสะดวกส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ ประกอบด้วย 4.1 ทรัพยากร ต้องจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะห้องสมุดรวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆที่ทันสมัยและเพียงพอที่ทำให้นักศึกษาใช้ในการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก 4.2 นโยบาย ปรัชญา พันธกิจของสถาบันต้องมีการกำหนดว่าจะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 4.3 ผู้บริหาร เป็นแบบอย่าง เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4.4 กลไกการบริหาร มีความยืดหยุ่นเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4.5 บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมในสถาบัน เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้ (*Learning Organisation*) อาจารย์มีการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความสำคัญให้คุณค่ายกย่องคนเรียนรู้ 4.6 หลักสูตร ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปควบคู่ไปกับวิชาชีพ จัดเนื้อหาที่หลากหลาย เน้นความสนใจใฝ่รู้ แทนที่จะเน้นเฉพาะวิชาชีพ เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based curricula) เพราะปัญหาเป็นเรื่องชักนำให้ผู้เรียนสนใจ มีหลักสูตรหลากหลายกลุ่มวิชาให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจ 4.7 ระบบสนับสนุน มีการแนะแนว ชี้แนะ แนะนำการเรียนรู้ทั้งขณะเรียนและการเรียนรู้ต่อไป มีหน่วยพัฒนาอาจารย์ ด้านความรู้ ทักษะในการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการแนะนำแหล่งการเรียนรู้ ทั้งในสถาบันและนอกสถาบัน 4.8 การคัดเลือกเข้าศึกษา ไม่มีการสอบคัดเลือกเป็นแบบการสมัครเข้าเรียน (admission) ปีละมากกว่า 1 ครั้ง มีระบบเข้า – ออก ได้หลายครั้ง (multi entry – multi exit)

4.2 การจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ 1)มีการจัดหลักสูตรการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องสำหรับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายได้แก่ การศึกษาและฝึกอบรมให้แก่คนทำงานที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ และที่ต้องการเพิ่มสมรรถนะในอาชีพ การศึกษาและฝึกอบรมให้แก่คนที่เกษียณงานเพื่อการกลับเข้าทำงานใหม่ การประกอบอาชีพของตนเอง และเพื่อความสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่ 2) มีการสำรวจความต้องการการศึกษาและฝึกอบรมของชุมชนเพื่อการจัดให้ตอบสนอง 3) การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในระบบ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเรียนรู้ทางอินเตอร์เน็ต (e-learning) การให้ติดต่อกับอาจารย์ผู้สอน / และผู้เชี่ยวชาญทางอินเตอร์เน็ตได้ตลอด 24 ชั่วโมง การจัดหลักสูตรภาคค่ำ / เสาร์ – อาทิตย์ การเปิดรับนักศึกษามากกว่าปีละ 1 ครั้ง การจัดหลักสูตรเสริม หลักสูตรและการฝึกอบรมระยะสั้น 4) การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้นอกระบบ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น / โครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากวิถี

ชีวิต หรือ จัดหลักสูตรฝึก เรียนรู้จากวิถีชีวิต หรือ จัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นร่วมกับสถานประกอบการที่มีในท้องถิ่น มีระบบเทียบโอนหน่วยกิตตามเกณฑ์ 5) การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามอัธยาศัย ได้แก่ การจัดกิจกรรมห้องสมุด การขยายเวลาให้บริการห้องสมุดหรือห้องปฏิบัติการภาษา ให้ยืมอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย เข้าถึงสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยได้มากขึ้น จัดกิจกรรมร่วมกับแหล่งการเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดชุมชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปได้ดังนี้

5.1 แนวทางในการพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะถึงความจำเป็นในการพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้แนวทางดังนี้ 1) สร้างสำนึก ให้คนไทยเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ โดย 1.1) การโฆษณาประชาสัมพันธ์ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆอย่างต่อเนื่อง การหาตัวแบบ (role modeling) คนแห่งการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จ การจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การให้รางวัลยกย่องคนเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมผู้ผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ 1.2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ในโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนด้านเทคโนโลยี สถานที่ งบประมาณเพื่อการเรียนรู้ ในมหาวิทยาลัยส่งเสริมการเป็นผู้นำ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในชุมชนส่งเสริมการรวมกลุ่มเรียนรู้ตามความสนใจ ในองค์กรสถาบันส่งเสริมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) สร้างโอกาส ได้แก่ 2.1) การจัดสรรแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ จึงต้องจัดสรรให้เพียงพอและครอบคลุม เช่น จัดแหล่งเรียนรู้แยกตามสาขาวิชา อาชีพ แยกตามความสนใจและความถนัด แยกตามพัฒนาการแต่ละวัย 2.2) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในแต่ละบุคคล 2.3) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งความรู้ในสาขาวิชาชีพและความรู้เชิงสหวิทยาการ ซึ่งทำให้สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลายด้าน 2.4) ส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบสำหรับคนทำงานแล้วและคนวัยเกษียณงาน ได้มีช่องทางแสวงหาความรู้เพิ่มเติม 3) สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมีการวางรากฐานนิสัยรักการเรียนรู้ตั้งแต่เล็ก ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้ 3.1) ในครอบครัว โรงเรียน และสังคม ร่วมกัน ส่งเสริมนิสัยให้รักการอ่าน รักการค้นคว้า และการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3.2) การเรียนในห้องเรียนควรเน้นให้ค้นคว้าเรื่องที่น่าสนใจทั้งจากตำรา และแหล่งต่างๆ นำมาพูดคุยแลกเปลี่ยน อภิปรายกัน 3.3) ส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ชอบ เช่น เปิดให้เรียนได้หลากหลายสาขาวิชา ทั้งความถนัด ความสนใจ เรียนลัด / กว้าง / ไกล 3.4) สื่อมวลชนควรเป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้มากกว่าต้นแบบของความบันเทิง 4) สร้างกำไรจากการเรียนรู้ ส่งเสริมให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้มา ทั้งการสร้างผลงานจากการเรียนรู้ และการเผยแพร่สิ่งที่ได้เรียนรู้

5.2 ขอบข่ายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะถึงขอบข่ายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) ให้โอกาสที่คนจะเรียนรู้ คือ การจัดโอกาสที่สามารถเข้าร่วมได้ให้ (access) 2) สร้างสภาพแวดล้อม 3) ทำให้เขามีนิสัยใฝ่รู้ กระตือรือร้น อยากที่จะเรียน และ 4) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

จากผลการสัมภาษณ์นำมาสรุปเป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาได้ดังนี้

1. ผู้เรียน
   1.1 มีพื้นฐานของความใฝ่รู้ใฝ่เรียน
   1.2 มีกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้
   1.3 ภูมิหลังครอบครัวได้แก่เจตคติและการสนับสนุนการเรียนรู้ของพ่อแม่

1.4 มีทักษะในการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

1.5 ครอบคลุมผู้เรียนในระบบตามปกติ คนวัยทำงาน คนวัยเกษียณ

2. นโยบายและกระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษา

2.1 เปิดโอกาสเข้าเรียนได้ทุกภาค

2.2 เป็นระบบการสมัครเข้าเรียน (admission) มีระบบเข้า-ออก ตลอดเวลาโดยการเก็บสะสมหน่วยกิตไว้ภายในระยะเวลาหนึ่ง

3. กิจกรรมการเรียนการสอน

3.1 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 เน้นการเรียนรู้แบบนำตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (active learning) ให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของตน

3.3 ส่งเสริมให้อ่านหนังสืออย่างหลากหลายและฝึกวิจารณ์ เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและมุมมองใหม่ๆ

3.4 จัดกิจกรรมฝึกให้ผู้เรียนได้คิด และลงมือกระทำการค้นคว้าด้วยตนเอง จากแหล่งที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนสัมผัสแหล่งเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย

3.5 หลักสูตร แหล่งเรียนรู้ สถานที่เรียน เวลาเรียน ยืดหยุ่นได้

3.6 เน้นการเรียนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน และปัญหาเป็นฐานที่สอดคล้องกับชีวิตและมีการฝึกเรียนรู้จากสังคม

3.7 เน้นทั้งเนื้อหาและกระบวนการ

3.8 บูรณาการวิธีการและแหล่งการเรียนรู้แนะนำแหล่งให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง

4. การประเมินผลและให้วุฒิบัตร

4.1 ให้มีการเก็บสะสมหน่วยกิต ให้วุฒิบัตรตามระดับที่เรียนได้

4.2 การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง

4.3 ใช้การประเมินหลายทาง ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน (แบบ 3 เส้า)

4.4 ใช้การประเมินตามสภาพจริง ดูผลความก้าวหน้าที่เพิ่มพูน

4.5 วัดการนำไปใช้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4.6 มีการเทียบโอนหน่วยกิต จากการเรียนรู้แบบต่างๆได้

5. บทบาทของผู้สอน

5.1 แสดงพฤติกรรมว่ามีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ดูนิทรรศการ อบรม อ่านหนังสือ

5.2 เป็นแบบอย่างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อ่านหนังสืออยู่เสมอ)

5.3 มีความรู้ เข้าใจ หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.4 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.5 เป็นที่พึ่งที่ปรึกษาของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียน พบได้ทุกเวลา

5.6 บทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับผู้เรียน

5.7ใช้ตำราหลายเล่มในการสอน และแนะนำแหล่งค้นคว้าให้ผู้เรียน

6. ความร่วมมือภายในและระหว่างสถาบัน

6.1 มีการปรึกษาหารือ ศึกษาค้นคว้าร่วมกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

6.2 สร้างความร่วมมือกับชุมชนในการเรียนรู้

7. การบริหารจัดการ

7.1 กำหนดให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถาบันอย่างชัดเจน

7.2 มีการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ

7.3 ให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้คุณค่าแก่การเรียนรู้

7.4 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู ฝึกครูให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

7.5 ระบบการประเมินผลงานครู ดูจากการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

7.6 มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน ส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ การจัดทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

7.7 บริหารด้วยคณะบุคคลหลากหลายสาขาในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ครบทุกมิติ

7.8 มีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการที่ให้เกิดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากทุกที่ ทุกวิธี ที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากรูปแบบปกติได้

8. งบประมาณ

8.1 ให้งบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ เช่น หนังสือเข้าห้องสมุด มากกว่าอย่างอื่น

9. ระบบสนับสนุน

9.1 จัดหาแหล่งเรียนรู้ให้ครบ 3 รูปแบบ เช่น ห้องสมุดให้มีอุปกรณ์ สื่อ เพียงพอกับความต้องการ ผู้เรียนเข้าถึงได้

9.2 มีระบบแนะนำแหล่งเรียนรู้ภายนอกให้ผู้เรียน

9.3 บรรยากาศของสถานศึกษาเป็นการยกย่องการเรียนรู้ จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดสัมมนาให้ทั้งอาจารย์และนักศึกษา

9.4 มีระบบการแนะแนวการเรียนรู้ เช่นจัดที่ปรึกษาประจำตัวผู้เรียน แนะนำการเรียนรู้

10. หลักสูตร

10.1 หลากหลาย ตอบสนองผู้เรียนหลายๆด้าน มีคุณค่าต่อผู้เรียน เป็นแบบสหวิทยาการและเปิดกว้าง ปรับหลักสูตรปกติให้เอื้อสำหรับบุคคลทั่วไป

10.2 ให้ความสำคัญกับหลักสูตรหมวดการศึกษาทั่วไป

10.3 เป็นเพียงกำหนดกรอบ แต่เนื้อหาสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพ

10.4 มีการทดสอบความถนัดก่อนตัดสินใจเลือกคณะเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนได้มากกว่า 1 สาขาวิชา ในเวลาเดียวกัน

10.5 มีหลักสูตรเสริมสอนภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้

10.6 เปิดหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น มีการสำรวจความต้องการ (*training need*)

11. การวิจัย

11.1 การเรียนการสอนกับการวิจัยคู่กัน นักศึกษาร่วมทำวิจัยในเรื่องที่เรียน กับอาจารย์

11.2 มีการวิจัยเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวิจัยเกี่ยวกับตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

12. ผู้บริหาร

12.1 เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

12.2 มีความรอบรู้และให้ความสำคัญกับการปลูกฝังให้นักศึกษาเป็นผู้สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

12.3 มีวิสัยทัศน์ และแนวคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

13. ผลลัพธ์ที่ต้องการ คือผู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มี

13.1 คุณลักษณะ เป็นคนช่างสังเกต เป็นนักอ่าน นักคิด มีความคิดและจิตใจที่เปิดกว้าง ถ่อมตนในการเรียนรู้ อุตสาหะพากเพียรใช้ความพยายามในการเข้าสู่กระบวนการและแหล่งเรียนรู้ มุ่งมั่นที่จะบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตน

13.2 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ต่อการพัฒนาตนและมีเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นผู้ใฝ่รู้ รักการอ่าน

13.3 มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการหา จัดการ เลือกข้อมูล จากแหล่งต่างๆ โดยวิธีการต่างๆ และนำไปใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

14. ตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

14.1 ครู อาจารย์ ผู้บริหาร เป็นแบบอย่างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

14.2 จัดตั้งศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและรวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เผยแพร่ผลงานนั้นสู่สังคม กำหนดให้การจัดทำตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจสำคัญของศูนย์

14.3 การทำวิจัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ ซึ่งอาจทำการศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

14.4 จัดระบบฐานข้อมูลและทำวิจัย มีการจัดระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายหน่วยงานอื่นๆ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการทำวิจัยศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่มีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งรวบรวมปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเผยแพร่

15. การจัดโอกาสทางการศึกษา และแหล่งการเรียนรู้

15.1 มีการจัดหลักสูตรการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องสำหรับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายได้แก่ การศึกษาและฝึกอบรมให้แก่คนทำงานที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ และที่ต้องการเพิ่มสมรรถนะในอาชีพ การศึกษาและฝึกอบรมให้แก่คนที่เกษียณงานเพื่อการกลับเข้าทำงานใหม่ การประกอบอาชีพของตนเองและเพื่อความสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่

15.2 มีการสำรวจความต้องการการศึกษาและฝึกอบรมของชุมชนเพื่อการจัดให้ตอบสนอง

15.3 การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในระบบ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเรียนรู้ทางอินเตอร์เน็ต (e-learning) การให้ติดต่อกับอาจารย์ผู้สอน / และผู้เชี่ยวชาญทางอินเตอร์เน็ตได้ตลอด 24 ชั่วโมง การจัดหลักสูตรภาคค่ำ / เสาร์ - อาทิตย์ การเปิดรับนักศึกษามากกว่าปีละ 1 ครั้ง การจัดหลักสูตรเสริม หลักสูตรและการฝึกอบรมระยะสั้น

15.4 การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้นอกระบบ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น / โครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากวิถีชีวิต หรือ จัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นร่วมกับสถานประกอบการที่มีในท้องถิ่น มีระบบเทียบโอนหน่วยกิตตามเกณฑ์

15.5 การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามอัธยาศัย ได้แก่ การจัดกิจกรรมห้องสมุดการขยายเวลาให้บริการห้องสมุดหรือห้องปฏิบัติการภาษา ให้ยืมอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้

บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย เข้าถึงสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยได้มากขึ้น จัดกิจกรรมร่วมกับแหล่งการเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดชุมชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน

1.3 ผลการสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปใช้ในการพัฒนา

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้เป็น 2 ด้านประกอบด้วย ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมและมีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ ด้านการจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ประกอบด้วย

1.1 ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

1) ภูมิหลังทางครอบครัว

1.1) เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่

1.2) อาชีพและรายได้ของพ่อแม่

1.3) การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่

2) ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม

2.1) เจตคติต่อการเรียนรู้

2.2) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

3) คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้

3.2) มีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ มีทักษะภาษาอังกฤษ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

3.3) มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์

3.4) พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ในที่ทำงานและชุมชน มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง

3.5) คุณลักษณะทั่วไป ได้แก่ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยากรู้อยากเห็น รักการอ่านการค้นคว้าไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ มีเป้าหมายในชีวิต มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ หรือมีความเชื่อในสมรรถนะของตน (self efficacy) และมีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้

1.2 ด้านผู้สอน

1) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้

5) มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6) มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต

7) มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน

8) มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง

9) เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

10) มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ

11) เข้าร่วมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

12) ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน

13) รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้

14) การประเมินอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

1.3 ด้านผู้บริหาร

1) มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

4) มีความสามารถในการสร้างการยอมรับนโยบายและความเป็นหนึ่ง เดียวของทีมงาน

5) มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านบุคลากรสนับสนุน

1) มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน

3) ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

1.5 ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการ

1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน

2) จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด

3) มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ

4) มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่

5) การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล

6) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน

1.6 ด้านการจัดหลักสูตร

1) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร

2) มุ่งเน้นจัดหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับสถานประกอบการ เช่น จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา

3) เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Curricula)

4) เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน

5) การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

6) ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ

7) มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งวิชาชีพและเทคโนโลยีทุก 5ปีโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม

1.7 ด้านการจัดการเรียนการสอน

1) จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – directed Learning) การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)

3) ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research – based Learning) โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม ฝึกการวิจารณ์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า

5) จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้

6) เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด

7) การประเมินผลการเรียน กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ ใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประเมิน

8) ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้

1.7 ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้

1) มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป

2) มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์

3) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับ อาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ

4) . สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้ง ด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม

5) มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มี หนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

6) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

2.1 ด้านนโยบายและการจัดการ

1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็น ภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน

2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด ชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้

1) ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

2) ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถ รับผิดชอบและเข้าถึงได้

3) ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความ ปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้

4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พัก การเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1) จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนอง ความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน

2) จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล

3) ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวก โดยไม่ จำกัดเวลา สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น

4) . มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอด เส้นทางการเรียนรู้

2.4 ด้านการประเมินผลและการให้วุฒิบัตร

1) ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น

2) มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ

3) มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ

4) มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม

5) ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป

2.5 ด้านงบประมาณ

1) สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน

2) จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น

2.6 ด้านคุณภาพ

1) ผู้ผ่านการเรียนรู้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำงานและประกอบอาชีพ

2) ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

3) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ

4) มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้แบ่งเป็น3ขั้น คือ การคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กำหนดไว้ในตอนที่ 1 โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ผ่านการคัดเลือก และการสร้างสเกลตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดของผลการดำเนินการในแต่ละขั้นดังนี้

2.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน ประเมินความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์ด้านความตรงในการเป็นตัวบ่งชี้ ความชัดเจน ความเหมาะสม และมีประโยชน์ วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องแต่ละด้าน คัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.75 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต นำเสนอค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในตาราง 5 ถึงตาราง 12

ตาราง 5 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. ภูมิหลังทางครอบครัว					
1.1 เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่	0.85	0.80	0.80	0.85	ผ่าน
1.2 อาชีพและรายได้ของพ่อแม่	0.55	0.65	0.50	0.55	ไม่ผ่าน
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่	1.00	1.00	0.95	0.95	ผ่าน
2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม					
2.1 เจตคติต่อการเรียนรู้	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	0.85	0.90	0.85	0.80	ผ่าน
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต					
3.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
3.1.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	1.00	0.95	1.00	1.00	ผ่าน
3.1.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	0.90	0.85	0.95	1.00	ผ่าน
3.1.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	0.95	0.90	0.95	0.95	ผ่าน
3.2 มีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้					
3.2.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่การอ่านเขียนคำนวณ	1.00	1.00	1.00	0.95	ผ่าน
3.2.2 มีทักษะภาษาอังกฤษ	0.70	0.90	0.75	0.85	ไม่ผ่าน
3.2.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	0.95	0.95	0.80	0.80	ผ่าน
3.3 มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
3.3.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	0.90	0.95	0.95	1.00	ผ่าน
3.3.2 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ	0.90	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
3.3.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้					
3.3.4 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	0.80	0.90	0.85	0.85	ผ่าน
3.3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	0.90	0.90	0.85	0.90	ผ่าน
3.3.6 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	0.95	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
3.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
3.4.1 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	0.95	0.90	0.95	1.00	ผ่าน

ตาราง 5 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
3.4.2 เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ในที่ทำงานและชุมชน	0.50	0.60	0.50	0.65	ไม่ผ่าน
3.4.3 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	0.85	0.75	0.80	0.90	ผ่าน
3.5 คุณลักษณะทั่วไป					
3.5.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้อยากเห็น	1.00	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
3.5.2 รักการอ่าน การค้นคว้า ไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ	0.90	0.75	0.85	0.85	ผ่าน
3.5.3 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง ชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	0.90	0.85	0.85	0.90	ผ่าน
3.5.4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	1.00	0.90	0.95	1.00	ผ่าน
3.5.5 ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	0.85	0.80	0.85	0.85	ผ่าน
3.5.6 มีเป้าหมายในชีวิต	0.75	0.70	0.75	0.80	ผ่าน
3.5.7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	0.95	0.90	0.95	0.80	ผ่าน
3.5.8 มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ หรือมีความเชื่อในสมรรถนะของตน (self efficacy)	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
3.5.9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	1.00	0.90	0.90	0.90	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75ขึ้นไป ประกอบด้วย

กลุ่มตัวบ่งชี้ภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่ และการสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่

กลุ่มตัวบ่งชี้ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

กลุ่มตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ และมีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ มีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ มีทักษะพื้นฐาน และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา และมีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง คุณลักษณะทั่วไปได้แก่ มีความใฝ่รู้อยากรู้อยากเห็น รักการอ่านการค้นคว้า มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ มีเป้าหมายในชีวิต มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ และมีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือก ประกอบด้วย

กลุ่มตัวบ่งชี้ภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ อาชีพและรายได้ของพ่อแม่ (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ0.55)

กลุ่มตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ มีทักษะภาษาอังกฤษ (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.70) และเป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ในที่ทำงานและชุมชน (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.50)

นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้ เพิ่ม มีทักษะการคิด เป็นตัวบ่งชี้ในกลุ่มคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตาราง 6 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้สอน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.00	0.95	1.00	1.00	ผ่าน
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.00	0.85	0.95	0.95	ผ่าน
3. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.00	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
4. เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	1.00	1.00	0.90	0.90	ผ่าน
5. มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.95	0.80	0.90	0.85	ผ่าน
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	0.75	0.80	0.80	0.80	ผ่าน
8. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	0.90	0.80	0.90	0.90	ผ่าน
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	0.85	0.80	0.85	0.90	ผ่าน
10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	0.85	0.85	0.80	0.85	ผ่าน
11. เข้าร่วมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง	0.70	0.75	0.75	0.75	ไม่ผ่าน
12. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	0.85	0.90	0.85	0.75	ผ่าน
13. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	1.00	0.95	1.00	0.85	ผ่าน
14. การประเมินอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน	0.70	0.60	0.70	1.00	ไม่ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผู้สอนที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75ขึ้นไป ประกอบด้วย มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการใช้ ICTเพื่อการสอน มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน และรู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆสามารถแนะนำผู้เรียนได้

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือกได้แก่ เข้าร่วมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.70) และ การประเมินอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.70)

ตาราง 7 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้บริหาร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.95	0.90	0.95	0.95	ผ่าน
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	0.95	1.00	0.95	0.95	ผ่าน
4. มีความสามารถในการสร้างการยอมรับนโยบายและความเป็นหนึ่งเดียวของทีมงาน	0.40	0.45	0.45	0.50	ไม่ผ่าน
5. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.00	0.85	0.95	0.95	ผ่าน

จากตารางที่ ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผู้บริหารที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75ขึ้นไปประกอบด้วย มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือก คือ มีความสามารถในการสร้างการยอมรับนโยบายและความเป็นหนึ่งเดียวของทีมงาน (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.40)

ตาราง 8 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านบุคลากรสนับสนุน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	1.00	0.95	0.95	0.85	ผ่าน
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	0.80	0.75	0.80	0.85	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากรสนับสนุนที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75ขึ้นไป ประกอบด้วย มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

ตาราง 9 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1.มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
2. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสม การให้เสรีภาพในการให้เกรด	0.80	0.80	0.80	0.80	ผ่าน
3. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	0.95	0.95	0.95	1.00	ผ่าน
4. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน

ตาราง 9 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
5. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	0.85	0.85	0.85	0.80	ผ่าน
6. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน	1.00	0.95	0.95	0.95	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75ขึ้นไป ประกอบด้วย มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่ การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน

นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะให้เพิ่ม มีแผนการพัฒนาบุคลากรให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นตัวบ่งชี้ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการด้วย

ตาราง 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการจัดหลักสูตร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	0.85	0.70	0.80	0.85	ผ่าน
2. มุ่งเน้นจัดหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับสถานประกอบการ เช่น จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา	0.60	0.65	0.65	0.65	ไม่ผ่าน
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	0.85	0.80	0.80	0.80	ผ่าน
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน

ตาราง 10 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
5.การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	0.80	0.80	0.85	0.90	ผ่าน
6. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	0.80	0.80	0.85	0.85	ผ่าน
7. มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งวิชาชีพและเทคโนโลยีทุก 5ปีโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม	0.65	0.65	0.65	0.70	ไม่ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการจัดหลักสูตรที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75 ขึ้นไป ประกอบด้วย กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ และการนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือกได้แก่ มุ่งเน้นจัดหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับสถานประกอบการ (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.60) และ มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งวิชาชีพและเทคโนโลยีทุก 5ปีโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ 0.65)

ตาราง 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.95	0.90	0.85	0.95	ผ่าน
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ					
2.1การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – directed Learning)	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
2.2การเรียนรู้แบบกระตือรือล้น (Active Learning)	0.95	0.90	0.90	0.90	ผ่าน
2.3 การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)	0.80	0.80	0.80	0.80	ผ่าน

ตาราง 11 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	1.00	0.90	0.95	1.00	ผ่าน
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้					
4.1 เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
4.2 ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
4.3 อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
4.4 ฝึกการวิจารณ์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	0.85	0.85	0.90	0.90	ผ่าน
5. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	0.95	0.90	0.95	0.95	ผ่าน
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	0.80	0.85	0.85	0.85	ผ่าน
7. การประเมินผลการเรียน					
7.1 กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	0.90	0.80	0.95	0.90	ผ่าน
7.2 ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า	0.85	0.80	0.85	0.85	ผ่าน
7.3 มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
7.4 ใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประเมิน	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	0.95	0.95	1.00	1.00	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนทุกตัวผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75 ขึ้นไป ดังนั้นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายอ่านหนังสือ

ค้นคว้าเพิ่มเติมและฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้ามีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้และใช้การประเมินตามสภาพจริง และส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้

ตาราง 12 ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	0.95	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	0.75	0.80	0.75	0.75	ผ่าน
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	0.95	0.90	0.95	1.00	ผ่าน
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	0.90	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.95	0.95	1.00	1.00	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ทุกตัวผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมและมีประโยชน์เท่ากับ 0.75 ขึ้นไป และผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ระบุให้ชัดเจนว่าการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน ดังนั้นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอนประกอบด้วย มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน . สร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน

ภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้

2.1.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำเสนอค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในตาราง 13

ตาราง 13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของคุณภาพตัวบ่งชี้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
ด้านนโยบายและการจัดการ					
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	0.95	0.95	0.95	0.95	ผ่าน
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	0.85	0.90	0.90	0.90	ผ่าน
ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้					
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	0.85	0.80	0.85	0.85	ผ่าน
2. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	0.90	0.75	0.75	0.85	ผ่าน
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	0.85	0.85	0.85	0.85	ผ่าน
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	0.90	0.90	0.90	0.90	ผ่าน
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	1.00	0.95	1.00	1.00	ผ่าน
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	0.90	0.90	0.95	0.95	ผ่าน
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าดัชนีความสอดคล้องระดับคุณภาพ				
	ความตรง	ความชัดเจน	ความเหมาะสม	ประโยชน์	แปลผล
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	1.00	1.00	1.00	1.00	ผ่าน
ด้านการประเมินผลและการให้วุฒิบัตร					
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	1.00	0.85	0.85	0.95	ผ่าน
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	1.00	0.95	0.95	1.00	ผ่าน
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ	1.00	0.95	0.95	1.00	ผ่าน
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	1.00	0.95	0.95	1.00	ผ่าน
5.ในการให้ใยรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	0.80	0.75	0.70	0.70	ผ่าน
ด้านงบประมาณ					
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	0.80	0.75	0.80	0.80	ผ่าน
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	0.75	0.75	0.75	0.80	ผ่าน
ด้านคุณภาพ					
1.ผู้ผ่านการเรียนรู้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำงานและประกอบอาชีพ	0.70	0.65	0.80	0.80	ไม่ผ่าน
2. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	0.90	0.85	0.85	0.85	ผ่าน
3 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	0.80	0.75	0.80	0.80	ผ่าน
4. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	0.85	0.80	0.80	0.80	ผ่าน

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสม และมีประโยชน์เท่ากับ 0.75 ขึ้นไปมีดังนี้

ด้านนโยบายและการจัดการ ได้แก่ กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน

ด้านงบประมาณ ได้แก่ สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆรวมทั้งสถานประกอบการและชุมชน และจัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้ ได้แก่ ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ และมีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้

ด้านการประเมินผลและให้วุฒิบัตร ได้แก่ ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม และในการให้ใยรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป

ด้านคุณภาพ ได้แก่ ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ และมีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการคัดเลือก เป็นตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพ คือ ผู้ผ่านการเรียนรู้มีความรู้เจตคติทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำงานและประกอบอาชีพ (ค่าดัชนีความสอดคล้องด้านความตรงเท่ากับ0.70)

2.2 ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านการคัดเลือก โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมจำนวน 20 คน ให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของการจัดการศึกษาด้วยค่าร้อยละ และให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2.1 ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต นำเสนอค่าน้ำหนักความสำคัญจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในตาราง 14 ถึงตาราง 21

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 20 คน

ลำดับความสำคัญ	องค์ประกอบ	ค่าน้ำหนักความสำคัญ (ร้อยละ)
1	ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา	24.05
2	ผู้สอน	17.10
3	การจัดการเรียนการสอน	12.16
4	ผู้บริหาร	11.00
5	นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ	10.42
6	การจัดหลักสูตร	10.37
7	การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน	8.91
8	บุคลากรสนับสนุน	5.99

จากตาราง ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญองค์ประกอบด้านผู้เรียน /ผู้สำเร็จการศึกษามากที่สุดเป็นลำดับที่1 (ร้อยละ 24.05) ด้านผู้สอน มีความสำคัญลำดับที่ 2 (ร้อยละ17.10) รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ12.16) รองลงมาได้แก่ ด้านผู้บริหาร นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ และการจัดหลักสูตร (ร้อยละ 11.00 10.42 และ 10.37) การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน (ร้อยละ 8.91) และ บุคลากรสนับสนุนมีความสำคัญเป็นลำดับน้อยที่สุด (ร้อยละ5.99)

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. ภูมิหลังของผู้เรียน		
1.1 เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่	4.47	มาก
1.2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่	4.47	มาก
1.3 เจตคติต่อการเรียนรู้	4.53	มากที่สุด
1.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	3.79	มาก
2. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
2.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	4.53	มากที่สุด
2.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	4.63	มากที่สุด
2.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	4.47	มาก

ตาราง 15 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
3. มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้		
3.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	4.42	มาก
3.2 มีทักษะการคิด	4.68	มากที่สุด
3.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.89	มาก
4. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
4.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	4.63	มากที่สุด
4.2 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	4.37	มาก
4.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	4.42	มาก
4.4 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	4.21	มาก
4.5 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	4.05	มาก
4.6 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	4.58	มากที่สุด
5 คุณลักษณะทั่วไป		
5.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้อยากเห็น	4.95	มากที่สุด
5.2 รักการอ่าน การค้นคว้า ไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ	4.79	มากที่สุด
5.3 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง ชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.47	มาก
5.4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	4.58	มากที่สุด
5.5 ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	4.37	มาก
5.6 มีเป้าหมายในชีวิต	4.53	มากที่สุด
5.7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	4.68	มากที่สุด
5.8 มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ หรือมีความเชื่อในสมรรถนะของตน	4.63	มากที่สุด
5.9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	4.53	มากที่สุด
6. พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
6.1 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	4.47	มาก
6.2 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	4.37	มาก

จากตาราง ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ในด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา ดังนี้

ภูมิหลังของผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด คือ เจตคติต่อการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ปกครอง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47) และ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79)

เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดได้แก่ เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63) เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากได้แก่ มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47)

ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดได้แก่ มีทักษะการคิด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมาก ได้แก่ มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียนคำนวณ และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.42 และ 3.89)

ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง และการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.63 และ 4.58) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากได้แก่ การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.37 4.42 4.21 และ 4.05 ตามลำดับ)

คุณลักษณะทั่วไป ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดได้แก่ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านการค้นคว้า มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง มีเป้าหมายในชีวิต และมีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 4.79 4.68 4.63 4.58 4.53 และ 4.53 ตามลำดับ) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมาก ได้แก่ มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.47 และ 4.37 ตามลำดับ)

พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากได้แก่ มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา และมีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.47 และ 4.37 ตามลำดับ)

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้สอน

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.68	มากที่สุด
2. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.74	มากที่สุด
3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.79	มากที่สุด
4. มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.58	มากที่สุด
5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	4.57	มากที่สุด
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.57	มากที่สุด
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	3.79	มาก
8. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	4.37	มาก
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	4.58	มากที่สุด

ตาราง 16 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
10. เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	4.53	มากที่สุด
11. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	4.32	มาก
12. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	4.53	มากที่สุด

จากตารางผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ด้านผู้สอนในภาพรวมมีความสำคัญในระดับมากถึงมากที่สุด ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดเมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.79) มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.74) ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.68) มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ(ค่าเฉลี่ย 4.58) เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.58) มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.57) มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต(ค่าเฉลี่ย 4.57) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.53) และมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.53)

ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากเมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆสามารถแนะนำผู้เรียนได้ (ค่าเฉลี่ย 4.37) ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน (ค่าเฉลี่ย 4.32) และมีความสามารถในการใช้ICTเพื่อการสอน (ค่าเฉลี่ย 3.79)

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านผู้บริหาร และบุคลากรสนับสนุน

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
ผู้บริหาร		
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.79	มากที่สุด
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.74	มากที่สุด
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	4.53	มากที่สุด
4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.47	มาก
บุคลากรสนับสนุน		
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.32	มาก

ตาราง 17 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	4.37	มาก
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	4.00	มาก

จากตารางผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารทั้งหมดในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.79) มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.74) เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.53) และตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมากได้แก่ มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.47)

ด้านบุคลากรสนับสนุนมีความสำคัญในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.37) มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.32) และได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.00)

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	4.74	มากที่สุด
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	4.74	มากที่สุด
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.58	มากที่สุด
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด	4.32	มาก
5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	4.32	มาก
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	4.58	มากที่สุด
7.มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	4.32	มาก

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านนโยบายและกลไกการบริหารจัดการที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน(ค่าเฉลี่ย 4.74) มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ (ค่าเฉลี่ย 4.74) มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.58) และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหารอาจารย์ผู้เรียนศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.58)

ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญในระดับมาก ได้แก่ จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุดเช่นการจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด (ค่าเฉลี่ย 4.32) มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่ (ค่าเฉลี่ย 4.32) และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน (ค่าเฉลี่ย 4.32)

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการจัดหลักสูตร

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	4.32	มาก
2. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	4.16	มาก
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	4.21	มาก
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	4.58	มากที่สุด
5. การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	4.16	มาก

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านการจัดหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด คือ เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.58) และตัวบ่งชี้ด้านการจัดหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 4.32) เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (ค่าเฉลี่ย 4.21) ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ (ค่าเฉลี่ย 4.16) และการนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.16)

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.68	มากที่สุด
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	4.74	มากที่สุด
3. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชิงรุก / การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ	4.58	มากที่สุด
4. ส่งเสริมการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	4.26	มาก
5. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	4.58	มากที่สุด
6. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	4.47	มาก
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	4.37	มาก
8. ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.63	มากที่สุด
9. ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	4.53	มากที่สุด
10. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	4.58	มากที่สุด
11. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	4.58	มากที่สุด
12. กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	4.37	มาก
13.ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า	4.37	มาก
14.มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	4.63	มากที่สุด
15.ใช้การประเมินตามสภาพจริง	4.63	มากที่สุด
16. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	4.42	มาก

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ค่าเฉลี่ย 4.68) จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.58) เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปีใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด (ค่าเฉลี่ย 4.58) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 4.63) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตัวบ่งชี้การส่งเสริมการเรียนรู้พบว่าตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือ การเรียนรู้แบบนำตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.74) รองลงมาคือ การเรียนรู้แบบเชิงรุก (ค่าเฉลี่ย 4.58) และการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (ค่าเฉลี่ย 4.26) จัดกิจกรรมการเรียนรู้(ค่าเฉลี่ย 4.53) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตัวบ่งชี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่าตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 4.63) ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า (ค่าเฉลี่ย 4.58) อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม(ค่าเฉลี่ย

4.53) และเรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 4.37) การประเมินผลการเรียน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตัวบ่งชี้การประเมินผลพบว่าตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือ ใช้การประเมินตามสภาพจริง มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.63) และตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมาก คือกำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า (ค่าเฉลี่ย 4.37)

ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากเรียงตามลำดับดังนี้ ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆและนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง (ค่าเฉลี่ย 4.47) และส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้ (ค่าเฉลี่ย 4.42)

ตาราง 21 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	4.47	มาก
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	4.32	มาก
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	4.26	มาก
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	4.05	มาก
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	4.47	มาก
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.47	มาก

จากตาราง ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญตัวบ่งชี้ด้านการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอนในระดับมากทุกตัว เรียงตามลำดับน้ำหนักความสำคัญดังนี้ มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.47) รองลงมาคือ มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ (ค่าเฉลี่ย 4.32) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบันเช่นการจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.21) และ สร้างความร่วมมือกับ

หน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม (ค่าเฉลี่ย 4.05)

2.2.1 ผลการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำเสนอค่าน้ำหนักความสำคัญจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในตาราง 22 ถึง ตาราง 23

ตาราง 22 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

ลำดับความสำคัญ	องค์ประกอบ	ค่าน้ำหนักความสำคัญ (ร้อยละ)
1	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	21.53
2	คุณภาพของการจัดการเรียนรู้	19.68
3	นโยบายและการจัดการ	18.74
4	งบประมาณและทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้	14.36
5	การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้	13.95
6	การประเมินผลและให้วุฒิบัตร	11.84

จากตารางผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเรียงตามลำดับองค์ประกอบที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุดได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 21.53) คุณภาพของการจัดการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 19.68) นโยบายและการจัดการ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 18.74) งบประมาณและทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 14.36) การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 13.95) และ การประเมินผลและให้วุฒิบัตร (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 11.84)

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.นโยบายและกลไกการบริหาร		
1.1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	4.74	มากที่สุด
1.2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	4.53	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้		
2.1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	4.68	มากที่สุด
2.2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	4.47	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักความสำคัญ	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
2.3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น	4.58	มากที่สุด
2.4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	4.47	มาก
3.การประเมินผลและให้วุฒิบัตร		
3.1ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	4.53	มากที่สุด
3.2 มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ	4.53	มากที่สุด
3.3 มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ	4.63	มากที่สุด
3.4 มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	4.37	มาก
3.5 ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	4.37	มาก
4.งบประมาณและทรัพยากรในการเรียนรู้		
4.1 สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	4.32	มาก
4.2 จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	4.32	มาก
5. การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้		
5.1 ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	4.26	มาก
5.2 ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	4.32	มาก
5.3 ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	4.21	มาก
5.4 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	4.37	มาก
6.คุณภาพการจัดการเรียนรู้		
6.1 ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	4.79	มากที่สุด
6.2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	4.47	มาก
6.3 มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	4.47	มาก

จากตาราง ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ละองค์ประกอบดังนี้

ด้านนโยบายและการจัดการ ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.74) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน (ค่าเฉลี่ย 4.53)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด ได้แก่ จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน (ค่าเฉลี่ย 4.68) ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ได้แก่การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกลเป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.58) และตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากเท่ากัน ได้แก่ จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่น การเรียนแบบโมดูล (ค่าเฉลี่ย 4.47) และ มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.47)

ด้านการประเมินผลและการให้วุฒิบัตร ตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ(ค่าเฉลี่ย 4.63) ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.53) มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ (ค่าเฉลี่ย 4.53) และตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากเท่ากัน ได้แก่ มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม (ค่าเฉลี่ย 4.37) และ ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป (ค่าเฉลี่ย 4.37)

ด้านงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ในระดับมากเท่ากัน ได้แก่ สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.32) และ จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.32)

ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญไห้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ในระดับมากโดยเรียงลำดับได้ดังนี้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ (ค่าเฉลี่ย 4.37) ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ (ค่าเฉลี่ย 4.32) ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ (ค่าเฉลี่ย 4.26) และ ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ (ค่าเฉลี่ย 4.21)

ด้านคุณภาพ ตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุดคือ ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ (ค่าเฉลี่ย 4.79) ตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญในระดับมากเท่ากัน ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ (ค่าเฉลี่ย 4.47) และมีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย 4.47)

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้านความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliabity) ในการนำไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 450 คน วิเคราะห์องค์ประกอบด้วยโปรแกรม SPSS และ PRELIS 2.30 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 24 ถึง ตาราง การสำรวจระดับการปฏิบัติตามตัวบ่งชี้ในปัจจุบันจากความคิดเห็นของอาจารย์ จำนวน 434 คน และการสำรวจระดับคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามตัวบ่งชี้จากการประเมินตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่4ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 1549 คน

3.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความตรงและความเที่ยงในการนำไปปฏิบัติ

3.1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 24 ถึง ตาราง 27

ตาราง 24 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
1. ภูมิหลังของผู้เรียน			
1.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	4.01	0.86	มาก
1.2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	4.15	0.80	มาก
1.3 เจตคติต่อการเรียนรู้	4.01	0.81	มาก
1.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	3.88	0.80	มาก
คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต			
2 .เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
2.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	4.32	0.76	มาก
2.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	4.28	0.75	มาก
2.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	4.06	0.79	มาก
3. มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้			
3.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	3.86	0.85	มาก
3.2 มีทักษะการคิด	3.92	0.86	มาก
3.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(ICT)	3.71	0.95	มาก
4. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
4.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	3.74	0.85	มาก
4.2 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	3.90	0.83	มาก
4.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	3.77	0.85	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
4.4 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้-	3.60	0.85	มาก
4.5 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	3.64	0.86	มาก
4.6 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	3.85	0.83	มาก
5. คุณลักษณะ			
5.1 ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้ อยากเห็น	4.09	0.79	มาก
5.2 รักการอ่าน การค้นคว้า	3.97	0.85	มาก
5.3 มีความคิดจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.00	0.82	มาก
5.4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	4.08	0.90	มาก
5.5ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	3.90	0.92	มาก
5.6 มีเป้าหมายในชีวิต	4.04	0.85	มาก
5.7มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	3.93	0.85	มาก
5.8 มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	4.02	0.85	มาก
5.9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	3.89	0.90	มาก
6.พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
6.1 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	3.87	0.87	มาก
6.2 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	3.85	0.87	มาก

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านผู้เรียน/ ผู้สำเร็จการศึกษา มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60 – 4.32)

ตาราง 25 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน ด้านบุคลากร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
องค์ประกอบผู้สอน			
1. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.18	0.76	มาก
2 มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.30	0.74	มาก
3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.01	0.83	มาก
4. มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.99	0.80	มาก
5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.96	0.80	มาก
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต	3.95	0.83	มาก

ตาราง 25 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	3.58	0.94	มาก
8. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	4.02	0.82	มาก
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	4.00	0.84	มาก
10. เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	3.82	0.88	มาก
11. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	4.11	0.81	มาก
12. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนและนอกสาขารวมทั้งวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ	3.88	0.86	มาก
องค์ประกอบผู้บริหาร			
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.06	0.87	มาก
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.04	0.86	มาก
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	3.90	0.92	มาก
4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.89	0.92	มาก
องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน			
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.78	0.85	มาก
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	3.77	0.87	มาก
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	3.57	1.02	มาก

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านบุคลากรผู้สอน ทุกตัวบ่งชี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.58 – 4.18) โดยตัวบ่งชี้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด และที่น้อยที่สุดคือ มีความสามารถในการสอนโดยใช้ICT

ด้านผู้บริหาร ทุกตัวบ่งชี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89 – 4.06)

ด้านบุคลากรสนับสนุน ทุกตัวบ่งชี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57 – 3.78)

ตาราง 26 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน ด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร			
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	3.94	0.94	มาก
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	3.75	0.96	มาก
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	3.90	0.95	มาก
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุดเช่นการจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด	3.77	0.98	มาก
5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	3.67	1.04	มาก
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียนศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	3.57	1.08	มาก
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	3.47	1.08	ปานกลาง
องค์ประกอบการจัดหลักสูตร			
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	3.72	0.97	มาก
2. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	3.69	0.98	มาก
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	3.45	1.00	ปานกลาง
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	3.71	0.97	มาก
5. การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	3.73	0.94	มาก
องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน			
1. จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.04	0.86	มาก
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	3.87	0.89	มาก
3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ	3.64	0.96	มาก
4. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	3.69	0.95	มาก
5. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆและนำความรู้ไปแก้ปัญหา	3.55	0.98	มาก
6. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	3.83	0.87	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
7. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	3.55	0.98	มาก
8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	3.86	0.90	มาก
9. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.88	0.91	มาก
10. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	4.11	0.88	มาก
11. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	3.85	0.94	มาก
12. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	3.82	0.97	มาก
13.กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	3.97	0.85	มาก
14. ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า	3.96	0.91	มาก
15.มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	3.91	0.92	มาก
16. ใช้การประเมินตามสภาพจริง	3.96	0.90	มาก
17. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	3.68	0.99	มาก
องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้			
1.มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อ	3.76	0.97	มาก
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	3.60	1.08	มาก
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบันเช่นการจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	3.76	1.02	มาก
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	3.66	1.05	มาก
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	3.77	1.06	มาก
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.82	1.05	มาก

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากแยกตามกลุ่มตัวบ่งชี้ดังนี้

นโยบายและกลไกการบริหารมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60 – 4.32) ยกเว้น มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.47)

การจัดหลักสูตร มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้น เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.45)

การจัดการเรียนการสอน มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากทุกตัวบ่งชี้ (ค่าเฉลี่ย 3.60 – 4.11)

การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ ทุกตัวบ่งชี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60 –3.82)

ตาราง 27 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
1.นโยบายและการจัดการ			
1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	3.79	0.91	มาก
1.2 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	3.63	1.02	มาก
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
2.1 จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	3.69	0.99	มาก
2.2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	3.63	0.98	มาก
2.3 ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่	3.63	1.06	มาก
2.4 มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	3.62	1.03	มาก
3. การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร			
3.1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	3.78	0.94	มาก
3.2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ	3.67	0.97	มาก
3.3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ	3.70	1.04	มาก
3.4.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	3.61	1.09	มาก
3.5. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	3.50	1.08	ปานกลาง

ตาราง 27 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้		
	X	S.D	แปลผล
4.งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้			
4.1. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	3.60	1.01	มาก
4.2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	3.55	1.06	มาก
5.การมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้			
5.1 ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	3.52	1.03	มาก
5. 2. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	3.60	0.98	มาก
5. 3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	3.59	1.03	มาก
5. 4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	3.43	1.13	ปานกลาง
6.คุณภาพของการจัดการเรียนรู้			
6. 1. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	3.96	0.94	มาก
6. 2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	3.80	0.92	มาก
6. 3 มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	3.94	0.95	มาก

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52 –3.94) ยกเว้น มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม และ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ ที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติระดับปานกลาง

3.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อตรวจสอบความตรงของตัวบ่งชี้ด้านการนำไปปฏิบัติทำการวิเคราะห์แบ่งเป็นด้านผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงผลการวิเคราะห์ในตาราง 28 ถึง ตาราง 31

ตาราง 28 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ วิเคราะห์องประกอบโดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Maximum Likelihood และหมุนแกนด้วยวิธีแวริแมกซ์ โดยใช้โปรแกรม SPSS ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ			
	1	2	3	4
1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	0.13	0.18	0.77	0.20
2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	0.18	0.14	0.77	0.00
3. เจตคติต่อการเรียนรู้	0.18	0.22	0.73	0.20
4. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	0.18	0.29	0.65	0.15
5. เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	0.29	0.18	0.28	0.70
6. เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	0.31	0.21	0.23	0.76
7. มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	0.29	0.29	0.22	0.68
8. มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	0.24	0.61	0.18	0.38
9. มีทักษะการคิด	0.30	0.62	0.16	0.37
10. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.16	0.61	0.00	0.28
11. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	0.32	0.66	0.26	0.10
12. การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	0.28	0.72	0.17	0.17
13. การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	0.35	0.73	0.21	0.14
14. การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	0.28	0.79	0.19	0.09
15. การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	0.30	0.74	0.24	0.00
16. การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	0.38	0.68	0.21	0.11
17 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	0.71	0.29	0.17	0.18
18. รักการอ่าน การค้นคว้า	0.72	0.34	0.13	0.17
19. มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น	0.75	0.24	0.16	0.13
20. เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	0.78	0.19	0.12	0.14
21. ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	0.79	0.24	0.11	0.14
22. เป้าหมายในชีวิต	0.72	0.21	0.22	0.19
23. มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	0.76	0.26	0.20	0.19
24. มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	0.78	0.19	0.18	0.18
25. มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	0.76	0.27	0.15	0.21
26. มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	0.72	0.33	0.11	0.14
27. มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	0.68	0.41	0.13	0.13
ค่าไอเกน (Eigen value)	7.37	5.54	2.97	2.44
ค่าความแปรปรวน	27.30	20.52	11.00	9.06
ค่าความแปรปรวนสะสม	27.30	47.82	58.82	67.88

จากตาราง แสดงว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษามีความตรงในการนำไปปฏิบัติได้ทุกตัว และแยกได้เป็น 4 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40 และร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ได้ร้อยละ 67.88 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ 2) เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง 3) มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ 4) มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ 5) มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ 6) มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 7) มีเป้าหมายในชีวิต 8) มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา 9) รักการอ่านการค้นคว้า 10) มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 11) มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง โดยองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านนี้ได้ร้อยละ 27.30

องค์ประกอบที่ 2 ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ 2) การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง 3) การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ 4) การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ 6) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง 7) มีทักษะการคิด 8) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 9) มีทักษะพื้นฐาน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านนี้ได้ร้อยละ 20.52

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิหลังของผู้เรียน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง 2) เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ 3) เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม และ 4) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเดิม โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านนี้ได้ร้อยละ11.00

องค์ประกอบที่ 4 เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ 2) เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง และ 3) มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านนี้ได้ร้อยละ9.06

ตาราง 29 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้จากกการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ วิเคราะห์องประกอบโดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Maximum Likelihood และหมุนแกนด้วยวิธีแวริแมกซ์ โดยใช้โปรแกรม SPSS และ PRELIS 2.30 ด้านบุคลากร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	1	2	3
1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.25	0.86	0.16
2. ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.27	0.87	0.16
3. ผู้บริหารเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	0.30	0.77	0.23
4. ผู้บริหารมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.29	0.75	0.25

ตาราง 29 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	1	2	3
5. ผู้สอนมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	057	0.35	0.24
6. ผู้สอนยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.57	0.35	0.27
7. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.63	0.36	0.23
8. ผู้สอนมีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.75	0.25	0.21
9. ผู้สอนมีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	0.77	0.26	0.21
10. ผู้สอนมีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.77	0.23	0.18
11. ผู้สอนมีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	0.57	0.20	0.20
12. ผู้สอนรู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	0.72	0.20	0.24
13. ผู้สอนเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	0.65	0.29	0.31
14. ผู้สอนมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	0.57	0.19	0.38
15. ผู้สอนใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	0.63	0.22	0.32
16. ผู้สอนเป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	0.62	0.16	0.42
17. บุคลากรสนับสนุนมีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.35	0.23	0.82
18. บุคลากรสนับสนุนมีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	0.36	0.24	0.79
19. บุคลากรสนับสนุนได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	0.35	0.31	0.61
ค่าไอเกน	5.95	3.75	2.84
ค่าความแปรปรวน	31.31	19.76	14.92
ค่าความแปรปรวนสะสม	31.31	51.06	65.98

จากตาราง แสดงว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านบุคลากร มีความตรงในการนำไปปฏิบัติ สามารถสกัดได้ 3 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40 อธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านนี้ร่วมกันได้ร้อยละ 65.98 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบผู้สอน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ผู้สอนมีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง 3) มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้ 5) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ 6) ใช้

ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน 7) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 8) เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 9) มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ 10) มีความสามารถในการใช้ ICTเพื่อการสอน 11) มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 12)ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยองค์ประกอบผู้สอนสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านบุคลากรได้ร้อยละ31.31

องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบผู้บริหารประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4)มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบผู้บริหารสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านบุคลากรได้ร้อยละ 19.76

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุนที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) บุคลากรสนับสนุนมีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และ 3) ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ โดยองค์ประกอบบุคลากรสนับสนุนสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านบุคลากรได้ร้อยละ14.92

ตาราง 30 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้จากกการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ วิเคราะห์องประกอบโดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Maximum Likelihood และหมุนแกนด้วยวิธีแวริแมกซ์ โดยใช้โปรแกรม SPSS และ PRELIS 2.30 ด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ			
	1	2	3	4
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	0.67	0.23	0.30	0.14
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	0.74	0.22	0.25	0.12
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	0.69	0.30	0.31	0.16
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสม การให้เสรีภาพในการให้เกรด	0.75	0.26	0.21	0.25
5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	0.81	0.25	0.15	0.24
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	0.79	0.26	0.15	0.24

ตาราง 30 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ			
	1	2	3	4
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	0.76	0.22	0.14	0.30
8. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	0.61	0.25	0.26	0.36
9. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	0.59	0.31	0.19	0.40
10. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	0.60	0.32	0.16	0.37
11. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	0.58	0.36	0.24	0.33
12. การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	0.49	0.35	0.30	0.51
13. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	0.49	0.34	0.24	0.58
14. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	0.39	0.29	0.28	0.68
15. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	0.39	0.36	0.24	0.68
16. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	0.38	0.32	0.26	0.71
17. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือเทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	0.35	0.37	0.27	0.64
18. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้	0.38	0.38	0.30	0.60
19. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.39	0.57	0.29	0.26
20. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	0.31	0.65	0.24	0.35
21. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ	0.32	0.63	0.22	0.37
22. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	0.29	0.64	0.26	0.35
23.ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	0.40	0.54	0.32	0.33

ตาราง 30 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ			
	1	2	3	4
24.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	0.29	0.75	0.35	0.19
25.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.30	0.78	0.35	0.19
26.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	0.27	0.69	0.37	0.21
27.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	0.32	0.67	0.37	0.24
28. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	0.40	0.51	0.42	0.29
29.เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	0.31	0.43	0.49	0.28
30. กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	0.22	0.32	0.72	0.20
31.ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า	0.25	0.32	0.82	0.19
32. มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	0.26	0.33	0.76	0.24
33.ใช้การประเมินตามสภาพจริง	0.23	0.31	0.70	0.21
34.ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	0.40	0.38	0.46	0.34
ค่าไอเกน	8.41	6.72	4.91	4.61
ค่าความแปรปรวน	24.74	19.78	14.45	13.55
ค่าความแปรปรวนสะสม	24.74	44.52	58.97	72.52

จากตาราง แสดงว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการมีความตรงในการนำไปปฏิบัติ สามารถแยกได้ 4 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40 ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ได้ร้อยละ72.52 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่ 2) การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล 3) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน 4) จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่นการจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด 5) มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริม

การเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ 6) มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 7) มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน 8) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร 9) เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 10) ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ 11) เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน และ 12) การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม องค์ประกอบนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการได้ร้อยละ 24.74

องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ 3) ให้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม 4) ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบการเรียนรู้แบบนำตนเอง 6) การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน 7) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ /การเรียนรู้เชิงรุก 8) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 9)ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆและนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง และ 10) จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้ องค์ประกอบนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการได้ร้อยละ19.78

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบการประเมินผลและการพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า 2) มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ 3) กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ 4)ใช้การประเมินตามสภาพจริง 5) เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปีใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด และ 6) ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้ องค์ประกอบนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการได้ร้อยละ14.45

องค์ประกอบที่ 4 องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม 2) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษาการเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ 3) มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือเทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย 4) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5) มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ 6) มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป องค์ประกอบนี้อธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการได้ร้อยละ13.55

ตาราง 31 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้จากการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ วิเคราะห์องประกอบโดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Maximum Likelihood และหมุนแกนด้วยวิธีแวริแมกซ์ โดยใช้โปรแกรม SPSS ด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	
	1	2
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	0.67	0.41
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	0.73	0.41
3. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	0.77	0.42
4. จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	0.79	0.40
5. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ เช่นการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล	0.79	0.38
6. มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	0.80	0.37
7.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	0.68	0.49
8. มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในและนอกระบบ	0.69	0.48
9.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่าง ๆ	0.55	0.61
10.ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	0.55	0.59
11. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	0.56	0.54
12. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆสถานประกอบการและชุมชน	0.53	0.65
13. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	0.48	0.71
14. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	0.40	0.78
15. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	0.32	0.80
16. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	0.36	0.80
17. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	0.40	0.73

ตาราง 31 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	
	1	2
18. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	0.44	0.64
19. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	0.45	0.67
20. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	0.44	0.60
ค่าไอเกน	7.09	7.07
ค่าความแปรปรวน	35.43	35.35
ค่าความแปรปรวนสะสม	35.43	70.78

จากตาราง แสดงว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความตรงในการนำไปปฏิบัติ สามารถแยกได้ 2 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40 ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ได้ร้อยละ 70.78 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบนโยบายและการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้ 2) ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่เช่นการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล 3) จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล 4) จัดหลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน 5) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน 6) มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ 7) การประเมินผลและการให้วุฒิบัตรให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น 8) กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน 9) มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม 10) มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ และ 11) ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบคุณภาพและการเข้าถึงการเรียนรู้ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ 2) ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ 3) ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ 5) จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น 6) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ 7) สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน 8) ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ และ 9) มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

3.1.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ด้วยค่าความคงที่ (stability) ของตัวบ่งชี้โดยการเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มสถานศึกษาสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลจำแนกเป็นกลุ่มสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะระดับปริญญา (คณะ) และกลุ่มสถานศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับปริญญาและต่ำกว่า (วิทยาเขต) โดยใช้เกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูง หมายถึงมีผลต่างของค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่างกลุ่มน้อยกว่า 0.05 ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่ปานกลางหมายถึงมีผลต่างของค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่างกลุ่มมากกว่า 0.05 แต่ไม่เกิน 0.10 และตัวบ่งชี้ที่ความคงที่น้อยหมายถึงมีผลต่างของค่าองค์ประกอบร่วมระหว่างกลุ่มมากกว่า 0.10 มีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตาราง 32 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
1.องค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียน			
1.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	0.83	0.76	0.07
1.2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	0.84	077	0.07
1.3 เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม	0.76	0.76	0.00
1.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเดิม	0.65	0.73	0.08
2. องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
2.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	0.75	0.84	0.09
2.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	0.82	0.87	0.05
2.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	0.85	0.79	0.06
3. องค์ประกอบทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
3.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	0.69	0.69	0.00
3.2 มีทักษะการคิด	0.73	0.68	0.05
3.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.61	0.66	0.05
3.4 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	0.75	0.70	0.05
3.5 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	0.74	0.76	0.02
3.6 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	0.80	0.75	0.05
3.7 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	0.82	0.82	0.00
3.8 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	0.81	0.74	0.07
3.9 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	0.76	0.68	0.08
4. องค์ประกอบคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต			
4.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	0.74	0.73	0.01

ตาราง 32 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
4.2 รักการอ่าน การค้นคว้า	0.77	0.72	0.05
4.3 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	0.75	0.76	0.01
4.4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	0.81	0.78	0.03
4.5 ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	0.84	0.79	0.05
4.6 มีเป้าหมายในชีวิต	0.78	0.74	0.04
4.7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	0.81	0.79	0.02
4.8มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	0.82	0.79	0.03
4.9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	0.77	0.80	0.03
4.10 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	0.71	0.73	0.02
4.11 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	0.69	0.69	0.00

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบเดียวกัน (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40) ทั้งกลุ่มคณะและกลุ่มวิทยาเขต เมื่อเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มคณะและวิทยาเขตเพื่อพิจารณาค่าความคงที่ของตัวบ่งชี้ จะได้ว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียนคำนวณ มีทักษะการคิด มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านการค้นคว้า มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ มีเป้าหมายในชีวิต มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา และ มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่ปานกลางได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และ การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์

ตาราง 33 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านบุคลากร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
1.องค์ประกอบผู้บริหาร			
1.1 มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.87	0.87	0.00
1.2 มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.87	0.87	0.00
1.3 เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	0.80	0.77	0.03
1.4 มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.77	0.75	0.02
2. องค์ประกอบผู้สอน			
2.1 มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.57	0.56	0.01
2.2 ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.63	0.52	0.11
2.3 มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.70	0.57	0.13
2.4 มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.78	0.73	0.05
2.5 มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	0.79	0.75	0.04
2.6 มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.80	0.760	0.04
2.7 มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	0.57	0.58	0.01
2.8 รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	0.68	0.76	0.08
2.9 เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	0.61	0.68	0.07
2.10 มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ	0.56	0.57	0.01
2.11 ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	0.63	0.63	0.00
2.12 เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	0.58	0.64	0.06
3. องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน			
1. มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.88	0.80	0.08
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	0.78	0.79	0.01
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	0.58	0.62	0.04

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านบุคลากรมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบเดียวกัน (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40) ทั้งกลุ่มคณะและกลุ่มวิทยาเขต เมื่อเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มคณะและวิทยาเขตเพื่อพิจารณาค่าความคงที่ของตัวบ่งชี้ จะได้ว่า

องค์ประกอบผู้บริหารตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความคงที่สูง

องค์ประกอบผู้สอน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการใช้ ICTเพื่อการสอน มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน
ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่ปานกลาง ได้แก่ รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้ เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อย ได้แก่ ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่ปานกลาง ได้แก่ บุคลากรสนับสนุนมีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตาราง 34 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
1. องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการ			
1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	0.82	0.80	0.02
2 มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	0.87	0.84	0.03
3 มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	0.79	0.79	0.00
4 จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด	0.76	0.79	0.03
5 มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่	0.77	0.80	0.03
6 การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	0.80	0.76	0.04

ตาราง 34 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
7 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	0.75	0.74	0.01
8 กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	0.77	0.80	0.03
9 ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	0.76	0.85	0.09
10 เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	0.78	0.86	0.08
11 เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	0.72	0.78	0.05
12 การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	0.69	0.78	0.09
2. องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้			
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	0.74	0.75	0.01
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	0.74	0.78	0.04
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	0.87	0.84	0.03
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม	0.89	0.85	0.04
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	0.84	0.85	0.01
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.84	0.80	0.04
3. องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน			
1 จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.67	0.61	0.06
2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	0.80	0.61	0.19
3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ	0.80	0.63	0.17

ตาราง 34 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	0.79	0.62	0.17
5 ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	0.58	0.60	0.02
6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	0.73	0.73	0.00
7 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.78	0.73	0.05
8 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม	0.70	0.73	0.03
9 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	0.69	0.71	0.02
10 จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	0.51	0.66	0.15
4. องค์ประกอบการประเมินผลและการพัฒนาการเรียนการสอน			
1 เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย	0.65	0.68	0.03
2 กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	0.78	0.81	0.03
3 ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า	0.82	0.86	0.04
4 มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	0.80	0.82	0.02
5 ใช้การประเมินตามสภาพจริง	0.82	0.80	0.02
6 ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้	0.49	0.62	0.13

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบเดียวกัน (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.40) ทั้งกลุ่มคณะและกลุ่มวิทยาเขต เมื่อเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มคณะและวิทยาเขตเพื่อพิจารณาค่าความคงที่ของตัวบ่งชี้ จะได้ว่า

องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการตัวบ่งชี้มีความคงที่สูงทั้งหมด ยกเว้น ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม มีความคงที่ปานกลาง

องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความคงที่สูง

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่ปานกลางได้แก่ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อยได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้

องค์ประกอบการประเมินผลและการพัฒนาการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปีใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ ใช้การประเมินตามสภาพจริง ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อยได้แก่ ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้

ตาราง 35 การเปรียบเทียบค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ จำแนกตามกลุ่มสถานศึกษา ด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	0.65	0.74	0.09
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	0.74	0.80	0.06
3. จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	0.75	0.81	0.06
4. จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	0.82	0.80	0.01
5. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล	0.80	0.83	0.03
6. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	0.83	0.83	0.00
7. การประเมินผลและการให้วุฒิบัตรให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	0.74	0.71	0.03
8. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	0.83	0.68	0.15

ตาราง 35 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	คณะ	วิทยาเขต	ผลต่าง
9. มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ	0.59	0.56	0.03
10.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	0.75	0.65	0.10
11. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	0.70	0.59	0.11
12. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน	0.66	0.66	0.00
13. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	0.78	0.69	0.09
14. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	0.83	0.72	0.11
15. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	0.84	0.82	0.02
16. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	0.83	0.82	0.01
17. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	0.74	0.75	0.01
18. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	0.59	0.76	0.17
19. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	0.65	0.76	0.11
20. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	0.59	0.72	0.13

จากตาราง ตัวบ่งชี้ด้านการการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบเดียวกัน (ค่าองค์ประกอบร่วมมากกว่า 0.40) ทั้งกลุ่มคณะและกลุ่มวิทยาเขต เมื่อเปรียบเทียบค่าองค์ประกอบร่วมของแต่ละตัวบ่งชี้ระหว่างกลุ่มคณะและวิทยาเขตเพื่อพิจารณาค่าความคงที่ของตัวบ่งชี้ จะได้ว่า

องค์ประกอบนโยบายและการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูงได้แก่ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่เช่นการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้ การประเมินผลให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ ตัวบ่งชี้ที่มีความ

คงที่ปานกลางได้แก่ กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อยได้แก่ มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป และ มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม

องค์ประกอบคุณภาพและการเข้าถึงการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่สูง ได้แก่ สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ และ จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อยได้แก่ ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ และ มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

3.2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.30 แบ่งการวิเคราะห์เป็น

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้รวม(องค์ประกอบ) ในแต่ละด้าน ได้แก่ปัจจัยตัวป้อน 4 องค์ประกอบ กระบวนการ 5 องค์ประกอบ ผลลัพธ์ 4 องค์ประกอบ และการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คัดเลือกโมเดลที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความกลมกลืน (GFI) มีค่าเข้าใกล้ 1.00 และนำเสนอผลในตาราง

ตาราง 36 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านผลลัพธ์ ค่า GFI = 1.00

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (r =0.78)	
1.มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	0.52
2 รักการอ่าน การค้นคว้า	0.62
3 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	0.50
4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	0.56
5 ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	0.61

ตาราง (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
6 มีเป้าหมายในชีวิต	0.58
7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	0.69
8.มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	0.66
9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	0.65
10 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	0.65
11 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	0.57
องค์ประกอบที่ 2 เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (r =0.80)	
2.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	0.59
2.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	0.71
2.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	0.51
องค์ประกอบที่ 3 ทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (r =0.89)	
3.4 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	0.45
3.5 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	0.53
3.6 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	0.58
3.7 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	0.57
3.8 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	0.53
3.9 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	0.60
องค์ประกอบที่ 4 ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ (r =0.81)	
3.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	0.63
3.2 มีทักษะการคิด	0.69
3.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.50

จากตาราง แสดงว่าจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผลลัพธ์หรือผู้สำเร็จการศึกษา มี 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ ดังนี้

องค์ประกอบ ทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง

องค์ประกอบ ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ มีทักษะการคิด ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้

องค์ประกอบ คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลหรือมีน้ำหนักมากที่สุดคือ มุ่งมั่นและพยายามนำตนเข้าสู่การเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ตาราง 37 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านกระบวนการ ค่าGFI = 1.00

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
1. องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการ (r =0.73)	
1.1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	0.69
1.2 มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	0.74
1.3 มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	0.77
1.4 จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด	0.90
1.5 มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	0.89
1.6 การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	0.89
1.7 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	0.80
2. องค์ประกอบการจัดหลักสูตร (r =0.73)	
1.8 กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	0.85
1.9ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	0.84
1.10 เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	0.87
1.11 เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	0.71
1.12 การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	0.70
3. องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ (r =0.77)	
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	0.77
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	0.78
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	0.89

ตาราง 37 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม	0.93
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	0.79
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	0.76
4. องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน (r =0.64)	
1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.68
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	0.78
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ	0.77
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	0.74
5. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	0.78
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	0.77
7.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.77
8.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม	0.77
9. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	0.80
10. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	0.74
11.เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย	0.69
12. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	0.67
5. องค์ประกอบการประเมินผล (r =0.50)	
1. กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	0.77
2.ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า	0.82
3. มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	0.89
4. ใช้การประเมินตามสภาพจริง	0.84

จากตาราง แสดงว่าจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกระบวนการ มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือจัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน

องค์ประกอบการจัดหลักสูตร ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

องค์ประกอบการเสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ประกอบการประเมินผล ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน

ตาราง 38 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านปัจจัยตัวป้อน ค่า GFI = 1.00

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
1.องค์ประกอบผู้บริหาร (r =0.60)	
1.1 มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.86
1.2 มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.87
1.3 เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	0.90
1.4 มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.88
2. องค์ประกอบผู้สอน (r =0.59)	
2.1 มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.73
2.2 ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.71
2.3 มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.79
2.4 มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.74
2.5 มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	0.82
2.6 มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.79
2.7 มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	0.61
2.8 รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	0.75
2.9 เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	0.78
2.10 มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ	0.60
2.11 ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	0.72

ตาราง 38 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
2.12 เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	0.76
3. องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน (r =0.71)	
1. มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.93
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	0.95
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	0.75
4..องค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียน (r =0.40)	
4.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	0.37
4.2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	0.36
4.3 เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม	0.70
4.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเดิม	0.37

จากตาราง แสดงว่าจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านปัจจัยตัวป้อน มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนและนอกสาขารวมทั้งวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบผู้สอน ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนและนอกสาขารวมทั้งวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ เจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เดิม ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง

ตาราง 39 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ในโมเดลที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ (GFI = 0.99)	
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	0.79
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	0.77
3. จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	0.81
4. จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล	0.89
5. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล	0.84
6. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	0.83
7. การประเมินผลและการให้วุฒิบัตรให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	0.77
8. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	0.76
9. มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ	0.66
10.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	0.64
11. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	0.68
องค์ประกอบคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ (GFI = 0.99)	
12. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน	0.78
13. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	0.80
14. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	0.82
15. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	0.78
16. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	0.78
17. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	0.79
18. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	0.57

ตาราง 39 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
19. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	0.68
20. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	0.62

จากตาราง แสดงว่าจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป

องค์คุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลมากที่สุดคือ ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ตัวบ่งชี้ที่ส่งผลน้อยที่สุดคือ ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

3.2.2 ผลการสำรวจสภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในปัจจุบันเพื่อสร้างสเกลตัวบ่งชี้ด้านต่างๆจากการประเมินของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครสังกัดคณะ 139 คน สังกัดวิทยาเขต 294 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 434 คน วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง และสร้างสเกลตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบที่จำแนกได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้น้ำหนักความสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในตาราง 40 ถึง ตาราง 43

ตาราง 40 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านผลลัพธ์ / ผู้สำเร็จการศึกษา

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ (n =145)		วิทยาเขต (n =289)		รวม (n =434)	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1. องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต						
1.1เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	3.61	0.91	3.72	0.88	3.65	0.89
1.2เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	3.60	0.89	3.67	0.89	3.69	0.89
1.3มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	3.53	0.87	3.45	0.88	3.48	0.88
สเกลตัวบ่งชี้รวมเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.58		3.54		3.59	

ตาราง 40 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
2. มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้						
2.1มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	3.38	0.88	3.36	0.98	3.37	0.95
2.2มีทักษะการคิด	3.36	0.95	3.30	0.98	3.32	0.97
2.3มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.20	0.90	3.16	0.94	3.17	0.92
สเกลตัวบ่งชี้รวมทักษะที่เอื้อในการเรียนรู้	3.31		3.27		3.28	
3.มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต						
3.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	3.20	0.93	3.08	0.99	3.12	0.97
3.2การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ	3.33	0.87	3.23	0.94	3.26	0.92
3.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	3.14	0.86	3.14	0.97	3.14	0.94
3.4 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	3.10	0.88	3.03	0.92	3.06	0.90
3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	3.08	0.88	2.99	0.92	3.02	0.91
3.6 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	3.24	0.85	3.21	0.99	3.22	0.94
สเกลตัวบ่งชี้รวมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.18		3.11		3.13	
4 คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต						
4.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	3.40	0.87	3.38	0.95	3.39	0.92
4.2 รักการอ่าน การค้นคว้า	3.22	1.00	3.19	0.98	3.20	0.98
4.3 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	3.32	0.91	3.38	0.94	3.36	0.93
4.4 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	3.37	0.99	3.47	1.02	3.44	1.01
4.5 ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	3.24	0.97	3.22	0.99	3.23	0.98
4.6 มีเป้าหมายในชีวิต	3.39	0.95	3.40	0.95	3.40	0.95
4.7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	3.28	0.96	3.24	0.98	3.25	0.97
4.8 มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	3.45	0.85	3.42	0.95	3.43	0.92
4.9 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	3.33	0.94	3.29	1.01	3.31	0.98
4.10 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	3.19	0.89	3.23	0.96	3.20	0.91
4.11 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	3.20	0.89	3.28	0.96	3.25	0.94
สเกลตัวบ่งชี้รวมคุณลักษณะ	3.30		3.34		3.34	

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้งในกลุ่มคณะและวิทยาเขต ประเมินว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา มีระดับการปฏิบัติดังนี้

องค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียนมีสเกลตัวบ่งชี้รวมในระดับมากทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.59, 3.54, 3.58) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ทุกตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับมาก

องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีสเกลตัวบ่งชี้รวมในระดับค่อนข้างมากทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.59, 3.54, 3.58) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง (x = 3.65, 3.72, 3.61) เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ (x = 3.69, 3.67, 3.60) ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ (x = 3.48, 3.45, 3.53)

องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีสเกลตัวบ่งชี้รวมในระดับปานกลาง (x = 3.28, 3.27, 3.31) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีสเกลตัวบ่งชี้รวมในระดับปานกลาง (x = 3.13, 3.11, 3.18) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีสเกลตัวบ่งชี้รวมในระดับปานกลาง (x = 3.34, 3.34, 3.30) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

ตาราง 41 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านบุคลากร

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1. องค์ประกอบผู้สอน						
1.1 มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.56	0.81	3.69	0.84	3.65	0.83
1.2 ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.55	0.81	3.63	0.82	3.60	0.82
1.3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.33	0.90	3.49	0.86	3.44	0.87
1.4. มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.24	0.84	3.44	0.90	3.38	0.88
1.5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	3.19	0.88	3.41	0.86	3.34	0.87
1.6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.30	0.87	3.41	0.87	3.38	0.87
1.7 มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	2.83	0.84	2.97	0.87	2.93	0.86
1.8 รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	3.34	0.87	3.48	0.93	3.43	0.91
1.9 เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	3.32	0.83	3.45	0.90	3.41	0.88

ตาราง 41 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1.10 มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	3.10	0.94	3.19	1.01	3.16	0.99
1.11ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	3.45	0.91	3.56	0.96	3.52	0.94
1.12.เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	3.26	0.85	3.35	0.94	3.32	0.91
สเกลตัวบ่งชี้รวมผู้สอน	3.24		3.36		3.32	
2. องค์ประกอบผู้บริหาร						
2.1. มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.28	0.89	3.32	0.90	3.31	0.90
2.2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.27	0.90	3.25	0.92	3.26	0.91
2.3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	3.22	0.93	3.22	0.90	3.22	0.91
2.4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.13	0.96	3.14	0.94	3.14	0.95
สเกลตัวบ่งชี้รวมผู้บริหาร	3.23		3.23		3.23	
3. องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน						
3.1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	2.96	0.93	3.15	0.97	3.09	0.96
3.2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	3.01	0.95	3.16	0.92	3.11	0.93
3.3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	2.75	1.02	2.86	0.99	2.83	1.00
สเกลตัวบ่งชี้รวมบุคลากรสนับสนุน	2.91		3.06		3.01	
4. องค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียน						
4.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	3.59	0.92	3.50	0.94	3.53	0.93
4.2 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	3.75	0.88	3.59	0.98	3.65	0.95
4.3 เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม	3.67	0.84	3.56	0.89	3.60	0.87
4.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	3.60	0.82	3.48	0.89	3.52	0.87
สเกลตัวบ่งชี้รวมภูมิหลังผู้เรียน	3.65		3.53		3.57	

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 2 กลุ่มประเมินว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากรมีระดับการปฏิบัติดังนี้

องค์ประกอบผู้สอน สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ ($\bar{x}$ = 3.32 ,3.36, 3.24) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับมาก

ได้แก่ มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆสามารถแนะนำผู้เรียนได้ เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ และ มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน

องค์ประกอบผู้บริหาร สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.32 ,3.36, 3.24) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้ทั้งหมดมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุนสเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.32 ,3.36, 3.24) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้ทั้งหมดมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ตาราง 42 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 434 คน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1.องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร						
1.1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	3.04	1.01	3.19	0.98	3.14	0.99
1.2 มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	2.91	1.02	3.05	0.96	3.01	0.98
1.3 มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	3.05	0.95	3.15	0.98	3.12	0.97
1.4 จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด	2.98	1.02	2.93	1.03	2.95	1.03
1.5 มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	2.83	1.02	2.83	1.03	2.83	1.03
1.6 การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	2.69	1.03	2.71	1.07	2.70	1.06

ตาราง 42 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1.7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน	2.57	1.04	2.64	1.07	2.62	1.06
สเกลตัวบ่งชี้รวมนโยบายและการจัดการ	2.92		2.93		2.93	
2.องค์ประกอบการจัดหลักสูตร						
2.1 กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	2.91	1.07	2.83	1.00	2.86	1.03
2.2 ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	2.92	1.08	2.86	0.95	2.88	1.00
2.3 เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	2.67	0.97	2.70	1.01	2.69	1.00
2.4 เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	2.95	1.04	2.94	0.97	2.95	1.00
2.5 การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	3.09	1.03	2.95	0.98	2.99	1.00
สเกลตัวบ่งชี้รวมการจัดหลักสูตร	2.90		2.85		2.87	
3 องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน						
3.1 จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.21	0.91	3.26	0.89	3.24	0.90
3.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	3.07	0.98	3.19	0.92	3.15	0.94
3.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ	2.84	0.98	2.91	0.92	2.88	0.94
3.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	2.98	1.01	3.03	0.93	3.01	0.96
3.5ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	2.72	0.97	2.66	1.02	2.68	1.00
3.6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	3.05	0.98	3.09	0.91	3.08	0.93
3.7 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.07	0.91	3.12	0.94	3.11	0.93
3.8 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม	3.24	0.99	3.28	0.97	3.27	0.95
3.9 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	3.02	0.97	3.04	0.95	3.03	0.95
3.10 จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้	3.06	0.92	3.04	0.89	3.05	0.90

ตาราง 42 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
3.11 เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	2.99	0.88	3.09	0.99	3.06	0.96
3.16 ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	2.75	0.97	2.78	1.00	2.77	0.99
สเกลตัวบ่งชี้รวมการจัดการเรียนการสอน	3.00		3.04		3.02	
4. องค์ประกอบการประเมินผล						
4.1 กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	3.40	1.01	3.47	0.92	3.45	0.95
4.2 ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า	3.40	0.98	3.42	0.98	3.41	0.98
4.4 มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	3.27	0.96	3.31	0.96	3.29	0.96
สเกลตัวบ่งชี้รวมการประเมินผล	3.34		3.38		3.37	
5 องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน						
5.1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	2.91	1.04	2.90	0.97	2.91	0.99
5.2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	2.74	1.08	2.67	1.07	2.69	1.07
5.3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	2.91	1.02	2.89	1.01	2.90	1.01
5.4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	2.74	0.96	2.81	1.01	2.78	0.99
5.5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	2.94	0.98	2.87	1.01	2.90	1.00
5.6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	2.92	1.03	2.99	1.02	2.97	1.02
สเกลตัวบ่งชี้รวมการสนับสนุนและให้บริการ	2.86		2.85		2.86	

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 2 กลุ่มประเมินว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านกระบวนการมีระดับการปฏิบัติดังนี้

องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการ สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 2.93 ,2.93, 2.92) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบการจัดหลักสูตร สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 2.93 ,2.93, 2.92) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.02 ,3.04, 3.00) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 3.37 ,3.38, 3.34) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 2.86 ,2.85, 2.86) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งหมด

ตาราง 43 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 434 คน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา ด้านการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1.องค์ประกอบนโยบายและการจัดการ						
1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	2.87	0.99	2.80	0.94	2.83	0.96
1.2 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	2.66	0.99	2.54	1.06	2.58	1.04
1.3 จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	2.80	0.91	2.79	1.01	2.79	0.97
1.4 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่น การเรียนแบบโมดูล	2.73	0.94	2.65	1.00	2.68	0.98
1.5 ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่	2.70	1.02	2.60	1.07	2.63	1.05
1.6 มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	2.73	1.01	2.68	1.07	2.70	1.05

ตาราง 43 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1.7ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	2.83	0.97	2.98	0.99	2.93	0.99
1.8 มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	2.76	0.96	2.82	1.04	2.79	1.01
1.9 มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ	2.75	0.99	2.71	1.10	2.72	1.07
1.10 ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	2.55	0.99	2.47	1.03	2.50	1.02
1.11 มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	2.59	0.99	2.66	1.11	2.63	1.08
สเกลตัวบ่งชี้รวมนโยบายและการจัดโอกาสการเรียนรู้	2.72		2.70		2.70	
2. องค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้						
2.1 สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	2.57	0.97	2.58	1.01	2.58	1.00
2.2 จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	2.52	0.97	2.50	1.00	2.50	1.00
2.3 ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	2.58	1.01	2.63	1.03	2.61	1.02
2.4 ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	2.73	1.04	2.79	0.98	2.77	1.00
2.5 ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	2.69	1.08	2.68	1.13	2.68	1.11
2.6 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	2.40	1.09	2.46	1.08	2.44	1.08
2.7 ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	3.20	0.89	3.28	0.97	3.26	0.95

ตาราง 43 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
2.8 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	3.05	0.92	3.16	0.91	3.13	0.91
2.9 มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้	3.14	0.98	3.26	1.14	3.22	1.09
สเกลตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้	2.76		2.81		2.79	

จากตาราง อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 2 กลุ่มประเมินว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีระดับการปฏิบัติดังนี้

องค์ประกอบนโยบายและการจัดการ สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 2.70 ,2.70, 2.72) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ยกเว้น ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป เป็นตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับน้อย

องค์ประกอบการคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม วิทยาเขต และคณะ (x = 2.79, 2..81 , 2.76) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ส่วนใหญ่ตัวบ่งชี้มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ยกเว้น จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น และ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ เป็นตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับน้อย

3.2.3 ผลการตรวจสอบตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบของด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากการประเมินตนเองของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครสังกัดคณะ คน สังกัดวิทยาเขต คน รวมทั้งสิ้น 1549 คนของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับตัวบ่งชี้ที่กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาซึ่งมีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอแตกต่างกันโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี Multiple comparisonโดยใช้โปรแกรม SPSS นำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของระดับตัวบ่งชี้ และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในตาราง 40

ตาราง 44 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากการประเมินตนเองของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1549 คน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้	ระดับการประเมิน					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
1. เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต						
1.1 เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	4.37	0.66	4.43	0.65	4.41	0.65
1.2 เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	4.41	0.65	4.48	0.66	4.46	0.65
1.3 มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	3.81	0.81	3.84	0.79	3.83	0.79
สเกลตัวบ่งชี้รวมเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.21		4.23		4.22	
2. ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้						
2.1 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	3.60	0.72	3.64	0.77	3.63	0.75
2.2. มีทักษะการคิด	3.67	0.68	3.75	0.72	3.73	0.71
2.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.36	0.81	3.52	0.79	3.47	0.80
สเกลตัวบ่งชี้รวมทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3.54		3.63		3.61	
3. ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต						
3.1 สามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	3.62	0.71	3.67	0.68	3.65	0.69
3.2 สามารถใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	3.75	0.78	3.81	0.74	3.79	0.75
3.3 สามารถใช้กลยุทธ์/วิธีการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	3.49	0.73	3.55	0.71	3.53	0.72
3.4 สามารถใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	3.40	0.72	3.47	0.68	3.45	0.69
3.5 สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	3.56	0.67	3.68	0.70	3.65	0.70
3.6 สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	3.64	0.74	3.78	0.75	3.73	0.75
สเกลตัวบ่งชี้รวมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.57		3.65		3.63	
4.องค์ประกอบคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต						
4.1. มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	3.85	0.77	3.93	0.75	3.90	0.75
4.2. รักการอ่าน การค้นคว้า	3.57	0.80	3.63	0.80	3.61	0.80
4.3. มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.00	0.72	4.11	0.70	4.08	0.71
4.4. เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้ทุกแหล่ง	4.12	0.80	4.20	0.75	4.17	0.76
4.5. ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	3.84	0.74	3.93	0.74	3.90	0.75
4.6 มีเป้าหมายในชีวิต	4.07	0.79	4.16	0.80	4.13	0.80
4.7 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	3.96	0.74	4.02	0.76	4.00	0.76
4.8. มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	4.09	0.73	4.10	0.73	4.10	0.73

ตาราง 44 (ต่อ)

รายการคุณลักษณะ	ระดับการประเมิน					
	คณะ		วิทยาเขต		รวม	
	X	S.D	X	S.D	X	S.D
4.9. มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	3.85	0.82	3.89	0.79	3.88	0.80
4.10 มีการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เช่นการอ่านหนังสือการหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ	3.57	0.80	3.70	0.81	3.66	0.81
4.11 มีการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	3.60	0.77	3.76	0.74	3.71	0.75
4.12 มีแผนที่จะเรียนรู้ต่อไปในอนาคต	3.92	0.86	3.96	0.85	3.95	0.85
สเกลตัวบ่งชี้รวมคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	3.92		4.00		3.97	

จากตาราง นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 2 กลุ่มประเมินตนเองเกี่ยวกับระดับการมีตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตดังนี้

องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับมากทั้งในภาพรวม คณะ และวิทยาเขต ($\bar{x}$ = 4.22, 4.21, 4.23) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับมากทุกตัว

องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับมากทั้งในภาพรวม คณะ และวิทยาเขต ($\bar{x}$ = 3.63, 3.57, 3.65) แต่มี ตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับมากทั้งในภาพรวม คณะ และวิทยาเขต ($\bar{x}$ = 3.63, 3.57, 3.65) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับมาก ทุกตัวยกเว้น สามารถใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ อยู่ในระดับปานกลาง

องค์ประกอบคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต สเกลตัวบ่งชี้รวมแสดงว่ามีการปฏิบัติในระดับมากทั้งในภาพรวม คณะ และวิทยาเขต ($\bar{x}$ = 3.97, 4.00, 3.92) เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนี้มีการปฏิบัติในระดับมากทุกตัว

ตาราง 45 การวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในองค์ประกอบต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่างกัน

ตัวบ่งชี้	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F-Ratio	F-Prob
1.เห็นความสำคัญของการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	33.91	8.48	20.94	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	624.96	0.40		
	รวม	1548	658.87			
2.เห็นคุณค่าของการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	29.55	7.39	17.89	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	637.63	0.41		
	รวม	1548	667.19			
3.มีความสุขในการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	81.68	20.42	35.24	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	894.68	0.58		
	รวม	1548	976.36			
4.มีทักษะพื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	4	68.11	17.03	32.16	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	817.61	0.53		
	รวม	1548	885.72			
5.มีทักษะการคิด	ระหว่างกลุ่ม	4	75.66	18.91	41.18	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	709.80	0.46		
	รวม	1548	784.74			
6.มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	4	93.35	23.34	40.00	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	900.84	0.58		
	รวม	1548	994.19			
7.กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	4	88.26	22.07	52.87	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	644.39	0.42		
	รวม	1548	732.66			
8.สามารถใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลาย	ระหว่างกลุ่ม	4	90.13	22.53	44.26	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	786.10	0.5		
	รวม	1548	876.23			

ตาราง 45 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P-value
9.สามารถใช้วิธีการเรียนรู้หลากหลาย	ระหว่างกลุ่ม	4	124.09	31.02	70.72	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	677.31	0.44		
	รวม	1548	801.40			
10.สามารถใช้และแปลความหมายข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	4	105.75	26.44	63.84	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	639.42	0.41		
	รวม	1548	745.17			
11.ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	4	80.38	20.09	46.27	0.000
	ภายในกลุ่ม	1544	670.57	0.43		
	รวม	1548	750.95			
12.ประยุกต์ใช้ความรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	119.05	29.76	60.86	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	755.01	0.49		
	รวม	1548	874.06			
13. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	ระหว่างกลุ่ม	4	190.05	47.51	106.36	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	689.75	0.45		
	รวม	1548	879.799			
14.รักการอ่านการค้นคว้า	ระหว่างกลุ่ม	4	293.86	73.46	163.61	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	693.28	0.45		
	รวม	1548	987.14			
15.มีความคิดจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	ระหว่างกลุ่ม	4	50.63	12.66	26.76	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	730.28	0.47		
	รวม	1548	780.91			
16.เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	ระหว่างกลุ่ม	4	61.75	15.44	28.12	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	847.78	0.55		
	รวม	1548	909.53			

ตาราง 45 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P- value
17.ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลายด้าน	ระหว่างกลุ่ม	4	118.78	29.69	61.67	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	743.50	0.48		
	รวม	1548	862.29			
18.มีเป้าหมายในชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	4	70.05	17.51	29.38	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	920.33	0.60		
	รวม	1548	990.39			
19.มุ่งมั่นในการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	137.70	34.42	70.65	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	752.26	0.48		
	รวม	1548	889.95			
20.มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	ระหว่างกลุ่ม	4	111.86	27.96	60.77	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	710.43	0.46		
	รวม	1548	822.29			
21.มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	4	174.18	43.54	82.82	0.00
	ภายในกลุ่ม	1544	811.75	0.52		
	รวม	1548	985.93			

F – Prob < .05 แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

จากตารางแสดงว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความแตกต่างกันเมื่อนักศึกษามีระดับพฤติกรรมในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของระดับตัวบ่งชี้แต่ละตัวด้วยวิธี Multiple comparison นำเสนอผลการวิเคราะห์ในตารางต่อไปนี้

ตาราง 46 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของตัวบ่งชี้ที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่างกัน

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	4.02	4.10	4.30	4.44	4.69
1.เห็นความสำคัญของการเรียนรู้	น้อยสุด	4.02	-	0.08	0.28	0.42 *	0.67 *
	น้อย	4.10	-	-	0.20	0.34*	0.59 *
	ปานกลาง	4.30	-	-	-	0.14	0.39 *
	มาก	4.44	-	-	-	-	0.25
	มากสุด	4.69	-	-	-	-	-
		M	3.71	4.18	4.36	4.52	4.68
2.เห็นคุณค่าของการเรียนรู้	น้อยสุด	3.71	-	0.47 *	0.65 *	0.81 *	0.97 *
	น้อย	4.18	-	-	0.18	0.34 *	0.50 *
	ปานกลาง	4.36	-	-	-	0.16	0.32 *
	มาก	4.52	-	-	-	-	0.16
	มากสุด	4.68	-	-	-	-	-
		M	2.57	3.26	3.68	3.94	4.15
3.มีความสุขในการเรียนรู้	น้อยสุด	2.57	-	0.69 *	1.11*	1.37 *	1.58 *
	น้อย	3.26	-	-	0.42 *	0.68 *	0.89 *
	ปานกลาง	3.68	-	-	-	0.26	0.47 *
	มาก	3.94	-	-	-	-	0.21
	มากสุด	4.15	-	-	-	-	-
		M	2.43	3.25	3.46	3.73	3.95
4.มีทักษะพื้นฐาน	น้อยสุด	2.43	-	0.82 *	1.03 *	1.30 *	1.52 *
	น้อย	3.25	-	-	0.21	0.48 *	0.70 *
	ปานกลาง	3.46	-	-	-	0.27	0.49 *
	มาก	3.73	-	-	-	-	0.22
	มากสุด	3.95	-	-	-	-	-

ตาราง 46 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	2.85	3.32	3.53	3.86	4.05
5.มีทักษะการคิด	น้อยสุด	2.85	-	0.47 *	0.68 *	1.01 *	1.20 *
	น้อย	3.32	-	-	0.21	0.54 *	0.72 *
	ปานกลาง	3.53	-	-	-	0.33	0.52 *
	มาก	3.86	-	-	-	-	0.19
	มากสุด	4.05					
		M	2.57	3.11	3.23	3.61	3.85
6.มีทักษะการใช้ICT	น้อยสุด	2.57	-	0.54 *	0.66 *	1.04 *	1.28 *
	น้อย	3.11	-	-	0.12	0.50 *	0.74 *
	ปานกลาง	3.23	-	-	-	0.38	0.62 *
	มาก	3.61	-	-	-	-	0.24
	มากสุด	3.85	-	-	-	-	-
		M	3.42	3.13	3.46	3.77	4.04
7.กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้	น้อยสุด	3.42	-	-0.29	0.04	0.35	0.62*
ของตนเอง	น้อย	3.13	-	-	0.33	0.64*	0.91*
	ปานกลาง	3.46	-	-	-	0.31	0.58*
	มาก	3.77	-	-	-	-	0.27
	มากสุด	4.04	-	-	-	-	-
		M	3.00	3.32	3.57	3.91	4.17
8.สามารถใช้แหล่งเรียนรู้	น้อยสุด	3.00	-	0.32	0.57*	0.91*	1.17*
หลากหลาย	น้อย	3.32	-	-	0.25	0.59*	0.85*
	ปานกลาง	3.57	-	-	-	0.34	0.60*
	มาก	3.91	-	-	-	-	0.26
	มากสุด	4.17	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$

ตาราง 46 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	2.28	2.93	3.30	3.68	3.95
9.สามารถใช้วิธีการเรียนรู้หลากหลาย	น้อยสุด	2.28	-	0.65*	1.02*	1.40*	1.67*
	น้อย	2.93	-	-	0.37	0.75*	1.02*
	ปานกลาง	3.30	-	-	-	0.38	0.65*
	มาก	3.68	-	-	-	-	0.27
	มากสุด	3.95	-	-	-	-	-
		M	2.14	2.98	3.25	3.56	3.87
10.สามารถใช้และแปลความหมายข้อมูล	น้อยสุด	2.14	-	0.84*	1.11*	1.42*	1.73*
	น้อย	2.98	-	-	0.27	0.58*	0.89*
	ปานกลาง	3.25	-	-	-	0.31	0.62*
	มาก	3.56	-	-	-	-	0.31
	มากสุด	3.87	-	-	-	-	
		M	3.14	3.09	3.46	3.77	3.97
11.ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	น้อยสุด	3.14	-	-0.05	0.32	0.63*	0.83*
	น้อย	3.09	-	-	0.37	0.68*	0.88*
	ปานกลาง	3.46	-	-	-	0.31	0.51*
	มาก	3.77	-	-	-	-	0.20
	มากสุด	3.97	-	-	-	-	-
		M	2.74	3.10	3.51	3.87	4.15
12.ประยุกต์ใช้ความรู้	น้อยสุด	2.74	-	0.36	0.77*	1.13*	1.41*
	น้อย	3.10	-	-	0.40*	0.77*	1.05*
	ปานกลาง	3.51	-	-	-	0.36	0.64*
	มาก	3.87	-	-	-	-	0.28
	มากสุด	4.15	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$

ตาราง 46 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	1.71	3.14	3.67	4.04	4.44
13. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	น้อยสุด	1.71	-	1.43*	1.96*	2.33*	2.73*
	น้อย	3.14	-	-	0.53*	0.90*	1.30*
	ปานกลาง	3.67	-	-	-	0.37	0.77*
	มาก	4.04	-	-	-	-	0.40*
	มากสุด	4.44	-	-	-	-	-
		M	1.42	2.75	3.29	3.77	4.34
14.รักการอ่านการค้นคว้า	น้อยสุด	1.42	-	1.33*	1.87*	2.35*	2.92*
	น้อย	2.75	-	-	0.54*	1.02*	1.59*
	ปานกลาง	3.29	-	-	-	0.48*	1.05*
	มาก	3.77	-	-	-	-	0.57*
	มากสุด	4.34	-	-	-	-	-
		M	3.28	3.65	3.94	4.18	4.33
15.มีความคิดจิตใจเปิดกว้าง	น้อยสุด	3.28	-	0.37	0.66*	0.90*	1.05*
รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	น้อย	3.65	-	-	0.29	0.53*	0.68*
	ปานกลาง	3.94	-	-	-	0.24	0.39
	มาก	4.18	-	-	-	-	0.15
	มากสุด	4.18	-	-	-	-	-
		M	3.85	3.76	4.00	4.27	4.50
16.เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้	น้อยสุด	3.85	-	-0.09	0.15	0.42*	0.65*
จากทุกแหล่ง	น้อย	3.76	-	-	0.24	0.51*	0.74*
	ปานกลาง	4.00	-	-	-	0.27	0.50*
	มาก	4.27	-	-	-	-	0.23
	มากสุด	4.50	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$

ตาราง 46 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	3.71	3.38	3.64	4.03	4.35
17.ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลายด้าน	น้อยสุด	3.71	-	-0.33	-0.07	0.32	0.64*
	น้อย	3.38	-	-	0.26	0.65*	0.97*
	ปานกลาง	3.64	-	-	-	0.39*	0.71*
	มาก	4.03	-	-	-	-	0.32
	มากสุด	4.35	-	-	-	-	-
		M	3.85	3.62	3.95	4.25	4.43
18.มีเป้าหมายในชีวิต	น้อยสุด	3.85	-	-0.23	0.10	0.40*	0.58*
	น้อย	3.62	-	-	0.33	0.63*	0.81*
	ปานกลาง	3.95	-	-	-	0.30	0.48*
	มาก	4.25	-	-	-	-	0.18
	มากสุด	4.43	-	-	-	-	-
		M	3.14	3.32	3.76	4.17	4.42
19.มุ่งมั่นในการเรียนรู้	น้อยสุด	3.14	-	0.18	0.62*	1.03*	1.28*
	น้อย	3.32	-	-	0.44*	0.85*	1.10*
	ปานกลาง	3.76	-	-	-	0.41*	0.66*
	มาก	4.17	-	-	-	-	0.25
	มากสุด	4.42	-	-	-	-	-
		M	3.85	3.58	3.86	4.22	4.54
20.มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	น้อยสุด	3.85	-	-0.27	0.01	0.37	0.69*
	น้อย	3.58	-	-	0.28	0.64*	0.96*
	ปานกลาง	3.86	-	-	-	0.36	0.68*
	มาก	4.22	-	-	-	-	0.30
	มากสุด	4.54	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$

ตาราง 46 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะ	ระดับพฤติกรรมเรียนรู้		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		M	2.57	3.11	3.62	4.02	4.40
21.มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้	น้อยสุด	2.57	-	0.54*	1.05*	1.45*	1.83*
	น้อย	3.11	-	-	0.51*	0.91*	1.29*
	ปานกลาง	3.62	-	-	-	0.40*	0.78*
	มาก	4.02	-	-	-	-	0.38
	มากสุด	4.40	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากตารางแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอในระดับต่างกัน มีระดับคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละตัวบ่งชี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอในระดับสูงก็จะมีระดับของคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามตัวบ่งชี้ทุกตัวสูงกว่าผู้ที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอต่ำกว่า

3.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการหาความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการได้จากค่าเฉลี่ยน้ำหนักสำคัญที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ กับระดับที่เป็นจริงได้จากค่าเฉลี่ยระดับการการปฏิบัติจริงจากประเมินของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล นำเสนอผลการวิเคราะห์ในตาราง 47 - 50

ตาราง 47 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และระดับการปฏิบัติจริง ด้านผลลัพธ์

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1. องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
1.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	4.95	3.39	1.56
1.2 รักการอ่าน การค้นคว้า	4.79	3.20	1.59
1.3 มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	4.68	3.25	1.43
1.4 มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	4.63	3.43	1.20

ตาราง 47 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1.5 เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	4.58	3.44	1.14
1.6 มีเป้าหมายในชีวิต	4.53	3.40	1.13
1.7 มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	4.53	3.31	1.22
1.8 มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.47	3.36	1.11
1.9 มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	4.47	3.20	1.27
1.10 มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	4.37	3.25	1.12
1.11ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	4.37	3.23	1.14
2. องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
2.2เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	4.63	3,69	0.94
2.1เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	4.53	3.65	0.88
2.3มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	4.47	3.48	0.99
3.มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
3.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	4.63	3.17	1.46
3.2 การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	4.58	3.22	1.36
3.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	4.42	3.14	1.28
3.4 การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ	4.37	3.26	1.11
3.5 การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	4.21	3.06	1.15
3.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	4.05	3.02	1.03
4. มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้			
4.1 มีทักษะการคิด	4.68	3.32	1.36
4.2 มีทักษะพื้นฐานได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	4.42	3.37	1.05
4.3 มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.89	3.17	0.72

จากตารางตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ด้านผลลัพธ์ มีระดับความต้องการจำเป็น (ระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริง) เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ รักการอ่าน การค้นคว้า และ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

2. องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้

3. องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง

4. องค์ประกอบทักษะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการคิด

ตาราง 48 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และระดับการปฏิบัติจริง ด้านปัจจัยตัวป้อน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1. องค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียน			
1.1 เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม	4.53	3.60	0.93
1.2 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	4.47	3.53	0.94
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง	4.47	3.65	0.77
1.4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	3.79	3.52	0.27
2. องค์ประกอบ ผู้สอน			
2.1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.79	3.44	1.35
2.2 มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.74	3.65	1.09
2.3 ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.68	3.60	1.08
2.4 มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.58	3.38	1.20
2.5 เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	4.58	3.32	1.25
2.6 มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	4.57	3.34	1.23
2.7 มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.57	3.38	1.19
2.8 เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	4.53	3.41	1.12
2.9 มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	4.53	3.16	1.37
2.10 รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	4.37	3.43	0.94
2.11ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	4.32	3.52	0.80
2.12 มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	3.79	2.93	0.86
3. องค์ประกอบผู้บริหาร			
3.1. มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.79	3.31	1.48
3.2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.74	3.26	1.48
3.3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	4.53	3.22	1.31
3.4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.47	3.14	1.33

ตาราง 48 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
4.องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน			
4.1 มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	4.37	3.11	1.26
4.2 มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.32	3.09	1.23
4.3 ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	4.00	2.83	1.17

จากตารางตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ด้านปัจจัยตัวป้อน มีระดับความต้องการจำเป็น (ระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริง) เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ของผู้ปกครอง และของผู้เรียน

2. องค์ประกอบผู้สอน ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจหลักกการการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างสม่ำเสมอ มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง ทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

3. องค์ประกอบผู้บริหาร ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตาราง 49 ค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ จำแนกตามน้ำหนักความสำคัญ และระดับการปฏิบัติจริง ด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1 องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน			
1.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง	4.74	3.15	1.59
1.2 จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.68	3.24	1.44
1.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.63	3.11	1.52

ตาราง 49 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1.4 จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียน	4.58	3.05	1.53
1.5 เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	4.58	3.06	1.52
1.6 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ/การเรียนรู้เชิงรุก	4.58	2.88	1.70
1.7 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	4.58	3.03	1.55
1.8 ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม	4.53	3.27	1.26
1.9 ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	4.47	2.68	1.81
1.10 ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	4.47	2.77	1.70
1.11 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	4.37	3.08	1.29
1.12 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	4.26	3.01	1.25
2. องค์ประกอบการประเมินผล			
2.1 ใช้การประเมินตามสภาพจริง	4.63	3.34	1.29
2.2 มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	4.63	3.29	1.34
2.3 กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	4.37	3.45	0.92
2.4 ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า	4.37	3.41	0.96
3. องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร			
3.1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	4.74	3.14	1.60
3.2 มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	4.74	3.01	1.73
3.3 มีแผนการพัฒนาบุคลากรให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.58	3.12	1.46
3.4 การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	4.58	2.70	1.88
3.5 จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสม การให้เสรีภาพในการให้เกรด	4.32	2.95	1.37

ตาราง 49 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
3.6 มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่	4.32	2.83	1.49
3.7 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน	4.32	2.62	1.70
4. องค์ประกอบการจัดหลักสูตร			
4.1 เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	4.58	2.95	1.63
4.2 กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	4.32	2.86	1.46
4.3 เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน	4.21	2.69	1.52
4.4 ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	4.16	2.88	1.28
4.5 การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	4.16	2.99	1.17
5.องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้			
5.1 มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	4.47	2.91	1.56
5.2 มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย	4.47	2.90	1.57
5.3 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.47	2.97	1.50
5.4 มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	4.32	2.69	1.63
5.5 จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	4.26	2.90	1.36
5.6 สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	4.05	2.78	1.27

จากตารางตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ด้านกระบวนการ มีระดับความต้องการจำเป็น (ระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริง) เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด ซึ่งตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ ใช้วิธีการเรียนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงรุก เรียนรู้แบบนำตนเอง

2. องค์ประกอบการประเมินผล ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ และใช้การประเมินตามสภาพจริง

3. องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน

4. องค์ประกอบการจัดหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร

4. องค์ประกอบการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป

ตาราง 50 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และระดับการปฏิบัติจริง ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ค่าความแตกต่าง
1.องค์ประกอบการจัดการโอกาสการเรียนรู้			
1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน	4.74	2.83	1.91
1.2 จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	4.68	2.79	1.89
1.3 มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ	4.63	2.72	1.91
1.4 ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่	4.58	2.63	1.95

ตาราง 50 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ระดับการปฏิบัติจริง	ความแตกต่าง
1.5 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	4.53	2.58	1.95
1.6 การประเมินให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	4.53	2.93	1.60
1.7 มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	4.53	2.79	1.74
1.8 มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	4.47	2.70	1.77
1.9 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล	4.47	2.68	1.79
1.10ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	4.37	2.50	1.87
1.11 มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	4.37	2.63	1.74
2. องค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้			
2.1 ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	4.79	3.26	1.53
2.2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	4.47	3.13	1.34
2.3 มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	4.47	3.22	1.25
2.4 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	4.37	2.44	1.93
2.5 ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	4.32	2.77	1.55
2.6 สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	4.32	2.58	1.74
2.7 จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	4.32	2.50	1.82
2.8 ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ	4.26	2.61	1.65
2.9 ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	4.21	2.68	1.53

จากตาราง ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีระดับความต้องการจำเป็น (ระดับความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการกับระดับที่เป็นจริง) เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการ กับระดับที่เป็นจริง มากที่สุด ได้แก่ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการ กับระดับที่เป็นจริง มากที่สุด ได้แก่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงิน สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในขอบเขตของบทบาทสถาบันอุดมศึกษา โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งการศึกษาเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำการวิเคราะห์เนื้อหากำหนดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้ซึ่งมีผลงานเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งสิ้น 16 คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารในขั้นที่ 1 สรุปเป็นองค์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาตอนที่ 2

ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการนิยามเชิงทฤษฎี แบ่งการดำเนินการเป็น

ขั้นที่ 1 การคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นในขั้นตอนที่ 1 โดยให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน ซึ่งประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้มีบทบาทในการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

กลุ่มที่ 4 เป็นผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ประเมินตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ในเกณฑ์ ความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ พิจารณาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องในทุกเกณฑ์ โดยพิจารณาเกณฑ์ความตรงเป็นลำดับแรก ตั้งแต่ 0.75

ขั้นที่ 2 การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเป็นผู้ประเมินให้น้ำหนักความสำคัญ ด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของค่าน้ำหนักแต่ละตัวบ่งชี้

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามเกณฑ์ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ เป็นการนำตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการพัฒนาโดยวิธีนิยามเชิงทฤษฎีมาตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง และความเชื่อมั่น ในเกณฑ์ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ โดยใช้ความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน ประเมินระดับความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยโปรแกรม SPSS for windows 10.01

1. การตรวจสอบด้านความตรงในเกณฑ์การนำไปปฏิบัติ ใช้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.40 และคัดเลือกองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน มากกว่า 1.00

2. การตรวจสอบด้านความเชื่อมั่นในเกณฑ์การนำไปปฏิบัติ ใช้การเปรียบเทียบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ที่ได้จากกรวิเคราะห์กลุ่มสถานศึกษาสังกัดคณะ และสถานศึกษาสังกัดวิทยาเขต

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้กับข้อมูลการปฏิบัติจริงในปัจจุบัน โดยใช้ความคิดเห็นของอาจารย์จำนวน 434 คน และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 1549 คน จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประเมินระดับการปฏิบัติจริง ด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ

1. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.30

2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของระดับการปฏิบัติจริง เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันของการปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากการประเมินตนเองของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

4 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการหาค่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้จากการกำหนดของผู้เชี่ยวชาญกับค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติจริงจากการประเมินของกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยวิธีใด แหล่งใดก็ได้ ที่เกิดมาจากความตั้งใจของตัวเอง แล้วนำความรู้สึกที่ได้ไปใช้ให้เกิดผลเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม เจตคติ ความเชื่อ สติปัญญา การคิดที่เป็นประโยชน์ เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้เป็น 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านเจตคติ สนุกกับการเรียนรู้อะไรใหม่ๆ เห็นว่าความรู้ทำให้เบิกบานใจไม่เป็นภาระ ศรัทธาว่าการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนเพื่อชีวิต เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต เชื่อประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้จากทุกที่ ทุกวิธี 2) ด้านความรู้ความสามารถประกอบด้วย มีทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานได้แก่การอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณ มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เช่นความสามารถในการหาข้อมูลแยกแยะเลือกและนำไปใช้ รู้จักใช้ข้อมูล ใช้เหตุผลในการตรวจสอบสิ่งที่เรียนรู้แล้วจึงสรุป 3.ด้านบุคลิกภาพ ต้องมีลักษณะ เป็นคนสนใจใฝ่รู้ ใฝ่หาความรู้ใส่ตัวเองเสมอ รักการอ่านโดยเฉพาะการอ่านหนังสือ ชอบค้นคว้า ช่างสังเกต อยากรู้อยากเห็น อยากรู้หลายๆเรื่อง ไม่พอใจคำตอบสำเร็จ ชอบถาม ชอบศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มีความทะเยอทะยาน รักความก้าวหน้า มีเป้าหมายในชีวิต มีจิตใจเปิดกว้าง ความคิดเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้นั้นต้องเกิดจากประสบการณ์ เรียนรู้จากของจริงไม่ใช่จากวิชาอย่างเดียว มีความมุ่งมั่นในการใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้ 4. ด้านพฤติกรรม ได้แก่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองเสมอเช่น การอ่านหนังสือ เข้าร่วมสัมมนา ทำวิจัย ฯลฯ การพูดอาศัยหลักฐานทางวิชาการ ยอมรับในสิทธิของผู้อื่นที่จะแสดงความคิดเห็น เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เผยแพร่สิ่งที่รู้ให้ผู้อื่นทราบเสมอ คิดพัฒนาปรับปรุงงานเสมอ หาข้อมูลจากหลายแหล่งหลายวิธี การคิดการตัดสินใจจะใช้ข้อมูลหลายด้าน มีการตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่พัฒนาขึ้นทั้งด้านการคิด พฤติกรรม มีการบริหารเวลาต้องจัดเวลาไว้เพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเสมอเช่น ใช้เวลาในการอ่านค้นคว้าในการฟัง การดู และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1.2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามบทบาทของสถาบัน อุดมศึกษา แบ่งเป็น 2 มิติ

มิติที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 86 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็นด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา 29 ตัวบ่งชี้ ผู้สอน 14 ตัวบ่งชี้ ผู้บริหาร 5 ตัวบ่งชี้ บุคลากรสนับสนุน 3 ตัวบ่งชี้ นโยบายและกลไกการบริหาร 6 ตัวบ่งชี้ การจัดการหลักสูตร 7 ตัวบ่งชี้ การจัดการเรียนการสอน 16 ตัวบ่งชี้ และการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้

มิติที่ 2 การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 20 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น นโยบายและการจัดการ 2 ตัวบ่งชี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ การประเมินผลและให้วุฒิบัตร 5 ตัวบ่งชี้ การจัดหางบประมาณ 2 ตัวบ่งชี้ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม 4 ตัวบ่งชี้ และคุณภาพ 4 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผ่านการคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน มีดังนี้

มิติที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 80 ตัวบ่งชี้ 12 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักความสำคัญ ดังนี้

1. ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 ประกอบด้วย

1.1 องค์ประกอบ ภูมิหลังของผู้เรียน 4 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญได้แก่ 1) เจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ 2) เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ 3) การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ปกครอง และ 4) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้เดิม

1.2 องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญได้แก่ 1) เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ 2) เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง และ 3) มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบ ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการคิด 2) ทักษะพื้นฐาน และ3) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1.4 องค์ประกอบ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง 2) การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ 3) การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ 4) การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ 5) การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ และ 6) การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

1.5 องค์ประกอบ คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญได้แก่ 1) มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 2) รักการอ่านการค้นคว้า 3) มุ่งมั่นและพยายามนำตนเข้าสู่การเรียนรู้ 4) มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ 5) เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง 6) มีเป้าหมายในชีวิต 7) มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้ 8) มีความคิดจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ 9)ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ

1.6 องค์ประกอบ พฤติกรรมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 2 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1)มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา 2) มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง

2. องค์ประกอบผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3)

ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกร่วมเรียนรู้กำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 6)มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง 7) มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 8) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้ความรักในการเรียนรู้ 9)มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาและนอกสาขาที่สอนอย่างสม่ำเสมอ 10) รู้จักแหล่งเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้ 11)ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน และ12)มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน

3. องค์ประกอบ การจัดการเรียนการสอน 16 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง 2) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3)ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ 5) ใช้การประเมินตามสภาพจริง 6)การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ /การเรียนรู้เชิงรุก 7)จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้ 8) ให้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า 9)เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปีใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด 10)ให้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม 11)ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆและนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง 12) ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้ 13) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ 14) กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ 15)ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า และ 16) การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน

4. องค์ประกอบ ผู้บริหาร 4 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3)เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. องค์ประกอบ นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ 7 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน 2)มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ 3)มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล 5)จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุดเช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด 6) มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่ และ 7)มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน

6. องค์ประกอบ การจัดหลักสูตร 5 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน 2) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร 3)ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ 4) การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม และ 5) เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

7. องค์ประกอบ การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน 6 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1)มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป 2) มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย 3) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ 5)จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน และ 6) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม

8. องค์ประกอบ บุคลากรสนับสนุน 3 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 2) มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 3)ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

มิติที่ 2 การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 20 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน 2)ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ได้แก่การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกลเป็นต้น 3)จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล และ 4) มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้

2. องค์ประกอบ คุณภาพของการจัดการเรียนรู้ 3 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ 2) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ และ 3)มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

3. องค์ประกอบ นโยบายและการจัดการ 2 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน และ 2)จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน

4. องค์ประกอบ งบประมาณและทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ 2 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1)จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น และ 2) สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน

5. องค์ประกอบ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ 2)ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ 3)ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ และ 4)ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจ

และความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้

6. องค์ประกอบ การประเมินผลและให้วุฒิบัตร 5 ตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับนำหนักความสำคัญ ได้แก่ 1) มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ 2) การประเมินผลและการให้วุฒิบัตรให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น 3) มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ 4) ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป และ 5) มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ในบริบทสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

3.1 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติโดยใช้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจสรุปได้ว่า

1. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ได้จากการนิยามเชิงทฤษฎีโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 80 ตัวบ่งชี้มีระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในระดับมากทุกตัวบ่งชี้ และมีความตรงในการนำไปปฏิบัติ จำแนกได้ 11 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1.00 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.40 ดังนี้

1.1 ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 27 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ 2)เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง 3) มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ 4) มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ 5) มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ 6)มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 7)มีเป้าหมายในชีวิต 8)มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา 9) รักการอ่านการค้นคว้า 10) มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 11)มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ 2)การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง 3)การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ 4)การใช้เครื่องมือการเรียนรู้เช่นห้องสมุดสื่อต่างๆ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ 6) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง 7)มีทักษะการคิด 8) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 9)มีทักษะพื้นฐาน

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิหลังผู้เรียน 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง 2) เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ 3) เจตคติต่อการเรียนรู้เดิม และ 4) ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเดิม

องค์ประกอบที่ 4 เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ 2) เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง และ 3)มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้

1.2 ด้านบุคลากร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหาวิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง 3)มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4)รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆสามารถแนะนำผู้เรียนได้ 5) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึง

ความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ 6)ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน 7) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 8) เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 9)มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ 10) มีความสามารถในการใช้ ICTเพื่อการสอน 11)มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 12) ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 2 ผู้บริหาร 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2)มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4)มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 3 บุคลากรสนับสนุน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความรู้เจตคติและทักษะในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และ 3)ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 34 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 นโยบายและการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบเวลาและสถานที่ 2)การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล 3)มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน 4) จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่นการจัดห้องเรียนที่เหมาะสมการให้เสรีภาพในการให้เกรด 5)มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ 6) มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 7) มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน 8) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร 9)เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 10)ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ 11)เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน และ 12)การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอน 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ 3)ให้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม 4)ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบการเรียนรู้แบบนำตนเอง 6)การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน 7)การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ /การเรียนรู้เชิงรุก 8)จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 9)ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆและนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง และ 10)จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินผลและพัฒนาการเรียนการสอน 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า 2)มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ 3) กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ 4)ใช้การประเมินตามสภาพจริง 5)

เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปีใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด และ 6)ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้

องค์ประกอบที่ 4 การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่1) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม 2)จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ 3)มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย 4)ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5) มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ และ 6)มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป

2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่ได้จากการนิยามเชิงทฤษฎีโดยใช้ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 ตัวบ่งชี้ จำแนกได้เป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1. นโยบายและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน 2)มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้ 3)ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่เช่นการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล 4) จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนเช่นการเรียนแบบโมดูล 5) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน 6)มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ 7) การประเมินผลและการให้วุฒิบัตรให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น 8)กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน 9) มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม 10)มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และ 11)ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 คุณภาพและการเข้าถึงการเรียนรู้ 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ 2) ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ 3)ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ 5)จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น 6) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ 7) สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆสถานประกอบการและชุมชน 8) ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ และ 9)มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้โดยใช้ค่าความคงที่ของตัวบ่งชี้เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มคือกลุ่มอาจารย์สังกัดสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะระดับ

ปริญญา (คณะ) และกลุ่มอาจารย์ในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาและต่ำกว่า (วิทยาเขต) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสรุปได้ว่าตัวบ่งชี้มีความคงที่ทั้งนี้พิจารณาจากการที่ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นองค์ประกอบเดียวกันทั้งสองกลุ่ม แต่มีบางตัวที่มีความคงที่น้อย เช่นผู้สอนยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน การเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการเรียนรู้เชิงรุก จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและนำผลการวิจัยมาใช้ มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งจากในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตและให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสมได้ เป็นต้น

3.2 การตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ความคิดเห็นของอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 434 คน ประเมินระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้ทุกองค์ประกอบ และนักศึกษาชั้นปีที่4สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลจำนวน 1549 คนประเมินระดับคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามตัวบ่งชี้ในทุกองค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า

3.2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.30 แบ่งการวิเคราะห์เป็น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้รวมขององค์ประกอบในแต่ละด้านได้แก่ด้านปัจจัยตัวป้อน 4 องค์ประกอบ ด้านกระบวนการ 5 องค์ประกอบ ด้านผลลัพธ์ 4 ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 15 องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า

1. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย

ตัวบ่งชี้รวมด้านปัจจัยตัวป้อน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน บุคลากรสนับสนุน และภูมิหลังผู้เรียน มีขนาดความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวป้อนของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 0.60 0.59 0.71 และ 0.40 ตามลำดับ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่ามีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 1.00

องค์ประกอบผู้บริหาร 4 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1)เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4)มีวิสัยทัศน์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีค่าดัชนีกลมกลืนความเท่ากับ 0.98 และองค์ประกอบผู้บริหารอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยตัวป้อนได้ร้อยละ 36

องค์ประกอบผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง 2) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3)มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้ 5) เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 6)รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้ 7)มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 8)มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9)ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน 10)ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 11) มีความสามารถใน

การใช้ ICT เพื่อการสอน และ12)มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีค่าค่าดัชนีความกลมกลืนเท่ากับ 0.98 องค์ประกอบผู้สอนอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยตัวป้อนได้ร้อยละ 36

องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน 3 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 2)มีความเข้าใจและยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3)ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนเท่ากับ 0.98 องค์ประกอบบุคลากรสนับสนุนอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยตัวป้อนได้ร้อยละ 49

องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน 4 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) เจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เดิม 2) ผลสัมฤทธิ์การเรียนเดิม 3) เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ และ 4) การสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ปกครอง โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนเท่ากับ 1.00 องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียนอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยตัวป้อนได้ร้อยละ 16

ตัวบ่งชี้รวมด้านผลลัพธ์ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (0.89) ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ (0.81)เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (0.80) และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (0.78) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่ามีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 1.00

องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ 2) เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 3)มีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อธิบายความแปรปรวนของด้านผลลัพธ์ได้ร้อยละ 64

องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) ทักษะการคิด 2) ทักษะพื้นฐาน และ 3) ทักษะ ICT โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อธิบายความแปรปรวนของด้านผลลัพธ์ได้ร้อยละ 65

องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ 2) การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้ 3) การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ 4) การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และ 6) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต อธิบายความแปรปรวนของด้านผลลัพธ์ได้ร้อยละ 80

องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 11 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ 2) มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ 3) มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ 4) มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา 5) รักการอ่าน การค้นคว้า 6) ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ 7) มีเป้าหมายในชีวิต 8) มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง 9) เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง 10) มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 11) มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยมี ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อธิบายความแปรปรวนของด้านผลลัพธ์ได้ร้อยละ 63

ตัวบ่งชี้รวมด้านกระบวนการประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ นโยบายและหลักการบริหารการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินและพัฒนาการเรียนการสอน และการให้บริการสนับสนุนการเรียนรู้ มีขนาดความสัมพันธ์กับด้านกระบวนการ 0.73 0.73 0.64 0.50 และ 0.77 ตามลำดับ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่ามีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 1.00

องค์ประกอบ นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ 7 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด 2)มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่ 3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล 4) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน 5) มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 6) มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ 7) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหารอธิบายความแปรปรวนของด้านกระบวนการได้ร้อยละ 50

องค์ประกอบการจัดหลักสูตร 5 ตัวบ่งชี้เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร 3) ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ 4) เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน 5) การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบการจัดหลักสูตร อธิบายความแปรปรวนของด้านกระบวนการได้ร้อยละ 50

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 12 ตัวบ่งชี้เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า 2)ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง 3) ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ 5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 6) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม 7) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ 8) จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้ 9) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน 10) เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย 11) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 12) ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.98 องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน อธิบายความแปรปรวนของด้านกระบวนการได้ร้อยละ 35

องค์ประกอบการประเมินการเรียนการสอน 4 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1)มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้ 2)ใช้การประเมินตามสภาพจริง 3)ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า 4) กำหนดให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดย ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 องค์ประกอบการประเมินผลการเรียนการสอน อธิบายความแปรปรวนของด้านกระบวนการได้ร้อยละ 25

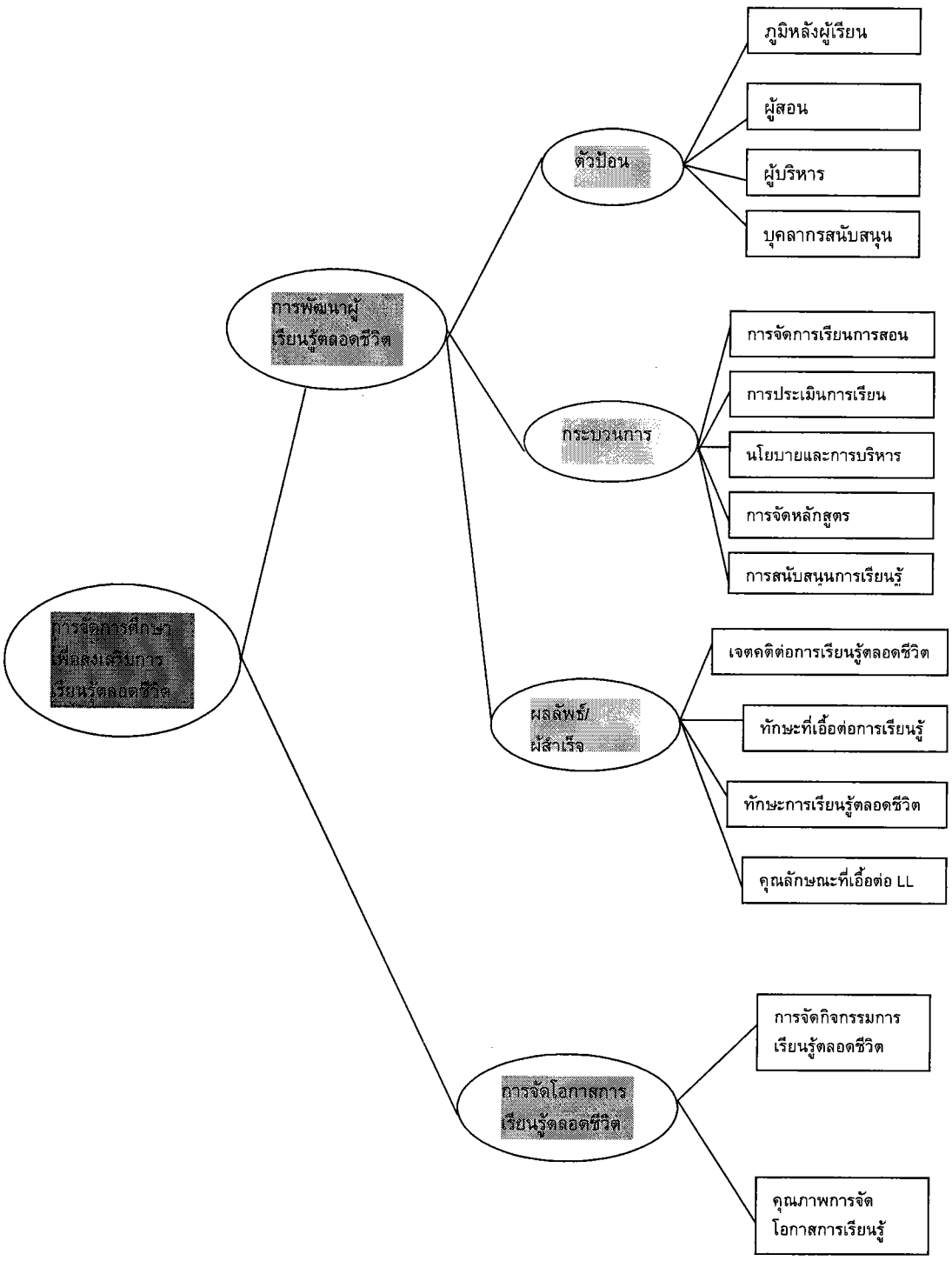
องค์ประกอบการให้บริการและสนับสนุนการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม 2) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน 3) มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย 4) มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ 5) มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป 6) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมี ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI)เท่ากับ 1.00 องค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร อธิบายความแปรปรวนของด้านกระบวนการได้ร้อยละ 59

ตัวบ่งชี้รวมมิติการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ

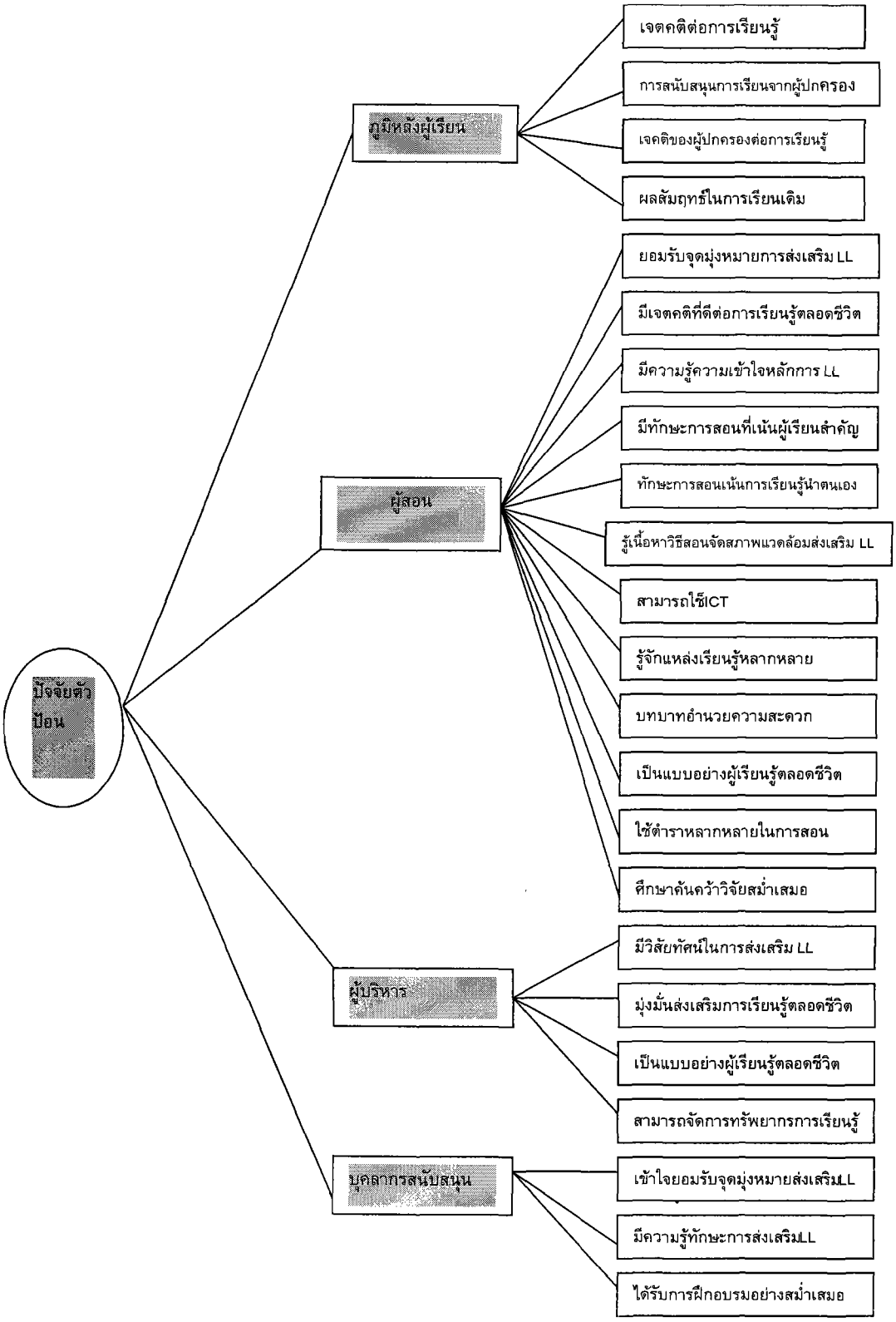
องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ 11 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตามขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1) จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 2)ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ 3) มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้ 4) จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน 5) กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน 6) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน 7) การประเมินผลให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น 8)มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ 9) มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม 10) มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และ 11)ในการให้ใบรับรองผลการเรียนควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน = 0.99

องค์ประกอบคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ 9 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับตานขนาดความสัมพันธ์ดังนี้ 1)ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ 2) สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้ 4) ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ 5)ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ 6) จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น 7) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ 8) มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และ 9) ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน = 0.99

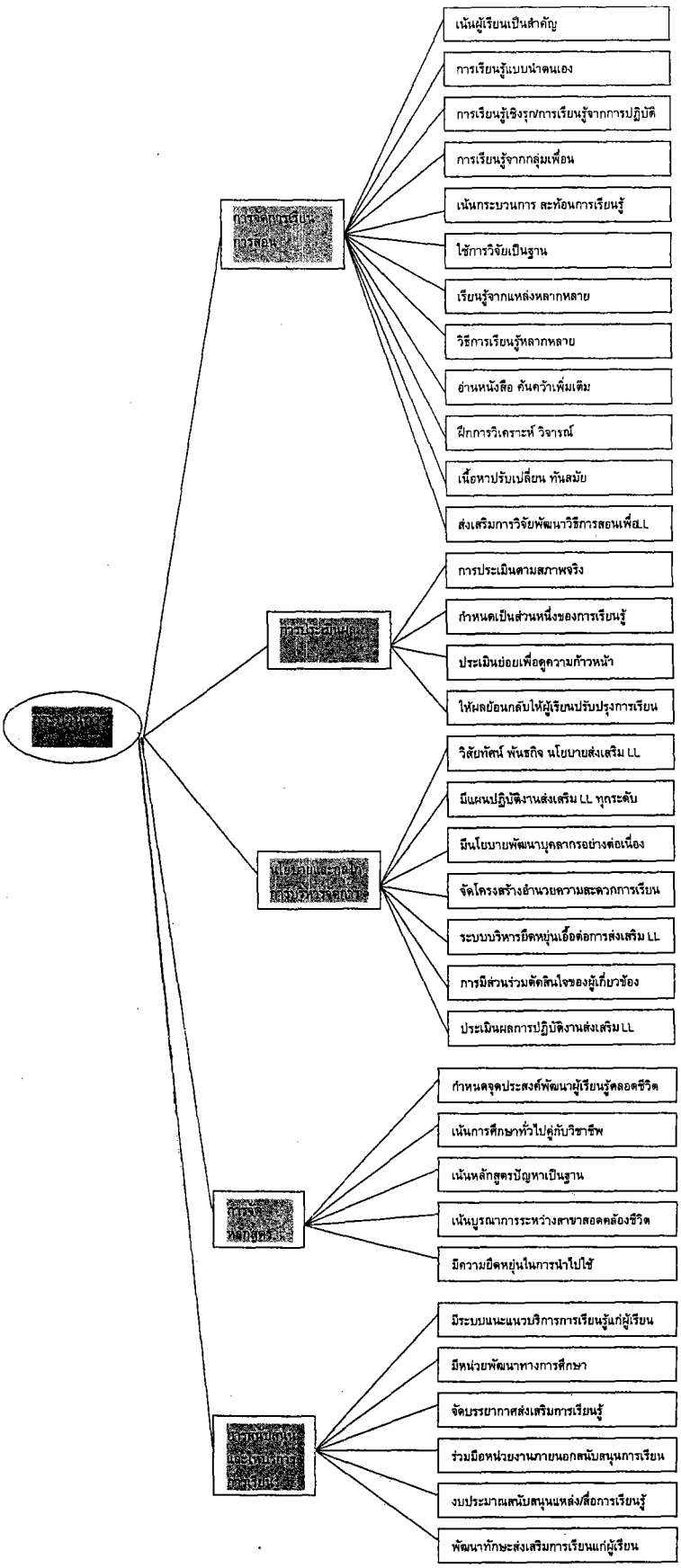
สรุปตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ได้จากการวิจัย ใน ภาพประกอบ10 - 14

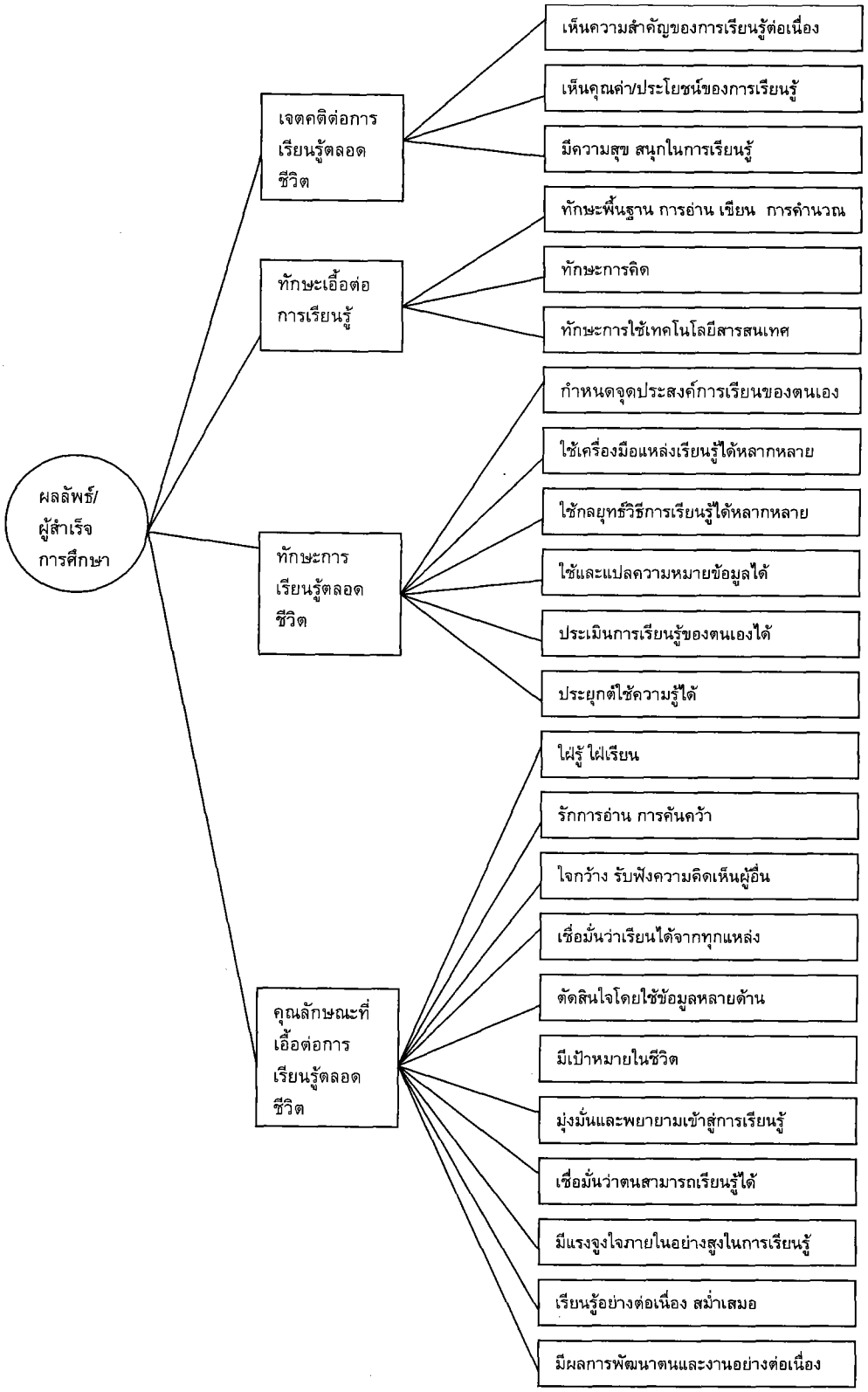
ภาพประกอบ 10 องค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ได้จากการวิจัย

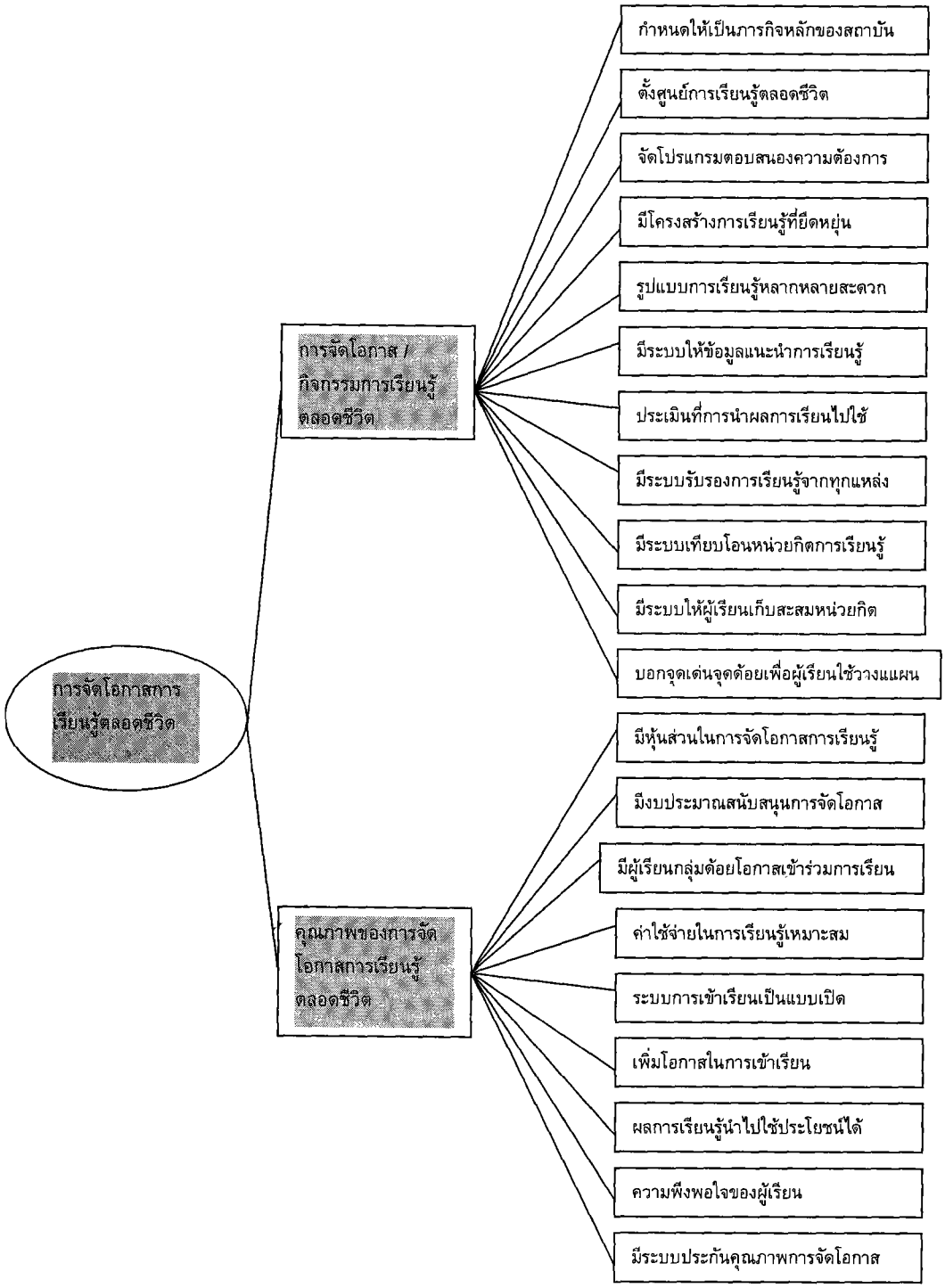
ภาพประกอบ 11 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านปัจจัยตัวป้อน

ภาพประกอบ 12 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการ

ภาพประกอบ13 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผลลัพธ์

ภาพประกอบ 14 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการจัดการศึกษา ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2.2. ผลการประเมินระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์และนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สรุปได้ว่า

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์

1.1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบ ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านบุคลากร ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบ ผู้สอน ผู้บริหารและบุคลากรมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในทุกองค์ประกอบ

1. 2 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ทั้งองค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ และองค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้

3.2.3 ผลการตรวจสอบตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากการประเมินตนเองของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สรุปได้ว่านักศึกษาประเมินตนเองว่ามีระดับของตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทุกองค์ประกอบได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมาก และเมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวบ่งชี้แต่ละตัวของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่จำแนกตามระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเป็นกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด พบว่ามีความแตกต่างของระดับคุณลักษณะตามตัวบ่งชี้ทุกตัว และผลจากการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของแต่ละกลุ่มพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทุกตัวโดยกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอในระดับสูง จะมีระดับของคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอระดับน้อยกว่าในทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่าตัวบ่งชี้ด้านคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถบ่งบอกพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการหาความแตกต่างระหว่างระดับที่ต้องการได้จากค่าเฉลี่ยน้ำหนักสำคัญที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ กับระดับที่เป็นจริงได้จากค่าเฉลี่ยระดับการการปฏิบัติจริงจากประเมินของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีระดับความต้องการจำเป็น ดังนี้

ด้านผลลัพธ์ ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดได้แก่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และที่มีระดับความต้องการจำเป็นต่ำสุดคือ ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านปัจจัยตัวป้อน ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดได้แก่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบผู้บริหาร และที่มีระดับความต้องการจำเป็นต่ำสุดคือ ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน

ด้านกระบวนการ ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดได้แก่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน และที่มีระดับความต้องการจำเป็นต่ำสุดคือตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบการประเมินผล

ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดได้แก่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบการจัดโอกาสกรเรียนรู้ และที่มีระดับความต้องการจำเป็นรองลงมา ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้

กลั่นกรองความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Refinement of the Study)

การวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2536-2546) มีทั้งการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ได้แก่ งานวิจัยของ อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2537) ซึ่งทำการวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ อาทิตยา ดวงมณี (2540) ทำการวิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ศักดิ์ชาย เพชรช่วย (2541) และ อานุภาพ ธงภักดี (2543) ทำการวิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ สุพนิดา ชัยวิทย์ (2546) ทำการวิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร และการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญา ได้แก่ งานวิจัยของ บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร (2543) ทำการวิจัยพัฒนาดัชนีรวมคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต และจารุวรรณ ประทุมศรี (2546) ทำการวิจัยพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับบัณฑิตในมหาวิทยาลัยของรัฐ วิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเหล่านี้ ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนในการจัดการศึกษา ได้แก่ อาจารย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ได้นั้นมาจากฐานความคิดในด้านภารกิจของมหาวิทยาลัย และองค์ประกอบคุณภาพการศึกษา 9 ด้านของทบวงมหาวิทยาลัย และจำแนกตามการวิเคราะห์เชิงระบบเป็นปัจจัยตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งจากผลการวิจัยเหล่านั้นสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ภารกิจของอุดมศึกษา มี 4 ด้าน ได้แก่ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

2. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา ในระดับอุดมศึกษา มีองค์ประกอบที่ร่วมกันดังนี้ ด้านปัจจัยตัวป้อน ได้แก่ องค์ประกอบด้านนิสิต/นักศึกษา องค์ประกอบด้านหลักสูตร องค์ประกอบด้านอาจารย์ องค์ประกอบด้านทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาและสื่อทางการศึกษา ด้านกระบวนการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการเรียนการสอนและการประเมินผล องค์ประกอบด้านการบริหาร และด้านผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะของบัณฑิต/มหาบัณฑิต

สำหรับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ มุ่งที่จะนำไปสู่การให้ความสำคัญไปที่บทบาทของอุดมศึกษาในการตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 ที่มีเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้คนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของอุดมศึกษาในการตอบสนองหรือส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องประกอบด้วย ภารกิจ 2 ประการ ประการแรก คือ การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หรือการเตรียมคนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กับประการที่ 2 คือ การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ให้คนได้มีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยนี้จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่มีรายละเอียดชี้เฉพาะเพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีบางตัวบ่งชี้จะคล้ายคลึงกับตัวบ่งชี้ในงานวิจัยที่ผ่านมา สรุปประเด็นหลักๆของผลการวิจัยนี้ที่แตกต่างและเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วดังต่อไปนี้

1. บทบาทหรือภารกิจของอุดมศึกษาที่เป็นฐานคิดของตัวบ่งชี้ งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญที่ภารกิจในการตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยใดที่ให้ความสำคัญอย่างชัดเจน หากพิจารณาเปรียบเทียบกับภารกิจของอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจที่แทรกอยู่ในภารกิจด้านการเรียนการสอน ที่ต้องมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาหรือเตรียมความพร้อมให้ผู้สำเร็จการศึกษามีเครื่องมือในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากการพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาให้มีเครื่องมือในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ในภารกิจการบริการทางวิชาการแก่สังคม ต้องรวมการจัดโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่คนในสังคมให้ได้

เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แต่ถ้าต้องการให้เกิดผลในการปฏิบัติอย่างจริงจัง ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าควรเพิ่มภารกิจด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอีกหนึ่งภารกิจของอุดมศึกษา

2. ประเด็นผลผลิตของการจัดการศึกษา ผลของการวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นว่าในยุคของสังคมแห่งการเรียนรู้ อุดมศึกษาต้องเพิ่มคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตให้เป็นผู้มีความพร้อมในการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ คุณลักษณะ ทักษะ และเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการตอบสนองเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

3. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาที่ตอบสนองการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าประกอบด้วย องค์ประกอบของการจัดการศึกษา ด้านปัจจัยตัวป้อน ได้แก่ ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน และบุคลากรสนับสนุนทางการศึกษา ด้านกระบวนการ ได้แก่ นโยบายและกลไกการบริหาร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การจัดหลักสูตร และ การสนับสนุนให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน และด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบทั่วไปของคุณภาพการจัดการศึกษา แต่ ตัวบ่งชี้จะเป็นตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งไม่มีในผลการวิจัยที่ผ่านมา และมีองค์ประกอบเพิ่มเติมคือ องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ และองค์ประกอบคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ ที่เป็นองค์ประกอบในด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของอุดมศึกษาที่ต้องตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคตของสังคมแห่งการเรียนรู้

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในประเด็น

1.1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแนวเดียวกับการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์เชิงนโยบายของกริฟฟิน (Griffin.1999) และมีความหมายสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของต่างประเทศที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ทุกช่วงอายุ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาตน การงาน และสังคมในที่สุด ดังนั้นความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้หมายความเพียงการได้เข้าร่วมการเรียนรู้แต่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดผลในทางที่ดีหรือเป็นประโยชน์โดยผู้เรียนต้องแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงการพัฒนาจากการเรียนรู้นั้นด้วย

1.2. คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิระบุคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 เจตคติ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่มีความสนุกกับการเรียนรู้อะไรใหม่ๆ เห็นว่าความรู้ทำให้เบิกบานใจไม่เป็นภาระ ศรัทธาว่าการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนเพื่อชีวิตนำไปใช้ประโยชน์ และเชื่อประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้จากทุกที่ ทุกวิธี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเฮยส์ และดาร์เกนวอลล์ (Hayes .&Darkenwald.1990:158 - 168) ไพรออร์ (Pryor.1990:146 - 157) ที่พบว่า ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของการศึกษาผู้ใหญ่ และมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ จะมีแนวโน้มในการเข้าร่วมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากหากผู้เรียนมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าและความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะทำให้มีความมุ่งมั่นที่จะพยายามนำตนเข้าสู่การเรียนแม้จะมีความยากลำบากก็ตาม ด้านที่ 2 ด้านความรู้ความสามารถประกอบด้วย มีทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักคิดต่างๆ (แมคคอมพ์ , แคนดี้และโอเลียรี่ เดวิด เคมบี สมิธและสเปอร์ลิง ปีเตอร์ ฮันนี) ซึ่งความรู้

ความสามารถนี้เป็นสมรรถนะที่จำเป็นที่ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้จากทุกแหล่ง ทุกเวลา สถานที่ ด้านที่ 3 ด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการบริหารเวลาจัดเวลาไว้เพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เช่นการอ่าน การค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และต้องมีผลของการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งความคิด พฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมิธและสเปอร์ลิง (Smith & Sperling. 1999) ที่กล่าวว่า การแสดงออกถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การแสดงออกเชิงประจักษ์ เป็นการกระทำหรือมีแผนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการแสดงถึงคุณธรรมของการเรียนรู้ ที่ต้องมุ่งมั่น รับผิดชอบการเรียนของตนและสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ผู้อื่น ทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ด้านที่ 4 บุคลิกภาพ ประกอบด้วย มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านการค้นคว้า มีความคิดและจิตใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ มีเป้าหมายในชีวิต มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของออดดี้ (Oddy .1986:97-107) ที่จำแนกบุคลิกภาพผู้เรียนรู้แบบนำตนเองซึ่งเป็นสมรรถนะที่จำเป็นของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 3 ด้าน คือ เป็นผู้เรียนเชิงรุก มีความคิดเปิดกว้าง และมุ่งมั่นในการเรียนรู้ และผลการวิจัยของ ลิฟเนห์ (Livneh.1988)ที่พบว่าองค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นตัวทำนายการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ ความสามารถเรียนรู้ได้ และ การมุ่งอนาคต

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องเป็นผู้ซึ่งมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าและความจำเป็นของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความชอบที่จะเรียนรู้ มีทักษะและความสามารถที่ทำให้เรียนรู้ได้ทุกวิธี ทั้งเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือโดยวิธีอื่นๆ รวมทั้งมีบุคลิกภาพเป็นผู้เรียนเชิงรุก มีความคิดเปิดกว้างและมุ่งมั่นในการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การแสดงออกถึงพฤติกรรมของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และนำผลจากการได้เรียนรู้มาใช้ปรับปรุงพัฒนาตนเองและการงานให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

1.3. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นว่า อุดมศึกษามีบทบาทในการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคคลในสังคม และเป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนั้น ผู้เรียนมีพื้นฐานดั้งเดิมมาก่อนแล้ว อุดมศึกษาทำได้เพียงการช่วยเพิ่มพูนหรือปรับให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ คุณลักษณะหรือท่าทีที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดีมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มีเดล อันโยเอโว (Medel –Anonuevo. 2001) ที่สรุปจากผลการวิจัยว่า หากบุคคลเป็นผู้เรียนที่ตื่นตัวเชิงรุกเมื่อตอนเด็ก บุคคลจะยังคงเป็นผู้เรียนแบบนั้นจนเมื่อโตและแก่ แม้ว่าพฤติกรรมและเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็ยังมีความต่อเนื่อง บุคคลสามารถเปลี่ยนแปลง รักษา และปรับปรุงทักษะความรู้และเจตคติตลอดชีวิต ฮาซาน (Hasan.1996) ได้เสนอว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างความสนใจ แรงจูงใจและสมรรถภาพสำหรับการเรียนรู้ให้กับทุกคน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ที่ต้องมีบทบาทในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะออกไปและยังคงเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะช่วงเวลาของชีวิตหลังสำเร็จการศึกษาขั้นอุดมศึกษาเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิตั้งคำถามว่า "เวลาที่เหลืออีกตั้งหลายสิบปี ถ้าไม่เรียนรู้แล้วจะทำอะไร" นอกจากนั้น สมิธและสเปอร์ลิง ได้เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมประการหนึ่ง คือ การปรับปรุงเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้อยู่ในมาตรฐานขั้นสูงโดยจัดโอกาสในการเรียนระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประเด็นสำคัญในกระบวนการสอนในมหาวิทยาลัย คือ ความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา อาจารย์ระดับอุดมศึกษาถูกคาดหวังให้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะและทักษะดังกล่าว ดังนั้นผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันอุดมศึกษา ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษา / บัณฑิต ที่มีความพร้อมทั้งด้านเจตคติ คุณลักษณะ ความรู้ความสามารถและทักษะ ที่จะเรียนรู้ได้

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้มีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตน พัฒนางานแม้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ตาม

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการนิยามเชิงทฤษฎีจากการคัดเลือก และกำหนดน้ำหนักความสำคัญโดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ

ด้านผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา หรือผู้สำเร็จการศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะบุคลิกภาพ และพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องตามตัวบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กำหนดโดยคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission. 2002)ด้านที่ 1 สมรรถนะทักษะและเจตคติ เป็นตัวบ่งชี้มุ่งเน้นไปที่คุณลักษณะสำคัญของปัจเจกบุคคลที่จะเป็นผู้มีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ การรู้หนังสือ การคิดคำนวณ ทักษะใหม่เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ การรู้วิทยาศาสตร์ ทักษะ ICT ทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน ซึ่งรวมเอาความสามารถที่จะเรียน การเรียนรู้วิธีเรียน เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกสถานะปัจจุบันของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญที่สุดตัวหนึ่งคือ ปัจเจกบุคคลผู้ซึ่งเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการเตรียมพร้อมให้มีทั้งความรู้ความสามารถ เจตคติ และทักษะที่จะสามารถใช้โอกาสของการเรียนรู้ที่มีอยู่ในสังคมได้ ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาเพื่อเตรียมคนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งทักษะและความสามารถในการเรียนรู้และทักษะของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบนำตนเอง ต้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีคุณลักษณะบุคลิกภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงจะทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ นอกจากนี้ฟริโก (Frigo. 2001) ได้สรุปว่าสิ่งที่จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยส่วนที่เป็นอุปนิสัยได้แก่ ความปรารถนาในการเรียนรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น ความใฝ่รู้ และส่วนที่เป็นทักษะได้แก่ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดและการคิดระดับสูง และทักษะการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของแนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2001) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญที่อุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยต้องพัฒนาให้เกิดในตัวผู้เรียนเพื่อเตรียมให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ ทักษะการคิด และด้านความพร้อมที่จะเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบด้านเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ ถ้าบุคคลมีองค์ประกอบ 2 ส่วนนี้ จะทำให้บุคคลนั้นมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตของเขา ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญที่ต้องนำเอาตัวบ่งชี้ตัวนี้ไปใช้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต/ผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อเป็นการตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษา และกระแสความต้องการสังคมแห่งการเรียนรู้ของโลก

ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยตัวป้อนหรือบุคลากร ประกอบด้วย กลุ่มตัวบ่งชี้ ผู้บริหาร ผู้สอน บุคลากรสนับสนุน รวมทั้งภูมิหลังผู้เรียน ซึ่งจัดเป็นกลุ่มบุคลากรที่เป็นปัจจัยตัวป้อนที่สำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาโดยเฉพาะเมื่อต้องการนำแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผล องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ ผู้เรียน ผู้สอน ที่เป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง ดังที่ เดย์ (Day. 2001:495) แนปเปอร์ และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2000) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการตอบสนองต่อการนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติซึ่งแนปเปอร์และครอปลีย์ได้สำรวจผลการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติในอุดมศึกษาพบว่าอุปสรรคที่สำคัญมากประการหนึ่งคือเจตคติของอาจารย์ผู้สอนและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวิธีการเรียนรู้แบบเดิมไปสู่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากผลการวิจัยนี้ สรุปได้ว่า ผู้สอนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเริ่มด้วยการมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าและยอมรับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ความสามารถที่ส่งเสริมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความรู้ความสมารถและทักษะในการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบเน้นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง การสอนแบบให้ผู้เรียนได้ใช้กลยุทธ์วิธีการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การแสดงออกถึงความรักในการเรียนรู้และความใฝ่รู้ ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไนจิริ (Nyiri . 1999) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับประสิทธิภาพของครูโดยครูผู้เชี่ยวชาญจะมีปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนมากกว่าครูปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญ

ภูมิหลังของผู้เรียนเป็นปัจจัยตัวป้อนที่สำคัญที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งแบ่งได้เป็นส่วนของครอบครัวได้แก่เจตคติและการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ปกครอง กับส่วนของตัวผู้เรียนเองได้แก่ เจตคติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเดิม ดังข้อค้นพบจากการสำรวจของลองและคณะ (Long ; et al.1999) และ โกราร์ดและคณะ (Gorard. 1997) ที่พบว่าตัวแปรทางวัฒนธรรมและสังคม สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนมัธยมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมการเรียนรู้หลังจากจบจากโรงเรียนไปแล้ว นอกจากนั้นฮาซาน (Hasan. 1996:39)ได้สรุปงานวิจัยของOECDเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการกลับมาศึกษาใหม่พบว่าอุปสรรคของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่สำคัญคืออุปนิสัย ค่านิยมและเจตคติของบุคคลที่มีต่อการศึกษาและการเรียนรู้

ปัจจัยตัวป้อนที่จะทำให้การนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ อีกองค์ประกอบหนึ่งคือ ตัวผู้บริหารที่ต้องมีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุดซึ่งผลจากการวิจัยของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Charoenwongsak. 2001) พบว่า การส่งเสริมโดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารส่งผลให้ครูผู้สอนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงขึ้น แนปเปอร์ และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2000) ได้สรุปไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอนหากได้รับการสนับสนุนจากผู้นำในอุดมศึกษาร่วมไปกับโครงสร้างของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแคนดี้ (http://www.tafe.sa.edu.au/vet-divirsi/best-prac/htm) ได้สรุปข้อค้นพบไว้เช่นกันว่าองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือ บรรยากาศของสถาบันและตัวแบบที่เหมาะสมที่แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่ากับการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ของทีมงานทั้งผู้บริหารและบุคลากรอื่นๆ

นอกจากนี้ บุคลากรสนับสนุน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญก็มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

*ด้านที่ 3 ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการในการจัดการศึกษา*ที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการนำแนวคิดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ การจัดการเรียนการสอน เพราะรูปแบบวิธีการสอนการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้กระทำในการเรียนรู้ จะเป็นการสร้างประสบการณ์และการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ มีทักษะความรู้และเจตคติที่จะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมต่อไปในอนาคต ซึ่งตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกว่าการเรียนการสอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ใช้หลักการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเอง เรียนรู้จากเพื่อน และการเรียนรู้เชิงรุก ใช้วิธีการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการค้นคว้าหาความรู้โดยการอ่านหนังสืออย่างหลากหลาย รวมทั้งฝึกการวิเคราะห์อภิปรายสิ่งที่ได้ค้นคว้ามาด้วย ให้ความสำคัญที่กระบวนการของการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาที่เรียนรู้ การประเมินผลการเรียน ใช้การประเมินตามสภาพจริงโดยให้การประเมิน

เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้และมีการพัฒนาการเรียนการสอน โดยการวิจัยวิธีการสอนใหม่ๆ และปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ สอดคล้องกับข้อเสนอของแนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2000) ที่เสนอว่าแนวทางการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่การสอนที่ให้ความสำคัญกับการชี้นำตนเองซึ่งจะนำไปสู่ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการเรียนรู้รายบุคคล การเรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้จากเพื่อน การทำโครงงาอย่างอิสระเป็นการเรียนรู้อย่างอิสระ สอดคล้องกับวอลเตอร์ (Walter 2001) เฮนสเก และพอเตอร์ฟิลด์ (Henschke & Poterfield.2002 :299 - 301)ที่กล่าวว่ากระบวนการเรียนการสอนในสถาบันแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเปลี่ยนจากกระบวนทัศน์ของการสอนไปเป็นกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเองให้มีการเชื่อมโยงผสมผสานความรู้ความสนใจและสถานการณ์ในชีวิตจริงของผู้เรียนเข้ามาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้การสอนหลายวิธีเพื่อให้สอดคล้องกับลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยสรุปว่าเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นกระบวนการ (Process –oriented)ตามแนวคิดของชานเนเก (Sanneke. 2003:327-343)และจากการวิจัยของโอซัวห์และคณะ (Ozuah ;et al.2001:669-672)ที่พบว่าการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้นักศึกษาแพทย์มีระดับการเรียนรู้แบบนำตนเองสูงกว่าการสอนแบบปกติซึ่งเดอ วิทท์ โธมัส (De Witt . 2001) เสนอเพิ่มเติมว่าหากมีการเสริมแรงและกระทำต่อเนื่องเป็นเวลานานจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้

ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะมีส่วนในการผลักดันให้การเรียนการสอนเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแบบนำตนเอง คือ นโยบายและกลไกการบริหาร ดังที่แคนดี้และโอเลียรี (Candy & Oleary) ได้เสนอเกณฑ์การประเมินว่าสถาบันใดได้นำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติหรือไม่.ตัวบ่งชี้หนึ่งที่สำคัญคือ มีนโยบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรและทีมงานในเรื่องที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการประเมินงานทุกส่วนซึ่งนโยบายและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแนปเปอร์และครอปลีย์ ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประการหนึ่งคือ นโยบายและการบริหารต้องมีความยืดหยุ่นในกฎกติกาหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นหลักการเปิดกว้างให้การเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกรูปแบบ ทุกเวลา และสอดคล้องกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวคิดของวอลเตอร์ (Walter 2001) เฮนสเก และพอเตอร์ฟิลด์ (Henschke & Poterfield. 2002 :299 - 301) ที่ให้ความสำคัญกับนโยบายและกลไกการบริการ การจัดโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการปฏิบัติในฐานะเป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นองค์ประกอบที่บ่งชี้ว่าสถาบันได้มีการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ

ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งคือ การจัดหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน ดังที่ครอปลีย์ (Cropley. 1988)ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรที่ตอบสนองเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งแนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper & Cropley. 2001) ได้สำรวจตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสรุปได้ว่าการจัดหลักสูตรมีความยืดหยุ่นไม่มีการกำหนดไว้เป็นชุดสำเร็จ สอดคล้องกับชีวิตจริง เน้นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ขยายมุมมองและวิสัยทัศน์ให้เป็นผู้มองกว้าง คิดกว้าง โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาทั่วไป รวมทั้งให้ผู้เรียนมีทางเลือก ยืดหยุ่นในการเลือกรายวิชาตามความสนใจ

นอกจากนั้นตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการที่สำคัญรองลงไปก็คือการสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน เพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนในแนวทางที่ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เจตคติทักษะและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วย

พัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ และสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวก ประกอบด้วย มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของวอลเตอร์ (Walter 2001) เฮนสเก และพอเตอร์ฟิลด์ (Henschke & Poterfield. 2002 :299 - 301)ที่กล่าวว่าสถาบันอุดมศึกษาแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีระบบการสนับสนุนและการให้บริการแก่ผู้เรียนที่กระตุ้นส่งเสริมทำให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้แบบอิสระด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีบรรยากาศของการเรียนรู้อย่างเป็นมิตร และแคนดี้ ครีเบอร์ต และโอเลียรี (Knapper & Cropley. 2000 ; citing Candy ,Crebert; & O'leary. 1994) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินสถาบันที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตข้อหนึ่งว่าต้องมีการสนับสนุนวิธีการเรียนรู้ที่จะเรียนและโปรแกรมการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียนด้วย

ด้านการจัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ในกลุ่มนี้จำแนกเป็น 6 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบนโยบายและการบริหารจัดการ สิ่งที่บ่งชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษามีการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน และ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน ดังที่คณะที่ปรึกษาของคณะกรรมาธิการยุโรป ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา ที่สำคัญต้องเริ่มด้วยการกำหนดนโยบายและทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดโอกาสการเรียนรู้ที่ตอบสนองและดึงดูดให้บุคคลยังคงเข้าร่วมและรักษาการเรียนรู้ไว้ และอาจมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคคลทั้งในและนอกสถาบัน มีการสำรวจความต้องการ ทำการตลาด พัฒนาหลักสูตรเป็นต้น

องค์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ มีระบบการให้ข้อมูลให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้

องค์ประกอบการประเมินผลและให้วุฒิบัตร ได้แก่ การประเมินผลให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น มีระบบการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบและนอกระบบ มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม

องค์ประกอบงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบสนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วนและการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน

องค์ประกอบการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ได้แก่ ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ(นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายใน

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้ ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้งและหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้

องค์ประกอบคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

ซึ่งตัวบ่งชี้การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 6 องค์ประกอบนี้สอดคล้องกับตัวบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (European Commission. 2002) ที่ให้ความสำคัญไปที่การจัดโอกาสการเรียนรู้ให้พลเมืองทุกคนสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นสิ่งที่จะบ่งชี้ความสำเร็จของเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย การเข้าถึงการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การลงทุนเพื่อการเรียนรู้ การให้คุณค่าและรับรองการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้นในการประเมินการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติของประเทศในยุโรปเพื่อสำรวจการตอบสนองปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป เทเลอร์ (Taylor. 2002.) ได้ใช้ตัวบ่งชี้ที่สำคัญได้แก่ นโยบาย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การรับรองและให้คุณค่าการเรียนรู้ งบประมาณ การหารายได้ คุณภาพของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่นกัน

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่พัฒนาขึ้นจากการนิยามเชิงทฤษฎี ในบริบทของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาทั้งในระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญาทั้งหลักสูตรปกติและการศึกษาต่อเนื่องรวมทั้งหลักสูตรระยะสั้น ในการตรวจสอบคุณภาพนี้ใช้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติและระดับของการปฏิบัติจริงในปัจจุบัน ของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกส่วนทั้งด้านปัจจัยตัวป้อน กระบวนการและผลลัพธ์ในสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะระดับปริญญา (คณะ) และสถานศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับปริญญาและต่ำกว่า จากการวิเคราะห์พบว่า

3.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่อตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นในด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติของตัวบ่งชี้ตามความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์พบว่า ตัวบ่งชี้มีระดับความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากขึ้นไปและมีความตรงทุกตัวโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่ามากกว่า0.40 ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของนงลักษณ์ วิรัชชัย (2538) ที่กล่าวว่าการคัดเลือกตัวแปรที่มีคุณสมบัติร่วมในองค์ประกอบใดพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบซึ่งเป็นค่าที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรนั้นกับองค์ประกอบต้องมีค่าตั้งแต่0.30จึงจะคัดเลือกตัวแปรนั้นไว้ ในขณะที่จอห์นสโตนกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรว่าต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.45 สำหรับในด้านความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบความคงที่ของตัวบ่งชี้โดยพิจารณาจากความแตกต่างของค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีตัวบ่งชี้บางตัวที่ยังมีความคงที่ต่ำ เนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่างกลุ่มแตกต่างกันมากกว่า 0.10หรือเกิน 10%ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบซึ่งอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ตัวบ่งชี้ที่มีความคงที่น้อยมักเป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งยังไม่ได้มีการนำไปใช้หรือทำความเข้าใจให้ชัดเจนตรงกัน

3.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน เนื่องจากผล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพบว่ามีการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้ที่แตกต่างจากที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญคือ

1) ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา จากการนิยามเชิงทฤษฎีจำแนกเป็น 6 กลุ่ม แต่จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจำแนกเป็น 4 กลุ่ม โดยรวมกลุ่มตัวบ่งชี้ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่แสดงความสัมพันธ์ร่วมกันมากกว่าองค์ประกอบอื่น ซึ่งอาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างอาจารย์พิจารณาความเป็นไปได้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้กับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน เป็นเรื่องของทักษะเหมือนกัน และรวมกลุ่มคุณลักษณะกับพฤติกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากและจากการจัดกลุ่มในตอนแรกผู้วิจัยกำหนดตัวแปรในองค์ประกอบพฤติกรรมที่ผ่านคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญเพียง 2 ตัวแปร ซึ่งในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีข้อตกลงว่าแต่ละองค์ประกอบจะต้องมีตัวแปรประกอบกันตั้งแต่ 3 ตัวจึงทำให้ตัวแปรกลุ่มพฤติกรรมไม่สามารถรวมเป็นองค์ประกอบเดี่ยว อีกทั้งคุณลักษณะและพฤติกรรมก็เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันยาก แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่าโมเดลที่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สุดคือ โมเดลที่จำแนกเป็นองค์ประกอบตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้และผ่านการคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญ 4 องค์ประกอบทั้งนี้พิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เข้าใกล้ 1.000 จึงทำให้สรุปได้ว่าโมเดลตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จำแนกได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 11 ตัวบ่งชี้

2) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ จากการนิยามเชิงทฤษฎีจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ นโยบายและกลไกการบริหาร การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการสนับสนุนและบริการการเรียนรู้ แต่จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ จำแนกเป็น 4 กลุ่มที่แตกต่าง คือ

2.1 นโยบายและกลไกการบริหาร รวมกับ การจัดหลักสูตรเป็นองค์ประกอบเดียว ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้ปฏิบัติมองว่าการจัดหลักสูตรเป็นอำนาจหน้าที่ของการบริหารจัดการที่ต้องกำหนดตั้งแต่การกำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวัตถุประสงค์หลักของทุกหลักสูตร ให้ความสำคัญกับกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปที่เป็นความสนใจใฝ่รู้ การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่นกำหนดกรอบไว้กว้าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่ต้องนำไปปฏิบัติ แต่เมื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่าโมเดลที่ดีที่สุด คือ แยกเป็น 2 องค์ประกอบดังที่กำหนดไว้ในตอนต้น

2.2 การจัดการเรียนการสอน จากการนิยามเชิงทฤษฎีกำหนดไว้ 16 ตัวบ่งชี้ แต่จากการวิเคราะห์องค์ประกอบจำแนกออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ การจัดการเรียนการสอน กับ การประเมินผลและพัฒนาการเรียนการเรียนการสอน เมื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่าโมเดลที่ดีที่สุด มี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 12 ตัวบ่งชี้ และ องค์ประกอบการประเมินการเรียนการสอน 4 ตัวบ่งชี้

มิติการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการนิยามเชิงทฤษฎีกำหนดไว้เป็น 6 องค์ประกอบ แต่จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ จำแนกได้เป็น 2 องค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ในการวิเคราะห์องค์ประกอบจะมีการจัดกลุ่มตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป ซึ่งในการกำหนดไว้ตามแนวคิดทฤษฎี บางองค์ประกอบผู้วิจัยกำหนดไว้เพียง 2 ตัวแปร ซึ่งในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าแต่ละองค์ประกอบต้องมีตัวแปรตั้งแต่ 3 ขึ้นไป จึงทำให้มีการรวมตัวแปรที่ใกล้เคียงกัน และเมื่อพิจารณาทางทฤษฎีการรวมตัวแปรเข้าด้วยกันจากการวิเคราะห์องค์ประกอบมีความเป็นไปได้เนื่องจากเป็นการรวมตัวแปรในกลุ่มกระบวนการ ได้แก่ นโยบายและการ

จัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลและให้วุฒิบัตรการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบเดียวกันซึ่งผู้วิจัยตั้งชื่อว่า องค์ประกอบการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรวมตัวแปรกลุ่มผลลัพธ์ของการจัดโอกาสการเรียนรู้ ได้แก่ งบประมาณและทรัพยากรเพื่อการเข้าถึงการเรียนรู้ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบเดียวซึ่งผู้วิจัยตั้งชื่อว่า องค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้ เมื่อนำมาตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าสถิติสรุปได้ว่า ทั้ง 2 องค์ประกอบเป็นโมเดลที่ดีที่สุด

3.3 ผลการสำรวจระดับการปฏิบัติจริงของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการพัฒนาโดยใช้ความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนในการปฏิบัติกับทุกตัวบ่งชี้ พบว่าทุกองค์ประกอบมีระดับการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยการหาความแตกต่างระหว่างระดับที่คาดหวังซึ่งเป็นค่าน้ำหนักสำคัญที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ กับ ระดับที่เป็นจริง พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีระดับความต้องการจำเป็นค่อนข้างมากทุกตัว แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการนำตัวบ่งชี้นี้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติในสถาบัน หากต้องการให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตบรรลุผลตามความมุ่งหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)

3.4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนและเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับคุณลักษณะตามตัวบ่งชี้ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญมากที่สุด เพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้นั้นว่าสามารถใช้จำแนกบุคคลที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอได้หรือไม่ โดยให้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ประเมินคุณลักษณะในแต่ละตัวบ่งชี้ จำแนกนักศึกษาเป็นกลุ่มตามระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ ผลจากการวิเคราะห์พบว่ามีความแตกต่างของระดับคุณลักษณะระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีระดับคุณลักษณะสูงจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้มากกว่าผู้ที่มีระดับคุณลักษณะน้อยกว่า แสดงว่าตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ในการบ่งชี้ผู้ที่จะมีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดสำคัญที่นานาประเทศให้การยอมรับและมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในประเทศ เพื่อทำให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขันในโลกยุคโลกาภิวัตน์ สร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม ประเทศไทยก็เช่นกันได้มีการกำหนดหลักการไว้ทั้งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 และเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พศ 2545 – 2549) กลไกสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้คนไทยมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อที่จะใช้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคมและประเทศชาติในที่สุดนั้น ได้แก่ กลไกในการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายหลักคือ การพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ เจตคติและทักษะที่นำมาบูรณาการให้เกิดพฤติกรรมในการเรียนรู้อยู่เสมอ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากการวิจัยนี้สรุปได้ว่า บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 2 ด้าน ด้านที่1 คือ การเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเตรียมความพร้อมให้คนในสังคม มีเจตคติ ความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นที่จะทำให้เป็นผู้เรียนรู้อยู่เสมอได้ด้วยตนเอง ซึ่งงานวิจัยนี้เรียกว่าเป็น บทบาทในการพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หมายความว่า การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ ในทุกระดับจะต้องมุ่งเป้าหมายที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและสมรรถภาพที่เอื้อในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไป ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้เมื่อมีโอกาส และด้านที่ 2 คือ บทบาทของผู้จัดโอกาสการ

เรียนรู้ให้กับผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทุกคน ให้เขาสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ตามความต้องการ ตามศักยภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้เรียกว่าเป็นบทบาทในการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ต้องทำหน้าที่ตอบสนองเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และยิ่งทวีความสำคัญรวมทั้งมีความต้องการมากขึ้นในสังคม งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาท 2 ประการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งบทบาทของการเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตออกสู่สังคม และบทบาทของการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนในสังคม ซึ่งมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่จะบ่งบอกถึงบทบาทเหล่านั้นที่มีความสำคัญเรียงตามลำดับ ทั้งหมด 15 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่1 – 4 ด้านผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ 3) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) คุณลักษณะที่เอื้อในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเทียบได้กับตัวบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรปด้านที่ 1 ซึ่งให้ความสำคัญที่สมรรถนะ เจตคติ และทักษะของบุคคลที่ทำให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนั้นในการบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษายังไม่ให้ความสำคัญในด้านนี้อย่างจริงจัง

องค์ประกอบที่ 5 ภูมิหลังผู้เรียน ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือตัวผู้เรียนเองที่ต้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้มิใช่กระบวนทัศน์ของการรับการถ่ายทอดความรู้ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนจะส่งผลต่อเจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ นอกจากนั้นครอบครัวก็เป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไปของผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 6 ผู้สอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย มีเจตคติที่ดียอมรับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ความสามารถและทักษะในการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง ได้แก่ การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้จากเพื่อน มีความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย และที่สำคัญมากคือประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การศึกษาค้นคว้า วิจัยอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบที่ 7 การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว คือ การสอนแบบเน้นกระบวนการ ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การริเริ่มดำเนินการ จนถึงการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อปรับปรุงและดำเนินการต่อไป ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นกระบวนการ ประกอบด้วย ใช้หลักการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้เชิงรุก แบบนำตนเองและการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนแบบร่วมมือกัน โดยใช้วิธีการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน ให้มีการบูรณาการระหว่าสาขาวิชาสอดคล้องกับชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ใช้กลยุทธ์วิธีการเรียนหลายวิธี ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งแหล่งการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเฉพาะต้องให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าโดยการอ่านให้มาก เพราะการอ่านเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกที่จากการอ่าน เรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้สอน การอ่านเป็นได้ทั้งการอ่านจากหนังสือจากแหล่งต่างๆ เป็นการอ่านข้อมูลทั้งหมดทุกรูปแบบ รวมทั้งต้องให้ผู้เรียนได้มี

โอกาสฝึกการสังเคราะห์ วิเคราะห์ อภิปรายสิ่งที่ได้จากการอ่าน การค้นคว้า นอกจากนั้นควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุผลมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 8 การประเมินผลที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องใช้การประเมินผลตามสภาพจริง โดยกำหนดให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ มีการให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนร่วมกันประเมินเพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของการเรียนรู้แบบนำตนเอง

องค์ประกอบที่ 9 ผู้บริหารที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตบรรลุผลได้นั้น นอกจากองค์ประกอบผู้สอน และการจัดการเรียนการสอนที่มีความสำคัญมากที่สุดแล้ว ผู้บริหารที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งเช่นกัน เพราะจะมีส่วนสำคัญที่จะผลักดันส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรในสถาบันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สอนและผู้เรียนด้วย

องค์ประกอบที่ 10 นโยบายและกลไกการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การที่จะทำให้บรรยากาศสภาพแวดล้อมของสถาบันเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ ต้องมีความสอดคล้องเอื้อให้สามารถดำเนินงานตามหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ซึ่งเริ่มด้วยมีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เป็นแนวในการกำหนดแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ จัดโครงสร้างขององค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด มีความยืดหยุ่นของระบบบริหารจัดการภายในสถาบันที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลา และสถานที่ เพื่อให้ผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐานได้อย่างสะดวก นอกจากนั้นสิ่งสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน ศิษย์เก่า เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ รวมทั้งมีการประเมินผลติดตามการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้วางแผนไว้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง

องค์ประกอบที่ 11 การจัดหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน ดังที่ครอปลีย์ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรที่ตอบสนองเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งการจัดการหลักสูตรที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สำคัญที่สุดคือ ต้องกำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับหลักสูตรสาขาวิชาเป็นจุดประสงค์หลัก หรือกำหนดให้คุณลักษณะของบัณฑิตข้อหนึ่งคือ มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจะได้เป็นจุดหมายร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหลักสูตรได้นำไปปฏิบัติให้บรรลุผล และเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ ต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาทั่วไปควบคู่กับวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรรายวิชาเนื้อหาหลักสูตรเป็นการบูรณาการระหว่างสาขาและสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพราะปัญหาจะเป็นตัวชักนำให้ผู้เรียนอยากรู้อยากหาคำตอบ ซึ่งการที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องทำให้การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น ผู้สอนปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 12 การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน เพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนในแนวทางที่ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เจตคติทักษะและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์ และสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวก ประกอบด้วย

มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งด้านทักษะการเรียนแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบันและแนวทางการเรียนรู้ต่อไป จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงินแหล่งเรียนรู้การทำโครงการวิจัยร่วม มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมีหนังสือเทคโนโลยีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ทักษะภาษาอังกฤษการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบที่ 13 บุคลากรสนับสนุนการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลาหหลาย ต้องได้รับการสนับสนุนและให้บริการอย่างเต็มที่จากบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดี และมีทักษะในการสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการได้รับการพัฒนาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 14 การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้ต่าง ๆมากมายแต่มักเป็นไปเพื่อการหารายได้ และเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเล็กๆในสถาบัน จึงทำให้การจัดการเรียนรู้นั้นไม่ตอบสนองหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่าที่ควร ตัวบ่งชี้ว่าสถาบันได้ดำเนินการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันต้องกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจนให้เป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของสถาบันเช่นภารกิจการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมที่เป็นอยู่ มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงเช่นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งภายในและนอกสถาบัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นที่ การตอบสนองความต้องการยืดหยุ่น สะดวกสำหรับผู้เรียน มีระบบการให้ข้อมูลคำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เรียน มีระบบการรับรองและให้วุฒิบัตรการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นทุกรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเข้าร่วมจะได้รับการรับรองเพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

องค์ประกอบที่ 15 คุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องแสดงให้เห็นว่าได้มีการนำเอาการประกันคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมในระบบการประกันคุณภาพของการศึกษาในสถาบันด้วย โดยตัวบ่งชี้คุณภาพพิจารณาจากการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านราคาที่เหมาะสมทำให้เข้าร่วมได้ ปริมาณที่เพียงพอทำให้เข้าถึงได้ และประโยชน์ที่เกิดจากการเรียนรู้นั้น

ดังนั้นเพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตบรรลุผลในการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

1. ควรมีการกำหนดนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจนตั้งแต่ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการศึกษาทุกระดับตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อให้มีผลบังคับให้สถาบันการศึกษาทุกระดับโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่ยิ่งทวีความสำคัญในการตอบสนองความต้องการการศึกษาที่สูงขึ้นในสังคมความรู้เป็นฐาน ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับสังคมเพื่อจะได้สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

2. ควรกำหนดให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น มิติหนึ่งของการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษา คุณภาพของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นประเด็นที่สถานศึกษายังให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยที่กล่าวไว้ข้างต้น มีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติเพื่อนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในสถานศึกษาดังนี้

1. ระดับสถาบัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาและเป็นที่คาดหวังของสังคมในการเป็นผู้นำในการส่งเสริมให้เกิดผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในที่สุดนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และกลไกการทำงานดังนี้

1.1 ด้านนโยบาย

1.1.1 ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจและนโยบายของสถาบัน ควรมีการกำหนดให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะผู้มีความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคคลต่าง ๆในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถาบัน เพื่อจะได้มีการกำหนดพันธกิจและเป้าหมายที่ชัดเจน เผยแพร่ให้บุคลากรได้ร่วมคิด ร่วมทำ มีการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน มีแผนงานรองรับการนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามนโยบาย

1.1.2 กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นจุดประสงค์ด้านหนึ่งของหลักสูตรทุกสาขาวิชา ซึ่งต้องมีการประเมินความสำเร็จของหลักสูตรโดยใช้มิตินี้เป็นเกณฑ์ด้วย จึงจะผลักดันไปสู่การนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.2. ด้านการดำเนินการ

2.2.1 เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร

- สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับปรัชญา วิสัยทัศน์ นโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งความหมายและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน
- มีแผนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องทั้งผู้สอนและบุคลากรสนับสนุนเพื่อให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
การเรียนรู้เชิงรุก (active learning)
การเรียนรู้แบบนำตนเอง
การประเมินตามสภาพจริง
ทักษะการใช้ ICT

2.2.2 วางแผนการดำเนินงาน

2.2.2.1 การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. กำหนดให้คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านหนึ่งของบัณฑิตทุกสาขา

2. ทบทวนหลักสูตรทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้เรียน เพื่อประเมินการตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตร

3. ออกแบบ วางแผน การบริหารจัดการหลักสูตรให้ตอบสนองกับหลักการในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ดำเนินงานตามแผน

5. ประเมินผลหลักสูตร ติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา

2.2.2.2 การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดแนวทาง วางแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแทนหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องหรือหน่วยการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น

2. สำรวจความต้องการจำเป็น (Need Assessment) เกี่ยวกับการฝึกอบรมและการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อจำแนกและจัดลำดับสำคัญของความต้องการจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการการศึกษาและฝึกอบรมประเภทต่างๆ ได้แก่ การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อเปลี่ยนอาชีพ เพื่อรักษาและเพิ่มพูนสมรรถนะในการทำงาน เพื่อประกอบอาชีพของตนเอง และเพื่อความรู้ ความสุขในชีวิต ของบุคคล หน่วยงาน จะได้จัดโปรแกรมการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด

3. ออกแบบพัฒนาหลักสูตรการศึกษาฝึกอบรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

4.ปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการให้วุฒิบัตรให้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนเพื่อเพิ่มคุณสมบัติหรือทักษะโดยไม่จำเป็นต้องมาเรียนเต็มโปรแกรมหลักสูตร แต่ได้รับการรับรองและนำไปใช้เพื่อเทียบโอนประสบการณ์การเรียนรู้ได้

5.เพิ่มช่องทางการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความสะดวกในการเรียนได้มากขึ้น เช่นการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อเพิ่มช่องทางและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้

6. จัดทำระบบประกันคุณภาพการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบัน

2. ระดับบุคคล

2.1 ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา ทุกระดับ ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบัน มุ่งมั่นในการพัฒนาสถาบันให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเริ่มต้นจากการเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นกับทีมงานเช่นอาจารย์ผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเรียนรู้สิ่งใหม่ เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ความรู้เป็นฐาน

2.2 อาจารย์ผู้สอน เป็นปัจจัยที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญที่สุดของการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนโดยการค้นคว้าวิจัยอย่างสม่ำเสมอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงานและกับผู้เรียนในการเรียนการสอนเพื่อกระตุนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดการเรียนรู้จากการอภิปราย การสะท้อนความคิด การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้ความรู้เป็นฐาน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตหลากหลายวิธี ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอแนะวิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้แบบนำตนเองตลอดชีวิตโดยประยุกต์ใช้ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนและแนวคิดของซานเนเก บอห์เลียส ดังนี้

รูปแบบการสอนแบบเน้นกระบวนการ

เป้าหมาย 1. ผู้เรียนมีสมรรถนะเป็นผู้เรียนรู้แบบนำตนเอง หรือ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ริเริ่มกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง วางแผนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นั้น ดำเนินการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ได้ ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง วิเคราะห์ความสำเร็จและสิ่งที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมได้

2.ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

3. ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอเพิ่มขึ้น

หลักการ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ทั้งวิธีการและแหล่งที่ใช้ในการเรียน ดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้ ในแต่ละหัวข้อการเรียน โดยผู้สอนพยายามแนะนำให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้มากกว่า 1 วิธี ใช้แหล่งเรียนรู้หลายแหล่ง

วิธีการเรียนการสอน ใช้การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการเรียนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนทำงานวิจัยหรือโครงการตามความสนใจเป็นกลุ่ม

การประเมินผล ใช้การประเมินตามสภาพจริงเพื่อให้ผลย้อนกลับให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น ใช้วิธีการประเมินหลายวิธี ให้ผู้เรียนได้ร่วมประเมินตนเองและเพื่อน เน้นการประเมินงานเชิงบวกและโปร่งใสเพื่อสร้างแรงจูงใจ

บทบาทครู เป็นผู้จัดหาเครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แนะนำแหล่งเรียนรู้ ให้คำปรึกษาวิธีการเรียนการค้นคว้าแก่ผู้เรียน เป็นผู้ดำเนินการในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้และข้อค้นพบของผู้เรียนรวมทั้งสรุปแนวคิดที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของเด็กไทยในทุกระดับเพื่อดูพัฒนาการและใช้เป็นตัวบ่งชี้สถานะปัจจุบันของคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

2.ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนโดยใช้ตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง เช่นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการ

3. ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างรากฐานที่มั่นคงของการเรียนรู้ต่อไป

4. ควรมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น เพื่อจะได้มีข้อมูลในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการดำเนินงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543, กุมภาพันธ์). " ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21." ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 3 (3) : 12 – 20

กฤศวรรณ โอปนพันธ์. (2536). ***การพัฒนาดัชนีรวมชี้วัดคุณลักษณะนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*** วิทยานิพนธ์.ค.ม. (วิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539, กันยายน). " ความพร้อมสู่สังคมยุคใหม่ ก้าวไปกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต." ***Gent.*** ฉบับที่ 36 หน้า 21

------. (2538, 30 พฤษภาคม). " ระบบการศึกษาตลอดชีวิต คืนชีวิตให้การศึกษา." ***สื่อธุรกิจ.*** : 23

------. (2539, 31 สิงหาคม). " การเรียนรู้ตลอดชีวิต ศักยภาพสู่ความสำเร็จ." ***สยามโพสต์*** . หน้า 12

---------. (2539, 1 กันยายน). " การเรียนรู้ตลอดชีวิต ศักยภาพสู่ความสำเร็จ." ***สยามโพสต์.*** หน้า 5

---------. (2540, 3 – 9 พฤษภาคม). " คนไทยควรเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต." ***MASTER*** (35) : 20.

---------. (2545, 3 – 10 มกราคม). " ปรับทัศนคติของครูสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต." ***การศึกษาวันนี้.*** หน้า 30 - 32.

--------. (2544, 29พฤศจิกายน – 6ธันวาคม). " 6 แนวทางสู่การเป็นครูผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต." ***การศึกษาวัน นี้.*** : 30 - 32

กุลธร เลิศสุริยะ. (2542 , มกราคม). " การศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 2 (2) :

คณะกรรมการการศึกษาแห่งเขตบริหารพิเศษฮ่องกง. (2545). ***การเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต : ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาของฮ่องกง.*** สุรศักดิ์ หลาบมาลา และ ศรีน้อย โพวาทอง แปล , สุมน อมรวิวัฒน์ เรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

จารุวรรณ ประทุมศรี. (2546). "การพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับมหาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ". ***ผลงานด้านมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา. ที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในงานสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 3 ปีสมศ. วันที่ 14 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์.*** กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. (2543). ***การพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน.*** ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชนะ กสิภาร์. (2545, มกราคม - มีนาคม). "วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้". ***วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา.*** 14 (41) : 9 – 16.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2544 , มีนาคม). "แหล่งการเรียนรู้ตลอกชีวิต". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 4 (6) : 19-23.

ทิพวัลย์ มาแสง. (2541 ,มิถุนายน) . "ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.***. 1 (7) : 39 - 41

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). ***ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น. (LISREL).*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. .

นงลักษณ์ วิรัชชัย; และ สุวิมล ว่องวาณิช. (2541). ***การวิเคราะห์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย.*** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร. (2543) ***การพัฒนาดัชนีรวมของคุรภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต.*** ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เปรมจิต ชนะวงศ์. (2531). 100 ***ปีพระยาอนุมานราชธน.*** ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

พิมาน แจ่มจรัส. (2542). ***ชีวิต มันสมองและการต่อสู้ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ.*** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สร้างสรรบุคส์.

พรปรียา คัตตพันธ์. (2544). "กรอบความคิดเกี่ยวกับดัชนี." **การกำหนดดัชนีทางการศึกษา: กรอบความคิดและการปฏิบัติ.** สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา หน้า 1 -16

เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์. (2545). ***การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.*** ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

รุ่งรังษี วิบูลชัย. (2544). ***การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา.*** วิทยานิพนธ์ ค.ด. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

วิชัย ตันศิริ. (2536, เมษายน – พฤษภาคม). "เครือข่ายการเรียนรู้กับการศึกษาตลอดชีวิต". ***วารสาร การศึกษาแห่งชาติ.*** 27 (4)

วิชัย ตันศิริ. (2539 , มกราคม-เมษายน). "จะจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร". ***วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.*** 11 (1) : 9-15

ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์. (2542). ***การศึกษาดัชนีบ่งชี้คุณภาพขององค์ประกอบในแฟ้มสะสมงานของของพยาบาลวิชาชีพ (ด้านการสอน)และวิทยาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข.*** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศักดิ์ชาย เพชรช่วย. (2541). ***การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ.*** วิทยานิพนธ์ ค.ม.(วิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ศิริธร ทัดติ. (2542 , เมษายน - พฤษภาคม). "การเรียนรู้ตลอดชีวิตและวิสัยทัศน์ปี 2020 ของมาเลเซีย". ***วารสารความเคลื่อนไหวการปฏิรูปการศึกษารอบโลก.*** 1 (1) : 39 – 45

--------. (2542 , เมษายน - พฤษภาคม). "การปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศญี่ปุ่น". ***วารสาร ความเคลื่อนไหวการปฏิรูปการศึกษารอบโลก.*** 1(1) : 46 – 47

สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2532). "พระยาอนุมานราชธนตามทัศนะของคนรู้จัก". ***วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์. ฉบับพิเศษเนื่องในวันพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์พระยา อนุมานราชธน 14 ธันวาคม 2512 .***

สุพนิดา ชัยวิทย์. (2546). "การพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร". ***ผลงานด้านมาตรฐานและการประกัน คุณภาพการศึกษา. ที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในงานสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 3 ปีสมศ. วันที่ 14 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์.*** กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

เสฐียรโกเศศ. (2531). ***อัตชีวประวัติของพระยาอนุมานราชธน.*** หนังสืออ่านนอกเวลารายวิชา ท401 ท 402. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช.

สมจัย อนุมานราชธน , สมศรี สุกุมลนันทน์ และ มัลลี เวชชาชีวะ. (2530). ***พระยาอนุมานราชธน พ่อของลูก.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

สมศรี สุกุมลนันทน์. (2530). ***พ่อ : พระยาอนุมานราชธน.*** มูลนิธิเสฐียรโกเศศ – นาคะประทีป จัดพิมพ์เนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี พระยาอนุมานราชธน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2545). ***การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.*** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). ***รายงานการวิจัย การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*** . สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

----------. (2544, มิถุนายน). "บทบาทหน้าที่ของสตรีชนบทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 4.(9) :16 - 22

สุรกุล เจนอบรม. (2542, มกราคม). " การเรียนรู้ตามอัธยาศัย". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 2 (2) :25 -28

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2543, กุมภาพันธ์). "ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 : ประสบการณ์จากประเทศอังกฤษ". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.*** 3 (3) : 12 – 20.

--------. (2543,กุมภาพันธ์). " พหุปัญญาบริบท." ***วารสารวิชาการ.*** 3 (2) : 49 – 54.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (1997). "การเรียนรู้ตลอดชีวิต". ***การเรียนรู้ขุม ทรัพย์ในตน.*** รายงานเสนอต่ออยูเนสโก โดยคณะกรรมาธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

---------. (2543). ***รายงานสรุปการสัมมนาเรื่อง ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต.*** สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

---------. (2543). ***รายงานสรุปการสัมมนานโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย.*** สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

---------. (2545). ***พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.*** บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). ***แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 -2549).*** กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

--------. (2544). ***ยุทธศาสตร์การพัฒนา คุณภาพ คนและการคุ้มครองทางสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549).*** กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ หน้า19 , 36.

สำเริง บุญเรืองรัตน์. (2529). ***ทฤษฎีการวัดและประเมินผลการศึกษาฉบับปรับปรุง.*** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยามศึกษา.

-------. (2540). ***ปรัชญาในวรรณคดีสมัยสุโขทัย***. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. (2542). "หลักสูตรเรียนรู้ตลอดชีวิต". ***รวมบทความวิชาการการอุดมศึกษา เอกสาร ประกอบการสัมมนาทางวิชาการ "การอุดมศึกษาในศตวรรษที่21" 26 มิถุนายน 2542***. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 27-32

อมรวิชช์ นาครทรรพ. (2540). ***ความฝันของแผ่นดิน***. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตะวันออก (มหาชน): 121-122

อาทิตยา ดวงมณี. (2540). ***การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชา ทางการวิจัยการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ***. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สาขาวิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

อานุภาพ ธงภักดี. (2546). "การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ โดยกลุ่มบุคลากรภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก". ***ผลงานด้านมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา. ที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในงานสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 3 ปีสมศ. วันที่ 14 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์***. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

อัญญาวรรณ เมธีสถาพร. (2544). ***การพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาการพยาบาลอนามัยชุมชนของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุขเขตภาคเหนือ***. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อารีเฟน อับดุลกาเดร์. (2542, มกราคม). "การศึกษาแบบสบายๆที่ต้องทำกันอย่างจริงจัง". ***วารสารการศึกษานอกโรงเรียน***. 2(2) : 18 - 20

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์. (2537). ***การพัฒนาดัชนีสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน***. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

American College of Healthcare Executives. (2001, July). "2000-01 Directory of Fellowships in Health Services Administration Using adult Lifelong Learning Concepts". (Online). Available: http://www.ache.org/pdfd/lifelong.html. Retrieved July28,2001.

Barnes, Karen Lynne. (1998). ***Curiosity and Self-Directed Learning Readiness among a sample of Baccalaureate Nursing Students***. Dissertation Abstracts. PHD (Education, Education Psychology). The University of Oklahoma.

Barry, James . (2002,July). "New approach to Lifelong Learning urged in EU". (Online). Available: http://www.iht.com/articles/47802.html. Retrieved July8,2002.

Bittner, Elizabeth. (2002). "Lifelong Learning : Implementing a generally accepted principle". ***Creative and Inclusive Strategies for Lifelong Learning*** : **Report of International Roundtable 27-29 November 2000**. UNESCO, UIE. Hamburg, Germany.

Bolhuis, Sanneke. (2003, June). "Towards process-oriented teaching for self-directed lifelong learning :

a multidimensional perspective". ***Learning and Instruction***. 13 (3) : 327-347.

Charoenwongsak, Kriengsak. (2001). "Factor Contributing to Lifelong Leaning attitudes : A study of Secondary School teachers in Bangkok. Institute of Future Studies for Development (IFD). Bangkok. Unpublished

Chien, Min-Huei. (1998). ***Moving toward a lifelong Learning Society: The Relationship of Readiness to Self-directed Learning and Resource support***. (Taiwan, China). Dissertation . Ed .D. (Education, Sciences). South Dakota : Graduate School. University of South Dakota. Photocopied.

Clarke, Nancie Mettrich. (1998). ***Adult Development and Lifelong Learning : A Woman's Perspective (woman students)***. Dissertation . Ph.D. (Education Adult and Continuing). Maryland : Graduate School University of Maryland College Park. Photocopied.

Cropley, A.J. (1977). ***Lifelong Education. A Psychological Analysis***. UNESCO Institute For Education. Hamburg

------. (1998). "Some guidelines for the reform of school curriculum in the perspective of lifelong education." in ***International review of education***. Volume XXIV UNESCO institute for education. Hamburg : 26

"Cultivating Lifelong Learning". ***New straits Times/New Sunday Times***, Sunday 24, February, 2002. (Online). Available : http://search.unesco-proap/ecaa/ . Retrieved November 21, 2002.

Dave, R.H. (1976). ***Foundation of Lifelong Education***. Unesco Institute for Education. Pergamin Press. Oxford. England.

Day, Christopher. (2001). "Innovative Teachers : Promoting Lifelong Learning For All". ***International Handbook of Lifelong Learning. Part Two***. Kluwer Academic Publishers. Dordecht. The Natherlands. p 495

De Witt, Thomas. (2002,September). "Can We Train a Lifelong Learner? ". (Online). Available: http://archpedi.ama-assn.org/issues/v155n6/ffull/ped10001.html . Retrieved September 16,2002.

------. (2001, June). "Can We Train a Lifelong Learner". ***Archives of Pediatric & Adolescent Medicine***. 155(6). (Online). Available: http://archpedi.ama-assn.org/issues/v155n6/ffull/ped1004.html. Retrieved October 30,2002.

Douglas Mewson Institute of TAFE. (2001, July). "lifelong Learning" (Online). Available: http://www.tafe.sa.edu.au/vet_div/irsi/best_prac/htm. Retrieved July27,2001.

Doukas, Christos. (2002). "Learning Cities/Region in the Framework of Lifelong Learning". ***Integrating Lifelong Learning Perspectives***. pp. 282

Dunkin, Ruth & Lindsay, Alan. (2001). "Universities as Center for Lifelong Learning : Opportunities and Threats at Institutional Level". ***International Handbook of Lifelong Learning. Part Two***. Kluwer Academic Publishers. Dordecht. The Natherlands. p 529

Elliott, Geoffrey. (1999). Lifelong Learning : ***The Politics of The New Learning Environment***. Jessica Kingsley Publishes. London and Philadelphia, England.

European Commission. (2002). ***European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning.*** Directorate-General for Education and Culture. Brussels.

Fitz-Gibbon. (1996). ***Monitoring Education : Indicators, Quality and Effectiveness.*** Cassell. London.

Fraser, Judith Ann. (1997). ***Lifelong Learning and Better Learning or Just Another Activity. A case study of the Perspective of a Teacher-Librarian and Classroom Teachers towards a Resource Center in a Secondary School.*** Master Thesis. M.Ed. (Education, Curriculum and Instruction). Canada : Graduate School. Queen' s University At Kingston (Canada). Photocopied.

Frigo, Tracey. (2001,July). "Improving the Foundations for Lifelong Learning in Secondary School. Australian Council for Educational Research. (Online). Available: http://www.library.cqu.edu.au/conference/2000/papers/frigo.htm. Retrieved July 28 , 2001.

Galbraith,Michael. W. (2001,July). "Community-Based Organizations and The Delivery of Lifelong Learning Opportunities ". (Online). Available: http://www.ed.gov/pubs/PLLIConf95/comm.html. Retrieved July30 , 2001.

Gardiner, Helen. (2001,June). "Lifelong Learning in Organizations : Differentiating Factors between Adult Employee Groups. (Online). Available: http://www.ucalgary.ca/UofC/departments/VPA/pdcl. Retrieved June29,2001.

Getshow, Varonica Ann. (1997). ***Lifelong Learning Opportunities for older adults at California Community Colleges.*** Dissertation . Ph.D. (Education, Adult and Continuing). Los Angeles : Graduate School. University of California, Photocopied.

Gorard Stephen. (2001,July). "Robbing Peter to pay Paul : resolving the contradiction of lifelong learning". (Online). Available: www.cardiff/socsi/market. Retrieved July4,2001.

Griffin Colin., (2001,July). " Lifelong Learning:Policy,Strategy and Culture ". (Online). Available: http://www.open.ac.uk/lifelomg-learning/../393B8319-0006-659F-000001570000157.htm. Retrieved July4,2001.

Hameyer,Uwe. (1979). School Curriculum in the Context of Lifelong Learning. UNESCO, UIE. Hamburg.

Hasan ,A. (1996). "Lifelong Learning". ***International Encyclopedia of Adult Education and Training.*** Edited by Albert C Tuijnman. 2nd ed. Oxford : Pergamon.

Hayes , Elizabeth. R. & Darkenwald ,Gordon. G. (1990, spring). "Attitudes toward Adult Education : An Empirically-Based Conceptualization". ***Adult Education Quarterly.*** 40(3) . 158-168.

Honey , Peter . (2001,September) . "An Identikit picture of a lifelong learner". (Online). Available: http://www.peterhoney.com/article/70. Retrieved September18,2001.

Hummel, Charles. (1988). ***School Textbooks and Lifelong Education : An Analysis of School Textbooks from Three Countries.*** Unesco Institute for Education. Hamburg.

Ingram, James B. (1979). ***Curriculum Integration and Lifelong Education.*** UNESCO Institute for Education. Pergamon Press.

Institute of Future sudies for Development. (2001, July). "Lifelong Education of Teachers : The Essential for Promoting sustainable Teacher Development in Thailand. "

(Online). Available: http://www.ifd.or.th/futurestudiessite/iapt2.htm

Ironside ,D.J. (1989). "The Field of Adult Education". ***Lifelong Learning Education for Adults : An International Handbook***. Edited by Colin J. Titmus. Oxford : Pergamon Press. 14-15

Ivanova,I. (2003, February). "Lifelong Learning a Challenge for Higher Education." (Online). Available: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/erasmus021-oth-enl- t03.htm. Retrieved February16, 2003.

Kehm ,Barbara M.. "International Higher Education, Winter 2001 : The Challenge of Lifelong Learning for Higher Education. (Online). Available: www.bc.edu/bc_org/avp/soe/cihe/newsletter/News22/text003.htm. Retrieved February16,2003.

Kemp David. (1998, March). "Pathways and Priorities for Lifelong Learning". Speech to UNESCO conference on Education for the 21st century in the Asia-Pacific Region. (Online). Available: http://www.detya.gov.au/archive/ministers/Kemp/ks300398.htm. Retrieved July 25, 2001.

Knapper ,Christopher K. & Cropley ,Arthur. J. (2000). ***Lifelong Learning in Higher Education***. Third -Edition . Kogan Page. London . 238 p

Learning Australia Inc. (2001,July a). "Lifelong Learning". (Online). Available: http://www.ala.asn.au/lll/g8.htm. Retrieved July21,2001.

------. (2001,July b). "Lifelong Learning". (Online). Available: http://www.g8cologne.de. Retrieved July21,2001.

"Lifelong Learning : An Integrated Concept between normative surplus and social inequality". (Online). Available: http://www.iris-egris.de/egris/lifelong/. Retrieved July21,2001.

"Lifelong Education of teachers : The Esstentials for Promoting Sustainable Teacher Development in Thailands. (Online). Available:http://www.ifd.or.th/futurestudiessite/iapt2.htm. Retrieved July31,2001.

Douglas, Mauoson Institute of TAFE . (2001, July). "lifelong Learning" Open Learning Unit . (Online). Available: http://www.tafe.sa.edu.au/vet_div/irsi/best_prac/htm. Retrieved July27,2001.

"Lifelong Learning in Europe :Developing a Strategie Approach". (Online). Available: http://www.enb.org.uk/lleurope.htm. Retrieved July 27, 2001.

Livneh ,Cheryl. (1988, Spring). "Characteristics of Lifelong Learners in the human services professions". ***Adult Education Quarterly***. 38 (3) :149-159

Livneh, Cheryl & Livneh ,H. (1989). "Factors differntiating high and low participants in Lifelong Learning". ***Educational and Psychological Measurement***. Vol.48 pp.637-646

Longworth ,Norman. (2001). "Learning Communities for a Learning Century". ***International Handbook of Lifelong Learning. Part Two***. Kluwer Academic Publishers. Dordecht. The Natherlands. pp 591 - 602

Ma Shuping. (2002). "Promoting Lifelong Learning in Beijing for a Learning Society". ***Integrating Lifelong Learning Perspectives.*** Carolyn Medel-Anouevo (editor). UNESCO, UIE. Hamburg Germany. pp.294 -296

Maehl ,William H. (2000). ***Lifelong Learning at it Best: Innovative Practices in Adult Credit Program.*** Jossey-Bass Publishers Sanfrancisco

Marra ,Rose M. ; et al. (1999). "Lifelong Learning : A Prelimihary Look at the Literature in View of EC2000". 29th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference. November 10-13, San Juan, Puerto Rico. pp.11a1-7-11a1-12

Medel-A◎onuevo, Carolyn ; et al. (2001). ***Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century.*** UNESCO Institute for education.

Mildred, Shaw L.G. and Graines, Brian R. (2001,July). "Experience with Learning Web." University of Calgary Canada. (Online). Available: http//www.ucalgary. Retrieved July16,2001.

Ministry of Education and Services of the Republic of Macedonia. (2001,July). "Factors that call for Lifelong Learning within Societies. (Online). Available: http://www.mno.gov.mk/en/faktori.htm. Retrieved July30,2001.

Nyiri, Roseann Bryer. (1997). ***The Relationship between Effective Teaching Lifelong Learning, and the Implementation of Current Best Practices.*** Dissertation . Ed.D. (Education, Curriculum and Instruction). Graduate School. Duquesne University. Photocopied.

Oddi ,Lorys. F. (1986., winter) "Development and validation of an instrument to identify self-directed continuing learners." ***Adult education quarterly.*** 36(2) 97 - 107

Oddi ,Lorys F. ; et al. (1990, spring). "Construct validation of Oddi continuing learning inventory." ***Adult education quarterly.*** 40(3) : 139 - 145

Osaka,Toshio. (2002). "The Role of Inter-generational Programs (IP) in Promoting Lifelong Learning for All Ages". ***Integrating Lifelong Learning Perspectives.*** pp.188-189

Owen, John M. & Rogers, Patricia J. (1999). ***Program Evaluation Forms and Approaches.*** International edition. SAGE Publications. London. p173

Ozuah, PO. et al. (2001, July). "Impact of problem-based learning on residents' self- directed learning". ***Archives of Pediatric & Adolescent Medicine.*** 155 : 669-672. (Online). Available: http://archpedi.ama-assn.org/issues/v155n6/ffull/ped1004.html. Retrieved July16,2001.

"Plano ISD Lifelong Learner Traits". (2001, July). (Online). Available:http://www.k-12.pisd.edu/currInst/IC/lifelong.htm. Retrieved July16,2001.

Pongrate, Elaine M. (1996). ***Lifelong Learning in Young Adult Literature*** (Adult Education). Dissertation Abstract. DED (Education, Adult and Continuing). The Pennsylvania State University.

Pryor W. Brandt. (1990, spring). "Predicting and Explaining Intentions to Participate in continuing Education : An Application of The Theory of Reasoned Action". ***Adult Education Quarterly.*** 40 (3) :146-147.

Rubenson K. (1989). "Adult Education Research". ***Lifelong Education for Adults : An International Handbook.*** Edited by Colin J. Titmus. Oxford : Pergamon Press. pp 507-512

Saambrook, Sally and Stewart, Jim . "Influencing Factors on Lifelong Learning and HRD Practice : Comparison of Seven European Countries. (Online). Available: http://www.Leeds.ac.uk/educol/documents/000001160.htm. Retrieved July21,2001. http://www.detya.gov.au/archieve/ministers/kemp/ks300398.htm. Retrieved July25,2001.

Smith, Jim & Spurling, Andrea. (1999). ***Lifelong Learning Riding the Tiger.*** Cassell. London

Study Guide " what is a lifelong leaner". (Online). Available: http://www.cqu.edu.au/business/bus25131/sguide/intro.htm. Retrieved July27,2001.

Taylor, Richard. (2003, February). "Lifelong Learning in Higher Education in Western Europe : Myth or Reality?". (Online). Available: www.iiz-dvv.de/englisch/Publikationen/Ewb_ausgaben/56_2001/eng_taylor.htm. Retrieved: February 16, 2003.

Tores, Maria Rosa. (2002). "Lifelong Learning for all in the North, Education for all in the South". ***Integrating Lifelong Learning Perspectives.*** edited by Carolyn Medel - Anonuevo. UNESCO, UIE. Hamburg. Germany. p.9

Tremlett, Lewis. (1997). ***An Investigation of Lifelong Learning in the Context of Traditional Educational Policy and Practice*** (Traditional Education). Dissertation Ph.D. (Education, Adult and Continuing). Toronto : Graduate School . University of Toronto (Canada). Photocopied.

Walter , Shirley. (2003, February). **Symposium 17 : Lifelong Learning , Higher Education and Active Citizenship? Thursday , 29 March 2001.** (Online). Available : www.epu.uwc.ac.za/ConferenceProceedings/SymposiumReports/ReportSymposium17. Retrieved February16,2003.

Wang, Tianhong. (1996). ***Learning in All Dimensions : A Study of How Contemporary Chinese Adults Learn outside Formal Institutions.*** Master Thesis. M.A. (Education, Adult and Continuing). Toronto : Graduate School. University of Toronto (Canada). Photocopied.

Warren, Erica Marjorie. (1998). ***Impact of an Initial Learning Disabilities Diagnosis in college on an Adult's sense as a Lifelong Learner.*** Dissertation . Ed.D. (Education, Adult and Continuing). Georgia: Graduate School. University of Georgia. Photocopied.

"2nd Euroconference Lifelong Learning in Europe" : Differences verses Divisions. (Online). Available: http://www.iris-egris.de/egris/lifelong/liosbon.phtml. Retrieved July27,2001.

The University of Queensland Australia. (2001, July). "01 Lifelong Learners". (Online). Available: http://www.vacs.ug.edu.au/overview.html. Retrieved July 28, 2001.

"2000-01 Directory of Fellowships in Health Services Administration Using adult Lifelong Learning Concepts". (Online). Available: http://www.ache.org/pdfd/lifelong.html. Retrieved July 28, 2001.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ฯ
ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

1. ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี	ที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
2. ศาสตราจารย์นายแพทย์อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต	คณบดีคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
3. ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์	อาจารย์ดีเด่น ของที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2545
5. ศาสตราจารย์ ดร.สุทัศน์ ยกส้าน	นักวิทยาศาสตร์ดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2535
6. ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กสิภาร์	กรรมการสภามหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
9. รองศาสตราจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี	สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
11. ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ	รองปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ
12. ดร.ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์	ผู้อำนวยการศูนย์อุดมศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชีย (RIHED)
13. ดร.กล้า สมตระกูล	อธิบดีกรมศาสนา
14. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน
15. ดร.ศิริพรรณ ชุมนม	ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา
16. คุณจินดา ตันตราจิณ	เจ้าของผู้บริหาร ร.ร.จินดาพงศ์, จินดาภรณ์ และจินดาวิทย์ นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร..สุนันท์ ศลโกสุม	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. องอาจ นัยพัฒน์	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกตัวบ่งชี้

1.	ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
2.	ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์	
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กสิภาร์	กรรมการสภามหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (ASIAN UNIVERSITY)
5.	รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี	สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
6.	ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
7.	ดร.วิเชียร เกตุสิงห์	ที่ปรึกษาด้านการวางระบบการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
8.	ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	ปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ
9.	ดร.สวัสดิ์ ตี่ชื่น	รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
10.	ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
11.	ดร.ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์	ผู้อำนวยการศูนย์อุดมศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชีย (RIHED)
12.	ดร.สุชาติ เมืองแก้ว	รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
13.	รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนต์ สกลไชย	อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น
14.	ดร.สมประสงค์ วิทยเกียรติ	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
15.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.นำยุทธ สงค์ธนาพิทักษ์	อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
16.	รองศาสตราจารย์.ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์	คณะบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
17.	ดร.องอาจ นัยพัฒน์	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
18.	ดร.ศิริพรรณ ชุมนุม	ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา
19.	ดร.บุญยงค์ เวชมณีศร์	รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
20.	ดร.สิริพร บุญญานันต์	รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ข้อมลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

รายการ	ประเภท	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สถาบัน	คณะ	139	30.9
	วิทยาเขต	311	69.1
2. เพศ	ชาย	175	38.9
	หญิง	259	57.6
	ไม่ตอบ	16	3.5
3. อายุ	น้อยกว่า 30 ปี	58	12.9
	30 - 40	112	24.9
	41 - 50	199	44.2
	51 - 60	72	16.0
	ไม่ตอบ	9	2.0
4. ตำแหน่ง	ผู้บริหาร	148	32.9
	ผู้สอน	294	65.3
	ไม่ตอบ	8	1.8
5. ระดับตำแหน่งผู้บริหาร	หัวหน้าแผนก / สาขา	55	37.1
	หัวหน้าคณะ / หัวหน้าภาค	26	17.6
	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ / รองคณบดี	62	41.9
	ผู้อำนวยการ / คณบดี	5	3.4
	รวม	148	
ระดับตำแหน่งผู้สอน	อาจารย์	104	35.4
	อาจารย์	133	45.2
	อาจารย์	19	6.5
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	36	12.2
	รองศาสตราจารย์	2	0.7
	รวม	294	
6. ประสบการณ์การทำงาน	น้อยกว่า 10 ปี	131	29.1
	10 - 20 ปี	157	34.9
	มากกว่า 20 ปี	156	34.7
	ไม่ตอบ	6	1.3
7. ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	107	23.8
	ปริญญาโท	307	68.2
	ปริญญาเอก	29	6.4
	ไม่ตอบ	7	1.5

ภาคผนวก ข

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ 1

แบบสัมภาษณ์ 2

แบบสอบถาม 1

แบบสอบถาม 2

แบบสอบถาม 3

แบบสอบถาม 4

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มากำหนดกรอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อมูลทั่วไป
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....ตำแหน่ง.....
วุฒิการศึกษา.....สถานที่ทำงาน.....
วัน เวลา และสถานที่ ที่ให้สัมภาษณ์ .....

คำถาม

1. ท่านให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าอย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าคุณลักษณะและการแสดงออกที่จะบ่งชี้ว่า บุคคลเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยอะไรบ้าง

คุณลักษณะ

.....
.....
.....
.....
.....

พฤติกรรมการแสดงออก .....

.....
.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าบทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีอะไรบ้าง

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

สำหรับระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับบทบาทใด

.....

.....
.....

4. ท่านคิดว่าในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญในเรื่องใด และในระดับใด

คุณลักษณะ .....

.....

.....

พฤติกรรม .....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตดังที่ระบุไว้ในข้อ 4 ควรจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการจัดโอกาสและแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่า สถาบันอุดมศึกษา ควรมีบทบาทในการศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลตัวอย่างในสังคมไทย เพื่อให้ผู้เรียนหรือบุคคลอื่นๆได้ใช้เป็นแบบอย่าง หรือไม่ ถ้าควร จะทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

8. ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามประกอบการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. การวิจัยนี้ มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษา และการประเมินความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.ในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านได้พิจารณาให้ความคิดเห็นว่าในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรใช้เกณฑ์อะไรบ้างที่จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ดี โดย

2.1 พิจารณาจากคุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการศึกษาเอกสารว่าแต่ละข้อมีความเหมาะสมในการใช้เป็นเกณฑ์การคัดเลือกหรือไม่

2.2 เสนอแนะเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพิ่มเติม

ผลที่ได้จากความคิดเห็นของท่านจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ในขั้นต่อไป ซึ่งมีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้

นางนิตยา สำเร็จผล
ผู้วิจัย

1. คุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้ที่ได้รวบรวมจากเอกสารต่างๆ

โปรดกา ✓ ลงในช่องที่ท่านคิดว่าควรใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้	ความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1. สามารถสื่อความหมาย แปลความได้ถูกต้อง เข้าใจได้ง่าย			
2. สามารถวัดสิ่งที่ต้องการได้ตรงและครอบคลุม			
3. มีความเชื่อมั่นในการวัด			
4. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง			
5. มีประโยชน์ในการนำไปใช้			

2. ท่านคิดว่าในการคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมีการเพิ่มเติมเกณฑ์อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถาม
ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามประกอบการวิจัย**เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษา** ในการตอบแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายให้ท่านได้กรุณาพิจารณาคัดเลือกตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษา ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพิจารณาคุณภาพตัวบ่งชี้ในประเด็นต่อไปนี้

1. ***ความตรงในการเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต***
2. ***ความชัดเจนของตัวบ่งชี้ สามารถสื่อความหมาย แปลความได้ถูกต้องเข้าใจง่าย***
3. ***ความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้จริง***
4. ***ความเป็นประโยชน์ของตัวบ่งชี้ในการนำไปใช้***

และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลข 0 หรือ 1 ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

0 หมายถึง ตัวบ่งชี้**ไม่มีคุณภาพ**ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ และเป็นประโยชน์

1 หมายถึง ตัวบ่งชี้**มีคุณภาพ**ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ และเป็นประโยชน์

ตัวอย่าง

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
ผู้เรียน								
3. คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต								
3.1 มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้อยากเห็น		✓		✓		✓		✓

2. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษา แบ่งตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต **ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต** ประกอบด้วยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต **ที่มีเป้าหมายในการจัดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ประกอบด้วยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของการจัดการศึกษาที่มุ่งขยายโอกาสในการเรียนรู้ให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรอย่างทั่วถึง เพียงพอ เข้าถึงได้ และมีคุณภาพ

3. **ผลจากการตอบแบบสอบถามนี้** จะนำมาใช้ในการพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษา ที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษา การประเมินการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งในการวิจัยพัฒนาต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา								
1. ภูมิหลังทางครอบครัว								
1.1 เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่								
1.2 อาชีพและรายได้ของพ่อแม่								
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่								
2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม								
2.1 เจตคติต่อการเรียน								
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน								
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต								
3.1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง								
- ศรัทธาและเห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้ชีวิตดีขึ้น								
- มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้								
3.2. ทักษะและความสามารถในการเรียนรู้								
- มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ								
- มีทักษะภาษาอังกฤษ								
- มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)								
3.3. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง								
- การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ								
- การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้								
- การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้								
- การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง								
- การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์								

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
3.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา								
- เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ในที่ทำงานและชุมชน								
- มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง								
3.5 คุณลักษณะทั่วไป								
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้อยากเห็น								
- รักการอ่าน การค้นคว้า ไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ								
- มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง ชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น								
- เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง								
- ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ								
- มีเป้าหมายในชีวิต								
- มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้								
- มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ หรือมีความเชื่อในสมรรถนะของตน (self efficacy)								
- มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
ผู้สอน								
1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
3. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
4. เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้								
5. มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ								
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต								
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน								
8. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง								
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้ และกำกับดูแลการ เรียนรู้แก่ผู้เรียน								
10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอน นอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ								
11. เข้าร่วมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง								
12. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน								
13. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้								
14. การประเมินอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
ผู้บริหาร								
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต								
4. มีความสามารถในการสร้างการยอมรับนโยบาย และความเป็นหนึ่งเดียวของทีมงาน								
5. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
บุคลากรสนับสนุน								
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน								
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้								
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป								
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์								
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ								
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม								
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก								
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
การจัดการเรียนการสอน								
1. จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ								
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ								
- การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – directed Learning)								
- การเรียนรู้แบบกระตือรือล้น (Active Learning)								
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)								
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research – based Learning) โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง								
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้								
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ								
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย								
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม								
- ฝึกการวิจารณ์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า								
5. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้								
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด								
7. การประเมินผลการเรียน								
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้								
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า								
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้								
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประเมิน								
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
การจัดหลักสูตร								
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร								
2. มุ่งเน้นจัดหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับสถานประกอบการ เช่น จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา								
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Curricula)								
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน								
5. การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม								
6. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ								
7. มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งวิชาชีพและเทคโนโลยีทุก 5 ปี โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ								
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบัน ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน								
2. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสม การให้เสรีภาพในการให้เกรด								
3. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ								
4. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบัน ที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่								
5. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล								
6. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

ตอนที่ 2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
นโยบายและการจัดการ								
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน โดย								
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน								
การมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้								
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพของเศรษฐกิจสังคมต่ำ								
2. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้								
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้								
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้								
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน								
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล								
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น								
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้								

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับคุณภาพ							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	0	1	0	1	0	1	0	1
การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร								
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น								
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน จากทั้งในระบบ และนอกระบบ								
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ								
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้ และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม								
5.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป								
งบประมาณ								
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน								
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น								
คุณภาพ								
1.ผู้ผ่านการเรียนรู้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำงานและประกอบอาชีพ								
2. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้								
3 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ								
4. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

_____

_____

แบบสอบถาม
น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย **เพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบันอุดมศึกษา** โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ส่วนที่ 2. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการจัดโอกาสของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ในการตอบแบบสอบถามนี้ ขอให้ท่านพิจารณาตามลำดับดังนี้

1. พิจารณา**กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ**โดยให้ค่าน้ำหนักความสำคัญเป็น ร้อยละ ที่รวมกันทุกองค์ประกอบเป็น100
2. พิจารณา**กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ**ทีละองค์ประกอบ โดยให้ค่าน้ำหนักความสำคัญด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

เมื่อ 5 = ตัวบ่งชี้นั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด
4 = ตัวบ่งชี้นั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับมาก
3 = ตัวบ่งชี้นั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับปานกลาง
2 = ตัวบ่งชี้นั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับน้อย
1 = ตัวบ่งชี้นั้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการวิจัย ขอท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทั้งฉบับ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตอบแบบสอบถามนี้

ตอนที่1.องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	น้ำหนักความสำคัญ ร้อยละ
1.ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา	
2.ผู้สอน	
3.ผู้บริหาร	
4.บุคลากรสนับสนุน	
5. นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ	
6. การจัดหลักสูตร	
7.การจัดการเรียนการสอน	
8.การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน	

1.2 น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา					
1. ภูมิหลังทางครอบครัว					
1.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้					
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่					
2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม					
2.1 เจตคติต่อการเรียน					
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต					
3.1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
- เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง					
- เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์					
- มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้					
3.2.มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้					
- มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ					
- มีทักษะการคิด					
- มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)					
3.3. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
- การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง					
- การใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ					
- การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้					
- การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้					
- การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง					
- การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์					
3.4 คุณลักษณะทั่วไป					
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน					
- รักการอ่าน การค้นคว้า					
- มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
- เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง					
- ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ					
- มีเป้าหมายในชีวิต					
- มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้					
- มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้					
- มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้					
3.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
- มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา					
- มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ผู้สอน					
1. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
4. มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ					
5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และ การจัดสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต					
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน					
8. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้					
9. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้ และความรักในการเรียนรู้					
10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในและนอกสาขาวิชาที่สอน และวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ					
11. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน					
12. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็น ผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้ กำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน					
ผู้บริหาร					
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต					
4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
บุคลากรสนับสนุน					
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน					
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ					
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน					
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ					
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมกับวิธีการสอน การให้เสรีภาพในการให้เกรด					
5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบัน ที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่					
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล					
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
การจัดหลักสูตร					
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตรสาขาวิชา					
6. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ					
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Curricula)					
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขา สอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน					
5. การนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม					
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน					
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป					
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำ ด้านการสอน และการเรียนรู้แก่อาจารย์					
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์ และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ					
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม					
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก					
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
การจัดการเรียนการสอน					
1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ					
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed Learning)					
- การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)					
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)					
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน(Research – based Learning) โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง					
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้					
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ					
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม					
- ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า					
5.จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้					
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด					
7. การประเมินผลการเรียน					
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้					
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า					
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้					
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง					
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้					

ตอนที่ 2.องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	น้ำหนักความสำคัญ ร้อยละ
1.นโยบายและการจัดการ	
2.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	
3.การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร	
4.การจัดหางบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้	
5.การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม	
6.คุณภาพ	

2. 2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
นโยบายและการจัดการ					
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน					
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในและนอกสถาบัน					
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน					
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล					
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น					
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้					

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร					
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น					
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน จากทั้งในระบบ และนอกระบบ					
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ					
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้ และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม					
5.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป					
การจัดหางบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้					
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน					
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียน ให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น					
การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม					
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคมต่ำ					
2. ค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้					
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้					
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้					
คุณภาพ					
1. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้					
2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ					
3. มีระบบประกันคุณภาพจัดการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้					

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็น**แบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์และผู้บริหารสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ที่มีต่อตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันอุดมศึกษา**ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 ท่าน

ในการตอบแบบสอบถามนี้ ให้ท่านโปรดประเมินระดับความคิดเห็นเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นความคิดเห็นในด้านความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ปฏิบัติ

ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นในด้านการปฏิบัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

โดยใช้ มาตราการประมาณค่า 5 ระดับ

5 = ตัวบ่งชี้นั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด / ตัวบ่งชี้นั้นมีการปฏิบัติจริงในปัจจุบันในระดับมากที่สุด

4 = ตัวบ่งชี้นั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก / ตัวบ่งชี้นั้นมีการปฏิบัติจริงในปัจจุบันในระดับมาก

3 = ตัวบ่งชี้นั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับปานกลาง / ตัวบ่งชี้นั้นมีการปฏิบัติจริงในปัจจุบันในระดับปานกลาง

2 = ตัวบ่งชี้นั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับน้อย / ตัวบ่งชี้นั้นมีการปฏิบัติจริงในปัจจุบันในระดับน้อย

1 = ตัวบ่งชี้นั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด / ตัวบ่งชี้นั้นมีการปฏิบัติจริงในปัจจุบันในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นที่มีต่อกลุ่มตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ผลจากการตอบแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.1 ส่วนที่เป็นความคิดเห็นด้านระดับความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของกลุ่มตัวบ่งชี้จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ต่อไป

3.2 ส่วนที่เป็นความคิดเห็นด้านระดับการปฏิบัติจริงในสภาพปัจจุบันของกลุ่มตัวบ่งชี้จะนำไปวิเคราะห์เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงสถานภาพในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนะการวางแผนในอนาคต

เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของผลการวิจัย ขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามทั้งฉบับ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ น้อยกว่า 30 ปี
   ☐ 30 – 40 ปี
   ☐ 41 – 50 ปี
   ☐ 51 – 60 ปี

3. ตำแหน่ง
   3.1 สำหรับอาจารย์ผู้สอน ☐ อาจารย์ 1 ☐ อาจารย์ 2
   ☐ อาจารย์ 3
   ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
   ☐ รองศาสตราจารย์
   3.2 สำหรับผู้บริหาร ☐ หัวหน้าแผนกวิชา / หัวหน้าสาขาวิชา
   ☐ หัวหน้าคณะวิชา / หัวหน้าภาค
   ☐ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ / รองคณบดี
   ☐ ผู้อำนวยการ / คณบดี

4. ประสบการณ์การสอน / การบริหาร
   ☐ น้อยกว่า 10 ปี
   ☐ 10 – 20 ปี
   ☐ มากกว่า 20 ปี

5. วุฒิการศึกษา
   ☐ ปริญญาตรี
   ☐ ปริญญาโท
   ☐ ปริญญาเอก

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา										
1. ภูมิหลังทางครอบครัว										
1.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้										
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่										
2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม										
2.1 เจตคติต่อการเรียน										
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน										
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต										
3.1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
- เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง										
- เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์										
- มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้										
3.2.มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้										
- มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ										
- มีทักษะการคิด										
- มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(ICT)										
3.3. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
- การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง										
- การใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ เช่นห้องสมุด สื่อต่างๆ										
- การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ในทุกรูปแบบการเรียนรู้										
- การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้										
- การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง										
- การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา										
3.4 คุณลักษณะทั่วไป										
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน										
- รักการอ่าน การค้นคว้า										
- มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น										
- เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง										
- ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ										
- มีเป้าหมายในชีวิต										
- มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้										
- มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้										
- มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้										
3.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
- มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา										
- มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง										

ผู้บริหาร										
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต										
4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ผู้สอน										
1. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
4.มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ										
5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง										
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต										
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน										
8. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้										
9. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้										
10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในและนอกสาขาวิชาที่สอน และวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ										
11. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน										
12. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้ กำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน										
บุคลากรสนับสนุน										
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน										
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ										
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน										
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ										
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง										
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมกับวิธีการสอน การให้เสรีภาพในการให้เกรด										
5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบัน ที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่										
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล										
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน										
การจัดหลักสูตร										
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตรสาขาวิชา										
2. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ										
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Curricula)										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
การจัดหลักสูตร										
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขา สอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน										
5. การนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่าง กว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม										
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน										
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป										
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์										
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ										
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม										
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก										
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
การจัดการเรียนการสอน										
1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ										
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ										
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed Learning)										
- การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)										
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)										
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research – based Learning) โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการ ความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง										
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้										
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ										
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย										
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม										
- ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า										
5. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้										
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด										
7. การประเมินผลการเรียน										
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้										
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า										
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้										
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง										
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้										

ตอนที่ 2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
นโยบายและการจัดการ										
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน										
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน										
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้										
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน										
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล										
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น										
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้										
การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร										
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น										
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ										
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่าง ๆ										
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม										
5.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป										

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					ระดับการปฏิบัติจริง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
การจัดหางบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้										
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน										
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น										
การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม										
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพของเศรษฐกิจสังคมต่ำ										
2. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้										
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้										
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้										
คุณภาพ										
1. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้										
2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ										
3. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้										

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

2. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 การประเมินตนเองของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของคุณลักษณะที่มี ในด้านประสบการณ์ของการเรียนรู้เดิม และคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษาในสถาบัน ในด้าน บุคลากร การจัดการเรียนการสอน และการให้บริการและสนับสนุนการเรียนรู้

เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลการวิจัย โปรดตอบแบบสอบถามทั้งฉบับ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่นักศึกษา สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการวิจัยนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. ระดับ ☐ ปริญญาตรี ชั้นปีที่ .....
☐ ปวส. ชั้นปีที่ .....

3. สาขาวิชา .....

4. ภูมิหลังทางครอบครัว

4.1 อาชีพของบิดา /มารดา / ผู้ปกครอง ☐ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
☐ ประกอบอาชีพส่วนตัว
☐ พนักงานบริษัท
☐ เกษตรกร
☐ อื่นๆ ระบุ.....

4.2 บิดา /มารดา / ผู้ปกครอง เห็นคุณค่าและความจำเป็นของการเรียนรู้
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

4.3 บิดา /มารดา / ผู้ปกครอง ให้ความสนับสนุนการเรียนรู้
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

ตอนที่1.การประเมินตนเอง

โปรดประเมินระดับของคุณลักษณะต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง ดังต่อไปนี้

5 = นักศึกษามีคุณลักษณะนั้นในระดับมากที่สุด
4 = นักศึกษามีคุณลักษณะนั้นในระดับมาก
3 = นักศึกษามีคุณลักษณะนั้นในระดับปานกลาง
2 = นักศึกษามีคุณลักษณะนั้นในระดับน้อย
1 = นักศึกษามีคุณลักษณะนั้นในระดับน้อยที่สุด

รายการคุณลักษณะ	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
ประสบการณ์ของการเรียนรู้เดิม					
1.ก่อนเข้าศึกษาในสถาบันนี้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการเรียน					
2. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน					
เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
1. เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง					
2.. เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์					
3. มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้					
ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
1. มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ					
2. มีทักษะการคิด					
3. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)					

รายการคุณลักษณะ	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
1. สามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง					
2. สามารถใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ					
3. สามารถใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้					
4.สามารถใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้					
5. สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง					
6. สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์					
บุคลิกภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
1. มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน					
2. รักการอ่าน การค้นคว้า					
3. มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
4. เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง					
5. ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ					
6. มีเป้าหมายในชีวิต					
7. มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้					
8. มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้					
9. มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้					
พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
1. มีการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เช่น การอ่านหนังสือ การหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ					
2. มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบในการจัดการศึกษาของสถาบัน

2.1 ด้านบุคลากร

โปรดประเมินระดับของคุณลักษณะต่อไปนี้ของบุคลากรในสถาบัน และทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง ดังต่อไปนี้

5 = บุคลากร มีคุณลักษณะนั้นในระดับมากที่สุด
4 = บุคลากรมีคุณลักษณะนั้นในระดับมาก
3 = บุคลากรมีคุณลักษณะนั้นในระดับปานกลาง
2 = บุคลากรมีคุณลักษณะนั้นในระดับน้อย
1 = บุคลากรมีคุณลักษณะนั้นในระดับน้อยที่สุด

รายการองค์ประกอบ	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
อาจารย์ผู้สอน					
1. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
2. มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ					
3. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
4. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และ การจัดสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต					
5. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน					
6. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำนักศึกษาได้					
7. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้ และความรักในการเรียนรู้					
8. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในและนอกสาขาวิชาที่สอน และวิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ					
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็น ผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้ กำกับดูแลการเรียนรู้แก่นักศึกษา					
บุคลากรสนับสนุน (เช่น เจ้าหน้าที่ห้องสมุด)					
1. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่นักศึกษา					

2.1 ด้านการเรียนการสอน

โปรดประเมินระดับของการจัดการเรียนการสอน /การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักศึกษาในสถาบัน และทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง ดังต่อไปนี้

5 = มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด 4 = มีการปฏิบัติในระดับมาก

3 = มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง 2 = มีการปฏิบัติในระดับน้อย

1 = มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

รายการองค์ประกอบ	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
การจัดการเรียนการสอน					
1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ					
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง					
- การเรียนรู้ด้วยการกระทำ					
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน					
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน เช่นให้ผู้เรียนได้ทำโครงงาน โครงการวิจัย ที่มีการบูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง					
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้					
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ					
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม					
- ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า					
5.จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้					
6. การประเมินผลการเรียน					
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้					
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า					
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้					
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง ใช้วิธีการประเมินหลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การประเมิน					

รายการองค์ประกอบ	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน					
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป					
2. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ					
3. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม					
4. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก					
5. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร					

ภาคผนวก ค

ผลการสัมภาษณ์

ตารางการสัมภาษณ์
สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์
ตัวอย่างผลการสัมภาษณ์

ตารางวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

วัน / เวลา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	สถานที่
อังคารที่ 26 พ.ย. 2545 เวลา 11.00 – 12.15	ศ.ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์	ชั้น 4 บัณฑิตวิทยาลัย ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
พฤหัสบดีที่ 28 พ.ย. 2545 14.30 – 15.45	ดร.กล้า สมตระกูล อธิบดีกรมการศาสนา	กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
เสาร์ 30 พ.ย. 2545 เวลา 09.50 – 10.45	รศ.ดร. สุรศักดิ์ หลาบมาลา อดีตที่ปรึกษา ดร.รุ่ง แก้วแดง	บ้าน รศ.ดร.สุรศักดิ์ พุทธมณฑล สาย 2
จันทร์ที่ 2 ธ.ค. 2545 เวลา 10.45 – 12.10	ดร.ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์ ผอ. ศูนย์ RIHED	อาคารทบวงมหาวิทยาลัย ชั้น 5
4 ธ.ค. 2545 เวลา 08.30 – 09.30	รศ.ดร. ชนะ กสิภาร์	ม.วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
ศุกร์ที่ 6 ธ.ค. 2545 เวลา 09.00 – 10.05	รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่	ชั้น 4 บัณฑิตวิทยาลัย ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
ศุกร์ที่ 6 ธ.ค. 2545 เวลา 17.15 – 18.30	ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	ห้องรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
เสาร์ที่ 7 ธ.ค. 2545 เวลา09.00 – 10.00	ศ.นพ. อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต	ม.ธุรกิจบัณฑิตย์
จันทร์ที่ 9 ธ.ค. 2545 เวลา 13.45 – 14.40	ดร.ศิริพรรณ ชุมนุม ผอ.กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา	ห้องผอ.กองแผนงาน กรม อาชีวศึกษา
พุธที่11 ธ.ค. 2545 เวลา 11.00 – 12.05	ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ ผอ.กองพัฒนาการศึกษานอก โรงเรียน	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
พฤหัสบดีที่12 ธ.ค. 2545 เวลา 10.30 – 11.45	รศ.ดร. สุมาลี สังข์ศรี	สาขาศึกษาศาสตร์ มสธ.
พฤหัสบดีที่12 ธ.ค. 2545 เวลา 14.00 – 15.00	ศ.ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์	ห้องรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
พฤหัสบดีที่19 ธ.ค. 2545 เวลา 11.15 – 12.15	คุณจินดา ตันตราจิณ เจ้าของโรงเรียน จินดาวิทย์ , จินดาพงศ์ , จินดาภรณ์	รร.จินดาพงศ์ ซอยอ่อนนุช
ศุกร์ที่ 20 ธ.ค. 2545 เวลา 10.00 – 11.15	ศ.ดร. สุทัศน์ ยกส้าน	ห้อง ศ. สาโรช บัวศรี ชั้น 6 อาคารหอสมุด มศว.
ศุกร์ที่ 20 ธ.ค. 2545 เวลา 13.30 รับเอกสาร	ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ตอบคำถามโดยการเขียนเป็นเอกสาร
พฤหัสบดีที่ 9ม.ค. 2546 เวลา 8.40 – 10.15	ศ.นพ. เกษม วัฒนชัย องคมนตรี	ม.หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ วิทยาเขตยศเส

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ.ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์
วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545 เวลา 11.00 – 12.10 น
ห้องพัก ชั้น4 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา เกิดความตั้งใจของตัวเอง ไม่ใช่เกิดจากใครบังคับ มีการค้นคว้าตลอดเวลา มีการสังเกตสิ่งที่กระทำ จากแหล่งใดก็ได้นำมาทำให้เกิดความรู้ใหม่ เกิดการพัฒนา

2.คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ตั้งใจจากตัวเองในการเรียนรู้
2. แสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง เช่น การอ่านหนังสือ การเข้าร่วมสัมมนา การทำวิจัย (ในระดับสูง)
3. ต้องเขียน / แสดงออกให้เห็นประจักษ์ว่าเขาได้เรียนรู้มา ไม่ว่าจะเรียนรู้จากวิธีใด เช่น จากการอ่าน การสังเกต การทำวิจัย การเข้าร่วมสัมมนา ต้องเขียนอธิบายให้คนอื่นเขารู้

สรุปคุณลักษณะ

1. ชอบอ่าน (อ่านหนังสือ ดูทีวี ...ประเภทใดก็ได้) ใฝ่หาความรู้ใส่ตัวเสมอ ชอบค้นคว้า ช่างสังเกต
2. ชอบเขียน ชอบบอกเล่าให้คนอื่นได้รับรู้ในสิ่งที่ตนรู้ (ส่งเสริมให้คนอื่นได้เรียนรู้ด้วย)
3. ริเริ่มเรียนรู้ด้วยตัวเอง เปิดใจรับรู้สาระทุกชนิดที่สนใจ

พฤติกรรมที่แสดงว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ต้องการ

ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อ่านหนังสือ เข้าร่วมการสัมมนา การอภิปราย ช่างสังเกต

การวัด (ตัวบ่งชี้)

- อ่านหนังสืออยู่เสมอ
- ชอบอ่านหนังสือ
- ชอบฟังอภิปราย
- ชอบซักถาม
- ชอบสังเกต
- ชอบเผยแพร่ความรู้

มีแผนการที่จะเรียนต่อใหม่

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. หลักสูตร
   - ในหลักสูตรต้องมีการส่งเสริมให้อ่านหนังสือและวิจารณ์
   - ให้นักศึกษาได้เห็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต / การเรียนรู้ตลอดชีวิต
   - ให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมและเห็นการอภิปราย
2. ผู้เรียน
   - มีพื้นฐานของการใฝ่เรียนใฝ่รู้
3. กระบวนการเรียนการสอน
   - ทุกวิชาต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำ project แล้วให้เขียน paper เผยแพร่ลงตีพิมพ์ในวารสาร
   - ให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ บทความ งานวิจัย และให้วิจารณ์สิ่งที่อ่าน ฝึกการเขียน การค้นคว้า การทำวิจัย
4. การบริหาร

- ต้องให้คุณค่าแก่การเรียนรู้ ส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ให้งบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ (หนังสือ) มากกว่าอย่างอื่น

5. อาจารย์

- เป็นแบบอย่าง อาจารย์ต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อ่านหนังสืออยู่เสมอ

6. การประเมินผล

- ให้มีการเก็บสะสมหน่วยกิต
- ไม่มีการretire แต่ให้ certificate ตามระดับเช่น เรียน 4ภาคการศึกษาได้ certificate ถ้าเพิ่มอีก1ภาคได้ diploma ครบ 6ภาค ได้Bachelor
- เปิดโอกาสเข้าเรียนเมื่อไรก็ได้ ทุกภาค

7. การสนับสนุน

- จัดหาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ให้มีจำนวนหนังสือ อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้เพียงพอต่อความต้องการ
- ให้งบประมาณเพื่อจัดหาสื่อการเรียนรู้
- จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดสัมมนา ให้กับทั้งอาจารย์และนักศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจากประสบการณ์

- ครอบครัว พ่อแม่ อ่านหนังสือให้ฟังก่อนนอน ส่งเสริมให้อ่านหนังสือ (เฉพาะที่เป็นสาระ)
- จากการเรียน ได้เรียนวิชา Know your library ทำให้ได้รู้จักหนังสือ รู้จักค้นคว้า ทำให้รักการอ่าน
- อาจารย์ เป็นผู้แนะนำให้อ่านดะ จึงอ่านทุกเล่ม
- ผู้ใหญ่ชี้นำ ให้รักการอ่าน

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ดร.กล้า สมตระกูล
วันที่ 29 พฤศจิกายน 2545 เวลา 14.40 – 16.10 น
ห้องอธิบดีกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้อะไรก็ได้ที่นำไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ ที่เกิดประโยชน์แก่เขา ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจว่าอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเขา ที่เกิดขึ้นได้ตลอดช่วงชีวิต โดยบูรณาการวิธีการและแหล่งต่างๆตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การได้เรียนรู้และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นความงอกงามในตน ในสังคม ประกอบด้วย

1. การได้ร่วมการเรียนรู้ วิธีใดก็ได้
2. สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาทำให้เกิดผลการพัฒนา

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นคน active อยากรู้อยากเห็น อยากรู้หลายๆเรื่อง (คิดว่าทุกคนมีศักยภาพและความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต) สนใจใฝ่รู้ตลอดเวลา ทุกช่วงอายุ

คิดว่าทุกคนมีอยู่แล้ว แต่ระดับต่างกัน แต่ถ้าจะวัด จะดูได้จาก

- การอ่านหนังสือ ดูจาก เขาเข้าห้องสมุดไหม ซื้อหนังสือมาอ่านไหม มีหนังสือมากมายแค่ไหน
- การพูดคุยกับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- การดูทีวี ดูรายการน่ารู้ตลอดเวลา ฟังรายการวิทยุ
- ติด Internet , จานรับสัญญานดาวเทียม

หรืออาจเป็นสิ่งที่ไม่เป็นรูปธรรม เช่น

- เป็นคนชอบสังเกต ช่างคิด คิดเองทำเองออกมา (มีผลงาน) โดยอาไม่ได้ซื้อหนังสือ ไม่ได้อ่านหนังสือ ไม่ได้เรียนจากที่ไหน แต่ใช้การคิดของตัวเอง
- มีการแสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลง (ในชีวิตประจำวัน) ตลอดเวลา เช่น คนทดผ้า มีการคิดประดิษฐ์ลายทอชั้นเยี่ยมออกมาสำหรับนักศึกษา ถ้าจะดูว่ามีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- การเป็นคนช่างพูด ช่างเจรจา ไม่เคอะเขิน เข้ากับคนได้หลายกลุ่ม (เพื่อน ครู ภารโรง ฯลฯ)
- เวลาว่างเข้าห้องสมุด อ่านหนังสือ
- กลับบ้าน ดูทีวี ดูทุกรายการไม่เลือกเฉพาะรายการบันเทิงอย่างเดียว อยากรู้ ดูไปทุกด้านที่จะเป็นองค์ความรู้ พยายามเข้าถึงตลอด แต่ลักษณะเหล่านี้จะไม่ถาวร ขึ้นอยู่กับวัย

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ครู ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

บรรยากาศของสถานศึกษา เป็นการยกย่องการเรียนรู้

สถาบันการศึกษา ต้องมีการจัดให้ครบทั้ง 3 รูปแบบ

ครู 1. ต้องมีความรู้เรื่องหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต เช่น รู้ว่าต้องจัดแหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 แบบ และวิเคราะห์ได้

2. ต้องแสดงพฤติกรรมว่าตนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ไปดูนิทรรศการ งานวิชาการ ฯ ไปอบรม อ่านหนังสือ..

การบริหาร

มีแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต

สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบ

มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

กระบวนการเรียนการสอน

ผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งเรื่องหลักสูตร แหล่งเรียนรู้ , สถานที่เรียน เวลาเรียน ก็ฉีกออกไปจากแนวเดิมได้

ฝึกให้เด็กได้คิดโดยมี guideline ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง

แหล่งการเรียนรู้

ต้องมีจัดให้ครบทั้ง 3 รูปแบบ โดยเฉพาะตามอัธยาศัย

มีการจัดห้องสมุด มีหนังสือทุกประเภทไหม มี internet ให้เข้า website มีบริการเสียงตามสาย มีชมรม (กลุ่ม) ให้ผู้เรียนเข้าร่วมตามความสนใจ มีการเชิญบุคคลตัวอย่างมาสาธิต , แสดงให้ดู มีการแนะนำแหล่งภายนอกให้ผู้เรียน เช่น รวบรวม website ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนให้เป็นระบบ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตามความคิดเห็น การเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดจาก แรงจูงใจภายในตน และบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม (สังคม) โดยมองว่า สภาพสังคมจะเป็นตัวขับที่ดีกว่า

แรงขับภายใน ทัศนคติ ความพร้อม การมีตัวปัญหาที่อยากแก้ไข (อยากรู้)

แรงผลักดันในสังคม จากเจ้านาย เพื่อน

ปัจจัยสำคัญ คือ ตัวผู้เรียน

จากประสบการณ์ การเป็นคนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดจากภูมิหลัง ชอบทำนั่นทำนี้ด้วยตัวเอง ไม่ชอบอ่านหนังสือ (อ่านแล้วไม่จำ ชอบอ่านเฉพาะ concept ไม่อ่านรายละเอียดมากมาย) แต่เป็นคนชอบคิด ชอบวิเคราะห์ เมื่อตอนที่เรียนหนังสือ วิชาที่ชอบมากที่สุด คือ เรียงความ เพราะได้คิด ได้เขียนด้วยตนเอง นอกนั้นต้องทำตามครู อยู่ในกรอบ

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ รศ. ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา
วันที่ 30 พฤศจิกายน 2545 เวลา 10 .00 –11.00 น
บ้านเลขที่ 42 / 5 ซอยบุณยประดิษฐ์ พุทธมณฑลสาย 2

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกโดยการเสาะหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ สร้างองค์ความรู้และเผยแพร่ความรู้เป็นวัฏจักร อย่างเพิ่มพูนและต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

มีจิตใจใฝ่รู้ รักการอ่าน (แต่อ่านแล้วต้องคิด) รู้จักเลือกว่าข้อมูลไหนควรรับไว้ อันไหนควรทิ้งไป

การพูดโดยอาศัยหลักฐานวิชาการ

ยอมรับในสิทธิของผู้อื่นที่จะแสดงความคิดเห็น

สำหรับพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

แบ่งเป็น 4 ขั้น

1. การเสาะหาความรู้ เป็นการหาความรู้ จะใช้วิธีใดก็ได้ เมื่อไร ที่ไหนก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นอันตรายหรือผิดศีลธรรม แบ่งเป็นความรู้ที่เป็นกระบวนการ กับ ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง

2. การประยุกต์ใช้ความรู้ หมายถึงทั้งที่ทำออกมาเป็นชิ้นเป็นอัน และโดยการพูดการคิดโดยอาศัยหลักการความรู้ที่ได้หามาก่อน แบ่งเป็น ความรู้ด้านเทคนิควิธี กับ จรรยาบรรณของผู้รู้ คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ When Where Why และ How

3. การสร้างองค์ความรู้ ศึกษาวิจัยค้นคว้าอยู่เสมอ โดยแบ่งเป็น วิธีการค้นหาความรู้ วิธีการสร้างองค์ความรู้เรื่องวิจัย และวิธีการจัดองค์กรความรู้ (organized) เป็นระบบ

4. การเผยแพร่ความรู้ เมื่อสร้างองค์ความรู้แล้ว ต้องเผยแพร่ให้คนอื่นใช้ประโยชน์ อาจโดยการอภิปราย พูดคุยกับคนอื่น เขียนหนังสือ วารสาร แล้วแต่วิธีใดที่จะนำความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์แก่คนทั่วๆไป โดยต้องคำนึงถึง อะไรที่ควรเผยแพร่ เผยแพร่อย่างไร จิตสำนึกต่อมวลมนุษย์ และเผยแพร่ต่อใคร

การวัดว่านักศึกษามีลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่ ที่สำคัญคือ ขั้น1 และ 2 ต้องเป็นพื้นฐานสำหรับนักศึกษา

ขั้นที่ 1 เช่น การอ่านหนังสือ แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เปลี่ยนความคิดในการมองสิ่งต่างๆ ขั้นที่ 2 นำมาประยุกต์ใช้ เช่น สามารถนำมาใช้ในการตอบข้อสอบ การเขียนรายงาน

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนการสอน ต้องให้ผู้เรียนเห็นผล เห็นประโยชน์

1. สร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนอยากเรียน เช่น การต้อนรับด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใสจากครู
2. หลักสูตร ให้ตอบสนองด้านใดด้านหนึ่งของการ์ดเนอร์ หลักสูตรปัจจุบันเน้นเฉพาะ Cognitive Learning

ถ้าทำให้สนองต่อผู้เรียนได้หลาย ๆด้าน มีคุณค่าส่งผลต่อเขาได้ ก็จะทำให้เขาอยากเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงจุดเด่นของเขา

3. ผู้สอน เป็นที่พึ่งของผู้เรียนได้ มีปัญหาสงสัยก็สามารถมาพบปรึกษาได้ตลอดเวลา ต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ โดยหลักสูตรเอื้อ สถานการณ์เอื้อ ผู้ใหญ่ช่วย (ครู – ผู้บริหาร)

SDL ก็เป็นวิธีหนึ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากสภาพที่ครูมีไม่เพียงพอ และความรู้มัน expose มาก ครูไม่สามารถรู้ทุกอย่างได้ เอาความรู้ไปไว้ในตำรา ใน internet ผู้เรียนสามารถเข้าไปค้นได้เอง แต่ผู้สอนก็ต้องแนะนำwebsite ที่ดีให้กับผู้เรียน และต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนเมื่อเขามีผลงานการค้นคว้ามา

ผุ้สอน ต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใฝ่รู้ รับวารสารวิชาการเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียน เช่น อ่านงานวิจัยแล้วมาเล่าให้ผู้เรียนฟังเสมอ ๆ

ผุ้สอน ต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ใฝ่รู้ รับวารสารวิชาการเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียน เช่น อ่านงานวิจัยแล้วมาเล่าให้ผู้เรียนฟังเสมอ ๆ การประเมินผลงานครู ดูที่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นสังคมที่ส่งเสริมผู้รู้ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

4. การประเมินผล ถือว่าการประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ การทำผิด ก็คือ การเรียนรู้อีกวิธีหนึ่ง ใช้การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นแบบขั้นบันได ดูที่ผลที่เพิ่มออกมา

ผู้เรียนแต่ละคนต้องมี advisor ประจำตัว เพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดระยะเวลา เพื่อปรับปรุงแก้ไข

5. แหล่งการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องสัมผัสทั้ง 3 รูปแบบ แต่ต้องให้ transfer กันได้ แต่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวิชา ถ้าสามารถจัดให้ผู้เรียนได้สัมผัสทั้ง 3แหล่ง ก็เป็นตัวบ่งชี้ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ มีการจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น ห้องสมุดจัดหาหนังสือให้และต้องจัดสถานการณ์ให้เกิดการส่งเสริมการค้นคว้าของผู้เรียน เช่น การจัดกิจกรรมให้ และมีการให้รางวัลเมื่อทำสำเร็จ

6. การจัดหาตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่าง ตัวแบบ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคคลในสังคม เป็นต้น

7. ผู้เรียน ตัวเขา ครอบครัว ตัวผู้เรียนต้องมีทักษะในการเรียนอย่างหลากหลาย การเรียนรู้ตอบสนองต่อผู้ให้ ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของตนเอง

8. สถาบันกำหนดให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถาบัน

การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. เน้น research – oriented สอนการวิจัยตั้งแต่มัธยมปลายขึ้นไป
2. อาจารย์ทำเป็นตัวอย่าง มีการเผยแพร่ผลงาน
3. ส่งเสริมวิธีการสอนที่นำไปสู่การค้นคว้า
4. ทำหลักสูตรแบบสหวิทยาการและเปิดกว้าง
5. ประเมินหลายวิธี ใช้ข้อสอบที่ให้ผู้เรียนต้องใช้วิธีการสร้างความคิดมากขึ้น
6. ให้มีการฝึกหรือเรียนรู้จากสังคม หน่วยงานต่าง ๆมากขึ้น
7. ความร่วมมือจากสื่อมวลชน
8. กระตุ้นรัฐให้จัดทำเป็นวาระแห่งชาติ

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

จากประสบการณ์

นิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจมาจากครอบครัว พ่อเป็นครูใหญ่ พ่อ แม่ สอนให้อ่านหนังสือตั้งแต่ 5 ขวบ และตัวเองก็คิดว่ามีประโยชน์ เพราะทำให้เรียนหนังสือเก่ง และทำให้สอบได้ทุนไปเรียนเมืองนอก เรียนแล้วมี

ประโยชน์ก็ทำให้เรียนต่อๆไปเป็นแรงจูงใจอยู่ในตัว มีวิวัฒนาการมาจากในตัวเองและสภาพแวดล้อม

5. บทบาทอุดมศึกษาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. เป็นแหล่งเรียนรู้
2. เป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้
3. เป็นแหล่งประยุกต์ใช้ความรู้
4. เป็นแหล่งวิเคราะห์ วิจารณ์ และชี้นำการประยุกต์ใช้ความรู้
5. ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เชื่อมโยงกันได้
6. อาจเป็น credit bank
7. สถาบัน – ชุมชน – รัฐ องค์กรศาสนาเอกชน ร่วมมือกัน
8. อุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงให้กับสถาบันระดับล่าง ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

6. อุดมศึกษาควรมีบทบาทในการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่

ควร ด้วยเหตุผลที่สถาบันดุดมศึกษาเป็นแหล่งสร้างผู้นำในสังคมในอนาคต โดยการเชิญผู้เป็นแบบอย่างมาพูด จัดแสดงให้ผู้เรียนดู ตามความสนใจ

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ดร. สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
วันที่ 11 ธันวาคม 2545 เวลา 10 .00 –11.00 น
ห้องผู้อำนวยการกองการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การผสมผสาน การเรียนจากการศึกษาในระบบ นอกระบบ และอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของผู้เรียน

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ตลอดเวลา
คิด พัฒนา ปรับปรุงการทำงาน
มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมีเป้าหมาย

สำหรับระดับอุดมศึกษา คุณลักษณะที่ควรให้ความสำคัญ ได้แก่
การใฝ่รู้ การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ โดยการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย
การวิจัย เพื่อสร้างนิสัยการใฝ่รู้ และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทไทย

*พฤติกรรมการแสดงออก*ที่สามารถวัดได้ เช่น
ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำงานโดยมีการปรับปรุง

ถ้าจะบอกว่าคนที่ทำงานอยู่ด้วยเป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตไหม ดูจาก
1. จากการพูดคุย การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ชื่นชมยินดีกับความคิดเห็นที่คนอื่นแสดงออกมา
2. การอ่านหนังสือ หยิบหนังสือมาอ่านไหม ให้งานไปทำ มีการค้นคว้าเพิ่มเติมหรือไม่ หรือว่าทำตามสั่งเท่านั้น ทำแล้วคิดต่อ ที่คิดต่อเอามาจากไหน คุยกับใคร

3. มีการพัฒนา เกิดการเปลี่ยนแปลง ความคิด พฤติกรรม

ประสบการณ์ของดร.สมบัติ ที่ทำเป็นประจำ

1. อ่านหนังสือเกือบทุกประเภท ไม่กำหนดเวลา ทุกครั้งที่มีโอกาสอ่านเรื่องที่น่าสนใจ เกี่ยวกับงาน
2. การเขียนหนังสือ บทความ ลงวารสาร
3. เปิดดู อินเตอร์เน็ตทุกวัน อ่านหนังสือพิมพ์จากอินเตอร์เน็ต
4. ร่วมประชุมวิชาการ
5. แลกเปลี่ยนกับเพื่อนฝูง
6. การเข้าร่วมอบรม แล้วนำมาปรับปรุงงาน
7. จดบันทึก (จากการอ่าน การประชุม สัมมนา)

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ให้ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อค้นหาองค์ความรู้ด้วยตนเอง
2. สร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
3. ให้ทำ project ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ไม่เน้นเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เน้นกระบวนการ

กระบวนการเรียนการสอน เน้น SDL

ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็น facilitator ให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ Set benchmark ของตนเอง ผู้เรียนเป็น active learning ผู้สอนมีหน้าที่กำกับดูแล แนะนำแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆให้ ชี้แนะ ใช้ระบบปรึกษาหารือ (แนะนำการเรียนทั้งในปัจจุบันและต่อ ๆไป) ผู้สอนต้องเรียนรู้ไปด้วยกัน เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การวัด – ประเมินผล

ใช้การประเมินหลายทาง ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน

ดูที่ growth

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

จากประสบการณ์ เกิดจากตัวเอง สภาพแวดล้อม ที่บ้านพ่อมีหนังสือเยอะ ทำให้ชอบอ่านหนังสือมาตั้งแต่เล็ก แรงจูงใจอีกอย่างคือ พี่ เป็นเด็กคนเดียวในหมู่บ้านที่ได้เรียนหนังสือ ตัวเองจะชอบเอาหนังสือของพี่มาอ่าน ทำให้ชอบอ่านหนังสือ รู้สึกผูกพันกับหนังสือ จึงมีนิสัยใฝ่รู้อยู่จนถึงทุกวันนี้

5. บทบาทอุดมศึกษาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. บทบาทในการศึกษา วิจัย แหล่งเรียนรู้
2. บทบาทในการสร้างตัวอย่าง แหล่งเรียนรู้ที่ประสานความสำเร็จ
3. บทบาทในการเผยแพร่ การจัดแหล่งเรียนรู้

6 .อุดมศึกษาควรมีบทบาทในการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่

ควร มีบทบาทดังนี้

1. บทบาทในการวิจัยเพื่อหาตัวแบบ (R & D)
2. บทบาทในการพัฒนาตัวแบบโดยการศึกษาจากทฤษฎี และมาประยุกต์ใช้

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ รศ.ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่
วันที่ 6 ธันวาคม 2545 เวลา 10 .00 –11.00 น
ห้องพัก ชั้น4 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การใฝ่หาความรู้ได้ทุกเวลา ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัว เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นคนช่างสังเกต เป็นคนใช้ข้อมูล ใช้เหตุผลในการตรวจสอบสิ่งที่เขาเรียนรู้ แล้วจึงสรุปออกมา ไม่รับรู้โดยไม่ใช้เหตุผล

เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ ซึ่งรวมถึงการเป็นคนช่างอ่าน ไม่ใช่อ่านหนังสืออย่างเดียว แต่เป็นการอ่านข้อมูล การอ่านหนังสือ ทุกอย่างที่อ่านเป็นหนังสือทั้งนั้น ถ้าอ่านด้วยการใช้ปัญญาในการตรวจสอบ เพราะชีวิตมี 2 ด้าน ต้องนำมาตรวจสอบแล้วรู้จักเลือกใช้

ตัวเองเป็นคนชอบอ่าน เขียน อ่านหนังสือทุกวัน ถ้าไม่ได้อ่านจะรู้สึกเหมือนขาดอะไร

ตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับอุดมศึกษา

ต้องเป็นคนใฝ่รู้ คือ เป็นคนช่างสังเกต เป็นนักอ่านนักคิด จะหาข้อมูลจาก primary source > second source อ่านแล้วสังเคราะห์ ระบบความคิดจะดี ทำให้เป็นคนมีโลกทัศน์ นำไปสู่การมีวิสัยทัศน์

ประสบการณ์ที่ทำเป็นประจำ

อ่านหนังสือทุกวัน อ่านทุกประเภท ถ้าไม่ได้อ่านจะรู้สึกเหมือนขาดอะไร

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัจจัยภายนอก

1. เรื่องเชิงนโยบาย ต้องชัดเจนและต่อเนื่อง ต้องออกมาเป็นนโยบาย ใช้ยุทธศาสตร์และออกมาสู่การปฏิบัติ

2. การเรียนการสอน อาจารย์ต้องสอนโดยกำหนด text ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอ่าน สัมผัสหลายๆเล่ม หลากหลาย กว้างขวาง ไม่ใช่หนังสือเล่มเดียว มีการให้ไปค้นจาก website บ้าง แต่ต้องมี Text อ่านที่เป็น Theoretical

การเรียนการสอนต้องเลิกสอนเป็นวิชาหนังสือ ต้องสอนเป็น active learning มีหนังสือตำราต่างๆให้ผู้เรียนค้นคว้า ศึกษาเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ มีการบูรณาการจากการอ่าน เช่น การไปสัมภาษณ์หาข้อมูลจากชุมชน

ครู ต้องใช้คำถามให้เด็กได้คิด ให้มองรอบด้าน จะทำให้เด็กค่อยๆเกิดนิสัยใฝ่รู้ เริ่มอยากรู้อยากค้นคว้าไปเรื่อยๆ ให้เด็กคิดเชื่อมโยงออกไป โดยการใช้คำถามให้เด็กใฝ่รู้ สืบค้น สอนให้บูรณาการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

ระดับอุดมศึกษา การสอนต้องเป็นแบบ Research Based ให้การเรียนรู้โดยการวิจัยเป็นฐาน เป็นการค้นหาคำตอบโดยเชื่อมโยงสภาพปัญหาวิถีชีวิต อาจารย์ต้องสอน วิจัย บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หรือการสอนต้องลงพื้นที่ไปเรียนรู้กับเด็ก อาจารย์ต้องเปลี่ยนบทบาท

3. ต้องมีการสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนรักการอ่าน การอ่านในที่นี้เป็นการอ่านข้อมูล (หนังสือ ภาพ ป้ายโฆษณา ฯลฯ) ไม่ใช่เฉพาะการอ่านหนังสือเท่านั้น ต้องอ่านทุกอย่างที่ผ่านเข้ามา

4. การประเมินผล เป็นการประเมินโดยให้คุ้มค่ากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องทำ 3 อย่าง สามเส้า มีการตรวจสอบ

1. ตัวผู้เรียน ประเมินตนเองว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ประเมินว่าในปีนี้เขาได้เรียนรู้อะไรบ้าง ในการทำงานเกิดการเรียนรู้ไหม ปีนี้อ่านหนังสือกี่เล่ม

2. เพื่อนที่อยู่ใกล้ชิดว่า เขาทำงานไป เขาพัฒนาไหม เอาข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนางาน เขาชอบอ่านหนังสือ ชอบฟังอะไรแล้วเอามาเล่าให้เพื่อนฟัง ประมวลผล สรุปได้

3. ในระบบ ครูเป็นผู้ประเมิน

5. การคัดเลือก ต้องเปลี่ยนจาก entrance มาเป็น admission ระยะเวลาการศึกษา จำกัดจำนวนปี แต่ให้โอกาสถ้าไม่มีเงินก็ออกไปทำงานก่อนค่อยกลับมาเรียน มีระบบเข้า – ออก ตลอดเวลา ค่อย ๆเก็บเครดิตไว้ภายใน 8 ปี

ถ้าจะประเมินว่าสถาบันอุดมศึกษามีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่ จะประเมินจากองค์ประกอบหลัก ๆ คือ

1. โครงสร้างของมหาวิทยาลัย พวก infrastructure ทั้งหลาย ต้องส่งเสริม กระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ ทรัพยากรทั้งหลาย

2. ครู อาจารย์ เป็นองค์ประกอบสำคัญ ต้องมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. การเรียนการสอน เปลี่ยนจากการเรียนการสอนที่เป็นข้อมูลมาเป็นทักษะชีวิต Real Life ต้องเป็น Research Based เพราะถ้าเป็น Research Based อาจารย์จะทำวิจัยมากขึ้น ระบบคิดของอาจารย์จะเปลี่ยนไป ทำให้เป็นนักเรียนรู้ตลอดเวลา การเรียนการสอนกับการวิจัยต้องคู่กัน อาจารย์เอางานวิจัยมาให้นักศึกษาได้ทำ ได้วิเคราะห์ หรือเป็น project งานวิจัยที่ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ เช่น ไปสัมภาษณ์อะไรเล็ก ๆน้อย ๆ หรือมาทดลองนำมาแลกเปลี่ยนกัน

4. การประเมินผล เปลี่ยนเป็นแบบ 3 เส้า

สรุปว่า ถ้าปัจจัยภายนอกส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างนี้ ตัวผู้เรียนจะหลบหนีไปไหนไม่ได้ เพราะเป็นอย่างนี้หมด ในที่สุด ระบบก็ต้องทำให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตามความคิด

ครอบครัว (พ่อแม่เป็นแบบอย่าง , กระตุ้น , จัดสภาพแวดล้อมให้) วัฒนธรรมของคนไทย

จากประสบการณ์

ตอนเด็ก ๆที่บ้านอ่านหนังสือ คุณพ่อเป็นหนักอ่านหนังสือและเป็นนักเขียนหนังสือด้วย ท่านบอกว่าก่อนจะนอนให้เขียนหนังสือวันละหน้า เดือนหนึ่งก็จะได้ 30 หน้า จะคอยถามตลอดว่าเขียนหนังสือหรือเปล่า คุณแม่ชอบอ่านทั้ง ๆที่จบ ป4. แต่จะอ่านหนังสือและวิเคราะห์เก่งมาก การที่คุณพ่อคุณแม่ชอบอ่าน อาจทำให้เราก็เลยเป็นคนชอบอ่านติดตัวมา

เมื่อเรียนหนังสือได้ครูดี ตั้งแต่ประถม มาเรียนที่ประสานมิตรก็ถูกสอนให้คันคว้า ข้อสอบก็เป็นอัตนัย ผมชอบเพราะได้ฝึกเขียนมาแล้วตั้งแต่เด็ก มาจากที่บ้านเลยเป็นนิสัย ที่บ้านจะมีหนังสือเยอะมาก ไปไหนก็จะมีหนังสืออ่าน ถ้าไม่ได้อ่านจะรู้สึกเหมือนขาดอะไร จะอ่านอะไร ๆตลอด อ่านทุกวัน

5. บทบาทอุดมศึกษาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ควรทำทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มีตลอดเวลา

ในระบบ มีศูนย์การศึกษาต่อเนื่องทุกด้าน

นอกระบบ มีการจัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้
ตามอัธยาศัย มีการนำข่าวสารออกไปในวิทยุ ทีวี คอมพิวเตอร์ ให้คนเข้าถึงได้

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ.นพ. อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต
วันที่ 7 ธันวาคม 2545 เวลา 09 .00 –10.00 น
ห้องคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1. **ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

มี 2 ความหมาย

1. ความหมายธรรมดา ทุกคนเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งนั้น เพราะชีวิตคือการเรียนรู้
2. การได้มาซึ่งความรู้ มี 2 อย่าง

2.1 ได้มาจากประสบการณ์ (Knowledge by accquaintant)

2.2 ได้มาจากการที่เราหา โดยการอ่าน ฟัง สุ จิ ปุ ลิ นั่นเอง

แต่ว่าทั้ง 2 นัยยะ ต้องมีการขยายความต่อว่า ต้องเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง ต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นว่าตนเองพัฒนาไปด้วย จึงจะเรียกว่า เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถ้าเพียงแต่ชีวิตผ่านไป ได้เห็น ได้ทำแล้วถือว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะไม่มีประโยชน์เกิดขึ้นทางการศึกษา ดังนั้นต้องขยายความเพิ่มเติมว่าพฤติกรรมต้องเปลี่ยน ต้องมีการพัฒนาเกิดขึ้น มีความแปลกใหม่ขึ้น

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การพัฒนาตน คนรอบข้าง สิ่งแวดล้อม

มีความสามารถในการแยกแยะข้อมูลว่า ข้อมูลใดที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ข้อมูลใดไม่มีประโยชน์ ทำอย่างไรจึงจะให้ข้อมูลนั้นมีความกระชับ ทำอย่างไรจึงจะเลือกรับเฉพาะข้อมูลในสิ่งที่ตนสนใจ

รักการอ่าน รักการฟัง

สำหรับพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับระดับอุดมศึกษาที่ควรให้ความสำคัญ

สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นำไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พัฒนาตน มีความสามารถในการแยกแยะ และเลือกรับข้อมูล มีมากมายท่วมท้น ได้ว่าข้อมูลใดที่เป็นประโยชน์กับตน และเป็นสิ่งที่ตนสนใจ

การประเมินว่านักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่

ดูพัฒนาการของนักศึกษา เช่น ใช้การสอบดูว่าเขามีความสนใจใฝ่รู้ในวิชาที่เรียนหรือไม่ เช่น เขียนหนังสือดีขึ้น? มีแนวคิดดีขึ้น? พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง (ดีขึ้น)? ในช่วงเวลาที่สัมผัสอยู่ ก็พอจะบอกได้ว่าเขามีแววที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต หรือไม่ (แต่ก็ไม่เสมอไป)

พฤติกรรมที่ทำเป็นประจำ

อ่านหนังสือมาก อ่านตลอดเวลา ไม่เคยหยุด คิดว่าในประเทศไทย คนที่จะมีหนังสือมากกว่าคงจะน้อยมาก มีหนังสือเป็นหมื่นเล่ม ทุกประเภท (ปรัชญา ศาสนา วัฒนธรรม การแพทย์ กฎหมาย ฯ) ซื้อหนังสือตลอดเวลา อ่านหนังสือทุกอย่างที่ขวางหน้า หนังสือพิมพ์อ่านวันละ 7 ฉบับ รับวารสารภาษาอังกฤษมากมาย แมกกาซีนก็อ่าน อ่านแล้วรวบรวมเก็บไว้เป็นหมวดหมู่ จัดเก็บไว้ใน CD Rom

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. อาจารย์ต้องพัฒนาก่อน ต้องเป็นแบบอย่าง ต้องเป็นคนสนใจใฝ่รู้ ต้องอ่านหนังสือ

2. หลักสูตร ให้ความสำคัญกับ หลักสูตรหมวดการศึกษาทั่วไป มีความต้องการให้ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ขยายโลกทัศน์ของนักศึกษา จัดเป็นหลักสูตรกลุ่มวิชา

3. วิธีการเรียนการสอน สำคัญมาก ควรให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแบบ Problem – based ซึ่งจะชักจูงให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูต้องพยายามเป็นผู้ตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้เกิดความสว่างในการที่จะแสวงหาต่อไป

4. ผู้บริหาร มีความรอบรู้ ให้ความสำคัญกับการที่จะต้องปลูกฝังให้นักศึกษาเป็นผู้สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง กำหนดนโยบายผลักดันให้มีการนำแนวคิด ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

5. ต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) ทั้งในเรื่องของ หลักสูตรรายวิชา (จัดเป็นกลุ่ม) การจัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่บางคนเรียนเร็ว บางคนเรียนช้า คนเรียนเร็วก็จบเร็ว คนเรียนช้าก็จบช้า ยืดหยุ่นตามแบบฉบับของการเรียน บางคนชอบอ่านหนังสือคนเดียว บางคนชอบอ่านกับเพื่อน เป็นต้น

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัจจัยที่จะนำมาสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีมาก ที่สำคัญ คือ พื้นฐานแต่เดิมมาเป็นอย่างไร กับสิ่งแวดล้อม อยู่ในสิ่งแวดล้อมดีมากน้อยแค่ไหน ครูบาอาจารย์ เพื่อนฝูง

ประสบการณ์

ผมสนใจวิชาการมาตั้งแต่เด็ก เพราะพื้นฐานเป็นเด็กวัด อยู่กับพระที่มีความขยันหมั่นเพียร คอยซักคอยถาม พาไปตามที่ต่างๆ ตามพระไปเทศน์ เป็นการหล่อหลอมจิตใจให้มีความสนใจใฝ่รู้โดยอัตโนมัติ แต่ในทางกลับกันถ้าไม่ได้พระที่ดีอย่างนี้ ก็คงจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น

เมื่อมาเรียนหนังสือก็มีความสนใจที่จะติดตามบุคคลที่เรียกได้ว่าเป็นปูชนียบุคคล ผมเสาะแสวงหาอาจารย์ที่ดีทุกหนทุกแห่งที่ผมไป จะเห็นได้ว่า การที่ ศ.นพ.อดุลย์เป็นคนเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องมาจาก ได้มีพื้นฐานดี และได้สิ่งแวดล้อมที่ดี

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ดร. ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์

วันที่ 2 ธันวาคม 2545 เวลา 10 .00 –11 .15 น

Regional Institute for Higher Education Development

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นการศึกษาอยู่ตลอดชีวิต เกิดมาจนกระทั่งตาย ไม่คำนึงถึงอายุ ศึกษาไปเรื่อยๆ แต่ต้องมากกว่าแค่การรับข้อมูลเข้ามา ต้องมีการใช้ความพยายาม ผลักดันตัวเองให้ศึกษาจริงจัง ต้องเป็นการวิ่งออกไปหาความรู้ เสาะแสวงหาความรู้

ในปัจจุบันต้องเน้นว่า เกิด Productive ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความคิด การดำรงชีวิต ฯลฯ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นที่เกิดการเรียนรู้ แล้วเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุขในการดำรงชีวิต คือ เมื่อรู้แล้ว ก็สามารถนำมาปรับตัวให้อยู่กับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง ซึ่งคือฉันทะ ไม่พอใจในคำตอบสำเร็จรูปที่ได้จากครู เพื่อน ตำรา ยังอยากศึกษาเพิ่ม อยากพิสูจน์ว่า ที่ได้รับมาจริง หรือเปล่า ซึ่งก็คือ กาลามสูตร

การแสดงออก ที่เห็นได้ชัด รักในการอ่าน อยากอ่าน อยากค้นคว้า

ชอบถาม ไม่พอใจในคำตอบที่สำเร็จ ที่ได้มาจากครู หนังสือ พยายามเรียนรู้ พยายามพิสูจน์ต่อไป ชอบศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะจากสื่อทั้งหลาย จากเพื่อน จากครู นี่เป็นลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัด

สำหรับพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับระดับอุดมศึกษาที่ควรให้ความสำคัญ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ความเป็นบัณฑิตนั้นไม่ใช่แค่ School feeding ไม่ใช่เอามาจากอาจารย์ป้อนให้ ต้องเรียนเองเป็นอย่างมากทีเดียว แต่ไม่ใช่เรียนด้วยตนเองทั้งหมด เรียนจากครูบ้าง เรียนรู้ด้วยกัน เรียนจากการทำงาน การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองสำคัญมาก และสามารถเลือกรับข้อมูล

การประเมิน จาก

ชอบอ่าน ชอบค้นคว้า หาความรู้ใหม่ๆ ชอบถาม

การอ่านควรหลากหลาย ดูทีวีก็ควรดูรายการหลากหลาย ไม่ใช่อ่านหรือดูเฉพาะเจาะจงอยู่ประเภทเดียว แต่เนื้อหาสาระควรเป็นหลัก การใช้เวลาว่าง การอ่าน การเขียน เล่นกีฬา ดูหนังละคร

ประสบการณ์ที่ทำเป็นประจำ

ชอบอ่าน ชอบค้นคว้า พูดง่ายๆ คือ อยากรู้ มีอะไรผมก็ต้องถาม วิ่งเข้าไปถาม ถ้ามีโอกาสก็จะอ่าน อ่านทั่วไป อ่านไปเรื่อยๆ อ่านหนังสือหลายแบบ กระตือรือล้นที่จะแสวงหาความรู้ ชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนการสอน ต้องเน้นผู้เรียนเป็นหลัก ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองเยอะๆ ให้ฝึกมากๆ ตั้งคำถามขึ้นมา ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันศึกษาค้นคว้า (Problem – based) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน

ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน อ่านได้จากทุกแหล่ง อ่านแล้วต้องวิเคราะห์ด้วย

ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง

สิ่งแวดล้อมในสถาบัน ปรัชญาของสถาบัน พันธกิจ จุดมุ่งหมาย กลยุทธ์ต้องไปด้วยกัน อาจารย์ก็ต้องแบบนั้น ทุกคนต้องไม่มีอะไรสำเร็จรูปที่มีการถ่ายทอดกัน แต่ต้องมีการปรึกษาหารือ ศึกษาค้นคว้าร่วมกัน คนนั้นไปศึกษาเรื่องนั้น คนนี้ศึกษาเรื่องนี้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเป็นระบบ อาจารย์มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนกัน

การเรียนการสอน ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ทำโครงการ (special project) ตั้งแต่เริ่มต้น ให้นักศึกษาได้ค้นคว้า วิจัย โดยใช้ความรู้ความสนใจของตน ให้รู้จักคิด รู้จักค้นคว้า รู้จักอ่านให้มากขึ้น ต้องสอนทักษะการค้นคว้าในเรื่องของคอมพิวเตอร์ การsearchความรู้ให้ทำได้ง่าย ทั้งการเข้าห้องสมุด การใช้อินเตอร์เน็ต การ search จากผู้รู้ แหล่งหลากหลาย ต้องให้มีประสิทธิภาพรวดเร็ว สอนทักษะในการอ่าน อ่านอย่างไรให้เร็ว อ่านจับใจความให้ได้ ที่สำคัญ คือ ให้รักในการอ่าน การค้นคว้าหาความรู้

ถ้าจะประเมิน ว่ามีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ปรัชญา พันธกิจ จุดมุ่งหมาย ยุทธศาสตร์ของสถาบัน มีการเขียนไว้หรือไม่ และดูการปฏิบัติว่า ทำจริงหรือไม่

2. ครู อาจารย์ ชอบอ่านหนังสืออะไร เช่น ถามว่าอาจารย์ตั้งแต่จบมา ปีหนึ่งอ่านหนังสือกี่เล่ม อ่าน journal บ้างไหม? มีวิญญาณของนักวิจัยมีความใฝ่รู้ ถ้าจะทำงานวิจัยก็ทำเพราะอยากรู้ อยากหาคำตอบใหม่ๆ

3. การเรียนการสอน สอนอย่างไร สอนอะไร

4. การจัดรวบรวมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้..

5. มีระบบการศึกษา ที่ไม่จำกัดอายุ รับเข้า-ออกได้ตลอดเวลา เก็บสะสมหน่วยกิตไว้ 5 – 10ปี เป็น multiple entry multiple exit มีการเทียบเคียงหน่วยกิตกันได้

6. หลักสูตร มีความหลากหลาย ยาวสั้น มีวุฒิ ไม่มี แล้วแต่ใครอยากเรียน เป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

7. ระบบการคัดเลือก ไม่น่าจะมีระบบสอบคัดเลือก ถ้าสาขาใดรับได้หมด ก็น่าให้โอกาส

4.ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

คิดว่า ส่วนใหญ่เป็นลักษณะส่วนตัว มาจากตัวเองมากกว่าข้างนอก แต่สิ่งแวดล้อมก็สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน สถาบัน ครอบครัว สังคม เพื่อนฝูง

ประสบการณ์

ครอบครัวมีส่วนบ้าง แต่ส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อน ผมเรียนดีและอยากดำรงไว้ ก็ต้องแข่งกับเพื่อน แข่งในเรื่องหาความรู้ โลภในความรู้ อยากรู้มากทำให้ติดมาตั้งแต่เด็กจนโต ภายในเกิด pressure สิ่งแวดล้อมเกิดแรงบันดาลใจจากเพื่อน จากตัวเอง เมื่อสำเร็จก็เกิดความภูมิใจและอยากรักษา

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ
วันที่ 6 ธันวาคม 2545 เวลา 16.45 –18.00 น
ห้องปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การที่เราสามารถศึกษาหาความรู้ มีทักษะสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งคน สถานที่ ธรรมชาติ ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ โดยอาจมีเป้าหมายหรือไม่มีก็ได้

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สนใจอยากรู้ อยากเห็น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้นั้น เรียนจากประสบการณ์ เรียนจากของจริง ไม่ใช่เรียนจากวิชาหนังสืออย่างเดียว

ต้องศรัทธาว่าการเรียนรู้นั้น เป็นการเรียนเพื่อชีวิต เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต

ต้องเป็นคนกระหายในการเรียนรู้ เป็นนักอ่าน นักคิด

เป็นคนเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ปิดประตูตัวเอง

รู้จักเอาข้อมูลมาใช้ เลือกรับข้อมูล รู้จักหาข้อมูล

การคิด การตัดสินใจ จะใช้ข้อมูลหลายด้าน

ประสบการณ์ที่ทำเป็นประจำ

ชอบอ่านหนังสือ อ่านทุกประเภท เริ่มจากอ่านนิยาย

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

หลักสูตร ต้องยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามความสนใจ

การจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผุ้เรียน ให้มีข้อมูล ให้เห็นว่า ถ้าเขาสนใจเรื่องนี้เขาจะทำอย่างไร จะหาแหล่งเรียนรู้ได้ที่ไหน จะเข้า web อะไร ให้เขาแสงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง

โดยการให้ข้อมูล แนะนำ ปรึกษา ให้มากที่สุด เปิดโอกาสให้เขาเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ให้ผู้เรียนเรียนจากความสนใจ

มีระบบ transfer หน่วยกิต

มีระบบการติดตามแนะแนวให้

จัดหาแหล่งการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก ให้ข้อมูล เช่น ห้องสมุด รายชื่อ web รายชื่อแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

มีการจัดกิจกรรม assign ให้ผู้เรียนต้องอ่าน ต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญโดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ แนะนำให้

สอนแบบ project $\Longrightarrow$ Problem based $\Longrightarrow$ Research based

ไม่ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการเรียนจบ

การประเมินสถาบันว่ามีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ครูบาอาจารย์
2. วิธีการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆที่จัด แผนการสอนบนพื้นฐานความสนใจของผู้เรียน
3. ผู้เรียน ที่ประสบความสำเร็จ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ คนที่สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ ชีวิตไม่ทุรนทุราย ไม่เครียด อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

จากประสบการณ์ พ่อ มีหนังสือมาก ชอบเล่าให้ฟัง ทำให้ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก อยู่วัด พระที่อยู่ด้วยเรียนนักธรรม ให้อ่านหนังสือด้วย อ่านทุกเล่ม สิ่งที่ทำให้เป็นคนเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดว่ามาจากการที่ได้อ่าน ได้เรียนในสิ่งที่รัก ที่สนใจ ได้ทำในสิ่งที่สนใจ

แบบอย่าง คิดว่าซึมซับมาจากพ่อ พ่อไม่ได้บอกให้ทำอะไร แต่ใช้การเล่า การพูดคุย ถ้าจะเอาแบบอย่างจริงๆ คงมาจากหนังสือ ละคร อ่านแล้วอยากเป็นพระเอก คนนี้ดี แต่ผมว่า ผมได้อิทธิพลมาจากพ่อ ที่เขาเป็นคนดี อ่านหนังสือ และอยู่วัดนาน ทำให้ซึมซับมาเยอะ อยู่วัดต้องทำงาน ไปกับพระเมื่อท่านบิณฑบาต ปรนนิบัติพระ สิ่งเหล่านี้ทำให้มีพื้นฐานดี ไม่ใช้เวลาไปในทางที่ผิด

5. บทบาทอุดมศึกษาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สิ่งที่ควรมีให้มาก คือ

ในระบบ ระบบข้อมูล ห้องสมุด

นอกระบบ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนไปเรียนที่อื่น เช่น แหล่งนอกระบบเปิดช่องให้เทียบโอนได้ (ส่งเสริมให้ไปทำงาน ทำงานในชุมชนแล้วเทียบโอนได้) จะทำให้คนเกิดการเรียนรู้ได้กว้างขวาง

ตามอัธยาศัย ต้องจัดกิจกรรมให้เขาได้ไปทำกับแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น ได้มีโอกาสไปใช้แหล่งการเรียนรู้นั้น เช่น ในการสอนให้ทำโครงงาน ใครสนใจปัญหาอะไร ก็ต้องไปศึกษาจากชุมชนจริงๆแล้วเอามาคุยกัน มีแหล่งเรียนรู้อะไร มีใครที่จะต้องลองหา ไปคุย แล้วเอามาแลกเปลี่ยนกัน เชิญผู้รู้มาในการจัดเป็น session ของการอภิปราย เป็นต้น

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ. ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต
วันที่ 12 ธันวาคม 2545 เวลา 14 .00 –15.00 น
ห้องรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ต้องใฝ่รู้ ดูจากการใช้เวลา กับการบริหารเวลา จะต้องเป็นไปเพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เช่น โดยการอ่าน การค้นคว้า การฟัง การดู แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อย่างไรเขาก็ต้องจัดหาเวลาเพื่อการเหล่านี้

ต้องมีความมุ่งมั่น ที่จะต้องใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้นั้นๆ

รู้สึกสนุกกับการได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ การที่ได้เรียนรู้อะไรมากขึ้นแล้วมีความสุข แต่ถ้ารู้สึกว่าตัวเองรู้มากแล้วก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พฤติกรรมการเรียนรู้

การอ่าน การฟัง การดู การแลกเปลี่ยนข้อมูล ไม่จำกัดประเภทขึ้นอยู่กับว่าเขาสนใจอะไร การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นการเรียนให้รู้รอบตัว

พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ทำเป็นประจำ ผมใช้หูฟัง ใช้ตาดู (อ่าน) ตลอด
ใช้หูฟังข่าวใช้ตาดู อ่าน ทีวีตลอด ต้องมีอะไรอ่านเป็นประจำ อ่านทุกอย่าง วารสาร หนังสือพิมพ์ ตำรา หนังสืออ่านเล่น ไม่จำเป็นต้องอ่านเฉพาะวิชาชีพของตน ต้องอ่านให้รู้กว้างขวาง
อ่านทุกเวลาเท่าที่จะหาได้ ส่วนใหญ่ทุกวัน ดูข่าว ดูทีวีทุกวัน นั่งในรถก็ฟังข่าว
เมื่ออ่านแล้ว บางเรื่องถ้าคิดว่าดี ก็ดึงเอามาเทียบเคียงกับหลักสูตรเอามาใช้
เข้าร่วมสัมมนาบ้าง เมื่อก่อนทำตลอด ช่วงหลังไม่ค่อยมีเวลา

2. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ครู อาจารย์ ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างของการมีพฤติกรรมใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ เช่น ในการสอนต้องไม่ยึดตำราเล่มเดียว ต้องอ่านค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ

วิธีการสอน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่จำเป็นต้องมีใครสอนก็ได้ สามารถหาความรู้ได้เอง ครูต้องไม่สอนโดยใช้หนังสือเล่มเดียว จะทำให้เด็กไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้แบบอื่นๆ ดังนั้นการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้ามีการฝึกให้เด็กค้นคว้าด้วยตนเองก็จะเป็นนิสัย ทำต่อไปเรื่อยๆ

ให้ผู้เรียนสัมผัสกับแหล่งเรียนรู้หลายๆแหล่ง

มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหาที่สนใจจะอยากรู้เอง มากกว่าที่ผู้สอนเป็นผู้กำหนดให้

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สำหรับตัวเอง ผมว่าเป็นมาตั้งแต่เกิด ติดเป็นนิสัย ผมมีความคิดว่าพ่อแม่ส่งผมเรียน วิธีการที่จะทำให้พ่อแม่มีความสุข คือ การเรียนหนังสือให้จบ ผมคิดว่า มาจากพื้นฐาน และการมีเป้าหมายของการเรียนรู้

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ดร.ศิริพรรณ ชุมนุม
วันที่ 9 ธันวาคม 2545 เวลา 13 .30 –14.3 0 น
ห้องผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นการเรียนรู้ของตนเอง ที่เริ่มต้นเอง มีความอยากเรียนรู้ และเรียนได้ด้วยตนเองโดยมีครู หรือไม่มีครูก็ได้ ซึ่งการเรียนรู้นั้น ต้องส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ต้องเป็นคนคิดเป็น ช่างคิด

เป็นคนมีเป้าหมายในชีวิต

ชอบแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ใฝ่รู้ ช่างสังเกต ชอบซักชอบถาม ชอบบันทึก ชอบอ่าน

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ครู ต้องเป็นคนใฝ่รู้ ครูจะสามารถกระตุ้นเด็กได้ ถ้าครูหาความรู้ใหม่ๆและสามารถอวดความรู้นั้นแก่เด็ก จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้รู้เรื่องแปลกใหม่ และอยากรู้สิ่งใหม่ๆบ้าง ครูเหมือนกับเป็นแม่แบบให้เด็ก

การบริหาร ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู ฝึกให้ครูเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ให้รางวัล สร้างแรงจูงใจ ให้ครูเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การประเมินผลงานครู ดูจากผลงานที่แสดงถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หรือจาก การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้บริหาร ต้องมีวิสัยทัศน์ และแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้เด็กคิด แก้ปัญหา มีสื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้เด็กสนใจ มีแหล่งการเรียนรู้ สื่อหลากหลายรูปแบบให้เด็กได้สัมผัส

การวัดประเมินผล วัดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่แสดงว่าเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น จากการสังเกต จากผลงาน มีการเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

แหล่งการเรียนรู้ ครู ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้จัด เพราะแหล่งการเรียนรู้มีอยู่แล้วมากมาย แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลแนะนำ ดังนั้น ครู – สถาบัน ควรจะรวบรวมแหล่งการเรียนรู้ที่มี ทำเป็นข้อมูลให้ผู้เรียนทราบ คือ มีระบบการแนะนำ แนะแนวแหล่งการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ไปใช้แหล่งการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สิ่งแวดล้อม คนใกล้ชิด (พ่อ แม่ สามี) พ่อ แม่ เป็นชาวนา แต่สงเสริมให้ลูกทุกคนเรียนหนังสือ พ่ออยากให้ลูกเรียนหนังสือมากๆ พี่เรียนปานกลาง เมื่อแต่งงาน สามีเป็นนักเรียนทุนรัฐบาลก็เลยชักนำให้เราอ่านหนังสือ

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ รศ.ดร. สุมาลี สังข์ศรี
วันที่ 12 ธันวาคม 2545 เวลา 10 .20 –11.15 น
โปรแกรมศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สำหรับนักศึกษาต้องดูทั้งกระบวนการว่า

นักศึกษา ได้ทำกิจกรรมอไรบ้างที่แสดงว่าใฝ่รู้ เช่น ต้องออกไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ได้ทำชิ้นงาน ได้ผ่านขั้นตอนในการซักถาม มีการพัฒนางานไปแค่ไหน จนถึงชิ้นงานสุดท้าย จึงจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าเด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดูว่าเขาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอะไรบ้าง

การเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจเป็น อ่านก็ได้ ฟังก็ได้ เข้าสัมมนา สนทนากับผู้รู้ ชมนิทรรศการ

สำหรับสิ่งที่ตนเองทำเป็นประจำคือ อ่านหนังสือเมื่อมีโอกาส อ่านทุกประเภท

เขียนหนังสือ โดยต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอย่างจริงจังก่อน

2. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่าเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ในระดับอุดมศึกษา)

1. ตัวผู้เรียน ตัวนักศึกษา ทำอย่างไรให้นักศึกษามีความรู้สึกที่เปลี่ยนไป เป็น paradigm ที่เปลียนไป เปลี่ยนจากการเรียนคือการเข้าไปนั่งฟัง เป็นการเรียนรู้ มีกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ ผู้เรียนอยากจะแสวงหาความรู้ มองว่าตัวนี้สำคัญที่สุด คือตัวผู้เรียนต้องปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ ปรับนิสัยการเรียนรู้ แทนที่จะให้รอรับอย่างเดียว มาฟังเนื้อหาอย่างเดียว ให้เป็นผู้ที่มีความ active มากขึ้นคือใฝ่รู้มากขึ้น

2. การเรียนการสอน ต้องให้วิธี (แทนที่จะให้ content) ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ อยากรู้อยากเรียน ให้ผู้เรียนมีความactive มากขึ้น เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมกระบวนการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ได้อ่าน ได้เขียนด้วยตนเอง การเรียนการสอนต้องยืดหยุ่นโดยมองในแง่การนำไปใช้ กิจกรรมการเรียนการสอนยืดหยุ่น ทำได้หลายแบบ อาจเป็นการนำเสนอ อาจจะทดลองทำ ทำโครงงานตามความสนใจ ผู้เรียนเรียนทฤษฎีเดียวกัน แต่ความสนใจปลีกย่อยไม่เหมือนกัน คนนี้อาจเอาไปใช้อย่างนี้ คนนั้นเอาไปใช้อย่างนั้น เป็นต้น

3. หลักสูตร เป็นเพียง guideline , scope ว่าผู้เรียนต้องรู้ในเรื่องใดบ้าง ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญที่ต้องปรับพฤติกรรม ปรับนิสัยการเรียนรู้อย่างไร แต่ละคนไปแสวงหาความรู้ในเนื้อหาที่ครอบคลุมประเด็นนี้ แล้วนำมา discuss กัน หลักสูตรมีเพียงกรอบ แต่เนื้อในแต่ละที่สามารถกำหนดเอง มีความยืดหยุ่น การเรียนรู้ต่อไปนี้ต้องเป็นการเรียนรู้แล้วนำไปใช้ได้ ดังนั้นหลักสูตรของเราต้องดูสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมตรงนั้นด้วย หลักสูตรต้องเอื้อ เป็นหลักสูตรชีวิต เอาไปใช้ได้

4. ตัวผู้สอน จะเปลี่ยนวิธีการอย่างไร แทนที่จะบรรยายในเนื้อหา จะต้องเปลี่ยนใหม่ ซึ่งจะเข้ากับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องทำงานหนักมากขึ้น ปรับวิธีการสอน เป็นผู้เรียนด้วย ต้องร่วมเรียนรู้กับผู้เรียน คงต้องปรับแนวความคิดของครู ปรับให้ครูทุกคนมีแนวคิดเดียวกันว่า ผู้สอนต้องเป็นผู้ร่วมเรียนด้วย มิใช่เป็นผู้รู้เนื้อหาทั้งหมดแล้วเอามาถ่ายทอด

ตอนนี้สิ่งที่เป็นห่วงคือต้องให้concept ที่เหมือนกันก่อนว่าการที่ครูจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูควรจะต้องทำอย่างไรบ้างตองมีพฤติกรรมอย่างไรบ้างให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน เช่นอาจารย์เองต้องมีพฤติกรรมของการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาค้นคว้า เข้าร่วมการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน เป็นต้น ซึ่งนี่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอาจารย์

ในการประเมินอาจารย์เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ซึ่งอยู่ในการประกันคุณภาพไปแล้ว จริงๆแล้วน่าจะดูหลายส่วน อยากมองว่าการประเมินควรทำในรูปคณะกรรมการ การประเมินต้องดูทั้งผลงานและพัฒนาการ เปลี่ยนแนวเป็นการไปดูที่ทำจริงๆ มากกว่าที่จะดูที่เป็นเล่มสำเร็จ น่าจะดูทั้งprocessอาจารย์มีภาระงานอะไร มีบทบาทใดบ้างที่ต้องรับผิดชอบ เขาเริ่มต้นอย่างไรมีการพัฒนาอะไร มีกระบวนการอย่างไรตั้งแต่ต้นจนถึงผล ต้องดูทั้งหมด

5. แหล่งความรู้ ต้องมีความพร้อมในเรื่องแหล่งความรู้ต่างๆที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นอย่างนี้ได้

6. นโยบายของสถาบัน สถาบันต้องเปลี่ยนระบบ มีนโยบาย มีแผนงาน เพราะถ้าให้ครูทำให้เด็กทำ อาจเกิดบ้างไม่เกิดบ้าง จึงต้องเป็นนโยบายตามลำดับ ระดับชาติลงมาจนถึงสถาบันอุดมศึกษา

7. การวัดประเมินผล ไม่ใช่การวัดความจำตามเนื้อหา แต่วัดความคิดสร้างสรรค์ วัดผลงาน วัดการพัฒนาของนักศึกษา คือ มีการใช้วิธีการวัดตามสภาพจริง (authentic) วัดพัฒนาการ และวัด application การนำไปใช้ และวัดการที่เอาไปเกี่ยวข้องกับชุมชน (ชีวิต)

8. สื่อต่างๆ ต้องมีความพร้อม ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อต่างๆได้ทั่วถึง มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน

นอกจากนั้นอาจเป็นเรื่องของครอบครัว ครอบครัวจะช่วยตั้งแต่เด็กๆ จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพ่อแม่ว่าจะช่วยกันปลูกฝังอย่างไรให้เด็กของเราเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต พ่อแม่อาจต้องเป็นตัวอย่าง อาจต้องหาสื่อ ต้องทำกิจกรรมที่จะจูงไปทางนั้น

อีกประการคือชุมชน กิจกรรมต่างๆในชุมชนก็ต้องเอื้อกัน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สำหรับตัวเอง เป็นคนที่อยู่กับการเรียนมาตลอด คือ เรียนตั้งแต่เล็กๆและเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบชั้นสูงสุด บรรยากาศและกระบวนการในตอนนั้น เป็นตัวช่วยหล่อหลอมให้เคยชินว่าต้องศึกษาค้นคว้า ต้องอ่านต้องเขียนอยู่เรื่อยๆ เลยทำให้ติดเป็นนิสัย

ครอบครัวสนับสนุน คุณพ่อ คุณแม่ก็ชอบอ่าน พี่น้องส่วนใหญ่เรียนหลังมีอาชีพตัวเอง อาชีพ พ่อแม่ (พ่อเป็นทหาร)

เพื่อน สมัยเรียนอยู่หอพักกับเพื่อน เห็นเพื่อนอ่านหนังสือ มีบรรยากาศของการเรียนรู้ ก็ทำให้เราต้องทำอย่างนั้นด้วย แต่ตัวเราเองก็สำคัญ

ตัวเอง (ผู้เรียน) ต้องเป็นคนใฝ่รู้ด้วย และต้องมีเป้าหมายของการเรียนด้วย เช่น เป้าหมายของการจบ

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ.ดร.สุทัศน์ ยกส้าน
วันที่ 16 ธันวาคม 2545 เวลา 10 .30 –11 .3 0 น
ห้องศ.ดร.สาโรช บัวศรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การที่เราพยายามรับสิ่งใหม่ๆ มุมมองใหม่ๆ เข้ามา นำมาคิดว่าสิ่งที่เรารับเข้ามานั้น จะนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตของเราอย่างไร ทั้งช่วยให้เราไปพัฒนาชีวิตคนอื่นอย่างไรบ้าง และเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งต้องแสดงให้เห็นออกมาว่า มีการพัฒนาของความคิด การปรับตัว รู้จักนำมาใช้กับความเปลี่ยนแปลง ต้องทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมในชีวิตที่ว่า ทุกคนต้องเรียนรู้อยู่เสมอ

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นคนที่เพลิดเพลินสนุกสนานกับการเรียนรู้ เพลิดเพลินกับความรู้ เห็นว่าความรู้ทำให้มีความเบิกบานใจ ไม่ได้เป็นเรื่องเอาใส่บ่าแบกหาม และเมื่อรู้แล้วต้องอยากถ่ายทอดให้คนอื่นด้วย

การแสดงออกว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้บริหาร ดูว่า แนวคิดของเขามีการปรับเปลี่ยนขึ้นไหม ทันสมัยขึ้นไหม เข้าใจสภาพการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนไปหรือเปล่า ดูที่คำพูดว่ามีการยอมรับ มีการเปลี่ยนแปลงหรือยังยืนกราน

ครู ดูว่า ตำราที่ใช้สอนเอาของใหม่ๆมาใช้หรือไม่ ใช้เล่มเดียวหรือหลายเล่ม หลายแห่ง

นักศึกษา ดูจาก เมื่อให้งานทำ เขาค้นคว้าหรือเปล่า มีการพลิกแพลงพยายามที่จะหา ที่จะเปลี่ยนแปลง เขารู้สึกว่าสิ่งที่ถามเขานั้นน้อยนิด เขาอยากรู้มากกว่านี้ ต้องค้นให้มากขึ้น

สรุป คนเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้อง อ่าน เขียน อยู่เสมอ

รักการอ่าน รักการเรียน (กระวีกระวาดอ่าน)

เรียนรู้หลายๆเรื่อง ไม่ใช่รู้อยู่เพียงเรื่องเดียว

สำหรับการเรียนรู้ที่ทำเป็นประจำ อ่านมาก อ่านแล้วคิด ทำความเข้าใจแล้วเขียน แบบเล่าสู่กันฟัง ที่อ่านเพราะอยากรู้มากๆ เพื่อจะได้ช่วยตนเอง เมื่อช่วยตัวเองได้แล้ว จะได้ช่วยคนอื่นต่อไป

อ่านมาก เรียนรู้มาก เกิดจากความคิดหรือความเชื่อส่วนตัวที่เห็นคุณค่าของความรู้ว่า ความรู้จะทำให้ช่วยตนเองได้ เมื่อช่วยตนเองได้ดีแล้วจะได้ไปช่วยคนอื่นต่อไป

2. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ครู ต้องเป็นตัวอย่าง ตัวแบบ

- ค้นคว้า อ่านเพิ่มเติม นำสิ่งใหม่ๆมาสอน
- ถามสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในตำรา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องไปค้นคว้า แสวงหาอ่านเพิ่มเติม

ห้องสมุด ต้องมีระบบการแนะนำ ประชาสัมพันธ์ หนังสือ เครื่องมือเรียนรู้ที่มีอยู่และเข้ามาใหม่ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและแรงจูงใจให้คนเข้ามาใช้ห้องสมุด

การเรียนการสอน ต้องจัดสถานการณ์ กิจกรรม ที่ทำให้ผู้เรียนต้องไปค้นคว้า ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้อยากค้นคว้าเพิ่มเติม ให้ผู้เรียนมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ได้อ่านมากๆ ให้มีการเขียนถ่ายทอดสิ่งที่ได้อ่าน ให้พูดสิ่งที่เรียนรู้มา

การวัดผล วัดหลายด้าน เช่น การคิดวิเคราะห์

. สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ คุณจินดา ตันตราจิณ เจ้าของ รร.จินดาวิทย์ จินดาพงศ์ และจินดาภรณ์ นิสิตปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา ม.รามคำแหง

วันที่ 15 ธันวาคม 2545 เวลา 11 .00 –12 .10 น

รร.จินดาวิทย์ ซอยอ่อนนุช 30

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การที่คนต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะความรู้ไม่มีสิ้นสุด ต้องคิด ต้องทำ ทดลองไปเรื่อยๆ เพื่อจะทำให้ชีวิตดีขึ้น

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ต้องมีความทะเยอทะยาน รักความก้าวหน้า

มีเป้าหมาย มีอนาคตวางไว้ไกลๆ

มีความคิด ความเชื่อในประโยชน์ของการเรียนรู้ ที่ได้จากทุกที่ ทุกวิธี การอ่าน การฟัง การท่องเที่ยว

ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ชอบอ่านหนังสือ

สำหรับตนเองการเรียนรู้ที่ทำเป็นประจำ เป็นคนชอบคิด ชอบทำ คิดใหม่เรื่อย ได้ฟังอะไรมา รู้อะไรมาก็จะเอามาทดลองทำ เป็นคนไม่อยู่นิ่ง อ่านหนังสือก็เอามาคิด เอามาเขียน เป็นคนมีความตั้งใจ มีเป้าหมาย

ชอบอ่านหนังสือ อ่านแทบทุกประเภท ยกเว้นนิยาย

วิธีหาความรู้ที่ทำเป็นประจำ

1. คุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนฝูง จากการเข้าร่วมการประชุม
2. จากการติดตามข่าว หนังสือพิมพ์
3. จากการอ่านหนังสือ เป็นคนชอบซื้อหนังสือ มีเวลาว่างก็จะไปร้านหนังสือ มีอะไรใหม่ซื้อมาเก็บจัดเก็บไว้อย่างดี

ในฐานะผู้บริหาร จะทำตัวเป็นแบบอย่างแก่ครู คือ การเรียนรู้อยู่เสมอ ในการประชุม จะมีวาระที่ประธานแจ้งให้ทราบ จะเล่าสิ่งที่ได้รู้มา สิ่งใหม่ๆให้กับครูอยู่เป็นประจำ

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้บริหาร - มีวิสัยทัศน์

- ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่ครู ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ครู เป็นแบบอย่าง เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ต้องอ่านหนังสือ ไม่ใช่อ่านหนังสือเพียงเล่มเดียว ต้องค้นคว้าอ่านจากหลากหลายแหล่ง

การเรียนการสอน จัดกิจกรรมให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้า ให้อ่านหนังสือ ครูสอนโดยใช้หนังสือหลายเล่ม

การบริหาร กำหนดนโยบาย เป้าหมาย ให้ครู – ผู้เรียนร่วมรับทราบ ให้เข้าใจตรงกัน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ประสบการณ์ เกิดจากความใฝ่ดีในตน

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
วันที่ 16 ธันวาคม 2545
สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ตอบเป็นเอกสาร)

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการศึกษาเรียนรู้และปรับตัวต่อสิ่งต่างๆรอบตัว เกิดขึ้นจากภายในตนเอง (Self generate Learning) ที่ปรารถนาหรือตั้งใจ ที่จะพัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์ หรือความสนใจในชีวิตเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยไม่จำกัดรูปแบบ วิธีการ ช่องทางหรือโอกาสในการเรียนรู้

2. คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้

- ช่างสังเกต
- ชอบตั้งคำถาม และคิดหาคำตอบเรื่องต่างๆที่มากระทบตนเอง
- พิจารณากลั่นกรองข้อมูลอย่างระมัดระวัง
- คิดแบบมีเหตุมีผล คิดหาสาเหตุของปัญหา หาคำตอบ
- คิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา

2. มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้
- เรียนเพื่อพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างต่อเนื่อง
- เพื่อเข้าใจตนเอง ชีวิต สังคม
- เพื่อใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน อนาคต
- เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น
- สำรวจตนเองถึงข้อบกพร่อง จุดดี วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมของตน เลือกเรียนในสิ่งที่สนใจ

3. วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร
- วางแผนสิ่งที่ต้องทำเพื่อการเรียนรู้
- วางแผนเวลาในการทำสิ่งนั้น
- จัดสรรทรัพยากร เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้

4. สร้างแรงจูงใจให้ตนเป็นคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- มั่นใจว่าประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

- สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง รางวัล , โทษ
- สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนตน
- คิดว่าการเรียนรู้มีคุณค่า ไม่เป็นภาระ
- ปรารถนาที่จะเรียนรู้

5. พาตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ
- มีนิสัยรักการอ่าน
- นิยมเข้าร้านหนังสือ
- แสวงหาช่องทางรับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์
- เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ
- สมัครเป็นสมาชิดวารสาร
- เรียนรู้จากผู้อื่น
- คบเพื่อนที่เป็นผู้รู้

สถาบันอุดมศึกษา อาจมีส่วนช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะการเป็รผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้บางส่วน คือ การทำให้ผู้เรียนมีท่าทีและพฤติกรรมของการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สำคัญ 5 ประการ

1. การเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ เห็นความสำคัญและเข้าใจประโยชน์ของการเรียนรู้ และผลเสียของการไม่เรียนรู้ ปรารถนาเรียนรู้ทุกเรื่อง ทุกโอกาส

2. การปรารถนาที่จะพัฒนาชีวิต มีเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาตนเอง อันเนื่องมาจากการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

3. การถ่อมตนในการเรียนรู้ ตระหนักว่าตนไม่ได้รู้ดีที่สุดทุกเรื่อง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

4. ช่างคิด ช่างสังเกต สนใจที่จะคิดใคร่ครวญ ข้อมูลที่ผ่านเข้ามาทุกเรื่อง จดจำไว้สำหรับเป็นฐานคิด ต่อยอดความรู้ต่อไป

5. อุตสาหะ พากเพียร ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการพาตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เข้าสู่แหล่งเรียนรู้ มุ่งมั่นที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตน

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ผู้บริหารและคณาจารย์เป็นแบบอย่างแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- ศึกษาค้นคว้าวิจัยในสาขาที่สอน และเพิ่มเติมนอกเหนือสาขาวิชาที่สอน
- ให้ความสำคัญกับการประยุกต์วิชาการให้เหมาะกับท้องถิ่นและความต้องการของสังคม
- มีการนำเสนอผลงานวิชาการออกมาอย่างสม่ำเสมอ
- ผู้บริหารเห็นคุณค่าการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ผู้สอน เปิดช่องให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา ส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ได้เข้ารับการอบรมเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง
- รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างมีเสรีภาพ โดยจัดให้มีเวลาในสัดส่วนที่มากเพียงพอสำหรับการถกประเด็น การนำเสนอความคิดเห็นใหม่ๆจากมุมมองของนักศึกษา
- ใช้เวลาคลุกคลีกับนักศึกษา ผู้สอนควรให้ความสนิทสนมกับผู้เรียน ยินดีสละเวลาและร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆกับผู้เรียน เช่น ทำวิจัยร่วมกับนักศึกษา เข้าห้องสมุดค้นคว้าด้วยกันกับนักศึกษา

2. ระบบบริหารเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลง

- บริหารด้วยคณะบุคคลจากหลากหลายสาขาในสังคม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้การศึกษามีคุณภาพ และส่งเสริมการเรียนรู้ได้ครบทุกมิติ
- บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดทรัพยากรในสถาบันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความต้องการเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนทุกกลุ่ม
- มีระบบประเมินคุณภาพอาจารย์ผู้สอน โดยดูตามคุณภาพของผลงานมากกว่าปริมาณผลงาน

3. หลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- ทดสอบความถนัดก่อนตัดสินใจเลือกคณะเรียน ควรให้โอกาสนักศึกษาได้ทดสอบความถนัดเพื่อจัดโปรแกรมการเรียนในสาขาวิชา รายวิชา ตามความชอบและความถนัด และเปิดกว้างมากขึ้นในการเรียนรู้จากแหล่งอื่น จัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นและหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละแบบมากขึ้น
- เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนได้มากกว่า 1 สาขาวิชาในเวลาเดียวกัน เพื่อขยายขอบเขตความสนใจการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น
- ฝึกอบรมการใช้ห้องสมุดและสื่ออุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ เพื่อผู้เรียนจะได้เกิดความต้องการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (ซึ่งสภาพห้องสมุดและสื่ออุปกรณ์ ควรอยู่ในสภาพที่พร้อมถูกใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ)
- จัดหลักสูตรเสริมสอนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เข้มข้น เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในโลกข้อมูลข่าวสาร
- เปิดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น อาจจัดหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรเสริมที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น
- ปรับหลักสูตรที่มีอยู่ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการปรับหลักสูตรที่สอนตามปกติ ให้เอื้อสำหรับบุคคลทั่วไปมากขึ้น โดยจัดสรรเวลาและเนื้อหาเพื่อการเรียนนอกเวลาทำงาน เรียนทางไปรษณีย์ หรือจัดสัมมนาและฝึกอบรมเป็นระยะๆตามความต้องการของคนในสังคม , ท้องถิ่น

4. การเรียนการสอนเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่เสมอ

- จัดสัมมนาวิชาการในคณะ การนำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ให้นักศึกษาได้มีโอกาสร่วมวิพากษ์วิจารณ์

- เชิญบุคคลภายนอกเป็นวิทยากร ผ แหล่งเรียนรู้หลากหลาย)

- สอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

- ให้ผู้เรียนได้อ่านบทความจากหนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ และอื่นๆ เพื่อช่วยพัฒนาความคิดและมุมมองของผู้เรียน

- มีการทำวิจัยในสิ่งที่มีการเรียนการสอน

5. บริบทเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันควรส่งเสริม สนับสนุนให้นักศึกษาใช้เวลาเพื่อเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ในชีวิต

- สนับสนุนกิจกรรมตามความถนัดและสนใจ โดยการสนับสนุนด้านการเงิน ทรัพยากร สื่ออุปกรณ์ต่างๆ อย่างเพียงพอ

- สนับสนุนการแข่งขันสร้างนวัตกรรม เพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่พัฒนาในระดับสูงขึ้น โดยจัดแข่งขันตั้งแต่ภายในสถาบัน ขยายไปสู่ระดับชุมชน ประเทศ โลก

4. บทบาท อุดมศึกษาในการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในระบบ

- การจัดหลักสูตรเรียนรู้ทางอินเตอร์เน็ต (e-learning)
- การให้ติดต่อกับอาจารย์ผู้สอน / และผู้เชี่ยวชาญทางอินเตอร์เน็ตได้ตลอด 24 ชั่วโมง
- การจัดหลักสูตรภาคค่ำ / เสาร์ – อาทิตย์
- การเปิดรับนักศึกษามากกว่าปีละ 1 ครั้ง
- การจัดหลักสูตรเสริม หลักสูตรและการฝึกอบรมระยะสั้น

- การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้นอกระบบ

- การจัดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น / โครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากวิถีชีวิต หรือจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นร่วมกับสถานประกอบการที่มีในท้องถิ่น
- มีระบบเทียบโอนหน่วยกิตตามเกณฑ์

- การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามอัธยาศัย

- การจัดกิจกรรมห้องสมุด
- การขยายเวลาให้บริการห้องสมุด หรือ ห้องแล็ปภาษา
- ให้ยืมอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้
- เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย เข้าถึงสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยได้มากขึ้น
- จัดกิจกรรมร่วมกับแหล่งการเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดชุมชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน

5. อุดมศึกษาควรมีบทบาทในการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่

ควร เพราะมีศักยภาพดีหว่าสถาบันอื่น มีผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวนมากอยู่ มีองค์ความรู้ระดับสูง เผยแพร่ตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่สังคมได้ โดย

1. จัดตั้งศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและรวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เผยแพร่ผลงานนั้นสู่สังคม กำหนดให้การจัดทำตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภารกิจสำคัญของศูนย์ ซึ่งทำโดย

1.1 กำหนดลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในขั้นเบื้องต้นก่อน

1.2 เลือกบุคคลที่เข้ากับลักษณะดังกล่าว จากแวดวงต่างๆในสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาจสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มคนต่างๆ และสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแบบทั่วไป สำหรับทุกกลุ่มในสังคม

2. การทำวิจัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ ซึ่งอาจทำการศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้จากหลายวิธี

- ศึกษาจากผู้มีลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นอุปสรรค์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. จัดระบบฐานข้อมูลและทำวิจัย ควรจัดระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายหน่วยงานอื่นๆ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการทำวิจัยศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่มีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งรวบรวมปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเผลแพร่สร้างดัชนีวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจแปลงตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแบบต่างๆมาสร้างดัชนีวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทั้งในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งอาจทำเป็นดัชนีหลายชุดที่หมาะสมกับคนแต่ละกลุ่ม ที่จะนำมาใช้ใน

- การประเมินระดับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- การชี้ปัญหาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนกลุ่มต่างๆในสังคม

การจัดอันดับและยกย่องคน / ชุมชน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ความคิด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่

ครอบครัว

ภูมิหลัง / ประสบการณ์ทางการศึกษา และการดำเนินชีวิต

บริบทในสังคมที่หล่อหลอมคุณลักษณะและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ศ.นพ. เกษม วัฒนชัย องคมนตรี

วันที่ 9 มกราคม 2546 เวลา 08.40 –10.15 น

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ วิทยาเขตยศเส

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในการให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะประกอบด้วย 2 ประเด็นที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้

1. มนุษย์เรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย จากการศึกษาการทำงานของสมองมนุษย์พบว่ามนุษยเรียนรู้ได้ทุกช่วงอายุ ช่วงที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ดีที่สุดคือ 6 ปีแรก (3ปีแรกในครอบครัว 3 ปีในการศึกษาปฐมวัย) การเรียนรู้ในช่วงประถม มัธยมก็มีความสำคัญรองลงมา จนกระทั่งเมื่อเกษียณงานแล้วคนก็ยังคงต้องเรียนรู้ ดังนั้นเมื่อมองตามมิติของเวลา คนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

2. มนุษย์หรือผู้เรียนทุกคนเป็นผู้สร้างความรู้เอง แต่การสร้างความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ

ปัจจัยภายในตัวผู้เรียนเอง ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ (มาจากความสามารถของสมอง) ความถนัด สไตล์การเรียนรู้ และ learning motivation ที่แตกต่างกัน

ปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน ได้แก่ วัสดุความรู้ (knowledge material) ที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับหรือมีมา เช่น จากครอบครัว จากครูอาจารย์ สิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ วัฒนธรรมของการเรียนรู้ และที่คาบเกี่ยวกับปัจจัยภายในคือ แรงจูงใจในการเรียนรู้

2. การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นได้ 2 แบบใหญ่ๆ

1. ในระบบการศึกษา แบ่งการเรียนรู้ตามลำดับขั้น ช่วงอายุ ประกอบด้วยการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษา การศึกษาและฝึกอบรมต่อเนื่อง (Continuing Education and Training ; CET) และการศึกษาหลังเกษียณงาน ซึ่งการเรียนรู้ในระบบการศึกษานี้สามารถทำได้ 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกระบบ และ ตามอัธยาศัย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใช้การสื่อความรู้เป็นกระบวนการ มีหลักสูตรเป็นตัวส่งผ่าน การเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบจะใช้หลักสูตรมีมาตรฐานเดียวกัน ต่างกันที่วิธีการมีความยืดหยุ่นต่างกัน กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาในระบบเน้นกลุ่มผู้เรียนแต่ ตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนแต่ละบุคคล

2. การเรียนรู้นอกระบบการศึกษา (outside educational system) เป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตามความสนใจของแต่ละคน ในครอบครัว ชุมชน วัด ฯลฯ เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่อยู่นอกระบบการศึกษา เกิดขึ้นตลอดเวลาควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในระบบการศึกษา ไม่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่กำหนดอยู่ในระบบการศึกษา

ดังนั้นในการจัดการศึกษาให้คนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องพิจารณาทั้งการศึกษาในระบบทุกช่วง รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบการศึกษา โดยเฉพาะพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน ว่าจะจัดอย่างไร

สำหรับการเรียนรู้ในระบบการศึกษา basic education เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังนั้น ถ้าประเทศใดต้องการจะสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ไม่สนใจที่จะดูแลเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็คงทำได้ยาก เพราะตามแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องให้ประชาชนมี literacy หรือ basic educationก่อน จึงจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ถ้าจะพูดให้ชัดเจนสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งที่เป็นprerequisite คือ 1. ต้องอ่านออกเขียนได้ 2.ต้องมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปต่อยอดได้

การเรียนรู้ตลอดชีวิตในsectorที่สำคัญที่สุดคือCET ของคนทำงาน(15 – 60ปี) สำหรับประเทศไทยมีประมาณ36ล้านคน ซึ่งต้องใช้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือสร้างสมรรถนะ (capacity building) อีกส่วนหนึ่งคือการจัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้สำหรับคนหลังเกษียณงาน (post pension) ซึ่งมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยการจัด retraining เพื่อ 1.การ reemployment เพื่อให้คนเกษียณกลับมาทำงานอีกครั้ง 2. Self – employment เพื่อให้คนเกษียณสามารถทำงานของตนเองได้ 3. Persue happiness สำหรับคนเกษียณที่มีทุกอย่างแล้วแต่ต้องการเรียนรูเพื่อความสุขในชีวิต

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.การจัดการเรียนการสอน

เป็นแบบ Student – Centered ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ (ครู – ผู้บริหาร ต้องรู้ เข้าใจ และใช้แนวคิดนี้) โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนในเรื่องความสามารถในการเรียนรู้ ความถนัดในการเรียนรู้ สไตล์ของการเรียนรู้ และแรงจูงใจในการเรียนรู้

เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบ โดยการเอาการเรียนรู้ตามหลักสูตรในระบบการศึกษา ผสมกับการเรียนรู้นอกหลักสูตร ได้แก่ เรียนรู้วิชาชีวิตในชุมชน เรียนรู้วิชาอาชีพของพ่อแม่

2. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ให้มีลักษณะทางกายภาพที่ส่งเสริม เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดแรงจูงใจที่จะเรียน มีความเป็นกัลยาณมิตรของอาจารย์ - ลูกศิษย์ การปลูกเร้าให้ศิษย์กระตือรือล้น เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ การไปลงทุนสร้างแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองได้

3. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นวิถีปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน ซึ่งได้ยอมรับและปฏิบัติกันมาจนถือเป็นแนวปฏิบัติของทุกคน ต้องเกิดมาจาก**นโยบาย**ของผู้บริหารต้องกำหนดให้ชัดเจน ทำความเข้าใจและรับรู้ร่วมกัน คือ สภาพแวดล้อมซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพ แต่วัฒนธรรมเป็นเรื่องของพฤติกรรม

4. คุณลักษณะของผู้ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทุกคนเป็นผู้ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ต้องเรียนตลอดกาล ลักษณะผู้เรียนที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีความคิดกว้าง แล้วทุกคนเป็นครูเราได้ มีจิตใจกว้าง ทุกคนเป็นมิตรเราได้ จะทำให้เราเรียนรู้ได้จากทุกคน ทุกที่ รวมกับต้องมีความสามารถที่เป็นพื้นฐาน คือ

1. อ่านออก เขียนได้ (literacy) ซึ่งหมายรวมถึง การรักการอ่านอยู่ด้วย และถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นต้อง
2. มี base education มีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์

สรุป คุณลักษณะของผู้ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

1. มี literacy
2. มี base education
3. เป็นผู้มีความคิดกว้าง จิตใจกว้าง

5. อุดมศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หน้าที่ของอุดมศึกษาหลักๆมี 2 ประการ

1. หาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ โดยผ่านการวิจัย
2. ถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษา โดยการสอน (การจัดการศึกษาในระบบ) การบริการชุมชน รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้น บทบาทอุดมศึกษาที่จะตอบสนองการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำได้หมดทุกงาน เช่น

งาน	มาตรการ	กลุ่มเป้าหมาย
การจัดการศึกษาในระบบ	หลักสูตรปกติ หลักสูตรฟื้นฟูทักษะใหม่	ผู้จบ ม.6 คนทำงานที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ
งานบริการชุมชน	CET Post pension	คนทำงานที่ต้องการเพิ่มพูน สมรรถภาพ คนเกษียณงาน

สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ Learning Society ซึ่งเป็นเป้าหมายโดยมีกระบวนการ คือ การสร้างอุปนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ สร้างเป็นสมการได้ว่า

Lifelong Learning (คนแต่ละกลุ่ม) + Learning Culture / Learning environment → Learning society

Learning Culture ที่สำคัญที่สุด คือ การอ่านหนังสือ ทำอย่างไรจึงจะให้คนไทยอ่านหนังสือให้มากขึ้น ซึ่ง prerequisite ที่สำคัญ คือ พ่อ แม่ ต้องส่งเสริมให้ลูกอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก

ถ้าจะทำการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุดมศึกษา สิ่งสำคัญต้องดู Training needs ให้ความสำคัญทั้งส่วนของ Learner และในส่วนที่จะเป็นต่อ Provider ควรมีการทำ marketing survey เพื่อดู demand size ว่า ผู้เรียนในชุมชนนั้นเขาต้องการอะไร ต้องการความรู้อะไร บุคลากรอะไร แล้วพิจารณาว่า สถาบันเราถนัดไหม ตัวบ่งชี้ว่าการจัดการศึกษา มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจดูได้จาก มีหลักสูตร มีโอกาสให้กับคนในsegment นั้นๆหรือไม่

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ รศ.ดร.ชนะ กสิภาร์
วันที่ 4 ธันวาคม 2545 เวลา 08.30 – 09.40 น.
มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่มีเป้าหมายเพื่อที่จะปรับปรุงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและสมรรถนะ อาจเพื่อตัวเอง สังคมที่ต้องทำตลอดชีวิต

2. ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ของกลุ่มประเทศยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรป เพิ่งทำออกมาเมื่อปี 2002 เขากำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็น 15 ตัว แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. ให้ความสำคัญกับ ทักษะ เจตคติ และสมรรถนะของตัวบุคคล
2. ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบ
3. ให้ความสำคัญกับทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีจุดเน้นที่ตัวแปรของระบบ และตัวแปรด้านบุคคล
4. ให้ความสำคัญกับระบบ

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ความหมาย	แหล่งข้อมูล	
A. ทักษะ, สมรรถนะและเจตคติ	1.การรู้หนังสือ (literacy)	% ของผู้เรียนต่อประเทศที่มีสมรรถภาพในระดับ1หรือต่ำกว่าจากการวัดด้วยPISA reading literacy scale	OECD	โครงการประเมินผู้เรียนนานาชาติ ใช้ตัวอย่างคือผู้เรียนที่มีอายุ 15ปี โดยไม่คำนึงถึงระดับชั้นเรียน Programme on Interna tional Student
	2.การรู้คณิตศาสตร์ (Numeracy)	%ของผู้เรียนต่อประเทศที่มีคะแนน PISA mathematical literacy scale ต่ำกว่า 380	OECD	
	3.ทักษะของสังคมแห่งการเรียนรู้ (New Skill for the Learning Society)	%ของผู้เรียนต่อประเทศที่ได้คะแนน PISA scientific literacy scale ต่ำกว่า 400	OECD	

			Assesment
	4.ทักษะ การเรียนรู้เพื่อที่จะเรียน (Learning-to-learn skills	%ของผู้เรียนต่อประเทศที่มีผลการปฏิบัติในPISA elaboration strategies index อยู่ใน 25%ของส่วนต่ำสุด	OECD
	5.การเป็นพลเมือง ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรม (Active Citizenship,Cultural and Social Skills)	ตัวบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับความรู้ด้านพลเมือง, การเข้าร่วมในการเป็นพลเมือง เจตคติของพลเมืองของแต่ละประเทศ จาก IEA	แหล่งต่างๆ ตามแต่ละประเทศ
B. การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม (Access and Participation)	6.การเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Access to Lifelong Learning)	ยังไม่ได้กำหนด	ยังไม่มี
	7.การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Participation in Lifelong Learning)	การมีส่วนร่วมในการศึกษา และการฝึกอบรมของผู้มีอายุ 25-64ปี	Eurostat : การสำรวจกำลังแรงงาน 2001
C. ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Resources for Lifelong Learning)	8.การลงทุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Investment in Lifelong Learning)	ค่าใช้จ่ายรวมของรัฐด้านการศึกษา คิดเป็นร้อยละของ GDP	Eurostsat : ตัวบ่งชี้ด้านโครงสร้าง
	9.บุคลากรทางการศึกษา (ครู ผู้ฝึกอบรม และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ต่างๆ) และการเรียนรู้ (Educators and Learning)	ร้อยละของครูที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมระหว่างสี่สัปดาห์ที่แล้ว	Eurostat : การสำรวจกำลังแรงงาน 2002
	10.เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT Learning)	ร้อยละของครัวเรือนที่มีการเข้าถึงอินเตอร์เน็ต	Flash Eurobarometer 112 , Nov.2001

D. กลยุทธ์และการพัฒนาระบบ (Strategies and System)	11.กลยุทธ์สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Strategies for Lifelong Learning)	Member's State positions on developing Lifelong Learning Strategies) สถานะของคนกลุ่มต่างๆในรัฐ ในกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กำลังพัฒนา	European Commission: Joint Employment Report 2001
	12.การรวมตัวกันของผู้จัดการเรียนรู้ (Coherence of Supply)	ยังไม่มีการกำหนด	ยังไม่มี
	13.การแนะนำปรึกษา (Counselling and Guidance)	ยังไม่มีการกำหนด	ยังไม่มี
	14.การให้การรับรองและวุฒิบัตร (Accreditation and Certification)	ยังไม่มีการกำหนด	ยังไม่มี
	15.การประกันคุณภาพ (Quality Assurance)	ยังไม่มีการกำหนด	ยังไม่มี

ตอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"
ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
สัมภาษณ์โดย คุณนิตยา สำเร็จผล ดุษฎีบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

---

1. **ท่านให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าอย่างไร**

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง **กระบวนการศึกษาเรียนรู้และปรับตัวต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดขึ้นจากภายในตนเอง**(self generate learning) ที่ปรารถนาหรือตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองตามวัตถุประสงค์หรือความสนใจในชีวิต เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยไม่จำกัดรูปแบบ วิธีการ ช่องทาง หรือโอกาสในการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังขาดบรรยากาศของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากสาเหตุหลัก ๆ อาทิ

1) **การเรียนการสอนแบบท่องจำ** การเรียนการสอนด้วยระบบป้อนข้อมูลภายใต้วิธีการท่องจำ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นขวนขวายแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2) **ลักษณะนิสัยรักความสนุกความสบาย** พื้นฐานลักษณะชีวิตคนไทยชอบใช้ชีวิตอย่างสบาย ๆ ขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ชอบอะไรที่ได้มาง่าย ๆ ขาดการวางแผนล่วงหน้า ไม่เห็นคุณค่าของเวลา ปล่อยเวลาไปเพื่อเรื่องบันเทิงและความสนุกสนาน ดังตัวอย่าง การสำรวจผู้เดินห้างสรรพสินค้าพบว่ากลุ่มผู้ใช้บริการมากที่สุดคือ นักเรียนนักศึกษา โดยมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 68.7 ของผู้เดินใช้บริการห้างสรรพสินค้าทั้งหมดต่อหนึ่งวัน[1] นอกจากนั้น สื่อมวลชน เช่น รายการโทรทัศน์ มักให้ความสำคัญกับรายการเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ในขณะที่รายการเพื่อสาระความรู้ไม่ได้รับความนิยม

3) **รัฐบาลขาดวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในประเทศ** รัฐให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีในประเทศ เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดของหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น ส่งผลทำให้แหล่งเรียนรู้ไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการพัฒนาอย่างเหมาะสม และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้

---

2. **ท่านคิดว่าคุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออก ที่จะบ่งชี้ว่าบุคคลเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยอะไรบ้าง**

คุณลักษณะและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เป็นนักเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมี ประกอบด้วย

1) **มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้**

---

[1] เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, "สังคมทุรชน : ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม" กรุงเทพฯ : ซัคเซสมีเดีย,2539 หน้า 101

ความตั้งใจนั้นแสดงผลด้วยการเป็นคนช่างสังเกต ชอบตั้งคำถาม และคิดหาคำตอบกับเรื่องต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตนเอง พิจารณากลั่นกรองข้อมูลด้วยความระมัดระวัง โดยไม่ปล่อยให้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตผ่านไปโดยไม่เกิดการเรียนรู้ พยายามคิดวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่สอดคล้องกันในตรรกของความเป็นเหตุเป็นผล ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหาและหาคำตอบ หรือคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม หรือคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในระดับสูงขึ้น

2) **มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้**

การมีความตั้งใจที่จะเป็นนักเรียนรู้เท่านั้นยังไม่เพียงพอ แต่ควรจะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ด้วย ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตควรมี เช่น การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้เพื่อเข้าใจตนเอง เข้าชีวิต และเข้าใจสังคม การเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต การเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้โดยเริ่มต้นจาก**การสำรวจตัวเอง** เพื่อค้นให้พบว่าตนเอง**มีช่องบกพร่องที่**จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขที่ใด และมีจุดดีที่ควรได้รับการเสริมหรือพัฒนาเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นในเรื่องใด ผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิตจะรู้ว่าตนเองจะเรียนรู้ได้ดีโดยปัจจัยหรือวิธีการใด เพื่อจะเลือกวิธีที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างตรงจุดที่สุด และ**เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ สิ่งที่ทำได้ดีก่อน** เพื่อให้การประสบความสำเร็จนั้นเป็นกำลังใจให้กับตนเองในการมุมานะพากเพียรเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ นักเรียนรู้ตลอดชีวิตยังพยายามทำความเข้าใจบริบทของสังคมและโลกในอนาคต เพื่อที่จะตัดสินใจได้ว่าควรจะเรียนรู้เรื่องใดจึงจะเหมาะสมที่สุด และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้จริงในอนาคตได้อย่างเต็มที่ที่สุด

3) **วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร**

การวางแผนเป็นขั้นเตรียมตัวเพื่อให้มีกรอบปฏิบัติที่ชัดเจน นักเรียนรู้ตลอดชีวิตจะ**วางแผนสิ่งที่จะต้องทำเพื่อการเรียนรู้ การวางแผนเวลาในการทำสิ่งนั้น และการวางแผนจัดสรรทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้** ผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิตจะวางแผนจัดตารางเวลาสำหรับการอ่านหนังสือที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนรู้ วางแผนเก็บออมทรัพย์สำหรับจัดซื้อหาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเสริมความรู้ความเข้าใจ วางแผนใช้เวลาว่างในการหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อต่าง ๆ วางแผนจัดเวลาชมรายการเสวนาเชิงความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่อยู่ในแวดวงของเรื่องดังกล่าว เพื่อเปิดโลกทัศน์ของตนต่อความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ให้กว้างไกล ซึ่งจะช่วยให้ตนเองมีความรู้รอบ และทันต่อสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตและการทำงาน รวมทั้งการใช้ความรู้ความสามารถของตนไปมีส่วนนำไปพัฒนาสังคม

4) **สร้างแรงจูงใจให้ตนเองเป็นคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง**

ผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีความคิดว่าการเรียนรู้นั้นมีคุณค่าและไม่เป็นภาระ แต่จะมีความปรารถนาในการเรียนรู้ โดยจะมีแรงจูงใจภายในตนเองเพื่อเป็นแรงผลักให้เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุผล

ตอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"
ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

สำเร็จได้ ปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองประกอบไปด้วย การมีความมั่นใจว่าตนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ ซึ่งโดยทางจิตวิทยานั้นหากคิดว่าตนเองไม่สามารถเรียนรู้ได้ จะไม่ยอมทุ่มเทแรงกายแรงใจลงไปอย่างเต็มที่ ผู้ที่รักการเรียนรู้มักจะสร้างบรรยากาศหรือแรงจูงใจให้ตนเองเรียนรู้ โดยการให้รางวัลกับตนเองเมื่อทำได้สำเร็จตามแผนการเรียนรู้ และหากทำไม่ได้ตามแผนควรมีมาตรการลงโทษ ซึ่งเปรียบเหมือนการเสริมแรงทางลบ เพื่อให้เกิดการบังคับตัวเองให้ทำตามแผนให้ได้ ไม่เพียงเท่านั้น ผู้เรียนรู้จะสร้างบรรยากาศที่บ้านให้ส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนตัว เพื่อกระตุ้นความปรารถนาเรียนรู้และใช้เวลาจดจ่อกับการเรียนรู้ เช่น จัดบรรยากาศแวดล้อมที่บ้านให้มีมุมอ่านหนังสือหรือมุมทำงานส่วนตัว โดยมีวัสดุอุปกรณ์พร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้

5) พาตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ

ผู้ที่เป็นนักเรียนรู้มักจะมีนิสัยรักการอ่าน นิยมการเข้าร้านหนังสือ และแสวงหาช่องทางรับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยใช้แหล่งความรู้ทั่วไปที่สามารถได้รับจากในสังคม เช่น เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายและเปิดให้ผู้สนใจเข้าร่วมได้ หรือสมัครเป็นสมาชิกรับวารสารของหน่วยงานต่าง ๆ ที่แจกจ่ายให้กับทุกคนที่สนใจ หรือเรียนรู้จากผู้อื่นและคบเพื่อนที่เป็นนักเรียนรู้ โดยมีการพึ่งพากันและกันในการเรียนรู้เสมอ

---

3. ท่านคิดว่าบทบาทของการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีอะไรบ้าง สำหรับอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับบทบาทใดบ้าง

3.1 บทบาทของการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) การจัดการศึกษาในระบบ เน้นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความถนัดและสนใจ และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือในสายอาชีวศึกษา เน้นการปฏิบัติงานและสร้างผลงานตามความถนัดและสนใจ
2) การจัดการศึกษานอกระบบ เน้นการจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น และตอบสนองความต้องการในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนในท้องถิ่น และการเทียบโอนที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่น
3) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่น และจากรัฐบาล (ระดับประเทศ) เพื่อจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอต่อผู้ใช้ และต่อความต้องการใช้ประโยชน์ในอนาคต และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่

1) สร้างชุมชนนักเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย

ตอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"
ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
ผู้อำนวยการสถาบันอนามัยศึกษาเพื่อการพัฒนา

อาจารย์ร่วมกับนักศึกษาจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การวิจัยศึกษาประเด็นทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม เป็นต้น มีการเชิญนักวิชาการทั้งจากในและต่างประเทศเข้าร่วมเสนอผลงาน จัดสัมมนาทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาข้อสรุปหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ ของชาติและของโลก รวมทั้งขยายความร่วมมือไปนอกมหาวิทยาลัย สู่การเป็นเครือข่ายชุมชนนักวิชาการสร้างชาติ โดยการนัดพบปะระหว่างคณาจารย์ นักศึกษาหรือบัณฑิต ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรภาครัฐและเอกชนกลุ่มต่าง ๆ ผู้แทนองค์กรอื่น ๆ ทางสังคม และผู้แทนจากนักการเมืองระดับท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อนำเสนอหัวข้อวิจัยที่จะเป็นประโยชน์สำหรับแต่ละกลุ่ม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมภาพรวม มุ่งบรรลุกิจกรรมร่วมกันที่มีความต่อเนื่องระยะยาว

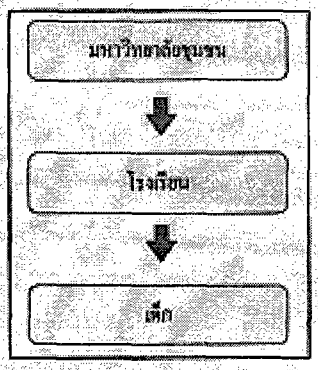
บทบาทในลักษณะเช่นนี้ จะพาไปสู่เป้าหมายการสร้างนักเรียนรู้ ที่เป็นนักคิด มีความรอบรู้และเข้าใจบริบทสังคมไทยและโลก สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาทำประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง และยังผลให้เกิดการแตกแขนงในองค์ความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ จากการร่วมกันคิดและร่วมกันทำผ่านเครือข่ายนักวิชาการหลากหลายกลุ่ม

2) **สร้างเครือข่ายปัญญาวิถีรูปแบบต่าง ๆ**

สถาบันอุดมศึกษาสามารถมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านการสร้างเครือข่ายปัญญาวิถี ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

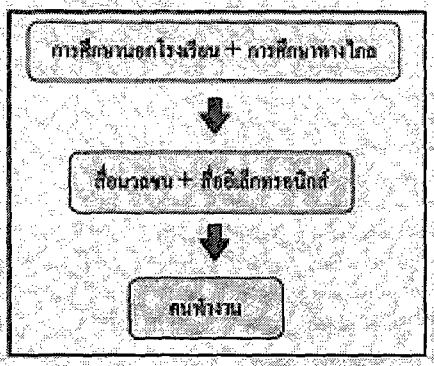
แบบที่ 1 เครือข่ายปัญญาวิถีของเด็กวัยเรียน

มหาวิทยาลัยควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมโรงเรียน โดยการให้ทุน ระดมทรัพยากรเป็นอาสาสมัคร เป็นวิทยากร เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำแก่เด็กนักเรียนเรื่องการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา การเปิดให้เด็กนักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้ในมหาวิทยาลัย โดยการอนุเคราะห์แหล่งเรียนรู้ของสถาบัน อาทิ ห้องสมุด ห้องทดลอง ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องอุปกรณ์เครื่องจักรกล ฯลฯ เพื่อเป็นวิทยาทานแก่นักเรียนในชุมชน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยอาจจะให้ทุนนักเรียนรู้รุ่นเยาว์ โดยการสนับสนุนทางการเงินและโควต้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา เพื่อสนับสนุนนักเรียนรู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี

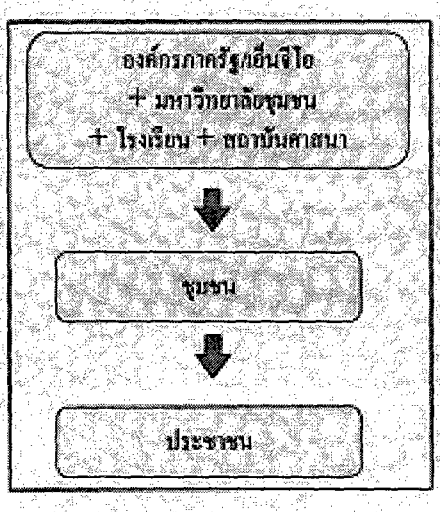
แบบที่ 2 เครือข่ายปัญญาวิถีของคนวัยทำงาน (ในเมือง)

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนวัยทำงาน โดยเฉพาะการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ การศึกษาทางไกล และ e-learning หรือผ่านช่องทางของสถาบันอุดมศึกษาที่กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยประสานงานร่วมกับสื่อมวลชนของท้องถิ่นหรือสื่อระดับประเทศ เพื่อสร้างสรรค์สาระการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการของคนวัยทำงานทั่วประเทศ

แบบที่ 3 เครือข่ายปัญญาวิถีของคนในชุมชน

สถาบันอุดมศึกษาควรร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและองค์กรทางสังคม เพื่อสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การเปิดหลักสูตรระยะสั้นเพื่อจัดการศึกษาแก่คนในชุมชน โดยสร้างหลักสูตรให้มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและสนใจ

สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการในลักษณะเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในลักษณะดังกล่าว จะช่วยให้สังคมไทยมีการเรียนรู้อันเกิดจากทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเป็นการเชื่อมโยงการศึกษาที่ครบถ้วน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย อันเป็นการการจัดการเครือข่ายเพื่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคม

---

4. ท่านคิดว่า ในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญเรื่องใด ในระดับใด

สถาบันอุดมศึกษาอาจไม่สามารถเปลี่ยนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นนักเรียนรู้ของผู้เรียนได้ทั้งหมด เนื่องจากปัจจัยหลายประการอยู่นอกขอบเขตที่สถาบันฯ จะทำได้ อาทิ ปัจจัยด้านครอบครัว ภูมิหลัง หรือประสบการณ์ทางการศึกษาและการดำเนินชีวิต และบริบทในสังคมที่หล่อหลอมคุณลักษณะและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่สถาบันอุดมศึกษาอาจมีส่วนช่วยพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้บางส่วน โดยในส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญ คือ **การทำให้ผู้เรียนมีท่าทีและพฤติกรรมของการเป็นนักเรียนรู้** ที่สำคัญ 5 ประการต่อไปนี้

ประการที่ 1 ท่าทีเห็นคุณค่าการเรียนรู้ เห็นความสำคัญและเข้าใจประโยชน์ของการเรียนรู้และผลเสียของการไม่เรียนรู้ ปรารถนาเรียนรู้ทุกเรื่อง ทุกโอกาส

ประการที่ 2 ท่าทีปรารถนาพัฒนาชีวิต มีเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาตนเองอย่างเจาะจง หรืออย่างเป็นธรรมชาติ โดยเป็นลักษณะและพฤติกรรมที่สะท้อนมาจากการเห็นคุณค่าความรู้

ประการที่ 3 ท่าทีถ่อมตนในการเรียนรู้ มีความตระหนักเสมอว่าตนเองไม่ได้รู้ดีที่สุดทุกเรื่อง และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยรับและพิจารณาไคร่ครวญ เพื่อแยกแยะสาระและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม

ประการที่ 4 พฤติกรรมช่างคิด ช่างสังเกต ตนใจที่จะคิดไคร่ครวญทุกเรื่อง โดยไม่ปล่อยให้ข้อมูลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่านสมองไปอย่างว่างเปล่า และจดจำหรือเก็บรายละเอียดได้มากเพียงพอสำหรับเป็นฐานการคิด และต่อยอดความรู้ความเข้าใจออกไป

ประการที่ 5 พฤติกรรมอุตสาหะพากเพียร ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการพาตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เข้าสู่แหล่งเรียนรู้ และมุ่งมั่นที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตน

---

5. ท่านคิดว่า การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ ในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังระบุในข้อ 4 ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญอะไร อย่างไร

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 5 องค์ประกอบ ได้แก่

---

1) **แบบอย่างแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

2) **ระบบบริหารเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

3) **หลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

4) **การเรียนการสอนเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

5) **บริบทเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

1. **แบบอย่างแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

ผู้บริหารและคณาจารย์เป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสะท้อนเป็นการกระทำสิ่งต่อไปนี้

1.1 **ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในวิชาที่สอน**

อาจารย์มิควรสอนโดยคิดว่าเป็นงานประจำวันหรือเป็นคนที่ไม่เรียนรู้ แต่ต้องทำการศึกษา ค้นคว้าวิจัยในสาขาวิชาที่ตนสอน เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของอาจารย์ ให้สามารถก้าวทันวิทยาการใหม่ ๆ ตลอดเวลา นอกจากนี้อาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการประยุกต์วิชาการให้เหมาะกับท้องถิ่นและความต้องการของสังคม มีการนำเสนอผลงานวิชาการออกมาอย่างสม่ำเสมอ และควรบริจาคงานวิจัยให้นักศึกษาและชุมชนได้รับประโยชน์ อาจารย์ที่มีลักษณะแห่งเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าวจะเป็นแบบอย่างและเป็นผู้จุดประกายให้นักศึกษามีความปรารถนาในการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง และมีความสนใจปัญหาสังคม รวมทั้งมีส่วนในการค้นคว้าและคิดเพื่อแก้ปัญหาสังคม

1.2 **ศึกษาเพิ่มเติมนอกเหนือสาขาวิชาที่ตนสอน**

คณาจารย์ควรยึดอุดมคติในการดำเนินชีวิตว่า ***"ชีวิต คือ ห้องเรียน"*** อาจารย์ต้องเรียนรู้ที่จะปฏิบูรณาการตนเองให้เข้ากับความก้าวหน้าทางวิชาการเสมอ โดยไม่จำกัดตนเองเฉพาะสาขาวิชาที่สอน แต่เรียนรู้เพิ่มเติมในลักษณะ "สหวิทยาการ" (multi-discipline oriented) เพื่อนำมาประยุกต์เข้ากับสิ่งที่ตนสอนและถ่ายทอดสู่นักศึกษาต่อไป

ผู้บริหารจะต้องเห็นคุณค่าการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ผู้สอน ด้วยการเปิดช่องให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ได้เข้ารับการอบรมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้นคือการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในลักษณะสหวิทยาการ จะทำให้อาจารย์มีความรู้กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นเมื่ออาจารย์นำความรู้มาถ่ายทอดสู่นักศึกษาก็จะทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจภาพรวม สามารถเชื่อมโยงวิชาความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างบูรณาการ หรือเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่นักศึกษามีความสนใจ ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับในลักษณะท่าทีแห่งความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และรู้อย่างรอบด้าน อาจารย์ที่มีลักษณะดังกล่าวจะเป็นแบบอย่างผลักดันให้นักศึกษาปรารถนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน

1.3 **รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา**

อาจารย์ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างมีเสรีภาพ โดยจัดให้มีเวลาในสัดส่วนที่มากเพียงพอสำหรับการถกประเด็น การนำเสนอความคิดเห็นใหม่ ๆ จากมุมมองของนักศึกษา

ตอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

อาจารย์ต้องใจกว้างและเปิดใจรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ เสมอ แม้ความคิดนั้นจะขัดแย้งต่อความคิดเห็นของตน การมีท่าทีรับฟังความเห็นของนักศึกษาควรรวมไปถึงการตรวจข้อสอบอัตนัย ซึ่งควรพิจารณาคำตอบทุกคำตอบด้วยใจกว้างขวางด้วยเหตุผล มิใช่ยึดเพียงคำตอบเดียวตามตำรา โดยไม่ปิดกั้นต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา

1.4 ใช้เวลาคลุกคลีกับนักศึกษา

กระบวนการถ่ายทอดและกระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดนั้น เกิดจากการที่ผู้ถ่ายทอดมีความใกล้ชิดคอยให้คำแนะนำ และทำเป็นแบบอย่างให้เห็น ผู้สอนจึงควรให้ความสนิทสนมกับผู้เรียน ยินดีสละเวลาและร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน เช่น ทำวิจัยร่วมกันกับนักศึกษา เข้าห้องสมุดค้นคว้าด้วยกันกับนักศึกษา เป็นต้น

2. ระบบบริหารเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระบบบริหารการศึกษาควรเป็นระบบที่มีความพลวัต ระบบมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ และความต้องการเรียนรู้ของสังคม โดยจำเป็นต้องมีลักษณะดังนี้

2.1 บริหารด้วยคณะบุคคลจากหลากหลายสาขาในสังคม

คณะผู้บริหารการศึกษาควรมาจากผู้แทนคนหลากหลายสาขาในสังคม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้การศึกษามีคุณภาพ และสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้ครบทุกมิติ ได้แก่ การศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของสังคม การศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน และการศึกษาที่นำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม การบริหารด้วยคณะบุคคลที่หลากหลายจะทำให้มหาวิทยาลัยทราบความต้องการของคนกลุ่มต่าง ๆ ทราบปัญหาในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองได้ครบทุกมิติดังกล่าว

2.2 บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารที่สามารถจัดสรรทรัพยากรในสถาบันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถรองรับความต้องการเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนทุกกลุ่มคน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.3 มีระบบประเมินคุณภาพอาจารย์ผู้สอน

สถาบันอุดมศึกษาควรมีการประเมินคุณภาพอาจารย์ผู้สอนตามคุณภาพของผลงานมากกว่าปริมาณของผลงาน เพื่อเป็นฐานไปสู่การปรับระบบค่าตอบแทนที่สอดคล้องกับผลงาน เพื่อจูงใจให้อาจารย์พัฒนาคุณภาพการสอนและผลงานของตนรองรับการจัดศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ

---

3. หลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดหลักสูตรควรพิจารณากลุ่มผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยพยายามออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียนทุกกลุ่ม ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถจัดหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความถนัดและสนใจของผู้เรียนได้ควรมีแนวทางดังต่อไปนี้

3.1 ทดสอบความถนัดก่อนตัดสินใจเลือกคณะเรียน

สถาบันอุดมศึกษาควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดสอบความถนัดอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถจัด program การเรียนในสาขาวิชา รวมถึงการเรียนในแต่ละรายวิชาที่เหมาะสมตามความชอบและถนัดของผู้เรียนแต่ละคนอย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาสู่การเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาไม่ควรจำกัดวิชาหรือวิธีการศึกษาเฉพาะที่เปิดสอนในสถาบันเท่านั้น แต่ควรเปิดกว้างมากขึ้นในการเรียนรู้จากแหล่งอื่น และจัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นและหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละแบบมากขึ้น

3.2 เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนได้มากกว่า 1 สาขาวิชาในเวลาเดียวกัน

การส่งเสริมการเรียนรู้ไม่ควรจำกัดความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพียงสาขาวิชาเดียวเท่านั้น ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษามีสิทธิและโอกาสในการศึกษาและสำเร็จการศึกษามากกว่า 1 สาขาวิชาในช่วงเวลาเดียวกันได้ เพื่อขยายขอบเขตความสนใจการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น

3.3 ฝึกอบรมการใช้ห้องสมุดและสื่ออุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้

สถาบันอุดมศึกษาควรให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประทับใจตั้งแต่แรกในการใช้ห้องสมุดและสื่อเพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อผู้เรียนจะเกิดความปรารถนาจะเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ และส่งผลต่อไปเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นสภาพห้องสมุดและสื่ออุปกรณ์ควรอยู่ในสภาพที่พร้อมถูกใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3.4 จัดหลักสูตรเสริมสอนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เข้มข้น

ภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในโลกข้อมูลข่าวสาร สถาบันจึงควรจัดหลักสูตรเสริมที่มีความเข้มข้นในการสอนทักษะทั้งสองประการ เพื่อผู้เรียนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.5 เปิดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น

หลักสูตรในระดับอุดมศึกษาควรจะเหมาะกับคนในท้องถิ่นที่สถาบันตั้งอยู่ เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนท้องถิ่น โดยอาจจัดหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเสริมที่ตรงกับความต้องการและมีส่วนช่วยพัฒนาท้องถิ่น คนท้องถิ่นไม่ว่ามีการศึกษาระดับใดสามารถเลือกเรียนและเทียบโอนหน่วยกิตได้ ดังตัวอย่างการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่น ซึ่งไม่จำเป็นต้องจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษเพื่อพัฒนาการอาชีพ เช่น หลักสูตรการเจียระไนพลอย หลักสูตรทอผ้าไหม หลักสูตรทำเครื่องเงิน หลักสูตรพืชสมุนไพร เป็นต้น

คอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.บรรยงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันอนามัยศึกษาเพื่อการพัฒนา

3.6 ปรับหลักสูตรที่มีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาอาจปรับหลักสูตรที่สอนในระบบภาคปกติ ไปสู่หลักสูตรที่เอื้อสำหรับบุคคลทั่วไปมากขึ้น โดยจัดสรรเวลาและเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อการเรียนนอกเวลาทำงาน หรือเรียนทางไปรษณีย์ หรือจัดสัมมนาและฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ ตามความต้องการของคนในสังคมและในท้องถิ่น

4. การเรียนการสอนเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาควรส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยอาจจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังนี้

4.1 จัดสัมมนาวิชาการในคณะ

การจัดสัมมนาช่วยทำให้คณาจารย์และผู้เรียนตื่นตัวกับการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในประเด็นเชิงวิชาการและประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ เพราะมีเวทีสำหรับการนำเสนอผลงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น โดยเปิดกว้างให้อาจารย์ ผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้สนใจเข้าร่วมวิพากษ์ผลงาน

4.2 เชิญคนภายนอกเป็นวิทยากร

การเรียนรู้ที่แท้จริงจะไม่จำกัดอยู่ภายในรั้วสถาบันเท่านั้น คนภายนอกสามารถเป็นครูที่ดีได้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เขามีความเชี่ยวชาญ ซึ่งจะเปิดโลกทัศน์และความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจริงให้กับผู้เรียนได้รับรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่จำกัดการแสวงหาความรู้จากแหล่งที่มีในสถาบันเท่านั้น

4.3 สอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยการสอนทางเดียว หรือสอนให้จดจำเท่านั้น แต่ควรสอนโดยใช้วิธีการหลากหลายที่สามารถกระตุ้นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เช่น อาจารย์ควรแนะนำให้นักศึกษาอ่านบทความจากหนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ เพื่อช่วยพัฒนาความคิดและมุมมองของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น เพราะการเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียวอาจล้าสมัยและไม่ตรงกับสภาพความจริงในปัจจุบัน นอกจากนี้อาจารย์อาจจะสอนร่วมกับการทำวิจัยในสิ่งที่ได้สอนไป เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้ง เข้าใจวิธีการหาความรู้ และต่อยอดความรู้ออกไปได้

5. บริบทเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาควรมีส่วนทำให้นักศึกษาใช้เวลาอย่างถูกต้อง และใช้เวลาเพื่อเรียนรู้ในสิ่งที่อำนวยประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีแนวทางดังนี้

5.1 สนับสนุนกิจกรรมตามความถนัดและสนใจ

สถาบันควรเปิดกว้างให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความถนัดและสนใจ ไม่จำกัดรูปแบบของกิจกรรม โดยสนับสนุนด้านการเงิน ทรัพยากร สื่ออุปกรณ์เพื่อการทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ อย่างเพียงพอ

สอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อการพัฒนา

การได้ทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพในภาคปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.2 สนับสนุนการแข่งขันสร้างนวัตกรรม

การสร้างนวัตกรรมสะท้อนการเรียนรู้ที่พัฒนาในระดับสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจึงควรมีส่วนกระตุ้นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแข่งขันสร้างสิ่งใหม่ ๆ หรือต่อยอดความรู้เดิม โดยจัดแข่งขันตั้งแต่ระดับภายในสถาบัน ขยายไปสู่ระดับชุมชน ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลกในที่สุด

---

6. ท่านคิดว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างไรบ้าง

การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในระบบ เช่น การจัดหลักสูตรเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต (e-learning) รวมทั้งการติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญทางอินเทอร์เน็ตได้ตลอด 24 ชั่วโมง การจัดหลักสูตรภาคค่ำ/เสาร์-อาทิตย์ การเปิดรับนักศึกษามากกว่าปีละ 1 ครั้ง หลักสูตรเสริม หลักสูตรและการฝึกอบรมระยะสั้น เป็นต้น

การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตนอกระบบ เช่น การจัดหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น หรือจัดโครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อผู้เรียนจะมีโอกาสเรียนรู้จากวิถีชีวิต การงานอาชีพ และใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น หรือจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นร่วมกับสถานประกอบการที่มีในท้องถิ่น และมีระบบเทียบโอนหน่วยกิตตามเกณฑ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

การจัดโอกาสและแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามอัธยาศัย เช่น การจัดกิจกรรมห้องสมุด การขยายเวลาให้บริการห้องสมุด หรือห้องแล็บภาษา หรือให้ยืมอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น โดยเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยได้มากขึ้น มหาวิทยาลัยอาจจะจัดกิจกรรมร่วมกับแหล่งเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดชุมชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ชุมชนพื้นเมืองที่อนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนในชุมชน มูลนิธิต่าง ๆ สวนสาธารณะ สถานประกอบการบางแห่ง สมาคม ชมรม หน่วยงานสาธารณสุขหรือศูนย์อนามัยชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรใช้ร่วมกันในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

---

7. ท่านคิดว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของบุคคลตัวอย่างในสังคมไทย เพื่อให้ผู้เรียนและบุคคลใช้เป็นตัวอย่างหรือไม่ ถ้าควรจะทำอย่างไร

สถาบันอุดมศึกษาควรศึกษาและสร้างตัวแบบที่เป็นบุคคลตัวอย่างในสังคมไทยที่เรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากสถาบันมีศักยภาพและความพร้อมเพียงพอที่จะทำได้ดีกว่าหน่วยงานอื่นในสังคม เพราะเป็น

คอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อการพัฒนา

แหล่งรวบรวมนักวิชาการ นักเรียนรู้จำนวนมากในสังคมไว้ในที่แห่งเดียว และมีองค์ความรู้ในระดับสูงเพียงพอสำหรับภารกิจนี้ รวมทั้งเป็นแหล่งที่มีศักยภาพและเหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่สังคมได้

แนวทางที่สถาบันอุดมศึกษาควรทำ เพื่อมีส่วนสร้างตัวแบบบุคคลแห่งการเรียนรู้ อาทิ

7.1 จัดตั้งศูนย์ศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและรวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เผยแพร่ผลงานนั้นสู่สังคม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยแหล่งที่มาของทุนในการจัดตั้งศูนย์อาจจะมาจากทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัยในช่วงที่เริ่มต้น แต่ในระยะต่อมาจะสามารถแสวงหาทุนได้จากการรับจ้างทำวิจัย การฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับบุคคล องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการทำเอกสารหรือหนังสือ เพื่อจำหน่ายสำหรับผู้อ่านที่เป็นนักวิชาการและผู้อ่านทั่วไป

สำหรับการจัดทำตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรกำหนดให้เป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของศูนย์นี้ ซึ่งอาจจะทำโดยการกำหนดลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในขั้นเบื้องต้นก่อน จากนั้นจึงทำเลือกบุคคลที่เข้ากับลักษณะดังกล่าวจากแวดวงต่าง ๆ ในสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาจจะสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มคนต่าง ๆ และสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแบบทั่วไปสำหรับกลุ่มคนทุกกลุ่ม ทั้งนี้ลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอาจจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามความรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการศึกษามากขึ้น

7.2 การทำวิจัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ

การศึกษาและสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจจะศึกษาได้จากหลากหลายวิธีการ ทั้งการศึกษาจากผู้ที่มีลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาข้อมูลในแบบสถิต (static) หรือข้อมูลที่ปรากฏในปัจจุบัน หรือศึกษาเชิงพลวัต (dynamic) โดยการศึกษาข้ามเวลา เช่น ศึกษากลุ่มคนที่เป็นตัวอย่างตลอดช่วงชีวิตของคนกลุ่มนี้ตั้งแต่เกิดจนเป็นผู้ใหญ่ การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคู่แฝด การพัฒนาทฤษฎีและข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นตัวเลขในเชิงปริมาณ เพื่อสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นแบบจำลองคณิตศาสตร์ เป็นต้น

7.3 จัดระบบฐานข้อมูลและทำวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาควรจัดระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายหน่วยงานอื่น ๆ และเปิดให้บุคคลเข้ามาใช้ประโยชน์หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารได้ โดยเริ่มต้นจากฐานระบบและเครือข่ายที่สถาบันมีอยู่ และเพิ่มเติมเครือข่ายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระบบ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่มีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งรวบรวมปัญหาและความต้องการ

ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างตัวแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเผยแพร่ตัวแบบดังกล่าว

7.4 สร้างดัชนีวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาอาจจะแปลงตัวแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างดัชนีชี้วัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคน ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม การสร้างดัชนีการเรียนรู้ตลอดชีวิตอาจจะจัดทำเป็นดัชนีหลายชุดที่เหมาะสมกับคนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการประเมินระดับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เหมาะกับคนแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ดัชนีดังกล่าวควรถูกนำมาใช้ประโยชน์ด้วย อาทิ การชี้ปัญหาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การจัดอันดับและยกย่องคนหรือชุมชนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฯลฯ

---

8. ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นอื่น ๆ

ข้อเสนอเพื่อการสร้างวิถีการเรียนรู้ของคนไทย

เราจำเป็นต้องเตรียมบุคลากรให้พร้อมสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคใหม่ เพราะหากไม่พัฒนาให้คนของเราเป็นคนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เราจะเป็นประเทศที่บุคลากรในประเทศจมอยู่ภายใต้อดีต ตามปัจจุบันไม่ทันและอาจถูกลบออกจากความสำคัญของโลกอนาคตในที่สุด ในที่นี้ขอเสนอการสร้างวิถีการเรียนรู้ของคนไทย ด้วยการทำ 4 ส.

ส.1...สร้างสำนึก

การสร้างวิถีการเรียนรู้ของคนไทยต้องเริ่มด้วย "การสร้างสำนึกใหม่" เพื่อให้คนไทยเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ วิธีการที่สามารถทำได้ เช่น

การโฆษณาประชาสัมพันธ์

-การประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

-การหาแบบอย่าง (role modeling) คนแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ

-การจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

-การให้รางวัลคนแห่งการเรียนรู้ มีระบบให้รางวัล ยกย่อง ให้เกียรติแก่คนที่มีคุณลักษณะเรียนรู้ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน

-ส่งเสริมผู้ผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้

การส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

-ในโรงเรียน ส่งเสริมให้เด็กที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน รวมกลุ่มกันเรียนรู้ เน้นความหลากหลายในสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้ ส่งเสริมในเรื่องของเทคโนโลยี สถานที่ และงบประมาณในการเรียนรู้

คอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา

-ในมหาวิทยาลัย ส่งเสริมการเป็น "ผู้นำ" ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างพรมแดนความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น

-ในชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ตามความสนใจ สร้างเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

-ในองค์กร ส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้

ส.2...สร้างโอกาส

การสร้างวิถีการเรียนรู้ของคนไทยจำเป็นต้อง "สร้างโอกาส" และช่องทางที่หลากหลายเพื่อให้คนไม่มีอุปสรรคที่ขัดขวางการเรียนรู้ แต่ได้รับการเอื้อประโยชน์จากสังคมมากที่สุด การจัดการเรียนรู้จึงต้องสร้างโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ ไม่ว่าเขาต้องการเรียนรู้ในเรื่องใด บริบทในสังคมจะเปิดช่องให้เขาสามารถเข้าไปเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้ วิธีการที่สามารถทำได้เช่น

การจัดสรรแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอและครอบคลุม อาทิ

-แยกตามรายสาขาวิชา หรือสาขาอาชีพ ให้มีแหล่งทดลอง ฝึกประสบการณ์ และฝึกความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ เพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้พร้อมสำหรับการนำความรู้มาใช้จริงในภาคปฏิบัติ และเตรียมคนให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพ เช่น การฝึกงานกับสถานประกอบการ เป็นต้น

-แยกตามความสนใจและความถนัด คือให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการ เช่นพิพิธภัณฑ์เด็ก เป็นต้น

-แยกตามพัฒนาการตามวัยอย่างเหมาะสม ให้คนได้รับการปลดปล่อยและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เช่น มีชมรม ศูนย์การเรียนรู้ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในแต่ละปัจเจกบุคคล การจัดทำวิถีการเรียนรู้ต้องนำไปสู่การ "ค้นพบเอกลักษณ์" หรือศักยภาพที่โดดเด่นของแต่ละคน เช่น มีแววเป็นนักวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมให้เรียนได้มากที่สุด หากการเรียนรู้ในประเทศมีความจำกัด ควรมีทุนส่งไปเรียนต่างประเทศ เป็นต้น

ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งความรู้ในสาขาวิชาชีพที่เรียนและความรู้เชิงสหวิทยาการ คนที่มีความรู้ไม่ควรจะรู้เพียงแคบ ๆ อยู่ในกรอบสาขาวิชาที่เรียนเท่านั้น แต่ควรจะรู้รอบในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานการคิดและตัดสินใจจากการพิจารณาทุกมุมมองและสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมเพียงพอ

ส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบ เพื่อให้คนที่ทำงานแล้ว มีช่องทางหาความรู้เพิ่มเติม เช่น มีศูนย์รวบรวมความรู้และทักษะต่าง ๆ ให้กับคนที่ทำงานแล้ว การเรียนรู้สำหรับคนกลุ่มต่าง ๆ เช่น มีโรงเรียนผู้ปกครอง โรงเรียนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศูนย์ศึกษาชีวิตคนท้องถิ่นประจำจังหวัดนั้น ๆ เป็นต้น เพื่อเปิดช่องทางการเรียนรู้ของคนให้กว้างมากที่สุด

ตอบคำถามสัมภาษณ์ เรื่อง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต"

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันอาศรมศึกษาเพื่อการพัฒนา

ส.3...สร้างลักษณะชีวิต

การเรียนรู้เป็นลักษณะชีวิตจำเป็นต้องมีการวางรากฐานนิสัยตั้งแต่เด็ก โดยโรงเรียน และบริบทต่าง ๆ ในสังคมต้องเอื้อให้คนมีนิสัยรักการเรียนรู้ อาทิ

-บริบทครอบครัว โรงเรียน และสังคมทั่วไป ควรส่งเสริมนิสัยให้รักการอ่าน รักการค้นคว้า การเรียนรู้ด้วยตนเอง

-การเรียนการสอนในห้องเรียน ควรเน้นให้ค้นคว้าทั้งจากตำรา และเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจ นำมาพูดคุย แลกเปลี่ยนกันในห้อง หรืออภิปรายกัน

-ส่งเสริมให้คนเรียนรู้ในสิ่งที่ตนชอบ เพื่อทำให้เกิดแรงจูงใจกระตุ้นการเรียนรู้ เช่น เปิดให้เรียนได้หลากหลายสาขาวิชา ทั้งเรียนตามความถนัด เรียนตามความสนใจ ทั้งเรียนลึก/เรียนกว้าง/เรียนไกล ให้มีทั้งความรู้ความชำนาญในเรื่องต่าง ๆ และเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

-สื่อมวลชนควรเป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้มากกว่าต้นแบบแห่งความบันเทิง โทรทัศน์ควรเปลี่ยนจาก "ตู้บันเทิง" เป็น "ตู้แห่งการเรียนรู้"

ส.4...สร้างกำไรจากการเรียนรู้

ส่งเสริมให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้มา อันเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและประเทศชาติได้ เช่น

-เอาสิ่งที่เรียนรู้มาต่อยอดทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือเป็นความรู้ใหม่ที่เราคิดขึ้นเอง

-เอาสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ให้เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับบริบทท้องถิ่น

-ส่งเสริมให้สามารถ "ขาย" ภูมิปัญญาที่ได้จากการเรียนรู้

-ส่งเสริมให้มีช่องทางการเผยแพร่สิ่งที่ได้เรียนรู้

-สนับสนุนการสร้างทุนทางปัญญาเพื่อประโยชน์ทางการค้าในเวทีโลก

การเรียนรู้เป็นกลไกนำพาให้คนพัฒนาคุณภาพของตนอยู่เสมอ หากประเทศใดประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศนั้นย่อมมีคุณภาพดีกว่าประเทศอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจจากความย่อยยับในสงครามโลกครั้งที่สอง จนสามารถมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจต่อประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้ เพราะคนญี่ปุ่นเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารของญี่ปุ่นมีระบบในการประเมินและพัฒนาตนเองตลอดเวลา หรือประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นเพียงเกาะเล็ก ๆ ยังได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่คนในประเทศมีคุณภาพมาก จนกระทั่งกลายเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ก็เกิดจากการที่ประชาชนเป็นผู้แสวงหาการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั่นเอง

ภาคผนวก ง.

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- ค่าดัชนีความสอดคล้อง
- ค่าน้ำหนักความสำคัญ
- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ
- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา								
1. ภูมิหลังทางครอบครัว								
1.1 เจตคติต่อการเรียนรู้ของพ่อแม่	17	0.85	16	0.80	16	0.80	17	0.85
1.2 อาชีพและรายได้ของพ่อแม่	11	0.55	13	0.65	10	0.50	11	0.55
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่	20	1.00	20	1.00	19	0.95	19	0.95
2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม								
2.1 เจตคติต่อการเรียน	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	17	0.85	18	0.90	17	0.85	16	0.80
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต								
3.1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	20	1.00	19	0.95	20	1.00	20	1.00
- ศรัทธาและเห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้ชีวิตดีขึ้น	18	0.90	17	0.85	19	0.95	20	1.00
- มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	19	0.95	18	0.90	19	0.95	19	0.95
3.2. ทักษะและความสามารถในการเรียนรู้								
- มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	20	1.00	20	1.00	20	1.00	19	0.95
- มีทักษะภาษาอังกฤษ	14	0.70	18	0.90	15	0.75	17	0.85
- มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	19	0.95	19	0.95	16	0.80	16	0.80
3.3. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	18	0.90	19	0.95	19	0.95	20	1.00
- การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	18	0.90	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	19	0.95	18	0.90	20	1.00	20	1.00
- การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	16	0.80	18	0.90	17	0.85	17	0.85
- การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	18	0.90	18	0.90	17	0.85	18	0.90
- การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	19	0.95	20	1.00	20	1.00	20	1.00

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
3.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต								
- มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	19	0.95	18	0.90	19	0.95	20	1.00
- เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ในที่ทำงานและชุมชน	10	0.50	12	0.60	10	0.50	13	0.65
- มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	17	0.85	15	0.75	16	0.80	18	0.90
3.5 คุณลักษณะทั่วไป								
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากรู้อยากเห็น	20	1.00	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- รักการอ่าน การค้นคว้า ไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ	18	0.90	15	0.75	17	0.85	17	0.85
- มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง ชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	18	0.90	17	0.85	17	0.85	18	0.90
- เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	20	1.00	18	0.90	19	0.95	20	1.00
- ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	17	0.85	16	0.80	17	0.85	17	0.85
- มีเป้าหมายในชีวิต	15	0.75	14	0.70	15	0.75	16	0.80
- มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	19	0.95	18	0.90	19	0.95	16	0.80
- มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้ หรือมีความเชื่อในสมรรถนะของตน (self efficacy)	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้	20	1.00	18	0.90	18	0.90	18	0.90

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ1 เพิ่ม ครอบครัวมีบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ1.1 ปรับเป็น เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนรู้

ข้อ3 3.1 ข้อ1ตัดเห็นความสำคัญ / รวมข้อ1กับข้อ2 ข้อ2 ตัดศรัทธา ตัด ทำให้ชีวิตดีขึ้น ออก

3.2 ควรเปลี่ยนชื่อเป็น ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพิ่ม ทักษะการคิด

3.5 ข้อสุดท้าย ควรเป็น แรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้

การนำเสนอควรสลับ ข้อ3.5 มาก่อน 3.4

ควรตัดไม่พอใจคำตอบที่สำเร็จ ออก

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
ผู้สอน								
1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	20	1.00	19	0.95	20	1.00	20	1.00
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	20	1.00	17	0.85	19	0.95	19	0.95
3. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	20	1.00	19	0.95	19	0.95	19	0.95
4. เป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้และความรักในการเรียนรู้	20	1.00	20	1.00	18	0.90	18	0.90
5. มีความสามารถและทักษะในการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	19	0.95	16	0.80	18	0.90	17	0.85
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	15	0.75	16	0.80	16	0.80	16	0.80
8. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง	18	0.90	16	0.80	18	0.90	18	0.90
9. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียนรู้และกำกับดูแลการ เรียนรู้แก่ผู้เรียน	17	0.85	16	0.80	17	0.85	18	0.90
10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในสาขาวิชาที่สอนนอกสาขาและวิธีการสอน อย่างสม่ำเสมอ	17	0.85	17	0.85	16	0.80	17	0.85
11. เข้าร่วมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง	14	0.70	15	0.75	15	0.75	15	0.75
12. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	17	0.85	18	0.90	17	0.85	17	0.85
13. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	20	1.00	19	0.95	20	1.00	20	1.00
14. การประเมินอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน	14	0.70	12	0.60	14		14	0.70

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ข้อ5 เปลี่ยนเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เพิ่ม เข้าใจปรัชญาและแนวคิดการศึกษา/การเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้วิธีจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ6 มีคำถาม 2ข้อในข้อเดียวกัน ข้อ14เป็นคนละมิติ ตัวบ่งชี้มีมากเกินไป

ควรเน้นความมุ่งมั่น(curiosity) เป็นหลักด้วย

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
ผู้บริหาร								
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	19	0.95	17	0.85	19	0.95	19	0.95
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	20	1.00	19	0.95	20	1.00	20	1.00
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	19	0.95	20	1.00	19	0.95	19	0.95
4. มีความสามารถในการสร้างการยอมรับนโยบาย และความเป็นหนึ่งเดียวของทีมงาน	8	0.40	9	0.45	9	0.45	10	0.50
5. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	20	1.00	17	0.85	19	0.95	19	0.95

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
รู้จักบริหารการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
บุคลากรสนับสนุน								
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ แก่ผู้เรียน	20	1.00	19	0.95	19	0.95	17	0.85
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ	16	0.80	15	0.75	16	0.80	19	0.95

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เน้นความกระตือรือล้น

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ								
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบัน ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
2. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด เช่น การจัดห้องเรียนที่เหมาะสม การให้เสรีภาพในการให้เกรด	16	0.80	16	0.80	16	0.80	16	0.80
3. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	19	0.95	19	0.95	19	0.95	20	1.00
4. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบัน ที่อำนวยความสะดวกให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
5. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล	17	0.85	17	0.85	17	0.85	16	0.80
6. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถาบัน	20	1.00	19	0.95	19	0.95	19	0.95

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เพิ่ม นโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เห็นด้วยที่จะให้มีการประเมินผล แต่ผลที่ได้รับอาจแยกไม่ออกระหว่างความต้องการผลสัมฤทธิ์ในปัจจุบันหรือเพื่ออนาคต เป็นการดีที่มีปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบต่างๆเนื่องจากเป็นส่วนส่งเสริมให้นักศึกษามีนิสัยรักการเรียนรู้ในนโยบายเป็นจุดเน้นที่สำคัญ

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
การจัดหลักสูตร								
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูตร	17	0.85	14	0.70	16	0.80	17	0.85
2. มุ่งเน้นจัดหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับสถานประกอบการ เช่น จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา	12	0.60	13	0.65	13	0.65	13	0.65
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Curricula)	17	0.85	16	0.80	16	0.80	16	0.80
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขาสอดคล้องกับชีวิตและการทำงาน	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
5. การนำหลักสูตรไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	16	0.80	16	0.80	17	0.85	18	0.90
6. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับวิชาชีพ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ	16	0.80	16	0.80	17	0.85	17	0.85
7. มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งวิชาชีพและเทคโนโลยีทุก 5 ปี โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม	13	0.65	13	0.65	13	0.65	14	0.70

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เพิ่ม มีการสำรวจปัญหา ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรต่างๆมี

ข้อ 5 -6 -7 ไม่ชัดเจนว่าคือหลักสูตรอะไร

ข้อ3 เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เห็นด้วยบางส่วนแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ควรมีองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้กับความเปลี่ย

หลักสูตรยืดหยุ่น

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
การจัดการเรียนการสอน								
1. จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	19	0.95	18	0.9	17	0.85	19	0.95
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ								
- การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – directed Learning)	20	1	19	0.95	20	1	20	1
- การเรียนรู้แบบกระตือรือล้น (Active Learning)	19	0.95	17	0.85	18	0.9	18	0.9
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)	16	0.8	16	0.8	16	0.8	16	0.8
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research – based Learning) โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	20	1	18	0.9	19	0.95	20	1
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้								
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- ฝึกการวิจารณ์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	17	0.85	17	0.85	18	0.90	18	0.90
5. จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอดความรู้	19	0.95	18	0.90	19	0.95	19	0.95
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	16	0.80	17	0.85	17	0.85	17	0.85
7. การประเมินผลการเรียน								
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	18	0.90	16	0.80	19	0.95	18	0.90
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน้า	17	0.85	16	0.80	17	0.85	17	0.85
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประเมิน	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลการวิจัยมาใช้	19	0.95	19	0.95	20	1.00	20	1.00

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ข้อ4 สุดท้าย เปลี่ยน วิจารณ์ เป็น วิเคราะห์

เพิ่ม มีการวิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียน ใช้หลักการคิดเป็นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน ใช้สื่อที่หลากหลายในการเรียน

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชียวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้								
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรียน แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป	19	0.95	20	1.00	20	1.00	20	1.00
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะนำด้านการสอนและการเรียนรู้แก่อาจารย์	15	0.75	16	0.80	15	0.75	15	0.75
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอาจารย์และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ	19	0.95	18	0.90	19	0.95	20	1.00
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งด้านการเงิน แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม	18	0.90	19	0.95	19	0.95	19	0.95
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	19	0.95	19	0.95	20	1.00	20	1.00

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรระบุกลุ่มที่ต้องการให้การสนับสนุนและบริการการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มอาจารย์ ผู้เรียน หรือทั้ง2กลุ่ม

เพิ่ม สร้างความร่วมมือของบุคลากรในหน่วยงานเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนตลอดชีวิต

มีการติดตามกำกับแนะแนวการเรียนการสอนตลอดชีวิต

ตอนที่ 2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชียวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
นโยบายและการจัดการ								
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน โดย	19	0.95	19	0.95	19	0.95	19	0.95
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกสถาบัน	17	0.85	17	0.85	18	0.9	18	0.9
การมีส่วนร่วมและการเข้าถึงการเรียนรู้								
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 18-23ปี) และกลุ่มที่มีสถานภาพของเศรษฐกิจสังคมต่ำ	17	0.85	16	0.80	17	0.85	17	0.85
2. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบและเข้าถึงได้	18	0.90	15	0.75	15	0.75	17	0.85
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ความสนใจและความปรารถนาในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	17	0.85	17	0.85	17	0.85	17	0.85
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และหยุด พักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	18	0.90	18	0.90	18	0.90	18	0.90
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนองความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงาน	20	1.00	19	0.95	20	1.00	20	1.00
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล	18	0.90	18	0.90	19	0.95	19	0.95
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	20	1.00	20	1.00	20	1.00	20	1.00

เพิ่ม การมีระบบทดสอบความชอบ ความถนัดของผู้เรียน

มีระบบการเทียบโอนการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ20คน							
	ความตรง		ความชัดเจน		ความเหมาะสม		ประโยชน์	
	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc	จำนวน	ค่าioc
การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร								
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	20	1.00	17	0.85	17	0.85	19	0.95
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากทั้งในระบบ และนอกระบบ	20	1.00	19	0.95	19	0.95	20	1.00
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ	20	1.00	19	0.95	19	0.95	20	1.00
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	20	1.00	19	0.95	19	0.95	20	1.00
5.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป	16	0.80	15	0.75	14	0.70	14	0.70
งบประมาณ								
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน	16	0.80	15	0.75	16	0.80	16	0.80
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวลาบางส่วน และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น	15	0.75	15	0.75	15	0.75	16	0.80
คุณภาพ								
1.ผู้ผ่านการเรียนรู้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำงานและประกอบอาชีพ	14	0.70	13	0.65	16	0.80	16	0.80
2. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	18	0.90	17	0.85	17	0.85	17	0.85
3 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ	16	0.80	15	0.75	16	0.80	16	0.80
4. มีระบบประกันคุณภาพการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	17	0.85	16	0.80	16	0.80	16	0.80

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เพิ่ม ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษา

มีการตรวจสอบและประเมินคุณภาพ

การตอบและการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ แบบสอบถามตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในสถาบันอุดมศึกษา

โดย ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
ประธานคณะทำงานการศึกษาฯ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

I. ข้อเสนอแนะของแบบสอบถามนี้ในภาพรวม

1. **การให้ตอบคำถามด้วย scale 0 และ 1 นั้น อาจจะมีจุดอ่อนหลายประการ** เนื่องจากบางตัวบ่งชี้ไม่ได้มีคุณสมบัติในระดับที่ตัดสินได้ว่า ใช่หรือไม่ใช่ ตามที่ผู้ทำวิจัยกำหนดขึ้น เช่น บางตัวบ่งชี้อาจไม่ถึงระดับ 1 หรือไม่ใช่ 0 แต่อาจต้องแก้ไขในบางส่วนเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นได้ โดยไม่ได้ตัดทิ้งออกจากการพิจารณาไป

ข้อเสนอ (ซึ่งอาจเป็นการวิจัยในครั้งหน้า) อาจจัดให้มีการทำเป็นลำดับ scale ที่มากกว่าการตอบในระดับแค่ 0 กับ 1 เท่านั้น เช่น อาจเป็น scale 0-3 หรือ 0-4 เพื่อวิเคราะห์และประเมินได้ว่า มีตัวบ่งชี้ใดที่ยังคลุมเครือ/มีปัญหา ที่จะต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขให้ดีขึ้น

2. **มีบางตัวบ่งชี้ที่น่าจะสามารถยุบรวมกันได้** เพื่อทำให้การจัดทำตัวบ่งชี้แต่ละตัวมีความชัดเจน ไม่เกิดการซ้ำซ้อน และมีจำนวนตัวบ่งชี้ให้น้อยที่สุด แต่ยังคงมีคุณภาพอยู่ เพื่อสามารถนำไปใช้ต่อในทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้น เช่น ประเด็นที่ 1 (เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง) และ ประเด็นที่ 2 (ศรัทธาและเห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้ชีวิตดีขึ้น) มีความคล้ายกันที่น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ตัวเดียวกัน / สามารถยุบรวมกันได้ (หน้า 2)

3. **บางตัวบ่งชี้มีความไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นตัวบ่งชี้** เช่น ในตอนที่ 1 เกี่ยวกับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา ในกลุ่มตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอน พบว่าประเด็น "การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" ไม่น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ เพราะขาดความชัดเจน ความเป็นรูปธรรม (หน้า 8)

II. ข้อเสนอแนะในแต่ละตอนของแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1. **กลุ่มตัวบ่งชี้ : ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา** (หน้า 2)
   - **การเปลี่ยนชื่อหัวข้อ** 3.2 จาก **"ทักษะและความสามารถในการเรียนรู้"** น่าจะเปลี่ยนเป็น **"ทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต"** (หน้า 2)
   - **ในหัวข้อ 3.2 น่าจะมีการเพิ่ม "มีทักษะด้านการคิด"** เข้าไปด้วย เพราะเป็นทักษะจะเป็นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สำคัญ (หน้า 2)

- **ควรสลับเอาหัวข้อ 3.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาอยู่หัวข้อ 3.5 แทน** (สลับลำดับการนำเสนอ) เนื่องจากประเด็นในหัวข้อ 3.4 เป็นพฤติกรรมต่อเนื่องหลังจบการศึกษา ซึ่งน่าจะเอาไว้ท้ายสุดของตัวบ่งชี้ด้านการจัดการศึกษา (หน้า 2-3)

2. ***กลุ่มตัวบ่งชี้* : นโยบายและกลไกการบริการจัดการ** (หน้า 6) เสนอว่าในกลุ่มตัวบ่งชี้นี้ควรเพิ่มตัวบ่งชี้เกี่ยวกับ "นโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง" เพื่อพิจารณาว่าหากสถานศึกษาใดยังไม่มีนโยบายนี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพครูที่ยังไม่มีความพร้อมในการสร้างให้ผู้เรียนมีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

3. **ในกลุ่มตัวบ่งชี้ : การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้** (หน้า9)

- ยังขาดความชัดเจนว่า ตัวบ่งชี้เหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่กลุ่มคณาจารย์ หรือ กลุ่มผู้เรียน หรือทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ซึ่งควรมีการระบุให้ชัดเจน และมีตัวบ่งชี้ที่ครอบคลุมในแต่ละกลุ่มคนที่ต้องการอย่างครบถ้วน

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต (หน้า 10)

ในตอนที่ 2 นี้ ควรเพิ่มเติมตัวบ่งชี้ "การมีระบบทดสอบความชอบความถนัดของผู้เรียน" เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับผู้นั้นได้เหมาะสมในแต่ละบุคคล และจะมีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ได้ เพราะได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด อันจะส่งผลต่อเนื่องไปสู่การมีทัศนคติการเรียนรู้ที่ดีในระยะยาวด้วย

ตอนที่1.องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน

ให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	น้ำหนักความสำคัญกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1.ผู้เรียน / ผู้สำเร็จการศึกษา	40	30	15	20	20	20	30	20	7	15	20	25	40	20	15	50	14	40	16	
2.ผู้สอน	20	20	15	15	30	10	10	10	20	15	10	20	30	15	30	15	16	10	14	
3.ผู้บริหาร	10	10	15	10	10	10	10	14	10	10	5	4	20	20	15	10	11	5	10	
4.บุคลากรสนับสนุน	2	5	10	5	0	10	10	9	5	5	5	5	2	5	5	5	9	5	8	
5. นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ	5	10	15	10	10	10	10	15	10	20	15	8	2	10	5	5	12	15	11	
6. การจัดหลักสูตร	10	10	10	10	10	10	10	9	8	10	15	10	2	15	10	5	13	15	15	
7.การจัดการเรียนการสอน	10	10	10	20	10	20	10	10	20	15	20	15	2	10	10	5	15	5	14	
8.การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน	3	5	10	10	10	10	10	13	10	10	10	13	2	5	10	5	10	5	12	

1.2 น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	ระดับความสำคัญ																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
ผู้เรียน/ผู้สำเร็จการศึกษา																				
1. ภูมิหลังทางครอบครัว																				
1.1 เจตคติของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้	5	5	5	3	4	4	4	4	5	4	4	5	5	5	5	4	5	4	5	
1.3 การสนับสนุนการเรียนรู้จากพ่อแม่	5	5	5	3	4	4	4	4	5	4	4	5	5	4	5	5	5	4	5	

2. ประสบการณ์การเรียนรู้เดิม																					
2.1 เจตคติต่อการเรียน	5	5	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	3	5	4	5	3	5		
2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	5	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	5	4	2	4	4	3	2	4		
3.คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต																					
3.1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต																					
- เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ต่อเนื่อง	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	4	5	5	5	5	4	5	4	5		
- เห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	4	5	4	5	5	4	4	4	5		
- มีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	5	5	4	4	4	5	4	5	5	4	5	5	3	5	5	4	4	4	5		
3.2.มีทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้																					
- มีทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านเขียน คำนวณ	5	5	5	4	4	5	5	4	5	4	4	5	4	4	5	4	4	4	4		
- มีทักษะการคิด	5	5	5	4	4	5	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	5	4	5		
- มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	3	5	3	3	3	4		
3.3. มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต																					
- การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	5	4	5	4	5	3	5		
- การใช้เครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	5	5	4	4	4	5	4	5	5	4	4	5	5	4	5	3	4	3	5		
- การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายในทุกรูปแบบการเรียนรู้	5	5	4	4	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	3	5	3	4		
- การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้	5	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	3	4	5	3	4	4	4		
- การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง	5	4	5	4	3	4	4	4	5	4	5	4	4	3	5	3	3	4	4		
- การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์	5	5	5	5	3	5	4	5	5	5	5	4	3	5	5	4	4	5	5		
3.4 คุณลักษณะทั่วไป																					
- มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5		
- รักการอ่าน การค้นคว้า	5	5	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5	5		

- มีความคิดและจิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	5	5	5	4	4	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	3	4	5	4		
- เชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เรียนได้จากทุกแหล่ง	5	5	5	4	4	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	4	5	5		
- ใช้ข้อมูลหลายด้านในการตัดสินใจ	5	5	4	5	4	4	4	5	5	4	4	5	3	5	5	4	3	5	4		
- มีเป้าหมายในชีวิต	5	5	5	4	4	4	4	5	5	4	5	5	3	5	5	3	5	5	5		
- มุ่งมั่นและพยายามที่จะนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้	5	5	5	4	5	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5		
- มีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้ได้	5	5	5	4	4	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5		
- มีแรงจูงใจภายในอย่างสูงในการเรียนรู้	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	3	5	5	5		
3.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต																					
- มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา	5	5	5	4	5	4	3	5	5	4	4	5	4	5	5	4	5	3	5		
- มีผลการพัฒนาตนและการงานอย่างต่อเนื่อง	5	5	5	4	5	4	3	5	5	4	5	5	4	4	5	3	4	3	5		
ผู้สอน																					
1. มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	5	5	5		
2. ยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	5	4	4	4	5	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5	5		
3. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	5	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5		
4. มีความสามารถและทักษะในการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	4	4	5	4	4	5	4		
5. มีความสามารถในการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	5	5	4	4	4	5	4	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5		
6. มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญทั้งในเนื้อหา วิธีการสอน และ	5	5	4	4	4	5	4	5	5	5	4	5	3	5	5	5	5	5	4		
การจัดสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต																					
7. มีความสามารถในการใช้ ICT เพื่อการสอน	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	3	3	4	3	4	5	4		
8. รู้จักแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สามารถแนะนำผู้เรียนได้	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	4	5	3	5	5	3	4	5	5		
9. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงออกถึงความใฝ่รู้	5	5	5	4	3	4	4	5	5	4	5	5	5	5	4	4	5	5	4		
และความรักในการเรียนรู้																					

10. มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในและนอกสาขาวิชาที่สอน และวิธีการสอน	5	5	5	5	3	4	4	5	5	5	5	5	5	5	4	3	4	5	4	
อย่างสม่ำเสมอ																				
11. ใช้ตำราและแหล่งค้นคว้าหลากหลายในการสอน	5	5	5	4	4	4	4	4	5	4	5	5	4	4	5	3	3	5	4	
12. เป็นผู้จัดการความรู้มากกว่าแจกจ่ายความรู้ โดยมีบทบาทเป็น	5	5	5	5	5	4	3	5	5	5	4	5	3	5	5	4	4	5	5	
ผู้อำนวยความสะดวกผู้ร่วมเรียนรู้ กำกับดูแลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน																				
ผู้บริหาร																				
1. มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	5	5	4	4	5	5	5	4	5	5	5	5	4	5	5	5	
2. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	4	5	5	5	5	4	4	5	5	
3. เป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	4	3	4	4	5	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5	4	
4. มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประ	5	5	4	4	4	4	4	4	5	4	5	5	4	5	5	5	4	5	4	
บุคลากรสนับสนุน																				
1. มีความเข้าใจ และยอมรับจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชี	5	5	4	4	3	4	4	5	5	5	4	4	4	4	5	4	5	4	4	
2. มีความรู้ เจตคติ และทักษะ ในการให้ความสนับสนุนและให้บริการการเ	5	5	4	4	4	4	4	5	5	5	4	5	3	5	5	4	4	4	4	
แก่ผู้เรียน																				
3. ได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชี	5	5	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	
นโยบายและกลไกการบริหารจัดการ																				
1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของสถาบันในการส่งเสริม	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5	5	
การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างชัดเจน																				
2. มีแผนปฏิบัติงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกระดับ	5	5	5	5	5	5	4	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5	
3. มีนโยบายการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	5	5	5	4	5	4	4	5	5	4	5	4	5	5	5	4	4	5	4	
4. จัดโครงสร้างองค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้	5	5	4	4	4	5	4	4	5	4	4	4	4	5	4	3	5	5	4	
การจัดห้องเรียนที่เหมาะสมกับวิธีการสอน การให้เสรีภาพในการให้เกรด																				

5. มีความยืดหยุ่นของระบบการบริหารจัดการในสถาบัน ที่อำนวยความสะ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	3	5	5	5		
สามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ เวลาและสถานที่																					
6. การมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	5	3	4	4	4	5	5	4		
อาจารย์ ผู้เรียน ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอกเกี่ยวกับ การออกแบบ																					
และพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล																					
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของสถ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	5	4	3	4	3	4	4	5	5		
การจัดหลักสูตร																					
1. กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นจุดประสงค์หลักของทุกหลักสูต	5	5	5	5	4	5	3	4	5	4	4	4	4	4	4	3	5	4	5		
6. ให้ความสำคัญกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสนใจใฝ่รู้ควบคู่ไปกับ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4		
โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ																					
3. เน้นหลักสูตรแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน *(Problem-based Curricula)*	5	4	4	4	4	5	4	4	5	4	4	4	4	4	4	3	4	5	5		
4. เนื้อหาหลักสูตรเน้นการบูรณาการระหว่างสาขา สอดคล้องกับชีวิตและกา	5	5	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5	3	5	5	4		
5. การนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้มีความยืดหยุ่น กำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ	5	5	4	4	4	4	4	4	5		5	5	3	4	5	4	4	5	5		
ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม																					
การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สอน																					
1. มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านทักษะการเรีย	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	5	5	3	5	5	4	4	5	5		
แหล่งการเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถาบัน และแนวทางการเรียนรู้ต่อไป																					
2. มีหน่วยพัฒนาทางการศึกษาหรือหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่ ทำหน้าที่ให้บริ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	4	3	4	5	4	4	4	5		
ด้านการสอน และการเรียนรู้แก่อาจารย์																					
3. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสถาบัน เช่น การจัดสัมมนาให้กับอ	5	5	4	4	4	4	4	4	5	4	4	5	3	4	5	3	5	4	5		
และนักศึกษา การเชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ																					
4. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้ง	5	4	5	4	4	4	4	4	5	4	5	4	2	3	5	3	4	4	4		

แหล่งเรียนรู้ การทำโครงการวิจัยร่วม																					
5. มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีหนังสือ	5	5	4	4	5	4	4	5	5	4	5	5	3	4	5	4	5	4	5		
เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ผู้เรียนเข้าถึงได้สะดวก																					
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้	5	5	5	4	5	4	4	5	5	4	5	5	3	4	5	3	5	4	5		
ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร																					
การจัดการเรียนการสอน																					
1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5	4		
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบ																					
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – directed Learning)	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5		
- การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	5	5	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5	4	3	5	5		
- การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning)	5	5	4	4	4	5	4	4	5	4	5	4	4	4	5	3	3	5	4		
3. ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน(Research – based Learning)																					
โดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และนำความรู้ไปใช้																					
ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง	5	5	5	5	4	4	4	4	5	5	5	5	4	4	5	3	3	5	5		
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้																					
- เรียนรู้จากแหล่งที่หลากหลายในรูปแบบต่างๆ	5	5	5	4	3	4	4	5	5	4	5	5	3	4	5	4	3	5	5		
- ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	5	5	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	3	5	5	4	5	5	5		
- อ่านหนังสือ ค้นคว้าเพิ่มเติม	5	5	5	5	4	4	4	5	5	4	4	5	4	5	5	4	3	5	5		
- ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการค้นคว้า	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	4	5	4	5	5	4	3	5	5		
5.จุดมุ่งหมายของการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ และการสะท้อน																					
สิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับการถ่ายทอ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	5	4	5	5	4	5	5	5		
6. เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยทุกปี																					

ใช้แหล่งค้นคว้าที่ล่าสุด	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	4	5	4	5	5	3	4	5	5	
7. การประเมินผลการเรียน																				
- กำหนดให้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้	5	5	4	5	4	4	4	4	5	5	4	4	4	4	5	4	4	5	4	
- ให้ความสำคัญกับการประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เพื่อดูความก้าวหน	5	5	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	5	5	4	5	5	4	
- มีการให้ผลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนรู้	5	5	5	5	4	4	4	5	5	5	4	5	4	5	5	4	4	5	5	
- ใช้การประเมินตามสภาพจริง	5	5	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	4	4	5	4	5	5	5	
8. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ																				
นำผลการวิจัยมาใช้	5	5	5	4	4	4	3	5	5	5	5	4	3	5	5	3	4	5	5	

ตอนที่ 2.องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 น้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	น้ำหนักความสำคัญ																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1.นโยบายและการจัดการ	30	20	20	15	5	10	25	25	15	20	20	10	40	20	10	10	21	20	20	
2.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	30	15	20	30	25	20	15	20	20	15	10	23	40	20	30	20	20	20	16	
3.การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร	10	15	10	5	10	20	15	10	10	15	15	7	2	10	20	10	10	15	16	
4.การจัดหางบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้	5	15	20	10	20	10	15	15	15	10	20	25	2	20	15	5	16	15	18	
5.การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม	5	15	10	15	20	10	15	10	25	20	15	20	10	10	10	5	20	15	15	
6.คุณภาพ	20	20	20	25	20	30	15	20	15	20	20	15	6	20	15	50	13	15	15	

2. 2. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : การจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต																				
ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษา	**ระดับความสำคัญ**																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
นโยบายและการจัดการ																				
1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการขยายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5	5	5	5	4	4	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	5	5	5	
เป็นภารกิจหลักของสถาบันอย่างชัดเจน																				
2. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชี	5	5	5	4	3	5	4	5	4	4	4	5	4	5	5	4	5	5	5	
ทั้งในและนอกสถาบัน																				
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้																				
1. จัดหลักสูตร / กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้หลักการตอบสนอง																				
ความต้องการ (demand- led) ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลและท	5	5	5	4	5	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5	
2 จัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียน เช่นการเรียนแบบโมดูล	5	4	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	3	4	5	4	4	5	5	
3. ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก โดยไม่จำกัดเวลา																				
สถานที่ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทางไกล เป็นต้น	5	5	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	3	4	5	5	5	5	5	
4. มีระบบการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เรียนไปตลอดเส้นทางการเรียนรู้	5	4	5	4	3	4	4	5	5	4	5	5	3	5	5	4	5	5	5	
การประเมินผลและการให้วุฒิบัตร																				
1.ให้ความสำคัญกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	3	4	5	4	5	4	4	
2. มีระบบการรับรอง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน จากทั้งในระบบ และนอกระบบ	5	4	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	4	3	5	4	5	5	4	
3.มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิตการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ	5	4	5	5	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	
4. มีระบบการเก็บสะสมหน่วยกิตการเรียนรู้ และให้วุฒิบัตรตามจำนวนหน่วยกิตที่สะสม	5	4	5	4	4	5	4	4	5	4	4	4	4	4	5	4	5	5	4	
5.ในการให้ใบรับรองผลการเรียน ควรมีการบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ผู้เรียนส	5	5	4	4	3	5	4	4	5	5	4	4	3	5	5	4	4	5	4	

ในการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป																					
การจัดหางบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้																					
1.. สร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดโอกาสและเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรี	5	5	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	5	5	4	5	4	4		
สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ สถานประกอบการและชุมชน																					
2. จัดหาผู้ร่วมรับผิดชอบ สนับสนุนด้านการเงินให้กับการเรียนรู้แบบใช้เวล	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	4	4	3	5	4	5	4	4		
และการศึกษาฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียน																					
ให้สามารถเข้าถึงได้มากขึ้น																					
การเข้าถึงและการมีส่วนร่วม																					
1. ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกกรอบอายุปกติ (นอกกลุ่มอายุ 1	5	5	4	4	3	5	3	4	5	4	4	5	4	4	5	4	5	4	4		
และกลุ่มที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคมต่ำ																					
2. ค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถรับผิดชอบแ	5	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	5	3	4	5	3	5	4	4		
3. ใช้ระบบการสมัครเข้าเรียนแบบเปิดโดยพิจารณาที่ ความสนใจและความปรารถนา																					
ในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำหรับสาขาวิชาที่สามารถจัดได้	5	5	4	5	3	4	4	4	5	4	4	4	3	4	5	4	5	4	4		
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสมัครเข้าเรียนได้มากกว่าปีละหนึ่งครั้ง และ																					
หยุดพักการเรียนโดยสะสมหน่วยกิตไว้ได้	5	5	5	4	4	4	4	4	5	4	4	5	4	4	5	4	5	4	4		
คุณภาพ																					
1. ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	4	4		
2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมการเรียน	5	5	5	4	4	5	4	4	5	4	5	5	4	4	5	4	5	4	4		
ในด้านโอกาสในการเข้าร่วมและการตอบสนองความต้องการ																					
3. มีระบบประกันคุณภาพจัดการเรียนรู้ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	5	4	4	3	5	4	5	4	4		

DATE: 11/06/2003
TIME: 04:55

P R E L I S 2.30

BY

Karl G. J"reskog & Dag S"rbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.
Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file A:\INSTR~2.PR2:

```
!PRELIS SYNTAX: Can be edited
SY=A:\INSTR~2.PSF
SE 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
FA FS NF= 3
OU MA=CN XM XB XT
```

Total Sample Size = 450

Univariate Summary Statistics for Continuous Variables

Variable	Mean	St. Dev.	T-Value	Skewness	Kurtosis	Minimum	Freq.	Maximum	Freq.
ADMINIST	4.064	0.867	99.502	-0.785	0.461	1.000	4	5.000	156
VAR00002	4.036	0.859	99.641	-0.724	0.305	1.000	3	5.000	146
VAR00003	3.902	0.895	92.485	-0.574	0.087	1.000	5	5.000	124
VAR00004	3.891	0.922	89.529	-0.656	0.153	1.000	6	5.000	124
VAR00005	4.302	0.736	124.082	-0.746	-0.093	2.000	6	5.000	204
VAR00006	4.178	0.764	116.067	-0.614	-0.146	2.000	10	5.000	168
VAR00007	4.013	0.828	102.805	-0.639	0.226	1.000	2	5.000	133
VAR00008	3.991	0.798	106.088	-0.565	0.148	1.000	1	5.000	120
VAR00009	3.962	0.801	104.882	-0.532	0.088	1.000	1	5.000	114
VAR00010	3.947	0.835	100.319	-0.546	-0.050	1.000	1	5.000	118
VAR00011	3.582	0.941	80.767	-0.416	0.203	1.000	14	5.000	75
VAR00012	4.016	0.821	103.713	-0.610	0.194	1.000	2	5.000	133
VAR00013	4.000	0.844	100.511	-0.692	0.482	1.000	4	5.000	133
VAR00014	3.822	0.885	91.603	-0.554	0.056	1.000	4	5.000	100
VAR00015	4.109	0.809	107.777	-0.734	0.302	1.000	1	5.000	154
VAR00016	3.880	0.857	96.077	-0.493	-0.100	1.000	2	5.000	109
VAR00017	3.784	0.850	94.493	-0.295	-0.404	1.000	1	5.000	92
VAR00018	3.773	0.869	92.136	-0.404	-0.242	1.000	2	5.000	90
VAR00019	3.571	1.019	74.342	-0.422	-0.255	1.000	15	5.000	86

Test of Univariate Normality for Continuous Variables

	Skewness		Kurtosis		Skewness and Kurtosis	
Variable	Z-Score	P-Value	Z-Score	P-Value	Chi-Square	P-Value
ADMINIST	-6.821	0.000	1.792	0.073	49.736	0.000
VAR00002	-6.295	0.000	1.291	0.197	41.292	0.000
VAR00003	-4.990	0.000	0.476	0.634	25.127	0.000
VAR00004	-5.698	0.000	0.739	0.460	33.017	0.000
VAR00005	-6.480	0.000	-0.325	0.745	42.101	0.000
VAR00006	-5.333	0.000	-0.591	0.555	28.793	0.000
VAR00007	-5.556	0.000	1.012	0.311	31.890	0.000
VAR00008	-4.910	0.000	0.720	0.472	24.621	0.000
VAR00009	-4.619	0.000	0.484	0.629	21.568	0.000

VAR00010	-4.745	0.000	-0.118	0.906	22.532	0.000
VAR00011	-3.619	0.000	0.929	0.353	13.957	0.001
VAR00012	-5.302	0.000	0.894	0.371	28.915	0.000
VAR00013	-6.009	0.000	1.855	0.064	39.552	0.000
VAR00014	-4.817	0.000	0.350	0.726	23.328	0.000
VAR00015	-6.376	0.000	1.281	0.200	42.300	0.000
VAR00016	-4.265	0.000	-0.356	0.722	18.488	0.000
VAR00017	-2.565	0.010	-2.125	0.034	11.095	0.004
VAR00018	-3.508	0.000	-1.108	0.268	13.532	0.001
VAR00019	-3.667	0.000	-1.183	0.237	14.849	0.001

Histograms for Continuous Variables

ADMINIST

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
4	0.9	1.000	
0	0.0	1.400	
16	3.6	1.800	▒▒▒
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
83	18.4	3.000	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	3.400	
191	42.4	3.800	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	4.200	
156	34.7	4.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒

VAR00002

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
3	0.7	1.000	
0	0.0	1.400	
19	4.2	1.800	▒▒▒▒
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
83	18.4	3.000	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	3.400	
199	44.2	3.800	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	4.200	
146	32.4	4.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒

VAR00003

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
5	1.1	1.000	▒
0	0.0	1.400	
21	4.7	1.800	▒▒▒▒▒
0	0.0	2.200	
111	24.7	2.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
189	42.0	3.800	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	4.200	
124	27.6	4.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒

VAR00004

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
6	1.3	1.000	▒
0	0.0	1.400	
27	6.0	1.800	▒▒▒▒▒▒
0	0.0	2.200	
101	22.4	2.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
192	42.7	3.800	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	4.200	
124	27.6	4.600	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒

VAR00005

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
6	1.3	2.000	▒
0	0.0	2.300	
0	0.0	2.600	
56	12.4	2.900	▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒
0	0.0	3.200	

0	0.0	3.500	
184	40.9	3.800	
0	0.0	4.100	
0	0.0	4.400	
204	45.3	4.700	

VAR00006

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
10	2.2	2.000	
0	0.0	2.300	
0	0.0	2.600	
68	15.1	2.900	
0	0.0	3.200	
0	0.0	3.500	
204	45.3	3.800	
0	0.0	4.100	
0	0.0	4.400	
168	37.3	4.700	

VAR00007

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
2	0.4	1.000	
0	0.0	1.400	
18	4.0	1.800	
0	0.0	2.200	
85	18.9	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
212	47.1	3.800	
0	0.0	4.200	
133	29.6	4.600	

VAR00008

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
1	0.2	1.000	
0	0.0	1.400	
18	4.0	1.800	
0	0.0	2.200	
85	18.9	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
226	50.2	3.800	
0	0.0	4.200	
120	26.7	4.600	

VAR00009

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
1	0.2	1.000	
0	0.0	1.400	
19	4.2	1.800	
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
90	20.0	3.000	
0	0.0	3.400	
226	50.2	3.800	
0	0.0	4.200	
114	25.3	4.600	

VAR00010

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
1	0.2	1.000	
0	0.0	1.400	
24	5.3	1.800	
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
91	20.2	3.000	
0	0.0	3.400	
216	48.0	3.800	
0	0.0	4.200	
118	26.2	4.600	

VAR00011

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
14	3.1	1.000	
0	0.0	1.400	
27	6.0	1.800	
0	0.0	2.200	
167	37.1	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
167	37.1	3.800	
0	0.0	4.200	
75	16.7	4.600	

VAR00012

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
2	0.4	1.000	
0	0.0	1.400	
16	3.6	1.800	
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
88	19.6	3.000	
0	0.0	3.400	
211	46.9	3.800	
0	0.0	4.200	
133	29.6	4.600	

VAR00013

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
4	0.9	1.000	
0	0.0	1.400	
15	3.3	1.800	
0	0.0	2.200	
91	20.2	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
207	46.0	3.800	
0	0.0	4.200	
133	29.6	4.600	

VAR00014

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
4	0.9	1.000	
0	0.0	1.400	
31	6.9	1.800	
0	0.0	2.200	
106	23.6	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
209	46.4	3.800	
0	0.0	4.200	
100	22.2	4.600	

VAR00015

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
1	0.2	1.000	
0	0.0	1.400	
17	3.8	1.800	
0	0.0	2.200	
68	15.1	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
210	46.7	3.800	
0	0.0	4.200	
154	34.2	4.600	

VAR00016

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
2	0.4	1.000	
0	0.0	1.400	
26	5.8	1.800	
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
105	23.3	3.000	

0	0.0	3.400	
208	46.2	3.800	
0	0.0	4.200	
109	24.2	4.600	

VAR00017

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
1	0.2	1.000	
0	0.0	1.400	
29	6.4	1.800	
0	0.0	2.200	
128	28.4	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
200	44.4	3.800	
0	0.0	4.200	
92	20.4	4.600	

VAR00018

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
2	0.4	1.000	
0	0.0	1.400	
34	7.6	1.800	
0	0.0	2.200	
118	26.2	2.600	
0	0.0	3.000	
0	0.0	3.400	
206	45.8	3.800	
0	0.0	4.200	
90	20.0	4.600	

VAR00019

Frequency	Percentage	Lower Class Limit	
15	3.3	1.000	
0	0.0	1.400	
47	10.4	1.800	
0	0.0	2.200	
0	0.0	2.600	
140	31.1	3.000	
0	0.0	3.400	
162	36.0	3.800	
0	0.0	4.200	
86	19.1	4.600	

Covariance Matrix

	ADMINIST	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005	VAR00006
ADMINIST	0.751					
VAR00002	0.655	0.738				
VAR00003	0.592	0.605	0.801			
VAR00004	0.599	0.596	0.698	0.850		
VAR00005	0.321	0.321	0.310	0.309	0.541	
VAR00006	0.311	0.341	0.345	0.345	0.434	0.583
VAR00007	0.362	0.367	0.420	0.409	0.392	0.436
VAR00008	0.317	0.323	0.335	0.326	0.343	0.362
VAR00009	0.321	0.333	0.348	0.334	0.332	0.354
VAR00010	0.315	0.320	0.340	0.344	0.326	0.330
VAR00011	0.294	0.300	0.351	0.369	0.256	0.262
VAR00012	0.282	0.300	0.329	0.338	0.318	0.329
VAR00013	0.339	0.354	0.392	0.392	0.363	0.365
VAR00014	0.288	0.294	0.352	0.361	0.277	0.281
VAR00015	0.294	0.290	0.320	0.324	0.312	0.328
VAR00016	0.275	0.283	0.325	0.339	0.297	0.322
VAR00017	0.319	0.319	0.369	0.366	0.308	0.348
VAR00018	0.326	0.333	0.368	0.398	0.331	0.341
VAR00019	0.404	0.421	0.464	0.483	0.286	0.306

Covariance Matrix

	VAR00007	VAR00008	VAR00009	VAR00010	VAR00011	VAR00012
VAR00007	0.686					
VAR00008	0.452	0.637				
VAR00009	0.437	0.485	0.642			
VAR00010	0.413	0.481	0.512	0.696		
VAR00011	0.366	0.386	0.412	0.434	0.885	
VAR00012	0.358	0.399	0.426	0.448	0.503	0.675
VAR00013	0.376	0.379	0.392	0.412	0.410	0.477
VAR00014	0.352	0.386	0.374	0.409	0.424	0.388
VAR00015	0.342	0.368	0.365	0.380	0.371	0.413
VAR00016	0.380	0.384	0.390	0.423	0.409	0.447
VAR00017	0.364	0.339	0.359	0.329	0.366	0.344
VAR00018	0.366	0.368	0.359	0.364	0.371	0.367
VAR00019	0.400	0.402	0.411	0.431	0.497	0.367

Covariance Matrix

	VAR00013	VAR00014	VAR00015	VAR00016	VAR00017	VAR00018
VAR00013	0.713					
VAR00014	0.490	0.783				
VAR00015	0.468	0.465	0.654			
VAR00016	0.490	0.480	0.443	0.734		
VAR00017	0.388	0.416	0.367	0.446	0.722	
VAR00018	0.396	0.407	0.377	0.429	0.624	0.755
VAR00019	0.414	0.496	0.385	0.481	0.600	0.629

Covariance Matrix

	VAR00019
VAR00019	1.038

Means

ADMINIST	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005	VAR00006
4.064	4.036	3.902	3.891	4.302	4.178

Means

VAR00007	VAR00008	VAR00009	VAR00010	VAR00011	VAR00012
4.013	3.991	3.962	3.947	3.582	4.016

Means

VAR00013	VAR00014	VAR00015	VAR00016	VAR00017	VAR00018
4.000	3.822	4.109	3.880	3.784	3.773

Means

VAR00019
3.571

Standard Deviations

ADMINIST	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005	VAR00006
0.867	0.859	0.895	0.922	0.736	0.764

Standard Deviations

VAR00007	VAR00008	VAR00009	VAR00010	VAR00011	VAR00012
0.828	0.798	0.801	0.835	0.941	0.821

Standard Deviations

VAR00013	VAR00014	VAR00015	VAR00016	VAR00017	VAR00018
0.844	0.885	0.809	0.857	0.850	0.869

Standard Deviations

VAR00019
1.019

Maximum Likelihood Factor Analysis for 3 Factors

Unrotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.767	0.505	0.047	0.154
VAR00002	0.785	0.501	0.034	0.131
VAR00003	0.782	0.376	0.052	0.245
VAR00004	0.766	0.356	0.075	0.281
VAR00005	0.694	-0.066	-0.164	0.488
VAR00006	0.705	-0.077	-0.143	0.476
VAR00007	0.737	-0.074	-0.207	0.408
VAR00008	0.736	-0.197	-0.325	0.314
VAR00009	0.748	-0.199	-0.332	0.291
VAR00010	0.718	-0.211	-0.364	0.308
VAR00011	0.613	-0.193	-0.167	0.559
VAR00012	0.700	-0.239	-0.288	0.370
VAR00013	0.738	-0.175	-0.177	0.394
VAR00014	0.666	-0.253	-0.083	0.485
VAR00015	0.692	-0.233	-0.162	0.441
VAR00016	0.699	-0.321	-0.089	0.400
VAR00017	0.761	-0.347	0.392	0.146
VAR00018	0.763	-0.334	0.363	0.175
VAR00019	0.713	-0.187	0.246	0.397

Unstandardized Unrotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.665	0.437	0.040	0.116
VAR00002	0.675	0.430	0.029	0.097
VAR00003	0.700	0.336	0.046	0.196
VAR00004	0.706	0.329	0.069	0.239
VAR00005	0.510	-0.049	-0.120	0.264
VAR00006	0.539	-0.059	-0.109	0.277
VAR00007	0.611	-0.061	-0.172	0.280
VAR00008	0.587	-0.157	-0.259	0.200
VAR00009	0.599	-0.159	-0.266	0.187
VAR00010	0.599	-0.176	-0.304	0.214
VAR00011	0.577	-0.182	-0.157	0.495
VAR00012	0.575	-0.197	-0.237	0.249
VAR00013	0.623	-0.148	-0.149	0.281
VAR00014	0.590	-0.224	-0.074	0.380
VAR00015	0.560	-0.188	-0.131	0.288
VAR00016	0.599	-0.275	-0.076	0.294
VAR00017	0.647	-0.295	0.333	0.106
VAR00018	0.663	-0.290	0.316	0.132
VAR00019	0.726	-0.191	0.251	0.412

Minimum Fit Function Chi-Square with117 Degrees of Freedom = 828.67

Varimax-Rotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.252	0.868	0.167	0.154
VAR00002	0.274	0.875	0.168	0.131
VAR00003	0.309	0.776	0.238	0.245
VAR00004	0.291	0.754	0.257	0.281
VAR00005	0.572	0.352	0.247	0.488

VAR00006	0.570	0.353	0.273	0.476
VAR00007	0.632	0.368	0.239	0.408
VAR00008	0.759	0.258	0.211	0.314
VAR00009	0.771	0.262	0.212	0.291
VAR00010	0.779	0.232	0.180	0.308
VAR00011	0.574	0.203	0.266	0.559
VAR00012	0.728	0.206	0.240	0.370
VAR00013	0.652	0.292	0.310	0.394
VAR00014	0.575	0.197	0.381	0.485
VAR00015	0.636	0.220	0.326	0.441
VAR00016	0.627	0.163	0.425	0.400
VAR00017	0.354	0.231	0.821	0.146
VAR00018	0.369	0.240	0.795	0.175
VAR00019	0.358	0.312	0.615	0.397

Unstandardized Varimax-Rotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.219	0.752	0.144	0.116
VAR00002	0.235	0.752	0.144	0.097
VAR00003	0.277	0.695	0.213	0.196
VAR00004	0.268	0.695	0.237	0.239
VAR00005	0.421	0.259	0.181	0.264
VAR00006	0.435	0.269	0.209	0.277
VAR00007	0.521	0.305	0.198	0.280
VAR00008	0.605	0.206	0.168	0.200
VAR00009	0.618	0.210	0.170	0.187
VAR00010	0.650	0.193	0.150	0.214
VAR00011	0.540	0.191	0.250	0.495
VAR00012	0.598	0.169	0.198	0.249
VAR00013	0.550	0.247	0.262	0.281
VAR00014	0.509	0.174	0.337	0.380
VAR00015	0.514	0.178	0.264	0.288
VAR00016	0.537	0.139	0.364	0.294
VAR00017	0.301	0.197	0.698	0.106
VAR00018	0.321	0.208	0.690	0.132
VAR00019	0.365	0.318	0.626	0.412

Promax-Rotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.935	0.001	-0.031	0.154
VAR00002	0.936	0.028	-0.040	0.131
VAR00003	0.789	0.073	0.058	0.245
VAR00004	0.764	0.046	0.094	0.281
VAR00005	0.184	0.562	0.039	0.488
VAR00006	0.179	0.546	0.075	0.476
VAR00007	0.185	0.642	0.002	0.408
VAR00008	0.014	0.864	-0.067	0.314
VAR00009	0.015	0.880	-0.071	0.291
VAR00010	-0.018	0.915	-0.111	0.308
VAR00011	-0.002	0.600	0.090	0.559
VAR00012	-0.044	0.824	-0.006	0.370
VAR00013	0.071	0.659	0.102	0.394
VAR00014	-0.034	0.549	0.244	0.485
VAR00015	-0.014	0.651	0.143	0.441
VAR00016	-0.102	0.609	0.288	0.400
VAR00017	-0.010	0.023	0.913	0.146
VAR00018	0.001	0.054	0.870	0.175
VAR00019	0.130	0.102	0.622	0.397

Unstandardized Promax-Rotated Factor Loadings

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.810	0.001	-0.027	0.116
VAR00002	0.804	0.024	-0.034	0.097
VAR00003	0.706	0.065	0.052	0.196
VAR00004	0.705	0.043	0.087	0.239
VAR00005	0.135	0.413	0.029	0.264

VAR00006	0.137	0.417	0.057	0.277
VAR00007	0.153	0.532	0.002	0.280
VAR00008	0.011	0.690	-0.053	0.200
VAR00009	0.012	0.705	-0.057	0.187
VAR00010	-0.015	0.763	-0.093	0.214
VAR00011	-0.002	0.565	0.084	0.495
VAR00012	-0.036	0.677	-0.005	0.249
VAR00013	0.060	0.557	0.086	0.281
VAR00014	-0.030	0.486	0.216	0.380
VAR00015	-0.012	0.527	0.116	0.288
VAR00016	-0.087	0.522	0.247	0.294
VAR00017	-0.008	0.019	0.775	0.108
VAR00018	0.001	0.047	0.756	0.132
VAR00019	0.133	0.104	0.634	0.412

Factor Correlations

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	1.000		
Factor 2	0.601	1.000	
Factor 3	0.529	0.686	1.000

Reference Variables Factor Loadings Estimated by TSLS

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.921	-0.001	-0.019	0.170
	(0.04)	(0.04)	(0.04)	
	23.500	-0.014	-0.494	
VAR00002	0.932	0.000	0.000	0.132
VAR00003	0.780	0.066	0.061	0.272
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	18.590	1.251	1.267	
VAR00004	0.768	-0.035	0.176	0.277
	(0.05)	(0.06)	(0.05)	
	17.042	-0.620	3.172	
VAR00005	0.254	0.339	0.223	0.519
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	4.819	5.067	3.669	
VAR00006	0.202	0.434	0.164	0.520
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	3.786	6.359	2.651	
VAR00007	0.223	0.534	0.109	0.421
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	4.306	8.161	1.825	
VAR00008	0.034	0.765	0.068	0.312
	(0.05)	(0.06)	(0.06)	
	0.693	11.989	1.189	
VAR00009	0.037	0.844	-0.004	0.256
	(0.05)	(0.06)	(0.05)	
	0.792	13.401	-0.076	
VAR00010	0.000	0.848	0.000	0.280
VAR00011	0.019	0.582	0.113	0.551
	(0.06)	(0.07)	(0.07)	
	0.333	8.103	1.724	
VAR00012	-0.010	0.691	0.123	0.409
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	-0.190	10.329	2.038	
VAR00013	0.109	0.503	0.235	0.441

	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	2.109	7.690	3.951	
VAR00014	-0.001	0.458	0.309	0.518
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	-0.022	6.835	5.060	
VAR00015	0.042	0.499	0.262	0.480
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	0.793	7.373	4.257	
VAR00016	-0.052	0.499	0.356	0.447
	(0.05)	(0.06)	(0.06)	
	-1.044	7.921	6.170	
VAR00017	0.000	0.000	0.922	0.151
VAR00018	0.007	0.044	0.862	0.201
	(0.04)	(0.05)	(0.06)	
	0.174	0.828	14.763	
VAR00019	0.099	0.103	0.653	0.390
	(0.05)	(0.06)	(0.05)	
	2.101	1.730	11.994	

Unstandardized Reference Variables Factor Loadings Estimated by TSLS

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Unique Var
ADMINIST	0.798	-0.001	-0.017	0.327
	(0.03)	(0.04)	(0.03)	
	23.500	-0.014	-0.454	
VAR00002	0.800	0.000	0.000	0.098
VAR00003	0.698	0.059	0.054	0.218
	(0.04)	(0.05)	(0.04)	
	18.590	1.251	1.267	
VAR00004	0.708	-0.033	0.162	0.235
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	17.042	-0.620	3.372	
VAR00005	0.187	0.249	0.164	0.281
	(0.04)	(0.05)	(0.04)	
	4.819	5.067	3.669	
VAR00006	0.155	0.331	0.125	0.303
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	3.786	6.359	2.651	
VAR00007	0.185	0.442	0.090	0.289
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	4.306	8.161	1.825	
VAR00008	0.027	0.610	0.054	0.199
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	0.693	11.989	1.189	
VAR00009	0.030	0.676	-0.003	0.164
	(0.04)	(0.05)	(0.04)	
	0.792	13.401	-0.076	
VAR00010	0.000	0.708	0.000	0.195
VAR00011	0.018	0.548	0.106	0.488
	(0.05)	(0.07)	(0.06)	
	0.333	8.103	1.724	
VAR00012	-0.008	0.567	0.101	0.276
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	

	-0.190	10.329	2.038	
VAR00013	0.092	0.425	0.199	0.315
	(0.04)	(0.06)	(0.05)	
	2.109	7.690	3.951	
VAR00014	-0.001	0.405	0.273	0.406
	(0.05)	(0.06)	(0.05)	
	-0.022	6.835	5.060	
VAR00015	0.034	0.404	0.212	0.314
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	0.793	7.373	4.257	
VAR00016	-0.045	0.428	0.305	0.328
	(0.04)	(0.05)	(0.05)	
	-1.044	7.921	6.170	
VAR00017	0.000	0.000	0.783	0.109
VAR00018	0.006	0.038	0.749	0.152
	(0.03)	(0.05)	(0.05)	
	0.174	0.828	14.763	
VAR00019	0.101	0.105	0.665	0.405
	(0.05)	(0.06)	(0.06)	
	2.101	1.730	11.994	

Factor Correlations

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	1.000		
Factor 2	0.565	1.000	
Factor 3	0.516	0.631	1.000

The Problem used 34792 Bytes (= 0.1% of available workspace)

DATE: 2/ 6/2004
TIME: 21:39

L I S R E L 8.30

BY

Karl G. Jöreskog & Dag Sörbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.
website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file C:\MYDOCU~1\TEACHE.SPJ:

```
confirmatory factor analysis of teacher
Observed Variables
instr1 instr2 instr3 instr4 instr5 instr6 instr7 instr8 instr9 instr10
instr11 instr12
Covariance Matrix
0.69
0.54 0.67
0.49 0.50 0.76
0.43 0.41 0.50 0.79
0.44 0.44 0.51 0.58 0.76
0.41 0.39 0.47 0.52 0.55 0.76
0.28 0.23 0.36 0.33 0.37 0.36 0.75
0.42 0.38 0.45 0.41 0.48 0.48 0.45 0.83
0.41 0.40 0.46 0.43 0.48 0.49 0.39 0.59 0.78
0.33 0.35 0.40 0.37 0.40 0.44 0.41 0.48 0.57 0.98
0.45 0.41 0.45 0.42 0.48 0.45 0.38 0.60 0.61 0.59
0.89
0.43 0.38 0.40 0.46 0.48 0.53 0.38 0.48 0.50 0.53
0.59 0.83
Means
3.65 3.60 3.44 3.38 3.34 3.38 2.93 3.44 3.41 3.16
3.53 3.33
Sample Size = 434
Latent Variables  TEACHER
Relationships
instr1  = TEACHER
instr2  = TEACHER
instr3  = TEACHER
instr4  = TEACHER
instr5  = TEACHER
instr6  = TEACHER
instr7  = TEACHER
instr8  = TEACHER
instr9  = TEACHER
instr10  = TEACHER
instr11  = TEACHER
instr12  = TEACHER
Set the Variance of TEACHER  to 1.00
Set the Error Covariance of instr2  and instr1  Free
Set the Error Covariance of instr3  and instr1  Free
Set the Error Covariance of instr3  and instr2  Free
Set the Error Covariance of instr4  and instr3  Free
Set the Error Covariance of instr5  and instr4  Free
Set the Error Covariance of instr6  and instr4  Free
Set the Error Covariance of instr6  and instr5  Free
Set the Error Covariance of instr7  and instr2  Free
Set the Error Covariance of instr8  and instr7  Free
Set the Error Covariance of instr9  and instr8  Free
Set the Error Covariance of instr10  and instr7  Free
Set the Error Covariance of instr10  and instr8  Free
Set the Error Covariance of instr10  and instr9  Free
Set the Error Covariance of instr11  and instr8  Free
Set the Error Covariance of instr11  and instr9  Free
Set the Error Covariance of instr11  and instr10  Free
Set the Error Covariance of instr12  and instr3  Free
Set the Error Covariance of instr12  and instr6  Free
Set the Error Covariance of instr12  and instr10  Free
Set the Error Covariance of instr12  and instr11  Free
Path Diagram
Iterations = 250
Method of Estimation: Maximum Likelihood
End of Problem
```

Sample Size = 434

Confirmatory factor analysis of teacher

Covariance Matrix to be Analyzed

	instr1	instr2	instr3	instr4	instr5	instr6
instr1	0.69					
instr2	0.54	0.67				
instr3	0.49	0.50	0.76			
instr4	0.43	0.41	0.50	0.79		
instr5	0.44	0.44	0.51	0.58	0.76	
instr6	0.41	0.39	0.47	0.52	0.55	0.76
instr7	0.28	0.23	0.36	0.33	0.37	0.36
instr8	0.42	0.38	0.45	0.41	0.48	0.48
instr9	0.41	0.40	0.46	0.43	0.48	0.49
instr10	0.33	0.35	0.40	0.37	0.40	0.44
instr11	0.45	0.41	0.45	0.42	0.48	0.45
instr12	0.43	0.38	0.40	0.46	0.48	0.53

Covariance Matrix to be Analyzed

	instr7	instr8	instr9	instr10	instr11	instr12
instr7	0.75					
instr8	0.45	0.83				
instr9	0.39	0.59	0.78			
instr10	0.41	0.48	0.57	0.98		
instr11	0.38	0.60	0.61	0.59	0.89	
instr12	0.38	0.48	0.50	0.53	0.59	0.83

Confirmatory factor analysis of teacher

Number of Iterations = 14

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

instr1 = 0.61*TEACHER, Errorvar.= 0.32 , R^2 = 0.54
(0.036) (0.026)
16.98 12.49

instr2 = 0.58*TEACHER, Errorvar.= 0.33 , R^2 = 0.51
(0.036) (0.026)
16.25 12.59

instr3 = 0.69*TEACHER, Errorvar.= 0.28 , R^2 = 0.62
(0.037) (0.025)
18.77 11.31

instr4 = 0.66*TEACHER, Errorvar.= 0.36 , R^2 = 0.55
(0.039) (0.029)
17.02 12.26

instr5 = 0.71*TEACHER, Errorvar.= 0.25 , R^2 = 0.67
(0.036) (0.022)
20.04 11.18

instr6 = 0.69*TEACHER, Errorvar.= 0.29 , R^2 = 0.62
(0.037) (0.025)
18.66 11.45

instr7 = 0.53*TEACHER, Errorvar.= 0.47 , R^2 = 0.37
(0.039) (0.034)
13.46 13.78

instr8 = 0.68*TEACHER, Errorvar.= 0.37 , R^2 = 0.56
(0.039) (0.029)
17.45 12.70

instr9 = 0.69*TEACHER, Errorvar.= 0.30 , R^2 = 0.61
(0.037) (0.025)
18.80 12.10

instr10 = 0.59*TEACHER, Errorvar.= 0.62 , R^2 = 0.36
(0.046) (0.045)
13.06 13.71

instr11 = 0.68*TEACHER, Errorvar.= 0.42 , R^2 = 0.52
(0.041) (0.032)
16.68 13.10

instr12 = 0.69*TEACHER, Errorvar.= 0.35 , R^2 = 0.58

(0.039) (0.028)
17.91 12.24

Error Covariance for instr2 and instr1 = 0.18
(0.022)
8.37

Error Covariance for instr3 and instr1 = 0.069
(0.019)
3.56

Error Covariance for instr3 and instr2 = 0.093
(0.020)
4.64

Error Covariance for instr4 and instr3 = 0.038
(0.015)
2.50

Error Covariance for instr5 and instr4 = 0.11
(0.020)
5.56

Error Covariance for instr6 and instr4 = 0.068
(0.019)
3.56

Error Covariance for instr6 and instr5 = 0.062
(0.017)
3.57

Error Covariance for instr7 and instr2 = -0.06
(0.015)
-3.59

Error Covariance for instr8 and instr7 = 0.077
(0.020)
3.87

Error Covariance for instr9 and instr8 = 0.12
(0.020)
5.75

Error Covariance for instr10 and instr7 = 0.084
(0.025)
3.44

Error Covariance for instr10 and instr8 = 0.072
(0.025)
2.86

Error Covariance for instr10 and instr9 = 0.15
(0.024)
6.16

Error Covariance for instr11 and instr8 = 0.13
(0.021)
6.28

Error Covariance for instr11 and instr9 = 0.13
(0.021)
6.45

Error Covariance for instr11 and instr10 = 0.18
(0.028)
6.29

Error Covariance for instr12 and instr3 = -0.07
(0.015)
-4.52

Error Covariance for instr12 and instr6 = 0.059
(0.017)
3.46

Error Covariance for instr12 and instr10 = 0.100
(0.023)
4.33

Error Covariance for instr12 and instr11 = 0.11
(0.019)
5.74

Correlation Matrix of Independent Variables

TEACHER

1.00

Goodness of Fit Statistics

Degrees of Freedom = 34
Minimum Fit Function Chi-Square = 60.25 (P = 0.0036)
Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 59.08 (P = 0.0049)
Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 25.08
90 Percent Confidence Interval for NCP = (7.57 ; 50.45)

Minimum Fit Function Value = 0.14
Population Discrepancy Function Value (F0) = 0.058
90 Percent Confidence Interval for F0 = (0.017 ; 0.12)
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.041
90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.023 ; 0.059)
P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.78

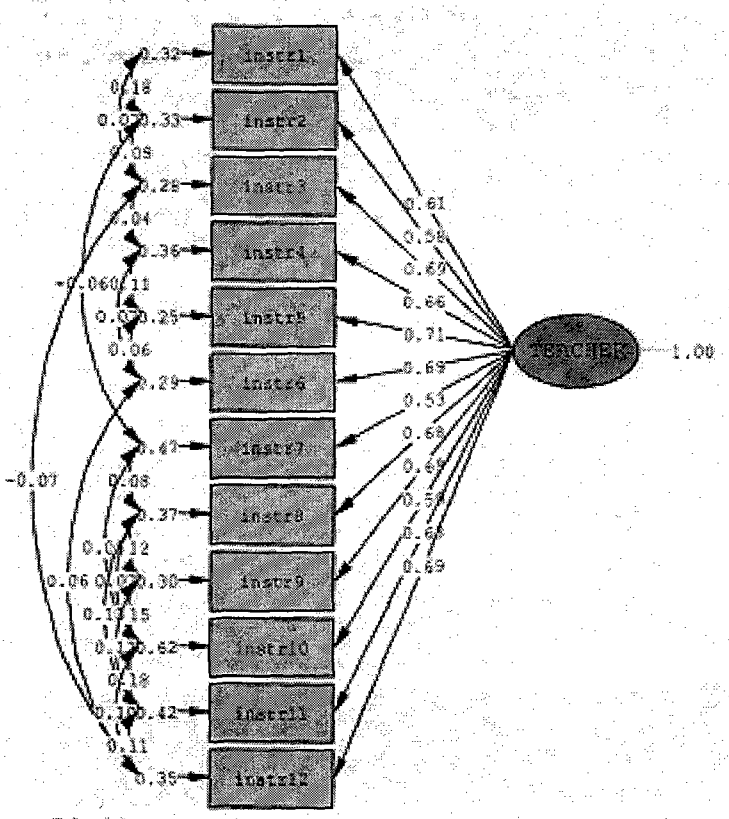
Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 0.34
90 Percent Confidence Interval for ECVI = (0.30 ; 0.40)
ECVI for Saturated Model = 0.36
ECVI for Independence Model = 9.08

Chi-Square for Independence Model with 66 Degrees of Freedom = 3906.65
Independence AIC = 3930.65
Model AIC = 147.08
Saturated AIC = 156.00
Independence CAIC = 3991.52
Model CAIC = 370.30
Saturated CAIC = 551.70

Normed Fit Index (NFI) = 0.98
Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.99
Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.51
Comparative Fit Index (CFI) = 0.99
Incremental Fit Index (IFI) = 0.99
Relative Fit Index (RFI) = 0.97

Critical N (CN) = 403.89

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.016
Standardized RMR = 0.020
Goodness of Fit Index (GFI) = 0.98
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.95
Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.43

Chi-Square=59.08, df=34, P-value=0.00485, RMSEA=0.041

L I S R E L 8.30

BY

Karl G. Jöreskog & Dag Sörbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.
Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file C:\MYDOCU~1\EVAL.SPJ:

```
cfa of evaluation with 4 var
Observed Variables
in71 in72 in73 in74
Covariance Matrix
0.90
0.71 0.96
0.62 0.76 0.92
0.64 0.71 0.75 1.09
Means
3.45 3.42 3.30 3.34
Sample Size = 434
Latent Variables  EVALUATIO
Relationships
in71  = EVALUATIO
in72  = EVALUATIO
in73  = EVALUATIO
in74  = EVALUATIO
Set the Variance of EVALUATIO  to 1.00
Set the Error Covariance of in72  and in71  Free
Set the Error Covariance of in73  and in72  Free
Path Diagram
Iterations = 250
Method of Estimation: Maximum Likelihood
End of Problem
```

Sample Size = 434

cfa of evaluation with 4 var

Covariance Matrix to be Analyzed

	in71	in72	in73	in74
in71	0.90			
in72	0.71	0.96		
in73	0.62	0.76	0.92	
in74	0.64	0.71	0.75	1.09

cfa of evaluation with 4 var

Number of Iterations = 9

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

```
in71 = 0.73*EVALUATI, Errorvar.= 0.37  , RÝ = 0.59
       (0.041)                 (0.032)
        17.93                  11.66

in72 = 0.81*EVALUATI, Errorvar.= 0.31  , RÝ = 0.68
       (0.042)                 (0.034)
        19.12                  9.00

in73 = 0.85*EVALUATI, Errorvar.= 0.19  , RÝ = 0.79
       (0.039)                 (0.030)
        21.79                  6.52

in74 = 0.88*EVALUATI, Errorvar.= 0.32  , RÝ = 0.71
       (0.043)                 (0.036)
```

```
        20.28                    8.88

Error Covariance for in72 and in71 = 0.12
                                (0.022)
                                  5.49

Error Covariance for in73 and in72 = 0.072
                                (0.024)
                                  3.03

        Correlation Matrix of Independent Variables

          EVALUATI
          --------
              1.00

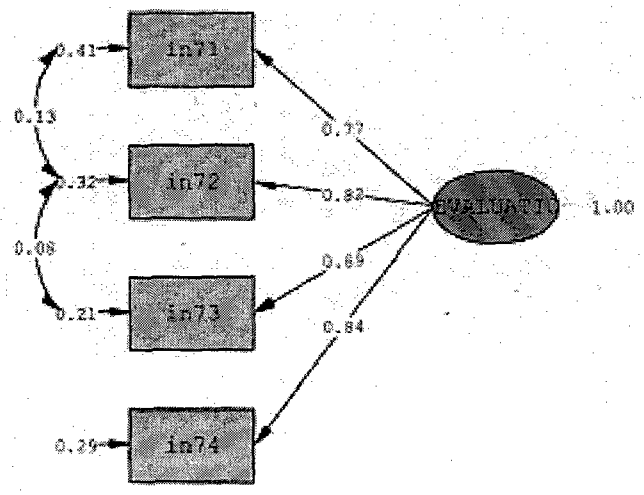

                    Goodness of Fit Statistics

                    Degrees of Freedom = 0
          Minimum Fit Function Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)
Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)

                The Model is Saturated, the Fit is Perfect !


 The Problem used     3856 Bytes (=  0.0% of Available Workspace)

                Time used:    0.055 Seconds
```


Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

```
                    DATE:  1/14/2004
                    TIME: 21:56

                    L I S R E L  8.30

                          BY

                Karl G. Jöreskog & Dag SÖrbom


          This program is published exclusively by
          Scientific Software International, Inc.
             7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
             Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
      Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
   Use of this program is subject to the terms specified in the
                Universal Copyright Convention.
                  Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file C:\WINDOWS\DESKTOP\PROCESS.SPJ:

confirmatory factor analysis of 11process
Observed Variables
policy curr learnsup instrn evalati
Covariance Matrix
0.76
0.59 0.73
0.57 0.56 0.78
0.46 0.47 0.49 0.59
0.35 0.35 0.40 0.46 0.77
Means
2.91 2.87 2.87 3.03 3.37
Sample Size = 434
Latent Variables  111proces
Relationships
policy  = 111proces
curr  = 111proces
learnsup  = 111proces
instrn  = 111proces
evalati  = 111proces
Set covariance between curr and policy free
set covariance between evalati and instrn free
Path Diagram
Iterations = 250
Method of Estimation: Maximum Likelihood
End of Problem

Sample Size =  434

confirmatory factor analysis of 11process

        Covariance Matrix to be Analyzed

            policy      curr   learnsup    instrn   evalati
            ------    ------   --------   -------   -------
  policy      0.76
    curr      0.59      0.73
learnsup      0.57      0.56       0.78
  instrn      0.46      0.47       0.49      0.59
 evalati      0.35      0.35       0.40      0.46      0.77


confirmatory factor analysis of 11process

Number of Iterations =  6

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

        Measurement Equations

  policy = 0.73*111proce, Errorvar.= 0.22  , R² = 0.71
          (0.036)                   (0.023)
           20.51                     9.62

    curr = 0.73*111proce, Errorvar.= 0.19  , R² = 0.73
          (0.035)                   (0.021)
           21.14                     9.14

learnsup = 0.77*111proce, Errorvar.= 0.19  , R² = 0.76
          (0.035)                   (0.021)
           21.99                     8.95
```

```
instrn = 0.64*lllproce, Errorvar.= 0.19  , Rŷ = 0.68
         (0.031)                (0.017)
          20.37                  11.02

evalati = 0.50*lllproce, Errorvar.= 0.52  , Rŷ = 0.32
          (0.041)                (0.038)
          12.13                  13.80


Error Covariance for curr and policy = 0.054
                                      (0.018)
                                        2.96

Error Covariance for evalati and instrn = 0.14
                                          (0.020)
                                            7.22

        Correlation Matrix of Independent Variables

             lllproce
             --------
                1.00


                        Goodness of Fit Statistics

                        Degrees of Freedom = 3
                Minimum Fit Function Chi-Square = 4.84 (P = 0.18)
        Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 4.87 (P = 0.18)
                Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 1.87
            90 Percent Confidence Interval for NCP = (0.0 ; 12.14)

                        Minimum Fit Function Value = 0.011
                Population Discrepancy Function Value (F0) = 0.0043
            90 Percent Confidence Interval for F0 = (0.0 ; 0.028)
            Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.038
            90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.0 ; 0.097)
              P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.55

                    Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 0.067
            90 Percent Confidence Interval for ECVI = (0.062 ; 0.090)
                        ECVI for Saturated Model = 0.069
                    ECVI for Independence Model = 3.52

    Chi-Square for Independence Model with 10 Degrees of Freedom = 1513.95
                        Independence AIC = 1523.95
                            Model AIC = 28.87
                        Saturated AIC = 30.00
                    Independence CAIC = 1549.31
                            Model CAIC = 89.74
                        Saturated CAIC = 106.10

                        Normed Fit Index (NFI) = 1.00
                    Non-Normed Fit Index (NNFI) = 1.00
                Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.30
                    Comparative Fit Index (CFI) = 1.00
                    Incremental Fit Index (IFI) = 1.00
                    Relative Fit Index (RFI) = 0.99

                        Critical N (CN) = 1016.47


                    Root Mean Square Residual (RMR) = 0.0071
                        Standardized RMR = 0.0094
                    Goodness of Fit Index (GFI) = 1.00
                Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.98
                Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.20

        The Problem used     5456 Bytes (=  0.0% of Available Workspace)

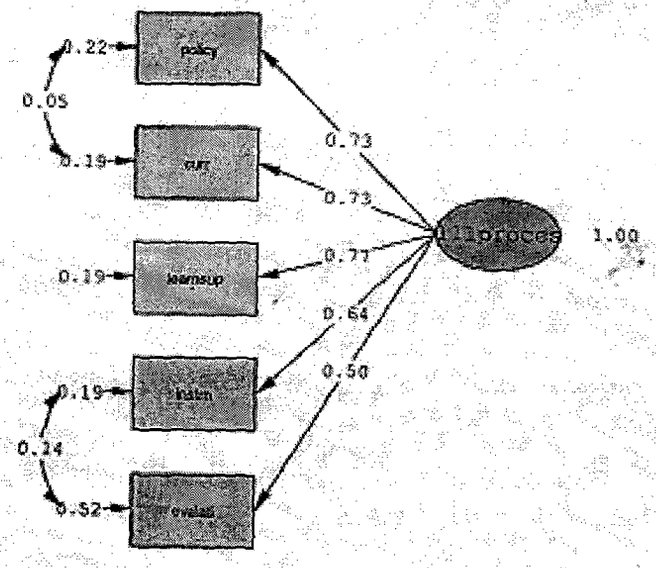
                        Time used:    0.000 Seconds
```

```
                    Goodness of Fit Statistics

                    Degrees of Freedom = 0
          Minimum Fit Function Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)
Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)

          The Model is Saturated, the Fit is Perfect !


 The Problem used     2544 Bytes (=  0.0% of Available Workspace)
                 Time used:    0.000 Seconds
```


Chi-Square=4.87, df=3, P-value=0.18194, RMSEA=0.038

DATE: 2/ 8/2004
TIME: 7:55

L I S R E L 8.30

BY

Karl G. Jöreskog & Dag Sörbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.
Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file C:\MYDOCU~1\OUTPUT.SPJ:

```
confirmatory factor analysis of output with 4variables
Observed Variables
llatt lskil llskil charac
Covariance Matrix
0.66
0.43 0.68
0.42 0.49 0.69
0.419 0.43 0.45 0.68
Means
3.60 3.29 3.14 3.29
Sample Size = 434
Latent Variables  OUTPUT
Relationships
llatt  = OUTPUT
lskil  = OUTPUT
llskil  = OUTPUT
charac  = OUTPUT
Set covariance between llskil and llatt free
Set covariance between charac and llskil free
Path Diagram
Iterations = 250
Method of Estimation: Maximum Likelihood
End of Problem
```

Sample Size = 434

confirmatory factor analysis of output with 4variables

Covariance Matrix to be Analyzed

	llatt	lskil	llskil	charac
llatt	0.66			
lskil	0.43	0.68		
llskil	0.42	0.49	0.69	
charac	0.42	0.43	0.45	0.68

confirmatory factor analysis of output with 4variables

Number of Iterations = 6

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

```
llatt = 0.65*OUTPUT, Errorvar.= 0.24  , Rý = 0.63
       (0.036)                (0.026)
        18.07                  9.27

lskil = 0.66*OUTPUT, Errorvar.= 0.24  , Rý = 0.65
       (0.036)                (0.027)
        18.30                  8.92

llskil = 0.74*OUTPUT, Errorvar.= 0.15  , Rý = 0.79
        (0.040)                (0.038)
         18.53                  3.86

charac = 0.65*OUTPUT, Errorvar.= 0.26  , Rý = 0.62
        (0.036)                (0.027)
         17.75                  9.71
```

```
Error Covariance for llskil and llatt = -0.06
                                      (0.024)
                                       -2.35

Error Covariance for charac and llskil = -0.03
                                        (0.026)
                                         -1.06

        Correlation Matrix of Independent Variables

              OUTPUT
              --------
                1.00

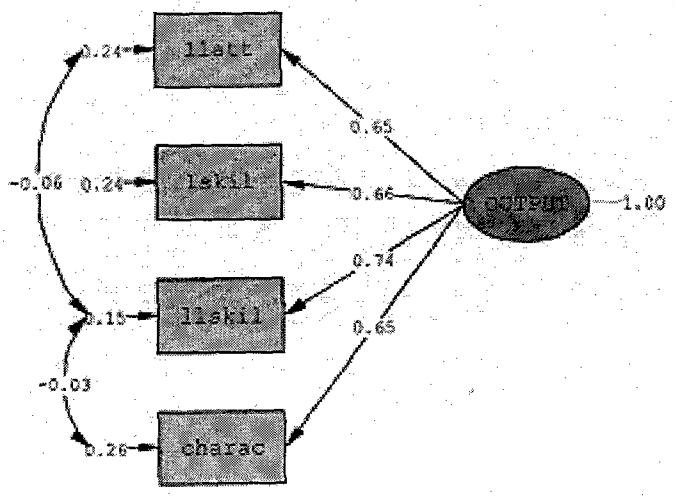

                    Goodness of Fit Statistics

                    Degrees of Freedom = 0
          Minimum Fit Function Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)
Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 0.00 (P = 1.00)

                The Model is Saturated, the Fit is Perfect !


 The Problem used     4080 Bytes (=  0.0% of Available Workspace)

                Time used:    0.330 Seconds
```


Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

DATE: 1/14/2004
TIME: 20:08

L I S R E L 8.30

BY

Karl G. Jöreskog & Dag Sörbom

This program is published exclusively by
Scientific Software International, Inc.
7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2000
Use of this program is subject to the terms specified in the
Universal Copyright Convention.
Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file C:\MYDOCU~1\LLOPP.SP3:

```
confirmatory factor analysis of lllopportunity manage
Observed Variables
man1 man2 lact2 lact3 lact4 cert1 cert2 cert3 cert4 cert5
Covariance Matrix
0.92
0.76 1.08
0.67 0.72 0.97
0.67 0.70 0.78 1.12
0.65 0.66 0.77 0.82 1.10
0.60 0.58 0.66 0.68 0.74 0.98
0.60 0.60 0.66 0.69 0.72 0.75 1.03
0.55 0.54 0.60 0.64 0.60 0.65 0.72 1.14
0.51 0.53 0.58 0.63 0.63 0.59 0.71 0.83 1.16
0.53 0.58 0.59 0.62 0.62 0.56 0.68 0.75 0.88 1.04
Means
2.83 2.59 2.68 2.63 2.70 2.93 2.80 2.73 2.64 2.50
Sample Size = 434
Latent Variables  lllopport
Relationships
man1 = lllopport
man2 = lllopport
lact2 = lllopport
lact3 = lllopport
lact4 = lllopport
cert1 = lllopport
cert2 = lllopport
cert3 = lllopport
cert4 = lllopport
cert5 = lllopport
Set covariance between man2 and man1 free
Set covariance between lact2 and man1 free
Set covariance between lact2 and man2 free
Set covariance between lact3 and lact2 free
Set covariance between lact4 and lact2 free
Set covariance between lact4 and lact3 free
Set covariance between cert1 and lact4 free
Set covariance between cert2 and cert1 free
Set covariance between cert3 and cert2 free
Set covariance between cert4 and cert2 free
Set covariance between cert4 and cert3 free
Set covariance between cert5 and cert3 free
Set covariance between cert5 and cert4 free
Set covariance between cert3 and cert1 free
Set covariance between cert5 and cert2 free
Path Diagram
Iterations = 250
Method of Estimation: Maximum Likelihood
End of Problem
```

Sample Size = 434

confirmatory factor analysis of lllopportunity manage

Covariance Matrix to be Analyzed

	man1	man2	lact2	lact3	lact4	cert1
man1	0.92					
man2	0.76	1.08				
lact2	0.67	0.72	0.97			
lact3	0.67	0.70	0.78	1.12		
lact4	0.65	0.66	0.77	0.82	1.10	
cert1	0.60	0.58	0.66	0.68	0.74	0.98

cert2	0.60	0.60	0.66	0.69	0.72	0.75
cert3	0.55	0.54	0.60	0.64	0.60	0.65
cert4	0.51	0.53	0.58	0.63	0.63	0.59
cert5	0.53	0.58	0.59	0.62	0.62	0.56

Covariance Matrix to be Analyzed

	cert2	cert3	cert4	cert5
cert2	1.03			
cert3	0.72	1.14		
cert4	0.71	0.83	1.16	
cert5	0.68	0.75	0.88	1.04

confirmatory factor analysis of lllopportunity manage

Number of Iterations = 8

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

man1 = 0.75*llloppor, Errorvar.= 0.35 , Rý = 0.62
(0.040) (0.030)
18.71 11.66

man2 = 0.77*llloppor, Errorvar.= 0.49 , Rý = 0.55
(0.045) (0.040)
17.11 12.34

lact2 = 0.83*llloppor, Errorvar.= 0.27 , Rý = 0.72
(0.041) (0.032)
20.36 8.70

lact3 = 0.88*llloppor, Errorvar.= 0.35 , Rý = 0.69
(0.044) (0.035)
20.15 10.03

lact4 = 0.87*llloppor, Errorvar.= 0.34 , Rý = 0.69
(0.044) (0.035)
20.06 9.63

cert1 = 0.79*llloppor, Errorvar.= 0.36 , Rý = 0.63
(0.041) (0.031)
19.09 11.53

cert2 = 0.80*llloppor, Errorvar.= 0.39 , Rý = 0.62
(0.042) (0.033)
18.87 11.85

cert3 = 0.72*llloppor, Errorvar.= 0.62 , Rý = 0.45
(0.047) (0.046)
15.12 13.38

cert4 = 0.71*llloppor, Errorvar.= 0.65 , Rý = 0.44
(0.048) (0.049)
14.84 13.35

cert5 = 0.71*llloppor, Errorvar.= 0.53 , Rý = 0.49
(0.045) (0.041)
15.92 13.07

Error Covariance for man2 and man1 = 0.18
(0.028)
6.49

Error Covariance for lact2 and man1 = 0.042
(0.021)
2.01

Error Covariance for lact2 and man2 = 0.078
(0.024)
3.26

Error Covariance for lact3 and lact2 = 0.043
(0.024)
1.82

Error Covariance for lact4 and lact2 = 0.043
(0.023)
1.89

Error Covariance for lact4 and lact3 = 0.054
(0.026)

2.07

Error Covariance for cert1 and lact4 = 0.051
(0.020)
2.57

Error Covariance for cert2 and cert1 = 0.11
(0.022)
5.00

Error Covariance for cert3 and cert1 = 0.079
(0.022)
3.55

Error Covariance for cert3 and cert2 = 0.14
(0.029)
4.91

Error Covariance for cert4 and cert2 = 0.13
(0.028)
4.75

Error Covariance for cert4 and cert3 = 0.31
(0.037)
8.37

Error Covariance for cert5 and cert2 = 0.11
(0.025)
4.40

Error Covariance for cert5 and cert3 = 0.24
(0.033)
7.20

Error Covariance for cert5 and cert4 = 0.37
(0.038)
9.80

Correlation Matrix of Independent Variables

lliloppor
1.00

Goodness of Fit Statistics

Degrees of Freedom = 20
Minimum Fit Function Chi-Square = 24.08 (P = 0.24)
Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 24.11 (P = 0.24)
Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 4.11
90 Percent Confidence Interval for NCP = (0.0 ; 20.69)

Minimum Fit Function Value = 0.056
Population Discrepancy Function Value (F0) = 0.0095
90 Percent Confidence Interval for F0 = (0.0 ; 0.048)
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.022
90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.0 ; 0.049)
P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.96

Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 0.22
90 Percent Confidence Interval for ECVI = (0.21 ; 0.26)
ECVI for Saturated Model = 0.25
ECVI for Independence Model = 8.32

Chi-Square for Independence Model with 45 Degrees of Freedom = 3581.52
Independence AIC = 3601.52
Model AIC = 94.11
Saturated AIC = 110.00
Independence CAIC = 3652.25
Model CAIC = 271.67
Saturated CAIC = 389.02

Normed Fit Index (NFI) = 0.99
Non-Normed Fit Index (NNFI) = 1.00
Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.44
Comparative Fit Index (CFI) = 1.00
Incremental Fit Index (IFI) = 1.00
Relative Fit Index (RFI) = 0.98

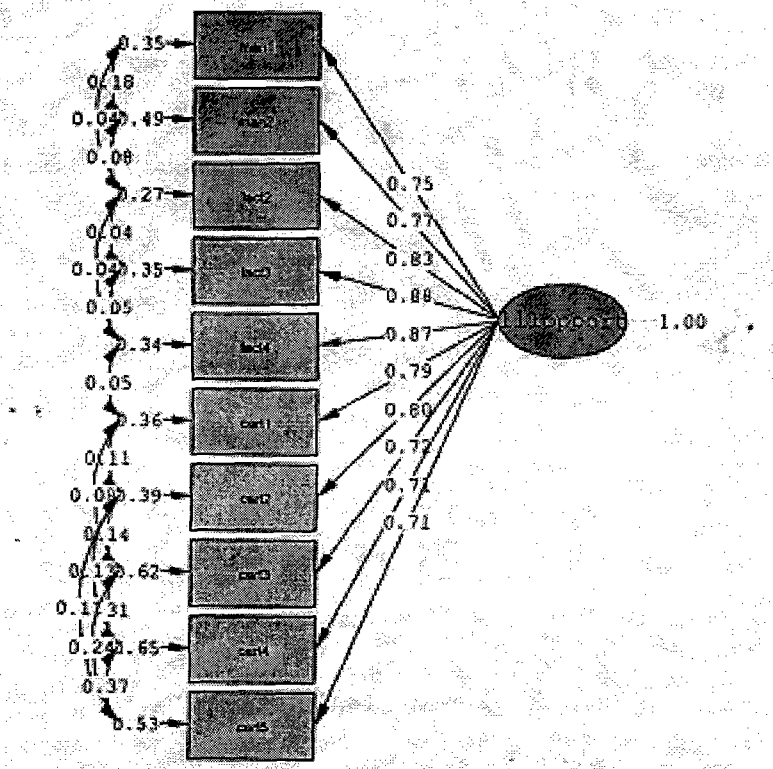
Critical N (CN) = 676.39

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.011
Standardized RMR = 0.011
Goodness of Fit Index (GFI) = 0.99
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.97

Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.36

The Problem used 22296 Bytes (= 0.0% of Available Workspace)

Time used: 0.500 Seconds

Chi-Square=24.11, df=20, P-value=0.23759, RMSEA=0.022

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางนิตยา สำเร็จผล
วันเดือนปีเกิด	12 เมษายน 2500
สถานที่เกิด	อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	117 / 63 ซอยภาวนา ลาดพร้าว กทม. 10230
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้ 1635 ถนนเจริญกรุง บางรัก ยานนาวา กทม.10120
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2522 วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เคมี) มหาวิทยลัย เกษตรศาสตร์ บางเขน พ.ศ. 2528 ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (การศึกษาวิทยาศาสตร์) จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2547 การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยและ พัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ